
7
10 L
31

Annonij monachi Benedictini diserti & veridici, quorũdamq; aliorum venerabilium eiusdem professiõis patrum, de Regum procerumq; Francorum origine gestisq; clarissimis vsq; ad Philippum Augustum/ Libri quinq; nunc primum impressi: Cũ Gratia & Priuilegio regio in tergo huius exprimendo,

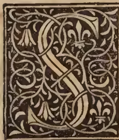
[illegible]

Venũdantur in ędibus Ioannis Parui, & Ascensianis,

Longe Reuerēdo patri Guilielmo Paruo/sacri prædicatorii instituti/diuinæq; sapientiæ professori eximio,& regię cōfessionis auditori prudentissimo, Iodocus Badius Ascensius cum omni obseruantia Salutem.

I historię scribēdæ lex prima est/vt vera sit/eiusq; legēdę primus præcipuusq; fructus vt rerū ante nos gestarum & ad nos nonnihil ptinentium cognitionem habeamus: ne videlicet semper pueri simus/nec nostrę dūtaxat ætatis(quæ nimirum omnibus breuissima est)rerum periti:sed vel a primordio gentis repetitarū. Vt enim in prefatione prima scripsit historiographorū columen. T.Liuius:hoc illud est pcipue in cognitiōe rerum salubre ac frugiferum/omnis te exempli documēta in illustri posita monumento intueri/vnde tibi tuæq; reip.qđ imitere capias:vnde foedum incoeptu foedumq; exitu qđ vites. Si inquā:hæc pria lex est;hicq; prim⁹ fruct⁹:& prudēter/& pie(vt semp soles)pater venerande facis qui Francorū regū res clarissimas licet magis vere q̄ eleganter scriptas a religiosissimis viris Annonio monacho Benedictino/aliisq; eiusdē professiōis patribus/chalcographa arte in lucem emittēdas curasti. Vt videlicet Christianissimus rex Ludouicus duodecim⁹ nulli regum vel pietate vel armorum felicitate secūdus(Cuius a confessione ēs)te subinde interpte maiorum suorum præclara mireẗ facinora. Quæ res quantum illius regiæ maiestati placitura [illegible] liquet:q nos in transcribundis/castigandis/imprimendis[illegible] historiis labores & sumpt⁹ tā liberali priuilegio quod [illegible] dum duximus/prosequi dignatus est. Vale pater dignissime & boni cōsule. E Chalcographia nostra ad Idus Augusti.M.D.XIIII.

Priuilege pour ce present Liure

Le Roy nostre sire a donne & octroye a Iehan Petit libraire iure de luniuersite de Paris/& a Maistre Iosse Badio imprimeur a la dicte vniuersite/priuilege de trois ans pour ce pśent liure intitule les chroniques des roys de Frāce: composees par venerable Pere Annoine de lordre de sainct Benoist: de imprimer & faire imprimer: & a defendu & defend/a tous aultres de ce Royaulme de nō imprimer/ne faire īprimer vēdre/ne distribuer aultres que ceulx que les dicts libraires dessus nōmes aurōt fait imprimer ne eulx en mesler en maniere q̄ ce soit/du iourduy douziesme Daugst lan mille cinqcens & quatorze: iusques a trois ans reuolus & acomplis. Non obstār quelcōques ordōnāces/inhibitiōs/ou defenses a ce cōtraires/sur certaines grādes peines a plain & bien au long declaires es lettres du dessusdit priuilege. Donne a Bloys le douziesme iour de Mars lan mille cinqcens & vnze. Par le Roy. Et signe Geuffroy.

Tabula Alphabetica.

Rerũ & verborũ insigniũ ĩ historia Annonii monachi benedictini diserti & veridici annotandorꝫ partim in marginibus ptim in frontibus singulorũ capitum (nam omniũ titulos prępofuimus) Index.

B.

FINIS.

Annonij monachi in Fracoꝝ historiã ad Abbonẽ abbatẽ epl'a nũcupatoria

Domino venerabili & in Christi dilectiõe fundato, Abboni Abbati, totius gregis illi a deo commissi minimus Annonius, perpetuę felicitatis munus.

RAECEPTIS BEATITVDINIS TVAE PARVI BEatissime pater: qb⁹ pceperas vt ĩgeniolũ exercẽdo meũ: qđ tribuente Christo per tuę sollicitudinis tuorũq; discipulorũ laborẽ ad meliora profecisse arbitrabaris: res gestas gentis Francorũ siue regum quæ & per diuersos sparsæ libros & inculto erant sermone descriptę: in vnu⁹ redigerem corpus opusculi: ac ad emendatiorem latinitatis reuocarem formam. Institi igitur vt potui, atq; vtinam tã efficaciter q̃ libenter. Porro de opere tua paternitas viderit: recte ne an secus egerim. Ego autem solius obediẽtię (si tñ voluntate, conatuq; eã decoraui) testimonio cõtent⁹ sum. Ammonitionis itaq; tuæ non immemor: qua sæpissime hortatus es: vt situm Germaniæ & Galliæ, in quib⁹ hæc quę referentur acta sunt nõ pretermitterẽ: ea q̃ in auctoribus Iulio, Plynio, ac Orosio inuenire potui colligens huic opusculo inserẽdo volũtati sublimitatis tuę satisfacere cõmodũ duxi. His igit̃ adiunxi q̃ Iuli⁹ de Germanoꝝ Galloꝝ moribus ac ĩstitutis ĩ libro suę iterserit historię. Ab egressu quoq; Frãcoꝝ e Troia vsq; ad id tẽporis quo Pipinus magni Caroli pater regnare cœpit cunctã rerũ gestarũ seriẽ in quatuor decreui libros partiri. Quos ea cõtexui ratione: vt sequẽs semper priorẽ quãtitate sui & numero regũ trãscẽderet. Verbi gratia. Primo cõtinẽte quinq; regũ actus, Secũdus cõtinet sex. Tertius septẽ. Quartus vero octo & eo amplius. Genealogias quoq; regũ, q̃ ppter similitudines nominũ valde cõfusę erãt, quãta potui diligentia distinxi: vnũquẽq; vel patris nomine, vel senioris iuniorisue appellatione ab altero distinguẽs: quẽadmodũ diligẽs lector in suis animaduertere põt locis. Id precipue cõseruare curaui vt in omnib⁹ his libris mentio fieret Benedicti patris certis ex causis, cui ego meũ scire, meũ posse, meũq; viuere post deũ acceptum fero. Nec ignoro multos fore qui solita libidine omnibus detrahendi: huic volumini genuinũ infigant dentẽ: qđ vitare nõ poterit nisi qui nihil omnino scribet. Calumniabunt̃ in tpa: cõuertent ordinẽ: res arguent: syllabas euentilabũt: & qđ accidere plerũq; solet, negligẽtiã librarioꝝ ad auctorẽ referẽt, dicẽt́ q̃. En noster historiograph⁹ nouusq; auctor q alioꝝ verbis p suis vtit̃. Hoc qđe me fecisse nõ nego, neq; id me piget: ac factu ꝑ autumo: habeo bonoꝝ exẽplũ quo mihi id licere facere qđ illi fecerunt puto. Nec sententiis detrahentium satis moueor: tua laude vel vituperatione doctus esse sufficies. Vale pater venerande: & prosperis ad vota successibus polle.

Operis diuisio.

Explicit Epistola. Incipit prefatio cõtinens pnotamẽta in gesta Francorũ. De Germanię diuisione, lõgitudine, latitudine, amnib⁹, Hercinia sylua. Cap. I.

Ermania omnis in quinq; populorum conuentus diuiditur, e quibus primi sunt Vindelici, deinde Cimbri, post hos Teutones, ac Peutini: vltimis oĩm existentibus Basternis: qui confines sunt Dacis. Porrigit̃ aũt Germania in longitudinẽ sexcẽtis octoginta sex milib⁹ passuũ. In latitudinẽ cẽtũ quadragĩta octo milib⁹. Amnes i ea clari atq; I oceanũ decurrẽtes: Sũthal⁹, Disurgis, & Rheu⁹. In

Germaniæ diuisio. Peutini. Daci. Lõgitudo. Latitudo. Amnes.

Rheno aūt ipō cētū ꝓpe habēt ī lōgitudie īsulę: quarū nobilissima ē Batauorū: & alię q̄
plurimę: q̄ sternūt itra Helinū ac Flenū. ita vero appellāt ostia ī q̄ Rhen⁹ ī septētrione
in lac⁹ varios, ab occidēte ī amnē mosā se spgit: mediū int̄ hęc & modicū noi suo cu-
Rheni ort⁹ stodiēs alueū. Orit̄ aūt ex Lapōtiis q̄ Alpes icolūt: & lōgo spatio p fines Heluetiorū, me
diomatricū, atq; Treuerorū citat⁹ fert̄. Et vbi oceano appropinq̄t ī plures defluit ptes
m̄ltis īgētibusq; īsul' vt pmissū ē effectis: quarū ps magna a feris barbarisq; nationib⁹ ī
colit̄. Ex qb⁹ sūt q solis piscib⁹ atq; ouis auiū viuere existimāt̄: multisq; capitib⁹ ī oce
anū fluit. Intra Germaniā vero nulla īferi⁹ nobilitate Herciniū iugū p̄cēdit̄ de quo
videlicet iugo Iuli⁹ Cęsar ī historia belli Gallici q̄ sylua adoptus sit variisq; ferarū gnī
Hercinia sylua. b⁹ abūdās hoc mō scribit. Ea (iqens) q̄ fertilissīa Germāię sūt loca circū Herciniā syl
uā quā Eratostheni & q̄busdā gręcę fama notā eē video, quā illi orciniā appellāt, puol
Orcinia. ge Tectosages nūcupauerūt atq; ibi cōsederūt. Quę gēs vsq; ad hoc tps his sedib⁹ se
se cōtinet: sūmāq; habet iustitię & bellicę laudis opinionē. nūcq; ī eadē iopia, egestate
patiētia, q̄ Germani, pmanēt: eodē victu & cultu corpis vtūt̄. Gallis aūt puinciarū p
Germani virtute prę stant. pingtas & trāsmarinarū rerū notitia m̄lta ad copiā atq; vsus largit̄: q paulatim assue
facti supari m̄ltisq; victi p̄liis, nec se q̄dē ipi cū illis virtute cōparāt. Hui⁹ Hercinię syl
uę, q̄ supra demōstrata ē, latitudo nouē dierū iter expedito patet. Nō aūt aliter finiri
pōt neq; mēsuras itinerū nouest. Orit̄ ab Heluetiorū & Nemetū & Tauriacorū finib⁹
Hercinię extensio. rectaq; flumis Danubii regiōe: & ptingit ad fines Dacorū & Anartiū. hic se flectit sinī
strorsus diuersis a flumie regiōib⁹: multarū gētiū fines ꝓpter magnitudinē attingit.
Neq; q̄sq̄ ē hui⁹ Germanię q se aut audisse, aut adisse initiū hui⁹ syluę dicat: cū ī dierū
iter sexagita pcesserit: aut quo ex loco oriat̄ accepit. Multaq; gnā ferarū ī ea nasci cō-
stat q̄ reliq̄s ī locis visa nō sunt. ex qb⁹ q̄ maxie differāt ab aliis & memorię pdenda vi
dent̄ hæc sunt.

De feris Germanię præcipue in Hercinia sylua. Cap. II.

Est bos ceruī figura cui⁹ a media frōte int̄ aures vnū cornu existit excelsi⁹ ma
Bos syluester. gisq; directū his q̄ nobis nata sūt cornib⁹: & ab ei⁹ summo sicut palmæ rami
diffūdunt̄. Eadē ē fœmię marisq; natura: eadē forma magnitudoq; cornuū.
Sūt itē q̄ appellāt̄ Alces. harū ē cōsimilis capris figura & varietas pellium: sed ma
Alces. gnitudie paulo añcedūt. inutiles sūt cornib⁹: & crura sine nodis articulisq; hñt: neq;
getis cā pcūbūt: neq; si quo afflictę casu cōciderit erigere sese aut subleuare pñt. His
sūt arbores p cubilib⁹ & ad eas se applicāt: atq; ita paululū mō reclinatę getē capiūt.
Quarū ex vestigiis cū est aīaduersū a venatorib⁹ quo se recipe cōsuerint: oēs eo loco
aut a radicib⁹ subruūt: aut arbores abscindūt, tm̄ vt sūma spēs earū stātiū relinquat̄.
Hinc cū se cōsuetudie reclinauerint: arbores pōdere affligūt atq; vna ipsę concidūt.
Tertiū est gen⁹ eorū q Vri appellāt̄. Hi sūt magnitudīe paulo īfra elephātęs: specie
Vri. & colore & figura tauri. magna vis eorū ē & magna velocitas: neq; hoi neq; ferę quam
cōspexerint pcūt. hos studiose captos foueis interficiūt. Hoc se labore durāt adolescē
tes atq; hoc gñe venatiōis se exercēt. Et q plurimos ex his iterfecerint: relatis ī publi
cū cornib⁹ q̄ sint testimōio magnā ferūt laudē. Sed assuescere ad hoies & māsueti fie
Vrorum cornua. ri ne puuli q̄dē excepti pñt. amplitudo cornuū & figura & spēs multū a nr̄orū boū cor
nib⁹ differt. hęc studiose cōq̄sita ab labris argēto circūcludūt atq; ī amplissimis epu-
lis pro poculis vtuntur.

De moribus Germanorum. Cap. III.

De moribus quoq; hoim ac cultu idē auctor ī eodē libro hoc refert. Germani
Germanorū mores. (ait) multū a cōsuetudie Gallorū differūt. Nā neq; Dryides quos nos sacer-
Dryidę. dotes vl' diuinos vates possumus vocare hābēt vt illi q rebus diuinis p̄sunt
neq; sacrificiis studēt. de deorū numero eos solos ducūt quos cernūt & quorū aperte
operib⁹ iuuant̄ Solē. s. & Vulcanū & lunā. Reliquos nec fama acceperūt. Vita oīs in

venationib⁹ atq; in studiis rei militaris cõsistit. A paruulis labori ac duritię studēt. Qui durissime ipuberes pmãserũt maximã inter suos laudem ferũt. Hoc alii staturã alii vires, neruosq; cõfirmari putãt. Intra annũ vero vicesimũ fœmię notitiã habuisse, in turpissimis habēt reb⁹. Cui⁹ rei nulla est occultatio: q; & pmiscue in fluminib⁹ p luunt & pellib⁹ aut puis Rhenonũ, id est nomē aĩalis, tegumētis vtunt magna corpis pte nuda. Agriculturę nõ studēt: maiorq; pars eo; vict⁹ i lacte caseo carneq; cõsistit neq; quisq; agri modũ certũ aut fines habet pprios. Sed magistratus ac principes i an nos singulos gētib⁹ cognationibusq; hoĩm q cũ vna cõierũt quãtũ & quo loco visum est agri attribuũt atq; post annũ alio trãsire cogũt. Cui⁹ rei multas afferũt causas: ne assidua cõsuetudie capti studiũ belligerãdi agricultura cõmutēt: ne latos fines pare studeãt: potērioresq; humiliores possessionib⁹ expellãt: ne accurati⁹ ad frigora atq; ęstus vitãdos ędificēt: neq; oriat pecunię cupiditas qua ex re factiões dissensiõesq; na scũt: vt aĩ ęqtate plebē cõtineãt cũ suas qsq; opes cũ potētissimis ęquari videat. Ciui tatib⁹ maxia laus ē q latissime circũ se vastat finib⁹ solitudies habere. Hoc ppriũ vir tut existimãt expulsos agr finitĩos cedere neq; quēq; ppe audere cõsistere. Simul hoc se fore tutiores arbitrãt repētinę icursiõis timore sublato. Cũ bellũ ciuitas aut illatũ defēdit aut ifert, magistrat⁹ q ei bello psint vt vitę necisq; habeãt ptãtem deligunt. In pace null⁹ ē cõis magistrat⁹: sed pricipes regionũ atq; pago; iter suos ius dicũt cõ trouersiasq; minuũt. Latrocinia nullã hñt ifamiã q extra fines cuiusq; ciuitat fiũt. at q; ea iuuētutis exercēdę ac desidię minuēdę cã fieri pdicãt. Atq; vbi qs ex pricipib⁹ in cõcilio dixerit se ducē fore q se q velint pfiteant: cõsurgũt hi q & cãm & hoĩem pbãt suũq; auxiliũ pollicent atq; a multitudie collaudant: q ex his secuti nõ sũt i desertoȝ ac pditoȝ nũero ducunt oĩmq; his re; postea fides derogat. Hospitē violare fas nõ putãt: q; qua de cã ad eos venerint ab iiuria phibēt sctõs eosq; hñt: hisq; oĩm dom⁹ patēt victusq; cõicat. Ac fuit ãtea tps cũ Germãos Galli virtute superãrēt: vltro bella iferrēt: ppter hoĩm multitudinē agriq; iopiã trãs rhenũ colonias mitterēt. Hacten⁹ de Germania q̃ in veterib⁹ reperire potuim⁹ pãdere curauim⁹: nũc de Gallia dicēdũ.

De Gallia: vt tripertitus est situs Gallię. Cap. IIII.

Galliam omnem in quatuor puincias, Orosius hoc modo diuidit. Gallia inquiens belgica habet ab oriente limitē fluminis Rheni & Germaniã: ab euro Alpes penninas: a meridie prouinciã Narbonensem: ab occasu prouinciam Lugdunensem: a circio oceanũ Britannicum: a septentrione Britanniam insulam. Galliã.

Gallia Lugdunēsis ducta p lõgũ & p angustũ iflexa Aquitaniam puinciã semicingit. Hęc ab oriēte habet Belgicã: a meridie ptē puincię Narbonēsis qua Arelas ciuitas sita ē: & mari Gallico Rhodani flumie accipit. Lugdunēsi.

Narbonensis prouincia pars Galliarum habet ab oriente Alpes Coccias: ab occidente Hispaniam: a Circio Aquitaniã: a septentrione Lugdunēsem: ab aquilone Belgicam Galliam: a meridie mare Gallicum quod est inter Sardiniã & isulas Baleares habens in fronte qua Rhodanus fluuius in mare exit insulas Stichadas. Narbonēsi.

Aquitanię puincia obliquo cursu Ligeris fluminis q ex plurima pte termin⁹ ei⁹ ē in orbē agit: hęc a Circio oceanũ q Aquitanic⁹ sin⁹ dicit: ab occasu Hispanias habet: a septētriõe & oriēte Lugdunēsē: ab euro & meridie Narbonēsem puinciã cõtingit. Aquitania.

Iuli⁹ vero Cęsar q cũ ei usdē terrę icolis decēnio bellũ gessit cõcordãte secũ Plynio multisq; aliis phis tres tñ vult eē puincias. Cuius nos scripta eodē quo ipe vsus est hic iserim⁹ ordie: aliq tñ mõ q̃ ille i aliis suę historię locis de ciuitatib⁹ siue fluminib⁹ dixit seu q̃ Plyni⁹ aliter ac ille sensit iterponētes.

De Gallia fm Cęsarē. Cap. V.

Allia ẽ oĩs diuisa ĩ ptes tres quarũ vnã ĩcolũt Belgę, alterã Aqtani. Tertiã q ipoꝝ lingua celtę nr̃a Galli appellãt. hãc quoq; ptẽ Plyni⁹ Lugdunẽsẽ Galliã eẽ asserit. Hi oẽs lingua, ĩstitutis, legib⁹, inter se differũt. Gallos Lugdunẽses ab Aquitanis Garõna flumẽ, a Belg[Belgae. Matrona & Sequana diuidit, hoꝝ oĩm fortissimi sũt Belgae: ppter ea q a cultu atq; hũanitate puincię lõgissime absunt minimeq; ad eos mercatores sępe cõmeãt atq; ea q̃ ad effoeminãdos aĩos ptinẽt ĩ portãt: pximiq; sunt Germanis q trãs rhenũ ĩcolũt cũ qb⁹ cõtinẽter bellũ gerũt. Qua Heluetii. de cã Heluetii quoq; reliquos Gallos virtute pcedũt q fere quotidianis pliis cũ Germanis cõtẽdũt cũ aut a suis finib⁹ eos phibẽt aut ipĩ in eoꝝ finib⁹ bellũ gerũt. Hi vna ex parte flumĩe Rheno latissimo atq; altissimo cõtinenť: q agrũ Heluetiũ a Germanis diuidit. Altera ex parte mõte Iura altissimo q est iter Sequanos & Heluetios. Tertia lacu Lemãno & flumine Rhodano qui ĩ prouinciam nostram ab Heluetiis diuidit.

Celtica. Allię vna ps quã eos q specialiter Galli dicunť optinere dictũ est, initiũ capit a flumĩe Rhodano: cõtinet Garõna flumĩe: oceanũ in finib⁹ Belgaꝝ attingit ẽt ab Sequanis & Heluetiis flumẽ Rhenũ vergit ad septẽtriones. Vrbes ĩ ea multę ac opulentę. Sed ex his pcipuę sunt nr̃oꝝ: ę quo plus cognitę: Lugdunũ, Cabillo Heduaq;, & Augustudunũ, Senones, Altissiodorum, Meldi, Trecę, Parisi⁹, Carnotũ, Gẽnab⁹ vbi nũc Aureliani, Rothomagus, Ebroas, Oximus, Cenomãni, Lixouiũ, Nannetũ, Redoni, Venet⁹, Abrincatina, Andus qui & Andegaui, Turoni, Bituri- Senones. ges, Niuedunũ quã qdã Niuernos eẽ putãt. haꝝ Augustudunũ & Senões magnę an tiqtus apd Gallos fuere auctoritatis atq; potẽtię. Adeo vt vna eaꝝ. i. Augustudunũ quã Juli⁹ Heduã noiat amicitiã ppl'i Romani amplectẽdo toti pene Gallię nixa fauo re prĩcipata sit. Porro Se nonũ vrbs viribus comm suis ipsam Romã orbis caput obsidere nõ primuerit: quã & cepit. Vrbs vero Biturica atq; Turõica fm Orosiũ diffini Aquitania. tionẽ q Aqtania a flumĩe Ligeri vsq; ad Pyrenaeos determĩat mõtes quã q; moderni se Lugduneñ. quũt nõ in celtica Gallia sed magis ĩ Aqtania sũt puincia. Flumĩa ĩ Lugdunẽsi Gallia plurima sed ex eis pcipua Rhodan⁹ q ei⁹ ab oriẽtali pte termin⁹ est Q; aũt verbis Julii posuim⁹ q puĩciã nostrã ab Heluetiis diuidit, terrã illã ĩtelligim⁹ q̃ hoc noĩe p Araris. prio sortita ẽ. Deĩde ararim q p fines Heduoꝝ & Sequanoꝝ ĩcredibili lenitate ĩ Rhodanũ ĩfluit ita vt ocul'ĩ quã ptẽ fluat iudicari vix possit. Q d nos quoq; pspexim⁹ ac admirati sum⁹ tãtę magnitudĩs fluuiũ tã tardo motu pfluẽtẽ. Post eũ extat Liger q ĩtrã illã q̃ iter illũ & sequanã iacet pene ĩsulã efficit. Syluę mltę sed eminẽtior cęter[Particus. Et hoc qdẽ de Gallia celtica q̃ & Lugdun. vocať. Nũc de Belgica puĩcia videam⁹

Belgica. Elgę ab extremis Gallię finib⁹ oriũť. ptinẽt aũt ad ĩferiorẽ ptẽ flumĩs Rheni spectãt q; ĩ septẽtrionẽ & oriẽtẽ solẽ. Vrbes ei ĩ ei⁹ ĩclytę ac famosę Colõia Agrippina. Tũgri, Treueri, Metiq;, & Mediomatricũ, Rhemi, Laudunũ, Suessiones, Ambiani, Viromãdi, Belouaci, Atrebatũ, Lingões & pag⁹ Heluetioꝝ quẽ nũc Alemãni ĩcolũt. Ei⁹ puĩcię fluuii Scalde matrona atq; mosa pfluẽs ex mõte vosego q ẽ ĩ finib⁹ Lingonũ. & pte qdã ex Rheno recepta q appellať Vaccul⁹ vulgo aũt dr̃ Vnal ĩsulã efficit Batauoꝝ q rustico fmõe vocať Bartua. Ali fluui⁹ est apd Belgas Axona Arduẽna. vltios Rhemoꝝ fines pcerfluẽs. Sylua quoq; Arduẽna q̃ ẽ toti⁹ Gallię maxĩa atq; a ripis Rheni finibusq; Treueroꝝ milib⁹ ãpli⁹ quigẽt[ĩ lõgitudinẽ patet. Hec de Belg[satis dixisse sit dummodo de Aquitania quę digna sunt memorię tradantur.

Aquitania Quitania vt Plynio atq; Iulio videť a Garõna flumĩe vsq; ad Pyrenęos mõtes & ad eã ptẽ q̃ ẽ ad Hispaniã ptinet: spectat int̃ occasũ solis & septẽtrionẽ. Pl⁹ tñ hoc tpe determĩatio Orosiũ supi⁹ a nob[declarata teneť fm traditionẽ

in Aquitania cōtinēt vrbes egregię: Narbona, Aruernus q̄ nūc Clarus mons vocat Cadrux, Tolosa, Ganalis, Rotenꝰ, Lemouis, Petragorica, Pictauis, Burdegalis, Santona, & Angolisma. Fluuii quoq₃ haud parui noīs in eadē sunt ꝓuincia: Helauer q nō multo minor Ligeri eiꝰ excipit alueo. Dordonia etiā q ex mōte q dor dicit: & est i finibꝰ Aruernorū duobꝰ scaturiēs fōtibꝰ quorū vni nomē est dor alteri donia: q haud ꝓcul a mōte ipo cōiūgunt: in Garonnā īfluit. Deniq₃ Aquitania dicta est eo ꝙ p̄ cęteris ꝓuinciis fontibꝰ fluminibusq₃ exuberet. Est in ea sylua vocabulo Lecenna nō cōtēnēde magnitudinis Biturigibus atq₃ Aruernis cōfinis: in qua vsq₃ hodie ońdit lapidea domus Brunichildis reginę quōdā Frācorū amoeno satis vt nos quoq₃ asperimꝰ sita loco. Nā fluuiolus eā p̄terfluēs irrigua a latere efficit prata: messesq₃ a frōte oppositę cingunt sylua venatiōi cōgrua. Has oēs ꝓuincias dū Frāci occupassēt, ī duas tm̄mō ptes diuidētes eā q̄ septētrionē versus tēdit & inter Mosā & Rhenū est Austriam: illā vero q̄ a Mosā ad Ligerim vsq₃ ptingit, Neustriā vocauerūt. ps tn̄ Lugdunēsis Gallię quā Burgūdiōes occupauerāt Burgūdię nomē retinuit. Aqtania quoq₃ auitū nō ē dignata nomē mutare.

His de situ Germanię vel Gallię ꝓut ī libris veterꝫ iuestigare potuimꝰ ońsis, nūc q̄ Iuliꝰ de antiquorꝫ cōsuetudīe vel moribꝰ scśerit Gallorꝫ ipsiꝰ explicemus verbis.

De consuetudine vel moribus Gallorū. Cap. VI.

It ergo ī oī inquiēs Gallia eorꝫ hoīm q aliquo sunt nūero atq₃ honore, gn̄a sunt duo. Nā plębs pene seruorū habet loco: q̄ nihil habet ꝑse: nullo adhibet cōsilio. Plęriq₃ cū aut ęre alieno aut magnitudine tributorꝫ aut iniuria potētiorū premunt sese i seruitutē addicūt. Nobilibꝰ in hos eadē sunt oīa iura q̄ dn̄is ī seruos. Sed de his duobus generibꝰ alterū est Dryidū, alterū equitū. Illi rebꝰ diuinis intersūt: sacrificia publica ac priuata ꝓcurāt: religiōes īterp̄tant: ad hos magnus adolescētiū numerꝰ disciplinę cā cōcurrit: magnoq₃ hi sunt apd̄ eos honore. Nā fere de oībus cōtrouersiis publicis priuatisq₃ cōstituūt. Et si qd̄ est admissū facinus: si cędes facta: si de hęreditate, de finibus cōtrouersia ē: iidē discernūt p̄mia & poenas cōstituūt. Siqs aut priuatus aut ppl's eorꝫ decreto nō steterit sacrificiis īterdicūt. hęc poena apud eos est grauissima. qbus ita est interdictū hi numero ipiorꝫ ac sceleratorꝫ habent. his oēs decedūt: aditū sermonēq₃ diffugiūt ne qd ex cogitatiōe incōmodi accipiāt: neq₃ his petētibꝰ ius reddit: neq₃ vllus honor cōmunicat. His aūt oībus Dryidibꝰ p̄est vnꝰ q summā iter eos habet auctoritatē. Hoc mortuo aūt siqs ex reliqs excellit dignitati succedit: aut si sūt plures ꝑes suffragio Dryidū nōnūq̄ēt armis de pricipatu cōtēdūt. Idcirco oī tp̄e in finibꝰ Carnotū, q̄ regio totius Gallię media habet, cōsidūt ī loco cōsecrato. Huc oēs vndiq₃ q cōtrouersias habēt cōueniūt: eorꝫq₃ iudiciis decretisq₃ parēt. Disciplia in Britānia repta atq₃ ī Galliā trāslata esse existimat Et nūc q diligētius eā rē cognoscere volūt plęrūq₃ illo discēdi cā ꝓficiscūt. Dryides a bello abesse cōsueuerūt: neq₃ tributa vna cū reliqs pēdūt: militię vacationē omniūq₃ rerū habēt īmunitatē. Tātis excitātibus p̄miis & sua spōte multi in disciplinā cōueniunt & a parētibꝰ ꝓpinquisq₃ mittunt. Magnū illi numerū versuū ediscere dicunt. Ita ꝙ annos nōnulli .xx. in disciplina ꝑmanēt: neq₃ fas esse existimāt, ea lr̄is mādare: cū in reliquis fere rebus publicis priuatisq₃ ratiōibus gręcis literis vtant. Id mihi duabus de causis instituisse vident ꝙ neq₃ in vulgū disciplinā efferri velint, neq₃ eos qui discūt lr̄is cōfisos, minus mēorię studere. qd̄ fere plęrisq₃ accadit vt p̄sidio literarꝫ diligētiā ī ꝑdiscēdo ac memoriā remittāt. In primis hoc volūt ꝑsuadere nō īterire aīas: sed ab aliis post mortē trāsire ad alios: atq₃ hoc maxīe ad virtutē excitari putāt metu mortis neglecto. Multa p̄terea de syderibꝰ ac eorꝫ motu, de mūdi ac terrarꝫ magnitudīe, de

rerũ natura, de deorũ immortaliũ vi ac potestate disputant & iuuẽtuti tradunt.

Alterũ genꝰ ẽ eqtũ. hi cũ ẽ vsus atq; aliqd bellũ icidit: qd fere añ Cęsaris aduẽtũ quotannis accidere solebat: vt aut ipi iniurias iferrẽt aut illatas ꝓpulsarẽt: oẽs in bello versanť: atq; eorum vt quisq; genere copiisq; amplissimꝰ ita plurimos circũ se ambactos clientesq; habet. Hanc vnã gratiã potentiãq; nouerunt.

De Gallorum religione. Cap. VII.

Religio Gallorum.

Natio est omniũ Galloꝝ admodũ dedita religionibꝰ: atq; ob eã causam q sũt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælijs piculisq; versanť: aut ꝓ victimis hoĩes immolãt aut se imolaturos vouẽt: administrisq; ad ea sacrificia Dryidibꝰ vtunť: q ꝓ vita hoĩs nõ nisi vita hoĩs reddať nõ posse deoꝝ immortaliũ numẽ placari arbitranť: publiceq; eiusdẽ gñis habẽt istituta sacrificia. Alii immani magnitudine simlacra habẽt: quorũ cõtexta viminibꝰ mẽbra viuis hoĩbus cõplẽt. Quibꝰ succensis circũuenit flãma: exanimanť hoĩes. Supplicia eoꝝ q in furto aut in latrocinio aut aliqua noxa sunt cõprehẽsi gratiora diis imortalibus esse arbitranť. sed cũ eiꝰ gñis copia deficit, etiã ad inocẽtiũ supplicia descendũt. Deũ maxime Mercuriũ colũt. huiꝰ sunt plurima simulacra. hũc oim inuẽtorẽ artiũ ferũt: hũc viarũ atq; itinerũ ducẽ: hũc ad qstus pecunię mercaturasq; habere vim maximã arbitrãtur. Post hũc Apollinẽ & Martẽ & Iouẽ & Mineruã. de his eandẽ fere quã reliq gẽtes habẽt opinionẽ. Apollinẽ morbos depellere: Mineruã operũ atq; artificiorum initia tradere: Iouẽ imperiũ tenere: Martẽ bella regere. Hinc cũ ꝓlio dimicare cõstituerunt ea q̃ bello ceperint plerũq; deuouẽt: q̃ superauerint aĩalia capta immolãt: reliquasq; res in vnũ locũ cõferũt. Multis in ciuitatibꝰ harũ rerũ extructos tumulos locis cõsecratis cõspicari licet. Neq; sæpe accidit vt neglecta quispiã religione aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: grauissimũq; ei rei suppliciũ cũ cruciatu cõstitutum est.

De Gallorum origine. Cap. VIII.

Gallorum origo.

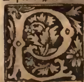
Galli se oẽs ab Dite patre ꝓgnatos ꝑdicãt: idq; ab Dryidibꝰ ꝑditũ dicũt. Ob hãc causã spatia oĩs tẽporis nõ numero dierũ sed noctiũ finiũt. dies natales & mẽsiũ & annorũ initia sic obseruãt vt noctẽ dies subsequať. In reliquis vitæ institutis ĩ hoc fere a reliquis differũt: q suos liberos nisi cũ adoleuerit vt munus militię sustinere possint, palã se adire nõ patiunť: filiũq; puerili ętate ĩ publico in cõspectu patris assistere turpe ducunt. Viri quãtas pecunias ab vxoribꝰ dotis noĩe acceperũt: tãtas ex suis bonis ęstimatiõe facta cũ dotibꝰ cõicãt. huius oĩs pecunię rõ habeť: fructusq; ꝟuanť: & vter eorũ vita supauerit ad eũ ps vtriusq; cũ fructibꝰ supioꝝ tẽpoꝝ puenit. Viri in vxores sicuti ĩ liberos vitę necisq; habẽt ptãtẽ. Et cũ pfamilias illustriore loco natꝰ decessit, eiꝰ propinq cõueniũt: & de morte si res in suspitionẽ venit de vxoribꝰ ĩ seruilẽ modũ qstionẽ habẽt. Et si cõpertũ est: igni atq; oĩbꝰ tormẽtis excruciatas interficiũt. Funera sunt ꝓ cultũ Galloꝝ magnifica & sumptuosa: & oĩa quę viuis cordi fuisse arbitranť ĩ ignẽ inferũt etiã aĩalia: ac paulo supra hãc memoriã serui & cliẽtes quos ab his dilectos eẽ cõstabat, iustis funeribꝰ cõfectis vna cremabanť. Quę ciuitates cõmodiꝰ suã rẽpublicã administrare existimanť, hñt legibꝰ scriptũ: si qs qd de republica a finitimis rumore aut fama acceperit vti ad magistratũ deferat: ne ve cũ quo alio cõicet: q sępe hoĩes temerarios atq; iꝑditos falsis rumoribꝰ terreri & ad facinꝰ ĩpelli, & de sũmis rebꝰ cõsiliũ capere cognitũ est. Magistratꝰ q̃ visa sunt occultãt: q̃q; esse ex vsu iudicauerit multitudini ꝑdũt. De republi. nisi ꝑ cõciliũ loqui nõ cõceditur.

Gallorum ritus.

De aliis Gallorum institutis. Cap. IX.

Tem idē ip̄e alio in loco inq̄t. Est hoc ı̄quā Gallicę cōsuetudı̄s: vtı̄ & viatores ēt ı̄uitos cōsistere cogāt: & q̄d q̄sq̄ eorū de q̄cūq̄ re audierit aut cognouerit q̄rāt: & mercatores in oppidis vulgus circūsistat: q̄buſq̄ ex regionib⁹ veniāt quasq̄ ibi res cognouerint ꝓnunciare cogāt. His reb⁹ atq̄ auditiōib⁹ ꝑmoti de sūmis ſępe reb⁹ cōsilia ineūt: quoꝝ eos ẽuestigio pœnitere necesse ē cū ı̄certı̄ moribus seruiāt & plęriq̄ ad volūtatem eorum ficta respondeant. His de libro Iulii sententiis antepositis, nō videaṫ lectori onerosū duorū clarissimorū exēpla subnectere virorū Orosii atq̄ Sallustii de virtute ꝓlata Galloꝝ. Quis p̄fatio nō vl' id spopōderit se actură tñ cōgruū ęstimatū ē duorū aut triū testimōia ı̄serere vt dū eorū virt⁹ magna fuisse doceṫ maior fortitudo Frācoꝝ q̄ eos vicerūt fore declareṫ. Ait deniq̄ Orosi⁹. Quo tiescūq̄ ı̄quiēs Galli exarserūt cōtra Romāos scilicet totı̄ opib⁹ suis ita Roma detrita est vt sub p̄nti nūc cōcursiōe Gothorū, magı̄ debeat meminisse Galloꝝ. Iō vero p̄ntē dicit cōcursionē Gothoꝝ q̄a ei⁹ tēporib⁹ Gothi primū Romā cepeṙt: quos postea Frāci vicerūt ı̄ sequētib⁹ declarabiṫ. Sallusti⁹ aūt ita scribit. ꝑ idē tp̄s haud dubiū q̄n quo bellū cōtra Iugurthā a Romāis gerebaṫ, a ducib⁹ nr̄is Q. uito Scipiōe & Mēnio Mālio aduersus Gallos male pugnatū ē. Quo metu oīs Italia cōtremuerat. Illiq̄ & vsq̄ ad nr̄am memoriā Romani sic habuere. Alia oīa virtuti suę p̄na eē: cū Gallis p̄ salute nō ꝑ gloria certari. Explicit præfatio: incipit procemiū Historię Frācorū. Cap. X.

Egnū Frācoꝝ antiqua Troianę gētis ꝓsapia nobilitatū cū virorū tū ferocis corpis aı̄q̄ virtute, tū maxı̄e regū excellētissı̄a sēp viguisse potētia luce clari⁹ cōstat. Quę p certonatio licet eo quo celeṫ nōı̄e p̄ferox eē cognoscaṫ, māsuetudı̄s tñ eius ı̄signia adeo elucēt vt rebelliū colla humiliū n̄ tā vidici ferire mucrōe q̄ sibi subiicere maluerit. verū vt dixim⁹ cū regū excellētissı̄a floruerit autōritate viroꝝq̄ ꝑualida aı̄ositate, nō tā finiū āplıare spacia suorū q̄ exteraꝝ sibi agrere studuit dn̄ationē gētiū. viuidā nāq̄ bello dextrā p̄ferēs & parcere norat subiectis & debellare supbos. Quę nō immerito dn̄a euasit mltaꝝ nationū dū nō diu passa ē semet idololatrię fuire dęmonū. Nā creatori poti⁹ q̄ creaturę subdi recti⁹ ducēs ip̄a (vt ita dictū sit) sui primordia regni X p̄o auspice cœpta cultui ipsi⁹ dedicaṫ maluit. Hic ad altiora se subrigēs catholicę fidei norma ardēti⁹ vsa desyderio ea cū regni termı̄s vt dilatareṫ ardēti effecit. Rerū vero secdarū ꝓcessu excitata ı̄petū nō refrenabat suū: sed adiūgeṫ sibi finitios bello coactos haudq̄q̄ dissimulādū arbitrabaṫ: donec Alemānoꝝ gēs dn̄atiōis iugū ferre detrectās bellū imane excitauit. Q̄d q̄ dē rex inclytus Clodoue⁹ q̄ quint⁹ regū ipsi⁹ gētis regnū tenebat, sollerter advictoriā vsq̄ perduxit. Sed hic ꝓprio digesta referentur in loco. nunc historię ordo texatur.
Explicit ꝓœmiū. Incipit Lib. I. de gestis Frācorū: & p̄io de Troianoꝝ dispsiōe. Cap. I.

Ost triūphū victorię quā Gręci de excidio egerūt Troię, mlti ciuiū ruerse vrbı̄ q̄ effugere cladē potuere necq̄ q̄q̄uersū poterāt sedes sibi q̄rere ꝓcurabāt. Eoꝝ q̄dē Antenor noīe nō ı̄fim⁹ gn̄e adiūcta sibi sociorū n̄uerosa mltitudīe nauib⁹ altū petiit mare. Tādē post magnos pelagi variosq̄ labores Tanais ı̄gressi ostia, Meotides transmeātes paludes ı̄ finib⁹ Pānonioꝝ castrametati sūt. Adridēte aūt eis locoꝝ amœnitate statiōnē ibi cōstitueṙt suā: ędificata citate quā Sicābriā vocaueṙ Sicambria.
Post multorum vero curricula temporum contra valentinianum qui Romanii tenebat imperii principatū, Alanorum gens contumax rebellauit audacia perfidorum. Quos ille prelio superatos Meotidis coegit expetere latibula paludis. Illuc quoq̄ eos cum exercitus multitudine insecutus dum situ & difficultate locorū quo minus eis

nocere posset impediretur, Troianos Sicambriã habitãtes in auxilium euocat. Hos hortatẽ monetq; vt suis tantũmodo viã pandãt per quã securos hostes & nil tale verẽtes inuadẽdo opprimãt. Illi nõ id solũ se facturos verũ se Alanos vi expulsuros spõdẽt. Imperator decennio eis tributa si id efficiãt indulget. Troiani fiducia animati q; forent gnari locorum, simul & munerum promissione allecti, Alanis locorum firmitate fidentib⁹ ex improuiso supueniũt: cędũt psternũtq; multos mortales: cęterosq; in fugã actos a palude perturbant. Imperator virtutem gentis audaciãq; miratus: q; loca quæ totius orbis victores Romani expauissent, nõ solum itrare verũ & immanissimos hostes expellere non dubitassent: attica lingua Frãcos. i. feroces nuncupauit.

De Francorũ appellatione altera opinio. Cap. II.

Vidã vero auctores referũt q; a Francione rege vocati sunt Franci: dicẽtes q; digressi a Troia regẽ sibi Frigã nõie constituerint: sub quo inquiunt eis Asiam peruagãtibus quędã ex ipsis pars inter Macedones sortẽ habitationis accepit. Quorũ viribus aucti Macedones quãta sub Philippo & Alexandro regibus bella gesserunt psperã pspicuũ habet. Porro reliqua portio cũ prefato principe Europę partes adiit: & inter oceanũ & Thraciã sup littora Danubii cõsedit. Quę duob⁹ a se electis regib⁹ i duarũ se diuisit noĩa gẽtiũ. Et vna qdẽ natio Thorchorũ a Thorchoto rege, alia vero a Frãciõe Francorũ adepta nomẽ est: q̃ Alanos vt diximus a Meotidis expulit paludibus.

De Francorum anteq̃ in Galliam venerint gestis. Cap. III.

Ecẽnio sane exacto misit imperator qui cõsueta de gente Frãcorũ exigerẽt tributa. Illi ptio sui sanguinis se eo leuatos fatent: seq; vectigal non soluturos: q; quo remittẽdo mortis discrimen perpessi forẽt. His indignat⁹ Cæsar suorũ instruit aciẽ: q̃ & virib⁹ foret exercitata & tãtę gẽti obuiã ire pata. Nec morati obuiã eunt Frãci Romanis pugna in manib⁹ nec cõperendinata q̃uis vni genti aduersus plures gentes plio decertandũ foret. Frãci sane robur aliarum nationũ Romanis subsidio venisse cõspicati, cedendũ sibi loco vtilius æstimantes, Sicãbriã egressi ripas Rheni fluminis occupauẽrt. Duces aũt sibi Marchomirũ, Sminonẽ & Genebaudũ post funus memorati regis Frãciõis eligẽtes plurima Germanorũ oppida peruasere. Quorũ quidẽ numerus cũ primo digressionis suę ab Asia tempore vix ad duodecim milia armatorũ æstimaret: in tantã coaluit inumerositatẽ: vt ipis ẽt Germanis: pceritate & virtute corporũ pminentibus formidini essent. Quos tpe Theodosii Nãni⁹ & Quĩtin⁹ magistri militũ collecto exercitu Germania pellere moliti sunt. Quos pria quidẽ acie supasse sibi visis postmodũ tñ cũ maiores copias iũctis sibi Heraclio ac Iouiniano Romanę militię principib⁹ ad se iuissẽt: cõmissa pugna tã tã ex Romãis Frãci stragẽ fugatq; Heraclio ac Iouiniano ediderũt: vt cũctis ĩ circuitu nationib⁹ hęc audiẽtibus terrorẽ suę virtutis ĩcuterent. Nec fuit in reliquum gens quæ Francos iure belli sub iugo redigeret tributi.

Sane Arbogastes eiusdẽ gẽtis comes ad Romãos se cõtulit, & vict⁹ bello a Frãcis primo cõgressu aufugit. Postmodũ tñ inita pugna nõ paruã multitudinẽ manu fudit cũ residuis vero pacẽ firmauit: vti in vita beati Ambrosii plenius inueniri valet.

Treuerorũ vrbẽ Frãci factiõe Lucii cõsularis eodẽ tpe puaserũt. Qui videlicet Luci⁹ ĩdignatiõe cõmotus eo q; cognouisset ab Auito Galliarũ Augusto vxorẽ suã stupro maculatam: atq; cauillando sibi audisset eum dicentem q; calidas quidem haberet

thermas, sed ipse frigido lauaretur, ista ppetrauit.

De Faramundo primo Francorum rege. Cap. IIII.

Egem vero caeterarum more nationum Franci sibi eligentes Faramundum Marchomiri filiū solio sublimant regio. Cui fili⁹ successit Clodio crinitus. illo in tpe Francorum reges criniti habebanť Finitimos itaq̧ bello lacessendo Thorigorū qui Germaniā colūt fines depopulantes, castellum quoddam Disbargū noīe occupāt in quo rex Clodio sedem sui constituit regni.

De Ro. Imperii excidio & Frācorum incremento sub Clodio aut Clodione rege. Cap. V.

O in tempore Romano Imperio a ferrea firmitate in testaceā decidente fragilitatem, Burgondiones Lugdunēsem, Gothi aquitanicā puaserant puinciā: eaq̧ tm̄ pars Galliarū Romane suberat ditioni quā Rheni fluenta ac amnis Ligeris determināt. Rex āt Clodio augustos regni fines dilatare cupiēs exploratores a Disbargo trans Rhenū dirigit: & ipse cū exercitu subsecut⁹ Camaracum ciuitatem obsidens expugnauit & cepit. Carbonariam syluam ingressus Tornacū vrbem obtinuit: quosq̧ Romanorum obuios habuit neci tradidit.

De Meroueo Rege. Cap. VI.

Ost haec Clodione rege vita decedēte Merouens ei⁹ affinis regni Frācorū gubernacula suscepit. regnauit aūt Clodio p. xx. annorū curricula. Qua tempestate etiam Huni Rhenū transeuntes Metis ciuitatē cōcremant: Treueris diripiunt: Tungrense deuastāt territorium. Ita per totam Galliam iꝗuali bellorum exardescebant incendia. Vbiq̧ luct⁹: vbiq̧ dolor: & plurima mortis imago. Aurelianensem quoq̧ adeuntes vrbē obsidione claudūt: & ne qs tutē egrediať portis custodia vallatis studioso conamīe prouidēt. Erat tunc temporis eiusdē ciuitatis pſul virtute admirabilis Anianus. Cui⁹ meritis & orationibus immanissimas Hunorū phalanges omnipotētia Christi ita protriuit vt quibus profugi habitant in terris hucusq̧ sit incognitum.

De Childerico rege. Cap. VII.

Eroueo autē rege Francorꝫ hac luce casso Childericus fili⁹ eius solio sublimať regio. Hui⁹ regni primordia quibusq̧ bonis detestāda fuere. Hic nanq̧ contra Frācos primū neqter agens cū filias nobiliū incesto cōtaminare nō desisteret regno eiicitur. Qui expulsus regem Thoringorum Bissinum noīe experiit tutā sibi apd eū latebrā fore autumans. nec spe sua frustratus est. Nam cuncto exilii sui tempore cū rege cōuersatus honorifico apd eū loco habit⁹ est. Erat ei quidam e Francorꝫ pceribus familiaritatis vinculo colligatus nomine Vuinomadus: cuius ille omnia agebat cōsilio dū adhuc regni potireť sceptro. Hūc ergo euocans aīositatē Francorum sese regno pellere minitantium edicit: quid facto opus sit consulit. ille irę eorum cedēdum suadet: ne si pmanēdū putaret augeret potius odium q̄ minueret: humani dicēs esse ingenii morem pſentię alicuius inuidere: absentię compati. se interim dū ille quoquo locorum immoratur animos gētis ptentaturū pollicetur psuasurumq̧ vt cum eo in gratiā redeant: diuidēsq̧ aureū

sibi medium retinet: mediumq; illi confert dicens. Suscipe mediam huius aurei ptē & si quidem Francos tibi conciliare potuero hoc tibi erit signum. dum hanc tibi mi sero partem & conuenire vtrasq; contigerit, animaduertas oportebit eodem mo do cōuenientia populi studia tibi cōgruere. reditũ ergo ad patriam accelerabis tuã vt regnum quo nũc priuaris recipias. Post hęc verba Childeric⁹ primus inuasor re gni Francorum Thoringam vt plibatum est petiit. Franci immemores iniuriarum quas Romanis intulerant Egidium patricium qui a Romanis tuendę Gallię curam susceperat regem sibi statuunt. Cęcā mens hominum eum sibi putare consulere: cui ipse mala non desinit irrogare. Nam quo pacto is bene illis consultum vellet cuius agros igne, populum gladio, vrbes vastatione protriuerunt? Vuinomadus sane ver suta callens astutia & ad quæ animum intenderat efficere satis promptus, in breui amicitiæ Egidii inhęsit. Cui ille familiarissimum sibi ęstimãs amicorum se suaq; oīa credebat cōsilia. Vuinomadus itaq; psentiscens Francorum ei suspectam fore potē tiam cumulare & ipse verbis quibus poterat inuidię simultates nō cessabat. Suadet ergo tributi onere eos opprimi oportere. sed perpendens hac eos iniuria non flecti quin vt cœperãt odio Childericum honore Egidium dignum adamarēt: Egidio sic locutus est. Ita inquit Francorum frangere quibis cōtumaciã si aliquos potentium gladio peremeris. Egidius id illi committit negotii. Vuinomadus opportunã nact⁹ occasionem, quos infestiores fuisse Childerico cognouerat criminibus insimulatos Egidio mittit puniẽdos: ille vt reos imperialis maiestatis gladio puniri iussit. Hac re gis imanitate permoti Franci Vuinomadũ ab hoc consilio immunem ęstimantes q̃ relam ei suam depromunt. ille mirari se dicit variam eorum mutabilitatem mentiũ vt de eius nunc crudelitate querantur quem tanto ante[illegible]onio dignum iudicauis sent: simulq; hac eos oratione conuenit: Quæ inquit demẽtia vestris vesanis insedit animis vt expulso ciue dominatui vos superbi subderetis aduenæ? Sed dicturi estis infrenatã eius luxuriam vobis pudori fuisse. Vt quid ergo de huius feritate causa mini: quem illi præferendum ęstimauistis? spuistis regem vestra de gẽte creatũ: qui benign⁹ natura benignior etiã abolita potuit esse lasciuia: & elegistis tyrãnũ ob hoc vel maxime pertimescendum: Q2 genus externa habeat natione deductum. Anima lia sane ratione carentia sui potius q̃ externi dominium expetunt gñis. solis ciconiis alieni duces placent sanguinis: quæ ventri deditę aliarum se tuentur periculo auiũ Verum si consiliis decreuistis parere meis, redeũdum in gratiam censeo: & placan dum principis animum expulsione offensum. Durum certe iudico vnius nō posse p peti luxuriam & tantorum perferre nobiliũ perditionẽ ciuium. His illi animati ver bis simul & atrocitate facti permoti quo primores regni pessundari videbant, Vui nomado dixerunt pœnitet nos iniuriarũ pprio regi illatarum: quẽ sicubi gentium inueniri posse sciremus supplices legatos mitteremus exoratum vt suum rediret ad regnum. Ille conuenientia regi Francorum persentiscẽs studia fidelem per puerum dimidium ei dirigit aureum cuius partem mediam abeunti dederat in signũ: legato q; hęc illi dicere iussit. Reuertere iam nũc vt desyderatus dñs ac vt felix vtere regno tuo. Qua legatione Childericus accepta ouans patriam repetit: & e medio itineris mittit q Vuinomado aduetũ nũtiet suũ & edicat vt sibi festinato occurrat. Qd ille iũctis sibi Frãcorũ pceribus maturato impleuit: & apud Castrũ cui nomẽ Barrũ est ei occurrit. Pręceperat porro pfatus dux Barrensibus vt cũ summo honore regem aduenientem exciperent. Cuius ipsi pcepto parentes honorificentissime eũ obuiam

Hic alio nomine vocatur Gillo.

Anno domini 473.

Scilicet cor nicum.

progressi susceperunt. Qđ rex pro omine accepit: grataterq; eorum obsequio vsus tributū qđ regni eius dependebāt pribus liberalitate indulsit regia. Iunctis itaq; cū Vuinemado viribus Childericus inde pgressus Egidiū acie supatum regno decedere compulit. Qui expulsus Suessionem ciuitatem petiit: reliquoq; quoad vixit tēpore inibi deguit. Eo aūt p̄senti lumine casso Siagrius filius eius eandem vrbem hereditario iure possedit.

CHildericus vero cum & manu promptus & consiliis esset puidus, cū Adouagrio Saxonū rege Aurelianis pugnās victor extitit. Quem fuga lapsum Andegauos vsq; p̄sequēs cum eum nō repperisset ipsam vrbem oppugnās cepit. Paulum Romanarum comitē prium interemit. Sicq; regni terminos Aurelianensem ac demum Andeganensem vsq; ciuitatem dilatare haud segniter pcurauit.

De Basinæ Thoringorum regis vxoris ad Chil. transitu. Cap. VIII.

BAsina aūt Bissini Thoringoꝝ regis vxor cognoscēs Childericum paternum recepisse regnum ad eum priori abiecto viro ire contēdit. dicebatur autē idem princeps cōsuetudinē stupri cum ea habuisse dum apud p̄fatum exularet regem. Childericus ergo dum ab ea q̄reret qua de causa ad se venire tāto ope curasset: hoc ab ea responsum accepit. Tua inquit virtute & modestia cognita experire decreui. Nam si vltimi in finib⁹ orbis te vtiliorem inuenire me sperarem, nulla itineris molestia impediret: quin eum properanter adirem. Cūq; ab ea rex hæc accepisset responsa, īmemor amicitiæ & bn̄ficiorum ab eius viro sibi collatorum, ipso superstite vtpote paganus eam sibi in matrimonium adsciuit. Cū aūt secreta iugalis thori supuenissent silentia mulier virū ammonet a mutua cum debere vacare coniunctione: hortaturq; vt ante fores palatii exeat & q̄ viderit sibi renūciet. Ille monita mulieris haud aspernanda arbitratus dicto paret. Et ecce p̄ foribus aulæ regię videt magnarum formas bestiarum veluti deambulantium pardorū scilicet vnicorniū atq; leonū. pterritus itaq; ad coniugē pperat: rem ordine refert: illa consi dere eū impat: & vt secundo ac tertio id faciat edicit. Reuertenti itaq; regi apparent iterum vrsorum luporumq; circūcursantiū imagines. Tertio quoq; regressus aspicit canū figuras minorumq; animalium se inuicem lacerantiū. Stupēs igif visionis ignarus stratum repetit: causam prudenti fœminę pandit: & qd ista portēdant sollicitus explorator exquirit. Nanq; non se ab ea frustra ad hęc intuenda missum certo sciebat. Illa caste se agere virum ea nocte p̄monet: cūcta se ventura luce declaraturā pollicens. Dum ergo aurea polum facies rutiliq; iubar solis diē decorarēt, surgit mulier maritiq; animum dubia visione suspensum hac reddidit oratione lenitū. Has inquit mi vir corde pelle curas: & q̄ dicam intenta pcipe mēte. Etenī nō tm̄ p̄ritiū acta rerum q̄tum futurorum est ostensum p̄sagium. Nec te formas animalium vti aū pedes vidisti positas dignum est perpendere: sed potius in his posterorū mores & actus nostrorum oportet prospicias. Nostro nanq; qui primus surget a semine filiiq; cēsebitur nomine insignis erit potentię: quem leonis vel vnicornis conspexisti in spē. In figura sane lupi ac vrsi signantur ipsius posteri virtute p̄ualidi rapinęq; auidi. ac canis libidinis impatiens nulliusq; virtutis humana fine esse ope p̄ualēs eorum p̄sagit ignauiam qui vltimis in seculis huius regni potientur sceptris. Porro minorum tur

Vera praedictio. vt hodie experimur.

ba animalium semetque inuicem lacerantium populus est sine timore principū. Qui dum regni primoribus mutuo sese odio impugnantibus obsequitur attētius, variis sese implicat causarum tumultib⁹: dūque proceres alterutris sese moliūtur priuare honoribus illis ignobile vulgus fauendo patet sine numero cędibus. Hęc mihi domine rex tuę visionis est expositio manifesta & futuri indicatrix certa. Ita rex postposita visionis proprię mordaci cura numerosa venturę suae prolis lętatus est se agnouisse auspicia.

De Antemii imperio & prodigiis sub eo. Cap. IX.

EA tempestate Antemio Romanū gubernante imperiū: Leone Constantinopolitanum: apud Tolosam Galliae vrbem e medio eius tota die sanguis largissimo fluxit riuo. Qđ prudentes quique, Gothorum q eadem regnabāt in ciuitate, pditionē: Francorūque dixerūt portēdere dominationē. His quoque dieb⁹ Odoacer qui Herulis aliisque nationibus quę Danubii ripas incolunt īperitabat, victoria elatus quā Feletheo Rugorū rege bello deuicto adeptus erat, Italiam a pte Pānonior̄ inuadere cogitabat. Cūque fines Noricor̄ ingrederetur, colloquium cuiusdā serui dei nomine Seuerum petiit: qui his in locis monasterium sibi cōstruxerat. A quo petita benedictione & impetrata dum domum egredi vellet: & se ad limē ostii ne caput offenderet inclinasset: erat enī statura procerus: hęc ab eodem viro dei audiuit. Vade Odoacer vilibus nūc animantiū pellib⁹ vestitus Italiae dn̄s mox futurus. Qua viri dei prophetia ille audita Italiam ingress⁹, non vt debuit sed vt voluit cędibus ac rapinis cuncta vastauit.

De Theodorici imperio. Cap. X.

Huius Theodorici cancellarius fuit Cassiodorus.

ANtemio vero imperatore fraude Ricimiri generi sui intercepto ipsis etiā Romanae vrbis finitimis arcib⁹ infestus minitare coepit. Qua de causa romani & maxime Gothi legatos ad Leonē Constantinopolitanū imperatorem dirigunt oratum vt sibi aliquis mitteretur principum: per cuius auxilium impetum propulsarent hostium. Erat autem quidam inter primores imperial' aulę Theodoric⁹ nomine vir spectatae prudentiae. Cuius pater Theodorus Macedonia genitus cuiusdam Idarii patricii dum esset famulus quandam conseruam suam nomine Liliā amare coepit ardentius. Quod agnoscens dominus coniugis Eugenię consilio vsus, eam illi tradidit coniugem: sciens eadem de gente esse pgnatam. Cuius dn̄a, q̄ se fructu ventris dolebat esse priuatam, hęc illi in mādatis dedit: vt qđ prima nocte iugalis thori in sōnis videret id sibi nūtiare curaret. Ea igit̄ nocte q̄ primū cum viro secreta petiit cubiculi silentia, videt mulier ab vmbilico sibi procedere arborem vsque ad tecta domus excrescentem. Terrore visiōis expgefacta narrat viro visionem simul & dominę iussionē. ille mirari visum: dn̄aeque coepit laudare pceptū. Sed timens pueri interitum mutare iussit somnium: taleque dedit mandatū. Dum inquit ante dominę veneris conspectum & iussa fueris pādere somniū, dices vidisse te equū & equā pulcherrimos omnium obambulantes aliumque puulum pone eos sequētem. Parens illa verbis viri refert dn̄is ficti verba somnii. Gratulantur illi pro auspicio nasciturí pueri: famulos libertate donant: natumque puerum sibi adoptant in filiū. Post hęc Idario & eius coniuge vita decedentibus iussu Leonis imperatoris Theodoricus castris imperialibus miles ē ascitus. Qui cū cęteris pceritate corporis esset eminentior, fortitudine quoque membrorum virtuteque animi erat pñtior. Vnde ipsi imperatori multisque senatoribus charus habebatur. Venientib⁹ itaque supradictis Romanorū

Gothorumq; legatis, & propter quę venerãt intimantibus, īperator Theodoricum patriciatus honore insignitum ad partes direxit Italiæ tuendas. Qui euectu nauali, hesperiam ingressus cum Odoacro ac Herulis variis successib⁹ bella gessit. Quadã autem vice bello deuictus Rauennã fugiens petere est coactus. Cui mater Lilia obuiam venit orat vt in bellum redeat. Cunctanti taliter infit. Mihi crede fili non ẽ tugurium quo fugiẽs te recipere possis nisi alleuẽ vestem & eam ex qua primã fusus es in lucem ingrediaris domum. Quibus verbis irritatus iuuenis pudoreq; inflammatus collecta suorum quos ad pñs repperit parua qdem sed robusta manu super hostes irruit qui securi victorię late diffusi iacebãt in cãpo. Hos ergo circumfusos sternit fugatq; ipsumq; Odoacrũ capit. Quem nõ multo post occidit: omnẽq; Italiam a dominatione Herulorum eripuit. Sed hũc eius prosperum successum inuida mutauit fortuna. Nam sicut fieri assolet vt bonis virtutis augmẽtum apud improbos inuidię det locum: quidã de senatoribus apud vrbem regiam cõmanentes fœdis Theodorici inuidebant actibus. Quapropter derogare apud imperatorẽ rebus ab eo optime gestis conati sunt: adeuntesq; Leonem imperatorem eius clemẽtissimũ animum ex sua leuitate alios existimantem ab amore Theodorici auertere gestiebant: confingentes velle Theodoricum hesperię arripere regnum. His imperator credul⁹ verbis eum ab Italia accersiuit: cuius Theodoricus parens pceptis cum nobilibus Gothorum ei Constantinopoli occurrit. Delatorum vero versutia princeps deceptus segregatum a suis Theodoricum interficere cogitabat. Sed huius machinationi Tedinis obuiauit Tholemęus vir senatorii ordinis puidus consiliis. Qui fidissimus amicorum Theodorici dum esset & ab adolescentia iure amicitiæ fœderat⁹, nulla poterat in eius odium calliditate deflecti. Hic ergo subdola aduersariorum pſentiſcẽs cõsilia adiit principem: taliq; apud eum oratione vsus est. Romani inquit gloria noīs q̃uis sit bellorum sublimata triũphis: plus tñ decoris emeruit insignib⁹ integræ fidei magnificęq; pietatis. Maiores quippe nostri plus se alterutrum pietate q̃ hostes certabant vincere bellico iure. Prestãtissimũ qdem: q fertur Scipio de Carthagine triũphasse: pstabilius verõ q dicitur infestissimi hostis exequiis nõ solum interfuisse verum & funus ipsum subiectis vexisse humeris. Laudabile quoq; Pompeium. Mitridatis delesse copias ipsumq; ad mortem coegisse. Laudabili⁹ etiã Tigranẽ sese dedentem terręq; ante pedes pstratum ac diadema suũ super genua eius ponentem non solum eleuasse verũ etiã coronã eius capiti imposuisse sibiq; cõsedere fecisse. Quid mirabilem Reguli cõsulis referam fidem: qui maluit inter inimicorum manus inauditis perire suppliciis: q̃ iurisiurandi frangendo fidem Romę amantissimus viuere ciuis. Non ergo suscipias clementissime imperator eorũ verba qui decus imperii tui pfidię volunt inquinare macula. Quid eñ toto dicetur in orbe si pstantissimum ducẽ tam infandissima pemeris morte? Sed placeat tibi consilium meum: & dũ palatium intrauerit Theodoricus custodię mancipetur vinctus. Post hæc mittantur ex senatoribus aliqui qui hoc a tua pietate responsum referant Gothis. Nõ inquiãt dimittetur Theodoricus nisi se purgauerit obiectis criminibus. Placuit sermo principi cũctoq; senatui. Mittitur Ptolemęus cum aliis legatis hęc nuntiaturis Gothis. Pręmiserat sane puerum hæc illis intimaturũ vt eum cum cęteris veniẽtem caperẽt & hęc imperatori mandarent. Non remittentur senatores nisi dominum suum receperint Gothorum nobiles: Illi monit⁹ sibi vtillimis obsecundant: circũuentos senatores in vincla cõiiciunt. Qua recomperta Cæsar feritatem gentis veritus ne qd in suos crudele agerent cõsulto pcauit & Theodoricum saluum Gothis reddidit. Ita prouido

Oratio Tholemęi.

amici consilio ad pñsens de mortis liberat⁹ est periculo. Dum vero Romam reuersus esset varios eum cõtigit bellorum habere successus. Nam & Auaros sæpe bello deuicit victusq; ab eis est. Quodam autem die supradictos hostes prælio superatos fugiẽtesq; totis cædens viis, haud procul ab amne cui Hister nomen est, castra constituit: & paucis suorum assumptis speculatum hostes processit: cum ecce quidam Auar⁹ xerses nomine itidem tentoria Theodorici exploraturus singularis adueniebat. Quem Theodoricus solum aduentare cõspicatus tres e suis dirigit, qui eum captum ocy⁹ sibi pñsentarent. Quos Auar⁹ Xerses fugã fingens singillatim interemit. Alios quoq; tres pari modo neci tradidit. Tũc Theodoricus sociis reformidantibus eum aggreditur: cum quo diu multumq; decertãs tandem xerses brachio vulneratus a Theodorico capitur atq; i castris Gothorum vinct⁹ statuit. Cuius virtutem supradict⁹ princeps ammirat⁹ primũ blanditiis dehinc minis ad cohabitandum sibi cogere nitebatur. Sed dum eum nec terrore concuti nec promissis flecti posse cõspexisset, multis affectum iniuriis ad patriam redire permisit inuit⁹. Ille vero natatu flumẽ histrũ ingressus retro respiciens ad Theodoricũ taliter infit. Tua inquã exutus dñatione meæq; redditus libertati ad te nũc iam meũ reuertar dñm: pollicens me tibi fidelem fore famulũ. His dictis ripã quã reliquerat repetiit & ditioni se Theodorici commisit. His prosperis successibus dũ in Italia sæpe satus polleret patricius, Constantinopoli apud impatorẽ inuidis detrahentiũ lacerabaẽ relationibus. improborum etenim mentes hoĩm aliorum incommodis sua volentes augmentare commoda, bonorum benefacta virorum contrariam moliunẽ vertere in ptem. Deniq; imperator delatorũ versutiis in errorẽ induct⁹ insimulationib⁹ furensq; aĩo q Theodoric⁹ insidiator regni esse ferebatur, eũ iterũ ad se venire mãdat: habitoq; cũ senatorib⁹ mortis eius tractatu iurisiurãdi fide eos obligat ne quis arcani sui proditor existat. Theodoric⁹ aũt legatione principis accepta [illegible]gio ad Ptolemaeũ cuius supra meminimus mittit puerum vt sibi [illegible]ndet vtrũ expediat imperatoris audire pceptum. ille dũ simulat se velle responsum nõ reddere: pueri qui missus fuerat instãtia, veterisq; viri deuict⁹ amicitia tãdem Theodorici legato talia dat pcepta. Hodierna inquit die natalitio imperatoris existente nobisq; senatoribus cum eo pariter discũbentibus tu vice obsequẽtis famuli stans meo adhærebis lateri. Et inter cõuiuandum de qua re mihi fiet sermo ad senatores vel principem intẽta curabis aure pcipere: eiq; a quo directus es nũtiare. Paret ille mandato ac sedulus Ptolemæi auditor fit in conuiuio. Tũc inter epulas & pocula cum procerum mero incaluissent corda, tali eos Ptolemæus est hortatus affamine. Hic inquiens dies cum sit magnificis lætus epulis iocundus oportet fiat delectabilibus fabulis. Satisfiat ergo eorum voluntati qui his delectantur perfrui quandoquidem auxit talium auiditatem exuberans opulentia vini. Omnibus ergo hoc sermone suspensis hæc ille dicere est orsus. Eo inquit in tempore quo humanæ copia eloquentiæ cunctis inerat animantibus terræ, bestiæ saltus in vnum coiere consensum vt sibi eligerent regem: & q hominum fastidiebant dominium haberent sui generis imperatorem electum. His sese mutuo cohortantes verbis adoriuntur Leonem rogantq; vt earum non abnuat voluntatem: dicunt se velle eum habere principem quem scirent esse consilio prudenti. Suscipit ius dominationis leo & ab vniuersis feris solio sublimatur regio. Conueniunt frequentes ad eum salutandum & adorant vt dominum. Inter cæteras igitur aduenit ceruus forma corporis egregius ramosisq; pollens cornibus. Qui dum submissa ceruice procideret adoraturus, a leone arripitur epulum ei mox futurus. Sed ipse dolum persentiscens

Fabula lepida.

fortiq; conamine caput excutiens amissis cornibus syluã petiit profugus. Indignatus imperator cõtẽptum sui & impatiens iræ multa furibundus ceruo interminat. Conqueruntur inter se feręq; pro principis iniuria: nec tamẽ inuenitur vlla quę ceruum persequi audeat, hanc contumeliam vindicatura. Qui etsi videretur esse inermis pernici tamen cursu transiliẽs ardui iuga mõtis euaderet sine beneficio noctis. Erat inter eas vulpes artibus callens ingeniosis: hanc mittunt vt ceruũ callide conueniat & ad leonẽ redire faciat. obtemperat illa iussis: ceruum adit: dicitq; se eius dolori cõpati & q; sine cã talia passus sit sibi iniustũ videri. Ille econtra multa in leonem congerens maledicta se dum obsequitur male mulctatũ cõqueritur. Cui vulpes. Videndũ inquit est ne qđ iniurię deputas ille amoris tui causa fecisse comprobetur. Nam dũ te vt ęstimo sibi supplicem ad suum eleuare vult osculum, tu forte putans morsum eius declinasti conspectum at ipse te nunc absentem esse dolet: de te absente sermonẽ agitat: in te solo eius intẽtio moratur. Quid plura? suadet ceruo vt leonem adeat ac eius se ditioni committat. Qui dum vt ante inclinato capite regem adoraturus veniret, ceruice tenus vnguibus infixis a leone arripit & a circunstãtibus feris sine mora discerpitur. Vulpes prope stans furtim cor eius aufert & deuorat. Cor cerui quęrens & non inueniens leo fremit graue. Tremefactę ferę inquirunt sollicite quę earũ huic sit obnoxia culpę. Suspitio erat vulpem huius esse furti ream: q; vidissent eam ceruo proximius adhærentem. Inquisita vulpes negat se consciam huius criminis. Sed dum ei non creditur cruciatib⁹ addicta, in hęc prorupit verba. Væ inquã mihi miserę quę tantas poenas patior indigne. vt quid enim a me exquiritur qđ eum mini me habuisse certa ratione cognoscitur. Erem si cor habuisset pfecto huc nõ redisset. Primo cornibus auulsis inermis aufugit. Secundo non dubitauit subire periculum mortis. Nullatenus ergo cor habuit qui sibi cõsulere nesciuit. hęc locutus Ptolemę⁹ conticuit. Puer Theodorici hæc intente auscultans & sagaci animo dicta intelligẽs ad dñm suum reuersus cuncta per ordinem pandit: & cautiorem aduersus dolos insidiantiũ esse pmonuit. Theodoricus itaq; imperatoris iussionib⁹ spretis quib⁹ Cõstantinopolim adire iubebatur in Italia resedit. Deniq; postmodum Gothorum qui Italiam inuaserant rex est effectus & dñs. Imperii vero partibus quotannis modium terræ dependebat. Vnde rei veritatem ignorantibus dum modiũ rex Theodoricus ærariis publicis soluere diceretur non addito cuiusq; rei vocabulo vt puta vini aut olei, modium nummorum conferre putabatur. Modiũ terę ærariũ contulit Theodoricus.

De duobus Papis, & poena antipapæ fautoris. Cap. XI.

O tempore defuncto Anastasio Papa Romano pro eius successore foeda in clero simul & populo erat dissensio. Quędam etenim ps in personã cuiusdam Laurentii consensum pbebat. Maior vero & vt post patuit saniori vtens consilio sanctissimũ sibi elegerat Symmachum. Ordinantur ergo vna die ambo: & Symmachus quidem in basilica Cõstantiniana: Laurentius vero in ecclesia sanctę Marię. Sed cum neutra pars alteri cederet, constituerũt vt lis coepta iudicio supra memorati regis Theodorici finiretur. Qui Rauennæ positus dum legatos vtriusq; partis audisset decreuit vt qui prior ordinatus esset aut quem maior ps cleri simul ac populi elegisset in sede apostolica resideret. Vnde Symmachus pontifex factus constituit Laurentium in Nucerina ciuitate epm intuitu misericordię. Hæc autem plenius in gestis põtificalib⁹, qui scire voluerit, inueniet. In hac vero dissensione vt beatus scribit papa Gregorius, sanctissimus Paschasius ecclesiæ Romanæ Papæ duo.

exempla sectari: vt plus reuerētiæ sibi ex benignitate ꝗ timoris exigat ex crudelitate. Recti⁹ igiť duxi mãsueti aĩ beniuolētia id vos rogare: qđ possem regia vſ⁹ authoritate icõsultis vobis ꝑripe. Vñ oratos vos oẽs eẽ volo: vt vas istud, vrceũ demõstrãs, vr̃a mihi munificentia extra sortis meę portionẽ tribuat: deq; remunerationis ꝑmio nullus nr̃m ambigat cũ me retributorẽ ꝓfitear: si hoc cũ bona quero ĩpetrare gratia. Ad hęc Frãci rñdẽtes regi dixerũt. Nos o iclyte rex sacramẽto olim tibi fidẽ ꝓmisisse recolim⁹: vtq; mortẽ ꝓ corporis tui salute subire pati essemus ꝓfiteri nõ erubuim⁹: si ergo vitã ipsam ꝗ cũctis carior est opib⁹ tibi vouimus: qđ maius erit qđ iuste negemus? Sane ex his spoliis nõ partẽ sed totũ tuę ꝑtãti cedimus: vt volueris fac: aut mergi fluminibus aut flãmis iubeas tradi voracibus: nil ad nos attinet: tñ vt tuo satisfiat desyderio. Tã deuotã toti⁹ erga se exercitus voluntatẽ rege ammirante, atq; laudante, vnus ex Frãcis leuitate aĩ commotus gladio vrceũ percutiens, ad regẽ dixit. Tu ingens rex hinc nihil accipies nisi qđ tibi vera sors auferre ꝑmiserit. Mirantibus cęteris simulq; audaciã viri incusantibus rex moleste id se ferre dissimulans vas supra memoratũ legato põtificis reddidit. Emẽso labẽtis anni circulo idẽ prĩceps exercitum adunari ꝑcepit in campo qui martius dicebať: gñale proponens edictũ vt sic adeẽnt armati ac si cõtra hostes pugnaturi. Procedit eo loco quo iussum fuerat exercitus gestis militiæ clarus ac armoꝝ nitore cõspicuus: ꝓgrediť & rex Clodoueus ordinatã suoꝝ aciẽ inspecturus. Circuitoq; agmine deuenit ad eũ qui vrceũ suo ꝑcusserat mucrone. Quẽ intuitus taliter alloquiť. Vniuersum inqt perlustrãs exercitũ te ignauiorem non repperi nec inutiliora gerentẽ arma cõspexi. Nam nec hasta aut clypeus nec galea aut gladius alicuius sunt vtilitatis. Et extensa manu Franciscã eius terræ deiecit: ꝗ spata diciť: ad quã recipiendã cũ se inclinasset, rex suã vagina exemit eiusq; ceruici valido conamine illisit dicens. Sic tu Suessionis in vrceo illo mihi fecisti. Eo itaq; mortuo rex vnũquẽq; ad ꝓpria redire ꝑcepit. Grãdis ꝓpter hoc factũ Frãcos terror inuasit: & ne quis ei⁹ volũtati ĩ posterũ contrairet coercuit. Inerat vultui eius grauitas mixta alacritati: vt & iucunditate aspectus mulceret probos: & seueritate terreret improbos.

Clodouei vindicta in militem.

De Clodouei regis procatione. Cap.XIII.

Vo ergo ordine ad matris ecclesiæ finũ ac catholicę ꝑuenerit fidei vnitatẽ paucis edicã. Duxit vxorẽ ex gñe Burgũdionũ Crothildẽ noĩe Christianã ab ipsis cunabulis infantię. Hęc tali quadã ex causa ad notitiã ipsi⁹ regis ꝑuenit. Miserat idẽ prĩceps legatos ad Gũdebaldum regem Burgũdionũ serendæ pacis gratia. Qui dũ palatio immoranť, Crothildem puellam contemplati inquirũt quæ sit: dictũ eis est neptẽ regis eẽ ex fratre ꝓgenitã: quę inquiunt parentibus orbata nũc stipe alitur regia. Regressi itaq; legati nũtiãt ꝑfecta esse ꝓ quib⁹ ierãt inter cętera dicũt vidisse se puellã a deo forma venustã vt cuilibet potẽtissimo regi nuptui possit tradi. Quã inquiũt regia manantẽ a stirpe pře eius hac vita carente patruus ab ineunte nutrit ætate. Hoc audito rex Clodoueus amore capiť puellę sperãs se ex hac occasione regnũ Burgũdiæ arripere posse. dirigit euestigio quẽdã sibi familiarissimũ noĩe Aurelianũ: ꝗ munera puellæ a se missa ꝑferens spẽm eius diligẽti⁹ cõtẽplareť: huic imperat vt puellam adeat: de nuptiis volũtatẽ regis edicat: & quid animi illa super hac re habeat agnoscat. Ille præcepto parens Burgundiæ partes ingreditur: Palatio appropinquans socios syluis se abdere iussit habitu mendici circumamictus ad aulam properat: & vt futuræ sibi domine colloqui possit explorat. Tunc forte illa ad ecclesiam processerat dño vota suarum solutura ꝑcum. Erat qppe dies

Crothildis

dñica. Aurelianus inter cęteros paupes p̄ foribus stans egressum eius oppetiebat. Ex pletis missarū solēniis egredit̄ puella egenis vt ei mos erat eleemosinā largitura. Accedit Aurelianus vt mendicus stipē postulaturus. Cūq; illa aureū ei porrigeret, ipe apphensam manū eius pallio sup brachiū reducto nudā ori suo osculaturus admouit. Illa pudore puellari rubore perfusa domum repetit. Mittit continuo puellā quę inuētū vt putabat mēdicū ad se deduceret. Quem coram positū taliter alloquitur. Quid tibi o hō visū vt eleemosinā accepturus manū meā vestē denudās oscularetis? Cui ille interrogata omittēs tale dedit responsum. Dñs meus rex Francorum audita generositatis tuę excellentia desiderat te habere cōiugē. Ecce anulus eius & cętera ornamēta sponsalia. Conuersus aūt vt sacculū quē post ostiū deposuerat sumeret oblaturus ei munera q̄ detulerat: furtim ablatū esse p̄sensit. Quęstione habita inuenitur sacculus: recepit eum vt peregrinus munera puellæ offert de nuptiis iam securus. Nam illa vbi de thori copula audiuit legato in hæc verba respondit. Nō est inquit fas christianę mulieri paganū sortiri maritum. Sed si hoc cunctorum p̄ordinauit conditor deus: vt ille per me creatorē agnoscat suū: petita nō abnuo: quinimmo omnipotentis fiat dñi iussio. Illo dicente regem eius desyderio p̄ oīa assensum p̄biturum, rogat illa vt secretum apud se hoc verbū teneat: ne patruus aliquo illud pacto p̄sentiscat. Qui fidem dās se id nulla p̄ferre ratione regredit̄ ad regem: quem p̄spero nuntio reddidit alacrē. Puella sane eum quē Clodoue⁹ miserat anulū in thesauris patrui reposuit custodiendum.

De Crothildis desponsatione. Cap. XIIII.

Terato Clodoueus eundē Aurelianū ad regē dirigit Gundebaldū vt spōsam requirat suā nuptiali fœdere sibi copulādā. Qui regem adiens Burgūdionū mādata ei depromit regis Frācorū. Ille se nescire fingit cuius sit spōsa: nec se vlla posse dare respōsa. Sed tibi inquā cauēdū ne publica affect⁹ cōtumelia ex hac pellaris aula qui nostra aduenisti exploratū regna. Cui legatus hæc inquā mādat dñs tuus rex Francorū nr̄ Clodoueus. Si vis mihi Crothildem meā reddere sponsam, locū designa quo eā recepturus aduenjam. At ipse miratus q̄ neptē suā peteret Clodoue⁹, cōuocatis regni primorib⁹ cōsiliū cū eis habuit q̄d eēt facturus. Qui Francorū veriti aīositatē ne in Burgunidā pararent expeditionē si eorū regi memorata nō traderet̄ puella, talia suo principi dedere cōsilia. Requirat inq unt dñs noster q̄d puellæ desyderet aīus & vtrū eidē regis Frācorū delat⁹ fuerit anulus. Q̄d si est vt hęc illa velit & forte iam sponsalia munera suscepit reniti nō poteris quin potius legatis eā tradere maturabis. Burgundiones nāq; omnes plus consiliis q̄ armis suā tutantur rempublicā. Inquisita puella fatet̄ supramemorata se suscepisse dona, regisq; copulā mēte velle cupida. Gundebaldus licet inuit⁹ Clodouei eā tradidit legatis: nihil ei de suis tribuens thesauris. Postmodū tn̄ ope & industria Aureliani pars maxima ex ipsis cessit dño Clodouei. Vn̄ cū Clodoue⁹ regnū suū vsq; seq nam atq; postmodū vsq; ligerim fluuios āplīasset, Milidunū castrū eidē Aureliano cum totius ducatu regionis iure beneficii concessit.

Susceptā ergo sæpedictus Aurelianus Crothildē deducere festinabat ad regem. Quæ finibus appropians regni sui patrui imperat Francis qui secū erāt vt p̄dā capiant incēdiaq; villarū in regno Burgundię faciant. Nec mora: illi haud secus ac iussi fuerāt p̄ficiūt iniectoq; circūiacentibus villis incēdio auersaq; p̄da Burgūdia q̄tocius egrediuntur Francorū repetētes solum. Hoc illa cernēs

dixisse fertur. Gratias tibi inquit summe deus refero: q initium vindictę paternę ne
cis conspicio. Nā Gūdebaldus rex patrē eius infandissima pręmerat morte: vt post
in sequentibus demōstrabitur. Porro rex Clodoueus in Suessionis ciuitate nuptias
cū magna celebrans gloria sępedictā Crothildem duxit vxorē. Hęc fidelis infideli cō
iūcta viro eū ad fidē pducere conabat. At ipse idē agere posse negabat: ritūq & mo
rē Francis assuetū se nolle deserere testabatur.

De Clodouei regis ad Christi fidē conuersione. Cap.XV.

Oncipit iterea regina puerū: natūq perducit ad baptismū: quem
vocauit Ingomirū. Qui in albis positus spm exhalans vitę trans
missus est ppetuę. Pro qua re rex nimia repletus indignatione di
xit reginę. Quia ingt puer in dei vestri baptizatus est noie, dii no
stri illum pñti luce fraudauerūt. Cui regina. Gratias ago ait omni
potenti deo qui dignatus est ex meo vtero primogenitū in suū sus
cipere regnum. Genuit & aliū filiū quē baptizatum vocauit Clo
domirū. Quo ęgrotāte rex coniugem cœpit increpare dicēs. Et hic ppter supstitio
nē vestrā deorū incurret offensam. Sed orante regina puero salus est restituta.

Erū rege in īfidelitate pmanēte tādē vt supradictū ē cōmouet exercit⁹: bel
lumq a Francis & Alemannis totis regnorum viribus excitur. Tunc rex Bellū Fran
Clodoueus signo suis dato bellū aggredi impat. Sed inter pliandū suos gra corū contra
uiter hostiū mucrone sterni cōspiciēs in hāc vocē prorupit. Christe inquit potētissi Alemānos.
me deus quē Crothildis cōiunx mea colit pura mente, tropheū meę tibi voueo fidei
tribuas si his ex hostib⁹ triūphū victorię. His poratis Alemānos inuadit timor: Frā
cos accendit virtutis ardor. igitur hostes terga vertentes victoriam Clodoueo relin
quunt. ac demū regem suū gladio cęsum cōspicientes iure tributario Francis se fore
seruituros libentissime spondent.

Clodouei conuersi ad suos Concio: & eiusdē baptizatio. Cap.XVI.

Ictor Clodoueus exinde regrediēs Tullū ciuitatem deuenit: reptū
q inibi beatū Vedastū postea Atrabateñ epm comitem sui asciuit
itineris. Vētum dū eēt Remos cūctos suos suorūq casus cōiugi re
fert rex. Gratię deo in cōmune referunt: rex credulitatē suā profi
tetur. Gratulabūda cōiūx ad sanctū Remigiū Remēsis vrbis epm S.Remigi⁹
pperat: fidē regis edicit: qd facto opus sit edocet: hortat Antistitē Remeñ epi
ad aulam qtocyus regis pperet. Dūq animus adhuc dubia pēdet scopus.
sub sorte, viā ei veritatis qua ad deū itur pandat. Vereri se dicit ne mēs prosperis ela
ta successibus largitorē bonorū dū ignorat contemnat. facilius eñ p libitu nobis attri
buta nostro temporis interstitio memorię eximunt: q̄ si qua aliorsum ac volumus
euenerint. Accelerat pōtifex monitis religiosę pere mulieris: cōspectib⁹ sese offert re
gis iamdudū pñtiā eius opperientis. fides ab antistite pferē: modus credendi edocet.
Rex quoq veritate agnita vni se deo famulaturū deuotus spōdet: pcerū sane regni
atq exercitus se tētaturum sententiā. Ex hac re q̄ sit fatet: quo tanto magis deuoti⁹
Christo ceruices subdant suas quanto plus blanditiis q̄ terroribus allici se cōspexe
rint. Placet cōditio & ex regis edicto fit publica populi euocatio. Cōueniūt regni pri Clodouei
mates nec militaris quoq man⁹ defuit. Quibus corā positis rex taliter infit. Franci concio.
ingt troiugenę: meminisse etem vos nois gñisq vri decet: qbus nūc vsq seruierim⁹,
diis ad memoriā reducere aios vestros virtutēq deposco. Cōpetēs nāq ac vtilis visa
est rō ostendendi primū quorum cultui mancipati sumus: vt dum inutiles eos fore

dñica. Aurelianus inter cęteros paupes p̄ foribus stans egressum eius opperiebat. Ex
pletis missarū solēniis egredit puella egenis vt ei mos erat eleemosinā largitura. Ac-
cedit Aurelianus vt mendicus stipē postulaturus. Cūq; illa aureū ei porrigeret, ipe
app̄hensam manū eius pallio sup brachiū reducto nudā ori suo osculaturus admo-
uit. Illa pudore puellari rubore perfusa domum repetit. Mittit continuo puellā quę
inuētū vt putabat mēdicū ad se deduceret. Quem coram positū taliter alloquitur.
Quid tibi o hō visū vt eleemosinā acceptur⁹ manū meā vestē denudās oscülareris?
Cui ille interrogata omittēs tale dedit responsum. Dñs meus rex Francorum audi-
ta generositatis tuę excellentia desiderat te habere cōiugē. Ecce anulus eius & cęte-
ra ornamēta sponsalia. Conuersus aūt vt sacculū quē post ostiū deposuerat sumeret
oblaturus ei munera q̄ detulerat: furtim ablatū esse p̄sensit. Quęstione habita inue-
nitur sacculus: recepit eum vt peregrinus munera puellæ offert de nuptiis iam secu
rus. Nam illa vbi de thori copula audiuit legato in hæc verba respondit. Nō est in-
quit fas christianę mulieri paganū sortiri maritum. Sed si hoc cunctorum p̄ordina-
uit conditor deus: vt ille per me creatorē agnoscat suū: petita nō abnuo: quinimmo
omnipotentis fiat dñi iussio. Illo dicente regem eius desyderio p oīa assensum p̄bitu
rum, rogat illa vt secretum apud se hoc verbū teneat: ne patruus aliquo illud pacto
p̄sentiscat. Qui fidem dās se id nulla p̄ferre ratione regredit ad regem: quem p̄spero
nuntio reddidit alacrē. Puella sane eum quē Clodoue⁹ miserat anulū in thesauris pa
trui reposuit custodiendum.

De Crothildis desponsatione. Cap. XIIII.

Terato Clodoueus eundē Aurelianū ad regē dirigit Gundebal-
dū vt spōsam requirat suā nuptiali foedere sibi copulādā. Qui re
gem adiens Burgūdionū mādata ei depromit regis Frācorū. Ille se
nescire fatetur q eius sit spōsa: nec se vlla posse dare respōsa. Sed ti
bi inquā cauēdū ne publica affect⁹ cōtumelia ex hac pellaris aula
qui nostra aduenisti exploratū regna. Cui legatus hæc inquā mā-
dat dñs tuus rex Francorū nr̄ Clodoueus. Si vis mihi Crothildem
meā reddere sponsam, locū designa quo eā recepturus aduenia m. At ipse miratus q̄
neptē suā peteret Clodoue⁹, cōuocatis regni primorib⁹ cōsiliū cū eis habuit q̄d eēt
facturus. Qui Francorū veriti aīositatē ne in Burgunidā pararent expeditionē si eo-
rū regi memorata nō traderet puella, talia suo principi dedere cōsilia. Requirat inq
unt dñs noster q̄d puellæ desyderet aīus & vtrū eidē regis Frācorū delat⁹ fuerit anu
lus. Q̄d si est vt hęc illa velit & forte iam sponsalia munera suscepit reniti nō poteris
quin potius legatis eā tradere maturabis. Burgundiones nāq; omnes plus consiliis
q̄ armis suā tutantur rempublicā. Inquisita puella fatet supramemorata se suscepis
se dona, regisq; copulā mēte velle cupida. Gundebaldus licet inuit⁹ Clodouei eā tra
didit legatis: nihil ei de suis tribuens thesauris. Postmodū tn̄ ope & industria Aure
liani pars maxima ex ipsis cessit dñio Clodouei. Vn̄ cū Clodoue⁹ regnū suū vsq; seq
nam atq; postmodū vsq; ligerim fluuios āpliasset, Milidunū castrū eidē Aureliano
cum totius ducatu regionis iure beneficii concessit.

SVsceptā ergo sæpedictus Aurelianus Crothildē deducere festinabat ad re
gem. Quæ finibus appropians regni sui patrui imperat Francis qui secū
erāt vt p̄dā capiant incēdiaq; villarū in regno Burgundię faciant. Nec mo
ra: illi haud secus ac iussi fuerāt p̄ficiūt iniectoq; circūiacentibus villis incēdio auer
saq; p̄da Burgūdia q̄totius egrediuntur Francorū repetētes solum. Hoc illa cernēs

dixisse fertur. Gratias tibi inquit summe deus refero: quod initium vindictę paternę necis conspicio. Nam Gūdebaldus rex patrē eius infandissima peremerat morte: vt post in sequentibus demōstrabitur. Porro rex Clodoueus in Suessionis ciuitate nuptias cū magna celebrans gloria sępedictā Crothildem duxit vxorē. Hęc fidelis infideli cōiūcta viro eū ad fidē pducere conabaẽ. At ipse idē agere posse negabat: ritūq; & morē Francis assuetū se nolle deserere testabatur.

De Clodouei regis ad Christi fidē conuersione. Cap.XV.

Oncipit iterea regina puerū: natūq; perducit ad baptismū: quem vocauit Ingomirū. Qui in albis positus spm exhalans vitę transmissus est ppetuę. Pro qua re rex nimia repletus indignatione dixit reginę. Quia ingt puer in dei vestri baptizatus est noīe, dii nostri illum pñti luce fraudauerūt. Cui regina. Gratias ago ait omnipotenti deo qui dignatus est ex meo vtero primogenitū in suū suscipere regnum. Genuit & aliū filiū quē baptizatum vocauit Clodomirū. Quo ęgrotāte rex coniugem cœpit increpare dicēs. Et hic ppter supstitionē vestrā deoꝝ incurret offensam. Sed orante regina puero salus est restituta.

Erū rege in īfidelitate pmanēte tādē vt supradictū ē cōmoueẽ exercit⁹: bellumq; a Francis & Alemannis totis regnorum viribus excitur. Tunc rex Clodoueus signo suis dato bellū aggredi impat. Sed inter pliandū suos grauiter hostiū mucrone sterni cōspiciēs in hāc vocē prorupit. Christe inquit potētissime deus quē Crothildis cōiunx mea colit pura mente, trophęū meę tibi voueo fidei tribuas si his ex hostib⁹ triūphū victorię. His poratis Alemános inuadit timor: Frācos accendit virtutis ardor. igitur hostes terga vertentes victoriam Clodoueo relinquunt. ac demū regem suū gladio cęsum cōspicientes iure tributario Francis se fore seruituros libentissime spondent. Bellū Francoꝝ contra Alemános.

Clodouei conuersi ad suos Concio: & eiusdē baptizatio. Cap.XVI.

Ictor Clodoueus exinde regrediēs Tullū ciuitatem deuenit: reptūq; inibi beatū Vedastū postea Atrabateñ epm comitem sui asciuit itineris. Vērum dū eēt Remos cūctos suos suosq; casus cōiugi refert rex. Gratię deo in cōmune referunẽ: rex credulitatē suā profitetur. Gratulabūda cōiūx ad sanctū Remigiū Remēsis vrbis epm pperat: fidē regis edicit: qd facto opus sit edocet: hortaẽ Antistitē ad aulam q̄tocyus regis pperet. Dūq; animus adhuc dubia pēdet sub sorte, viā ei veritatis qua ad deū itur pandat. Vereri se dicit ne mēs prosperis elata successibus largitorē horū dū ignorat contemnat. facilius enī p libitu nobis attributa nostro temporis interstitio memorię eximunẽ: q̄ si qua aliorsum ac volumus euenerint. Accelerat pōtifex monitis religiosę pere mulieris: cōspectib⁹ sese offert regis iamdudū pñtiā eius opperientis. fides ab antistite pferẽ: modus credendi edoceẽ. Rex quoq; veritate agnita vni se deo famulaturū deuotus spōdet; peerū sane regni atq; exercitus se tētaturum sententiā. Ex hac re q̄ sit fateẽ: quo tanto magis deuoti⁹ Christo ceruices subdant suas quanto plus blanditiis q̄ terroribus allici se cōspexerint. Placet cōditio & ex regis edicto fit publica populi euocatio. Cōueniūt regni primates nec militaris quoq; man⁹ defuit. Quibus corā positis rex taliter infit. Franci ingt troiugenę: meminisse etenī vos nois gnisq; vři decet: qbus nūc vsq; seruierim⁹, diis ad memoriā reducere aios vestros virtutēq; deposco. Cōpetēs nāq; ac vtilis visa est rō ostendendi primū quorum cultui mancipati sumus: vt dum inutiles eos fore

S.Remigi⁹ Remeñ episcopus.

Clodouei concio.

cōstiterit vnius veriq; agnitio dei libentius accipiať. Qđ tunc rectissime fiet si ma-
iorum res gestę recenseantur: ac primū vrbem illam troianę quondā gloriam gentis
intueamur: quā tot vt autumabať numinū p̄sidio cinctā in bellis gręcorū leuitas il-
lis nil opis ferentibus fraude magis q̄ virtute opp̄ssit. & certe moeniū illius ꝓpugna
cula deoꝝ esse structa manu audieramus: arci quoq; simulachroꝝ effigies ipsis cōse
cratę vt inexpugnabilis contra aduersantiū maneret incursus, impositę feruntˀ. Qđ
vero adiumētum non dicā hoībus verū ipsis maceriaꝝ p̄berent structuris: q nec ima
ginibus opitulari sunt suis! Abiiciamus ergo eos quos inutiles esse probauimus: cul
tumq; deseramus inanē. Soli vero deo patri filioq; eius Iesu Christo socia sancti Sp̄us
virtute mētes nostras corporaq; subdamꝰ vnū ī trinitate & trinū in vnitate venerā
tes. Huiusmodi religionis vel disciplinæ patronū nostrū dn̄m Remigiū nobis tradi
disse certum habetote: sed & collateranea mea Crothildis huius se esse profiteť fidei
meq; huius ab omni potētia diuinitatis si qđ esset infortuniū sꝑare suasit auxilium.
Hic plane Christꝰ deus in Alemānico qđ nuperrime confecimus bello, Alemannoꝝ
ꝓteruā strauit cōtumaciā: vestroꝝq; cordiū icētiuo notę virtutis excitauit audaciā
Ad rectas ergo spes animos subleuemꝰ, humiles p̄ces in excelsa porrigamꝰ: cū nobis
ꝓtectorem quęramus qui in se sperantibus omnia p̄stat. Hæc dum rex fide plenus ꝑ
orasset plærosq; de populo flexit vt Christo mitia subderēt colla gaudet sacerdos re-
gem nondū initiatū iam suę gentis esse apostolū factum. Exornať baptisteriū descen
dit rex veluti alter Cōstātinus in sanctificatū fontis alueum. Cui cū sanctus pōtifex
modū dn̄icę passionis retētasset, rex ait illi. Si ego cū Francis meis inibi affuissem, eiꝰ
Clodoueus baptizať. — iniurias vindicassem. Q̄ vero grata acceptabilisq; deo p̄dicti regis fides fuit osten-
sum declarauit miraculum. Nā cū forte qui chrisma ferebat interclusus a populo de
esset: ecce subito nō alius sine dubio q̄ sanctus apparuit Sp̄us in columbę visibili figu
Affertur chrisma a columba. — ratus specie. Qui rutilanti rostro sanctum deferens chrisma inter manꝰ deposuit sa
cerdotis vndas fontis sanctificantis. Fit gaudium & exultatio: baptizantur multi de
populo: deo laudes deo gratiæ acclamanť: & gaudens rex ab ecclesia ad ꝓpria regre
ditur: & vt plenius deuotionē suæ propalaret fidei, basilicā in ecclesia p̄isiaca deo ac
principi apostolorū in qua ipsiꝰ sedes erat construi fecit: permansitq; in eo vsq; ad ter
minū vitæ custodia religionis & iustitiæ vigor.

De Clodouei expeditionibus & victoriis reliquis. Cap. XVII.

Ontra huc regē ciues Viridunēn vrbis rebellauerūt. Sed dū rex
vrbē obsidiōe vallasset: & iā admoti arietes alta murorū pulsarēt:
supplicante sancto viro Euspicio eiusdem tunc vrbis archip̄sby-
tero, verbū impunitatis a principe ꝓmeruerūt: & rex ciuitatem
recepit. Postea cū Aurelianensem vrbem Clodoueus rex adire dis
posuisset, sanctū Euspiciū ac eiꝰ nepotem beatū Maximiū iussit vt
suū ꝓsequerētur iter. Quibus & initiacense cōtulit p̄dium: & vt
ipsi ac posteri eorum illum possiderent locum ꝑ suum firmauit pragmaticum.

De Sancto Furseo. Cap. XVIII.

Vius in diebꝰ sanctus quoq; Furseus in Gallias venit: & eodē con
cedēte rege monasteriū qđ Latiniacū dicit ędificauit. Hic aūt bea
tus Furseus ex Hybernia veniēs prius a rege saxonū Sigiberto ho
norifice susceptꝰ coenobiū in eadē cōstruxerat ꝓuincia Saxonię de
hoc rege Sigiberto scilicet nil alid ī āriqs repire potuimꝰ historiis
q̄ ꝙ in vita sc̄ti Fursei legiť excepisse hospitio eūdē virū dei. Verū
in cronica q̄ diciť Gregorii & putať eē Turonēn epi referť ꝙ qdā rex Sigibertꝰ filiū

sui Chloderici ad Clodoueum principē direxerit Francorum auxilium contra Gothos laturum. Memorat etiam idem cronicus eosdem videlicet patrē cū filio fraude Fracorum esse interemptos regnūq; eorum ac thesauros a Francis occupatos: sed qa codex in quo hæc digesta inuenimus vitio scriptorum erat deprauatus, ad liquidum inuestigare nequiuimus cuius gentis rex fuerit: vel quę iusta necis hui⁹ causa extiterit. Tātūmodo narrat regnū eius opesq; a Clodoueo peruasas.

De Bello contra Gundebaldum. Cap.XIX.

Essit vero bellum Clodoue⁹ contra Gundebaldum regē Burgundionū: exercitūq; eius ad internecionē deleuit. Causa autē huius vel pugnę fuit qa Gūdebaldus fratrē sui Chilperici patrē videlicet Crothildis reginę gladio interemerat: vxorēq; ei⁹ matrē supra dictæ reginę lapide ad collū ligato fluuio immergi fecerat. Obid rogatus a coniuge rex Clodoueus Burgūdiā cū exercitu Frācorum ingressus deuastauit: regēq; ipsum Gundebaldū longa obsidione fatigatū tributa dare coegit. Godegisil⁹ aūt frater Gūdebaldi ad Frācos defecerat: & cōiūctis cū Clodoueo viribus fratrē expugnabat. Sed ope & industria Aredii viri sapiētis q ab Arelatensi vrbe auxiliū Gūdebaldo latur⁹ aduenerat, idē rex auro hostē repulit quē ferro nequerat. Nā Clodoueus acceptis muneribus repedauit ad propria relinquens Godegisilo in auxiliū quinq; milia Francorum. Porro Gūdebaldus sui iā securus fratrē Viennę obsidione circūdat: atq; p aquęductū vrbē ingressus multorum cęde patrata fratrem vna interemit. Francos quoq; in quadam turri congregatos ferro trucidauit.

De Bello contra Alaricū Gothorum regem. Cap.XX.

Ontra Alaricū etiā regē Gothorum pugnans Clodoueus victor extitit. Quā pugnā ideo q̄maxime noscit inchoasse qa Gothi arrianę hereseos secuti Burgūdiones erant: optimāq; Galliarū partē a fluuio scilicet Ligeris vsq; ad pyrenęorum iuga mōtiū obtinebāt.

Xtitit & alia iusta hui⁹ pugnę occasio. Miserat idē Clodoueus legatū sui noīe Paternū ad Alaricū regem Gothorū vt q pacis essent cū eo tractaret: simul etiā vt volūtatem eius agnosceret: quo in loco ambos reges sibi p vtriusq; regni vtilitatibus collocuturos oporteret occurrere: & Alaric⁹ iuxta morē antiquorum barbā Clodouei tangens adoptiuus ei fieret pater. Legato adueniēti & pp̄ter q̄ venerat intimanti Alaricus designat locū: dicitq; se colloquio nō defuturū. Inquirit demū legat⁹ vtrū cum paucis: an cum multitudine adueniret exercitus. ille se fatetur paucis assumptis eorū expetiturū colloquiū. Rursus interrogat Patern⁹ vtrū armati eēnt an iermes: dicit ille suos oēs iermes vēturos & vt itidē Frāci faciāt postulaturos. His oīb⁹ cōsentiēs Patern⁹ ad dn̄m sui regress⁹ nūciat ei quę cognouerat cōplacuisse Gothis. Progressus itaq; Clodoueus e Frācia venit in Aquitaniā. Et anq̄ p̄ueniret ad locū placito destinatū supramemoratū dirigit legatū quo habitu Gothi vterent exploraturū. Qui dū Alarico regi colloqueret, ferreū ostii obiicē eū p baculo manu gerere p̄sensit & q reliq idem facerēt agnouit: app̄hēsaq; regis dextra dixit ei. Quid inqt O rex te lęsit dn̄s meus Clodoueus & Frāci vt nos fraude machinareris decipere! Quo negāte & causa ad iurgium vsq; procedente, definitū est vt iudicio Theoderici Gothorum regis cuius supra meminimus hæc res terminaretur. Vnde ambo reges legatos Alarici regis fraus.

ad eũ in Italia vbi & regnabat dirigunt. Qui vtriusq; partis agnita causa statuit vt
legatus Francorum equo ascenso ante fores palatii regis Alarici stãs eleuatam tene
ret hastam manu: super quã Alaricus & Gothi eo vsq; copiam iacerent nũmorũ ar-
genti quousq; summitas operiret conti: quorum summa solidorum ad dominiũ de
ueniret regis Francorum. Redeũt qui fuerant missi iudiciũ referũt regis Theodori
ci: qđ cuncti laudauerũt Frãci. Sed Gothi id se non posse implere dixerũt: insup & le
gatum contumeliis affecerunt. Nam quadam nocte dum ille in solario cuiusdam do
mus dormitum isset, Gothi tabulatũ qđ ante lectum eius erat destruxerũt. Qui ad
requisita dum surgeret naturę, pede lapso corruit brachioq; contrito vix viuus eua
sit. Festinꝰ itaq; natale solum repetit: rei gestę ordinẽ ei a quo missus fuerat pãdit: fle
bilemq; suæ querelam ęrumnę miserabiliter depromit. Rex ergo Clodoueꝰ in talibꝰ
non esse pcrastinandũ ratus: simul pro iniuria legati irę impatiẽs: congregat exerci
Oratio Clodouei. tum quem tali hortatur oratione ad pugnam. Virtutis inquit vestrę o fortissimi cõ
militones securus animositatẽ vestram nullius exhortationis indigã iudico: quam
adeo hostes extimuerũt vt legatũ nostrũ infanda cede perimere vellent. Ostendũt p
fecto se totius irani gentis non posse perpeti qui vnius expauerunt constantiam lega
ti. Hoc solum vos nosse cupio vobis aduersum immanissimos hostes non pro cõiugi
bus aut liberis non etiã pro acquirẽdis certamẽ esse diuitiis: sed potius pro insepara
bili sanctę trinitatis vnitate: quã illi nefandissimo diuidunt errore. Ad extremum p
diuinis simul humanisq; legibus: quę iniuriarum immunes sanciunt debere esse eos
qui mediatores hostiliũ efficiuntur armorũ. inter arma nãq; hostilia sola legatio pa
cis sequestra est. Exuit hostem qui legatione fungitur. Festinemus igitur ad pliũ: &
de diuina protectione confisi: hostiles phalãges aggrediamur intrepidi. Hac allocu-
tione ducis animati viri virtutis cõtra hostes proficiscuntur corde cõstanti aut vin
cere aut mori parati.

De Omine victoriæ: & Ceruę apparitione. Cap. XXI.

N hoc bello diuinũ illi affuisse auxilium signa a deo ostensa docue
rũt. Nã dum legatos munera ferentes ad sepulchrum sancti mit-
teret Martini, dixit eis ite & a basilica Sancti Martini mihi signũ
victorię referte. Abeũtes illi dũ ecclesiã oraturi intrant, vox canto
ris eorũ insonuit auribus dicẽs. Pręcinxisti me domine virtute ad
bellum & inimicorum meorum dedisti mihi dorsa. Letãtes illi ora
tione completa muneribusq; oblatis regi signum victorię a deo si-
bi concessum depromunt & alacrem efficiunt.

CVm aũt flumẽ cui vigenna nomẽ est transire deliberaret, & dum vadũ non
inueniret eo q fluuius pluuiis auctus exũdauisset, his dñm verbis exorare
cœpit. Trinitas inquit in personis deus & in maiestate vnꝰ mihi contra ad
uersarios fidei catholicæ victoriam tribuẽs / facilem huius aluei concede trãsitum.
Annuit his pcibus clemens auris omnipotentis. Cũq; illucescente die castra mouis-
sent: ecce cerua quædam se subito conspectibus eorũ ingessit. illi vt moris est Franco
rum venatui scilicet insistere pdam putantes eam auide insequuntur. At ipsa transi
to flumine vadum ostendit ac deinceps nulli comparuit. Ita rex cum omni exercitu
transmeans Pictauos peruenit: & haud procul a basilica sancti Hylarii tentoria fixit
edictoq; compescuit populum qui secum aderat nequid in ea prouincia raperẽt nec
cibi quidem necessaria: cum ecce medio noctis silẽtio pharus ignea visa est egredi ab
ecclesia sancti Hylarii ac super tabernaculum in quo rex quiescebat protendi. Con-

ferto ergo plio victi Gothi terga verterũt. Inter ipsas vero confertissimas acies Clodoueus cũ Alarico certamẽ iniit. Cũq; eũ terre pstrauisset: & qua letale vulnus infligeret rimaretur: duo Gothi eum a latere contis feriunt: sed pter loricã eum vulnerare nequiuerunt. De Theoderici expeditionib⁹. Cap. XXII.

Ege itaq; Alarico qui Gothos per. XII. annos rexerat hoc modo interfecto, Clodoueus filiũ suũ Theoderiçũ cũ valido exercit⁹ supplemẽto ad supiores regni ei⁹ dirigit partes: qui perua gata oĩ puĩcia Rutenos Cadurcosq; atq; Aruernos subegit: & ad patrem victor rediit: qui tũc in Burdegalensi vrbe hyemabat. Brumali aũt recedẽte rigore vernaliq; succedente tẽpe rie Clodoue⁹ Tolosam petit. Inde thesauros Alarici auferens ad Engolismam pperat: in cui⁹ aduẽtu murus vrbis diuino nutu spõte ruens aduenienti regi apertum pbuit iter. Qui vniuersos Gothos quos inibi repperit gladio interemit: pari etiã modo p vicinas vrbes aduersarios interficiens, suosq; constituẽs, eas sibi pere cõpulit. Reb⁹ ergo cunctis ex sentẽtia cõpositis Turones iter dirigit. Vbi dũ statiuarũ gratia aliquãtisp morat, legationẽ suscepit Anastasii Cõstantinopolitani principis munera epistolasq; ei mittentis: in quib⁹ videlicet literis hoc cõtinebat: q cõplacuerit sibi & senatorib⁹ eũ eẽ amicũ impatoꝝ patriciũq; Romanoꝝ. His ille plectis cõsulari trabea insignitus ascenso equo in atrio inter basilicã sancti Martini & ciuitatem sitũ erat largissima pplo contulit munera. Ab illa die cõsul simul & augustus meruit nuncupari. Cũ aũt equũ quẽ inter cætera donaria sancto miserat Martino redimere cẽtum datis solidis decreuisset, nec ille vllo modo eũ de loco mouere posset: alios centum dari pcipiens taliter infit. Sanctus Martinus bonus in auxilio: sed carus noscitur esse in negotio. Rex itaq; recepto equo paceq; p circuitum facta Parrhisios regreditur.

Clodoueus consul & Augustus appellatur.

De Chararici regis morte: & pugna Clodouei cõtra Ragnachariũ. Cap. XXIII.

Hararicũ vero regẽ qui ei quõdã cõtra Siagriũ pugnaturo auxilio eẽ debuerat & fide fracta se subtrahẽs spectator certaminis magis esse voluerat q̃ pugnator: vt scilicet postmodum victoris sequeretur partes: Clodoueus cum filio dolo cepit: et tonderi eos faciẽs patrẽ quidẽ pſbyterũ, filiũ aũt diaconũ ordinari iussit. Cũq; Chararicus causarẽt pro sui humiliatione: filius ad eũ hęc inquit. Frõdes (barbã demõstrãs) ad sũmũ verticẽ in viridi ligno decisę cito succrescẽt. Vtinã & auctor huius facti tã velociter pereat. Qd verbũ vbi nũtiatum est Clodoueo statim eos gladio puniri pcepit: regnumq; eoꝝ cũ thesauris puasit. ¶Post hęc pauit expeditionẽ cõtra quẽdã ducẽ noĩe Ragnachariũ apud Camaracũ vrbẽ cõmorãtẽ: quẽ quidẽ ei sanguinis affinitas cõiũxerat: sed moꝝ iprobitas ĩfestũ reddebat. Nã obscœnitati & luxurię dedit⁹ suis etiã oĩb⁹ erat odios⁹. adsciuerat quoq; sibi quẽdã spectatę vt putabat prudentię familiarẽ noĩe Faronẽ. Qui fallendi artifex ita eũ mẽte alienauerat: vt si qd mũeris quilibet ei offerret, in sumẽdo eo ipm prici pẽ asciscoret: Sint dicẽs ista mihi & cõsiliario meo Faroni. Hac ducis ignauia pmoti q in ei⁹ militabant aula, cõferre secũ cœperunt: qua ratione hanc a se remouerẽt iniuriam. Desidia enim imperantis obprobrio est subditis. Quapropter Clodoueum p internuntios sollicitant: vt gerendi aduersus eum causam belli exquirat. Mandãt se priusq̃ in manus veniatur plio cessuros vinctumq; dominum si eis præmia conferantur tradituros: qui nil moratus cum valida suorum manu contra eũ proficiscit

mittens prius proditoribus armillas ęreas deauratas cum gladiis ſimili modo ornatis loco muneris. Ventum itaq; eſt ad locum certaminis: & conſcii proditionis fugā ſe fingunt quęrere ſubſidio ſalutis. Ragnacharꝰ vero dum fugere nititur a ſuis captꝰ Clodoueo pſentatur vinctus. Quem ille vt degn̄is animi virum gladio puniri iuſſit fratrem quoq; eius ſimiliter pcepit occidi: improperans ei q nonferendo auxiliū fratri permiſiſſet ſe & illum turpiter teneri. Pari etiam modo multos parentum ſuorū neci tradidit: theſauroſq; eorum abſtulit: ne quis remaneret qui inſidiari regno eius vel vitę poſſet. Nam fratrem Ragnacharii Ricunirū nomine quē aduerterat regni cupidiorem miſſis ſatellitibus apud Cenomannorum vrbem vita priuari fecit. Vn̄ vna dierum aſtantibus regni primoribus dixiſſe fert: parentibus inquit orbatus cūctis periculum mei pertimeſco capitis: dum neminem habeam propinquum meę cuſtodem ſalutis. Qd̄ quidam calumnię cauſa dictum ęſtimauerunt: ſi forte quiſq̄ pdiret qui ſe regi ſanguine proximū aſſereret. Proditores vero Ragnacharii cognito depprauata fuiſſe dona quæ acceperant pditionis gratia, Clodoueo querelam detulerunt. Quibus inquit Clodoueus ingrati eſtis beneficiis vobis collatis: nam quantis putatis eos debere interire ſuppliciis qui domino ſuo auctores ſunt mortis! Abite potius ad propria: ſufficiatq; vobis ipſa indigna qua fruamini vita. Illi indignationem principis veriti ad ſua ſunt habitacula reuerſi.

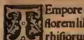
De Sancto Seuerino & aliis. Cap. XXIIII.

Vnc regem fere per annum continuū febre laborantem vir domini Seuerinꝰ qui in cœnobio Agaunēſiū martyrū tunc erat abbas egregius: ab eo accerſitus ſaluti reſtituit: ac poſtmodum in loco qui caſtrum Nantonis dicitur, laudabilis vitę curſum complens migrauit ad dominum.

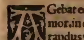
De Sancta Genoueſa.

Viusquoq; inclyti regis temporibꝰ florebat in vrbe Pariſiaca virgo virtutum Genoueſa meritis pollēs. Quę in Nanmetodoro vico Pariſiaco huic mundo parentibus edita, temporibus Honorii iperantis in occidēte: Theodoſii vero minoris in oriēte: a Sancto Germano Altiſſiodorenſi epiſcopo pficiſcenti in Britanniam ob Pelagianam hęreſim deſtruēdā tpe ſupradicti Valentiniani principis conſecrata poſt obitum parētum tpe Childerici genitoris huius pcelſi principis Clodouei ī vrbē Pariſiacā deuenit: ibiq; ad tpa vſq; Clotarii & Childeberti filiorum pfati inclyti regis eximiis vitę meritis conſenuit.

De Sancto Germano epiſcopo Parrhiſien̄.

Empore quoq; Clodouei nobiliſſimi regis vrbs Edua huic mūdo protulit florem lilii fragrātiſſimi: beatiſſimū ſcilicet Germani poſtmodū pſulē Parrhiſiorum. Qui a parētibꝰ literis traditꝰ intra tm̄ luſtri ſpacium a beato Agrippino Diaconus inſtituit: a ſequenti trienno preſbyter ordinat. Dehinc a venerabili pontifice Nectario abbas ad ſanctum Symphorianū aſciſcit.

De Sancto Benedicto Abbate ſanctiſſimo.

Gebat eo in tpe curam imperialis maieſtatis Anaſtaſio defuncto Iuſtinꝰ ſenior. in cuius iperii pcibus in Nurtia ſcilicet puicia exortꝰ toto orbe venerandus vita & noīe bn̄dictꝰ, iam tūc pueriles attingens annos a parētibꝰ ſcholis artiū liberaliū deputatꝰ. Romanā quoq; eccleſiā poſt Symmachū Hormiſda ſuſcepit regēdā. Cuiꝰ tpibus ſępe dictus rex glorioſus Clodouēꝰ direxit ad beati Petri limina hortatu ſummi pſulis Remigii regiæ dignitatis auream coronam gēmis

preciosissimis insignitam. Quo facto patenter ostendit se deo non fore ingratũ dum ad ipsius apostoli sepulchrũ insigne mitteret regiũ: sciens se a Christo solio regni esse donatũ. Nam & Solius consul Romanus capta Hierosolymorũ vrbe in domini templo coronã obtulit: sed hic munere gratior quia fide potior. Ille etem̃ idolorũ cultor ast iste catholicæ ecclesię pro posse sedulus venerator, ille q̄ esset pręsens q̄uis ipsi vrbi temploq̧ infestus: verum hic absens Romuleæq̧ amator domus nec minus basilicę apostoli Petri deuotus.

De terręmotu: & Clodouei transitu. Cap. XXV.

Is etiam diebus apud Viennã Gallię vrbem multorũ domus simul & ecclesiæ terræmotu concussę ceciderunt. In paschali vero festiuitate beatissimo Mammerto eiusdẽ vrbis episcopo missarũ solennia celebrante, palatiũ regale quod in eadẽ erat ciuitate cœlesti cõcrematũ est igne. Lupi quoq̧ vel vrsi syluis profugi eidẽ ciuitati innumeri cœperũt esse infesti, adeo vt multos lacerãtes corpora, ppria eos cogerẽt deserere habitacula. Vñ memoratus sacerdos aduenięte dominicæ ascẽsionis die festo cõuocato populo p̄monuit agere triduanũ ieiuniũ, ac omnipotentis dei exposcere suffragiũ. Appropinquante aũt die statuto cõuenit omnis populus ad ecclesiam cum gaudio letanias peragens cũ triduano ieiunio. Exinde pulcherrimus in sancta vniuersali ecclesia mos inoleuit: vt quoquo terrarum Christi fides diffunditur a cunctis fidelibus hę letaniæ cum exultatione peragant.

POrro inclytus Clodoueus rex Francorũ metas sibi attributi attingens æui defunctus est anno quinto postq̄ Alaricum regem Gothorum interfecerat: & in basilica sancti Petri quam ipse rogatu suę coniugis fabricauerat, sepultus est. Super cuius tumulũ a sancto vt fertur Remigio hoc descriptũ est Epitaphiũ.

Epitaphiũ regis Clodouei.

Diues opum, virtute potens, clarusq̧ triumpho,
Condidit hanc sedem rex Clodoueus: & idem
Patricius magno sublimis fulsit honore.
Plenus amore dei, contempsit credere mille
Lumina: quę variis horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis & Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso chrismate crinem.
Exemplumq̧ dedit: sequitur quod plurima turba
Gentilis populi: spreto quæ errore suorum
Ductorem est cultura deum verumq̧ parentem.
His felix meritis superauit gesta priorum:
Semper consilio castris bellisq̧ tremendus.
Hortatu dux ipse bonus ac pectore fortis
Constructas acies firmauit in agmine primus.

REgnauit autem Clodoueus annis. XXX. obiit vero anno Dominicæ incarnationis. D. relinquens quatuor filios regni hæredes.

A transitu vero sancti Martini vsq̧ ad transitum ipsius Clodouei regis computantur anni. CXII.

FINITVR LIBER PRIMVS.
INCIPIT LIBER SECVNDVS.

DE REGNI FRANCORVM INTER FILIOS CLODOVEI PARTITIONE. Caput I.

GITVR QVATVOR FILII CLODOVEI, IDEST Theodericus, Clodomirus, Childebertus, atque Clotharius, regnum inter se equa lance diuidunt: & Theodericus quidem sedem regni sortitus est Metis, Clodomirus Aurelianis, Clotharius Suessionis, Childebertus Parrhisius: quo & pater eorum. Quo tēpore sanctissimus papa Ioannes qui Hormisdæ successerat, Cōstantinopolim ad imperatorem Iustinum est profectus: a Theoderico Gothorum rege missus. Iustinus nanque Augustus cū esset vir fide catholicus: hereticos impugnans: ecclesias eorū Orthodoxis condonauerat consilio memorati Papæ vsus. Quapropter Theodericus Arrianę existens hereseos eum cum aliis catholicis viris ad imperatorē direxit: mandās ꝙ nisi Arrianis ecclesiæ redderent: cūctū Italię populū gladio percutiēs extingueret. Sanctus aūt antistes vt erat lāguidus iter arripiens nauigio Cōstantinopolim est euect⁹. Occurrit aūt ei August⁹ & oīs ciuitatis clerus: gaudēte principe suscepisse se in regia ciuitate pōtificē sedis apostolicę. Peroratis ergo pro quibus ierat, & impetratis, ipsi Iustino Augusto vt vicarius beati Petri imperialem imposuit coronā. Et accepta remeandi licentia reuersus est Rauennam. Quē Theodericus eo ꝙ audierat eum ab Augusto honorifice susceptum: diutina custodia maceratum, ieiuniis, ac squalore carceris afflictum, vltimum coegit exhalare spiritū. Qui deficiēs animā Christo martyr reddidit. Alios quoque qui cū eo fuerant partim igne cremauit, partim variis poenis interfecit: inter quos Symmachum patriciū

Boetii īter it⁹ & laus.

& Boetium eius generum post carceris custodiam gladio puniri iussit. Qui videlicet Boetius ꝙ̄ disertus fuerit in literis secularibus, ꝙ̄que fuerit catholicus, ex eius comprobatur codicibus. Testatur hoc Arithmetica, necnon Dialectica, ipsa etiā omnium animis gratissima Musica ab eo translata: & latinorum iamdudum eam desyderantium auribus delectabiliter infusa. Porro eiusdem de sanctæ trinitatis consubstantialitate liber liquido ostendit: ꝙ̄ eximius suo si licuisset tempore sanctæ ecclesiæ colonus extitisset.

THeodericus autem tam immanis sceleris statim pretium luit. Nam nonagesimo octauo post hoc facinus die subita morte defunctus, indignam vitam digno exitu finiuit. Cuius animam quidam solitarius apud Liparam manēs insulam vidit inter sanctissimum Papam Ioannem & Symmachū exconsulē deductam in Vulcani demergi ollam eo loco vicinam. Quæ ideo sic dicitur: ꝙ inibi mare tanꝙ̄ æneum vas feruescat ab igne. Hoc modo periit Theodericus homo in suis initiis honestis pollens moribus. Romanis etenim primitiis quotannis ad subsidiū conferebat tritici centum viginti milia modiorum. Qui veniens ad extrema vt ex superioribus patet, polluit omnia. Huic fuit in coniugio iuncta soror Clodouei regis nomine Audefleda. Suas quoque sorores aut filias Theodericus principib⁹ circumpositarum sociauerat nationum. Nec erat vlla gens vicina Italiæ cuius rex esset eius affinitatis expers. Nunc coeptę ordinem prosequamur historiæ.

De bello inter fratres ob diuisionem regni orto. Cap. II.

Iuiso quadrifariã, vt supra prælibatum est, regno aliquãtisper sęua bellorũ quieuere incendia. Dani vero gens inquietissima cõscẽsis q̃ pluribus nauibus fines regni Theodorici regis ingressi depopulãtur. Contra quos supradictus rex filium suum Theodebertum cũ exercitu illas direxit ad partes. Qui fugatis hostibus captiuisq; ereptis victor reuersus est.

De Crothildis ad reges oratione. Cap.III.

Heodorico itaq; rege hostilẽ incursum propulsante Crothildis regina reliquos filios Clodomirum atq; Childebertum necnõ Clotarium aduocans hac eos oratione alloquitur. Omnipotẽs inquit totius cõditor ac rector orbis deus paterni vos i deo voluit esse hęredes regni: vt maternę vos cõstitueret vindices iniurię. Quapropter dilectissimi filii feliciter nati felicius educati si bene qd de vobis promerui: vlciscimini quæso iniustam patris matrisq; meæ infandissimam necẽ. Gaudeã inquã hos me enutrisse materni executores doloris: quorũ ingemisco perisse auos: magni si adhuc viuerent authores honoris. Neq; etẽi paruipendẽda est vobis causa mearũ querelarum quibus cõtigit tantorum carere patrociniis propinquorũ: quos vobis abstulit inimici atrox inuidia priusq̃ huius vitæ perciperetis oblectamina. Quid vero spei vobis sit in reliquũ animaduertite. Num parcituros putatis nepotibus qui non pepercerunt fratribus? Et certe illos parua ꝓ parte regni e medio sustulerũt hominũ: vobis autem mitiores fore censetis quibus ablatis magnorũ inerit spes regnorũ? Namq; si vos iustã nõ exegeritis vltionem ipsi vobis infaustã inferent necem. Q; si miseratione non moueminimortuorum, anxios saltem contemplamini meorum affectus viscerum qui fuerint: dum patrem gladio, matrem fluminis submersione, sororem exilii relegatione damnari conspexi. His filii piis maternę querelæ cõmoti affectibus exercitum Francorum perualidũ congregantes Burgundiam contra Sigismundũ & Godmarum filios Gundebaldi regis pugnaturi ingrediunt.

Crothildis oratio.

De Sigismundi in ædificanda æde sanctorum martyrum sancta magnificentia & victoria. Cap.IIII.

Vnc temporis Sigismundus basilicam sanctorũ Mauricii sociorumq; eius magnis exstruebat impensis in loco nuncupato Agauno. Circa eundem quippe locũ magnanimitatem suæ ostendit deuotionis dum esset vir optimę mẽtis & sanctarũ locupletator ecclesiarũ. Nã & prædiorum illi loco cõtulit copiam: & clericorum ordinem psallentium cõstituẽs sanctę legionis martyres propitios sibi adsciuit. Meminerat etenim se coniugis persuasionibus deceptum vnicum amisisse filium. Quẽ dum illa odio prosequitur nouercali interim exosum fecerat patri: vt felle cõmotus iuberet eum puniri gladio. Nec multo post facti pœnitentia ductus secũ ipe reputãs qd sceleris admiserit, ad sepulchra sanctorũ recurrẽs sępe humiq; prostratus eos erga se clemẽtissimos fore essu ligitans rogabat: vt si quid minus perfectum diuinæq; maiestati aduersum in suis reperiretur actibus: id eorum interuẽtu iustus iudex in hoc sæculo potiusq̃ in futuro puniret exanime. Quã petitionẽ ad effectum iuxta votum peruenisse constat. Audiens quippe exercitum aduenire Frãcorum, instruit & ipe copiosam suorũ manũ: atq; aduersus eos pugnaturus, aciem dirigit. Congressione itaq; facta Francis acriter pręliantibus victi Burgundiones fugę præsidio se committunt. Sigismundus vero cum tutela sanctorum Agaunen

suũ martyrũ citato expeteret cursu: a Clodomiro Frãcorũ rege qĕũ psequebat̃ capt⁹ atq; Aureliam perductus carceri est mancipatus. Tunc beatus Auitus qui in territorio eiusdem vbis abbatis fungebatur officio, rogare Clodomirum cœpit ne tam excellentis nobilitatis insignisq; bonitatis virũ neci traderet. Quod ille audire detrectans eum in villa cui Calumpnia nomẽ est, perduci: ac ibidem cũ filiis capite cęsum in puteum proiici iussit: de quo postmodũ sublatus atq; ad Basilicã sanctorũ Agaunensium deuectus martyrum cum digno honore est sepultus. Quem sanctorum collegio Christũ dominũ adnumerasse, ideo non ambiguũ habetur: q̃ febricitãtes quiq; si pro remedio animę ipsius salutare fideliter fecerunt offerre sacrificiũ: continuo ab infirmitatis suæ liberantur incõmodo. Ductor vero necis eius non diu lętatus est in hoc facto. Nam sequenti anno idem Clodomirus cõmoto exercitu partes Burgundię deuastaturus aggredit̃. Cui occurrit frater regis defuncti: ac fraternæ necis auidus vindex, pugnã cũ eo nõ dubitauit cõferre: sed Burgũdiones more sibi solito animositatẽ Francorũ nõ ferentes hostibus terga nudarũt. Rex vero Clodomirus iuuẽta alacrior armis munitus, & ipso præsentis certaminis prospero successu animatus dũ audacius q̃ debuit hostes insequit̃: pernicitate equi cui insederat vectus agmen inimicum sui nimium negligens antecessit. Quẽ illi a suis desertum, a se vero circũuẽtũ conspicati, telis eminus vrgere cœperunt. Sola etenĩ species viri & nimis notæ atq; alacris fortitudinis gloria perturbabat hostem ne quis propi⁹ accederet. Qui vbi se hostilibus circundatum cuneis vidit nullumq; adesse suorum: in virtute sola remedium ponens salutis conuertit equũ seseq; collegit in arma. Aestuare tamen magnanimus cœpit iuuenis: atq; incertus animi ingentia pectore cepit cõsilia: obuiãne eundũ an hostibus cedendum foret aliquandiu deliberauit. Tandẽ aliquando inuenit ratione viam: vicitq; mentem pudor: interq; confertissimos aduersi agminis viros pruẽs ferro iter aperire conat⁹ quẽ primũ obuiã habuit equo deiecit. Circũuẽtus autem cõfossis lateribus vitę terminum sortitus est impiger sane iuuenis & manu promptus sed consilio parum prouidus: qui in secundis amorẽ posuerat vitę. fuit tamen maternæ pro posse vltor iniuriæ. Porro Franci regis interitu comperto non vt nationes cæteræ subsidium quęsierũt fugæ, sed ira feruente Burgundiones insecuti cędũt, psternuntq; grauiter: deuastataq; omni prouincia natiuũ reperunt solũ. Regnum regis interfecti cũ eius vxore Gundeaca nomine frater Clotarius accepit filios vero eius Theodoaldũ Guntariũ atq; Clodoaldum auia eorum Crothildis materno suscepit nutriendos affectu.

De Iustiniano & Belisario. Cap. V.

His ipsis apud Cõstantinopolim dieb⁹ Iustino humanis reb⁹ exẽpto Iustinian⁹ ei successit in regno. Is aũt Iustinianus dũ esset tẽporib⁹ memorati Iustini sacris scriniĳs ꝑpositus, & Belisarius equitũ prefectus, mutuę sibi adinuicem dextras dederant amicitiæ. Ii iurisiurandi obligauerant fide vt si quilibet eorũ altioris gradus potiretur honore: socium sibi ęquaret dignitate. Quadam itaq; die cum coęqueuis sibi lupanar ingressi conspiciunt duas mulierculas ex gente Amazonum sorte captiuitatis abductas inibi esse prostitutas. Eas illi rapiunt: atq; ad proprias domos deducunt: vni eorum nomen Antonia, alia vocabatur Antonina. Et Antoniam quidem Iustinianus: Antoninam vero accepit Belisarius. Erantq; ambę sorores. Vna ergo dierũ Iustiniano meridianis horis sub diuo quiescẽte cum caput in sinum suę reclinasset amatæ, aduenies aquila alis expansis ab ardo

Iustinianus sacris scriniis propositus.

Mirum de Iustiniano.

re solis eum conabat defendere. Intellexit mulier auspicium: quod Iustiniano portēdebat imperium: & experrectum tali voce compellat virum. Oro inquit amātissime iuuenis vt dum regni potitus fueris sceptris, nō me indignā iudices gratissimę amplexibus coniugis. Illo dicente impossibile hoc esse vt ipse ad culmē proueheretur imperiale: rogat mulier, vt quod illa pro certo sciebat, ne se inexoratū ei prçberet. Quo tribuente assensum, factaq; commutatione anulorum vtrinq; est discessum. Sane Belisarius eiq; copulata Antonina eadē inierunt conubii foedera: vt, quia nō dubitabat Belisarius adeptur se potioris honoris gradū si imperio potiret Iustinian⁹: sociā sui eā adscisceret strat⁹. Nec multū fluxerat tēporis: & imperator Iustinus expeditionē parauit aduersus regē Persidis. Sed in ipō belli apparatu morbo prçuēt⁹ anno assumpti imperii octauo est defunctus. Cōsensu Senatus totiusq; simul exercitus August⁹ efficitur Iustinianus. Qui nihil moratus collecto exercitu cōtra Barbaros est profectus. Et cōmissa pugna fugatisq; hostibus, regē se eorū cepisse gauisus est. Quē in solio regni iuxta se sedere fecit: & vt prouincias quas Romanis eripuerat sibi restitueret imperauit. Cui ille nō inquā dabo. Ad haec Iustinianus respōdit. Daras. pro cui⁹ nouitate sermōis ciuitas eo loci cōstructa est: cui Daras nomē est. Rex aūt Persidis licet non voluntarius omnia ei restituit quæ Romani fuerant iuris: sicq; in regnū suū est redire permissus. Iustinianus quoq; Augustus cum magno triumpho Constantinopolim est regressus. Tūc Antonia ei⁹ quōdā amata sui nequāq; oblita sumptis quīq; aureis palatium est ingressa. E quib⁹ duos dedit ianitoribus: vt sibi pateret introitus: tres vero tenētibus cortinam vt suā permitteretur enarrare causam: & stans ante principem hunc apud eum habuit sermonē. Cum scriptura dicat: honor regis iudicium diligit: & item rex qui sedet in solio iudicii dissipat omne malū intuitu suo: ego clementissime imperator hæc dicta esse de te intelligens fiduciā sumpsi te adeūdi: tibiq; proprię necessitudinis causam exponēdi. Est deniq; in hac ciuitate iuuenis qui mecū permutatis anulis fidem pepigit alterni amoris: professus q; me sibi iungeret sub nomine legitimę coniugis. Ob id serenitatis tuæ prçsentiā adii: tui super hac re exposcens sententiam iudicii. Cui imperator. si inquit fides est pacta, non debet fieri irrita. Quo illa audito anulū suo detrahens digito ostendit Augusto. Videat ait dominus meus cuius iste fuerit anulus. Agnoscit princeps eum quem dederat anulum: iubet eam introduci in cubiculū: ornamētisq; regalibus indutam de cætero vocari & esse Augustam. Quod factū vehementer abhorruit populus cunctusq; Senatus: adeo, vt palam clamarēt nefariam rem fecisse Augustum: vt publicę abiectionis scortum sibi copularet in matrimonium. Hac Cæsar exagitatus iniuria plærosq; Senatorum pertrahi iubet ad necem. Quæ res in tantum perterruit plebē: vt sibi q̄sq; metuens conatibus eius in posterum minime obuiare auderet.

Iustinianus fit impator

Daras.

Att. calliditatem mulieris.

De Belisarii successu. Cap. VI.

Ost hęc cō militonē suū Belisariū in Aphricę promouit ptes patricium eum cōstituens: qui quoq; supradictam Antoninā Augustę sororem duxit vxorem. Hūc dum Iustinianus summo cōplecteretur amore magnis locupletare studebat opibus diuitiarū. erat assiduus ipratoris cōsilio: particeps quoq; assumebat in cōuiuio. Sed quia semp īuidet felicioribq, paupertatisq; nullus inuenit ęmulus immoderateq; detrahentiū lacerāt morsib⁹ affluētes opib⁹: multi Belisarii psperis offendebantur successibus. Huic calumniā acerbo componunt felle: & acerbiori parant exitu. Deniq; regem adeunt improbissimi homines; & inuidiam excitant: asse-

Belisarius patritius

rentes necem regis,ac vsurpādi imperii potentiam a Belisario affectatam.Haud difficile priceps ipulsus est:vt credibile duceret qd pro vero affirmabat.Itaq vt priusq̄ sibi probaretur,tentamentum aliquod flagitii parricidalis vel mendacii suspitio excluderet examen veritatis: suggerētib⁹ calūniatorib⁹ iubet eū expugnare Wādalos. hi sępissime maximas Romani exercitus vires clarissimeq nobilitatis peslundederāt duces.Accepta hac iussione principis Belisari⁹ domū repetit mœrēs ac tristis.Quē vxor sua graui cernēs affectū mœrore inquirit ab eo causam offuscantis faciem eius mœstitię:rogat sibi manifestari secretū: si forte consilii aliquod valeat conferre subsidium.Cui ille prælii rem fore dixit:nō lanificii:ideoq viros magis q̄ fœminas oportere consuli.Ad hęc illa.Confido ait in Christo me virilē prolaturā sententiā:si hui⁹ arcani attingere quiuero scientiā.Veridicus nāq est sermo apostoli dicentis: q saluetur vir infidelis per mulierem fidelem.Erat enim ipsa catholica q̄uis Belisarius heresi inuolueretur nefanda.Tunc sępfatus patricius paululū quid inter semetipsum deliberans consyderansq:quia & in fœminis inuenitur sapientia:nec priuatur infirmior sexus rerum profundarum intelligentia:coniugi refert,vt Wandalos expugnaret sibi imperatū esse.Illa muliebri abiecta imbecillitate hac virum exhortatione ad fidem orsa est inuitare.Nullus inquit protestante sacra scriptura,sperauit in dño & derelictus est ab eo.Quapropter mi vir suadeo tibi relictis hereticorum blasphemiis trinū & vnum deū agnoscere qui regnat in cœlis.fac ergo votū deo cœli & eris victor melius q̄ fuisti.Per ipsum namq Belisarium imperator Iustinianus multarū sibi subiugauerat feritatem gentium.Spondēte itaq illo fidem Christi,mulier iterū dicit ei.Nullatenus immutetur decor vultus tui sollicitatus difficultate prælii:& pallor qui tuam obtinuit faciem discedat a te.Nunquid nō sunt nobis duodecim milia puerorū quos propriis alimus stipendiis:& decē & octo milia militum quos cum patriciatus dignitate adquisisti?Quo respondente,etiā sunt:adiecit illa.Assumpta igitur parte militū ad duodecim scilicet milia:puerorumq ad quattuor milia terrestri itinere partes aggredere Aphricę.Ego vero cū reliquo exercitu videlicet sex milib⁹ militū,& octo milibus puerorum nauali euectione fines petam Libyę.Hocq nobis adinuicem erit signum:vt tui in castris copiosum accendāt ignem:& nos in nauibus lumen ostendamus facibus.Quid plura?factis dicta cōpēsantes Aphricā partito petunt agmine.Wandali terrena expeditione comperta naualis ignari agminis ad pugnam se præparant:coniugibus ac liberis ad belli spectaculum in castris constitutis.Conserto prelio cum neuter exercitus alteri loco cederet,nuntius ad Wandalos venit afferēs vxores eorū & natos gladio trucidatos.Antonina em̄ cū suis de naui in littus egressa castra hostiū peruaserat:nullūq viuentē reliquerat;nec pueros quidē ac puellas.At Wandali pugnantes cōperta suorū nece,rupta acie dū suis timent propria neglecta salute:ad castra reuerti festinant.Quos cōfuse ruentes qui castra inuaserāt obuiā facti excipiūt sternūtq: ac toto palātes persequunt campo.Rex aūt Childemerus cū duodecim tantum Wandalis fuga periculo exemptus castellū quoddam munitissimum est ingressus:in quo a Belisario obsessus dum nullus ei pateret exit⁹, rogabat memoratum patricium vt liber vinculis ante conspectum duceretur imperatoris.Cui cum spopondisset Belisarius q non resti aut funibus,non etiam ferreis constringeretur nexibus:aut ligaretur mastigia:& credens ille promissa vbi se dedidit,catena vincitur argentea:Constantinopolimq in triumpho perducitur.Sed in palatio constitutus cum ab Aulicis multis afficeretur iniuriis postulauit principem; vt concesso sibi quem primum habuerat equo duodecim ex his qui eum

Att.mulieris forte cō silium.

Belisarius vincit Wandalos.

colaphis sputisq; incessabant, singulare cum eo inirent certamen. Ibi inquit & meæ probrum ignauiæ & illorum spectare habes fortitudinē a udiciæ. Imperator petitā nō abnuēs cū eo ꝓ spectaculo duodecim iuuenib⁹ cōgredi imperat. Quos ille simulata fuga post tergū iaciēs spicula oēs interfecit. Post hęc ex pcepto pricipis Childemerus eunuchus factus, patricius Romanoꝝ finiū q Persidis prouincię adiacēt ordinat̃. Cū Persis maxima ac prospera bella gessit ibiq; vitam finiuit. Sed ad ordinē reuertamur historiæ.

De Clothario & Childeberto. Cap. VII.

Nterfecto eo quo supra dixim⁹ mō Clodomiro natorū Crothildis primo reliqui ei⁹ duo filii, id est Clotharius atq; Childebert⁹ iterū cum exercitu Burgundiam petunt: fugatoq; rege Godmaro regnū Burgundię Frācorū subiugauere ditioni. In hac pugna Theodericus quem Clodoueus ex concubina susceperat fratribus auxilium præbere detrectauit: eo q filia regis Sigismūdi esset nupta illi nepris videlicet regis Godmari.

De Amalrico Gotho. Cap. VIII.

Malricus aūt filius Alarici regis Gothorum cū partem regni paterni q a Frācis nō fuerat peruasa suscepisset regēdam, legatos ad Childebertum & Clotharium direxit: rogās vt inito fœdere sororem eorum mereretur coniugem accipere. Quā illi non negantes vt regibus tantæ gentis dignū erat summo cum honore miserunt. At ille vt erat gēte & animo ferus habere eam cœpit remissius nec vt reginam sed contumeliis dehonestare quasi pretio emptam ancillam. Nam dum esset ipse nefanda qua & pater suus Arrianæ hereseos maculatus perfidia, despectui iam habēs q esset fide catholica, eunti ad Ortodoxorum ecclesiam multa ingerebat probra: stercora namq; in eam vel in eius ꝓiiciens viā fœtoris cōmouebat violētiā vt deuotā a purę orationis studio auerteret mentem. Quibus præstricta cōtumeliis filia Clodouei ad fratres cū lachrymis scribit epistolam: mittens per quēdā sibi fidelē & causam suarū exponens iniuriarū, ad extremū intulit. Miseremini inquit mei fratres amantissimi, & mearum necessitudines indignamini causarum. Vrbs Aruerna Childebertum in finitimis suis de fratris Theoderici regimine ab eo vi præpta tenebat: cōmemorata sororis scripta ad eum peruenerūt: inde vir militię peritus nō expectato fratris Clotharii solatio compositis ordinib⁹ castra mouit: atq; improuisus armatas acies Hispaniis infudit. Nec defuit cōgressioni Amalricus: terrestri naualiq; pugna certare parat⁹. Vbi vtriq; exercitui placuit, in campo ꝓlio decreuere. Sed Childebertus validior equitatu auertit hostem: nec diutius resistere potuerunt Gothi: cum virorū contis, & fremitu equorū cōturbarentur. Cōuersi igitur sunt in diuersa alii: plęriq; ad classem refugiebāt. Ex ea quoq; parte occurrere Frāci: ac vniuersos præoccupato itinere repellunt a mari. Ipse Amalricus fugere conatus ecclesiam catholicorū cursu petebat. Tunc vnus e turma Francorū citato equo eū insecut⁹ hasta cōminus percussum terræ deiecit exanimatū. Cuius comperto interitu Childebertus post tergum iter dirigens, Gothorū Toletum vrbem ipso terrore belli ciuibus consternatis sine mora oppugnauit: cepit: multisq; ablatis thesauris & sorore assumpta repedare festinabat ad patriam. Sed anteq cupitas peruenirent ad sedes, soror regis nescio quo depressa incōmodo vita decessit. Cuius corpus in loculo positū Parrhisius est delatum: ac in basilica sancti Petri iuxta patrē humatum. Sane in thesauris quos Childebertus auexit ab Hispaniis, reperta sunt ecclesiastici vtensilia mi

nisterii ex vasis quos dicunt fuisse Salomonis, sexaginta preciosissimi calices: quin decim patinę: viginti capsę euangeliorū. Quæ omnia cū solido fabricata essent auro gemmisq; ornata opere inclusorio: rex tamen integer ab eorū cupiditate vt erat lar-g issimus cuncta diuersis ꝑbuit ecclesiis. Sed dū incursare studet aliena: pdidit quæ putabat sua. Nam Theodericus frater ipsius dolens Aruernorū vrbē ab eo sibi fuisse sublatam: eam tempore iterato inuadit. Cęsisq; vel fugatis quos Childebert⁹ ad tuē dam reliquerat ciuitatem, Mundericū qui se propinquū regis iactitabat regnūq; sibi deberi: perimi iussit & q̄ eius erant sub fiscū redigi. Hic etenim Mūdericus persuasis Aruernicis ciuibus, collecta etiam rusticorum nō parua manu, castrum Victuriacū contra Theodericū peruasit: vbi dum rex eū obsidione cinxisset: & superare nequi-ret: cuidam suorum Aregisilo nomine imperat: vt dato sacramento securitatis Mun dericum a castello exire suadeat: quatinus a circumsedēribus perimi posset. Ille præ cepto obtemperat: ac circūuentum hominem castro educit: datoq; in hunc modū su is signo: qd ait o populi hunc virum aspicitis ac si nūq̄ amplius eum vidissetis. His il li auditis impetu in Mundericū proruunt. Q d ille cernens Aregisilū sic alloquitur. Quia (inquit) o Aregisile periuriis me decepisti tuis: ex hoc tempore te viuētem nul lus cernet oculis carnis. & hęc dicens, vti pone eū stabat, lancea inter scapulas adacta eum terrę defixit: euaginatoq; gladio hortatus socios super hostes irruit: ac quousq; spiritus vitæ in eo fuit, cędere nō cessauit. Archadius quoq; qui vrbem Aruernam Childeberto tradiderat Bituricas aufugit. Ea vrbs tūc Childeberto parebat. Mater vero eius atq; amica comprehensę apud Cadurcum vrbem exilio addictæ sunt.

Munderici fortitudo.

De Clotharii in Thoringos expeditione. Cap. IX.

Nde fratre Clothario in societatem ascito ipse cum filio Theode-berto Thoringam petit. preerat Thoringis rex Hermenfrid⁹ duo-bus suis fratribus trucidatis. Cui accesserat ex coniugio vana quę dam mentis elatio: q; ei filia Theoderici regis Italici ex sorore susce pta Clodouei iure copularetur nuptiali. Hęc muliebri fastu ela-ta q; regali manaret e prosapia, fratrem mariti Bercharium noīe ingenti oderat crudelitate: deniq; suadet viro vt fratrem sibi ęmu lum vita priuet & regno. Id ille nil moratus effecit: missisq; lictorib⁹ eū perimi iussit Pari modo alium vocabulo Baldricū suspitione fraternæ insimulatū vindictæ infan da damnauit morte. Hac arte Amalberga, id quippe nomen mulieri, vacuefecit sibi aulam regni dum simulat saluti se velle consulere mariti. Miser ille qui putauerit q; illa in eius fratribus parricidales odisset cogitationes: nec animaduerteret consor-tes regni ac periculorum sublatos esse suorum, adeo apud improbos est affectus vilis vt cito paruis suggestionib⁹ extorqueatur. Profectus itaq; Theodericus in Thorin-gam obuiā habuit Hermenfridū cum innumera multitudine hostium: foderant aūt Thoringi fossam quam texerant operimēto cespitum: vt aduenientium inibi debili-tarent equi Francor. Quo cognito Franci acriter indignati hostes vltima labefacta-runt pernicie: actosq; in fugam vsq; Onestrudh fluuium prosequuntur. Ibi etiam aduersariis resistere ausis transituq; prohibere Francos graui satagebant certami-ne. Sed vbi se Franci ipso vsu veteri assuetaq; vincendi confirmarunt consuetudi-ne: ordine suo nixi incursantes cędere: scutis repellere: nisu omni ac virtute incondi tam multitudinem in fluuiū vrgere cœperūt. Nec difficile fuit plurimos in amnem mergi cum haud procul a littore res gereret. Tanta autem strages tūc de Thoringis facta fuisse fert: vt cæsorū congerie cōpleto fluuio Franci sup interfectos in vlteriorē

trāſirent ripā. Hermenfridus ipſe cū paucis elapſus in munimentū ſe cōtulit vrbis. Quē poſtea Theodericus fide data Tulbiacū ad ſe venire mādauit: cūq; dū deambulatū p murū vrbis irēt, & inter ſe alterutrū ſermocinarenī pcipitē deorſum egit. Qui ruēs cōminuto cerebro exanimat⁹ eſt. Ex eo quoq; genitis minime pepcit. Sed eos ſtrāgulari pcipiēs vniuerſas Thoringorū ciuitates Frācis ſubiugauit: priſtinaq; eos iuſſit īcolere domicilia. Deniq; Frācos Thoringorū pri⁹ poſſediſſe fines ſupior declarauit ſermo.

De origine Francorum citatus diuus Hieronymus. Cap. X.

Ed & beatus Hieronymus in opuſculo quod de vita ſancti ſcripſit Hilarionis aſſerit hanc gentē non tam amplā q̄ robuſtā inter fines Saxonum quōdā habitaſſe & Alemānorū: memorās illius nationis illuſtrē iuuenē ab eodē viro dei dęmone eiecto fuiſſe curatum. Nec nobis oneri erit ipſius diſertiſſimi verba ponere viri: cū & noſtrā ſi inſerant honeſtēt materiā: & gentis fortitudinē notā faciāt pariter & decorēt: ſimul etiā vt virt⁹ dei in gētili quoq; operata homine euidenter appareat. Ait ergo diuinæ legis interpres. Candidatus Cōſtantini imperatoris rutilus coma & cādore corporis indicās prouinciā (inter Saxones qppe ac Alemannos gens eius nō tam lata q̄ valida apud hiſtoricos Germania nūc Francia dicit antiqua) ab infantia poſſeſſus dęmone: q noctibus eū vlulare ingemiſcere fremere dētibus cōpellebat. Hic ſecreto ab imperatore euectionē petiit cauſam ei ſimpliciter indicans: & acceptis ad cōſularē quoq; Palæſtinæ literis cū ingenti honore ac comitatu Gazam deductus eſt. Qui cū a Decurionibus loci illius quęſiſſet vbi habitaret Hilarion monachus: territi Gazenſes putantes eū ab imperatore miſſum ad monaſteriū perrexere: vt & honorē cōmendato exhiberēt: & ſi quid ex pręteritis iniuriis in Hilarionē eſſet offenſę nouo officio delerēt. Deambulabat aūt tunc ſenex in arenis mollibus & ſecū de pſalmis neſcio quid murmurabat. Videnſq; tantā turbam veniētem ſubſtitit & reſalutatis omnib⁹ manuq; ei benedicēs poſt horā cæteros abire pręcepit: illū vero cū ſeruis ſuis & apparitoribus manere. Ex oculis eīm eius ac vultu cur veniſſet agnouerat. Ergo ſtatim ad interrogationē ſuſpēſus homo vix terrā quibat pedibus tangere: & immane rugiēs Syro quo interrogatus fuerat ſermone reſpōdit Videres de ore barbaro & qui Francā tm̄ ac latinā nouerat linguā Syra ad purū verba reſonare: vt nō ſtridor aſpirationis, nō idioma in aliquo Paleſtini deeſſet eloquii. Cōfeſſus eſt itaq; quo in eum modo dęmō intraſſet: & vt interpretes ei⁹ intelligerēt, qui gręcā tantū ac latinā nouerāt linguā, græce quoq; eū interrogauit. Quo ſimilia verba, & idē reſpōdēte admirati ſunt. Multas deniq; incantationū ei occaſiones & neceſſitatē magicarū obtendenti artiū, Nō curo ait quomodo intraueris ſed vt exeas in noīe dn̄i noſtri Ieſu Chriſti impero. Cumq; curatus eſſet ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens hordeaceū ab eo accepit panē: audiēs q̄ q tali cibo vterētur aurū pro luto ducerent. Hæc dixit Hieronymus vir in ſancta eccleſia omni laudū pręconio dignus. Nos aūt ad rem cœptam vertamus articulum. S. Hilarion dæmonem eiicit e corpore cuiuſdam.

De reliquis Clotharii & Theoderici geſtis. Cap. XI.

Eniq; dum apud Thoringam moræ fierent: Theodericus fratri Clothario occultas parat inſidias. Expāſoq; in parte dom⁹ velo armatos poſt id ſtare iubet q Clothariū ad ſuū venīētē colloquiū ex improuiſo interimerēt. Clothario itaq; īgredienti domū pedes apparuere detecti armatorum. Quod vbi aīaduertit ſuos capere arma Theodericus fratri inſidias tēdit.

iubet: seq̃ præcedere. Intellexit protinus Theodericus fratrem dolum præsensisse:
& ne amplius manifestum fieret factum loco muneris discum ei dat argenteum, gra
tias agens propter collatum auxilium. Nescientibus ergo suis quid actum foret Clo
tharius metatum repetiit suum. Post hæc Theodericus cum suis questus se sine cau
sa suum perdidisse catinum, aduocans Theodebertum filium sum, Vade ait ad pa-
truum tuum: & pete ab eo vas a me ei dono datum. Abiit ille ac sine mora qđ petiit i
petrauit. Clotharius inde regrediens Radegundem Betharii regis filiã secũ abdu
xit quę postmodum apud Pictauam vrbem multis effulsit virtutibus.

CVm igitur vt præfati sumus Theodericum atq̃ Childebertum, quos
iunxerat natura, diuidere discordia: tandem domestico fœdere ciuilium
sunt sequestrata bellorum certamina. Sed quorundam nefandorum mo-
litionibus hominum qui assiduis gaudent rerum mutationibus: iterum
B. Gregorius Lingonensis eps. pactæ pacis violata sunt iura. Quapropter multi nobilium filii obsides vtraq̃ ex
parte qui fuerant dati seruituti subiiciuntur. Inter cæteros vero nepos beati Gre
gorii Lingonicæ ciuitatis episcopi: dum cuiusdam barbari seruitio præmeretur, a
memorati pontificis seruo Leone vocabulo qui præparandis epulis ministerium
exhibebat subducitur: pristineq̃ libertati hoc ordine restituitur. Audito quippe sa
cerdos pręfatus eum Treueris detineri mittit pueros qui oblato domino eius pretio
illũ exinde abducerẽt. Quib⁹ barbarus respõdit: hic inquiẽs tã pręclari generis puer
nõ dimittet̃ nisi mihi decem libræ auri dentur. Illis hęc episcopo nuntiãtibus, Leo se
obtulit dicens: p̃mitte me & ego per dei auxiliũ puerũ liberabo. Quo permittẽte quę
sitũ ille quẽdã hoĩem rogat, vt se dño pueri quasi propriũ famulũ vęndat & pretiũ lo
co beneficii in suos vsus habeat. Obaudit ille dicta: & eũ duodecim aureis memorato
vęndidit viro. Quęrit deinde emptor a Leone quid operis sciat agere. Cui Leo: in præ
parandis inquã epulis nulli⁹ me preterit disciplina artis. Imperat ergo dominus vt ad
ueniẽte die Solis (sic enĩ barbari vocãt diẽ dominicã) tale paret cõuiuiũ qđ venturi
ad eũ amici habeãt admiratũ. Q; ille aggregata pullorũ gallinaceorũ multitudĩe ita
pręparauit vt dicerent cõuiuæ, se nec in mẽsa regis tale quid gustasse. Gauisus domi
nus Leonẽ promptuario præficit: ac summã sui gratiã impartit. Post anni circulum
cũ Artalo (id quippe nomen nepotis episcopi erat) in prato eo q̃ ille custos equorum
esset, descendit. Et versis sibi inuicem dorsis ne agnoscerent̃ loquentes, Artalũ sic cõ-
Att. industriã serui. pellare cœpit. Tẽpus est inquã o puer vt de patria cogitem⁹. Hac igit̃ nocte dũ equos
e pastu reduxeris, caue ne somno grauer[. Sed vt a me vocat⁹ fueris iter si sapis nostrũ
parabis. Ea forte nocte Leo generũ domini ad domũ redeũtẽ prosecut⁹ vina porrexit.
Cui ille ioco ait: dic o puer si valeas qua nocte ad patriã reuerti destinas? Ad quẽ Leo
item iocãdo veritatẽ tñ effatus, hac inquit nocte si deus permiserit. Vtinã ait alter
nec custodiãt famuli mei ne qd de domo mea auferas. Necdũ itaq̃ prima noctis gere
trãsacta Leo ad Artalũ properãs quęrit an habeat spathã. Quo negãte ille a capite do
mini sui scutũ simul cũ framea aufert: sciscitãtiq̃ domino respõdit se esse: velleq̃ Ar
talũ q tanq̃ ebrius gescebat suscitare: vt ad pastũ equos deducat. Illo vero nõ abnuẽ-
te profectus est ad Artalũ ascẽsisq̃ equis raptisq̃ quibusdã vestibus siue ornamentis
triduo ieiuni iter peragunt: venientesq̃ super Mosam dum a quibusdã detinerent̃,
relictis equis super parmas fluuiũ trãsmearũt inuẽtaq̃ arbore pruni eius ablato fru
ctu inter iter agendum eo se satiant. Porro viam ingressi Campaniæ nocte quadam
audiunt sonitum post terga currentium equorum. Tunc Leo ad puerum proster-
namur inquit terræ ne videamur. Tunc post truncũ rubi se collocant: extractis tamẽ

gladiis: vt si necesse foret, his se defensarent. Equites vero eo loco cōstiterunt spectātes donec equi vrina se leuarent. Dixitq; alter ad alterum: veni: quia fugiunt hi detestabiles: verum si inuenirentur: vnum ex eis patibulo alium gladiorum ictib⁹ perderem. Erat autem qui hæc loquebatur dominus illorum. Qui motis equis cum socio recessit a loco. Illi vero eadem nocte Remos veniētes a presbytero Paulello per biduū recreati, ad beatum Gregorium sunt regressi. Attalus cum gaudio est susceptus: Leo cum vxore ac filiis libertati præmioq; terræ donatus est.

De dolo in filios Chlodomiri. Cap. XII.

INterea Crothildis regina Parrhisius residēs filios Chlodomiri nepotes suos solerti nutriebat diligentia. Childebertus vero zelo ductus q videbat reginam super eos maternum declinasse animū: autumās deperire sibi quicquid materni affectus in illis transfundebatur, Clotharium excitat: vt e medio hominū tollendi causa adolescentes occasionē quærat. Dolosa adinuicem captantes cōsilia ad matrem dirigūt: qui memoratos iuuenes ab ea susceptos ad se perducerent: asserentes se velle debitam illis regni reddere portionē. Dolum regina nō præuidit: mandatoq; filiorum paruit eo studiosius: quo adolescentulis bene esse gratulabatur cōsultū. Suscepit legatus iuuenes vt eos deduceret ad reges. Eo discedēte e vestigio aduenit alter forpices & gladium deferens. Quibus regina visis inquirit quid sibi ista velint: cui Veredarius sic inquit. Mandāt filii tui velis ne tuos nepotes tonderi, an gladio percuti delibera. Vnum enim eorū necesse est fieri. Quo illa audito alta trahens a pectore suspiria: ingemuit & ait. Nunc mihi bonum est cum filiis meis mori: mortua est pietas. Nunc profecto illud est tempus quo si omnes dent sua consilia, huic malo remedium inueniant nullum. Nouum hoc flagitii genus est quo patrui innocentium appetūt vitam nepotum. Doleo: fateor parricidas generasse me filios: qui nōn possent parcere parentibus. Sed de illis taceo: quos iusta allegatio maternæ calamitatis exosos fecerat. Verum in istis nullæ reperiuntur causæ offensionis nisi q̄ i regno natis regisq; filiis debita inuidetur portio paternę hæreditatis. Pereunt itaq; ad dolorem mihi: ad fructum illis. At quærat quis vt quid eos occidere velint: cognoscat quia ad præsens ipsis mors eorum proficiet. Miseram me quæ ad hos fructus fœcunditatis sum reseruata: vt infelicia eis porrigerem vbera qui mihi chara nepotum auferrent pignora. Ego infantuli vestræ causa sum perditionis: quæ inconsyderatis persuasionibus patrem vestrum obieci periculis mortis. Satis infelix mater fueram auia volui esse solicitior. Videns mihi ætatem procedere: tentaui consulere post me nepotibus: atq; vtinam consuluissem. Sed nunc eos mihi quidem eripit intolerabilis ęrumna quos magis magisq; commendauerat natura & misericordia. Summe deus ne inter greges noxiorum deputes animas innocentium: nec eos sæua inferorum crucient supplicia: sed mūdo supernū iter carpētibus vestigio trāquilla æternę vitę succedāt habitacula. His dictis indignatiōe simul & cōpassiōe vox est intercepta loquētis. Verum vbi spiritum resumpsit: & quid ait aliud restat? Conditio mihi offertur, vtrum malim eos tonderi an gladio percuti. Sed vtcunq; se res habeat nullatenus clericos fieri patiar. Hęc dixit putans q pietate flexi naturæ a tanto desisterent scelere. Quis enim ei nota esset Clotharii feritas nunq̄ tamen credere potuit q vsq; ad parricidium perseueraret. At ille longe ab eius sententia aber-

Plāct⁹ Crothildis reginæ in nepotum nece.

Clotharii crudelitas.

rans arreptum seniorē natu puerū ad terram elisit: cultelloq; latus perfodiēs vita priuauit. Quod cernēs iunior ad Childebertum se cōtulit: & suffusus lachrymis specie miserabili patrui inhęrens vestigiis orare veniam, ac vt animum sibi regis Clotharii cōciliatum redderet obsecrare. Motus ille miseratione fratrem deprecabatur: vt naturę contemplatione molliret iram: nepotiq; parceret: supra iram constituens ius naturæ. Promittebat etiam se pro huius rei vicissitudine beneficium quod ipse vellet recompensare. Cui frater, dū tu (inquit) hui⁹ facti minister existas: vt quid misereri te velle simulas. Quin potius puerum a te expelle, aut pro eo morere. Veritus Childebertus verba fratris: nec ei⁹ valens īmo nolens cōtraire voluntati puerū a se repulit: quē Clothari⁹ eo quo fratrē ei⁹ īteremit modo. Reliquus q supererat e fratrib⁹ vitę poti⁹ ac saluti q̄ regno intentus: prōpta fidissimoꝝ sibi famulorū ope vsus fuga se exemit piculo. ei nomē Clodoaldo. Qui postea clericus factus, p̄sbyterq; ordinat⁹, digne est cōuersatus: & finē vitę sortit⁹ Nouigēto villa territorii Parrhisiacæ vrbis sepultus multis miraculorū signis coelo se viuere declarat. Clothari⁹ autem nutritiis puerorum pari modo neci traditis ascenso equo ab eo recessit loco vna cū suis. Tunc Crothildis regina ablata nepotū corpuscula condiens aromatibus in basilica sancti Petri fecit humare. Theodericus autem Theodeberto filio suo despōdit vxorem vocabulo Wisegardam filiam Waconis regis Longobardorum.

De Longobardorum origine & gestis. Cap. XIII.

Hic locus nos admonet intermissa paululū cœptæ rei serie exordiū nos huius pandere gentis: & preterita retro tēpora retractando repetere: maxime cū pręclara quędā Francorū gesta in historia cōtineanť Longobardorū. Heruli igiť qui & Longobardi ab insula Germaniæ quæ Scandinauia dicitur egressi, Ibore ac Aione ducibus, regionē quæ Scoringa diciť quasi habitaturi sunt ingressi. De qua propter victus penuriā exire compulsi transierunt in Maurigam. Vnde progressi habitauerūt in Golanda: mortuisq; ducib⁹ regem sibi Agelmundū filiū Aionis ducis statuerūt q per triginta trium curricula annorū illis præfuit. Cui successit Lamissio Lamissioni quoq; Lethii: post Lethii regnauit Hildehoc. Quo defūcto quintus Gudehoc regnū suscepit. Deinde post pugnā quā inter Odoacrē & Pheletheū fuisse superiori cōmemorauimus libello: profecti Longobardi de Golanda peruenerūt ī Rugiland quę latine Rugorū patria diciť. Nā land lingua Germanorū patria diciť verbo latinorū. Exēpto aūt humanis reb⁹ Gudehoc successit ei⁹ fili⁹ Classo. Decedēte quoq; Classone Tato regnū tenuit. Quo tpe Longobardi relicta Rugorū patria venerūt in cāpos patentes q sermone barbarico felth appellanť: mānserūtq; ibi. Quo dū demoranť Radulphus rex Herulorū foedus qđ cū Tatone pepigerat irrūpēs eo q cōpererat fratrē suū germanū a filia Tatonis nefandissime interemptū, bellū ei intulit. Sed ipse cū suis a Longobardis superatus vita pariter & regno est priuatus. Tāta aūt cōsternatio ac vt veri⁹ dicā mētiū alienatio ei⁹ īuasit exercitū: vt virides segetes, lini cāpos, flumina crederēt: dūq; brachia ac si nataturi extenderēt a superuenientibus sine difficultate cędebantur hostibus. Irruit autem super Tatonem Wacho filius fratris sui: interfectoq; eo regnum ipse iam octauus super Longobardos tenuit. Huius filiam vt prędictum est Theodericus filio suo Theodeberto despondit. Quam ille post mortem patris relinquens Deutheriam Romani generis foeminam hac de causa duxit vxorem. Dum Gothi post mortem Clodouei multa de his quæ ipse eis abstulerat, peruasissent: Theodericus Theodebertum filium suum

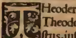
Scādinauia

ad ea recuperanda direxit: qui ad vrbem Bituricā accedens, legatos ad castrum Caprariam vt ciues sibi aperiant dirigit. Deutheria vero mulier nobilis & sapiens cui⁹ vir ad prædictā vrbē propter hostilem transierat incursum, Theodeberto mandauit ꝙ veniens cum pace susciperetur. Quo aduentante illa ei obuiam est progressa. Cuius specie rex captus suo eam coniunxit strato.

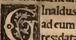
De Theoderico & Theodeberto. Cap.XIIII.

In illis diebus Theodericus Siginaldū parentē suum occidens gladio, clam mādauit Theodeberto vt filiū eius qui vna cū eo ierat interimeret. Sed ille eo ꝙ illū de sacro fonte leuasset, ostensis paternis literis fugā suasit donec post mortē patris ipso regnante ad eū reuerteret. Qui fugiēs apud Latiū latuit. Post nuntiat Theodeberto patrem grauiter egrotare. Qui postpositis cæteris rebus eo tendit Deutheria Aruerni relicta.

Theodericus aūt cū iam viginti quatuor annis regnū tenuisset, vita decedēs Theodeberto filio sedem sui reliquit regni. Qui mansuetus cunctisꝗ modestus, iustitiæ quoꝗ cultor fuit egregius. Consurgentes vero Childebertus atꝗ Clotharius eum regno pellere conati sunt. Quos ille demulcens regnū sagaciter recepit, missoꝗ nuntio Deutheriā ab Aruerno euocās sibi eā in matrimoniū copulauit. Cernēs Childebertus ꝙ eū vi sibi subdere nequiret amicitia sibi necti cōmodius duxit: accersitumꝗ triplicibus ex omni supellectili sua ornamentis donauit. Theodebertus regnat.

Ginaldus autem Siginaldi filius audiēs Theodebertum loco patris regnare ad eum rediit. Quem rex deosculans cunctas ei paternas restituit hereditates: data ei tertia ex omnibus quæ a patruo acceperat muneribus parte. Verum Deutheria cernens filiam suā quā ex priori susceperat viro valde adultā: verita ne a rege cōcupisceref: vehiculo impositā indomitisꝗ bob⁹ tractā apud Viridunum de ponte in Mosam præcipitari iussit. Erat porro Theodebertus rex egregie moratus: agnoscens vero ꝙ Deutheria suam vt prædictum est interemisset filiam, repudiata ipsa Wisegardam sibi sociauit. Ginaldo restituuntur res. Deutheriæ crudelitas in filiam.

De Belisarii reliquis successibus. Cap.XV.

Porro Belisarius post inclytū quē de Wādalis vt supra dixim⁹ apd Cōstantinopolim egit triumphū, intimus amicoꝝ Iustiniani principis habebaf. Et astipulante prioris societatis ꝓrogatiua cū inter primos secretorū arbitros ipe prim⁹ accerseref: multorū cōtra se inuidorū excitauit corda. Qui dolētes vberiore illū pollere potētia, sibiꝗ deputātes officere in quo ille ꝓficeret, quasi saluris Cæsaris solliciti crebro ei denuntiabāt ab insidiis Belisarii fore caueudū. Quē nisi ipsi simulatiōe fidelioris cōsilii reuocauisset, iādudū Belisarii gladio īterfectū Iustinianū: regnūꝗ indigno heredi vacuefactū. His atꝗ hmōi regioꝝ satellitū seu etiā primorū palatii sermonib⁹ August⁹ ꝑinidiā paulatim accēdebaf. Et suspectā habēs Belisarii potētiā patriciatus ei iterdixit curā. Qui publicis expedit⁹ actionib⁹ securā deliberās in reliquū agere vitā priuatas incolebat ędes. Sed qɑ difficile est in ꝓsperis iuidia carere iteꝝ zelus iteꝝ orta īsimulatio: qɑ vltra ꝗ̄ priuatis mos ē sese agebat Duodecim nāꝗ milib⁹ pueroꝝ vallat⁹ quocūꝗ eūdū foret ꝓgrediebaf. Fuere nōnulli ꝗ vitā quoꝗ ipsā ereptū ei ire vellēt. Veꝝ cū īpatorī mētē ad suā neqrēt īflectere siniam nihilomin⁹ ipm dignitate regia priuare moliti sūt: opportunāꝗ nacti occasionē ꝓcedentem ad circi spectaculū principē priuata detētū custodia corona spoliāt simulꝗ Iustiniano insignia imperatoria adimuntur

& ciuitatē muniuit. Tunc recolligēs Vuitigis multitudinem Gothorum, vno anno ita obsedit vrbem Romam: vt nulli esset facultas egredīedi vel ingrediendi. Verum intra ciuitatem fame opprimente populum adeo vt aqua vęnundaretur pretio, pugnę tum maximę fiebant a Belisario defendente Romanos vel ciuitatem aduersus Gothos: quos etiam Rauennam fuga petere postmodum compulit. Vuitigis Romam obsidet.

De Vigilii diaconi conatibus. Cap. XVII.

Vnc temporis Vigilius diacon⁹ qui apud Cōstantinopolim erat apocrisarius, animaduertit displicere Augusto & augustæ damnationē Antimi patriarchæ Cōstantinopolitani: & volēs sibi apd dominos rerum parare gratiam persuasit Augustæ, vt mitteret ad Siluerium pontificem literas hoc modo scriptas. Aut ad nos inquit ne pigriteris venire aut certe scriptis tuis reuoca Antimum in locum suum. Quibus beatus Siluerius perlectis ingemuit: & in hęc verba imperatrici rescripsit. Licet hæc causa finē temporali meæ inferat vitæ: ego tamen Augusta domina rem hanc nunq̄ faciam vt reuocem hominem in damnata perfidia permanentem. Hac de re indignata Augusta, mittit Vigilium ad Belisarium præcipiens, vt inuenta occasione Siluerium in exilium ageret: Vigiliumq̨ pontificem constitueret: qui se reuocaturum Antimum repromiserat. Huius pręcepti tenorem suscipiens Belisarius. Ego inquit voluntati principum contraire non audēs licet inuitus iussionē adimpleo: sed huius machinator sceleris iram non effugiet iudicis cuncta cernentis. Subornatis itaq̨ testibus qui dicerent dominum papam Gothis ciuitatem simulq̨ patriciū tradere voluisse iussus est præsentare se ad audientiam in palatium principis. Et ingredientem cum solo Vigilio Antonina patricia sic alloquitur. Dic domine Siluerí quid fecimus, vt nos tradere in manus Gothorum velles? Adhuc ea loquente ingressus Ioannes subdiaconus regionarius primæ sedis tulit pallium de collo eius: induitq̨ veste monastica. Qui apud Pontiam insulam ni exiliū relegatus inibi confessor vita decessit. Vigilius vero in pontificali sede resedit. Iterato Belisarius cum Vuitige rege Gothorum dimicans exercitum eius maxima cęde labefactauit: ipsumq̨ captū Cōstantinopolim triūphās perduxit. B. Siluери⁹ Pon. Max. in exilium mittitur.

De Childeberto rege & beato Germano episcopo. Cap. XVIII.

Erum Childebertus rex Francorum ascito in auxilium Theodeberto Theoderici filio nepote suo aduersus Clotharium fratrem suum pugnaturus ire disposuit: nūtius ad Crothildem matrē supradictorum properat regum: quæ tunc Parrhisius morabatur afferens vtrosq̨ fratres germanos in mutuam perniciem exercitus adunare multitudinem. Quo comperto mater filiorum condolens nequitię materni affectus prestricta necessitudine ad sepulchrum sancti Martini pperat: & lachrymarū effundēs flumina orationē fudit ad dn̄m in hęc verba. O bone (inqt) Iesu qui discordes elementorum cursus foedere sancto cōsocias: tu fratres malo discordię temerātes iura naturę in vnitatem pacis redire concede. nec mihi obsit qd̄ tales genui vel etiam educaui: qui ignorent fratres: & affectus nesciant propinquorum. interimerint patruos: iugulauerint nepotes non tamen eo vsq̨ fore processuros existimaui vt q̨ nati sunt obliuiscerent. Tu modo omnipotens pater qui naturæ auctor atq̨ arbiter es: honestum inter germanos compone pactum: tu perturbatores pacis potentiæ tuæ virtute deterre. Has illā preces pro natorū salute fundentē audiuit omnipotēs: coeliq̨ a parte serena

intonuit. Nam Clotharius periculosum ratus aduersum duorum potentum regum copias prelio decernere cõfugiũ in Aurelianẽsi pago in loco qui Cõbros dicitur fecit donec aut animus erga se fratrum tranquillior, aut sibi ad resistendum virtus nume rosiore suorum manu qui iam iamq; affuturi credebantur, esset paratior. Maior au tem spes eius in Christi domini virtute consistebat. Cum ecce subito in loco quo ad- uersarii castra fixerant maturino sub tempore audita sunt tonitrua mugire: imbres ruere: fulgura vero per procellas deiecta tentoria rupere: equosq; eorum in diuersa egerunt. Porro militaris manus solis contra violentiam imbrium contecta clypeis misericordiam domini efflagitatura humi prosternit: vtq; moderatiori q̃ mereban tur vindictę pœna ferirent exorant. Quodq; admirabili⁹ est in castris Clotharii nec spiritus flauit venti, nec pluuiæ cecidit gutta, nec vlla prorsus coruscationis appa- ruerunt signa. Tum demum qui venerant exterminatum legatos miserunt ad Clo tharium qui pacem peterent fœdusq; perpetuum inirent. Quod ille volens conces- sit: & ex vtriusq; exercitus consensu vtrinq; discessum. Ita precibus deo deuotissimę mulieris matris videlicet suæ ab imminenti piaculo simul & interitu fratres erepti immane facinus quod mente conceperant explere permissi non sunt. Fuere plerię lę ti: quibus placebat concordia germanitatis.

Beati Germani visio.

His diebus beatus Germanus positus sopore inspicit a quodã sene claues sibi portę Parrhisiacæ porrigi: & interrogãs qd hoc fieret, accepit respõsum vt saluas eas faceret. At post ciuitatis eius episcopo nomine Eusebio decedẽte dum præcellentissimo regi Childeberto occurrisset in eius electione: mox effectum illa vox promeruit: & episcopatus sortitus est gradum dignitatis.

De reliquis Childeberti gestis. Cap. XIX.

Hildebertus autem rex qui anterioribus vt superius declaratũ est annis Hispanias ingressus Toletum vrbem ceperat: Clothariũ fra- trem suum cum quo fœdus firmauerat, sollicitauit in adiumẽtum sui: quo eius fretus societate eandem prouinciam sibi subacturus aggrederetur. Quo cum valido exercit⁹ aduentante supplemẽto viribus coniunctis Cæsaraugustam vsq; accesserunt. A cuius vr bis ingressu prohibiti obsidione adoriuntur. Et resistentibus oppi- danis cum summa vi vtrinq; decerneret: tandẽ Hispani ipsa obsidionis dispositione & Francorũ feroci perterriti animositate aĩos a prelio reuocauerũt: ac tota mẽtis in tentiõe ad Christi misericordiã implorãdã cõuersi assumptis crucib⁹ cũ letania mu rũ obambulãtes circuire cœperũt. Q̃d reges cernẽtes aliqd maleficiũ exercere suspi cati sunt: captũq; quẽdã ex rusticis sollicitius interrogãt cui⁹ religionis habitato- res ciuitatis essent: aut qd vrbẽ circũeundo p̃cantationis agerẽt. Quib⁹ ille ciues ait Christiani sunt: nũc vt sui misereãt dñs exorant. Cui reges. Vade inquiũt dic episco po vrbis vt ad nos nihil hęsitãs veniat. Quẽ adueniẽtẽ Childebert⁹ taliter alloquit Christianę inqt religiõis ac vni⁹ veri dei vos agnoscẽtes esse cultores pœre vobis de creuim⁹ si assensũ nrę petitioni tu q antistitis in hoc loco fungeris officio p̃bẽs, nobis sancti Vincẽtii reliquias cõtuleris: q vt beatissim⁹ German⁹ Parrhisiacę nostrę vide licet vrbis eps̃ nobis sępissime retulit, in hac vrbe vt multoꝝ synceritas & signata ve ritatis verba testanẽ eximi⁹ leuita enituit. Põtifex nil morat⁹ eiusdẽ inclyti leuitę ac martyris stolã & tunicã regib⁹ offert. Quã illi cõdigno honore suscipiẽtes obsidionẽ iuxta p̃missum soluũt. Et deuastata oĩ p̃uincia cũ spoliis & ingẽti p̃da natiuum repe tũt solũ. De Gothorũ regũ a suis nece: & Childeberti Frãcoꝝ regis gestis. Ca. XX.

Ost Amalricum autem Theodorus Hispanias tenuit. Quo inter fecto Theudegilus successit. Hic dum inter coenandum alacritate vltra solitũ vtitur, extinctis cęreis a suis occiditur, & Agila regnũ arripuit. Gothi vero iam olim vitium hoc in cõsuetudinem vertere: vt dum ei rex proprius displicuerit a suis interimatur. Verũ Childebertus acceptam beati Vincentii stolam Parrhisius defert. ædificatamq; solo tenus secundum beatissimi Germani dispositionem basilicam nomini eiusdem sancti Leuitę ac martyris dedicari fecit: in qua nõ minimam vasorum partem q̃ eum a Toleto asportasse supra memorauimus, cum capsis euangelioꝝ, cruces quoq; mirifici operis aliaq; deuotus excellentissima contulit munera. Quã ecclesiam quomodo & quo instinctu eam ędificare coeperit eius pragmaticũ ita designat. CHILDEBERTVS REX FRANCORVM VIR ILLVSTRIS. Recolendũ nobis est & perpensandum vtilius: q; ii qui templa domini nostri Iesu Christi ædificauerint & pro requie animarum suarum ibidem tribuerunt: vel ĩ alimoniã pauperũ aliquid dederint & voluntatem dei adimpleuerint: in ęterna requie sine dubio apd deum mercedem recipere merentur.

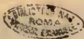
Theodor⁹ Theudegilus. Agila.

Vĩcẽtii sancti stola.

Edificatio tẽpli sancti Vincẽtii.

Go Childebertus rex vna cum consensu & voluntate Francorum & neustrasiorum & exhortatione sanctissimi Germani Parrhisiorum vrbis pontificis vel cõsensu episcopoꝝ coepi cõstruere tẽplũ ĩ vrbe Parrhisiaca ꝓpe muros ciuitatis ĩ terra q̃ aspicit ad fiscũ nostrũ Isciacẽsẽ ĩ loco q̃ appellat̃ locotitio ĩ honorẽ sancti Vincẽtii martyris: cui⁹ reliquias ex Hispania asportauim⁹ seu & sanctę crucis & sancti Stephani & sancti Ferreoli & sancti Iuliani & beatissimi sancti Georgii & sancti Geruasii Prothasii Nazarii & Celsi pueri quorum reliquiæ ibi sunt consecratę. ꝓpterea in honorẽ dominorũ sanctorũ concedimus nos fiscum largitatis nostræ qui vocatur isciacus qui est in pago Parrhisiorum prope alueum Sequanę vna cum omnibus quæ ibi aspiciunt cum mansis & commanentibus meis agris territoriis vineis syluis pratis seruis inquilinis libertis ministerialib⁹ præter illos quos nos ingenuos esse ꝓcipimus cum omnibus appendentiis suis q̃ ibi aspiciũt cum omnib⁹ adiacentiis: cum oĩb⁹ quæ nobis deseruiunt tam in aquis q̃ in insulis: cũ molendinis inter portam ciuitatis & turrim positis, cum insulis quę ad ipsum fiscum adiacẽt cũ piscatoria quæ appellat̃ Vetna: cum piscatoriis omnibus quæ sunt in ipso alueo Sequanę: sumunt q; initiũ a ponte ciuitatis & sortiũtur finem vbi alueolus Sauara veniens ꝓcipitat se in flumen. Has omnes piscationes quæ sunt & fieri possunt ĩ vtraq; parte fluminis sicut nos tenemus & nostra forestis est, tradimus ad ipsum locum vt habeant ibidem deo seruiẽtes victum quotidianum per succedẽtia tempora. Dam⁹ autem hanc potestatẽ: vt cuiuscunq; potestatis littora fuerint vtriusq; partis fluminis: teneant vnã ꝑticam terrę legalem sicut mos est ad ducẽdas naues & reducendas ad mittenda retia & reducenda absq; vlla refragatione vel contradictione seu iudiciaria contẽtione. De argumentis vero per quæ aues possunt capi sup aquam, præcipimus: vt nulla potẽs ꝑsona inquietare audeat famulos dei: sed omnia secure teneãt possideant per infinitas temporum successiones: & cum artis & casis infra Parrhisi⁹ ciuitatẽ cum terra & vinea: & oratoriũ in honore sancti Andeoli martyris quem de Helario & Ceraunio dato pretio comparauimus: & cum omnibus q̃cunq; in ea nobis deseruiunt pro requie aiæ meę: quando deus de hac clarissima luce dederit discessum. Ipse fiscus qui vocatur isciacus cum omnibus quę ibi aspiciunt die ad ipsum tẽ

Childeberti pragmaticum.

plum domini qđ nos ędificamus deseruiat & ad omnia q̄ illi sunt opus tam ad lumē q̄ in dei nomine ad stipendia seruorum dei quos ibi instituim⁹: seu ad ipsos rectores qui ipsos regere hn̄t omnino ibi transoluāt & per longa annoꝝ spacia ad ipsum tem plū dn̄i absq; contradictione vel refragatione aut iudiciaria contentione inspecta ipa pceptiōe omni tēpore proficiat in augmētū. Et vt hęc pceptio cessionis nostræ futu ris temporibus firmior habeatur deo auxiliāte vel per omnia tempora inuiolabiliter conseruet: manibus propriis vel nr̄is signaculis infra decreuim⁹ roborare. Datū qđ fecit mense decembri die sexto anno quadragesimo octauo postq̄ Childebertus rex regnare cœpit.

AEdificata igit̄ & multis pdiis & ornamētis ditata ecclesia abbatē inibi con stituit Autharíū noīe magnę nobilitatis virum qui pesset ibi deo famulā tibus. Nūc igit̄ ad ordinē reuertamur historiæ.

De Theodeberti in Italiā expeditione. Cap. XXI.

Hildeberto itaq; cū fr̄e Clothario Hispanię ptes aggrediēte Theo debertus Theoderici regis fili⁹ memoratorū nepos regum in Ita liā cū maxīo suoꝝ equitatu contendit. Eāq; ab alpibus vsq; ad ma ritimoꝝ confinia locoꝝ puagatus tributariā effecit: & ad propria reditum maturans Bucellenū ducem ad puadendā Siciliam & re liq̄ Italię finitia reliqt. Qui Tirrheno mari trāsfretato siciliā ma xima ex pte subegit: castraq; vł vrbes Italię puadēs ex subiugatarū pda nationū xenia regi Theodeberto mittebat.

¶De sancto Benedicto. Cap. XXII.

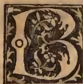
Vius principis temporib⁹ a Cenomānica vrbe legati ad castrum cassinū pfecti beatissimū patrē Benedictū post eremiticam vt p̄ misimus vitam in illo sancto degentē cœnobio oīgena poposcerūt pce vt fratres in monastica pbatos conuersatione ad occidentales dirigeret ptes: a quib⁹ leui iugo regulę illis ab ipso traditę gallica na subderet ceruicositas. Qui gratulāti aīo di lectū suū discipulū Maurū ad has nostras direxit ptes. Eiq; sanctissimum sui obitus p̄ dixit imminere diē: euidentissime designās eo sua sacratissima trāsferenda fore mē bra quo charitatis vinculo sibi vnitū mittebat alumnū. Inclyt⁹ ergo dn̄i leuita Mau rus iter ad Gallias agens dū in pagū deuenisset Altissiodorensem die qua dn̄icę cœ nę ex more in terris celebrabat sacra solēnitas ad monasteriū Sancti Romani nutritii quōdā patris Benedicti diuertit. Cui⁹ gratuita collocutiōe laborē longinq; alleuās itineris ei in pximo esse denuntiauit diē quo beatus pater cælestē gaudens scāderet ad patriā. Et ecce nocte illa q̄ sanctū pcedebat diē sabbati quo vigilia resurrectiōis co litur Christi, scilicet. XII. Kal. aprilis, subito rapt⁹ in spiritu vidit viā palliis stratam ac innumeris choruscā lāpadibus ab eius cella ad cęlū vsq; ptendere. Q̄; eo tramia te dilectus dn̄o cęlū Benedict⁹ scāderet angelū sibi dicētē audiuit. Et ad se reuersus lachrymas votiuę indices visionis effundens q̄ sibi reuelata fuerāt sancto Rōano ap ruit: ac participē cęlestis eū faciens gaudii, sanctū cum eo exultās celebrauit pascha. Gloriosus etenī in sanctis deus assidue sibi placitos mirificans famulos huic egregio patri excellentius cęteris iure pbuit iter ad se pueniendi: q in cōualle positus lachry marū ascensiones virtutum suo in corde disposuerat: scalā Iacob per quam ascendē tes angeli mōstrati sunt suis proponens sectandam sequacibus. In cuius aūt vt pace omnium loquar sanctorum, non dicam martyris verum & apostoli transitu tam in numeris tamq; diuini fulgoris splendens apparuit via luminaribus vestibusq;

Visio S. Mauri ī obi tu diui Be nedicti.

Laus diui Benedicti.

ornata nuptialibus. Neq; eñ in eo calle texile credendum est apparuisse palliū: quo æternæ incorruptionis migrabatur ad regnū. Nihil porro mirandum hunc diuinæ latorē legis hanc in assumptione spiritus promeruisse gloriam: qui corruptibilis ad huc circūamictus tegmine carnis tantis effulsit miraculorum signis: vt nisi vir toto venerabilis orbe papa videlicet Gregorius eius esset vitę relator simulq; assertor eximius: profecto ab infidelibus tam mirandis derogaretur actibus. Verum vt præterea ꝙ adhuc puerulus eremum petiit intrepidus: quodam vt quidam ꝓpter ip̄m ait sapiens, nec Martinus toto nominatus in orbe fecisse dignoscitur: illud certe non omittendum: quia post multiplicia charismatum dona ab omnipotēte sibi concessa tribus ammirandis nec sæculo antea cognitis resplenduit miraculis. In eo nanq; ꝙ solo intuitu ligati soluit vincula rustici: ꝙq; sub momento quasi sub sol' radio vniuersus ante conspectum eius collectus est mundus: siue ꝙ strata palliis ac innumeris corusca lampadibus via ad polorum subuectus est alta: neminem illi puto conferendum sanctorū. Magna porro nobis si dissimulare nolumus indicta probitatis ē necessitas: quib⁹ donatum est tātum ac talem in ꝑtriarum habere patronum: vt ab illius nunq̄ proposse magisterio discedentes quæ audiuimus ab illo & mentis oculis vidimus in illo sectemur: aderit pro certo nobis: vtq; quondam corporales rustici nexus, sic nostroq; soluet ligamina peccaminū: & quorum in contēplatione toti⁹ orbis creditur elegisse domicilia: eorum si deuote illi adhęreant animas sua sequentes vestigia cum magno diuini luminis splendore ī æterna deducet habitacula. Hui⁹ sanę patris vitam vt ꝑdictū est beat⁹ scripsit papa Gregorius: cui⁹ flores eloquii in sancta vniuersali ecclesia velut aurum refulgēt. Sed Odo venerabilis abbas hui⁹ Floriacensis monasterii in quo sæpe nominandus corpore requiescit pater Benedictus, ipsius memoriam in quodam sermone mirificis extollit laudibus. Nos vero pro amore tanti patroni nostri his ꝑlibatis ad historiam recurramus.

De Belisarii reliquis gestis & nece. Cap. XXIII.

Elisarius igitur qui iam secundo ad Africam transiens Vulthārith Wandalorum regem rebellionis insimulatum sub dolo pacis interemerat: residuosq; Wandalorum reipublicæ iugo substraxerat: audito ꝙ Franci Italiam infestarent Romam redire maturato contendit. Et ciuitati appropinquans cum magna omnium vtriusq; sexus lætitia susceptus, obtulit beato Petro per man⁹ papæ Vigilii auream crucem centum librarum ꝑtiosissimis gēmis exornatam: in qua suas descripserat victorias. Indeq; ad bellum retract⁹ Frācorum dum paucitatem gentis contemnit virtutemq; ignorat, paucis & ipse assumptis pugnam non dubitauit committere. Sed Romanis pro salute & libertate, Francis pro adipiscenda gloria certamen erat. Et quia eo se gloriosiorem sperabāt reportare triūphum si totius orbis victores Romanos vicissent: mori poti⁹ q̄ loco cedere elegerāt. Inito itaq; ꝑlio dum neutra acies alteri cederet, tādem Romani salutem pro q̄ aliquā diu substiterant deperire sibi intelligentes dum fortissimos quosq; suorum bello oppetere cernerēt, paulatim se certamini subtrahere cœperūt: ita vir strenuissimus Belisarius a suis desertus ab hostibus circumuentus nequicq̄ fortiter faciens extinctus est. Et qui multarum sub triumpho gentium captiuos adduxerat reges a duce non dicam imperatoris aut regis, verum tetrarchę Francorum victus vita cum noīs sui priuatus est gloria.

Crux aurea oblata B. Petro a Belisario.

Pugna Belisarii cum Francis.

De B. Gregorio Lingoneñ. & castro Diuionensi. Cap. XXIIII.

Rat tunc temporis beatus Gregorius Lingonicę vrbis prēsul summus. Sed q̃a huius pontificis meminimus dignum est vt situm Diuionēsis castri vbi maxime morabat̃ pandam⁹. Est deniçꝫ illud castrum in campi planicie muris firmissimis circundatū: turribus trigintatrib⁹ honestatū: terras hñs fertiles per quas a meridie Oscar⁹ haud procul a muro fluit piscib⁹ diues ab aquilone alter fluuius per portā ingreditur ac sub pōte decurrens pꝫ aliam portam egrediens molendinos summa vertit velocitate. Murus ad viginti pedes quadratis ędificatus lapidibus desuper minores suppositos habens lapides in altitudinem pedibus.xxx.in latitudinem.xv.porrigitur. Portę ibi quatuor a quatuor plagis cæli. Q d cum tantę sit magnitudinis cur vrbis vocabulo caruerit mirum habetur. hoc quidē ab Aureliano īperatore cōstructum antiquitas asseruit.

Castrū Diuionēse.

De Crothildis obitu: & beati Germani meritis & Clotharii progenie. Cap.XXV.

Nterea bonæ memoriæ regina Crothildis vxor Clodouei quōdā magni regis, piis dum aduixit intenta operibus apud vrbem positā Turonicam migrauit ad dñm plena dierum. Cuius corpus a filiis ipsius Childeberto ac Clothario regibus cum magno psallentium choro exinde sublatum Parrhisii vsçꝫ delatum in sacrario basilicę sancti Petri iuxta lat⁹ viri sui est sepultum. In eadem etiam orationis domo beata Genouefa humata quiescit.

Vnc temporis beatissim⁹ Germanus Theodeberto Austrasiorum regi p villis Augustidunēsis ecclesię Cabillone occurrit: memorçꝫ sancti Simphoriani in ingressu palatii ita spiritu dei in se redundante pie locut⁹ est: vt añ rex annueret q̃ verba petitor explicaret. Cui & ore prophetico finē dixit de transitu. Nā paucis interim diebus dū Remis remearet rex, extrema forte febri valida vexat⁹, defecit āno regni sui.xiii.q̃si sancti viri sermo dict⁹ fuisset ab angelo. Hic exorāte Desiderato Viridunēsi epō ciuib⁹ eiusdē vrbis octo milia solidoꝝ q̃ ānuatim exide ei⁹ inferebant̃ thesauris largissima benignitate ad restaurationē cōcessit ciuitatis. Fuit idē rex egregie morat⁹ eloquioçꝫ affabilis. Q ui beatissimū Maurū in quadā parte regni sui in Andegauēsi videlicet pago monasteriū construētem q̄d Glaunafolium antiquitus dictum est, mirifice coluit: pdiaçꝫ ingētia cum aliis regiæ munificentię donis per semetipsum ad eundem accedendo locum benignissime contribuit. Successit çꝫ ei Theodebaldus filius eius vir quidem deo deditus & seruos eius vnice diligens sed in suos crudelis. Cuius tempore stella ex aduerso veniens in lunam ingressa est. Tūc quoçꝫ vuæ in arbore quæ sambucus dicit̃ natę sunt: & flores ipsarum arborum quæ nigra proferre solent grana botros ptulerunt. Grauis eo tēpore ac solito asperior hyems facta est: ita vt torrentes congelati peruium super se populis iter pberent aues quoçꝫ rigore astrictæ vel fame absçꝫ vllo hominum dolo immersę niuibus capiebātur. Hic accepit vxorem filiam Vnaconis regis Longobardorum Walderadā nomine suæ sororem nouercæ. Qui cum per octo annorum curricula strenue susceptum gubernasset regnum, vita decedens principatum gentis quam regebat cū thesauris Clothario dereliquit habendum.

Theodebaldus fit rex Austrasiorum.

Clothari⁹ rex.

Clotharii progenies.

H Uic vero Clothario fuerunt virilis sexus filii ex diuersis cõiugibus sortiti numero septem & vna fœmina. De Ingũde quidẽ Gũtharius Childeric⁹ Cherebertus Guntrannus Sigebertus & Closinda filia. de Charagũde vero sorore Ingundis habuit Chilpericum. Amore deniq; Ingũdis ductus Charagundem eius germanam sibi in matrimoniũ copulauerat. de Gũsinde autẽ genuit Chrãniũ. Iwigundis

De odio Frãcorum in Parthenium. Cap.XXVI.

T Unc tẽporis Frãci Parthenium in palatio regis Theodeberti quõdam potentem qui eos tributi onere valde p̃sserat immensis p̃seq̃bantur odiis. Qui cum se cerneret non posse euadere duos rogat episcopos vt se Treueros deducant: s̃quiẽtisq; populi seditionẽ sua p̃dicatione sedent. Quo dũ vna cum eo eunt vna noctium cœpit p̃dictus vir dormiens voces emittere dicens. Heu heu succurrite q adestis. Expergefacti circũiacentes rogant quid esset: respondit ille vidisse se Ausanium quondam amicum suum ac Papianillam vxorẽ propriã quos olim zelo ductus occiderat, vocantes se ac vi compellentes & dicẽtes veni vt ante deum de iniusta nece nostra nobiscum contendas. Tãdem venitur Treueros & episcopi turbatum populum sua volebant oratione linire. Cum nequirent, Parthenium in ecclesiã ductum vni arcæ immiserunt: sternentes desuper vela ecclesiæ: cũq; populus scrutata basilica recederet frendens q non inueniretur, vnus e turba exclamat. En inquiẽs arca vbi nõ est q̃sit⁹ nr̃ aduersari⁹: statiq; e reserata arca extrahit ac lapidibus ad colũnã ligat⁹ pimit. Fuit vero in sumẽdis cibis auid⁹. Sed q̃ sumebat hausto aloe statim egerebat vt alia citi⁹ sumere posset. strepitũ quoq; vẽtris ĩ publico sine vlla emittebat verecũdia. Horridum Parthenii visum. Partheni⁹ interficit.

De Clotharii edicto & expeditiõe in Saxones. Cap.XXVII.

P Roposuit aũt Clotharius edictũ vt cunctę ecclesiæ Galliarũ fisco tertiam partem soluerent fructuum. Q d resistente Iniurioso pontifice in ipso exordio tẽtamentorum cassatum est.

P Ost hæc idem rex in Saxones rectum iter direxit: qui assiduis excursionibus Francorum deuastabant fines. Quibus super Vniserã fluuium bello subactis Thorigos quoq; eo q Saxonibus auxilium tulissent depopulat⁹ est. Denuo Saxonibus rebellare parantibus Clothari⁹ aduersus eos exercitum mouet. verum Saxones superioris belli plaga humiliati per legatos commissorum postulantes indulgentiam, de cętero emẽdationẽ pollicẽtur: suarumq; rerum omniũ p̃tem mediã exceptis coniugibus ac liberis loco pignoris offerunt. Q d Franci despectui habentes p̃lium adoriundũ putarunt. Coacti Saxones manum conserere: tanta in Frãcos strage bacchati sunt vt vix pauci Clothario regi superessent: ad fugę potius societatem q̃ ad p̃liandi subsidium. Francorũ strages.

De Chrãnio & eius gestis. Cap.XXVIII.

E Rat præterea Clothario filius nomine Chrãnius corpore quidem elegans sed mente leuis, dolis nulli versutorum secundus: huic animus inquietus prompta audacia: cui pater vices suas per Aquitaniam commiserat. Ast illius effera vis animi eum vt regem agere nõ sinebat. Tyrannica deniq; adactus crudelitate res aliorum rapinis diripiebat. Quapropter pater eum legatione directa ad se euocare curauit: vt insolentiam quã timebat modesta increpatione redargueret. Ille mandatis patris posthabitis Parrhisius ad Childebertum summo studio contendit: ea propositi intentione vt ad genitorẽ nunq̃ rediret. Abducere vero ami

cos regios parētesq; festinabat: & pcipue Childebertū patris germanū quē etiam ī tm̄ ab eo alienum effecerat vt fratris vitam appeteret: Chrannio tactis sanctorum pigno ribus sponte promittente q patris ppetuus existeret hostis. Perpetratūq; foret facin⁹ magnum ac memorabile fratre in mortē fratris conspirante si deus non impedisset: & Childebertus matura morte nō oppetiisset. Composito namq; cum Childeberto foe dere, Aquitaniā iterum repetit: oīa per quæ primum ierat subacturus. Post quem pa ter Saxonica occupatus expeditione ire nō valens Cherebertum ac Gūtrannū filios cū exercitu eo dirigit. Q ui illi per aruernicū secuti territoriū ī Lemouico iā coaffecu to castra super montē nigrum constituerunt. Miserūtq; ad eum vt q̄ puaserat redde ret: qd dum ille se facere sponderet nec tamē faceret: ipsi contra eum pugnaturi aciē direxerunt. Q uibus cū ille haud segnius obuiam iret, orta tempestate ab hoc sunt re pssi facinore. Post hæc Chrannius p subintroductas personas fratrib⁹ insinuari facit patrem bello oppetiisse Saxonico: illi pro vero dictum arbitrati Burgundiam citato repetunt calle. His abeuntibus Chrannius post eos iter dirigens capta Cabilonēsi vr be ad castrum pperat Diuionense: vbi quidam clericorū curiosi quid Chrannio acci deret sup altare tres posuerūt codices id est pharū, eplārū aplī, ac euāgelioꝝ. Oratio ne ergo ad dn̄m facta apto pphārū libro hūc primū repiere versiculū. Auferā maceriā ei⁹ & erit ī desolationē: p eo q debuit facere vuā: fecit vero labruscā. Reserato ēt aplī codice hoc inuenerunt. Cum dixerint pax & securitas tunc repētinus eis veniet inte ritus. Dn̄s aūt ī euāgelio ait. Q ui nō audit verba mea assimulabitur viro stulto q ędi ficauit domū suā super arenam &c. Et hęc quidē de Chrannio ostensa sunt.

Att. preno tionis speci em.

De Childeberti post regni fraterni affectionē morte & epitaphio: deq; ædis Sancti Germani ad Parrhisios dedicatione. Cap. XXIX.

Hildebert⁹ vero ęstimās fratrem a Saxonib⁹ interfectū Remos ac cedens cuncta incendiis ac rapinis vastauit. Tunc duæ locustaꝝ acies per Aruernū ac Lemouicū in cāpū trāsiere Rōaniacū: vbi cō misso inter se plio magnū reliquere aceruum locustarū interfecta rum. Cœpta Chrāni celeri destituunt obitu Childeberti. Nā idē rex post diutinā regni functionē febre vexatus morit: ac Parrhisi⁹ in ecclīa sancti Vincētii quā ipe fabricarat, a beatissimo Germano honorifice sepelitur. Eius regnum vel thesauri ad Clothariū redierunt.

Locustarū acies.

Epitaphiū regis Childeberti.

Francorum rector pclarus in agmine ductor
Cuius & Allobroges metuebant soluere leges:
Dacus & Aruernus: Britonum gens: Gotthus: Iberus:
Hic situs est dictus rex Childebertus honestus.
Condidit hanc aulam Vincenti nomine claram
Vir pietate cluens probitatis munere pollens:
Amplectens humiles prosternens mente rebelles:
Templa dei ditans gaudebat dona repensans
Milia mendicis solidorum dans & egenis
Gazarum cumulos sat agebat condere cęlo.

Gitur defuncto gloriosissimo rege Childeberto. XLIX. post q̄ regnare coe perat anno: nondum quidem dedicata vel consecrata Sancti Vincentii quā fabricauerat ecclesia, gloriosus Clotharius rex non dignum ducens

hoc fore procrastinandum conferens cum beatissimo Germano vnaqꝫ cum Vltrogotha regina pfati inclyti Childeberti vxore: necnon & cum Crothberga & Crothsinda eius affinibus: quatinus ipsa cum digno honore consecraretur a beatissimo Germano: & vt in die dedicationis ex rebus propriis ipsi ecclesiae dotē honorifice conferrent. Q d & fecerunt & scripto suo corroborauerunt. Hinc igitur ad ordinē historię redeamus.

De Chrāni conatibus: & Clotharii clementia & pietate. Cap.XXX.

Estitutū se Chrān⁹ tanto parricidalis flagitii cōsorte animaduertens ad Conabū Britonum pricipem confugit: recidiuaqꝫ reparare bella tētabat. Cui nobilitas coniugis odiorum suppeditabat materiam: qꝫ pmineret prosapię claritudine. ei nomē Calte Vuilleca rio genita Aquitanię duce. Qui videlicet Vuillecari⁹ minis Clotharii territus quibus Chranno fauisse arguebatur tutelam basilicę sancti Martini expetiit: quā pridē & Austrabius alter dux expetierat. Per secutoribus qrentib⁹ eū exinde auellere nec valentibus admotis ignibus pariter cum ipsa orationis domo flammis est crematus: quā Clotharius sollerti industria venustiori donauit gratia: stannoqꝫ eius operuit tecta. Non dissimulandas autem filii arbitratus iniurias inde qta potuit suorum manu Britanniā est ingressus. Occurrit autē ei Chrānus cum Conabo Britonū rege barbarorum agmen ductante. Vbi ad certamen vētum est: tētato vtriqꝫ agmine vbi neqꝫ Chrānus pecunia cōductos deficere a fide vidit Britānos: neqꝫ Clotharius filiū erga se suscepta deposuisse odia: suosqꝫ ad belli paratos certamina: armis decernendum ęstimauerūt. Tūc Clotharius in icerto belli positus lachrymis suffusus ora Christum exorat in hęc verba. Christe inquit deus qui occulta hominum solus agnoscis, pcibus nunc adesto meis iusti exercens examē iudicis. Etenim qꝫ nulli iusto maxime tibi omnium cognitori rerum veniabilis Chranni nequitia possit videri satis certus sum: ideoqꝫ naturalis oblitus gratiam pietatis hostili animo contra vitam insurrexit patris. Et qd fraude machinatus occulte nequiuit efficere id nunc palam illato bello contendit explere: dūqꝫ vnius decrepiti senis accelerare qrit exitium non dubitauit morti exponere tantarū innumerositatem gentium. Et certe regnādi spem dederam cum viuēs tuē dę ei Aquitaniae solicitudinem mandaueram. Sed morantem non passus est nec expectauit regnum nisi parricidio adipisceretur. Respice ergo dn̄e de coelo & iudica iuste illudqꝫ iudicium exerce qd contra Absalon patri Dauid quondā infestissimum exercuisti. Non ego quidē Dauid sed tamen fide non degener. Credidit ille mūdi redēptorem venturū. Credo & ego venisse eūqꝫ arbitrū saeculi iudicem futurū. His intētū pcibus audiuit oīpotens de⁹. Nam superior bello factus Britānos vsqꝫ ad refugia nauium quas ad hos vsus parauerāt, vt si aduersa bellorum forent eo se conferrent, psecutus maximam ex eis stragem dedit. Chrānus quoqꝫ ipse dum filias pariterqꝫ vxorē captiuitati subducere gestit ab exercitu captus patriqꝫ pn̄tatus iussuqꝫ eius in cuiusdam paupercule casa super scānum extensus orarioqꝫ sugillatus ibidem cum coniuge ac filiabus igni est cōcremat⁹. Hoc modo iustę exsoluit poenas vltionis insidiator patris quam differri non oportebat. Condemnatus est sequestra pietate iudicio pris: qui se omni euacuauerat pietate. Periit quidem non optando patribus officio sed nō dissimulando. Cui ille parceret qui saluti paternae qtum in se fuit non pepercit? Hūc itaqꝫ improbitatis suae finem Chrānus inuenit. Chrāni exitus.

De Langobardorū regibus & Totila Gotho. Cap.XXXI.

CLothario autem Francorum tenente principatum Longobardorũ
genti Aldoinꝰ p̃erat qui nõ multo post tempore Lõgobardos in pã
noniam deduxit. Gothis ãt q̃ Italiam incolebant post witigim Ba
tula qui & Totila dictus est ꝓfuit. Qui ad beatissimum veniens pa
trem Benedictum cuius supra meminimus ab eo & arguendo cõ-
monitus & commonendo a suæ crudelitatis immanitate est emol
litus: cui idem vir domini ꝙ mare transiturus, Romam ingressu-
rus. ix. annis regnaturꝰ, decimo esset moriturus ꝑdixit.

De Vigilii Papæ & Theodoræ Augustæ controuersia. Cap. XXXII.

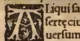
VIgilius ẽt sanctæ Romanę ꝑsul ecclesię qui eo quo cõmemorauimꝰ.
modo in locum sanctissimi subrogatus fuerat Silueri legationem
suscepit Theodorę Augustę se hñtem in hũc modum. Veni & adĩ
ple nobis q̃ prona volũtate ꝓmisisti de patre nostro Anthimo & re
uoca eũ in pristini gradus honorem. Ad hoc rescripsit Vigilius ab
sit dicens hoc a me domina Augusta: prius locutus sum male & in
sipiẽter: nunc autem nullo modo tibi consentio vt reuocem homi
minem hæreticum & anathematizatum. Quo audito Augusta misit Anthimũ scri
bonem cum valida militum manu Romam præcipiens ei ac dicens. Vigilium inq̃t
Romanũ pontificem nostris sanctionibus rebellem decernimus: vt naui impositum
ad nostrũ deduci facias conspectum. Nec cuiuslibet basilica sanctorum defensionis ei
fit adiumentum excepta ecclesia principis apostolorum. Anthimus Romam ꝓfectꝰ.
memoratum papã dum missarum solennia in oratorio sanctæ Cęciliæ. x. Kal'. Decẽ-
bris celebraret (Erat quippe dies festus ipsius sacrę virginis) munera populo erogã-
tem tenuit. Nauiq̃ imposuit vt Cõstãtinopolim deduceret. Quem populus Roma
nus ꝓficiscentem vsq̃ ad nauim ꝓsecutus postulabat vt benedictionem illis daret.
Qua tradita mota est nauis. Nõ defuere tamen quos iniusta expulsio Silueri ĩ odiũ
ipsius excitaret. Hi lapides post illum vel q̃libet telorum genera sors obtulerat iaciẽ
tes in hunc modum ei conuiciabantur: fames tua tecum: mortalitas tua tecum: ma-
la intulisti Romanis, mala reperias quo vadis. Aliqui sane ex fautoribus ipsius comi
tatui eius adhęserunt. Qui per Siciliam iter faciens in ciuitate Cathinẽsi quosdã ad
sacros ꝓmouit ordines: quibus tuendę Romanæ ecclesiæ delegauit curam. Ipse naui
gio Constantinopolim vsq̃ deuectus ab ĩperatore & clero vrbis honorifice susceptꝰ
per bienniũ inibi est detentus. Imperatore cõmunionem Anthimi ab eo exigente:
cautionemq̃ manus eius qua id se facturum spoponderat ostendente: ad hoc vsq̃ al
tercatio ꝓcessit: vt diceret papa Vigilius. Ego quidem ad clementissimos reipubli-
cæ moderatores Iustinianũ eiq̃ coniunctã ęstimaui me venisse Theodoram: sed Dio
cletiano ac Eleutheria moribꝰ repperi crudeliores. Verum quia Christus me vobis
ꝓ cõmissis adiudicauit peccatis, patiar quicq̃d ẽ miserrimum: dum vos iusseritis q̃c
quid est immanissimũ. Haud eñ rependitur meritis meis cõgrua vicissitudo dum
maiora his mea mereãtur facinora. Matura vltio flagitii subest: & digno conuenior
expulsiõis Silueri ꝓtio. Neq̃ porro dei oculum tam impiũ machinator sceleris ꝓteri
re poteram. Et quidam familiarium principis prope adstans alapam in faciem ponti
ficis dedit dicens. Homicida nescis cui loqueris? An putas ignorare nos dedisse te ala
pam notario tuo qui & cõtinuo cecidit exanimis: & filium viduę Hasterium, cui ne
ptem tuam dederas Vigiliã, iussu tuo fustibꝰ vsq̃ ad supmum labefactum exitium
papamq̃ Siluerium factiõe tua exulẽ factũ. Quo ille audito ꝑtimuit: soliq̃ deo spem

suam committēs in basilicā sanctę Eufemiæ confugit tenuitq; columnam altaris. A qua auulsus fune colla ligatus p totam circūduci vrbem iubetur: atq; ad vesperā ergastulo claudi: vbi modicū qd panis & aquę ei quotidie tribuebat. Postmodum suggerente Narsete Romanarū partiū duce vinculis ab imperatore leuatus ac simul cū clero suo Romā redire pmissus vbi Syracusas attigit calculi languore fatigatus defecit. Cuius corp⁹ Romā delatū ac ad sanctū Marcellū via salaria est humatū: succedente ei Pelagio in pontificatum. Indignū facinus i Vililiū pōtificē maxi.

De Romę a Totila obsidione & Romanorū ad Iustinianū cōfugio. Cap.XXXIII.

Otila quoq; rex Gothorū depdata Sicilia regressus Romam obsidione cinxit. Cuius ciues tantam tunc famis penuriā passi sunt vt cibi inopia coacti natorum suorum carnes edere vellent. Fessis diutina pugna simulq; inedia Romanis, nec valentibus mœnia tueri Totila a parte Hostiēsi vrbem irrupit qui parcere poti⁹ Romanis q̄ eos perdere malens per totam noctem qua victor vrbem intrauit quosdā suorū buccinis clāgere iubet vt ciues se a Gothorū gladiis aut ecclesiis tuerent aut quibusq; modis occulerēt. habitauitq; aliquantū tēporis cum Romanis plus paterna pietate circa eos vsus q̄ tyrannica crudelitate. Hanc illi vt cōcedat animi benignitatē q nimię antea crudelitatis extiterat, beati patris Benedicti quem olim vt pdictum est audierat, monitio contulit. Roma a Totila capit.

Liqui sane ex senatorib⁹ Rōanis quodā gloria noīs tūc afit miseræ religę deserte ciuitatis, Cōstantinopolim Iustinianū principem adierūt supplices ad uersum Gothos auxilia poscentes. Turbat⁹ graui nūtio Cęsar reb⁹ in hesperia nimias psperę gestis Narsetē eunuchū cubicularium vero suū expertum belli virum omni militiæ & his quę in Italia erant pfecit. Ille propere, neq; eñ differendi tēpus dabat, cum lecta pube trāsmisso mediterraneo freto in Latiū contendit. Et iūctis sibi Longobardorum auxiliis cum Gothis plio conflixit: Totilaq; rege interfecto Italiam ab eorum dominatione eripuit. Totilę interitus.

De Bello Bucelleno duci ab Narsete illato. Cap.XXXIIII.

Vcelleno etiam duci Narses bellum intulit: quē Theobertus rex Francorum vt supra memorauimus cum Italiam introisset reuersus ad Gallias cum Amigo alio duce ad eam subiiciendam reliq̄rat. Qui Bucellenus interempto Belisario dum pene totam Italiam direptionibus vastaret: & regibus Frācorū de manubiis subiectorum hostium munera copiosa conferret: in Cāpania hyematur⁹ in loco cui Tānetum nomen est, dysenterię morbo laborans bello graui a Narsete supat⁹ extinct⁹ est. Aming⁹ vero dum Widino Gothorū comiti cōtra Narsetē rebellare paranti auxilio esse non dubitaret: vtriq; Narsetis virtute vincuntur. Widin⁹ captus Constantinopoli exiliatur. Amingus qui ei auxilio esse voluerat Narsetis gladio perimitur. Terti⁹ quoq; Francorum dux nomine Leutharius Bucellini germanus dum multa onustus præda repedare festinat ad propria inter Veronam ac Tridentum iuxta lacum Benacum propria morte defunctus est. Habuit nihilominus Narses certamen aduersus Sisuualdū Brentorum regem qui adhuc de Herulorum stirpe remanserat: quos secum in Italiam veniens

Odoacer adduxerat. Sol⁹ quippe Sisuuald⁹ de Herulorũ gente restiterat. Huic Narses fideliter sibi primũ adhærenti multa beneficia contulit. Sed nouissime superbe rebellem & regnum dilatare suum per Italiam cupientem, bello superior cepit cessaqꝫ de trabe suspendit. Hic Narses prius quidẽ chartulari⁹ fuit. Deinde propter virtutũ merita patriciat⁹ honorem promeruit. Erat vero vir piissimus religione catholicus in pauperes munificus: in recuperandis sanctorum basilicis satis studiosus: vigiliis & orationibus adeo intentus, vt magis pcibus deo profusis q̃ armis victor foret bellicis.

Narsetis laudes.

De Alboino Longobardorum rege. Cap. XXXV.

Nillis diebus Alboinus filius Aldoini Longobardis pfuit. Hic viuente adhuc genitore cum Turismodo Turissendi Gepidarũ regis filio bello conflixit. Et cũ summa vi vtrinqꝫ decerneret, Alboin⁹ Turismodũ spatha ceruice ten⁹ pcussum ad terrã deiecit mortuum. Turbati Gepidi qꝫ regis filium p quẽ maxia ex pte pliũ substiterat interemptum conspiciebant, in fugam versi sunt. At vero Alboin⁹ patrata victoria ad patrem lętus rediit. Nec mlto post ei vita decedenti in regnum substitutus est.

De Cautini facinore: diui Medardi trãsitu & sepulchro: & Anthariĭ abbatis obitu. Cap. XXXVI.

Is diebus Cautin⁹ Aruernæ vrbis episcopus rem inauditam fecisse memoratur. Erat in ipsa vrbe Anastasius quidã noĩe officio vero pſbyter ingenuus genere: hunc frequenter pontifex nunc pcib⁹ nunc minis compellebat vt ppriẽtatem suam quã per chartas gloriosæ memoriæ Crothildis reginę possidebat, cũ ipis chartis ei donaret. Quoodb⁹ modis renuente episcopus a villa ad vrbẽ deductum custodib⁹ legauit inedia afficiendũ ni petita compleret. Sed ille forti aĩo resistebat dicens sibi melius esse ad tempus fame affici: q̃ traditis rebus filios exhęredare. Erat apud basilicam Cassii martyris crypta: & ĩ ea sarcophagum cuiusdã magni hoĩs ex phario marmore factũ. In hoc igiť mausoleo ex iussu epi cum mortuo viuens sepelitur pſbyter: operiturqꝫ lapide datis custodibus qui eũ custodirẽt. Verũ pſbytero tanq̃ altero Iona orante ad dñm custodes inebriati vino vertuntur in somnũ. Q̃d ille intelligens brachiis q̃ tñmodo libera habebat propter magnitudinẽ sepulchri opculum ad vnam impulit partem: reseratoqꝫ aliquãtulum loculo caput erexit & sic toto pectore aditũ egrediẽdi sibi pauit. Grauabať autẽ vt ipse postmodum asseruit nimio fœtore qui ex putrefacto emanabat corpore. Itaqꝫ sepulchro liber ad ostium cryptæ properat: fiebant enim hæc in initio noctis. Q̃d obseratum inueniens & inter rimas prospiciens: videt hoĩem cum securi prętereuntẽ. hũc leni susurro euocans rogat vt aditum securi reseret. Quo impetrato pſbyter pgreditur liber: rogans virum ne de se cuiq̃ indicaret, ac demũ ad domũ suam indeqꝫ ad regẽ Clothariũ pperat. Cui cũ causã enarrasset suã rege ac optimatibus dicentibus q̃ nec Herodis vł Neronis tempore talia fuerunt gesta, iubetur adduci eps. Qui dum istud se iussisse negaret, a pſbytero cõuict⁹ cõfususqꝫ abscessit. Presbyter vero res suas tenuit.

Cautini perfidia.

Vo tempore beatus Medardus Vermãdensis episcopus plenus virtutib⁹ migrauit ad dominũ. Cui⁹ corp⁹ Clothari⁹ rex honorificentissimo recõdidit mausoleo.

HIsdem etiã dieb9 defuncto Authario sancti Germani cœnobii primo abbate venerabilis vir Doctroueus ex discipulis videlicet beatissimi Germani ab eodẽ sancto põtifice annuente gloriosissimo Clothario rege loco ei9 subrogatur.

De Clotharii regis donationib9, & piis opib9, obitu, ac heredibus. Cap.XXXVII.

IDem vero inclytus rex Francorum Clotharius ad suffragia egregii confessoris Martini in tutelam sibi exposcẽda Turonos abiit. Multus ibi pro sua salute suorumq peccaminũ abolitione domini ac sanctorum eius pcator & clarissimis donis eidem sacro loco regia liberalitate impartitis in ditãdis & aliis Cœnobiis sanctorum munificentissimus extitit: indeq venationis gratia exercendę cuius studiosos eẽ Francos supra meminimus, Cotiam syluã ingressus dum supra vires corporis qd senectus debilitauerat indulget exercitationi: aĩo validior q̃ corpore cõminuit omnẽ suę vigorẽ salutis: ęgritudinemq contraxit grauem. febris erat vehemẽs: continui ac sine vlla intermissiõe viscerum dolores. Dum cruciatur atq alternis vicibus nunc frigus nunc calor membra exagitãt: inter ęgra suspiria quæ mens extorquebat sibi male conscia hæc iterabat verba. Vah vah q̃ magnus est rex ille cælestis qui sic humiliat sublimes terrę reges. Iste cum sit inmortalis melior est quouis orbis terrarum principe mortali. Qz si melior & potentior. & si potentior ergo & misericordiæ largitor. Qui non vt multi hominum mortibus delectaĩ reorũ. Sed misericors ac miserator pœnitentiã amplectiĩ peccatorũ. Illius igitur clemẽtiæ munus totis ẽ exoptandũ affectibus deq eius miseratione nunq̃ desperandum. Inter hos atq hmõi sermones finẽ imperii edidit: corpus terræ: regnum filiis derelinquens: p quinquaginta annos potestate functus cõtinua ac semper in maius augmentata. Filiis regni hæredibus huiusmodi vocabula. primus Cherebertus sequens Gũtrãnus vocati: tertius Chilpericus: q̃rtus Sigebertus. Sepultusq est ĩ basilica sancti Medardi vt ipse iusserat: q̃. XXX. & amplius milibus ab eo loco in quem finem vitæ inuenit aberat: magno obsequio p tãtum spatii deductus filiorum seu & psallentium clericorum.

Clotharii verba ĩ obitu.

Explicitus est Liber Secundus. Sequitur Tertius.

De Chilperici regis cũ fratrib9 disceptatione sup hæreditate paterna. Cap.I.

SEpulto Clothario varia est inter filios eius sorte regnatũ. Siquidẽ Chilpericus cui inter fratres mens pmptior nõ contentus cũ cęteris partem ponere fratribus, thesauros patris Parrhisiaca in vrbe reconditos rapit: ac Francis quos auidiores fore pecuniæ psensit ptio sollicitatis apud eos regnũ arripuit. Verũ cõiuncti fratres ĩprouida irruptione eum a ciuitate pturbauere: dehinc cõditionibus pacis cõsentientẽ euocant: totumq regni corpus q̃dripti ta sectione ex ęquo hi quatuor fratres partiũtur: & Chereberto quidẽ qui & Aribertus dictus est, Parrhisiorum vrbs quõdã Childeberti, sorte puenit: Gũtrãno Aurelianensis regnũ videlicet Clodomiri: Chilperico Suessionẽsis assignaĩ ciuitas caput & ipsa regni paterni. Sigeberto autem Mediomatricum, quæ & Metis, cessit: Theoderici patrui quondam subiecta dominatui: vrbs famosa & inclyta ac ideo

Diuisio regni ĩter filios clotharii Metẽsis vrbis pconia.

inter cæteras vrbes Gallię haud mediocri semp habita loco. de qua quid in veterum repimus libris paululũ intermissa re cœpta in mediũ pferamus. Cum gens Wãdalorũ iũctis sibi Sueuis & Alanis Gallias depopulatũ ire destinauisset Crocho rege ipsorum a matre sua qrenti quid faciendo magni nomen obtineret: illa ad eũ, si (ingt) fili famosus in orbe esse cupis magnarum ędificia ędiũ a maioribus exstructa destrue: egregiasq; vrbes destruens eorũ incolas gladio extingue. Neq; eñ meliora priorib9 potes condere habitacula: aut bellãdo nominis tui gloriam amplius propagare. Cuius ille responsis non segnis executor extitit ac si diuino oraculo non hominis voce dictum fuisset. Nam apud Magontiam ponte Rhenum transiens primo ipsam vrbẽ miserabiliter deleuit: ac demũ cursũ itiner ad Metẽsẽ vrbẽ deflexit. Cui9 muri no ĉte quæ diem aduentus eius præcedebat diuino nutu sponte ruentes viam irruptu ris aperuerũt: incertũ vtrum hanc diuina dignatio flagitiosis & impœnitentibus in uexerit calamitatem ciuib9: an forte vt infandissimi homicidę iusta accelerarẽt pdi tio: quo cęlestia autumans opitulari sibi suffragia eo contenderet vbi nefandi ausus merita lueret supplicia. Ciuibus deniq; Metensibus vsq; ad internecionem pene pfundatis Treueros pperat. Treuerici in arenis ciuitatis pſidio locato conatibus ei9 restiterunt. Croch9 Treueris infecto negocio Atelas expugnare nisus a quodam milite Mario noĩe captus per ciuitates quas euerterat ductus pœnis excruciatus interiit. Sed de his satis dictum.

Dictũ nefãdũ matris Crochi regis Wãda.

De Chereberto qui & Aribertus dictus est: deq; immunitate ecclesiæ sancti Germani. Cap. II.

Herebertus qui & Aribertus, rex Parrhisiorum Ingobergam duxit vxorem. huic erant ancillulę duæ nomẽ vni Marcouefa: altera vocabatur Merofidis. Harũ amore rex ita deperire cœpit vt vxorem eiiceret Ingobergam: & eas ambas in locum ei9 substitueret. Pro qua re a beato Germano pſatę vrbis episcopo increpatus nec correptus vtrasq; cum filio quã ei vna earum genuerat diuinitus percussas se perdidisse indoluit. Ipse quoq; non post multum tẽporis in Aquitania apud castrum Blauia vitæ finẽ sortitus in basilica sancti Romani est sepultus.

Is diebus beatissimus Germanus sentiens diem sui imminere exitus: cernens quoq; ecclesiam Romanæ sedis multis atteri, vt supradictum est ĩ deiectione Siluerii & successione Vigilii, calamitatib9 mœrẽs etiã ne vrbis Parrhisiacæ pontifices per succedentia tempora inquietudine aliqua peruaderent ecclesiam sanctæ Crucis sanctiq; Vincentii: quam gloriosus rex Childebertus ædificauerat: occasiõe pmaxime illa quæ in pcepto inclyti Clotharii regis inuenitur: ita ingẽs abbatem loci illius constituimus & cętera: pcepta immunitatis edere decreuit ĩ quo omnes episcopos sedis Parrhisiacæ alienos efficere. ab hac occasiõe puidebat ẽt mẽs sancta q; huic immunitati vel libertati monasteriorum postmodum cõsentiret sancta & apostolica Romana ecclesia. Sicuti etiã beat9 papa Gregorius postmodũ in decretis suis sanciendo confirmauit. His itaq; plibatis ad ordinem reuertamur historiæ.

Immunitas ecclıæ diui Germani.

De Guntranni liberis & gestis. Cap. III.

Vntrãnus autem quatuor filios ex diuersis habuit concubinis: quorum recẽsere noĩa supsedi maxime cum nec ei legitimo fuerit copulatę cõiugio & eo adhuc supstite cũ suscepta ple terminũ sorti tę sint vitę. Fuit sane idẽ rex summe bonus pacis ęquiq; seruãtissimus: hoc solum tanti gloriã viri obnubilãte facto q; lenociniis dedit⁹ meretricũ, licitum refutauit matrimonium Hic quadam die venatum in syluã pfectus sociis prout res exposcebat huc illucq; dispersis ipe cũ vno suorum fidissimo fideliũ sub arbore quieturus resedit: positoq; in familiaris amici gremio capite oculos cupiens furari labori obdormiuit. Et ecce ex ore quiescentis regis in modum reptilis animal egressum oras ppter labentis riuuli pcursare ac in vlteriorẽ ripã trãsire satagere coepit. Qd cernẽs ille sup cuius genua rex ceruicem inclinauerat suam, gladiũ vagina nudatum fluuiolo supposuit: & sic animal illud ad alteram trãsmeauit partem: atq; sub radice cuiusdam montis ingressum post aliquot horarum rediit spaciũ: & eodẽ ponte vsum in os Gũtranni regis est ingressum. Et surrexit: rex & familiari narrans somniũ, mirabilẽ se dixit vidisse visum: inquiens. Conspexi fluuium permaximum põte ferreo constratum: p quẽ transuectus speluncam in cuiusdã mõtis radice constitutam sum ingressus: inibi inestimabiles thesauros absconditamq; veterum repperi gazam patrum. Refert alter quid de eo & ipse intuitus sit: cõsonaq; sibi apparuerunt somnii verba ac visio manifesta. Quid plura? effossus est loc⁹: enormeq; auri ac argenti inuentũ põdus. De quo Guntrannus ciborium mirę magnitudinis simul & pulchritudinis compactũ Hierosolymam mittere destinauit ad Iesu Christi dñi sepulchrum. Sed cum & itineris difficultas & Sarrhacenoq; qui eadem infestabãt loca timor ne vota perficeret obstitissent, in basilica q̃ Cabilonensi adiacet ciuitati cuius condendę, ipse auctor extiterat, super sepulchrum sancti Marcelli poni iussit. Qd q̃diu tumulum sancti martyris durando venustauit: nullum in tota Gallia opus qd ei ęquipararetur potuit inueniri. Visum mirabile Guntranni.

De Sigeberti coniugio cum Bruna Gothorũ regis filia. Cap.IIII.

Orro Sigebertus cognitoq; fratres ob infausta cõiugia grauĩ subiacerẽt opprobrio, Gogonẽ legatum in Hispaniam ad Athanahildum regem Gothorum qui exercitum imperatoris ab Hispania expulerat mittit: petitum filię illius Brunę nomine nuptias. Quã ille a patre cum multis sibi traditam opibus ad Sigebertum perducit. Sigebertus eam coq; arianę dedita esset hæresi a catholicis baptizari Brunichildemq; vocari pcipiẽs, ac fide instrui, orthodoxa, cum magno apparatu epularum duxit vxorem. Hæc vt in regnum confirmata est, Gogonẽ qui se ab Hispaniis abduxerat iusum regi Sigeberto fecit. Huic deniq; Gogoni cum in infantia Sigeberti oẽs Franci de regno eius Chrodinum maiorem domus elegissent virũ probum ac timoris dei plenum ille oblato cessit honore: regem allocutus ĩ hæc verba. Omnes inquit Francię potentes consanguinitatis mihi iure fœderantur: nec valeo iurgia eorum portare dum quisq; mea fretus ppinquitate eo ad nocẽdum alteri efficiat pmptior quo mei cẽsurã iudicii nõ ptimescit quasi affinitate ppinqor. Sed bonũ esse asseritis ęquitatis ĩtuitu & parẽtes punire. Quis hoc abnegat? Verũ p peti ĩfamia denotat̃ vl' torquat⁹ filiũ p cõtẽpto suo pcepto securi pcutiẽs vel Brut⁹, Brunichildis regina.

duos pro priē libertate e x se natos pari mō perimens: adeo vt præcipuus poetarū de eo ita scripserit. Infelix vtcunq; ferēt ea facta nepotes. Sed esto sit meli⁹ pro misericordia q̄ pro crudelitate argui: vt qd aūt frustra improbis misericordia impendit dū in dulta venia insolentiores ad exercenda passim vitia efficiant. Non mihi ergo contingat ꝓpter transitoriam eorum gratiam æternæ damnationis subire sententiam. Post hęc verba rege cunctisq; optimatibus in arbitrii dispositione e lectionē tantæ successionis ponētibus, ipse eo quidē die siluit. Diluculo vero subsequentis diei matutin⁹ cōsurgēs ad domū Gogonis cū quibusdā palatii primatibus properat. Et brachiū eius collo superponens suo signū futurę dn̄ationis dedit: eiq; dixit: dn̄s noster rex Sigebertus cœtusq; reipublicę nostræ comitē me destinauerāt fore domus regię: hoc ego nūc tibi cædo munere vtere felix meo priuilegio quo me sponte carere profiteor hui⁹ exē plū cæteri qui aderant ꝓceres secuti Gogonē maiorē dom⁹ adclamauerūt. Strenu⁹ in gerēdo principatu Gogo eo vsq; est habit⁹ donec Brunichildē de Hispania accersire ē iussus. Ille dies mortis Gogoni fuit: cui expedierat exilio mutasse sedes anteq̄ oī belua crudeliorē in ceruicibus locandā ueheret suis. Namq; Brunichildis vt ꝓlibatū est regio potita coniugio animum regis ab eo alienans ad postremum iugulare coegit: a qua tm̄ humani sanguinis effussum tantę cędes actę potētum seu etiā regum in Francorum regno sunt vt nō immerito Sibyllā ante multa sęcula de ea vaticinasse sit creditū. Veniet ait bruma de partibus Hispanię: an̄ cuius conspectū gentes siue gentiū reges peribunt: ipsa vero calcibus equorū disrupta peribit.

Brunichildis ꝑfidia.

De Chilperici mulierosi nouis nuptiis. Cap. V.

Hilpericus quoq; rex emulatus ipse fratrē cum plurimo ꝑter regium morem fœminarū vallaret grege: q̄ regi ꝓpter decorē magisq̄ propter nobilitatem generis copulabant dirigit q̄ Brunichildis sororē natu maiorē a patre Atanachildo ꝑetāt: ac vice sua spōdeāt se si eius potiundę facultas detur, cęteras abdicaturum coniuges. Quorum verbis Atanachildus credul⁹ filiam Galsontam nomie ad Chilpericum destinat magna ditatam dote. Quæ catholico baptismate proprium nomen loci magis consecrata regi thoro nuptiali est coniuncta Legatis sane Atanachildi regis q̄rentibus vt tactis sanctorum pignoribus fides firmaretur quo Galsonta in vita sua solio regni non pelleretur. Chilpericus nō abnuit ꝑbitis sacramentis pactaq; pace eos ad propria finit abire. Sed vt erat animo leuis iura ꝑuaricatus est pactiōis. Nam Fredegūdis cōiūx quondā vocata Chilperici regis offensa nouæ nuptæ aspectibus inuisis exigui prope temporis interuallo tm̄ adulādi arte ꝑualuit: vt se coniugio regis redderet. Inde ad audēda maiora proteruia muliebri elata dominam se omnibus qui in aula erant regia ꝑferebat: contumeliisq; afficere Galsontam Atanachildi regis filiam non cessabat. Illa marito de iniuriis questa ab eo qui omnem iā circa eandē imminuerat affectum verbis blandioribus deludebatur. Deniq; feralibus furiis exagitatus instigante Fredegunde eam in stratu q̄scētem crudelissime strangulauit: immane facinus nulliq; antea cognitum tyrāno ac Franco homini maxime regi penitus incongruum: coniugem innocuam & quā ab hostibus raptam vindicari ferro aut morte pro ea oppetere decuerit hanc securam ī communi thoro cubantem suffocare non erubuisse. Demens: qui illius meretriculę persuasionibus tm̄ connubii violaret decus: cuius fraude in ꝓximo erat ipē perimen

Att. Chilperici feritatē

dus. Post transitum sane Galsontis magnum virtus diuina ad eius sepulchrum di gnata est ostendere miraculum. Nã vitro in quo ante illud positũ oleum accendeba- tur in terram decidente duritia aufugit pauimenti: & sic in terram ac si in modiũ fa rinæ est integrum defixum. Nõ tulerunt fratres tanto scelere maculatũ cõsortẽ esse suum: sed coniuncti simul regno pellere moliti sunt. Q đ cõsiliũ nõ tam astu Chilpe rici q̃ ipsa leuitate qua cœptum fuerat dissipatum est.

Mirũ ad sepulchrum Galsontis.

De Chilperici filiis & eorum gestis. Cap. VI.

ERãt Chilperico tres filii: Theodebert⁹: Merouceus: Chlodoue us ex Audouera regina suscepti. Q uã Fredegũdis eodẽ pfidię commento quo Galsontam hac de causa pepulit. Chilperic⁹ cũ fratre Sigeberto expeditionem ĩ Saxones agens Audoueram reginam domi reliquerat aluo grauidam. Cui Fredegũdis vt pote ancilla ex eius orta familia ad cuncta deseruiebat vitę ne cessaria. Hæc hortatur dñam vt natã puellam perducat ad ba ptismi gratiam: quo rex adueniens gratuletur non solum na- tam sibi esse filiam sed etiã in Christo renatam. Paret mulier suadẽti meretriculę eo attẽtius quo autumabat eam sibi bona consilia dare. Q uærenti deinde matronã q̃ puellam susciperet post sacri baptismatis vndam: respondit non posse inueniri no- biliorem ea quæ eius exequeretur muneris obsequia. His quoq; illa credula verbis ef ficitur filiæ mater spiritualis. Regrediẽti post hæc regi it obuiam Fredegundis: eum q; his interpellat verbis. Q̃ gloriosus (ait) apparet hodie rex Chilpericus rediens victor triumphatis hostibus cui nata est filia Childechinda forma egregia corporis Sed prodolor scelus hac nocte a te patrabitur refugiendum quidẽ si vitari posset: ne domina mea Audouera tecũ secreta subiret cubiculi silentia. Huius nouitate sermõ nis rex stupefact⁹ causam quęsiuit. Cum sileret: elicuit studio quęrẽdi & motu indi gnationis. Et comperto indicio q; eius cõmater foret regina ex prole suscepta: Frede gundi in hæc respõdit verba si Audouerę nunc fraudor amplexib⁹ te sociam asciscã mei stratus. Et ꝓpanti ad aulã occurrit regia ferẽs in vlnis puulã quã bis vt ita di- cam generauerat filiam. ad quã rex nefandam (inq̃t) o regina rem perpetrasti & re- gię inconuenientem maiestati. Nec potero te habere coniugem cum cõmatris ade- pta sis nomẽ. Postea episcopo qui puellam baptizauerat ĩ exilium acto reginã cum fi- lia sacro adopertas velamine monasterio retrusit: ꝑdia ac facultates eis tribuens: Fre degundem vero sibi copulauit. ¶ Incidit ea tempestate necessitas Sigeberto regi fra- tri Chilperici atq; Guntranni exercitum ductandi aduersus cacanũ principem Hu norum: qui confinia regni eius depopulaturus aduentabat. In congressu supior bel- lo factus, ingentes Hunorum strages dedit: cum reliquis vero pacem firmauit. Cu- ius absentiam Chilpericus aucupatus, vt se eius habebat inquietudo morum, dome stica seditione publicam interpolans pacem Francorum: Remos opulẽtissimam re- gni eius vrbem improuiso impetu occupauit. Super plagam fract⁹ Sigebertus Suess siões & ipse de regno Chilperici peruasit: captęq; vrbis populum imperio suo adiũ- xit. Reptũq; Theodebertũ Chilpici filiũ, custodię mãcipauit. Q uẽ patri petẽti clemẽ tissime muneratũ postea reddidit: dato pri⁹ sacramẽto nequid ĩposterũ Theodeber t⁹ cõtra Sigebertũ moliret. Q đ ꝑpediẽte hũani gñis ĩimico: nõ diu ĩuiolabile ꝑmãsit.

Fredegũdis perfidia.

Chilpericus quoq; bello superatus, conditionē pacis amplexus est.

De Saxonibus in Galliam irrumpentibus a Mūmolo repulsis. Cap.VII.

Saxones Galliam ingrediūtur.

SAxones qui ad Italiā iussu Theodeberti senioris demigrauerant: cum coniugibus ac liberis in Gallias prorumpunt. Quibus Mūmolus Guntranni regis patricius obuiam pergens eos fugaciter Italiam repetere compulit. Sequēti anno iterum Saxones ad Rhodanum vsq; fluuium Gallias ingressuri accesserunt. Mūmolus cū exercitu suo obuius transitum eis fluminis denegabat. Sed acceptis muneribus per fines regni quod tuebat transeūdi ad Sigebertum licentiam tribuit: a quo suscepti iubētur improprias incolere terras. Quo dum tendunt plurimos negociatorum in itinere deceperunt æris laminas quadam arte ad auri optimi atq; probati speciem coloratas vęnundantes aurumq; pro pretio earūdem accipientes. Hac de re multi mercatores ad inopię malū se deuolutos sero doluerunt. Sed Saxones fraudulentiæ suæ pœnas matura vltione luerunt. Nam a Sueuis aliisq; nationib⁹ quæ patriam eorum peruaserāt: terna acie superati ad .xx. milia suorum ferme interemptis, reliqui conditionibus hostium licet inuiti paruerunt.

De Iustiniano & Iustino Augustis. Cap.VIII.

Iustiniani imperatoris laus.

IVstinianus eo in tēpore postq; triginta quatuor annis imperium felici rexit sorte, sceptrum cum corona regni Iustino reliquit minori. Fuit autem Iustinian⁹ vir fide catholicus pietate insignis ęquitatisq; cultor egregius. ideoq; ei omnia cooperabantur in bonum qui & bella ciuilia prospere per varios duces & maxime per Belisarium gessit: & in causis ciuilibus componēdisq; legibus mirificus extitit. Ob causam etiam multimodarum victoriarum vt Alemānicus Gothicus Alanicus vandalicus Africanusq; diceretur, habere agnomina meruit. Extruxit quoq; idem princeps intra vrbem Constantinopolim Christo deo (qui est sapiētia dei patris) tēplū: qđ græco vocabulo agiā sophiam. i. sanctā sapientiam nominauit. Cuius opus adeo cuncta ædificia excellit, vt in totis terrarum spaciis huic simile non posse inueniri qui videre testentur.

De Cassiodoro & B. Germano pluribusq; claris viris. Cap.IX.

Cassiodor⁹ Dionysius abbas. Priscian⁹. Arator. S.Bñdict⁹. B.Germanus.

HVius temporibus Cassiodorus tam in sæculari q̄ diuina scientia: Dionysius abbas in paschalis calculi argumentatione mirād⁹: Priscianus Cęsariensis in arte grāmatica: Arator in exarandis apostolorū actibus arte metrica, claruerunt. Benedictus quoq; in cælesti disciplina placidius cæteris effulsit. Beatissimus quoq; German⁹ pſul Parrhisiacę vrbis ad sancta loca Hierosolymam pergēs ĩdeq; rediens pſatum principem adiit: a quo & honorifice est susceptus. Cūq; eum plurimis vellet honorare munerib⁹, vir deo plenus auri argentiq; spernens munera ab eo reliquias tm̄mō sanctorū expetiit. Cuius deuotiōi pſatus congaudens princeps de domini nostri Iesu Christi corona spinea simulq; reliquias innocentum vnaq; brachium sancti Georgii martyris pro magno munere contulit. Quæ vir dei gratanter suscipiens ad propria rediit: & pdicta sanctorum pignora in ecclesia sanctę Crucis sanctiq; Vincentii cōdidit. Hæc nos studium boni principis vel eorum q ei⁹ fuere temporibus dicere paucis coegerūt: nunc Narsetis acta succincte pstringamus vt postmodum continuo ductu inchoatæ pcurrat historiæ ordo.

De Narsetis inclytis gestis. Cap.X.

Arses itaq; multimodis subiugatarũ gloriosus triumphis natio-
num,ciuica insignis corona summeq; per Italiam æquitatis exerce
bat iura.Sed his rebus sibi apud improbos expertus est potius no-
cuisse inuidiam q̃ apud probos fuisse gratiam.Nam cum pro libe
randis ciuib⁹ mortis se discrimini sepissime obtulisset: circumpo
sitarum vero gentium in se odia excitauisset:tanta a Romanis per
tulit:vt plus post bellum a suis q̃ in ipso bello ab hostibus periculi
in sese expertus sit.Impleuerunt q; Romani facinus execrandum:vt quem protecto-
rem suæ salutis habuerant eum ante tribunal iudicis etiã absentem accusare nõ eru
bescerent.Nec nouum apud eos hoc genus flagitii fuit.Quippe Scipio maior quodã
Aphrican⁹ deuictę Carthaginis nobilitat⁹ trophæis ab ingrata sibi vrbe Roma diu
exulans in agris suis morbo simul & tristitia defecit.Alter quoq; Aphricanus Scipio
superioris haud ignobile genus Scipionis,post perdomitã Libyam causam aduersus
accusantes in senatu dicere coactus,q; sibi pro patria laboranti ab improbis & ingra
tis denunciari cognouisset: medio subsequentis noctis tempore ab æmulis in cubi-
culo necatus est suo.Simili modo contra hunc Narsetem relatio Romanorum ad
Iustinum cucurrit principem:ac eius coniugem Sophiam:querentium nihil sibi col
latũ libertatis deuictis Gothis qbus tetrior superstit domin⁹ eunuchus scilicet Nar
ses.Quibus cognitis Cęsar ira exardescens successorem Narseti Longinũ direxit prę
fectum.Q d vbi Narses agnouit:ita dixisse fertur.Si male inquit egi cũ Romanis di-
gna factis recipiam meis.Si vero bona:& si reddere volunt similia: vt quid calumniã
tur,fuentes capiti meo falsa testimonia?Tanta autem indignatio pręcipue Augustę
aduersus Narsetem excitata est:vt inter cætera quia eunuchus erat iniurioso satis
sermone,mandaret debere eum in geniceo fœminarum pensam diuidere lanarum:
non consulatum tenere Romanũ.Ad hæc Narses filum(ait)filabo quod talis ordief
tela quam Iustinus & Sophia nequeãt in omni sua rescindere vita.Nec promissa mo
ratus ad Alboinũ regẽ Longobardorum mittit qui Pannoniæ paupertina rura dese
rere:& ad Italiam solo vberem eum hortarentur transire.Qui monita non aspernat⁹
cum cuncto suo populo eorumq; supellectili,Hesperiam properat.Narses autẽ vrbe
Romana relicta Neapolim venit.Quem subsecutus papa Ioannes qui Pelagio succes
serat,Romam redire rogauit.Quo impetrato vtriq; regressi sunt.Et sanctissimus q-
dem Ioannes non diu superuixit.Narses vero post aliquantũ temporis defunctus est
corpusq; eius in loculo plũbeo positum Cõstantinopolim cum oĩbus thesauris eius
est delatum.Sed vt promissa soluamus:historiæ est ordo repetendus.

Romanorũ igratitudo in Narsetẽ.

De Hunis seu Auaribus Galliam inuadentibus. Cap.XI.

Vni qui & Auares rupto fœdere qđ cũ rege Frãcorũ Sigeberto pe
pigerant:in imparatam se Galliam infundunt.Quos cum ille con
gregato exercitu bello excipere destinauisset:Huni magic[artib⁹
priusq̃ ad manus veniret quibusdam phantasmatib⁹ Francos per
terrefactos fugere compulerunt.Rex ipse frustra resistere conatus
capitur.Sed prudentiæ suæ astu oblatis muneribus,honorifice ad
suos redire permissus,pacem cum Hunis in reliquum stabilem fir
mauit.Nec prætulit mortis compendium saluti:condemnans in hoc facto prauum
Crassi Romani quondam consulis consilium:qui vt dedecus seruitutis euaderet,nõ
preciũ hostibus sed sibi interitum parauit.Nam dum forte contra Thraces pugnãs,

Crassus cõsul Romanus.

cessis suorum milibus in potestatē hostium deuenisset: ne ludibriū inimicis foret: virgam qua ad stimulandū equum vtebatur: in oculum Thracis se tenentis impegit. Barbarus dolore iraqȝ percitus, latus Crassi gladio trāsuerberauit: sicqȝ vir magni nominis simul & fortitudinis dum deuitat quod fortuito casu siue beneficio hostis etiam posset euadere, incidit in mortem: quam illatam vel nec bene volens amicus ad uersariis potest auertere.

De Clodouei gestis & Guntranni. Cap. XII.

TO tempore Clodoueus Chilperici filius Burdegalensem (quæ ad regnum Sigeberti pertinebat) vrbem iuasit: super quem Sigulfus dux partium Sigeberti irruens eum exinde expulit: ac velut ceruum præ se ageret ad propria festine regredientē buccinis in sonā do vsqȝ ad refugia Parrhisiacæ vrbis insectatus est. Quo comperto Chilpericus Theodebertum alterum ex filiis qui Sigeberto pridē iurauerat nullatenus se ei nociturum: in Neustriam ad occupandas vrbes quæ fratri subiectę erant mittit. Theodebertus nōnullis vrbibus subactis tributa Turonēsibus, Pictauis, Caturcensibus, Lemouicinis iure victorię adscribit: peruagatusqȝ Aquitanicam prouinciā monasteria seruorum seu ancillarū dei direptionibus vastans monachos siue clericos tormētis, sanctimoniales vero turpib⁹ de honestamentis affecit: deniqȝ ad monasterium sancti Martini quod Lata dicitur, dū quidam hostilis agminis tenderēt: velletqȝ fluuium qui interfluebat transire: clamauerunt monachi dicentes nolite o barbari: nolite huic coenobio sancti Martini iniurias inferre. Hoc audito quidam redierūt compuncti corde retrorsum: viginti tamē ex ipsis ascensa naui flumen transeuntes, cæsis monachis monasterium infringunt: resqȝ diripiunt: factisqȝ sarcinis nauim repetunt. Sed non defuit beati confessoris virtus. Nam ingressi alueum amissis remis dum hastilibus nauim impellunt: illa sub pedibus mersa est. Ipsi vero lanceis confixi suis in profundum delabuntur: vno tantū superstite: qui hæc eos deserere hortabatur. Monachi vero eos resqȝ suas aquis eripiūt ipsos sepulturæ, res vero monasterio inferentes. Talisqȝ tunc Theodebertus Aquitanicis visus est Christianis: qualis quōdā Dioclitian⁹ catholicis in toto orbe cōstitutis. Congressu Pictauis aduersus Gūdoaldum ducem habito, vniuersas pene ei⁹ deleuit copias. Nec Chilpericus quieuit: q fratri Sigeberto ludibrio suos fuisse exercitus indignabatur: nō cōtentus enī filii triumpho cum magna & ipse veniēs manu Campaniam depopulatus est Remensem. Sigebertus tamen non vsqȝquaqȝ ociosus fuit: nec multa diu regni sui passus est dispēdia. Nam insidiis opportune locatis omnem exercitum Theodeberti cum ipso attriuit. Qui dum euadere nititur a cohorte regia oppressus occiditur. Corpus eius ab Arnulpho duce collectum, et ad Engolismam delatum, ibidem est humatum. Deinde congregatis superioribus Francis Austrasiis, collecto etiam suorū adiumento, cōtra fratrem aciem dirigit: sed intercurrētibus legatis pax conuenit: inde e communi consensu expeditionem in Guntrannū suum fratrem Burgundiæ regem agunt. Sigebertus Aruernis ciuibus mandat, Arelas ex in sperato inuadant. Quo præcognito Guntrannus per internuncios Arelatenses de aduentu hostium certos facit. Illi præoccupatis insidiarum locis duce Celso eos qui se interfectū venerāt interficiūt. Guntrānus quoqȝ cōtractis

Theodebertus occidit

vndecunque viribus obuiã parat ire fratribus. Cumque castra in loco qui Vitriacus dicit fixisset, residête Sigeberto apud Archiacũ, Chilperico identidem eo loci quo duodecim pontes Sequanę superimpositi fuisse referuntur: mediãtibus optimis quibusque prudentia viris, quibus moris est semper regibus præbere consilia, hi tres fratres in vnum coeunt fœdus: Trecis deinde in oratorio sancti Lupi dextras iungentes. Sigebertus cum Chilperico iusiurandũ Guntranno prębuerunt nil se vlterius aduersus eum hostiliter acturos. Eadem eis etiam Guntrannus visus est sacramẽta dedisse: inde cum gratia discessum est: & se inuicem salutantes Guntrannus ad propria, Sigebertus atque Chilpericus ad castra redeũt. Tũc Austrasii iurgari contra Sigebertũ cœpere pmissa sibi flagitantes solui q se meminissent spe hostilis prædæ ad belli societatem sollicitatos: oportere eum aut ex proprio stipendia illis largiri aut publicum demonstrare cuius rebus ditentur aduersarium. Se interim dum reges inter se pacẽ vẽditant aut inimicitias quasi mercennarios haberi queruntur: ad pericula primos ad honorem vel præmia vltimos. Nec contra Guntrãnum se querelã cuiuslibet offensionis pręntendere velle fatentur: cum quo Sigebertus iustę firmarit fœdera pactionis sed in Chilpericum veteris inimicitiæ recordatione cunctorũ odia recruduisse: illũ esse ex multis vnum cuius vita ingrata mors foret omnibus grata. His igitur suorũ persuasionibus coactus Sigebertus fratrem persequi statuit: qui nil tale metuẽs maiorem exercitus partem ad hiberna dimiserat. Ipse accepto fraternę insectationis nũtio, cum paucis equitibus Tornacũ vrbem confugit. Quem subsequens Sigebertus Parrhisiorum ingressus est vrbem. Cui occurrens sanctus Germanus pontifex: si (inquit) fraternum cruẽtus cupis effundere sanguinem iuxta Psalmistę vocẽ eam quã fratri paras foueam tibi experieris paratam: fratricidæque nõ priuaberis vocabulo cũ voluntas ipsa non careat supplicio. Hæc ille quasi ab episcopo partibus fratris fauente dicta aspernatus cogitabat cœpta perficere. Et veniẽs in villã cui vocabulũ est Victoriacus, offendit ibi validam de regno Chilperici manũ Neustrasiorum specie se ei tradere volentium. Qui viso rege certatim ad eum venientes ditioni se eius subdũt. Nec quilibet ducum aut procerum regni Francorum cum Chilperico relictus est excepto Ansoaldo: qui fortunã regis etiã in aduersis maluit non deserere q̃ promissam violando fidem proditor esse vel dici. Tantis igitur Sigebertus vallatus militũ cateruis cunctas vrbes regni Chilperici imperio suo adiunxit. Inde progressus in vrbẽ cui Tornacum nomen est fratrem obsidione cingit. Qui se vrgeri conspiciẽs hęrebat consilii incertus qua via coniugem ac filios quos secum ibidem aduenies deduxerat periculo eximeret. Sed mulier artib⁹ viro longe callidior duos subornat viros quib⁹ audacia contemptũ mortis inuexerat. Hos hortatur monetque Sigebertũ adeãt eũque se vt dominum adorare simulantes interimant. Quod si efficiant euadentibus præmia: interemptis vero condignam sepulturam eleemosinasque ad loca sanctorũ pro oblatione tanti facinoris se præbituram spondet. Illi nihil morati pręcepto satisfaciũt, ac vrbem egressi ad castra progrediũtur hostium. Nihil viris his audacius, nil terribilius eo bello in hostem ex vrbe processit. In medium namque aduersariorum proruẽtes non trepidauerũt: non retractauerũt: sed tanq̃ familiarium suorum consortiis immorarentur nonante remeandum putarunt q̃ circumuentum a lateribus regem cultellis latera fodientes nefandissime neci traderent. Clamor illico vniuersorum luctusque totis oritur castris: vt palam daretur intelligi regem oppetiisse Sigebertum. Impetu itaque facto in homicidas irruũt: leuique negotio membratim sectos duos delẽt viros. Chilpericus dum egredi formidaret: & quid accidisset ignoraret; accedẽte ad

Tornacum obsidetur.

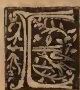
Muliebre consilium.

Rex Sigebertus interficitur.

se coniuge Fredegunde interiisse fratrem vt comperit ad spem vitę & salutis animū quasi ab inferis reduxit. In crastinum regressus vrbem redeuntibus in gratiam Neustrasiis qui ad Sigebertum ab eo desciuerant, corpus fratris in villa cui Lambrus nomen est sepeliri mandauit. Quod postmodum a fidelibus ablatū & in ecclesia sancti Medardi Suessionis iuxta patrē Clotharium est humatū. Regnauit aūt annis. XIII.

De Fortunato episcopo & eius scientia. Cap. XIII.

Fortunati epi laus.

Ius tempore Fortunat[9] qui in rhetorica, metricaq; arte famosus habebatur ab Hesperia in Gallias transiens Pictauis episcopus ordinatur: hic multorum vitas passiones ve sanctorum partim prosa partim metro composuit: ad amicos quoq; singula disticha elegās orator conscripsit. Vnde præfato regi elegiacum misit carmen cōgratulans ei in nuptiis Brunichildis. Quem cū quidam consors librū ad diuersos ab eo sibi familiares cōscriptū manibus intulisset meis legi atq; in eo facunditatem viri dulcemq; affabilitatem satis admiratus sum.

De Brunichildis in conseruanda prole solertia. Cap. XIIII.

Nterfecto autē hoc modo Sigeberto mutatio facta est multis familiariū eius amicitiam Chilperici expetentibus. Porro Brunichildis quam Sigebertus dū a peruasione vrbium rediret fraternarū, Parrhisius sibi occurrere imperarat: in eadem degens ciuitate nece viri comperta, fluctuabat animo qualiter se suamq; prolem ab imminēti liberaret interitu. Tunc Gundoaldus dux arreptū puerum Childebertum nomine per fenestram in sporta depositum cuidā fideliū suorum tradit: vt eum Metis exhiberet. Quem inibi perductum adnitēte Gundoaldo, de quo pręmisimus, vniuersi Austrasium regnum sublimant patris. Brunichildē onere filii leuatā altera inuadit cura. Nam sibimet timēti nec somnus oculis nec animo quies dabatur. Cui etsi voluntas discedēdi erat facultas deerat. Tantis ergo pressa solicitudinibus a superueniente Chilperico Rothomagū in exiliū truditur. Thesauri eius opibus Chilperici sociati: filiæ Meldis ad custodiendum missę sunt.

De Merouei & aliorum regum gestis. Cap. XV.

Merouceus Brunichildem vxorē ducit.

Eroueus etiam missus a patre Chilperico: vt ciuitates quæ flumini Ligeris adiacēt: ad suam transduceret partem: postposito patris præcepto Cenomannos cōtendit: ac si matrem suam Audoueram quæ ibidem exulabat visitaturus: inde Rothomagum transiēs ad Brunichildem venit: eamq; in coniugium accepit. Non tulit hoc Chilpericus pater: sed eos ab inuicem dissociare volens, Rothomagum vsq; accessit. Cuius illi declinantes præsentiam, basilicam sancti Martini super muros præfatę vrbis ligneis constructam tabulis sunt ingressi: irritaq; fuissent Chilperici tentamentorū exordia: nisi sacramento spopondisset se eos minime separaturum: imo permittēte deo magis copulaturum. Quod illi credētes ad eum progressi & ab eo apparatiorib[9] epulis per biduum sunt suscepti. Tertio die profectus secum adducit filium paruipendens quod dederat iusiurandū. Morū egregius censor: qui illicitum in filio damnaret matrimoniū: nec futurum pro periurio super se dei pertimesceret iudiciū. Verum ille plus metuebat versuta Brunichildis

ingenia ne filiū imbueret perfidia: q̄ idignaret̄ p diuinę legis illata iniuria. Euertenti inde nunciatur proceres Campaniæ Remensis Suessionensem sibi præripuisse vrbē. Qui continuo raptis copiis eosdem acie superans mu

tos nobilium interemit:captamq; ciuitatem iuri suo restituit. Clodoueum vero filiū Turonos dirigit: & vt Petrogoricū Agi nensemq; pagum sibi subiciat edicit:iūcto ei duce Desyderio:vt eius frueretur in cūctis incommoditatibus subsidio. Quos Mūmolus Guntrāni patricius obuiam cum exercitu progressus deuicit: fugauitq; non sine maximo suorum detrimento. Nā de exercitu eius quinquaginta milia sunt cęsa:cum a parte hostium licet deuictorum, non nisi viginti milia sint prostrata. Exinde Chilpericus filium Merouеum suspectum doli,q; partes Brunchildis fulciret: instigante nouerca Fredegunde coma attonsum,ac in monasterio Annisole detrusum,iussit ordinari presbyterum.

De diui Germani episcopi transitu sanctitate & miraculis. Cap.XVI.

EOdem tempore sanctissimus & vere deo dignus Germanus Parrhisiorum episcopus migrauit ad dominū fere octogenarius. Cui⁹ corpus in oratorio sancti Vincētii est sepultum. Quid autem Fortunatus de hoc beatissimo viro scripserit non prętermittā. Quadā inqt vice praecellētissimus rex Childebertus senior cū ei direxisset sex milia solidorum pauperibus eroganda:expendēs tria milia reuertitur ad palatium: interrogatusq; a rege si adhuc resideret qd tribueret:respondit medietatem resedisse:nec inueni sse se inopes quibus totum expenderet. Cui rex:domine inquit,dona quod restitit. Nam Christo largiente qd donetur non deficit. Incidens itaq; rex aurata missoria & argentea comminuens vasa, quicqd primū habebat dat sacerdoti ne pderet. Erat ergo expectāda cōtentio inter sacerdotem & principem:faciebant apud se de misericordia pugnam: & de pietate certamen:thesauros vt spargerent:ac de suis talentis egeni ditescerent.

DEniq; alia vice cum aptus ad sedendum sacerdoti requireretur equus: rex ei suum tribuit: rogans vt sibi eum retineret. Interim beatus vir postulanti captiuo equum donat interdictum:quoniam apud ipsum plus fuit,q̄ illa regis,vox pauperis.

INgrediente autem post modum Chilperico rege in vrbem Parrhisiacā:sequenti die postq̄ rex ingressus est ciuitatem paraliticus qui in porticu basilicę sancti Vincentii in qua beat⁹ Germanus requiescit in corpore,residebat dirigitur:mane aūt facto expectante populo beato antistiti gratias referebat. Quod cum regi nunciatum foret magna cum deuotione illuc adueniens & tanto gauisus miraculo,eius epitaphium his distichis rhythmice composuit.

Mirum per S.Germanum.

Epitaphiū diui Germani.

Ecclesiæ speculum,patriæ vigor,ara reorum:
Et pater,& medicus,pastor,amorq;,gregis,
Germanus virtute,fide,corde,ore,beatus:
Carne tenet tumulum:mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata sepulchri.
Viuit enim:nam mors quem tulit ipsa timet.
Creuit adhuc potius iustus post funera:nam qui
Fictile vas fuerat gemma superba micat.
Huius opem ac meritum mutis data verba loquuntur
Redditus & cęcis prędicat ore dies.
Hunc vir apostolicus rapiens de carne trophæum
Iure triumphali considet arce throni.

Factaq; illi prædictus rex oblatione solenni munificentia regali ad propria rediit.

Per idē temp⁹ defuncto sanctissimo Droctoueo abbate, Scubilio abbas ei successit in regimine.

Brunichildis restituitur.

Vnc quoq; Chilpericus legationem suscepit Childeberti iunioris nepotis sui petentis matrem suam sibi reddi Brunichildem. Cuius ille non aspernatus preces eam cum munere pacis poscenti remisit filio.

De regum Hispanorum rebus. Cap. XVII.

Tanahildo autem rege Hispaniæ defuncto Leuua cum Leuigildo fratre regnum assumūt. Mortuo Leuua Leuigildus integrum Hispaniæ regnum tenuit: habens Gadsunidam matrem Brunichildis vxorē. Apud Longobardos Alboinus de quo præmisim⁹ regnabat. Qui maxima ex parte Italiæ vrbib⁹ potitus, suos in eis statuit Romanos: quos vl' maxime aduersarios patiebatur expulit. Hic ciuitatem cui Ticinum nomen est: quę alio vocabulo Papia dicitur per tres annos obsidēs tandem cepit. Cuius cum incolas vtpote paganus quia Christianos esse cognouerat gladio ferire destinauisset: equus ei⁹ in medio portę corruit. Qui calcaribus impulsus, fustibus cæsus, nullo modo adigi poterat ad surgendum. Tandem suggerētib⁹ suis in religionem rex conuersus fregit qđ de nece Christianorum vouerat votum. Huic fuit nupta Clotsinda Clotharii Francorum regis filia Qua defuncta Rosemundam Chunimūdi Gepidorum regis natam accepit coniugem: cuius ipse dudum interfecerat patrem: a qua cum tribus & eo amplius annis in Italia super Longobardos regnasset, in vindictam paternæ necis dedecorosissima interemptus est morte. Et vir bellicosissimus summęq; audaciæ vnius mulierculæ cōsilio periit: qui per tot hostium strages bello famosissimus extitit. Et illa quidem tantæ immanitatis debita luit maturato supplicia. Nam dum corruptori suo Helmechim nomine quem ipsa in necem regis armauerat postmodum e balneo egredienti veneni poculum quod salutare afferebat esse porrexisset: ille agnito mortiferum haustum se bibisse euaginato gladio eam quod reliquum erat bibere coegit: sicq; nefandissimi homicidę iuste factorum suorum subiacuere vindictę. At vero post Alboinū cum Cleph nobilissimus Longobardorum anno vno & sex mensibus tenuisset principatum: denuo duces in Longobardorum gente decennio creati sunt. Et vnusquisq; ducum suam regebat ciuitatem. E quibus aliquanti Gallias prędandi cupidine petētes apud Prouinciam cum Amato patricio qui regi parebat Guntranno, bello cōfligunt: factaq; de Burgundionibus maxima strage ipsum ducem interemerunt. Quod Guntrannus audiens euocato ad se Mūmolo spectatæ virtutis viro, patriciatus ei indixit curam. Prorūpentibus iterum in Gallias Longobardis Mūmolus cum valida Burgundionum manu occurrit. Qui duobus prælиis hostibus vsq; ad supremum labefactatis, reliquos fugaciter in Italiam redire cōpulit. Nec vltra adiecerūt Longobardi, vt ad Gallias transirent. Nam Mummolus post tergum eorum dirigēs Francorum exercitum, Anagnii castrum in finibus Italiæ situm debellauit & cepit. Quam ob causam comes Longobardorum Ragilo Anagnium veniens deprędatus est: & ad sua reuerti festinans ab obuio sibi duce Francorum Crannichis nomine perimitur.

Ticinum.

Alboini interitus.

De Iustini minoris gestis. Cap. XVIII.

Er hæc tempora apud Constantinopolim, vt supra diximus, Iustinus minor regnabat in tantum auaritiæ deditus vt arcas ferreas fieri iuberet in quibus ea quæ rapiebat auri talenta congereret. Is cum a diuinis mandatis aurem cordis auerteret: iusto dei iudicio amens effectus est. Post hæc Tyberium Cæsarem asciuit: qui eius imperium gubernaret: hominem iustum, vtilem, eleemosynariũ, sapientem, in iudiciis æquum, in victoriis clarũ, & qđ his omnib⁹ supereminet, verissimum Christianum.

Gitur Iustinus cum vndecim imperasset annis, amentiam tandem quã incurrebat cum vita finiuit. Bella sane quæ per Narsetem patricium Gothis vel Francis illata superius per anticipationem diximus: Iustiniani quidem temporibus concepta: sed sub Iustino terminata sunt.

De Tyberio Constantino & eius imperio. Cap. XIX.

Ortuo Iustino Tyberius Constantinus Romanorum regum qui quagesimus tertius sumpsit imperium. Hic vt superius diximus sub Iustino adhuc Cæsar cũ publicam rem gereret, & multas egenis eleemosynas erogaret: magnam ei dominus auri copiam subministrauit. Nam deambulans per palatium vidit in pauimento dom⁹ tabulam marmoream dominicę crucis vexillo insignitam: & ait. Crucem domini qua pectus frõtemq́ munire debemus indignis vt qđ pedibus conculcamus! & simul cum verbo iussit eandẽ tabulam auferri a pauimento. Qua amota reperiunt & aliam simili signaculo expressam. Post hãc quoq́ reperiunt & tertiam. Quibus ablatis inęstimabilis diuq́ occultatus in lucem profertur thesaurus. Quem Tyberius iuxta consuetum sibi morem pauperibus erogauit. Narseris quoq́ thesaurum in quadam Italię vrbe terra defossum quodam decrepito indicante sene inuentum, in simile distribuit opus. Sophia vero Augusta immemor promissionis quam Tyberio fecerat, eum ab imperio remouere: Iustinianũq́ Iustini nepotem substituere moliebatur. Qđ imperator agnoscẽs Augustam custodiæ mancipauit: Iustinianum verbis obiurgatum blandioribus tanto in posterum amore dilexit vt filiam suam filio eius promitteret: ac filio suo filiam eius sociandam exposceret. Sed hæc res qua de causa incertũ est cur non peruenit ad effectum. Ad hũc Chilpericus rex Francorũ suos dirigens legatos multa ab eo ornamenta, aureos etiã singularum suscepit librarum: habentes ab vna parte effigiem imperatoris: in circulo scriptum Tyberii Constantini perpetui Augusti: ab alio vero quadrigam ac ascẽsorem, continentesq́ scriptum: gloria Romanorũ. Huius exercitus ab eo missus Persas potentissime debellauit: victorq́ regrediẽs tantam prędæ molem cum viginti pariter elephantis abduxit: vt humanæ crederetur posse sufficere cupiditati.

Tyberius ingentẽ thesaurum inuenit.

Numisma Tyberii imperatoris excellens.

De Britannorum rebus & Guntranni facinore. Cap. XX.

Vm hæc in orientis gerunt̃ partibus, in Britanniis hęc acta sunt. Maclianus et Bodicus illo tempore comites Britonum erant: qui amicitiam mutuam sacramentis adinuicem datis iunxerant. Mortuo Bodico Maclianus filium eius Theodericũ de regno Britanniæ expulit. Theodericus resumptis viribus Maclianum cum filio ei⁹ Iacob nomine interfecit: paternamq́ hęreditatem recepit. Warocus Macliani filius patri in comitatu succedit.

TVnc quoq; Guntrānus rex Francorū duos Magnacharii soceri filios quondam sui interemit: facultates eorum fisco subiiciēs: dehinc subsecuta mors duorum filiorum ipsius est. Quapropter Guntrannus liberis orbatus Childebertum suum ex fratre Sigeberto nepotem adoptauit in filiū.

De Chilperici in Prętextatum simultate. Cap. XXI.

Hilpericus frater eius alter rex Francorum Prętextatum Rothomagensem episcopum exilio destinauit: eoq; consilio Brunichildis reginæ vsus insidias ipsi parasse diceret. Meroueus vero filius ei⁹ quē tonsuratum ac monasterio detrusum a patre fuisse memorauimus: iterum laicus efficitur. Nam a Guntranno duce de quo sequens sermo plura narrabit, per legatos solicitatus a monasterio egressus & a Gaileno suo familiari veste laicali indutus, ad ecclesiam sancti Martini Turonos vt cōfugeret est īpulsus. Ad hāc deniq; & ipse Guntrannus cōfugerat metuens minas regis Chilperici: eoq; diceretur filium eius Theodebertum in bello superius memorato interemisse. Quapropter Chilpericus Ruccolenū quendam Turonos direxerat qui eū exinde vi abstraheret. Ruccolenus Turonos veniēs beato pō-
Btūs Gregorius Turoneñ. eps. tifici tunc Gregorio mandauit: vt Guntrannum a basilica sancta expelleret. Quod si agere differret: sciret eum cum valida manu vēturum: & hęc impleturū. Sanctus autem antistes respondit hoc nunq̄ fuisse factum: nec a se vllo modo esse faciendū. Interim miser dum domum ecclesiæ in qua hospitabatur destruere non formidat, regio correptus morbo ad Basilicam sancti Martini defertur: vbi nil medelæ adeptus non post multos dies est defunctus. Porro Meroueus ad sępedictam veniens ecclesiam memorato pontifice missas celebrante, petiit eum eulogias sibi dare. Quo recusante minatus est se quosdam de populo interimere quoniam sine iudicio sacerdotū eum cōmunione priuaret. Tunc pontifex eulogias quidem ei dedit: regi vero per diaconum innotuit quæ acta fuerant. Regina itaq; clamante ipsum clericum exploratorē a Merouco missum: rex eū in exiliū relegauit: direxit autem ad sacerdotem vt inimicum suum de ecclesia expelleret. Sed eo differente Chilpericus exercitum commoueri præcepit. Quod audiens Meroueus a basilica egredi voluit. Leudastis vero Turonicus comes pueros eius qui pro necessariis causis in villam ierant peremit. Quapropter Meroueus adnitente Guntranno Marileffum medicum a rege venientē tenuit: ablatoq; auro ac argēto qđ ferebat, eum vtiq; occidisset nisi ille ecclesiam expetisset. Interea dum de patre ac nouerca Meroueus multa loqueretur facinora: quadam die Gregorium episcopum ad conuiuium inuitans, rogat aliquid ad ædificationem legi. Tunc antistes arrepto Salomonis libro hunc primū versiculum inuenit ac legit. Oculum qui auersatur patrem effodient eum corui de torrentibus. Et hæc quidem ille nō intellexit. Antistes vero mirat⁹ est redargutiōis sibi verba prima occurrisse.

De Guntranno Phytonissam consultante Cap. XXII.

Ost hęc direxit Guntrānus ad mulierē Phytonissam: q̄ ei aliquādo non solum annū sed & diem & horam qua Charibertus rex obiret, prædixerat: vt eam super statu interrogaret suo. Cui illa hæc remisit mandata: hoc inquit anno Chilperico defuncto Meroueus deuictis fratribus regnum accipiet: teq; ducē constituet. Quo munere quinquēnio funct⁹ septimo efficieris episcop⁹. Hoc ille episcopo Gregorio retulit: & ab eo hoc respōsum accepit. Ista mag[is] a deo q̄ a diabolo exquiri debuissent. Verumtamen Fredegundis quæ occultæ Guntrāno

fauebat propter mortem Theodeberti:non enim ex ea fuerat natus: misit ad eum vt Merouco suaderet egredi ab ecclesia. Ille præsto putans fore percussores, non distulit:sed nil eum nocuit. Demum Chilpericus per diaconũ ad sepulchrum sancti Martini duas mittit chartulas:quarum vna continebat vt sibi diuinitus in alia quæ erat vacua rescriberetur si foret fas Guntrannum a templo extrahi. Diaconus triduo expectans inanis a responso abscessit:sed Guntrannus venientibus regiis missis pallam altaris cum sacramento fideiussorem dedit:iactanter pollicitus nunq̃ se inscio rege templum egressurum.

De Merouco oraculum a libris diuinis petente. Cap.XXIII.

Tandem Meroueus postpositis Phytonissę responsis per triduum vigilans in diuinis hoc responsum libris accepit:in Regum quidem Eo q̃ inquit reliquistis dominum deum vestrum tradidit vos deus in manus inimicorum vestrorum.in psalterio autem. Deiecisti eos dum alleuarentur. In euangelio vero. Scitis quia post biduum pascha fiet &c. His ille visis flens ad sancti Martini tumbam cum quingentis & eo amplius viris assumpto quoq; Guntranno duce discessit:& per Altissiodorẽsem vrbẽ Diuione castro veniens exinde ad Remensem Campaniam transiit. Qui a Tarunensibus in quadam villa circunuentus & se capiendum fore intelligens veritus ne si ad patrem duceretur graues de se pœnas daret: Gailenum quendam familiarem rogauit vt se gladio percuteret. A quo cultro per viscera traiectus interiit. Gailenus truncatis manibus ac pedibus naribus simul & auribus turpiter vitam finiuit. Merouei miser exit⁹

Post hæc Sanson Chilperici filius mortuus est cuius funus cum nimia lamentatione idem rex prosecutus est. Eo anno stella in medio lunæ fulgens visa est. Cometes visus.

De Guntranni Bosonis filiabus virtute patris liberatis suffragante diuo Martino. Cap.XXIIII.

Vidam potentissimus procerum Chilperici Guntrannus Boso vno nomine sic dictus relictis in ecclesia sancti Hilarii filiabus suis ad Childebertũ trãsiit. Anno vero tertio regni Childeberti iunioris qui erat Chilperici & Guntranni septimusdecimus: Guntrannus Boso filias suas Pictauis auferre volens, Dracolenum quendam sibi infestissimum seq; persequentem, vt a se auerteretur precibus ac muneribus flectere nitebatur. Dracolenus vt erat mente elatus, superbe respondit:asserens se funiculum quo alios deceptos perdere solebat paratum habere: vt eo Guntranum inuolueret. Non tulit Guntrannus superbia iactantem, sed manus eleuans in cœlum prodigia facientem inuocauit dominum & vt sibi per intercessionem beati Martini misereretur, orauit. Cõgressus contra aduersarium fauces contumaciæ verba profantes conto transfodit: eleuatumq; e sella equitatoria deiecit exanimem ad terram. Hoc euentu felici vsus translatas a Pictauorum vrbe filias deduxit quo voluit. Guntranni pulchrum facinus.

De Pictauorum Britonumq; discordia Cap.XXV.

Waroċus

Ictauenses quoqȝ & Bagasseni qui nunc Arbasseni dicuntur, cōsili cti Andegauensibus: warocum comitem Britonum repentino impetu opprimere moliebatur. Quorum præuenit insidias Warocus contra medium noctis super eos irruens & maximā ex eis stragem faciens. Tertia vero die cum ducibus Chilperici fœdus pepigit dans filium suum obsidem & quæ peruaserat reddens Venetū quoqȝ vrbem ea conditione refudit vt si ex gratia regis eam tenere mereretur tributa quotannis soluere nō moraret. Aliquanto aūt interiecto tempore a fide desciscēs, Euniū Veneticæ vrbis episcopū ad regem dirigit ꝑ quibusdā causis responsa laturū. Quē rex cū ira obiurgatū direxit in exilium.

De Chilperici in Prætextatum episcopum accusatione & Prętextati purgatione. Cap. XXVI.

Prętextat⁹ eps Rothomageñ. accusatur.

Is ita gestis Chilpericus Rex congregato concilio pontificum in ecclesia sancti Petri Parrhisiace vrbis Prætextatum Rothomagēsem episcopum, cuius iam meminimus exilio reuocatū, in eorum præsentia cum hac accusatione exhibuit: dicens. Quis venerandi pōtifices regia potestas reum maiestatis legibus condemnare possit: Ego tamen hunc qui falsum sibi pastoris nomen vsurpat coniurationis contra me factę auctorē sacris non contradicens canonibus vestræ audientiæ repręsento. Et cōuersus ad Prætextatum Rothomagensem episcopum: vt quid ait o episcope munera populo contra meam erogasti salutē? Qua ve de causa filium meum Merouеum cum vxore patrui coniunxisti? Non ignorabas quid de hac causa sacri sentiant canones? Quare autem ita filium aduersus patrem armasti suum: vt ille pariter cum vita regnum vellet eripere meum. Postq̄ vero rex siluit: Franci qui præ foribus stabant frementes ostia Basilicæ effringere nitebantur: vt antistitem pœnis subderent. Sed rex hæc fieri prohibens Prætextato copiam purgandi tribuit. Cumqȝ ille obiecta refelleret: quidā falsi testes surgētes calumniabātur a pōtifice sibi munera data: vt regē dolo ꝑderēt. Quib⁹ episcopus, in hoc (inqt) veros vos esse confirmo ꝙ muneratos vos a me esse fatemini? Quid enim vestris ditatus donis alidagerem nisi vt par pari referrem. Quod vero falso confingitis me mala regi machinatum esse, id omnibus modis falsum est. Hæc eo dicente rex qdē in regiam se recepit. Episcopis autem in domo ecclesiæ residentibus adueniēs Etius archidiacon⁹ Parrhisiensis ita eos alloquitur. Nunc (inquiēs) est tempus o sanctissimi sacerdotes quo aut pro vestra magnanimi constantia glorificemini: aut pro deiectione & contumelia fratris ac coepiscopi vestri contemptui in posterum si tacueritis habeamini.

Gregorius Turonēsis episcopus.

Tunc cæteris tacētibus eo ꝙ metuerent reginę furorem, cuius instinctu ista gerebantur: & digitum ori suo superponentibus: Gregorius Turonorum antistes sic orsus est loqui. Oportet nos fratres charissimi & maxime eos q principis fruūtur familiaritate, salubria ei suggerere cōsilia: ne forte ira deuictus plus iusto in sacerdotem domini commoueatur: & a deo innocētium vltore grauius puniatur. Illis quoqȝ nec ad ista respondentibus subiunxit antistes. Cauēdum nobis sanctissimi patres illa terribilis domini comminatio est quam per prophetam prænunciauit: si me inquiens dicēte ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, sanguinem eius de manu tua requiram. Nos itaqȝ qui speculatores in domo dei sumus positi non negligamus regi pericula sua ostendere: & si necesse sit exemplis ad resipiscendū prouocetur: qua

liter Maximus imperator beatum Martinum impiis cōmunicare compellēs,imperio pulsus sit:vel Clodomirus sacerdoti Auito non obaudiens interierit.Cumq́ nec tunc quidem aliquis eorum responsa præbuisset: aliqui adulatoriæ artis regi denunciauerunt nullum ei pertinacius resistere q̄ Gregorium Turonicum: qui mox per quendam aulicum euocatus stante rege propter tabernaculum ramis tectum, Bertrannoq́ Burdegalensi pontifice dextræ eius inherente,sinistræ vero Ragnemodo Parrhisiaco, taliter rex episcopum alloquutus est dicens. Dic domine pōtifex qui iustitiæ tramitem cæteris seruas,mihi cur denegas? Sed vt video peruersis consentis: & impletur in te vulgare prouerbium q̄ coruus coruioculum non eruet. Cui sacerdos,mihi inquit o rex æquitatem deserenti correptores erunt multi. Te autem delinquentem quis corripiet nisi ille qui se p̄dicat peccaminū vindicem? Quapropter si nos te de iustitia commonentes audire contempseris: plus a deo q̄ a nobis condemnaberis. Ad hęc rex: apud alios semper iustitiæ causam obtineo apud te nunq̄. Verū ego optimam inueni vltionis meæ materiam: persuaso namq́ Turonico populo vt clamet sibi a te æquitatis iura denegari: ego quoq́ proclamabo me qui etiam regia polleo dignitate,nil eorum q̄ ipsi postulāt a te posse promereri. Et sic orto aduersum te populorum odio, iniusti nomine denotaberis. Econtra pontifex respondit: si quidem sim iniustus id deo magis q̄ tibi notum est. Tu vero si nostra aspernaris monita sacros sume canones: & his saltem consentiens iusta decerne. Tum demum rex animum antistitis vt erat callidus hoc modo mulcere cepit. Erat autem coram eis mensa panisq́ superpositus cum diuersis ferculis. Ait ergo rex ad sacerdotem. En inquit ferculum tui gratia parauizin quo nil aliud q̄ cicer carnesq́ continentur volatilium. Vt rere nunc eo libens mecū. Beato vero Gregorio respondente q̄ cibus ei gratior esset facere voluntatem patris sui qui in cœlis est,& a rege petente vt sponderet Rex nihil se contra canones acturum: eleuatis Chilpericus manibus iurauit per viuentem in sæcula se decreta sanctorum patrum non transgressurum. In crastinum vero aurora incipiente,legati Fredegundis reginæ ad hospitium memorati pontificis venerunt poscentes & duas libras argenti pro munere offerentes: vt in deiectionem Prætextati consentiret ceteris episcopis,dicebant enī aliorū se voluntatē ꝓbatā habere. Illo itaq́ recusante: & si sibi mille libræ darentur nullo modo assentire velle se asserente: illisq́ magis instantibus: tandem pollicitus est in decretis canonum fratribus suis se assensum præbiturum. Tunc illis quæ petebant se impetrasse putantibus & gratias agendo recedētibus, aduenerunt quidam sacerdotes similia petētes. Quibus antistes eadem quæ prioribus reddidit responsa. Conuenientibus autem in conciliū episcopis: aduenieus Chilpericus rex ait illis reperisse se in decretis canonum q̄ episcopus furti obnoxius sacris deberet priuari ordinibus. Erat enim rex literis eruditus. Cumq́ pontifices quærerent quis eorum furti insimularetur. Rex dixit num obliti estis quanta vobis ostenderim quæ Prætextatus mihi furto abstulit? demonstrauerat namq́ rex pridie varia ornamenta quorum pretium ad tria milia æstimabatur solidorum: cum sacculo duobus milibus nummismatibus aureis referto. Hæc omnia dicebat sibi ab episcopo furata. Sed Prætextatus obiectis facile se purgauit,hoc modo regi responsa dans. Excellentia tua domine mi rex reminisci valet (si dignatur) Brunichildē Rothomago abeuntem plerasq́ sarcinas in diuersis speciebus mihi commendasse: & post aliquod tempus missis pueris eos a me repetisse. Cumq́ ego ex hac re domine rex tuam consuluissem voluntatem: præceptis obaudiens tuis, vnam eis sarcinam, eo q̄ amplius ferre non valerent,

contradidi. Venientibus iterum ac tertio ex tua iussione cætera reddidi: dicente magnificentia tua mihi vt a me ea rei icere ne pro his ira inter vos iterum repullularet. hæ duæ tantum sarcinæ apud me remanserunt. Nunc igitur cuius furti me arguis fore obnoxium? Cui respondit rex: si hæc ita se habeant & custodiæ causa ista suscepisti cur limbum aureis intextum filis exinde rapiens secuisti: & eum pro nostri deiectione his qui tibi placuit distribuisti? Tunc sacerdos: ad ista iam inquit semel dixi & nunc iterum dico me non ob aliud illis ista largitum fuisse nisi vt eorum muneribus mihi concessis parem referrem gratiam: vt vero propriis deficientibus ex commendatis aliqua præsumerem, confidentia ausum tribuit: eo quod Merouecus cuius illa coniugium experiuerat ex te carnaliter genitus mihi in baptismo spiritualis est filius. Animaduertens Chilpericus Prætextatum hoc modo non posse superari: relicto concilii loco ac conuocatis quibusdam sibi adulantibus ait. Illis victum me verbis episcopi fateor & vera eum prosequi scio. Sed vt Fredegundi reginæ satisfiat ita hoc ex vestra quasi persona consilium ei dantes dicite scis: quia dominus noster Chilpericus rex misericors est & confessis cito ignoscit. Vade ergo & prosterne te pedibus eius confiterequé te in eum peccasse ac confestim indulget tibi. Quibus iussa perficientibus seductus est Prætextatus eorum dolis: qui se quoque pollicebantur pedes regis deosculaturos vt ei ignosceret. Sequēti die residentibus episcopis in concilio, Chilpericus cum Prætextato iterato altercari cœpit dicēs. Si munera pro muneribus retribuisti, sacramenta pro parte Merouei contra meam salutem cur exegisti? Ad hęc sacerdos respondit notū feci celsitudini vestræ Merouecum me ex lauacro suscepisse salutari. Ideoque si facultas fuisset etiam angelum domini in eius euocassem auxilium. Quid plura? procedente longius altercatione Prætextatus ad pedes regis corruit: clamans miserere clementissime rex homicidæ qui te regno pellere volui & filium tuum tibi substituere. Hæc eo loquente prostratus & ipse rex pedibus aliorum sacerdotum qui in synodo residebant aiebat. Audite sanctissimi sacerdotes nefandissimum reum execrabile crimen confitentem. Verumtamen pontificibus a terra regem eleuantibus iussit rex Prætextatum ab ecclesia egredi: ipse autem in regiam se recepit mittens ad synodum quosdam canones quibus erat annexus quaternio nouus continens hæc. Episcopus in homicidio vel cæteris criminalibus deprehēsus peccatis sacris priuet ordinibus. His lectis dum Prætextatus staret stupēs: ait illi Bertrannus Burdegalensis antistes. Audi frater & quidem coepiscope: nisi regis promerueris gratiam, nostra non poteris frui societate. Post hæc rogauit Chilpericus pontifices vt aut vestis Prætextati scinderetur, aut centesimusoctauus psalmus qui maledictiones scariothicas cōtinet super eum recitaretur vel certe in perpetuū communione priuaretur. Sed pontificibus hoc agere recusantibus & maxime Gregorio Turonensi renitēte ab ecclesia Prætextatus pellitur ac custodię tradit: de qua dum fugere noctu niteretur comprehensus cæsusque in insula quadam maris quæ ciuitati adiacet Constantiæ, in exilium relegatur.

Prętextat⁹ epīs ī exiliū mittitur.

De Guntranni Burgundionum regis ad Childebertum oratione. Cap. XXVIII.

Porro Guntrannus rex Burgundionum Childeberto regi Austrasiorum nepoti suo vt pacificus cum proceribus regni sui ad pōtem quem Petreum dicunt sibi occurreret mandauit. In cuius amplexibus diu immoratus vniuersis audientibus sic est locutus.

Euenit meis præpedientibus peccatis vt ex me genitis carerē filiis. Vñ mihi ꝓpriis orbato hæredibus necesse est quærere extraneos: quibus partos relinquam thesauros. Optimum itaq; iudicaui te omni humana carne mihi carior nepos Childeberte eligere: qui & mei successor regni & congregati esses possessor thesauri. Quapropter maneat oro quæ inter patrem & filium debet manere dilectio. Vnus nos protegat clypeus: vna contra aduersantes tueatur hasta: & ab hodierno & deinceps talis inter nos charitas permaneat vt si dante deo filios procreauero te tamen a iure non secernam hæreditario. His dictis & proceribus Childeberti pro eo spondentibus eoq; ipse puer adhuc esset, simul prandentes & se muneribus honorantes ad sua sunt reuersi. Verumtamen legatos vtriq; ad Chilpericum regem miserunt denunciantes vt aut ea quę de eorum regno peruaserat redderet: aut se ad belli certamina præpararet. Quod ille tunc quidem despectui habuit. Quo tempore sinister populi rumor aduersus Salonium & Sagittarium episcopos surrexit. Hos sanctus Nicetius Lugdunensis antistes enutritos primum quidem diaconii deinde sacerdotii eos gradib⁹ insigniuit. Et Salonium quidem Ebreduni, Sagittarium vero apud Vapingum episcopos instituit. Illi vero non velut episcopi religioni operam dabant: sed tanq̃ tyranni homicidiis, rerum alienarum peruasionibus, adulteriis quoq; vacabant: & in tantū eorum excreuit malitia vt super Victorem Trecassinum antistitem natalitii sui diem festum agentem cum cohorte irruentes militari eius vestimēta scindentes, famulos cæsos fugantes, apparatum prandii omnem raperent: & ipsum cum hac contumelia solum relinquerent. Qua causa ad aures Guntranni regis delata ex eius iussu collecta est sinodus apud Lugdunū quo præsidente sancto Nicetio hos conuictos a propriis expulit sedibus. Vnde illi grauiter indignati regis gratiam sibi adquirentes acceptis ab eo epistolis ad papam Romanum Ioannem profecti sunt. Cui persuadentes se iniuste damnatos, scripta eius ad regem detulerunt iubentia vt suis restituerentur locis. Quos rex verbis corripiens ad proprias iussit vrbes redire. At illi cum Victore quidem pacem faciētes, homines qui ei iniurias irrogauerant direxerunt vt ipse de eis vlcisceretur. Qui dominici præcepti memor non reddens mala pro malis illesos dimisit ad propria. Salonius deniq; & Sagittarius pessimis quotidie adiicientes peiora in expeditionē quā Mummolus cōtra Longobardos egit pergētes multa perpetrarūt homicidia: in ciues pari modo suos ita crudeliter sæuiebant, vt multos vsq; ad effusionē sanguinis cęderent. Quod vbi regi Guntranno nunciatū est eos exhiberi præcepit: a pñtia tñ sua vsq; ad audientiam sustinere. Hoc Sagittarius adeo indigne tulit, vt de rege indigna loquens publice proclamaret filios regis nō fore regnaturos eoq; mater eorum ex Magnacharii fuisset familia. Erant nanq; adhuc filii regis superstites. Propter hoc rex ira commotus equos eorum & cuncta quæ habebāt abstulit: & ipsos in duobus monasteriis a se procul diuisis pœnitentiam agere instituit: mandans propriis iudicibus circum ea loca cōstitutis vt eos cum summa armatorum cautela custodirent ne forte elaberētur. Tunc forte seniore ex filiis regis ęgrotante accedentes quidam familiarium eius ad eum, suaserunt vt pręfatos episcopos ad proprias iuberet regredi ecclesias: ne fortassis ob eorum damnationem ira dei super domū incūberet principis. Cumq; rex petita non abnuisset: Salonius & Sagittarius regressi ad sua tam eximios sanctæ religionis cultores se ostendebant vt quotidie totum ex ordine psalterium recitando nunq̃ a psalmodia cessare viderentur. Qui tamen post paulum ad suum in tantum reuersi sunt vomitum: vt fornicationi & ebrietati inseruientes

Salonii & Sagittarii epoꝝ ꝑfidia

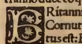
dum clerici matutinos psallerent hymnos ipsi adhuc in conuiuio positi vina flagitarēt. Incipiēte aūt aurora circūdati mollibus vsq; ad tertiā diei horā somnū capiebāt. Cumq; in talibus versarētur, deum post terga ponētes, ipsi quoq; a deo postpositi irā eius incurrerunt vt in sequentibus demonstrabimus.

De Chilperici in Eunodiū cęterosq; Childeberti fautores sęuitia: & de motu Britonum. Cap. XXIX.

Is diebus Chilpericus Pictauā peruasit vrbē fidelesq; nepotis sui videlicet Childeberti regis cum Eunodio duce ab eius sunt hominibus pulsi. Eunodius itaq; in exiliū trusus facultatibus fisco subactis post annū patriæ & suis redditus est rebus. Daccho aūt Gadarici fili⁹, relicto Chilperico dum vbiq; vagaret, a Draccoleno duce qui dicebatur industrius fraude captus est: iurante sibi q; non interficeretur. Cū vero eū ad regē perduxisset, egit vt interimeret. Qđ vbi Daccho ī custodia posit⁹ agnouit, cōfessus cuidā presbytero peccata sua poenitentiā nesciente rege petiit. Qua accepta interfectus est. Porro Draccolenus a Gūtranno duce eo quo diximus interfectus est modo.

Britāni Redonicā prouīciā vastāt

Ritanni eo tēpore grauiter regionē vastando Redonicā ad vicum qui dicit̄ Cornutus aduenerunt. Cōtra quos Bibolenus dux missus recedētes insecutus est: Britanniāq; ferro & igne depopulat̄. Hoc adeo Britannos in maiorē commouit iracundiam: vt sequēti anno non solum Redonicam verum & Nanneticam infestarent prouinciam. Qui tamen legatis Felicis Nannetici episcopi emendationem polliciti mendaces fuerunt.

De violatione templi Dionysiani & reparatione. Cap. XXX.

Teplū diui Dionysii sāguine contaminatur.

Llo tempore mulier quędā a zelante viro apud Parrhisios q; adultera esset imperita dum opem petisset a suis parētibus: & illi eam innocentē credentes sacramentum pro ea viro vel eius parentibus super sepulchrū sancti Dionysii fecissent: ab eis q; periurassent redarguti sunt. Et causa vsq; ad iurgium prorumpente: cū propter nobilitatem eorum (erāt em̄ primi in palatio Regis Chilperici) neutra pars alteri cederet: gladiis se inuicem percutientes sacrā basilicam sanguine polluerunt. Interea ecclesia sine officiis manente diuinis, dum hæc ad regem delata fuissent, interminatus est nulli eorum prorsus fore beniuolum donec Ragnemundi Parrhisiaci antistitis in cuius dioecesi hæc acta fuerāt reconciliatione veniam mererentur: quos episcopus facinus confitentes poenitentia indicta communioni restituit: ecclesiamq; reconciliauit.

De Nantini Engolismensis morte formidanda. Cap. XXXI.

Vnc tēporis Nātinus Engolismensis comes hm̄oi ex causa grauē diuinitus est passus mortis poenā. Maracharius auunculus eius comitatu prędictę vrbis diu potitus ad clericatū accedens post nō multū tēpus episcopus est factus. Quē cū aduersarii ei⁹ immisso ī capite pisso veneno nefandissime necassent, non diu lętati sunt. Nā Frontonius cui⁹ cōsilio hoc perpetratū est scelus, vno tantū anno post eū functus est episcopatu. Cūq; ei Heraclius Burdegalēsis presbyter successisset: Nantino q ob vlciscendā auunculi mortē comitatū a rege emerat grauissime increpabat: q; auunculi sui iterfectores secū retineret. Quare in maius crescente controuersia comes villas ecclesię ab auunculo p testamentū relictas peruasit:

asserens q non deberet ea tenere testamenta quorũ testator ab eius fuerat clericis interemptus. Post hæc crudeliori exardescens iracundia interfectis etiam quibusdam laicis vnũ ex presbyteris lancea vulneratum dum adhuc viueret suspendi, ac ad confessionem criminis cogi iussit. Qui diu reuinctis post terga manibus pendens fluente e patenti vulnere sanguine innocentem reddidit spiritum. Pro tantis igit sceleribus Nantinus ab Heraclio excõmunicatus conuenientes apud Santonas vrbem quosdã sacerdotum rogauit: vt pro se antistitem interpellarent: pollicitus se res ecclesię redditurum: & mala quæ cõmiserat emendaturũ. Antistes vero rogantibus annuẽs fratribus eum cõmunioni restituit. Sed comes ad Engolismam reuersus domos quas p uaserat destruxit: dicens si hæc ecclesia recipit saltẽ deserta inueniant. Episcopus sane his auditis iterum cõmunione eum priuãs vita decessit. Nantin⁹ quoq a quibusdam episcopis pecunia corruptis cõmunioni redditus, in morbum incidit. Cum vero valida cruciaret febre, clamabat heu heu quæ tormẽta ab Heraclio illata patior: Ipse me nunc cruciat: ipsius igne cõsumor: mortẽ peto ne diu male viuam. In his vocibus constitutus interiit. Audiant ista qui sacerdotibus vel deo seruire cupientib⁹ iniurias irrogant. Intelligant deum esse vindicem iniuste oppressorum.

Nãtini crudelitas

De Chilperici per Fredegundem in suos sæuitia. Cap. XXXII.

Hilpericus etiam rex suggerente Fredegunde regina proscriptionibus grauissimis populũ sibi subiectum atterere cœpit. Qua de causa multi e plebe natiuum relinquentes solum maluerũt exules nouas quærere sedes: q̃ patrios incolendo fines iniusto ruere sub fasce tributi. Inter cætera nãq q cogebant soluere liberi etiam orti progenie e terra ꝓpria culta labore amphorã vini regiæ inferebãt mensę. Marcus Referendarius huic muneri prępositus vt cunctas Aquitaniæ vrbes quæ ad regnum Chilperici respicere videbantur, ad hęc soluenda verbis vel minis inuitaret: a Lemouicinis seditione orta iugulat: & thomũ versusq quos secum ferebat igne cremati sunt. Porro Chilpericus dũ pessimis quotidie adijceret peiora, febre arripit valida: a quo cũ conualescit languore: paruulus eius filius nec dũ baptisma cõsecut⁹ ęgrotare cœpit grauius. Qui baptismatis gratia imbutus leuato paulisper incommodo matrem nequiuit lætificare gaudio pleno. Nam fratrem eius Clodobertum cui ætas prouectior, eo cõualescente doluit similia incurrisse. Ita deniq latens pestis in totam diffundebatur regiam prolem: ac si a visceribus transiens paternis in filiorum membris hæreditariam videretur velle sibi vendicare sedem. Tandem Fredegundis cuius toties dolor lacera torquebat pręcordia, quoties semimortua natorum contemplabatur corpora, pristinæ feritatis oblita humani induit compassionem animi. Adiensq regem huiusmodi apud eum habuit sermonem. Beneficiis inquit diuinis nos met mi vir benefactis respondere conuenit: quos superna non punit clementia tanto tempore perseuerantes in malitia. Neq enim flagella omnipotentis dei sustinuimus quasi rei: sed in virga filiorum erudiri propheticum illud dictum in nobis sumus experti: quia flagellat dominus omnem filium quem recipit. Ecce nos namq & febribus & variis sæpe vexati calamitatibus insuper filiorũ amplexus amittim⁹ gratissimos: quos lachrymæ viduarũ & orphanorũ a nobis iniuste oppressoꝝ morti reddidere proximos. Pœniteat nos tandẽ aliquãdo malorũ quę gessimus: & cõuersi ad dñm placabilẽ eum super nostrã plorem⁹ esse malitiã. neq eñ quis sĩ dignos sibi supplices auersabit qa est misericors & miserator. Incendam⁹ igit iniquas descriptiões & quas ad oppressionẽ cõstituim⁹

Admonitio Fredegundis ad maritum.

pauperum, ad nostram nostrorumq; deleamus salutem. Nihil est q timeam⁹ si vere pœniteam⁹ quasi passuri grauia q ptulimus grauissima. Quid eni pati pōt grauius q̄ vt amittatur quod est carius: Quid vero nobis poterit esse dulcius q̄ natorum affectus: Quibus porro per tot annorum curricula partos reseruamus thesauros: si præmittimus hæredes quos optaueramus fieri successores. Cauendum profecto est ne illius euangelici incurramus sententiam diuitis: qui innouando horrea & congregādo multa, accepit responsum se non visurum diem crastinum nec suarum cognituru heredem rerum. Sed propitius iam potest esse qui vindicauit & mitior q̄ si nō vindicasset. Huiusmodi orationē circunferēs Fredegundis regina transduxit Chilperici regem a furore animi atq; intentionem eius adeo emolliuit: vt libellos quibus nephāda continebatur lex manu propria voracibus traderet flammis. Quibus peractis iunior eorum filius diem obiit: cuius corpusculum in oratorio sanctorum Dionisii ac sociorum eius martyrum est humatum. Nec lōgum fluxerat tempus: alter quoq; ex filiis superius nominatis Clodobertus morti cœpit esse proximus. Consternata mater anxiis gemitibus languentis filii ad basilicam sancti Medardi Suessionos eum defert: vbi vterq; parēs votis aureis donis sancti honorarūt sepulchrum. Sed adueniēte nocte æger vltimum exhalauit spiritū. Cuius funus præfatæ vrbis populus pulla veste circūamictus cum maximo luctu ad ecclesiam sanctorū Crispini & Crispiniani est prosecutus. Quo in loco prędictus regis filius tumulariam est adeptus sepulturā. Sequenti abhinc anno alius ex filiis Chilperici Theodericus nomīe terminū sortit⁹ est vitæ. Vnde Chilperic⁹ diuinę aīaduersionis iudiciū ceruici imminere suæ cognoscēs, multa pauperib⁹ Christi seu ecclīs largit donaria. Restiterat sane adhuc vnus e regia prole quē Chilpericus custodię mancipatū suggerēte Fredegunde custodibus legauit puniendum. Ita efferbuerat Chilpericus in malitia vt non ei sufficeret generi eius imminens vindicta nisi eam augmentaret per sua facinora.

Filiorum Chilperici regis mirandus interitus.

De inundatiōe aquarū: tēpestate cœli: terręmotu & pdigiis multis. Cap. XXXIII.

Anno quinto Childeberti regis q fuit nonusdecimus Chilperici atq; Gūtrāni, tātę lues aquarū p vniuersas regiones factę sunt Galliarū: vt flumina terminos quos nūq̄ antea excesserāt ptergressa pecora qdē exitio, ędificia vero quorūq; locorū graui afficerēt ruina. Quib⁹ alueorū suorū metas repetentibus pluuiisq; cessantib⁹, cōtra mensem qui september dicitur denuo arbores floruerunt.

Tunc quoq; fulgur per cœlum cucurrisse visum est sonitusq; tanq̄ ruentium arborum per totam pene terram auditus.

Prodigia horrenda.

Burdegalensis ciuitas terręmotu concussa est: & de Pyreneis mōtibus immensi lapides sunt euulsi: quibus immensa pecorū hominumq; multitudo percussa interiit.

Vicus Burdegaleñ. incendio diuinitus orto, nulliusq; hoīs incitamētis augmentato inflāmatus, multos exussit subito cōprehendēs domos & areas frugib⁹ refertas.

Aurelianensis vrbs simili incendio vastata est.

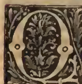
Apud Carnotinum pagum de effracto pane sanguis effluxit.

In vrbe Pictaua lupus e syluis veniens per portam ingressus est. Qua cum cęteris clausa lupum ciues in media interemerunt vrbe. Cœlum quoq; ardere visum est: & Liger fluuius plus solito excreuit.

Ventus auster tā violēs fuit vt syluas psterneret: domos vel sepes erueret: hoīesq; vsq; ad internectionē volutaret. Cui⁹ turbinis spatiū eo loci quo visus est cucurrisse tenuit in latitudinem iugera septem: licet longitudo quāta esset nō posset æstimari.

Sed hec prodigia grauia sunt subsecuta mala. Nam & discordia inter reges orta bella excitauit ciuilia: & dysenterię morbus totas prope occupauit Gallias. Qua peste Austrigildis regina Guntranno regi nupta laborans q̃relam marito aduersus medicos detulit: quasi illorũ negligentia erga se ęgritudo cõualuisset. Iussu Gũtranni diuersis pœnis medici interierũt: ipsaq; post deficiens mortua est.

De Legatis captis & remissis. De Maurelii episcopi laudabilis obitu: deq; Gregorii Turoneñ. pro fide catholica victoria. Cap.XXXIIII.

Quibus diebus Chilpericus legatos Mirionis Galliciæ regis q Sueuis imperitabat ad Guntrãnum regẽ missos apud Pictauũ cepit & Parrhisius in custodia posuit. Quos tñ post annum liberos ad propria remisit. ¶Maurilius quoq; Caturcẽsis pontifex dum propter podagrę infirmitatem cãdens ferrum tibiis seu pedib⁹ imponeret, languorẽ pessimũ incurrit. Quo ingrauescente dũ multi episcopatũ ambirent, ipse Vrsicinum eligens dum adhuc superstes esset benedici fecit sicq; ab hoc sæculo migrauit fuit autem eleemosinarius valde: scripturis intantũ eruditus diuinis vt genealogias veteris testamenti plærunq; memoriter recenseret. Pauperes ecclesiæ suæ erga iniquorũ iudicum opp̃ssionem sustentabat: vt illud Iob domino decantaret dicens. Pater eram paupum & causam eorum diligentissime inuestigabam. Maurilius Episcopus.

Tunc & Gregorius Turonensis cum Egilano Leuuigildi Hispanorum regis Legato quem ad Chilpericum miserat quia erat ipse Egila Arrianus de fide sanctæ trinitatis conflictũ habuit: & eum mirabiliter superauit. Qui q̃uis negasset se aliquando fieri catholicum, tñ infirmitate impulsus est ipsam amplecti religionem.

De Tyberii Constantini obitu & Mauritii in imperium successione. Cap.XXXV.

Tyberius vero Cõstãtin⁹ postq̃ imperiũ. VII. rexit annis sentiẽs diẽ suę imminere vocatiõis, vna cum consilio augustę Sophię Mauriciũ genere Cappadocem virum strenuũ elegit ad imperium: suã q; filiam regalibus ornamentis ornatam ei tradidit dicens. Sit tibi imperium cum hac puella concessum: vtere eo feliciter: in mẽte habens æquitatem ac iustitiam p̃cipua optimi imperatoris esse insignia. Hęc postq̃ dixit corpoream relinquens sarcinam, ad ęternam migrauit patriam: maximum sui obitus populis sibi subditis relinquens luctũ. fuit enim summæ bonitatis in eleemosynis promptus: in iudicando cautissimus. Nullũ despiciens: omnes diligens ipse quoq; est dilectus a cunctis. Quo defuncto Maurici⁹ purpura indutus diademate redimitus ad circum processit & adclamatis sibi laudibus largitis populo vt moris est muneribus primus ex gręcorũ genere in imperiũ confirmatus est. Insignia boni imperatoris.

De primo Langobardorum rege. Cap.XXXVI.

At vero Longobardi cum per annos decem sub potestate ducũ fuissent: tãdem cõmuni consilio Flauiũ Autharii supramemorati prĩcipis Clephonis filium regem sibi statuerunt. Cui ob restaurationem regni duces qui tunc erant mediam totius substantiæ suæ p tem contribuerunt: vt esset vnde rex ipse siue qui ei obsequebantur, per diuersa distributi officia alerentur. Erat sane hoc mirabi- Langobardi regem eligunt.

le in gente Longobardorum: nulla erat violentia: nullæ struebantur insidiæ: vnusquisque quo libebat securus sine timore pergebat.

De Mauritio impatore Francos in Langobardos sollicitante. Cap. XXXVII.

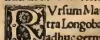

Oc tempore Mauritius imperator Childeberto regi Francorũ quinquaginta milia solidorũ p legatos suos ea vel maxime direxit gratia: vt cum exercitu supra Longobardos irrueret: eosque Italia pelleret. Qui nil moratus cum innumera Frãcorum multitudine Italiam subito introiuit. Longobardi vero cõferẽdę manus spem abiicientes munimentis suarum se commisere vrbium: & intercurrẽtibus legatis oblatisque muneribus pactum cũm Childeberto fecerunt. Quo ad Gallias remeante cognito imperator Mauritius quia cum Longobardis foedus iniisset: solidos quos ei ob Longobardorum expulsionem dederat repetere coepit. At ille suarum virium potentia fretus: pro hac re nec responsum reddere voluit.

De Persecutione catholicorũ in Hispania. Cap. XXXVIII.

Xtitit in illis diebus apud Hispanias persecutio dira catholicorum: q̃ tali quadã ex causa a Gadsunda matre Brunichildis est excitata. Herminichild⁹ Lemugildi regis fili⁹ sororẽ Childeberti habebat vxorẽ. Qui videlicet Herminichild⁹ p̃dicatione Leandri Hispalensis pontificis atque adhortatione suæ cõiugis ab arriana hæresi qua pater suus languebat ad catholicam fidem conuersus fuerat. Gadsunda aũt tentabat si posset Iugũdam suam neptẽ flectere: vt maritum qualicũque perderet morte. Sed cum id nequisset implere, suadet regi vt filium cum vxore propria alterius ciuitatis iubeat incolere domicilia: dicens se offendi eo q alterius essent fidei. Cũque hac iniuria Herminichildus minime flecteret ad neganda veræ fidei sacramenta ipsius pater eum sepsit custodia. Quẽ postmodum in ipso sacro paschali die securi percussum interemit. Iugundis vero post mariti ac martyris funus ab Hispaniis fugiẽs dũ Galliæ repeteret genuina arua, in manus militum incidens: qui limitẽ Hispanię aduersus Gothos tuebãtur: cum paruo filio capta atque in Siciliã ducta ibi diem clausit extremũ. Filius vero Constantinopolim imperatori Mauritio est directus. Captiuitate sororis Childebertus comperta & de his quæ contra eam gesta fuerant certior factus exercitum in Hispaniam traiecit. Cum Gothis p̃lio confluxit maximamque cladem eis inferens victor exinde regressus est.

Vrsum Mauritius Augustus legatos ad Childebertum mittens eũ vt cõtra Longobardos exercitum dirigeret orabat. Childebertus existimãs suã adhuc germanã Constantinopoli degere, legatis Mauricii adquiescens vt suam posset sororem recipere iterum Francorum exercitum ad Italiam contra Longobardos direxit. Verum Lõgobardis aciẽ producere atque aduersariis ire obuiã meditantibus, Franci ac Alemanni dissentionem inter se habentes, sine vllius lucri conquisitione, ad patriam remearunt.

De Ioanne, Benedicto, & Pelagio Romanis pontificibus: de Mummoli ĩ Auẽnionem profugio. De Childeberti ad Chilpericũ trãsitione. De Lupo Cãpanorum duce. De Chilperici in Petrogoricos expeditiõe. De Baudastis interitu. & de Hospitii reclusi sanctitate: & B. Martini Gallicieñ. transitu: & Comete, & portento cælesti. Cap. XXXIX.

Omanam porro ecclesiam post Ioánem Benedictus suscepit regẽdam: postq̃ Pelagius absq; iussione principis ordinatus est: eo q; Lõgobardi obsiderent Romam nec posset quisq̃ a Roma progredi.

Mummolus patricius a Gũtranno rege desciscens in Auẽnionem castrum se contulit: vbi aduersus insectãtes armis sese defensare, aliisq; subsidiis munire parabat. Mũmolus.

Childebertus etiã Guntranni pace relicta Chilperico cõiungitur: promittente Chilperico eo q; sine liberis esset, Childebertum regni sui facturum se hęredem. Cuius promissionis vt in cæteris solitus erat mẽdax apparuit.

Lupus dux Campanensis ab Vrsione & Bertefrido in fugam actus cum iam iam q; aut capiendus aut interficiendus cum suo exercitu foret: Brunichilde pro eo ĩtercedente ab imminenti periculo eripitur: p̃sidium tamen eius supra memorati duces direptiõi tradiderunt. Lupus dux Campanię.

Chilpericus Desyderiũ ducem ad peruadendas Petrogoricũ & Agẽnũ Aquitaniæ vrbes cum instructis dirigit copiis. Qui fugato Regnoaldo duce p̃dictas vrbes inuasit: vxoremq; Regnoaldi cunctis rebus expoliauit.

Baudastis dux cum maxima sui exercitus parte in wasconia periit.

Vit illo tempore reclusus quidam dei seruus Hospiti⁹ nomine apud Nicẽsem vrbẽ, qui catenis super nudũ corp⁹ cõstrictus ferreis desup cilicio tegebatur. Cæteris quidem diebus purũ panẽ & paucos dactylos edebat: ĩ quadragesima vero radicibus earum quas eremus ferebat hęrbarũ alebaẽ. Per quem in terris solo adhuc corpore conuersantẽ virtutes multas ad laudem & gloriam nominis sui dominus ostendere est dignatus Hospitius reclusus.

A tempestate beatus Martinus Galliciẽsis migrauit ad dominum. Hic Pãnonia oriundus loca sancta in oriente circũiens habunde se illic literis imbuit: & per Galliciam reuertens in basilica q̃ prima apud Hispanos in honore sancti Martini dedicata est, põtifex ordinat⁹ triginta in hoc officio expleuit ãnos.

Anno septimo Childeberti regis qui fuit. XXI. Chilperici atq; Guntranni, stella cometes visa est in die sancto paschę.

Apud Suessionẽsem ciuitatẽ cælũ ardere visum est: in Parrhisiaco pago sanguis de nube fluens vestimenta multorum hominũ cruẽtauit. Valitudines varię ac mortalitas magna eo anno Francorum attriuere gentem. Ostenta mira.

De Rodini ducis obitu & pietate. Cap. XL.

Vnc quoq; Rodinus dux mortuus est verus eleemosynarius bonitatis plenus, iuste se in cunctis agens ac pauperes Christi diligens. Hic dum vna dierum mortuum sepelire vellet, propriis præcepit pueris monumentum quoddam aperire: vt in eo defunctum poneret. Qd illi cum maturato implessent inuenerunt immensi ponderis thesaurum: solidorumq; non contemnẽdum numerum: eleuatumq; a terra detulerunt ante domini sui p̃ntiã. Ille vero donũ cæleste intelligens pauperibus cuncta vt consueuerat largitus talẽtum sibi creditũ ei a quo acceperat duplicatum per manus retransmisit egenorũ. Multa aũt signa & prodigia eo anno in cœlo sunt visa.

De Chilperici in hæresim Sabellianam lapsu & resipiscentia. Cap. XLI.

quoqꝫ ignominiam generaret: nunq̃ tamen ita aïo commotus est vt quemlibet iniuste opprimeret: qđ alias sane non consueuerat agere. Solũmodo Leudastem eoqꝫ cõtra epm̃ falsum tulerat testimonium excommunicatum ab omni suo iussit eliminari regno. Tunc Leudastis vniuersas suas res quę ei per beneficiũ regis concessæ fuerant a ciuitate Turonica in Bituricẽsiũ fines asportauit: & diu huc illucqꝫ oberrans tandem post longum ęui spatium reconciliatus ecclesię & in gratiam receptus a rege. Dum moneretur a pontifice Gregorio quatin⁹ obseruaret se a reginæ aïo cõtra se turbato: paruipendens ammonitionẽ dum illa ĩ quadã oraret ecclesia ad pedes ei⁹ prouoluitur: a qua despectus dum oratorium fuisset egressus & quædam mercimonia emere vellet vt muneribus sibi reginam cõciliaret, ab eius pueris circũuallatur. E quibus vnum gladio percutiens a reliquis in fugam act⁹ in medio põte Parrhisiacæ vrbis pede inter duo ligna lapso tibiam sibi fregit. Vnde sublatus & in vnã villã iussu regis ad sanandum deportatus, a missis reginæ inter duos vectes effracto gutture infelicẽ vitam finiuit. Hoc ergo exitu periit: qui vt crimen episcopo suo obiiceret multos in vincula coniecerat: quos & verberibus affecerat: nec in ipsis quoqꝫ sceleribus degenerabat. Nam de fiscalinis ortus seruis primũ culinę deputatus est regiæ. Sed quia lippis erat oculis inde in pistrinum redigit. Vbi dum inter fermentatas massas se delectari assimulat, fuga se seruitio subtraxit. Quã dum sępius reduct⁹ repetit, auris abscisione signatus est. Qui hãc iniuriam tegere nõ valens ad vxorem Chariberti regis se contulit: cui adulationibus familiarissimus factus custos equorum efficitur: inde comitatum super cæteros nactus custodes post mortem reginæ comitatum Turonicum a Chariberto percepit, de quo cum ignominia quã p̄fati sumus deiectus est. Riculfus vero cleric⁹ qui contra Antistitem proprium falsus non dubitauit esse testis, p̄cipiẽte rege tãta sustinuit flagella: vt etsi reus foret miraculũ tamen spectantib⁹ p̄beret tanta patiens tormenta. Verum a capitali supplicio interuentu beati Gregorii liberatus est: qui inter cruciatus & verbera hoc confessus est ideo se talia de regina adinuenisse: vt ea de regno eiecta Clodoueus qui solus ex filiis Chilperici superat a p̄re regnũ suscipiẽs regnaret. ¶Hic etenĩ Clodoue⁹ ex alia vxore Chilperici post mortem filiorum regis qui ex Fredegunde geniti erant instigante ipsa regina apud Brenacum villam a patre manere iussus est: vt simili quo fratres morbo deperiret. Nam apud eundem vicum dysenterię tunc sęuiebat pestis. Sed ille vbi mortis euasit discrimen: dolos persentiscens nouercę, fastuose eam despiciens iactitabat se solum hæredem regni relictum. Non defuere tamẽ qui delatoria cõtra eũ vsi arte non solum quę ipse iniuriose loquebatur de regina, verum & aliqua ad ipsam referrent mendacia: asserentes maleficio matris cuiusdam meretriculæ quæ cũ Clodoueo solita erat cubare eius filios ĩterisse. Regina hoc audito iracũdia cõmota puellam quidem cęsam ante hospitium Clodouei palo p̄cepit infigi. Matrem vero ei⁹ verberibus laceratam vera fuisse quæ dicta erant profiteri coegit. Cum a rege vltionem posceret, rex venatum profectus filium vt ad se veniret iussum alligari fecit & reginæ direxit. Quem illa sepsit in custodia interrogans rei veritatem vel qui ex principibus ei fauerent. Verum ille nihil criminum confessus amicos suos seu familiares detexit. Illa eum post biduum trãs Matronam in villã Nocetũ nomine duci & ibi ĩ custodia cultro interimi mandans, regi per subintroductas ĩsinuari fecit personas: qꝫ ipse se interfecisset: & adhuc cultrum in loco vulneris persisteret. Qđ rex audiẽs nullum pro morte filii concipiens luctum eum ibidem sepeliri mandauit. Mater Clodouei crudeliter necata: soror a pueris reginę illusa in monasterium est detrusa. Mu

Leudastis exitus.

Fredegundis puersũ ingenium.

lier quę cōtra eum locuta fuerat vt viua vreretur adiudicata: dum mendacium fru stra dixisse clamaret, ad stipitem ligata viuens exusta ē. Thesaurari⁹ Clodouei a Cu pano stabuli comite de Biturico retractus & reginæ victus directus, ab ipsa, rogāte pro eo beato Gregorio Turonico epō, vinculis ac poenis absolutus est.

De Chilperici spectaculis: de Saluii visione: & q̄ eā secuta sunt. Cap. XLIIII.

Er id tempus Chilpericus apud Suessionas & Parrhisios circos ædificari iubens spectacula populis pbuit. Sane post memoratam synodum dum beatus Gregori⁹ ad propria rediturus cum pfato Saluio familiare colloquium in atrio domus regiæ haberet: ait ad eum vir dn̄i Saluius. Vides ne o frater super tectum aulæ quę ego cerno? Cui cū ille respōderet se nil aliud q̄ tegulas quas rex pridē superponi iusserat videre: rogaretq; vt si ipse aliud quidlibet cer neret indicaret: æstimabat em̄ illum solito more iocari: ille iterato ad eum: Conspicio inquit gladium irę dei super hanc dependentem domum. Nec frustra hæc vaticina tus est. Nam post viginti dies duo filii regis mortui sunt de quibus paulopost dice mus. Ipse quoq; archipręsul Gregori⁹ vna noctium post matutinos hymnos strato recubans vidit angelum dei super ecclesiam volātem q̄ clara voce dicebat. Heu heu pcussit deus Chilpericum & cunctos filios eius: nec erit ex his qui nunc viuunt vll⁹ in regno eius successor. Tūc em̄ quatuor adhuc supstites erāt. Hoc tempore synod⁹ apud Lugdunū cōgregata multos epōrum negligenter agentiū coarguit.

De benedictione quam Iudæus respuit: Chilpericus expetiit: & de Eparchii reclusi obitu. Cap. XLV.

Nterea Chilpericus in villa Nouigētū noīata cōsistens dū Parrhi sios iter suum destinauisset, pfatum Gregorium antistitem roga bat vt cuidam Iudęo nomine Prisco sibi familiarissimo manus im poneret. Sed reluctantem Iudæum & se non credere reclamantem insuper & fidei nostrę derogātē opportuna satis disputatione bea tus pontifex redarguit. Cui rex quia inquit o sancte sacerdos per fidus est benedictionē respuit, vtiq; & ipsa elongabitur ab eo. Ego vero tibi dico verbis Iacob q̄bus ille cōtra se luctantē allocutus est angelū: Nō dimit tam te nisi benedixeris mihi. Pontifex igitur benedicens regi ac vna cum eo cibū ac cipiens, ad propria rediit.

Eo tempore obiit Eparchius apud Engolismam reclusus vir magnificę sanctita tis: qui hominem furti gratia patibulo suspensum vitæ restituit.

De Theodoro Massilien. epo. & Lupo ciue Turonen. de eclipsi lunæ: & prodi gioso sanguinis fluxu aliisq; portentis. Cap. XLVI.

Psis diebus Theodorus Massiliæ episcopus a Dinanno rectore p uinciæ comprehensus iniuste & iniuriis affectus dū inde liber ad Childebertum regem properaret, iterum a Guntranno rege capi tur. Cuius clerici odio eum habentes hoc audito res ecclesiæ inuadunt: promptuaria spoliant: de ipso etiā pontifice crimina falso proloquitur. Tunc Childebertus rex ad auunculum suum regem Guntrannum dirigit: mandans partem Massiliæ quam

ei post obitū patris sui dederat sibi reddi. Sin aliter sciret se eo plura amissurum. His Guntranno nequaq̄ assentiente & insuper vias in regno suo custodiri iubente ne qs fidelium nepotis sui Massiliam adiret: Childebertus Gūdulfum senatorii generis virum, suum vero domesticum ducē creatum memoratam direxit ad vrbem. Qui per Turonicam eo tendens ciuitatem a beato Gregorio agnitus q̄ matris eius esset auūculus humanissime diebus quinq; apud ipsum est habit⁹: ac itineris necessariis sumptis est profectus. Cūq; a Dinanno & clericis ipsi quidem introitus vrbis, epō vero Theodoro qui iam custodia solutus se ei iunxerat ingressus negaretur ecclesiæ: tandem aliquando Dināno suaserunt: vt in ecclesia beati Stephani q̄ muris vicina erat eis collocuturus descenderet: quo dum venisset ab ostiariis ipse solus receptus est: cæteris qui eum sequebantur exclusis: deductusq; a Gundulfo ac antistite in salutatorium, increpatur grauiter. Illis itaq; qui cum eo venerant & se non receptos indignabant fugatis Gundulfus seniores capi pcepit: volens eos ad vrbem deducere: vt illi portas aperirent. Interim Dinannus agnoscēs se captum teneri ad pedes eorum ruit pollicens se portas reseraturum: regiq; simul & pontifici de reliquo fidem seruaturum. Sua igitur fide dimissus ducem pariter cum pontifice exultante omni populo recepit in vrbē. Clerici sane q eo impulsore neqter cōtra suū egerāt pastorē: dū ad domum eius se contulissent, fideiussores dare compulsi sunt: vt regi Childeberto se pñtarent. Gundulfus aūt recepta Massilia & episcopo suæ sedi restituto ad regem reuersus est. Dinannus autem spreta quā pmiserat fide antistiti, ad Guntrānum regem mittit: qui dicerent se quidē vrbem tradere velle: sed Theodorum obstare: nec illi ciues vllatenus parituros nisi sacerdos alicubi truderetur i exiliū. Quibus verbis rex irritatus eum sibi vinctum exhiberi iussit. Sed cum antistes sibi metuens non facile egrederetur ab vrbe, euenit necessitas dedicādę basilicę suburbanę. Dum igit eo pperaret ex insidiis subito aduersarii prorumpentes clericos cæterosq; obsequentes cæsos in fugam agunt: ipsumq; equo proprio deiectū vili imponentes iumēto, ad regem deduxere. Cui Aquēsē pruenienti ad vrbem Pientius episcopus clericos ac cętera viæ attribuit necessaria. Porro rex eo discusso dū imunē inuenisset a culpa, multis honoratum muneribus ad suam reuerti imperauit ecclesiam. Qui a plæbe cū lætitia receptus inuenit ecclesiæ res suasq; a clericis peruasas. His quippe pro causis fœdus inter Guntrannum & Childebertum ruptum discordiaq; immensa acta ē. Verumtamen regibus hoc modo ab inuicem dissidentibus, Lupus quidā ciuis Turonicus vxore defuncta dum clericatum expeteret, a fratre Ambrosio ne id faceret prohibitus est pollicēte coniugem se eius congruam generi illi prouisurum. Cui rei dum studet dare operam, ab adultero qui cum cōiuge Ambrosii stupri rem habebat vterq; perempti sunt. Dum vnus alterum deo subtrahere, ac vitę pñtis oblectamētis tra derenititur, & se & illum perdidit. Lupus.

Hoc anno luna eclipsim passa est: & intra territoriū Turonicum verus de effracto pane sanguis effluxit. Prodigia.

In Siluanecteñ. pago hois cuiusdā domus cum ille mane surgeret sanguine introrsum aspersa apparuit. Murus Suessionēsis diuinitus subuersus est. Andegauis terræmotus factus est. Intra muros vrbis Burdegalensis ingressi lupi canes deuorauerunt: ignisq; per cælum cucurrisse visus est.

De Prisci Iudæi obstinatione & interitu.
Cap. XLVII.

Prisci iudęi perfidia.

LA tempestate Chilperic⁹ rex dum multos iudęorum baptizari iussisset: & ipse eos ex sacro lauacro suscepisset: nullaten⁹ Priscum familiarem suum, cuius supra meminim⁹, verbis ad credendum cōuertere poterat. Iubēs ergo eum custodię mancipari ab eo muneribus seducit, vt daretur ei spacium filium suum Massilēsi hebręę coniungendi: ac tum demum iussa compleret. Sed qui noluit confiteri Christum lōgo post tempore descendit ad infernū. Nam octo inter ipsum ac quēdam Patrium ex iudæo conuersum iurgio, ab eo gladio percussus interiit.

Priscus iudæus interimitur.

De Chilperico ob interfecti p̄sidii pontis Parrhisieñ. in Guntrannū vltione. Cap. XLVIII.

APud pontem Parrhisiacæ vrbis memoratus princeps custodes posuerat: vt insidiatores de regno fratris sui Guntranni aduenientes arcerent. Hos Asclepius officio quondā ducis functus nocte vna omnes interemit: pagūq; ponti proximum depopulatus est. Quapropter Chilpericus cum exercitu super fratrem irruere volēs cōsiliis bonorum virorum monitus restitit: mittēs fratri legatos vt mala sibi illata corrigeret. Ille iustitiæ amator prout monebatur agere non distulit. Verūtamen Chilpericus his non contentus aliquas a fratre ciuitates auferens nouos eis comites p̄fecit p̄ceptum dans vt earum tributa suo inferrētur thesauro.

De tabellariis Charterii ep̄i dep̄hensis: & Theodorici ortu. Cap. XLIX.

HIs diebus Auūnichio comite Lemouicino duo detenti sunt hoies ex nomine Charterii Petrogorici antistitis lr̄as ferentes: in quib⁹ inter alia quæ de Chilperico continebant maledicta, hoc etiā legebatur q̄ ep̄s quereretur se de paradiso pulsum descēdisse ad infernū. Vtrq; hoc volens intelligi: q̄ a regno Guntranni in dominiū deuenisset Chilperici. Quibus regi pariter cum delatorib⁹ delectis p̄cipitur adduci ep̄s de his rationē redditurus: sed cum nō facile conuinceretur ad propria illæsus regredi iubetur.

DEniq; post funera filiorū Chilperico fili⁹ nascit, quē sequēti anno Parrhisiis in paschali festo baptizari fecit Theodoricumq; nominauit.

De Legatione fœciali Childeberti ad Chilpericum. Cat. L.

POrro Childebertus Aegidiū Remensem archiep̄m cum aliis optimatib⁹ ad Chilpericum patruū suū confirmandi fœderis q̄d inierant causa dirigit. Ex q̄bus Aegidius in hunc modum legationis retulit ordinē. Pacem quam tecum gloriose rex inclyt⁹ nepos tu⁹ firmauit, petit oīo a te stabiliri. Fratris autē tui beniuolentia ideo vti nequit quia partē eius ex Massilia iniuste retinet: neq; transfugas reddere ei vult suos. Idcirco si iūctis viribus vestris vnanimes ei⁹ expugnationem adorsi fueritis: vltio debita pro illatis iniuriis: ab eo facile exigi poterit. Ad hæc ita respondit rex. Fratris (inq̄t) mei culpa tā ē in apto vt difficile occultari queat. Nā si dulcissim⁹ nepos meus animo malefacta eius recēseat: reliqs p̄termissis reperiet patrē suū fraude Guntranni interiisse. Quapropter & ego me spondeo adiutorē illi in vltionē paternę futurum necis: quē amuli fratrē magnę si nūc viueret dilectiōis. Hęc dū rex porasset datis obsidib⁹ fœd⁹ stabilitū ē. Cōtinuo Chilpe

ricus exercitũ de regno suo cõmoueri pcepit:qui ciuitates fratri subditas obsidens⁊ circũiacentes depopularetur agros. Tũc Berulfus partiũ eius dux cum Turonicis & Andegauis vna ex parte, Desyderius & Bladastis ex alio latere cum maxima multitudine Bituricenses aggrediunt. Quib⁹ rex hoc dedit mãdati vt capta vrbe sacramẽta noie exigerẽt suo. Sed Biturigi apud castrũ Mediolanẽse, qd nũc Magdunum dicitur, quindecim armatorũ milia Desyderio duci opponẽtes, cũ eo conflixere. Reliqui duces vrbem obsidione cinxerunt. Chilperic⁹ vero licet nõdũ exercitus Childeberti aduenisset tñ quosdã de eius ducib⁹ secũ hñs vniuersas copias suas per Parrhisios transducẽs vastando cuncta Milidunũ venit. Cui Guntrannus non dubitauit obuiam ire in solo deo spem hñs. Cuneumq; hostiũ p cupiditate ab aliis segregatum crepusculo noctis aggressus vltima labefactauit pernicie. In crastinum intercurrẽtibus legatis frater cum fratre paciscitur: pollicentibus vtrisq; cõmissoꝝ correctionẽ. Quippe Chilpericus dum milites furto ac rapinis abstinere moneret: nec tñ obtemperarent: comitẽ Rothomagensem gladio percussit: sicq; reliquos coercens ad propria reduxit: cunctã prius restituens pdam captiuosq; relaxãs. At illi qui Bituricos obsederãt: accepto nuntio vt inde recederẽt q̃cũq; oculi viderant manus rapiebant dum ad sua redirent.

De vulgi in Aegidiũ epm seditione. Cap.II.

Childebert⁹ autẽ omnes militiæ suæ quas aggregauerat cohortes dum vno in loco detinet: murmur subito populi minoris aduersus duces & Aegidium epm nocte proxima insremuit dicentis. Tollanẽ a facie regis q regnũ eius inter se vẽditant: qui vrbes ei⁹ alienę subiiciunt ditioni. Hęc dicẽtes mane facto ad tentorium regis pperant armati: vt Aegidium interimerent pontificem. Quo cognito sacerdos ascenso equo cum paucis fugam arripuit. Cui tam veloces timor fugienti addidit alas vt labentem tibia fasciolam colligere non curaret. Ea tñ causa illi fuit auxilio: q aduersarii equos ad insequẽdũ paratos nõ habebant: dumq; illi moram insequendo faciunt ipse se intra vrbem Remorum contulit. Post hæc Guntrannus Childeberto nepoti suo partem Massiliæ quã inuito eo retinebat reddidit. Chilperic⁹ quoq; pro obitu filii quẽ ei natum supradiximus fuisse graui affectus moerore nuptias filiæ suę quã regi Hispaniæ per legatos tũc despõderat in posterum distulit. Quapropter missis veredariis legatum qui in Hispaniã tẽdiebatur reuocauit: dicens ei: luctu pro morte filii grauat⁹ nuptias in tẽpus qd cõstitui celebrare nequeo. Verũ legato insistente voluit eo dirigere filiã quã ex Audouera susceperat: deoq; in monasterio Pictauensi tradiderat. sed a beata Radegũde p hibitus est.

De Mummolo magiæ & veneficii insimulato. Cap.III.

Dum ista geruntur relatio quorũdam ad Fredegũdem cucurrit reginam: dicentium puerum qui tunc defunctus erat, technis Mũmoli sui pfecti per quasdã mulierculas maleficiis & incantationibus vitam amisisse. Is reginę iamdudum erat infensus. Quæ talia de eo audiẽs rapi meretrices ad supplicia iubet q̃ se fatebanẽ carminibus multos interemisse innocentes: filiumq; eius pro Mummoli donasse salute. Tunc quidem regina alias earum flammis tradidit alias rotis innexuit. De Mummolo vero conquesta est apud regem: quẽ rex oneratũ catenis adduci trabeq; reuinctis post terga manib⁹ suspẽdi pcipiens qd ma- Veneficaꝝ perfidia.

f.

leficii nosset interrogabar. Sed nil se de morte filii regis nosse dicẽs, hoc solummodo confessus est φ potiones pcantationesq; varias a memoratis accepisset mulierculis ad pmerendam regis & reginę gratiam. Tandẽ depositus mandauit regi se nil sensisse poenarũ. Ille eũ maleficũ eẽ pꝛestatus loris durissimis flagellari ac gladio percuti Iperauit: p cuius vita regina ęgre licet obtinuit. Qui tamen non post multum dolore ipsorum tormẽtorum iteriit. Regina aũt assumẽs thesaurum pueri, vestes qdẽ oĩs igne combussit. Aurum vero fornace conflans terra obruit: ne qd esset qd ei filiũ ad memoriam reduceret. De Clerici cuiusdã libidie & igratitudie detestãda. Ca. LIII.

Porro Etherius Lexouię epus clericum quendam propter puellam quandam quã seduxerat morti destinatũ, viginti redemit aureis. Cui profitẽti se doctorẽ fore lfatum scholã cõmittit. Sed cũ a parẽtibus puerorũ quos docebat sæpe ad cõuiuiũ vocaref: vnius matrem concupiuit. Qđ cum illa casta indicasset viro suo: & ille clericum ad suppliciũ quęreret: iterum a pontifice liberat⁹ pristino restituitur honori. Hic itaq; miser tantorũ oblitus beneficioꝝ dum vna dierũ pontifex ad agricultores exercitandi gratia exisset, cũ securi eũ pone seq̃batur. Cõuersus sacerdos & vidẽs eum, vt quid ait me cũ hac prosequeris dolabra! Tunc ille eius prouolutus pedib⁹ veniam petiit dicẽs. Indulge pr̃ sancte reo facinus cõfitẽti. Ab archidiacono nãq; vt talia auderem impulsus ter iã eleuatis ad te percutiendũ manib⁹: subita tegebar caligie: validoq; arripiebar tremore. At vbi deposueram man⁹, cõfestim & visus & vigor redibat pristinus. Qđ vbi antistes audiuit deo gratias agens illũ hęc tacere iussit: seq; ad domũ cõtulit. Verũ archidiacon⁹ ppẽdẽs p aliũ se nõ posse nocere epo p seipsum calumniã fingit. Asserens se vidisse mulierẽ a cubiculo pontificis egredientẽ: statim p cum iam dicto clerico irruens epm vinciri imperat. Alligat pontifex eius manibus: de cuius sæpe brachiis vincula deiecerat atq; ab eo mãcipat custodiæ: quẽ sępi⁹ scelerosos eduxerat de carcere. Interea cernens eps humanũ sibi deesse auxiliũ pcibus opem implorat diuinam. itaq; diuinitus solutis vinculis custodibusq; sopitis fugiens e custodia ad regẽ transiit Guntrannum. Tandem aduersarii inuenta occasione regi Chilpico suggesserũt illũ pditorẽ regni esse. Verũ populus p pastore mœstus direxit: qui regẽ p reducẽdo eo exoraret. Chilperic⁹ ergo misit ad fratrẽ vt põtificẽ ad suã dimitteret vrbem dicens se nil offensę i ipso reperisse. Gũtrannus aũt multas epo tribuens pecunias ad ppria eũ remisit: datis ad antistites regni sui eplis vt illũ muneribus honorarent. qui iter faciens tanta a fidelib⁹ suscepit mũera: q̃ta vix ciuitati inferre sufficit. ¶De Clotharii filii Chilpici ortu: partis Massilię p Mũmolũ restitutione: & Chilperici metu. Cap. LIIII.

Nillis dieb⁹ Chilpico denuo natus ẽ fili⁹ noĩe Clothari⁹. Quapropter vniuersos carceres in regno suo Chilpic⁹ apiri iussit: & diuersoꝝ reos criminũ absolui. Verũ idẽ rex Parrhisios vrbẽ cõtra pactũ qđ cũ Frãcis inierat (ne scilicet iure dñantis & ea aliqñ eam ingrederet) violẽter irrauit: ob quã rem portionẽ eiusdẽ ciuitatis q̃ eũ contingere videbatur iuste amisit.

Mũmol⁹ ptẽ Massilię q̃ ad Gũtrãnũ ac Childebertũ cõpetebat a se puasã reddidit. Chilpicus metuẽs Gũtrãnũ & Childebertũ cõtra se cõspirasse apud Camaracũ thesauros oẽq; defensionis suæ psidiũ cõstituẽs exercitum sępe mouebat: & ac si ad pliũ progressurus in papilionibus residere faciebat. De Innocẽtio Rotenorũ & Sulpitio Biturigũ epis: deq; Rosarum pmaturitate & arboribus biferis. Cap. LV.

Heodosio Rotenorum epo defuncto Innocentius Ganalitanorum comes per decretum Brunichildis reginae successit.

Remigio quoque Biturigum psule decedenti, Sulpitius a Guntranno rege substituitur: dicente pfato principe multis epatus cōpetitoribus: Nō est (inqt) nostrę cōsuetudo māsuetudinis ecclesias Christi pretio vendere: ne nos damnatione digni & vos mago Simoni similes videamini & hoc quidem rex dignum memoria protulit verbum.

Att. dictū memorabile Gūtrāni regis.

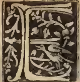
Hoc anno rosae visę sunt mense Ianuario & arbores q̄ mēse Iulio fructus protulerant iterum mense Septembris alios protulerunt.

Rosae & fructus arborū alieno tēpore.

De Filiae Chilperici regis p legatos desponsatione. Cap.LVI.

N dicti mensis Septēbris Calendis Chilpericus filiā suam Hispanorum regi hoc ordine per legatos despondit. Veniēs Parrhisios Fiscalinorū multos a parentibus segregatos cū filia Hispanias petere vi cōpellebat. E quibus aliqui vitā sibi laqueo extorserūt ne a propinquis quoque secederēt. Multi etiā violentia illuc ire coacti testamenta condiderunt: quasi in proximo vita cariturі. Talisque tūc luctus Parrhisiacis erat incolis: qualis quondam fuit aegyptiis interemptis primogenitis. E legatis sane Childeberti quos ad Chilpericum direxerat obtestans ne de thesauris ciuitatū quas sibi pripuerat vel de mācipiis quicq̄ filiae tribueret: vnū clam interemptū fuisse ferunt. Suspitio erat Chilpericum ei⁹ necis fuisse auctorē: q tn̄ p reliquos nepoti mandās nil se ex vetitis psumpturum: multa ex suo filię largitus est. Quinetiam regina tanta in auro argento variisque vestibus protulit munera: vt rex existimaret se inopem relinqui. Cernens illa turbari pter hoc regē: ad circunstantes Francos ita vt Chilpericus audiret sic locuta est. Nullus (inqt) nostrū autumet haec regalium esse ornamenta thesaurorū. Quaedam em̄ ipse princeps mihi dotis nomine contulit: quędā proprius labor adquisiuit: aliqua vestra munificentia tribuit. Hac satisfactione suscepta intentio regis quieuit Francorū quoque primores filiam regis clarissimis ditauere donis. Tanta denique thesaurorum fuit copia vt sex plaustra his onerata eam pcederent. Quae digrediens ab vrbe Parrhisiorū post oscula & lachrimas parentum, dū curru veheretur, in ipso portę limine effracto vnius axe rotę ad terram corruit. Cui cum plurimi malam optarent horā: populus hoc pro auspicio suscepit. Dum octauo denique ab vrbe miliario tentoria fixissent: quinquaginta viri raptis centum equis cum eorum aureis faleris ad Childebertum regē se contulerūt. Vnde metuēs Chilperic⁹ ne aliq̄ insidię pararent filiae a nepote suo vel fratre: q̄tuor milia armatorum ei⁹ deputauit tuitiōi: quib⁹ Bobo & Wado duces perāt. Pręcepit etiā vt de substātiis pauperū necessaria eis in itinere subministrarentur: ne fisci reditus aliquo mō minueretur. Hac igitur cū pōpa. Cūque vtriusque sexus multimoda familia Hispanias petiit Chilperici regis filia. ii vero qui eam deducebant cūcta p quae ibant vastata linquebant. ¶De Fredegūdis astu & illecebris & Chilperici obitu ac moribus. Deque Aurelianorū cū Blesensib⁹ in Dunen̄. expeditione. Cap.LVII.

Rat aūt pfata Fredegūdis forma egregia: cōsilio callida: dolis excepta Brunichilde pēn̄ agnoscēs. q̄ addicto ad suas libidines Chilpicoita mētē ei⁹ cupiditate sui obstruxerat: vt foeminea svīcere si pualēs auiditates q̄si vile mācipiū isolētię muliebri obseq̄ret. Dū igit ipēso eā diligeret

amore: quadam die venatū profectus e regia in stabulum descendit equorum: regina vero ęstimans regem iam progressum in interiori cubiculo caput propriū aqs parabat abluere. Rex ergo iterum in regiā regressus cubiculum post illam itrauit: & eā vt iacebat sup scānū accliuem baculo in posterioribus ludens percussit. Illa autumās Lādericum hoc fecisse: qui comes tunc & maior domus erat regiæ: consueuerat q cū regina stupri habere cōsuetudinē: ait: vt qd Lāderice talia facere psumis. Illico rex ac si amens effectus, vbi hæc audiuit, in suspitionē deductus indignatione nimia furēs animiq imposexiliit fugiens turpis corruptelæ contagia. Nec furētem capiebat aula: itaq syluarum secreta petiit vt venatibus intentus tantam animo cōceptā leniret iracundiam. Cognoscēs vero regina non ęquo animo regem verba tulisse sua: & periculum suæ imminere saluti si eum opperiretur venturum: timorem abiicit: foemineamq audaciam assumit: & mittēs vocari iussit Lādericum: cui & dixit. Res capitis tui Landerice nūc agit: plusq tibi de sepultura q̄ de lectulo, nisi caues, in proximo cogitandum erit. Narrauitq ei cuncta quæ dicta seu gesta fuerāt. Quibus agnitis Landericus reputare secum scelera sua ipse coepit: & conscientiæ stimulis exagitari: nullum fugę locum nec euadendi subsidium sibi relictum: circunuētum velut quibusdā retibus & captum teneri. Deniq ingemiscēs altius Vę inquit diei quo in tātam cordis amaritudinem deueni. discrucior miser animo & quid agam vel quo me vertam ignoro. Cui Fredegūdis, ausculta ait paucis: & quid ego te facere velim & quid nobis profuturum sit scies. Reuertēte rege de venatione vt ei mos est, subobscura nocte immittātur homicidę qui pmiorum pollicitatione contemptum sumētes vitæ letali eum perfodiant vulnere. Quo facto nos securi a mortis periculo cum filio regnabimus Clothario. Laudat Lādericus consilium: & reuertētē de sylua Chilpericum his qui cum eo venerant alio intentis, circunstantes qui missi fuerant pcepto satisfaciunt: atq desilientem equo opprimunt: clamantes insidiatores a Childeberto rege Austrasio directos dominum suum interemisse & se in pedes q̄tocyus syluam versus dedisse. Quo audito qui aderant arreptis equis quos non videbant insequi conati sunt. Quos cum minime iuenissent ad propria sunt reuersi. Madalulfus Syluanectēsi epus qui iam tertia die in tētorio residebat: & regi minime colloq poterat propter fastum superbię qua idem rex tumebat: vt eum iterfectum cognouit aduenit. Allatoq eius corpore & veste meliori circundato naui imposuit: & a Calensi villa vbi hæc acta fuerant Parrhisios deducens in basilica sancti Vincentii sepeliuit quam ipse immunem ab omni ciuili negotio tam ineundo vel redeundo vel negotia exercendo per totas regni sui prouincias regali pcepto tēpore abbatis Cubilionis esfecerat: necnō & duas possessiones in pago Caturcensi sitas: quarum altera Ipiacus: altera autē Adiacus dicebat tempore Droctouei abbatis per singraphū ibi contulerat. Fuit vero Chilpericus gulę deditus: cuius deus venter erat. In cuius tempore pauci clerici ad episcopatum sunt promoti: ipso neophitis ecclesias cōtradente. Ipse nāq omnes sui temporis sapientes scientia se anteire existimans cōposuit duos libros imitari Sedulium volens: in quibus plurimi versus scazon erant: breues quoq syllabas pro lōgis longasq pro breuibus cōtinebāt. Cūq & alia opuscula vel hymnos siue missas componeret: quę nulla poterant ratione suscipi: cum ipsis etiā memorati superius libri a memoria aboliti sunt hominum. Causas pauperum non facile ad se ingredi sinebat ecclesias seu monasteria hostili odio insectabatur: adeo vt plęrumq in palatio residens astantibus sibi diceret. Ecce diuitiæ nostræ ad ecclesias transferunt soli nunc episcopi regnant: solis eis defertur honor. sacerdotes etiam domini sibi in

Chilpericus rex perfidia vxoris Fredegūdis interficitur.

Chilpericus rex.

fabulam verberet & in prouerbium. Quid autẽ plura de eius prauis recẽsemus moribus! Nullum deniq̃ vnquã pfecte dilexit: a nullo dilectus est. hoc modo periit inuisus suis nec amabilis extraneis.

Defuncto Chilperico Aurelianenses iuncti Blesensib⁹ expeditionẽ super Dimenses agentes eos inopinate oppsserũt: res eorũ mobiles auferẽtes: immobiles igne cremantes. Sed eis ad sua redeuntibus, Carnotini cum Dimensibus foederati similem per omnia vltionis inflixerunt plagam par pari referentes: & cum in maius ira augmentaretur interuenientibus vtriusq̃ partis comitib⁹ pax facta est. Expeditio aurelianeñ & Beseñ. in Dlimenses.

De Fredegundis & Thesaurariorum Chilperici profugiis. Cap. LVIII.

Interea Fredegundis regina marito viduata ad basilicam Parrhisiacę vrbis ĩ honore sanctę Marię dicatã cũ Thesauris quos secum habebat se conferẽs, a Ragnemodo suscipit̃ epo. Nam thesaurarii Chilperici regis cum Thesauris apud Calam vicum repertis, cũq̃ missorio aureo quẽ idem rex magnis fabricarat ĩpẽsis, ad Childebertum regem se contulerunt. Porro eadem regina prudẽti cõ filio vsa ad Guntrannũ regẽ legatos direxit: mãdãs se cũ filio quẽ ex Chilperico fratre ipsius susceperat in clientelã illi velle tradere. Gũtrannus de fratris interitu veris indiciis certior factus Parrhisios summo studio contendit. Occurrit autem ei Fredegundis & eum intra vrbem recepit. Post quem Childebertus adueniens dum a ciuibus ingressus ei prohiberetur, ad patruum mittit: poscẽs vt pactũ qđ dudum inierant, rectius firmaret. Verum memoratus pñceps ĩpos quidem legatos ꝑfidię redarguit: q̃ eorum prauis consiliis amicitia olim cum nepote iũcta dirempta foret: se vero cum eis foedus non facturum respondit. His Childebertus sibi nuntiatis iterum mandauit vt se de regno Chariberti qđ sibi debebatur remoueret. Respõdit ille sibi magis deberi qui frater defuncti erat: nec se vllo modo fraternã hæreditatem alteri cessurũ. Rursum alios nũtios mittens Childebertus rogabat vt Fredegundis sibi ad supplicia traderetur: quę patrem cum patruo maligno peremisset ingenio. Respondit ille in proximo placitum cum nepote se habiturum: ibiq̃ de his & similibus tractaturũ: eosq̃ ei a quo directi fuerãt remisit. Occulte nãq̃ Fredegundi videbatur patrocinari. Quã dum sæpius ad conuiuium euocaret, vna dierũ e medio prandio regina surgens a rege inuitabatur vt aliquid cibi adhuc sumeret. Sed illa iuxta consuetudinem mulierum sibi accidisse dicente: vt pro cõceptu surgeret: rex ammiratus est sciens nondum quartum pterisse mẽsem ex quo alterum pepererat. Templũ diuę virginis apud Parthisios.

De Clotharii filii Chilperici p principes inauguratione deq̃ Guntranni plausibili ad populum concione. Cap. LIX.

Principes sane Chilperici e quibus Ansoaldus primus erat: acceptum filium eius Clotharium per ciuitates regni eius circũduxerunt: & sacramenta ex nomine ipsius atq̃ Gũtrãni susceperũt. Guntrãnus vero vniuersos quos Chilpericus iniuste oppresserat releuans, ecclesiis testamẽta ab eo ablata restituit. Sed suspect⁹ hominum inter quos venerat malitia nusq̃ nisi armis custodibusq̃ vallatus progrediebatur. Vnde quadam die in ecclesia facto silentio circunstantem populiq̃ multitudinem hac voce rogauit. Obsecro inquiens vos qui adestis populi vt firmiorem / quam fratribus meis ante hoc non seruastis mihi fidem custodiatis: quatenus valeã cum quiete nepotes enutrire meos vosq̃ cum Concio popularis.

iustitia regere: ne forte (qd deus auertat) me ante tempus sublato & ipsi careāt nutritore & vos rectore. Cūq; eius verba ammirans populus laudasset, dñm ꝓ ei⁹ rogabat salute.

De Rigundis detētione & dotis eius occupatione. Cap. LX.

Vm hæc agerētur, Rigundis Chilperici regis filia quam ad Hispanias missam fuisse diximus, Tholosam veniēs moras itineris ibi innectere cœpit. Sed ꝑlato ad aures Desyderii ipsi⁹ vrbis ducis de morte Chilperici nūtio, capta ac thesauris oībus spoliata i basilicā sanctę Marię confugit. Cui Desyderius arctum cōstituēs victum thesaurū sigillo munitū in quadā domo fortissimis tradidit viris custodiendū & ipse ad Mūmolum Auinione residentem transiit.

De Theodori Massilieñ. qui pseudo fratrē Gūtranni extulerat mulcta: & prodigiis eius anni. Cap. LXI.

Oua iterum cōtra Theodorum Massilię pōtificem iurgia sunt orta: eoq; Gundoaldum quēdam qui se fratrem Guntranni falso asserebat suscepisset. De cui⁹ origie pauca differere libet. Hic deniq; Gundoaldus in galliis natus: moreq; regum a matre sua enutrit⁹ (Gūdoald⁹.) vti consuetudo antiquis Franciæ fuit regibus, capitis comam gerebat ꝓfusam. Oblatus itaq; a matre Childeberto seniori est dicēte eaq; Clotharii fratris eius filius esset. Sed quia Clotharius eum odio habebat ideo ad ipsum cui⁹ nepos erat delatum vt ab eo educaretur. Quē Childebertus expers filiorum ad educandum suscepit: poscentiq; Clothario videndum transmisit. Ille intuitus eum incidi eius ꝓcepit capillos: hūc suū negās filium fuisse. Post obitum quoq; eius dum a Chereberto eius filio loco fratris aleretur: a Sigeberto euocatus iterum incissis crinibus Colonię incustodiam truditur. Vnde fuga elapsus succrescentibus capillis primum ad Narsetem Italiam tūc gubernantem: inde q; ad imperatorem transiens familiarissimus ei efficitur. Lapso sane pauci temporis interuallo Guntrānus Boso cuius supra meminimus, ad sepulchrum dñi oratiōis gratia properans, eum Constantinopoli repperit: a quo vt ipse post asseruit, solicitatus ad Gallias rediit: & a Theodoro episcopo Massiliæ exceptus sumptis ab eo eqs ad Mūmolum ducem qui a Guntranno rege desciscens Auinionē cōfugerat, se confert. (Theodor⁹ epūs Massilieñ.) Qđ Guntrannus Boso agnoscēs eius se velle conatibus contraire assimulans Theodorum episcopum in custodiam posuit arguens eum insidiatorē regni ausum fuisse suscipere. Sed pontifice sub duris custodibus dñm exorante lux imēsa totam subito in qua custodiebaṫ repleuit cellulam: ita vt dux memoratus nimio arriperetur timore. Ductus tamen antistes ad Guntrannū regem, cum Epiphanio antistite qui ex Italia Massiliam demigrauerat, iterum mācipatur custodię: i qua quidē Epiphanius obiit. Theodorus vero innoxius repert⁹ ad sua rediit. Nam prolatis literis ex nomine fidelium Childeberti quibus inscriptum erat vt Gundoaldum honorificentissime exciperet absolutus est. Guntrannus sane dux cum alio duce Guntranni regis thesauros Gundoaldi qui ad quandam maris insulam euentum rei pstolando demigrauerat, diuidens: nō paruum auri ac argēti pondus in vrbem Aruernorum deuexit. Ex qua ad Childebertū demigrās i redeundo a Gūtrāno rege cū filio capt⁹ minis ab eo terrebaṫ: q; ꝑ poenis ꝑ iuitato a se Gūdoaldo cōsumeret interminātē se pe audiebat. Cui ille. Ex hoc inquā me inocētē cōprobabo cū filio i obsidatū tradito

Mũmolum eius fautorem ingenio captum tibi tradidero. Credidit rex pollicenti & retento puero ipsum siuit abire. Qui Auinionẽ cum copiosa suorũ manu vallans vrbem quibusdã satellitibus Rhodano submersis/ipse colloqui Mũmolo cupiẽs super ripam brachii fluuialis quo ciuitas cingitur deambulat. Hortatu deniq; Mũmoli spondentis nil aduersi eum passurum flumen cũ vno ex amicis ingressus socio aquis submerso Boso vndis se huc illucq; circũferentibus hastam a milite sibi protensam arripiẽs ereptus est. Demũ illatis sibi a Mũmulo cõuiciis & grauioribus illi a se relatis dum eum obsideret: Gundulfus cuius supra meminimus missus a Childeberto eum ab obsidiõe remouit Mũmolum secum deducẽs in Aruernũ. Qui diu ibi fastidiens residere, ad suam vnde digressus fuerat rediit ciuitatẽ: iunctusq; duci Desiderio qui ad eum vt diximus de pago venerat Tholosano, euocatũ Gũdoaldũ more antiquorum Frãcorum regem proclamantes esse suum, eleuauerunt eũ clypeo. Cumq; tertio totum cum eo circũiissent exercitum clypeus repẽte ruens cum rege vix a terra eleuari potuit.

Gũdoaldꝰ ab exercitu rex declaratur.

Erat dum talia agerentur mensis decimus: apparueruntq; in vineis pampini cũ vuis ad plenum formatis & in arboribus flores.

Pharus quoq; ignea per cęlũ nocte currẽs media/late mũdũ luce lustrauit clara.

Prodigia.

Columna etiam ignis cælo pendere visa est: cui supposita erat stella magna quã æstimabant homines interitus Gundoaldi esse indicem cum & terra tremeret ac alia multa apparerent signa.

De Guntranni cum cohæredibus regni concertatione. Cap. LXII.

N illis diebus Guntrannus rex duces suos ad peruadẽdas vrbes quas Sigebertus de regno Chariberti fratris amborũ tenuerat quasq; Chilpericus Childeberto nepoti suo ex fratre Sigeberto genito vi pręripuerat direxit. Verũtamen Garíricus comes partium Childeberti post mortem Chilperici sacramenta fidelitatis a Lemouicinis domini sui vice exegerat. Ceterum Pictauos paria acturus veniens a ciuibus cum gratia susceptus audiuit bituricos qui regi parebãt Gũtrãno, hostiliter ĩ Turonicos irruisse: quoniã & ipsi quidẽ iã se ad Childebertũ cõtulerant. Idcirco Bituricensibus territoriũ Turonicũ depopulãtibus Maroilẽsis vici/ecclia sancto Martino dicata ab eis est cremata. Vbi euidẽs apparuit virtꝰ beati confessoris pallam altaris cum circũiacentibus herbis a flamma defendentis. Mirabile dictu trabes ingẽtes igne fuisse combustas & molliciem linthei seu hærbarũ mansisse intactã. Cognoscẽs ergo Garíricus quę agebãtur misit qui Turonẽsibꝰ denũtiarent ne vllatenus se ad partẽ Guntrãni transferrent. Ad quæ mãdata Gregorius episcopus hæc reddidit responsa. Guntrãno regi post fratrũ obitum omne regnum Francorũ eo iure deberi: vt queãdmodum Clotharius pater eius super proprios filios, sic Gũtrãnus super nepotes suos principaretur. Nõ igiť se repugnaturos: sed ipsum quoq; inepte agere se dixit ęstimare: qui putaret tãto principi se posse repugnare. Vidẽs comes nõ qualia ipse voluerat sed qͣlia mãdauerat rex a Turonensibus geri: relicto in vrbe Pictauorũ Eberone Childeberti regis cubiculario ipse quasi exercitũ cõtra inimicos cõgregaturꝰ exinde discessit. Tũc Pictaui fines suos vastari cernentes: nã Turonici cũ Aurelianẽsibus & sępe nominatis fœderatis hostibus agros eorum rapinis ac incendio subuertebant: legatos eis de pace miserunt petentes vt vsq; ad placitũ quod patruus cum nepote constituerat quiescerent &

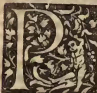
Mirũ de diuo Martino

tum demum illum quem deus forsꝗ dedisset dominum essent habituri. Sed illis respondẽtibus petitiones eorũ non se ppositurost regi pceptis coacti Pictauii sacramẽto se fideles Guntrãno fore spondẽtes fautores Childeberti a suis pepulere mœnibus. Nec tamẽ hæc facientes diu in fide durarunt. Tandem adueniente die colloquio regũ præfinito Childebertus mãdat Aegidio Remeñ. archiepiscopo legatione fungi apud patruum. Qui nil moratus ad Guntrãnum pergit: hocꝗ initiũ sermonis ad demulcendũ principem habuit. Gratias inquit pręcellẽtissime regũ omnipotenti referimus deo: qui tibi non solũ regni tranquillitatẽ verum & augmentum quotidie attribuit. Cui rex. Illi ait vere sunt gratiæ referendę qui omnium est benignissimus gubernator regnorum: non tibi cunctorũ nequissimo hominum: cuius consilio mearum sunt vastati fines vrbiũ: qui sub veste omnia nõ domini sacerdotis, verũ crudelissime geris officiũ proditoris Silẽte ad ista sacerdote pręnimia indignatione vnus legatorũ ait regi. Mandat tibi gloriosissimus nepos tuus dominus noster Childebertus rex vt patris eius hæreditatẽ illi ad integrũ reformes. Ad hęc Guntrãnus rex respõdit. Iam me ex hac causa responso satis fecisse arbitrabar. Respõderã enim in alio placito qđ & nũc respõdebo: pactionib⁹ ea mihi cessisse nec me vlli eis cessurũ nisi gratia amicitiarũ. Tũc alter e legatis his ad regẽ vsus est verbis. Si hęc (inquiens) optime princeps difficilia tibi videntur impetratu saltem illa impetret vt Fredegundis ei ad supplicia dedatur: quæ patrẽ eius cum patruo nefandissime interemit. Huic quoꝗ rex hoc reddidit respõsum. Tradi ei dicẽs nullatenus potest eo ꝗ filiũ regem ac rege genitũ habet & eam innocentẽ a crimine quo impetitur esse puto. Post hęc Guntrannus Boso qui dudum vt predictũ est ad Childebertum transierat: & tunc cũ legatis ibi aduenerat: quasi aliqua regi Gũtranno suggestur⁹ ad eũ accessit. Iubet rex silere atꝗ eũ huiusmodi puenit sermone. Quid ais o bone vir cuius prudẽtia ideo orientis expetiit regna vt nobis Ballomirẽ quẽdam (sic nãꝗ rex nominabat Gundoaldum) inde arcesseret: qui vrbes nostras persuaderet. O semp perfide & nullo modo in his quę promiseris permanens. Respõdit ad ista Boso. Tibi inquiens regi in solio regali residenti nemo audet contradicendo obloqui. Verũtamẽ si quisꝗ meorũ æqualiũ istud mihi impingeret crimen: obiecta armis refellens deo opitulante & te spectante eũ potenter superarẽ. Tacẽtibus interim cæteris rex subiunxit. Cunctos pie viuẽtes hoc indignari oportet ac conari vt aut e medio auferatur hominũ tyrãnus hic cuius pater procurator fuit regalium molendinorũ & (vt verius fatear) lanę opificio vitam produxit suam. Et ꝗuis fieri possit vt vnus homo vtriusꝗ sit artis peritus/propter obprobriũ tamẽ regis quidã ex legatis calũniari cœpit dicẽs. Ne loquaris tam inculte o rex. Nam qua ratiõe potest existere vt cuiuslibet hominis sint duo patres re spirituali excepta? Nõ sunt hęc regię dignitati congruentia verba. Vniuersis igit̃ pro his sermonib⁹ in risum solutis alius legatorum dixit regi. Vale dicim⁹ tibi o rex & quia nepotis tui pacẽ aspernaris scito securim fore paratam qua fratres percussi sunt tui vt ea excidaris. His dictis iussit rex eos a conspectu suo pelli ac super capita recedentiũ stercora de plateis collecta proiici. Pro tanta igitur iniuria vehemens inter reges discordia exorta est.

De Fredegundis reginę in Asylo Parrhisiensi sæuitia per Audonem inflammata. Cap. LXIII.

Er idē tēpus Leonardus quidā optimatum Chilperici a partibus Tolosę aduenięs Fredegūdi reginæ adhuc in maiore ecclesia parrhisiaca residēti intimauit se fuga lapsum ab ei⁹ filia: quā affirmabat in magna victus ac vestitus degere inopia. Quibus verbis regina indignata præcepit ab eo auferri balteū quē ex munere memorati meruerat regis ac omni priuari dignitate. Simili modo multos ab obsequio filię recedentes vel honore priuauit vel cōtumeliis seu pœnis affecit. nec verebatur domini aut eius genitricē in cui⁹ manebat Basilica dum peruersa ageret adhęrente ei Audone suo in malis oībus cooperatore quē populus tunc peremisset nisi in ecclesiam cōfugisset.

De Prætextati Episcopi Rothomagēsi restitutione. Cap.LXIIII.

Rætextatū sane Rothomagensem pontificem de exilio mādauit Guntrannus rex reduci. Propter quem cum synodum vellet rex cōgregare: Rāgnimodus Parrhisiensis antistes dixit a sacerdotibus nequaq̄ eum cōmunione fuisse priuatum: nec esse necesse ideo episcopos vocari. Sic demum Pretextat⁹ vrbi restitutus est suæ.

De diligenti Guntrāni custodia sui: & Fredegundis in agrū perfugio & fraude. Cap.LXV.

Nterea cum orāte Rege apud vrbē Parrhisiacā adueniēs quidā pauper suggessisset ei vt se a Faraulpho Chilperici quondā cubiculario obseruaret: dicens se consilium eius q̄d de perimēdo rege conceperat compertum habere. Audito hoc Rex interrogatum quidē & negantē dimisit: se vero ita armis & custodibus muniuit: vt nuſq̄ nec ad ecclesiam quidē sine armorum aut custodum munimēto pcederet. Fredegundē autē in Rotoialensē Rothomagensis territorii vicū ad peragendum q̄d superesse poterat vitæ direxit. Quā multi optimatum Chilperici prosecuti eā inibi cum Melanio qui Pretextato depulso ab ea subrogatus: ac post reuocato a Guntranno reiectus erat, reliquerunt: promittentes se filio eius Clothario fideliter pariturος. At illa exortem se honoris & relictam indignata: & Brunichildem potentiorem (vt erat) ęstimās: Olericum quem dā fallendi dolis instructum ad eā dirigit: quatinus simulando strenuum famulatū occultū mortis inferret ictum. Qui dominę iussis obtemperās fingit se crudelitate Fredegundis offensum ad Brunichildis properasse conspectum: q̄ audierit eius benignum in oēs affectū. Tandem in parte susceptus amicitiarum omnibus adulabatur dominā etiā vsq̄ ad cubiculi deducēs ianuā: coæqualibus se prębēs beniuolum maioribus subiectum. Sed nō diu quis esset suspitiōe imminēte valuit tegere. Nēpe quæstioni subdit⁹ prodidit omnia malignitatis arcana: & diris affectus suppliciis ad priorē remissus est dominā. Cui quę sibi accidissent enarrans: vt quasi supplicio auferri ab animo Brunichildis posset re aūt vera vt pœnas pro non perpetrato lueret scelere, manuum ac pedum abscisione ab ea est mulctatus.

De Eberulfi punitione & in beatū Gregorium Turonēn. simultate & Guntranni gestis. Cap.LXVI.

INterie̅ctis dieb⁹ Gũtrãnus rex Cabillonas regressus fraternę necis authorẽ sollicite inuestigãs p responsales Fredegũdis Eberulfum in palatio Chilperici cubiculariis praepositum eius sceleris cognouit esse caput. Rogatus vero ab ea, item Eberulfus fuerat: ne ipsam desereret. Qui dum consensum ei denegasset suum: ob id apud regẽ accusatus est ab illa. Rex igitur felle cõmotus circunstantibus amicis iurauit: se non solum homicidã verum cunctam eius perditurum generationem: quatenus ausus interficiendorum Regũ de regno tolleret Francorum. Hoc terrore perculsus vir supra nominatus ad basilicã sancti Martini cum clericis quibus frequentes intulerat iniurias aufugit. Tunc Aurelianẽses cum Blesensibus ad custodiendum ne exinde vspiam dilaberetur iussu regis alternas sortiti vices in eundo ac redeundo multas agebãt prędas: dumq; duo qui mulas iam dicti rapiebant confessoris/ad domum cuiusdam rustici potum petituri aduenissent, & ille se habere negaret: vnus eorum protenta hasta, vt eum percuteret: ab eo ictu gladii peremptus est. Alter casu socii perterritus aufugiẽs quae male peruaserant/reddidit. Post haec facultas omnis Eberulfi quę multa erat valde diuersis a rege cõcessa. Dom⁹ quoq; quã intra muros possidebat Turonicos, adeo direptioni tradita est; vt nihil nisi nudi superessent parietes. Pro his itaq; causis calumnias sancto antistiti inferebat Gregorio: quasi cuncta eius gererentur consilio: minabaturq; ꝙ si vnq̃ regis rediret in gratiam, similem ei retribueret vicissitudinẽ. Verũ antistes plus clemẽtia pro eius miseriis q̃ indignatiõe pro illatis ab eo cõmouebatur iniuriis. Cumq; foret eidem misero domicilium in sancti Martini salutatorio: & a presbytero cui seruandi oratorii cura delegata erat, reliquae clauderentur ianuae: per ostium illius salutatorii ingressi ecclesiam pueri vel puellae/vniuersa rimabãtur ornamẽta sacri templi. Qđ postq̃ custos sacrę ędis animaduertit: ac ferreis ipsas fores affixit clauis: media ferme nocte in ipsis nocturnalibus hymnis a pręfato Eberulfo cum episcopo suo Gregorio & clericis tantis lacessiri sunt conuiciis: vt laudes deo debitas relinquere cogerentur. Sed & clericum quendam iam temulentus ꝙ vinum sibi non largiretur super scãnum extensum pene vsq; ad mortem flagellis cecidit: multorumq; caedem in atrio beati antistitis exercuit non veritus illi ingerere contumeliam: cuius quotidie flagitabat clementiam.

Visum diui Gregorii Turoneñ.

Porro vna noctium vidit idem episcopus somnium: qđ eidem viro retulit/in hũc se habens modum. Videbam ait me sacrosancti Martini astantem altari ac dominici celebrare mysteria sacrificii. Guntrãnumq; regem ipsam ĩgressum orationis domum suis imperantem: vt te a palla altaris cui inhaerebas euulsum foras pellerent. Cui cum intermissis ego missarum solẽnis me obuium prębere m: & ne te contingeret manibus quoq; detinerẽ: tu interea ara sacra deserta huc illucq; pauitãs circunflectebaris. Tum ego ex hoc molestus, dum tibi innuerem ne quoq̃ abscederes euigilaui mecum in animo visionis reuoluens causam. Ad haec Eberulphus multũ ait/cogitatio mea cũ viso q̃drat quoq; tuo. Quidnã cogitas inq̃t ãtistes. Cogito ĩ fit ille si me Guntrãnus rex hinc voluerit extrudere: vna manu pallae altaris ĩhaerẽte: altera te cũ clericis gladio trucidare. Intellexit episcopus illũ daemonis instinctu

talia effari. Nec longum fluxerat tempus: cœperunt fieri actu manifesta quæ fuerát episcopo viso reuelata: deniq; Guntranno quærente virum qui arte ab ecclesia educens Eberulfum, aut sibi adduceret vinctum, aut gladio relinqueret trucidatum: obtulit se Claudius quidam ad id opus strenuum spondens se fore ministrum. Pollicito itaq; sibi tanti sceleris precio: ad Eberulfum accedit: iurat per deum perq; omnia cœli ac terræ sancta nullum fidelius aut posse aut velle causam eius apud regem exequi q̃ se. perpendebat enim infelix alio eum non posse commodius decipi commento, q̃ suo periurio. Quid plura? Credidit miser deieranti: ac in castrinum a clericis accitus cum eo ad conuiuium accedit. Finitis epulis Eberulfo secum per atrium basilicæ deambulanti & mutuam amicitiam iureiurando pollicenti, ait Claudius. Si forte facultas foret iocundiora reperiri vina faterer me eorum ardere desyderio. Respondēs Eberulfus cuncta quæ cuperet se præbiturum: dum modo dignaretur eius adire hospitium: vniuersos dirigit pueros potioris vini haustum quęsituros. Cernens Claudius illum resedisse solum: cuius magis ipse letum q̃ aliud sitiret merum: manus eleuans erga sancti Martini sepulchrum: eum in hunc exorabat modum. Te (inquiens) sancte confessor oro: vt sospes reuisam coniugem cum filio. His dictis euaginato gladio impetum faciebat in aduersarium. Cuius conatum vnus intelligens famulorum brachiis complexum resupiāt Eberulfum: qui iam a Claudio erat saucius. Ille e vagina exemptum ensem inimici defixit in latera. Sicq; a circunstantibus eius satellitibus inuasus multis telorū interfectus est ictibus. Claudius vero tam immanis facinoris sibi male cōscius ad cellam abbatis confosso latere abscissoq; pollice profugit: poscens se oculi ab eo. Verumtamē irruentibus Eberulfi stipatorib⁹ vallatur armis domus: iacula per fenestras intro iaciuntur: abbas quoq; vix a duobus clericis illęsus reseratis extrahitur ostiis: per quę introgressi aduersarii Claudium sub lecto latitantem nacti iugulant sociosq; eius simul. Quorum corpora domo protracta ac super nudam humum iacentia parentes amiciq; colligentes sepelierūt. Ad vindicandum autem homicidium in sacrę ædis atrio perpetratū etiā energumini ac pauperes præ foribus excubantes cum fustibus & saxis properarūt. Hanc igitur a se causam prolatam rex Guntrannus grauiter primo quidem tulit: donec comperto rei gestę ordine animū ad alia tractanda conuertit. Substantiam Eberulfi ii quibus regalis eam contribuerat potestas auferentes, vxorem eius inopem reliquerunt.

Eberulfus interimit.

Claudii exitus.

De Pictauensis episcopi redemptione ac populi reconciliatione. Cap.LXVI.

Nno decimo regni Childeberti: Guntranni vicesimoquarto: idem princeps aduersum Gundoaldum, exercitum ex vniuersis vrbib⁹ sibi subiectis commouit. E quibus Aurelianenses cum Bituricensibus Pictauensem aggressi ciuitatem ciues qui iam a fide desciuerant, ad pristinam vi reuocantes societatem: episcopum iniuriis afficere moliebantur. At ille comminuto vno ecclesiastici ministerii aureo calice se quidem ab exilio populum autem a captiuitate redemit.

De Gundoaldi gestis & aliis quibusdam. Cap.LXVII.

N illis diebus Gundoaldus iter Pictauos destinatum audita expeditione ad Engolismam deflexit: vbi ab antistite & proceribus gratanter exceptus eorum remunerata sedulitate Petragoricas tendit. Cuius præsulem male multatum reliquit: eo q; se cum fauore non excepisset: indeq; Tholosam petens præmissis militibus Ma-

gnulfo pōtifici sibi occurrere mandat. Quapropter Magnulfus conuocatā plebē hortatur monetq; vt viriliter repugnent: ne forte calamitati quam quōdam sub Sigulpho experti sunt: iterato subdatur: meminerintq; quatinus Desiderius ipsius dux vrbis memorati expertus sit fortunā viri dum quōdā simile molitus fuerat. Et hęc quidem populum ad rebellandum excitauerunt: sed robur aduentantis exercitus portas aperiri suasit. Receptum igitur Gundoaldum vrbe ac secum prādentem, his episcopus affatur verbis. Licet te filium Clotharii regnumq; tibi deberi astruas: incredibile tamen apud nostros manet te q̄ cœperis posse proficere. Respōdit ad ista Gundoaldus. Ego inquit & Clothario me genitum fateor & debitam regni portionem in p̄sentiarum adeptus, vrbe capta Parrhisiorum ibi propriam statuam sedem. Nūq̄ ait pontifex tu ista impediente Christo complebis q̄diu quispiam regii superfuerit germinis. Tum Mummolus alapa domini sacerdotem percussit dicens. Non pudet ineptissime tam nugacibus dominum nostrum regem confutare verbis! Desiderius quoq; agnitis his quæ contra salutem suam populo suaserat, pugnis eum fustibusq; cum reliquis cecidit, ac post fune reuinctum pedes direxit ī exilium: raptis tam ipsi⁊ q̄ ecclesiæ facultatibus. Franci itaq; q vndiq; ad prosequendum Gundoaldū permoti fuerant, vsq; ad Dordoniam progressi flumen præstolabantur: si quos eius fama ferente per sentiscerēt motus. Sociauerat se ei Waldo cubicularius Rigundis: vir haud spernendæ potentiæ reliquis puellæ ministris fuga dilapsis. Sed & Desiderius cum Mummolo ac Bladasta necnon Sagittario qui sponsionem de præsulatu Tholosano iam elicuerat ab eo: intimi erant in consilio: perq; eos res agebatur. His diebus ad amicos in superiori Francia degentes misit epistolas: duobus eas tradens ferēdas clericis: quorum vnus Caturcinæ vrbis incola ligneam quam ferebat cauans tabulam immissis literis cæram superinduxit. Nil tamen illum hæc fraus iuuit: quin a fidelibus Guntranni regis deprehensus patefacta legatione post flagella custodiæ cum socio manciparetur. Porro Gundoaldus ad Burdegalensem transiens ciuitatem Bertranno præsule humanissime se suscipiente aliquandiu ibi resedit. Quęrenti vero ei quæ res inexpugnabilem hostibus eum efficeret: indicatum ab vno familiarium est quendam orientis regem reliquias sancti martyris Sergii brachio alligatas ferentem semper aduersariis pręualere. Cumq; sollicite inuestigaret quis huius testis domini patrocinia possideret Bertrānus episcopus dixit esse in eadē vrbe quendā Syrum negociatorem nomine Eufronem: qui olim ab oriēte ea detulit. Hic (inquiens) in domo sua quam ecclesiam consecrauit: inter alia miracula illius dilecti dei meritis patrata, hoc etiam videre præmeruit: q; ciuitate flammata ipa Basilica permansit intacta. Mittitur e vestigio Mummolus dux cum ipso episcopo: memoratas inquisiturus reliquias. Cui acrius inquirenti responsum Eufron reddidit. Noli obsecro me ætate cōfectum defatigare senē: nec sancto illi inferre iniuriam. Verum acceptis centum aureis ab hac desiste intentione. Econtra ille asserens se etiam si ducenti darentur cœpta non deserturum: insuper videns capsulam de pariete pendere apposita scala iubet diacono vt ascendens loculum deponeret. Qui præcepto parens dum sancta manu tāgeret pignora, tanto arrigitur tremore vt confestim ruiturum omnes ipsum putarent deposita tamen Mummolo tradidit. ille inuentum os preciosi martyris ausu temerario percussum cultello in tres partiuit partes. Quibus resilientibus, nec vsq; parentibus: magnus astantes inuadit horror. Prostratis autem illis ad orationem: flenteq; pręcipue sene qui se tanto ingemiscebat priuatum patrocinio: apparuerunt particulæ haud procul positæ. Harum vna Mummolus assumpta discessit. Sed Beatus

Marginal notes:

Indignitas in pōtificē.

Inexpugnabilis quō qs efficiatur.

Miraculū Diui Sergii martyris.

martyr id sibi nõ gratum fore ex hoc pręcipue ostendit: q̃ eidem viro cuius hæc acta fuerant imperio noluit esse auxilio. Verumtamen idem Gundoaldus iterato duos ad regẽ Guntrannũ destinans legatos (quemadmodum Francorũ mos fuerat legatis) iussit illis virgas ferre sacratas: q̃bus prolatis totius immunes forent iniurię. Hi itaq; qui directi erant incaute legationem suam prius popularibus vulgarunt: q̃ regi præsentaretur. Vnde rex eos sibi exhiberi iubẽs seuere interrogat: vnde vel a quo seu a quibus directi essent. Illi rem omnem vt erat enarrant ordine: missos se a Gundoaldo Clotharii (vt ipse profitebat̃) regis filio quatinus debitam repeterẽt regni p̃tem. Quã (inquiunt) nisi mature restituatur cum circumiacentibus in proximo depopulabitur vrbibus. Nec paruam illico coactam aiebat bellorum manum: cum præter Aquitanicas copias validos speraret sibi ex Austria affuturos auxiliatores. Idq; p̃potentes ducũ ex regno Childeberti nosse an ipsi vera prosequerentur. Et hæc quidẽ legati ad primam interrogationem prodiderunt. Postea vero ad trocleas extensi & diutissime cæsi indicarunt Rigundem Chilperici filiam cum Magnulfo Tholosano pontifice in exiliũ relegatã. Demum custodiæ deputati vsq; ad aliam audientiam iubentur adseruari. Virgæ sacratæ.

De Childeberti & Guntranni reconciliatione: & Guntranni consilio Childeberto dato deq; Gundoaldi factione. Cap. LXVIII.

Nterea Childebertus nunciis patrui impellentibus a loco suæ habitationis digressus aduenit ei collocuturus. Tunc ex præcepto Guntranni supramemorati in amborum pręsentiam pœrducti viri cum prius relata iterum recapitulassent addiderũt: vniuersos Rigundis thesauros a Gundoaldo peruasos: ipsumq; dicere solitum inuitante Gũtranno Bosone ab oriente se ad Gallias transiisse. Cũ q̃ principibus Childeberti hæc nota esse asseuerarẽt: suspitio nata est. Ideo aliquos ad præsens colloquium venire distulisse. Tunc demum Guntrann⁹ rex hastam quam manu gerebat nepoti tradidit inquiens. Hoc amãtissime nepos indicio noueris te mihi successurum in regno. Idcirco tradita tibi a me potestate cunctas regni mei ciuitates tanq̃ tuas dispone: reminiscens te solum ex nostra superesse stirpe. Ita quidem rex audiente omni populo proferens, semotum a cœtu aliorum nepotem monuit ne cui manifesta faceret quę ipse ei dicturus foret. Deniq; instruẽs eũ quos fidelium de rebus agendis consuli quosve oporteret a cõsilio remoueri: seu quibus proprii corporis tuendi curam committi: Aegidii episcopi fraudulentias ac periuria, matris quoq; Brunichildis versutias cauendas præmonuit. Finita sermocinatione ad conuiuium ambo reges consederunt: & inter redundantioris mensę epulas serenissimus princeps Guntrannus sic alloquitur cõuiuas. Hortor vos inclyti Franciæ primates vt nepotem meum summo dignũ honore censentes fidei cultum ei exhibeatis: quandoquidem ipse trangressus ęuum pueritiæ suadet meliora de se sperare. Nec contennatis vt puerũ: sed reueremini vt dominum. Post hæc Childebertus restitutis sibi a patruo ciuitatibus quas pater tenuerat suus, ad propria maturauit regressum.

De Gundoaldi in Conuenas fraude. Cap. LXIX.

Conuenæ.

A tempestate Gundoaldus a Desyderio derelictus vna cũ Mũmolo Bladaste ac Waddone siue Sagittario Conuenas vrbem ingreditur. Ea vrbs in cacumine præcelsi montis trans Garonnam sita est procul cæteris remotis mõtibus. Ad radices rupis fons oritur: cui imminet desuper turris altissima quæ ciues ꝑ cuniculum descendentes aquatum a lęsione defendat hostium. Circunuentis igitur memoratus vir eiusdem vrbis incolis vt bona sua intra muros ꝓpter aduentantẽ recõderẽt exercitũ: dũ illi eius monitis paruissent, hac eos fraude decepit. Cõfingens enim hostes iam ĩ proximo esse ita eos affatur. En inimici: egredimini ad resistẽdum eis. Quibus digressis expulso etiam antistite post eos clausit portas seqꝫ ad repugnandum cum satellitibꝰ parat. Q̃ cæca mens hominum ignara futuri! Fuit profecto post ille dies videlicet q̃ simili ordine ipsum expulsum mortalibus ostendit ab vrbe: qua magno captos precio eos qui pellebantur vellet videre receptos reiectis his qui putabantur fidissimi.

De literis a Guntranno ad Gundoaldũ missis: de auri direptione: & de claustri Vincẽtiani apud Agennẽ. spoliatione & eius vltione: deqꝫ callida Gundoaldi querella & reliquis gestis. Cap. LXX.

His diebus Guntrannus rex ei literas ex persona Brunichildis exaratas misit: suadẽtq́ vt dimissis quas aggregauerat ad hiberna copiis ipse Burdegalam hyematum secederet. At hostilis duces agminis quos super Dordoniam castrametatos fuisse præfati sumus, audientes Gundoaldum vlteriorem tenere Garonnę ripam fluminis collata virorum fortium expeditaqꝫ multitudine fluuium natatu transmeare disposuerunt. E quibus aliqui infirmis equis vecti fluuialis aquæ oppressione perierunt: reliqui natando ad contrarium delati litus offenderunt in itinere maximum camelorum mulorumqꝫ numerum auro & argento onustorum: quos fugientes aduersarii reliquerant. Quibus captis & ob impedimenta cum residuis vulgi dimissis ipsi q̃ maximis possunt itineribus Gundoaldum persequuntur. Et venientes ad basilicam sancti Vincentii Agennensis territorii, resistẽtibus his qui eo res suas contulerant, ignem ostiis admouent. Consumptisqꝫ eis vniuersa intro reperta cum sacri ministerii vtensilibus auferũt. Affuit e uestigio diuina vltio: & quorundam manibus sacro igne ardentibus, alii dæmonibus replebantur: quidam semet ipsos interimebant. Tandem residui Conuenas peruenientes in campestribus castra posuerunt. Vastatur primum tota suburbana regio. Vnde quidam acriori prædę succensi cupiditate dum longius a suis recederent, a vicinarum vrbium custodibꝰ trucidabant. Interea obsidione cœpta audaciores per ardua collis ascẽdentes Gundoaldo cõuiciabantur dicentes. Vnde o filicernium hæc tanta tibi præsumptio: vt vitam pictorum arte solitus transigere nũc te regem audeas nominare! Nempe pro similibus ausis a dominis rerum regibꝰ scilicet Francorum sæpe attonsus exilioqꝫ es damnatus. Te quippe vniuersæ Galliæ Ballomirẽ vocitant cognomine. Age nũc inepte nobis responsum redde quis te coegit ista pręsumere: vel quos habeas adiutores viris expone. Nãqꝫ ĩ ꝓximo nostra captus muscipula merita lues supplicia pro tua stulta pertinacia. Hæc & alia illis vociferantibus nequaq̃ mouebat ad iram Gundoaldus: tantummodo ingemiscẽdo aiebat memoratas sibi a patre illatas

Vltio diuina in pdatores tẽpli diui Vincẽtii

contumelias:seq a propinquis iniuste patria pulsum ab extraneis misericorditer receptum. Proximisq hostili odio semper eum persequentibus, ab extraneis amica familiaritate receptum. Deinde inquiens dum peregre regum pollerem diuitiis intimusq essem imperatoris Constantinopolitani amicitiis: Guntrannus Boso me suis decepit fallaciis. Nam in orientē gratia profectum orationis de salute solicitus inter rogans patris quærebam vna qualiter se status regni vel fratres haberent mei. Tum ille de patre ait quæris: is obiit mortem: fratres moriendo secuti patrem vix quempiā suorum reliquere superstitem. Remāsit sane solus Guntrannus & ipse liberis orbat⁹ cum paruulo nepote ex Sigeberto genito fratre. Ad hęc ego & quid inquam mi amātissime mihi nunc censes agendum? Hic vero ille & me hortabatur Gallias adire: & Francos affirmabat mei cupidos mihi velle regnum tradere: maximeq eos qui Childeberti nepotis mei ętatem ad rem tutandam publicā perpenderent inutilem. Nunc igitur vos quoq dominum agnoscentes me fore vestrū a mea desistite obsidione: mihiq fauendo fratrem Guntrannum ad concordiam reuocate. Talia Gundoaldum prosequentē maledictis aduersarii deterrebant insuperq tela in eū iaciebant. Quintusdecimus iam ex quo ibidem aduenerāt fluxerat dies: cum Leudegisilus regalium præpositus equorum quem vulgo Connustabilem vocant: quemq rex ei præfecerat expeditioni: extructa machinamenta ad subruendos deduci imperat muros. Erant carri vimineis cratib⁹ tabulisq tecti ligneis: in quibus latentes milites fundamenta subfoderent murorum. Sed parū hoc proficiēte instrumēto, præsertim hostibus prę acutis sudibus validisq eos inhibentibus saxis: etiam arietes videbantur nō fore idonei eo q ignibus iactis facile possent exuri. Nam obsessi cuppas pice ac siccis repletas lignis accēsasq iaciētes desuper & opera exurebāt & inimicos accessu phibebāt. Cōsumptoq in hoc certamine die in crastinum qui obsidebāt aliud nocendi genus excogitāt. Deniq ex virgis ramisq arborum vnum mirę magnitudinis fascem facientes cupiebant eo implere vallē. Verum conatibus eorū & profunditas vallis & ignis ab aduersariis de superiorib⁹ cum lapidibus missus restitit. Leudegisilo contemplanti omnes actus suos irritos fieri, in mētem venit opportunius fore clausos de pditionis tentare sententia. Aduocatum itaq Mummolum ad sibi colloquēdum incusare cœpit: cur clementissimum regem Guntrannum deseruerit & iniquissimo tyranno se iunxerit. Quid porro expectas ait an vt capta vrbe male dispereas? Quin potius resipiscens ad benignum reuertere dominum relicto illo nugacissimo post paululū puniendo. Tūc Mūmolus se quidem consulturum respondit: regressus vero in vrbē cōuocat Sagittarium atq Waddonem. Bladastes enim timēs captum iri vrbem iniecto domui ecclesiæ igne, dum cæteri ad restinguēdum properarent incendium: ipse clā aufugit. Iunxerant autem factioni suæ Caruilfum eiusdem vrbis ciuem: cuius apothecis quæ permultæ erant ipsi alebantur. Hunc ergo Mummolus cum prædictis adiit: ostendit deinde q̄ iniquo res suæ sint constitutæ loco: q̄q odiosi ipsi cunctis effecti sint gentibus, dum incerti generis regi fauent. Ad extremum hortatur cedant rebus aduersum se fluentibus: & si sibi sacramento securitas vitæ ac salutis detur, ciuitatem iam iamq capiendam cum pseudo rege hostibus dedant. Assentientibus sociis memoratus dux Leudegisilum mandat venire ad colloquium & quæ sibi cum sodalibus complacuerint exponit. Laudat ille sententiam iusiurādumq præbet se apud regem suum eorum vitam impetraturum. Q3 si principis voluntas in sua durauerit pertinacia, in qualibet illos se spondet clausuros ecclesia donec Guntranni deferuesceret ira. Hac Mummolus seductus versutia Gundoaldum tali idēti

Leudegisili calliditas.

dem circũuenit muscipula. Prono inquit aĩo deuotaq; mẽte me tibi fidelẽ fore nõ solũ cõtra hostes pugnãdo sed etiã ipse probasti experiẽdo. Nã q̃ sæpe meis cõsiliis vsus semp fruitus sis psperis tute melius scis. Nũc quoq; par mihi manet consulendi affectus sicut tu bene es meritus. Ideo autem cũ aduersariis sermonẽ habui vt eorũ erga nos persentiscerem qs sit animus. Qui inquãtũ ppendere quiui tuę nequaq̃ aduersantur vtilitati. In vno mirari se aiũt te tãtopere pręsentiã fratris vitare: autumareq; q; genealogię ignarus tuæ cũ gnaris diffugias disputare: nec fratri tuę cupido visionis agnoscendum te pręsentare. Si ergo nunc tibi me audire placuerit atq; ad regis Gũtranni pręsentiã vna cũ his mecũq; pperare: & te hac suspitiõe exsolues & tibi paciq; cõsules. Nõ fefellit anim⁹ Gundoaldũ se a Mũmolo iri deceptũ: eiq; hoc reddidit responsum. Ego (inquiẽs) licet inuit⁹ has iã deseruerim partes: vobisq; impulsorib⁹ Europã adierim: bona tñ volũtate atq; itegra fide vestras semp foui ptes: nec meas vtilitates vestris ptuli cõmodis. Et iã q̃uis eius q me huc pellexit venire pfidia in propatulo claruerit dũ & me fugax reliquit & thesaurorũ partẽ furto abstulit: nihilominus ego vos quasi meæ auctores salutis perpetuo colui ac fratrũ loco dilexi. Nunc igit si secus (qđ nõ oportet imo qđ nõ decet) aduersũ me egeritis: psertim cũ ego corp⁹ animãq; meã simul cũ cõsilio ac opibus in vestris cõstituerim manibus: scrutator cordiũ illud aduertat deus. His dictis assensum pbuit: vt cũ eis ad hostes descẽderet. Mũmolo vero monẽ te ne superbo vtẽs ad eos iret habitu: quin poti⁹ reformato ei quẽ ab ipso acceperat balteo auro fabrefacto, pprio accingeret qui fulgore memorati carebat metalli. In hoc (inquit) tua iam patet fraudulẽtia: dũ ea q̃ ex tuo vsq; ad istud possedi tẽpus repetis. Illo quoq; negãte vlla se cõtra eũ vsurũ fraude, ventũ est ad portã vbi eos fortissimi opperiebant aduersariorũ duces Boso videlicet cũ Bollo Biturigũ comite nõ minima satellitũ vallati caterua. Quib⁹ Gundoaldũ excipiẽtibus Mũmolus in vrbẽ regressus portas firmissime obserauit. Cernẽs Gũdoaldus se a suis derelictũ, & ab hostibus circundatũ: introitũq; vrbis sibi pręclusum: manus eleuãs ad cœlũ cũ cordis gemitu sic orabat ad dominũ. Iudex æterne ac vltor innocentiũ, deus cui omne patet secretũ, qui nullius amplecteris dolũ, nec lætaris fraudibus malignãtiũ, esto velox vindex mearũ miseriarũ, retorquẽs in eos q me tradiderũt inimicis deceptionis ipsorũ laqueũ. Post hæc verba cõsignãs se cruce dominica cum his qui se ce

Gũdoald⁹ iterficitur.

perãt abire cœpit ad eorũ castra. Nõdũ collẽ, cui ciuitas imminet, pterierat & impulsus a Bollone ruit i faciẽ ferebaturq; in pfundũ vallis. Cũq; surrexisset & cõtra aduersũ montẽ niteretur: a Bosone lapide pcussus in capite concidit spiritũq; exhalauit. Inde fune ligatis pedib⁹ protractus: loricaq; qua amiciebat exutus: ac lanceis cõfixus per totũ circũducit exercitũ. Mũmolus vero oẽs thesauros diripiẽs, vniuersos i diuersis

Cõuenę diripiuntur.

occuluit locis: dataq; sequẽtis luce diei hostibus portas vrbis aperuit: q in tantã cædis exarsere insaniã: vt etiã sacerdotes domini ad ipsa iugularẽtur altaria: reliquosq; ciuium cũ ipsa cõcremarent vrbe. Quorũ dux Leudegisilus clam ad principem Guntrannũ nuntios miserat super traditores ciuitatis eius exquisituros iudicii sententiã. Ille cunctos gladio puniri pręcepit: vt huiusmodi ausus de regno tolleret Francorũ ne quis scilicet tyrannis in reliquũ suffragari auderet. Quo cognito Cariulfus cum Waddone e castris fuga lapsi sunt. Mũmolus quosdã ad arma cõcurrere cernẽs & super se irruere eos velle intelligẽs: ad tabernaculũ Leudegisili recta gradit via: incusans fidem sibi pollicitã infringi. Cui Leudegisilus, Ego (inquit) progressus cuncta mitigabo. Et his dictis prolato extra limẽ ostii pede signum suis vt Mũmolum cũ Sagittario episcopo morti traderẽt dedit. Illis iussa facere maturantib⁹ pueri Mummoli eo

præcipiēte aditū domus defenſare nitebatur: donec dñs eorū armis ſe muniret. Sed aliquibus eorū leto occūbētibus, aliis vulneratis, Mūmolus armatū ſe oſtio obiicit: et aduerſarios omni virtutis conamine cędēs exinde remouit. Quos dū loco cedētes incaute inſectatur, egreſſus domū a lateribus circūuenitur: confixuſq; telis concidit exanimis. Cuius caſu Sagittarius quondā eps turbatus dū ſtaret ſtupens: qdā ad eū: vt quid ait epe hic ac ſi amens cōſiſtis? Quin potius operto ne agnoſcaris capite feſtinus ſyluā pete. Cui dū pontifex parens plantas fugę cōmendaſſet: quidā velociter gradienti caput cū operimēto eū aſſecutus abſtulit. Leudegiſilus ad ſua cum victore exercitu regredi feſtinans dū milites nequaq̄ a rapina coerceret: cuncta per quæ tranſitus fuit vaſtata reliquit.

De Rigundis ad matrem reuectione. Cap. LXXII.

Is diebus Fredegundis Cuppanē cubiculariū ſuū Toloſam direxit: exploraturū quonā pacto erga filiā ſuā res ſeſe haberent. Cui etiā hoc cōmiſit mādati: vt quocūq; valeret ingenio eā ad patriū reueheret ſolū. Qui dictis obaudiēs Toloſam petiit: reginæq; filiam in magna humiliatione conſtitutam offendit: & ad matrem q̄ celerrime potuit deuexit.

De Mummoli rebus fiſco addictis: & Italiæ diluuio magno & peſtilentia. Cap. LXXIII.

Vntrannus vero theſauros Mūmoli ſibi exhiberi pcipiēs, vxori eius propter nobilitatē qua pollebat generis ea quę per arrabonē meruerat cōceſſit. Fuerūt autē in theſauris memorati ducis talēta auri.xxx.argenti ducēti. Quæ oīa Guntrānus & Childebertus nepos eius partiti Clotharium extra partē cōſtituerunt. Ea tamē quæ Guntrāno regi euenerāt, ab ipſo vtilitatibus dei eccleſiarū diſtributa ſunt. Oblatus quoq; eſt ei ex familia iam dicti principis inter memorata xenia homo tam immenſi corporis vt aliorum ſtatum hominū trium excederet menſura pedum.

O tempore Authario ſuper Longobardos regnante fuit aquæ diluuiū in finibus Venetiarū/& Liguriæ/& cęteris regionibus Italiæ: quale poſt Noe tempora creditur nō fuiſſe. In hac valida aquarū procella intātū apud vrbem Romam Tyberis fluui⁹ excreuit vt aquę eius ſup muros vrbis influerēt: & maximas in ea regiones occuparēt. Subſecuta eſt ſtatim hanc inundationē grauiſſima peſtilētia quā inguinariā appellāt. Quæ primū papā Pelagiū perculit, & ſine mora extinxit: deniq; paſtore interempto ſe in populos extendit. Italiæ inundatio.

De beati Gregorii in papam electione & Anglorum ſeu Britannorum ad fidem catholicam conuerſione. Cap. LXXIIII.

Vū igiť tāta tribulatio miſerā quateret vrbē: beatus Gregorius q tūc leuita erat, & ſub pōtifice Pelagio apocriſiarii functus officio, a cūctis generaliter papa electus eſt. In cuius ordinatione cū nihil aliud q̄ iuſſio principis deeſſet. Non eīn licebat tūc tēporis quēlibet in Romana ciuitate ad pontificatum pmoueri / abſq; iuſſione principis Conſtantinopolitani: vir dñi Gregorius legatū ad Mauritiū direxit imperatorē obſecrans ne populo in ſui electione pberet aſſenſum. Cuius literas pfectus vrbis interceptas diſrupit & conſenſum populi imperatori trāſmiſit. Qui valde gauiſus q locum aptū largiendi honoris diacono B.Gregorius papa.

olim sibi amicitiæ familiaritate charissimo repperisset (Nã filiũ imperatoris de sacro fonte susceperat) cũ absq; dilatione ordinari pcepit. Ordinatus aũt tam cautũ, tãq; humilem se in omni sua præbuit actione: vt sicut ex gestis siue scriptis eius dignosci potest vix vllus in successoribus eius illi inueniri possit similis in flore eloquẽtiæ, ac puritate doctrinæ, vel etiã in sanctitate vitæ. Tũc temporis idẽ beatus Gregorius Augustinũ & Mellitum, necnõ Ioannẽ cũ aliis seruis dei, ad Britãnias dirigens, suis eos literis epis ac regibus Francorum, per quos illis transeundum erat cõmẽdauit. Quorũ pdicatione nationẽ Anglorũ ad Christi fidẽ cõuersam esse, in tãtũ gauisus est: vt in libris moraliũ huius rei faciens mentionẽ, inter cetera de fructu bonorum operũ suorũ gratulans diceret. Ecce (ait) lingua Britanniæ quæ nihil aliud nouerat q̃ barbarũ frendere: nunc in dei laudibus Hebrẽũ nouit Alleluia resonare.

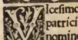
Anglorum cõuersio ad fidem Christianam.

De Mũmoli supplicio: de aeris intẽperie: Leudegisili patriciatu: Theodeberti ortu: & aquarũ in Burgũdia inũdatione. Ca. LXXV.

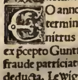

Nno. xxv. regni Guntranni Mũmolus patricius rebellionis cõuictus iussu ipsius regis Senonia villa iugulatur. Eius vero vxor Sidonia cũ omni thesaurorũ copia a Dommulo domestico ac Wandalmaro cameræ regis præfecto Guntranno præsentatur.

Anno. xxvi. eiusdẽ principis exercitus ipsius Hispanias petens insolita aeris tẽperie grauatus infecto negotio est regressus.

Icesimo autẽ septimo anno regni ipsius, Leudegisilus ab eodem Guntranno patricius in Prouincia ordinatur. Natus quoq; est Childeberto regi filius nomine Theodebertus.

O anno nimia inũdatio aquarũ in Burgundia fuit: egressaq; sunt flumina terminos suos. Signũ vero apparuit ĩ coelo globus igneus: q cũ maximo tonitrus fragore scintillãs in terrã decidit. Ipso quoq; anno Siagrius comes ex pcepto Guntrãni Constãtinopolim ad cõponẽdã cũ imperatore pacẽ pfectus, inibi fraude patriciatũ assumere voluit. Quę res cœpta quidẽ est: sed ad effectũ minime deducta. Lewigildus etiã Hispaniæ rex moriẽs Richaredo filio regnũ reliquit.

De Theoderici filii Childeberti natiuitate & ipsius Childeberti in regni successione confirmatione. Cap. LXXVI.

Nno. xxviii. supra memorati regis ipsi principi nunciatur Childeberto suo nepoti alterũ natum esse filium nomine Theodericum. Vnde eũ cũ Brunechilde matre eius ad se euocans iterũ hæredẽ regni sui testamẽto ipm fore designauit. Acta sunt hæc loco nũcupato Andalao: quo soror simulq; vxor Childeberti affuerũt: multiq; e Frãcia & Burgũdia potẽtes: vt palã oĩb⁹ daret agnosci Childeberto post auunculi sui Gũtrãni funus regnũ Burgũdię deberi.

De primatibus Childeberti lęsę maiestatis conuictis: & de Antharis Langobardi cũ Theudelinda nuptiis, Recharediq; Hispani fide catholica. Et de exercitu Burgundionum in Hispaniam misso. Cap. LXXVII.

O tempore Setace, Chingus, & Boso Guntrannus, Vrsio quoq; ac Hirtefredus optimates Childeberti regis eo q; eũ tractassent perimere, ipso ordinante perempti sunt. Sed & Leudefredus Alemannorũ dux offensam antedicti regis incurrens fuga elapsus ne morti adiudicaretur latuit. & Vncelenus loco ipsius dux substitutus est. Porro apud Baioariam post Charibaldum Thassilo a Childe-

berto rex ordinatus est: qui mox cum exercitu Sclauorum prouinciam introiēs pa ta victoria ad solum propriū cum maxima remeauit præda. Fuit autē Charibaldus cuius nūc mētionem fecimus socer Autharis regis Longobardorū ex Theudelinda filia sua. Quā memoratus Autharis per semetipsum sub specie legatarii profectus in domo paterna contemplatus est, eāq; adamaret: & postmodū sibi in matrimoniū iunxit. Quo tempore Recharedus rex Gothorū nō patris Lewigildi perfidiam: sed fratris Herminigildi fidem sectatus catholicā prius a Leandro epō baptizatur secre tius: deinde oēs libros sectæ Arrianæ apud Toletum vno in loco adunari pcipiens, igne cremauit: & Gothos ad verę fidei vnitatem adduxit. Autharis. Theudelinda. Rechared⁹

Nno.xxix.regni Guntrāni iterato exercitus Burgūdionū Hispaniā ingre ditur. Sed negligētia Bosonis militię principis grauiter Gothorū gladiis necatis quibusdā e suis vix ad patriam est regressus.

De tunicæ domini inconsutilis inuentione: de lunæ obscuratione: & prelio cū Britānis: in quo alter Francorum ducum desyderatus est alterius cui mulcta postea indicta est/ fraude. Cap.LXXVIII.

Ricesimo vero sępe dicti principis anno fama per totos Francorū diuulgauit fines tunicā domini nostri Iesu Christi quæ ei in pas sione sublata est & vni militū sorte tradita iuxta illud prophetæ vaticiniū: quia super vestē meam miserūt sorte: inuētam esse pro fitente quodā Simone Iacobo patre progenito. Qui per duas fere hebdomadas pœnis affectus tādē pfessus est ipsam tunicā in ciui tate Zaphat procul a Hierosolymis in arca marmorea positā esse. Quā Gregorius Antiochenus, & Thomas Hierosolymitanus, Ioannes quoq; Con stantinopolitanus episcopus cum aliis multis pōtificibus triduano cōpleto ieiunio cum deuotione maxima transtulerūt. Ac in loco quo crux dominica veneratur/ po suerūt cū ipsa in qua prius fuerat marmorea arca. Quæ tātę leuitatis dū efferretur fuisse visa est vt nullum onus portantes sentirent. Tunica dñi incōsutilis.

O anno luna obscurata est: & inter Francos ac Britannos super fluuium Wiscon bellum ortum vbi Bippelenus dux Francorum factione Ebrecharii alterius ducis a Britonibus iugulatur. Vnde post Ebrecharius mulctam quā lex parētibus interfecti soluendā esse præcepit reddere coactus ad inopię malum deuolutus est.

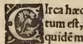
De Autharis Langobardi legatione ad reges Francorum & morte. Cap.LXXIX.

Nno.xxxi. Guntrāni regis Theodefredus dux Vltraiuranus mo ritur: eiq; Wandalmarus succedit. Interea rex Longobardorum Autharis legationem verbis pacificis ad Guntrannū regem diri git. A quo iidem legati iocūde suscepti, & ad Childebertum sunt directi: vt per eius nutum pax cum gente Longobardorum firma retur. Dūq; legati Autharis regis in Francia morarētur, rex Au tharis apud Ticinum veneno vt tradunt accepto moritur: statimq; a Longobar dis nuncius mittitur ad Childebertum regem Frācorum qui Autharis regis mor tem eidem nunciarent: pacemq; ab eo expeterent. Quod ille audiens legatum qui dem suscepit: pacem vero in posterum se daturum promisit. Post aliquot tamē dies cum promissa pace dimisit.

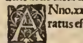
De Theudelinda Antharis vidua Agilulfo nubente. Cap.LXXX.

Efuncto Anthari Theudelinda regina quæ satis placebat Longobardis permissu eorũdẽ Agilulfum qui & Ago dictus est, ducem Tauriniaciũ virũ strenuũ ac bellicosum & sibi maritũ Lõgobardorũ regẽ gẽti elegit. Ad hãc reginã sapiẽtissim⁹ papa Gregorius quatuor dialogi sui libros quos de Vita sãctorũ scripserat direxit sciẽs eam & Christi fidei deditã, & in bonis actibus esse pcipuã.

De monasterii in Cassino direptione. & de eclipsi solis.

Irca hæc tempora cœnobiũ beati patris Benedicti qd in castro Cassino situm est, a Longobardis noctu inuaditur. Qui vniuersa diripientes ne vnũ quidẽ monachũ tenere potuerunt vt prophetia venerabilis Benedicti patris quã longe ante puiderat impleretur: qua dixit vix apud deũ obtinere potui vt ex hoc loco mihi animę cęderetur. Fugiẽtes porro ex eodẽ cœnobio monachi Romã petierũt secũ codicẽ sanctæ regulæ quã pfatus pater cõposuerat: & quedã alia scripta, necnõ põdus panis & mẽsurã vini ac quicquid ex supellectili subripere potuere deferẽtes. Monasterii autẽ Cassiniensis post beatũ Benedictũ Constãtinus: post hũc Simplicius/deinde Vitalis, ad extremũ Bonitus/ cõgregationem rexit, sub quo hęc destructio facta est.

Solis deliquium.

Nno.xxxii. regnante Guntranno ita a mane vsq; ad mediũ diẽ sol minoratus est: vt tertia pars ex ipso vix appareret.

De Guntranni regis obitu & claustrali institutione. Cap.LXXXI.

Nno.xxxiii. eiusdem regis ipse rex corpore exemptus terrenũ/ vt creditur/ regnũ pro cœlesti cõmutans in ecclesia sancti Marcelli Cabilonis sepultus est. Hãc deniq; basilicã ipse vt præfati sumus diuino succensus amore: in suburbio quidẽ pdictę ciuitatis sed in territorio Segonũ, saltuq; Brexio studiosissime ędificauit: vbi monachos aggregans monasteriũ cõstruxit: qd pluribus pdiis facultatibusq; ditauit: Synodũ.xl. epõrũ aggregari pcipiens vt ordo psallẽdi qui in loco sanctorũ Agaunensiũ temporibus Sigismũdi regis ab Auito & cęteris pontificibus illius temporis institutus fuerat, in cœnobio qđ ipse fabricatat teneretur, effecit. Qui videlicet ordo etiã ad sepulchrũ sancti Martini antiqtus celebratur: & a beato Germano in monasterio sancti Vincẽtii seruari iussus. Necnõ in monasterio sancti Dionysii, vt post declarabit, a Dagoberto rege agi pcept⁹: & a nobis cuiusmodi eẽt exqsitus taliter se habere ẽ reptus ! In dieb⁹ nãq; †festiuis sex antiphonę binis psalmis explicabant: porro toto augusto pter crebras festiuitates manicationes fiebãt. Manicare autẽ mane surgere dicit. In Septẽbri vero septẽ ãtiphonę canebant: distributis vnicuiq; binis psalmis. In octobri octo cũ ternis psalmis. In nouẽbri nouẽ cum ternis itidẽ psalmis. In decẽbri decẽ cũ ternis similiter psalmis. Verum in ianuario ac februario vt possibilitas sinebat. Hoc tamẽ obseruãtes: ne minus a duodecim psalmorũ quãtitate ad vigilias dicerẽt nocturnas. Ad sextã tamẽ sex psalmi cũ alleluia ad duodecimã duodecim/ idq; cũ alleluia/ psallebãtur. sed de his ista sufficiant. Fuit aũt Guntrannus in bonitate pcipuus, in eroganda pauperibus alimonia largifluus, Christi sacerdotibus se humilẽ pbẽs: Leudis suis beniuolũ: gẽtibus externis pacatũ. Talibus itaq; pollẽs virtutibus multis nationibus eius laudes pcinẽtibus psens regnũ Childeberto nepoti suo relinquens ipse ad supernũ migrauit.

†festiuis.

De Childeberto vltionem de patre & patruo in Fredegundem meditante. Cap. LXXXII.

Hildebertus duorum regnorum vallatus pſidiis vltionē patris & patrui, quos factione Fredegundis periſſe certis habebat cōpertū indiciis, meditabatur. Cōgregatis igitur cunctis Auſtraſiis & de regno Burgundiæ auxiliaribus validis, Gundoaldū ac Wintrionē duces his pficit: mandatq; vt terrā hoſtilē petentes prędas agant, incendia ſpargant, captiuos q̄plures abducant. Qui e Campania Remenſi digreſſi pagum Sueſſionicū vaſtaturi aggrediūtur. Cum interim Fredegundis euocatis qui ſibi parebant Francis, aſcito etiam Landerico, qui tutor a Gūtranno vt meminimus Clothario filio ſuo datus fuerat, facta concione ſic vniuerſos alloquitur: & prę ſe puerum geſtans rogat: ne infantiā regis pupilli cōtemnētes hoſtibus depopulandos agros relinquant: meminerintq; ſe non cōtemptū pueritię pmiſiſſe, ſed venerationem maieſtati regię. Fouerent porro honorē quē conferēdum in cunis adhuc poſito æſtimauiſſent: ne in matura ætate vacuus poteſtatis/plenus ignominię rex remaneret. Se certe quibus poſſet modis remunerationi p filio nō defuturā: quæ ſpectatrix cunctorum ac teſtis vniuſcuiuſq; vel ignauię, vel virtutis in eminētiori conſtituta loco deſup pugnam ſpectaret. Cūq; his exhortationibus muneribus quoq; eos ad belli certamina reddidiſſet animoſiores: ad extremū ītulit. Ne (ait) quēpiam veſtrum multitudo deterreat aduerſariorū: ſi aperta cōgrediamini fronte: inueni fallendi eos viam quæ vobis pariat victoriam. Vos tārum ſequimini me pūiam: & quæ Landericum vicem regis agentem me ſuggerente videritis facere, vos quoq; eadem facite. Placuit cunctis qđ dixerat regina: & ex conſilii ſententia regem adhuc matris ſugentē hubera, ferrata ſequūtur agmina. Intempeſta nocte ſurgens exercitus ſyluā Landerico ducēte eſt ingreſſus: qui arrepta ſecuri ramū præcidit arboris: ſuſpenſumq; tintinabulū collo equi cui inſidebat ferens hortatur ſocios, vt ſuū omnes ſequantur exemplum. Qui certatim arborū præciſis ramis arreptiſq; vna tintinabulis factum imitati ducis matutinis hoſtilibus aſtitere caſtris. Interea Fredegundis Clothariū filium ſuū propriis geſtans vlnis: vſq; ad locū certaminis armatū pcedebat exercitū: vt miſeratio eos infantis accēderet: quē ſi victi forent captiuū de rege facturi videbātur. Sed vnus hoſtiū q cū ſociis ptēdebat munia vigiliarū, clara nec dū luce eos conſpiciēs aduētare: & rē prorſus ignorans, cōuerſus ad ſociū q̄nā eſt, ait, hęc quā cōtēplor ſylua cū heſterno veſpere hic nulla pareret vel minima virgulta? Cui ſocius. Tu (inquit) pridianas adhuc ructans epulas vino q ſolutus obliuioni mandaſti: proximi ſaltu & opportuna nos equis noſtris inueniſſe paſcua. Nunquid nō audis tintinabula paſcentium equorū collis dependentia? Mos quippe antiquis inoleuerat Francis, & maxime Auſtraſiis: vt paſcētibus equis tintinabula imponerent: quo ſi forte longius in paſcendo oberraſſent, eorum ſonitu dignoſci poſſent. Dū igitur vigiles hos atq; huiuſmodi iter ſe ſerūt ſermones, ſylua quæ prius apparuerat condenſa decidentibus ramis fronde quidē rariſſima, ſed armorū nitore videbatur denſiſſima. Turbatis itaq; cuſtodibus & quid agerēt heſitātibus: ſuperueniente exercitu cum adhuc feſſi multo ſuperioris diei labore quieſcerent: alii in ſuis ſtratis: alii expergefacti, ſomno ſoluti pœnas dabant. Cæſi multi mortales: reliqui in fugam vertuntur. Ipſi duces aſcenſis equis vix diſcrimen euaſere mortis. Landericus Wintrionem fruſtra ſequi conatus velocis equi rapido

Infans in cunis præficiē prælio.

Fredegūdis ſollertia.

vectū cursu minime valuit assequi. Patrata tanta ac tā insperata victoria Fredegūdis cū filio Clothario & cū armatorū maximo cuneo Remēsem īuadit Cāpaniā : replēs oīa incēdio & sanguine. Vastabātur cūcta die noctuq; : exurebātur ædificia : diripiebātur patrimonia: perimebantur quicūq; erant habiles ad bella: infirmi seruabātur ad seruitutis officia. Vbi cędibus ac rapinis satisfactū, Fredegūdis suū Suessionas reduxit exercitum. Acta sunt hæc in pago Suessionico in loco nuncupato Trueco.

De mutua Frācorum Brittonūq; cęde: de Varuorū exitio Gripponis legatione: & Frācorū in Italiā expeditione. Cap. LXXXIII.

Anno secundo cum regnū suscepisset Burgundiæ Childebertus exercitus Frācorū simul ac Brittonū in mutuū inhiātes interitū mutua semet cęde prosternūt. Sequēti anno multa in cœlo signa sunt ostēsa: & apparuit stella cometes. Eo anno exercitus Childeberti cū Varuis qui rebellare tētabāt cōflixit: quos etiā pene vsq; ad supmū exitio dedit. Hac etiā tēpestate Grippo legat⁹ Childeberti cū a Constātinopoli remeasset: & eidē regi quomodo honorifice ab imperatore Mauritio susceptus foret nūtiasset: & q; iniurias quas apud Carthaginē perpessus fuerat, imperator ad volūtatē Childeberti se vltum ire pmisisset: Childebertus iterato viginti duces cū lecta in Italiam dirigit pube ad delēdā Longobardorum gentem: e qbus Andoaldus & Olo atq; Cedinus eminētiores fuere. Sed Olo cū improuide ad Bilitatōnis castrū accessisset: iaculo sub mamilla sauciatus cecidit, & mortuus est. At vero Andoaldus & sex duces Francorū ad Mediolanenses venientes in cāpestribus castra posuerunt. Quo loco imperatoris legati ad eos venerūt: nūciantes adesse exercitū in adiutoriū eorū: dicētesq; quia post triduū vna cū eis veniemus: & hoc vobis erit signū. Cū videritis villæ huius quæ in mōte est sita domos incēdio cōcremari: fumūq; vsq; ad cœlos cōscēdere: noueritis, nos cū cohortibus quas pollicemur aduētare. Sed expectātes Francorum duces diebus sex iuxta placitū nullū ex his quos legati pmiserāt venisse conspexerūt. Cedinus aūt cū tredecim ducibus lęuā Italiæ ingressus quinq; castella cepit: a quib⁹ etiā sacramēta exegit. In Tridētino quoq; territorio decē castella a Francis diruta: & cōmanētes in eis vniuersi ducti captiui. Pro Ferruge vero castro intercedētibus epis Ingenuino de Sauionensi & Agnello Tridētino data est redēptio p caput vnius cuiusq; viri solidus vnus vsq; ad summā sexcentorū solidorū. Interea Francorū exercitus cū esset tēpus æstiuū, ppter inconsueti aeris incōmoditatē dysenterię morbo grauiter laborabat. Cūq; p triū curricula mēsiū Italiam peruagaretur: neq; regē quē perditū venerat attingere valeret, eo q; se intra Ticinēsem vrbē clausisset aeris: vt diximus in temperantia infirmatus ad propria rediit.

Cometes.

Grippo.

De Childeberti & vxoris interitu: & filiorū eius Theodeberti et Theoderici successione. Cap. LXXXIIII.

Anno quarto regni Burgūdiæ a Childeberto suscepti: paterni vero regni vicesimo tertio: ętatis porro suę. xxv. idē rex Childebert⁹ cū vxore ppria (sicut fert) vi veneni extīguit. Hic ē Childebert⁹ filius Sigeberti q etiā iunior dictus ē. Cui successerūt duo filii sui adhuc pueruli sub tutela auiæ Brunichildis cōstituti & Theodeberto qdē regnū Austrasiorū qd pater Childebert⁹ a genitore suo Sigeberto sibi relictū acceperat: Theodorico autē regnū Guntranni qd Childebertus iure adoptionis tenuerat sorte obuenit. Qui & sibi sedes in his locis, in quibus

Diuisio regni inter filios Childeberti.

et priores constituere reges. Ad hos fratres & ad auiam eorum Brunechildē extāt epistolę beati Gregorii Romani pontificis, Augustinū quē Anglis Saxonibus destinauerat epm cōmendantis: in qbus idē vir dñi petenti memoratę reginæ fatetur se reliquias beatorū apostolorū Petri & Pauli misisse.

De Hunnorū in Thoringiā irruptione, & Agilulfi seu Agonis legatione in Franciam. Cap.LXXXV.

Vnc tēporis Huni, q & Auares dicūtur, a Pānonia egressi in Thoringiā, bella grauissima cū Frācis gesserūt. Qui tū a Brunichilde seu ab eius nepotibus accepta pecunia redierunt ad propria.

Go quoqꝫ rex Lōgobardorū causa eorꝫ q ex castellis Tridentinis captiui a Francis ducti fuerāt, Agnellū Tridētinū epm in Franciā misit. Qui exinde rediēs aliquātos secū captiuos, quos Brunichildis ex proprio redemerat, reuocauit. Quin etiā dux Tridentinorum a præfato principe missus, pro obtinenda pace ad Gallias perrexit. Qua impetrata ad Italiam reuersus est. Agnellus episcopus.

De Fredegūdis grassatione & morte, Quintrionis cęde, Coleni patriciatu, Inguinaria peste & piscium præ feruore fluuii decoctione, & Warnecharii liberalitate. Cap.LXXXVI.

O igit anno quo Childebert⁹ vita decessit, Fredegundis regina cū filio Clothario superioris victoriæ elata triūpho, Parrhisios & reliquas vrbes ritu puasit barbarico. Quorū exercit⁹ sup Theodebertū & Theodericū reges irruens: adunatas ab ipis militares copias loco noīato Latofao graui cęde labefactauit: reliquosqꝫ ī fugā egit.

Anno secundo regni Theodeberti ac Theoderici Fredegundis regina senex & plena dierū defuncta est: ac in basilica sancti Vincētii in suburbio Parrhisiensi sepulta. Fredegundis mors.

Anno tertio supradictorū regū Quintrio dux instigāte Brunichilde interficit. Sequenti abhinc anno Colenus genere Francus Patricius ordinatur. Quītrionis cædes. Colenus patricius.

Is diebus apud Massiliā & reliquas Prouincię ciuitates nascētibus in hominū inguinibus seu delicatioribus locis quibusdam glandulis in modū nucis maxima generata est mortalitas. Inguinaria.

In lacu quoqꝫ Dunensi in quē Arula flumen influit: aqua feruens adeo ebulliuit: vt multitudinem piscium decoctam ad litus proiiceret. Pisces ī flu. decocti.

Warnecharius autem maior domus regis Theoderici moriens, omnes facultates suas in alimonias pauperum distribuit. Warnecharii liberalitas.

De Brunichildis casu, mirabiliqꝫ errore & gratitudine in paupere ductore, deqꝫ prodigiis cœlestibus. Cap. LXXXVII.

Orro Brunichildis a Theodeberto nepote suo & proceribus q ei parebāt de regno Austrasiorū expulsa, & a quodā paupere ī Marciacēsi Cāpania sola inuēta & cognita, ipsa petēte ab eo ad Theodericū alterū nepotē suū est deducta. Theodericus auiā Brunichildem eo quo digna erat honore susceptā secū quoad vixit fecit manere. Pauper quo ductore sępefata vsa fuerat regina, ob huius vicissitudinem beneficii Altissiodorensem adeptus est episcopatum. Pauper fit eps Altissiodoreñ.

Anno quinto memoratorū regū iterū ea q̄ superioribus annis apparuere signa: globi scilicet ignei in ptibus occidētis per cœlū currētes instar multitudinis astrorum. Prodigia cœlestia.

De crudelissimo regum inter se conflictu: & angeli visione: Clotharii fuga & damno. Cap.LXXXVIII.

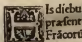

Theodebertus itaq; ac Theodericus conceptã iãdudũ cõtra Clothariũ patruelẽ suũ rixã tandẽ pturiũt: & adnitente auia Brunichilde sup fluuiũ Aruennã, nec procul a Doromello cum eo prelio confligũt: ibiq; tanta strages ex vtrisq; partibus & maxime ex Clotharii pte facta est vt fluuius ipse humanis oppletus corporibus suos nequiret explere cursus. In ea pugna angelus dñi, euaginatũ astans visus est tenuisse gladiũ. Clotharius suos imanissime sterni cõspiciẽs in fugã vertitur, & per Milidunũ castrũ in insula Sequanę situm Parrhisios properat. Theodebertus & Theodericus post terga fugiẽtẽ secuti ciuitates regni ei⁹ magna ex parte euertẽtes ciues seruituti subiiciũt. Coactus Clotharius tenorẽ pacti ab hostibus ppositi inuitus licet firmauit: vt inter Ligerim & Sequanã vsq; ad mare oceanũ, limiteq; Brittonũ dilataret Theoderici regnũ: & inter Sequanã & Isarã ducat⁹ integer dẽte leni, iteq; vsq; ad mare Theodeberto cederet. Duodecim tantũ pagi inter Sequanã & Isaram vsq; ad maris oceani litora Clothario remanserunt.

De Cathini cęde, Sigoberti ortu, Agilę nece, Vasconũ domatione, Adoaldi Langobardi sublimatione, Strage apud Saxones. Cap.LXXXIX.

Anno sexto regni Theodeberti necnõ & Theoderici, Cathin⁹ dux Theodeberti iterficit. Sequẽti abhinc anno Theoderico ex cõcubina nascit filius noie Sigobertus. & Egila patricius nullis culpis extãtibus, sed sola suggerẽte cupiditate, per cõsiliũ Brunichildis est peremptus: facultatesq; eius fisco associare.

Cathinus cæditur. Sigobert⁹. Egilæ cædes. Vascones domãtur. Adoaldus rex.

Eo tempore Theodebertus ac Theodericus wascones domuerunt: ducẽq; super eos nomine Genialem instituerunt.

His diebus leuatus est Adoaldus rex sup Lõgobardos Mediolani in circo in præsentia patris sui Agilulfi regis: astantibus legatis Theodeberti regis Frãcorũ. & desponsata est eidẽ regio puero filia regis Theodeberti: & firmata est pax perpetua cum Francis.

Eodem tempore Francis cum Saxonibus pugnãtibus magna strages ab vtrisq; partibus facta est.

De inuentione corporis beati Victoris: de Etherii Lingonen. archiepiscopi obitu: de Childeberti minoris ortu: Desiderii epi deiectione, & Dommili surrogatione/ac solis eclipsi. Cap.XC.

Beatus vero Enchonius pontifex Mauriennensis corpus sancti Victoris q Solodori vna cũ sancto Vrsio passus fuerat hoc modo inuenit. Quadã nocte in sua ciuitate quiescentẽ reuelatio diuina per visum ammonuit: vt surgẽs q̃tocy⁹ ad ecclesiã quã Sedeleuba quondã Burgundionũ regina in suburbano Genabensi cõstruxit, iret: ibi in medio basilicę esse designat locũ quo corpus sanctũ esset humatũ. Cũq; episcopus Genabensem festinus adisset vrbẽ assumptis secũ Rustico & Patricio antistitibus, triduano peracto ieiunio, nocte sequẽti eo loci quo gloriosi martyris quiescebãt mẽbra lux cælestis apparuit. Tunc hi tres dñi sacerdotes eleuato quo tegebat lapide inuenerũt sanctũ in arca argẽtea iacẽtẽ. Cuius facies septẽpliciter q̃ cuiuslibet viuẽtis hominis diuino irradiata resplẽdebat fulgore. Huic tam mirãdę egregii martyris inuẽtioni iterfuit Theodoricus

Corp⁹ diui Victoris miraculose inuenitur.

princeps:qui loco illi maximam portionē facultatis Warincharii cōtulit: quam ille vt prefati sumus eleemosynis delegauerat erogandam. Ad sepulchrum denique beatissimi Victoris Christi potētia multa exinde miraculorū ostendit signa. Eo anno Etherius Lingonensis archiepiscopus obiit: ordinatusque est Secūdinus loco ipsius. Archiepus Lingonēsis.

Anno octauo regni Theodeberti ex concubina nascitur ei alter filius auū Childebertum nomine referens. Synodus etiā Cabillonæ collecta Desiderium Viennensem episcopū deiecit: eoque factione Brunichildis et Aridii Lugdunensis pontificis, qui Secūdino successerat, in exiliū acto, subrogatus est Domnulus in sacerdotale officium. Eo anno eclipsis solis facta est.

De Corbi q comes palatii euasit/ortu: Bertoaldi īteritu: et Protadii Brunichildis amatoris insolentia: et regū cōflictu. Cap.XCI.

Anno nono memorati regis iterato ei filius nascitur nomine Corbus comes palatii ipsius principis. Tūc tēporis Bertoaldus erat vir sapiens et cautus moribus regis congruus: in prelio fortis/ac in cōmisso fidelis. Protadius vero quidā erat genere Romanus: Brunichildi causa stupri familiarissimus: et ob id in pago Vltraiurano post Wandalmarū ab ea dux constitutus. Crescente itaque consuetudine vitii, creuit simul et desyderium honoris augmentandi. Tacite ergo hoc præmeditata consilium, præsumpsit nepotem orare suum: vt interficeret Bertoaldum et maiorem totius regiæ domus constitueret Protadiū. Tum vero Bertoaldus a Theoderico cum trecentis in Neustriā, vt ptem regni eius tueretur, directus viris, a Renanno villa venationi operā dabat. Quo cōperto Clotharius filium Merouenū et Landericū ducem, datis in adiumentum viris strenuis, ad opprimendū Bertoaldū dirigit. Bertoaldus hostes sup se certis nuntiis id deferentibus/irruere velle cognoscens: et se ad resistendū viribus imparem fore sciens: terga vertēs, Aurelianos se cōfert: ibique a beato Austreno eiusdē vrbis epō suscipit. Landericus ante portam ciuitatis Aurelianensis exercitu deducto, Bertoaldū ad pugnā egredi prouocabat. Cui Bertoaldus: Numeroso, ait, vallatus milite confidis me cum paucis tibi nōn posse resistere. Verū, si placet, nos duo singularis ineamus certamina pugnæ procul suspensa armatorū multitudine/et rei euentum expectante. Nullius adsit solatiū satellitis: solius expectetur examen iusti iudicis. Recusante Landerico congredi, Bertoaldus iterato dixit ei. Quia formido te nunc phibet mecum manum conserere: primū est vt domini nostri p tuis ausis temerariis, qbus præsumpsisti præripere partē regni domini mei regis, inter se decernant cū armatorū cuneis. Tunc, si placebit, ego et tu vermiculatis adoperti vestib⁹ inter cōferta cōgrediamur agmina. Ibi et meæ probrū ignauiæ, et virtutis tuæ poteris documenta psentiscere. Has conditiones nō renuēte Landerico: vtrique quædā sibi adinuicē, si a cœpto desisterēt imprecati sunt maledicta. Hæc dū in die festiuitatis sancti Martini gesta fuissent: et Theodericus pro certo agnouisset q pars regni sui a Clothario peruasa foret: ipsa die qua incarnati verbi natiuitas a cunctis fidelibus deuote colitur/ pmouet exercitum: et apud Stampas sup fluuiū Iunna cōtra Clothariū/qui haud segnius parabat occurrere/aciem dirigit. Sed dū arctus esset Iunnæ fluminis transitus: anteq totū Theoderici ptransiret agmen/ initū est certamen. Inter confertissimas igitur/ac in mutuā inhiātes perniciem phalanges/Bertoaldus nominatim Landericū vocitare et vt secum iuxta placitū cōgrederetur nō cessabat puocare. Quod dū Landericus abnueret/ac paulatim loco cederet, Bertoaldus ad solum subeundæ mortis affectū

Bertoaldus

Protadius.

Bertoald⁹ Protadium ad singulare certamē prouocat.

insurrexit:et quia iam cognitum habebat:q Brunechildis eum a pristino honoris gradu deiicere ac Protadiũ pro eo moliretur cõstituere: melius iudicauit cũ decore bello oppetere:q̃ reliquũ/qđ superesse poterat vitę/cũ dedecore ducere. Dũ itaq paulantia studet impulsare agmina/oppressionemq in cedentes hostes facere:occurrẽtes quoq mucrone sterneret:vnus a multis circũdatus oppressusq/extinguitur. In eo prælio Merouεus filius Clotharii capitur: Landericus cum Clothario in fugam vertitur: Theodericus victor Parrhisios ingredit. Post hæc Theodebertus cũ Clothario Cõpendiũ venit:exercitus vero eorum illęsus ad propria rediit.

De Protadii Romani (qui factus est magister seu maximus domus regiæ) auaritia fœda:ob quã omnibus euasit inuisus:et tandẽ a proceribus est interfectus:et reges recõciliati: deq successione Claudii Romani viri prudentis. Cap. XCII.

Nno decimo regni Theoderici iuxta volũtatem Brunechildis ex prçcepto Theoderici Protadius maior domus cõstituitur. Qui quũ sensu argutissimus/ac in consiliis haberetur cũ primis strenuus:sæua tamen illi inerat contra locupletes cupiditatis macula fiscum volenti replere/ac seipm ditare: deniq nobilitatem insectando Burgũdiæ/omnes cupiens sibi subiicere:res eorũ conabatur iniuste auferre:nequis sibi posset honorem quo fruebatur subripere. Quapropter non valebat quilibet potentum reperiri: qui eius vellet familiari colloquio vel amicitia frui. Sed dum Brunechildis veteris inimicitiæ recordatione vindictã me ditaretur expulsionis suæ:moneretq Theodericũ thesauros patris de manu Theodeberti quærere:asserens illum non Childeberti/sed cuiusdam hortulani filiũ fuisse Protadius cœpit regem ad hæc peragenda studiosius cõmonere. Tandem Theodericus cum exercitu pfectus,apud Cariciacũ castra posuit: paratus in crastinũ cum fratre congredi:qui haud pcul cum valida Austrasiorũ consederat manu. Interea Leudi Theodericum hortari cœperũt:vt fratri recõciliaretur: nec vanissimę cupiditati postponeret decus germanitatis. Protadius contra vehementer resistere:dicens pacem fieri nõ oportere. Animaduertentes cæteri pceres eum solum esse,qui consiliis eorum refragaretur:alterutrũ sermocinabãtur opportunius fore:vnũ tradere morti,q̃ totum exercitũ periclitari. Opportune rex exercitatiõis gratia tentorio egressus/rumore ferente cõperit quosdam Protadiũ velle perimere:et proripere sese volens,vt eos ab iniuriis memorati viri remoueret,a suis phibitus/ac vi detentus,mittit quẽdã Vncelenũ nomine:q principibus factionis iussionis suæ auctoritate tales interdiceret ausus. Tunc Vncelenus ad eos veniens qui iam tabernaculum regis circũdederant:quo Protadius vna cũ Petro medicinæ artis perito ad tabulas ludens sedebat:taliter infit. Iubet dominus meus rex Theodericus: vt interficiatur Protadius paci contrarius. Post quod verbũ certatim omnes tentoriũ gladiis conciderunt:et Protadium inibi peremerunt. Theodericus licet a suis coactus cum fratre Theodeberto pacificatur:et vtrorumq exercitus saluus ac integro numero ad sua regreditur.

Protadius interimit.

Claudius.

Nno.xi.regni Theoderici subrogatur Protadio maior dom⁹ quidã Claudius itidem Romanus genere:homo prudens:fide plenus:iocundus in fabulis:prouidus in cunctis:sed sagina corporis valde grauis. Qui prædecessoris sui territus exemplis,amicitiã cũ vniuersis seruãs/lenem se ac fauorabilem

præbebat. His diebus defuncto Scubilione cœnobii sancti Vincentii abbati/Desyderius ei successit in regimine.

De vltione quam Brunichildis de inimicis Protadii cepit: deq; Desyderii Episcopi lapidatione. Cap.XCIII.

Nno. xii. regni Theoderici Vncelenus qui fallacia sua Protadio cã mortis extiterat, insidiis Brunichildis/pede trũcatus, rebusq; suis expoliatus, egens est redditus. Wolfus quoq; patricius/eo q; in necẽ iam dicti consensisset Protadii/in Farmiaco villa suggerẽte Brunichilde/iussu Theoderici interficitur. Natus ẽt est ex cõcubina Theoderici filius nomine Meroueus: quẽ rex Clotharius de sacro fonte leuauit. Porro sępe dictus rex Theodericus persuasionibus Aridii Lugdunensis episcopi/ac auiæ suæ Brunichildis deceptus, sanctũ Desyderiũ Viennẽsem pontificem exilio reuocatum lapidari præcepit. Ad cuius tumulum miracula creberrime sunt ostensa. Desyderi⁹ Viennẽ episcopus.

De Hẽmebergæ filiæ regis Hispaniæ infaustis cum Theoderico nuptiis. Cap.XCIIII.

Vnc temporis Theodericus Aridiũ pręsulem, Rocconẽ et Eboriñũ præfectos equorũ ad Bertricũ regem Hispaniæ direxit: q filiam illius cõiugio sibi sociandã poscerent: et si pater vellet iusiurandũ præberent, q; diebus vitæ suæ eam regio non priuaret honore. Cui Bertricus gaudens annuit: puellamq; legatis tradidit. Quam Theodericus lætus accipiẽs primũ vnice dilexit: quæ tñ maleficiis Brunichildis virum nõ cognouit. Deinde faciente eadẽ auia sua Theodericus Hermẽbergã (id qppe nomẽ virgini) thesauris expoliatã abire pcepit ad Hispaniã. Hac de re indignat⁹ Bertric⁹ ad Clothariũ regẽ Theoderici ex patruo genitũ misit legatos: q eũ ad belli societatẽ, expositis iniuriæ causis inclinarẽt. Vbi ille votis eorũ visus est satisfecisse, cũ missis ipsius ad Theodebertũ recta pficiscitur via. Hũc quoq; auxilio sibi affuturũ cognoscẽtes/recta ad Agonẽ Lõgobardorũ regẽ cũ supra memoratorũ legatis regũ iter dirigũt: vt ii quatuor reges sup Theodericũ irruẽtes eũ vita simul/et regno priuarẽt: et vindictã cõtumeliæ regi Hispanorũ illatæ sumerẽt. Cũq; Theoderico platũ fuisset hmõi cõsiliũ illos cõtra se struere velle, despectui habuit: vt futile. Legatus vero Bertrici cũcta p qb⁹ venerat se autumans impetrasse: ad Hispaniam nauali rediit euectione.

De Columbani Hyberni in dicẽdo libertate: et miraculis: regisq; resipiscentia simulata: Bobiiq; cœnobii cõstructione: et Colũbani trãsitu. Cap.XCV.

Egni Theodeberti ac Theoderici anno.xiiii. beatus Colũban⁹ ab Hybernia oceani insula pgress⁹/primũ a Theodeberto suscipitur: demũ pter cõfluentiã ad se populorũ multitudines, inde migrãs, et solitariã agere vitã cupiens, ad regnũ Theoderici transiit: atq; in loco, cui Luxouiũ nomẽ est, a præfato rege habitare est iussus. Ad quẽ visitandũ dũ frequẽter rex adueniret: ac a viro dei, cur relicto legitimæ coniugis matrimonio, adulterinis deseruiret commixtionibus argueretur: illeq; ad obediendum eius salutaribus monitis aurẽ cordis inflecteret: auia Brunichildis vipereis antiqui hostis inflammata incitamẽ Colũbanus

tis/aduersus sanctū Columbanū cōmoueri cœpit acrius. Sed sanctus vir illius malitiæ obuiam ire parans/ad eam in Bruchariacho villa cōmorantē properat. Cui regina cum nepotibus suis Theoderici filiis occurrens orabat: vt regiam ꝓlem benediceret. At ille ait/ nequaꝗ illos regalia sceptra suscepturos: eo ꝙ de lupanatibus emerserint. Regina indignata/pueros præcepit abire: et ipsa post paululum est secuta. Viro autē domini ad propria regredi festinante/et regiæ aulæ limen pede tangēte, subito fragore totius mota est domus fabrica. Sed nefandissimæ mulieris mēs non est cōmota: immo maiori iracundiæ igne succensa. Verebatur enim ꝙ omni ex tortis dignitate pelleretur a regno: si rex posthabitis meretriciis delinimentis, alicuius regalis fœminæ potiretꝰ cōiugio. Interdixit igiṫ egressū et regressū a monasterio tam sancto viro: ꝗ fratribus cum eo manentibus: præcipiens suis optimatibꝰ vicina cœnobio loca colentibus ne quēpiam exire ꝑmitterent/vel ꝓgressum hospitio susciperent. Denuo vir sanctus/vt eam a tanta moneret desistere pertinacia/ad palatium perrexit. Eo forte die Theodericus cum auia sua in Spinsia residebat villa: nuntiaturqꝫ ei hominem dei pro foribus stare: nec in hisdem ædibus hospitare velle. Tunc rex iram domini sibi imminere veritus, Melius dixit esse/virum dei opportunis subsidiis honorare: ꝗ deum ex seruorum eius offensa ad iracundiā prouocare. Iussit ergo regio cultu quæcūqꝫ erant victui necessaria parari/et domini famulo per ministros proprios deferri. Quod dum illi maturato implessent, beatus Columbanus seuero (vt erat) vultu respiciēs in eos/inquirit qd sibi ista velint? Dictum ab eis est: alimenta esse in suos/suorumqꝫ vsus a rege directa. Quibus ille. Nō (inquit) teste scriptura/accepta sunt deo impiorum munera: itaqꝫ non oportet eiꝰ seruos suscipere, quæ ipse probatur odisse. Post hoc verbū vasa cuncta in frusta disrupta: vinū ac sicera solo fusa: cæteraqꝫ separatim sunt dispersa. Pauefacti regii ministri ad regem reuersi, rei gestæ ordinem ꝓmunt. Rex nimio terrore ꝑculsus, diluculo cum auia ad virū dei properat. Precantur de cōmissis veniā: pollicentur in reliquū actorū suorū emendationem. His pacatus ꝓmissis ad monasteriū rediit. Verum hæc pollicitatio nullius efficacis ꝓtulit fructum operis. Nam Theodericus in cœno luxuriæ (vt ante consueuerat) est obuersatus: et Brunechildis animus semel neqtia imbutus/a ꝑsecutione beati viri nequaꝗ est immutatus: quin potius eo vsqꝫ ꝓcessit spiritus immanitatis ferox: vt nepoti suaderet sanctū dei in oppidū Vesuntionū exilio religari: indeqꝫ reuersum vsqꝫ ad maris Britānici litora deduci: vt trāsfretato freto, nunꝗ de cætero Galliarū reuiseret arua. Cumqꝫ vir domini secundū sui ꝓpositū animi deliberasset ad patriū solū nullo modo regredi: per regnū Theodeberti ad Italiam transiēs/cœnobium/quod Bobium dicitur/construxit: plenusqꝫ sanctitatis ac dierum migrauit ad dominum.

Brunechildis obduratio.

Regis resipiscentia.

Bobiū ædificatur.

Theodericus metu fratris cum eo paciscitur. Cap. XCVI.

ANno. xv. regni sui Theodebertus aliqua sibi de fratris Theoderici possessionibus adiungere parans/eum in se excitauit. Verumtamen prouido prudentium consilio virorū electus est locus cui Saloissa cognomen: vt fratres ad destinatum locum cum paucis sed Franciæ primoribus conuenientes/quæ pacis essent eligerēt. Ibi Theodericus cū decem milibus tantū virorū: Theodebertus vero cum magna Austrasiorū affuit manu: bello, etiā si frater petitis annueret, tur

bare pacem volens. Theodericus tantæ multitudinis contemplatione perterritus, quæ ille cupiebat quis non sponte concessit. Conuentus fratrū huiusmodi fuit: vt Alesatio et Sugitensi/Turonensi quoq; ac Cāpanensi comitatu Theodericus cederet: et ad Theodebertū ius omniū horū transiret. Inde cum gratia sed simulata discessum est: ac se inuicem salutantes/vterq; ad sua sunt regna regressi.

De Alemannorum in Vltraiuranos grassatione. Cap.XCVII.

His diebus Alemanni Veneticorū fines ingressi/ Vltraiuranos Cābeleno et Herpino ducibus sibi obsistere conatos acie superant: ac vsq; ad refugia mōtium persecuti/prosternunt. Dehinc nullo inquietante, Iuranū saltū peruagantur/cædibus ac incendiis cuncta per quæ transibant replentes: captiuisq; plurimis abductis cū spoliis et ingenti præda redierunt ad propria. Alemanni Vltraiuranos supant.

De Theoderici consiliis et Theodeberti infami coniugio: de Berto Leuinisio: et Apologo eius de lupo: et regum conflictu. Cap.XCVIII.

Theodericus acceptas iniurias vlcisci desyderans/cum suis tractabat, quo pacto fratrem oppprimeret. Eo anno Theodebertus Bilechildem, quam Brunechildis a mercatoribus emptā, eo q̄ foret forma egregia/illi dederat coniugem: interemit puellam: Theudechildem nomine sibi accipiens in vxorem. Theodericus, vt prę fati sumus, Theodebertum infestis infestans odiis/ ad Clothariū mittit: qui velut ex persona sua diceret. Cōtumeliis a fratre affectus reddere ei quę meretur cogito: si te illi nō affuturū auxilio cognouero. Quapropter ego rogo te quietū manere nil adiumenti illi ferentē: pollicens/si victor euasero/regnūq; cū vita ab eo quiuero auferre: ducatū Denteleni/qd̄ ipse tibi iniuste sublatū retinet/me tuæ remissurū potestati. Huic petitioni assentiente Clothario, Theodericus anno.xvii. regni sui/mense Maio/vniuersos ditionis suæ ad bella p̄mptissimos Lingonis coadunari præcipiens: ac per Vernona castrū tū tēporis ædificari cœptum iter faciens Tullū deuenit. Ibi obuiū habens Theodebertū cū supplemento militiæ Austrasiorū non dubitauit conserere manum. In Campania nanq; Tulensi aduersus fratrē congressus, exercitum eius grauiter attriuit. Euasit tamen Theodebertus: et fugiens prælio p̄ Metensem vrbem/saltumq; Vosagum Coloniæ ciuitatis receptacula petiit. Theodericus fratrem persequi e vestigio festinans/ beatū Leunisium Magontiacensem antistitē obuiū habuit: a quo huiusmodi monita pcepit. Inchoatis, inqt, insiste: et ad perfectū, iuuāte deo, istius attinges operis. Rustica refert fabula lupū catulos suos ad prædam ducentē/eos ad se in montē vocasse: taliaq; mandata dedisse. Neminē, ait, quæ vobis filii expediant per alienos quærere scitote: nisi p̄ paucos qui ex vestro sunt genere. Vnde vos moneo suscepta non deserere munia/ et victui inuestigare necessaria. His suggestionibus Theodericus haud segnis executor paruit: prę cipue sciens eum suæ fauere vtilitati: et Theodeberti stultitiæ aduersari. Trāsitaq; Ardenna, Tulliacū vsq; accessit. Theodebertus interea qui fugā parauerat/distulit Nā Saxones/cæterasq; superioris Germaniæ gentes in sui solatiū sollicitatas bello in supra nominato opponit loco: et certatū est acriter: quoad Theodebert⁹ restitit. Renitebatur eñ q̄uis exercitus eius more pecorū obtruncaret. Vbi vero ipse pondus prælii pati nō valens/fuga sibi consuluit: auersi sunt oēs qui cōstiterāt pugna- Apologus de lupo.

turi. Quorũ maxima pars incerta fugę dispsa extinguit: residui Coloniã versus cũ rege festinanter ꝑperant. In prima pugnæ cõgressione tanta vtriusqꝫ ptis animositate cõcursum est: vt cadauera interfectorũ præ multitudine cõprimentiũ se populorum nõ valentia ad terrã ruere / queadmodũ equis insederãt vna cũ viuis circũferrentur. At postq̃ phalanx victa / hostibus terga nudauit sua, viarũ strata: nec non syluarũ deuia corporibus mortuorũ sunt repleta. Theoderico vbi factũ est indiciũ / Theodebertũ euasisse, incentiuũ accelerandi itineris accessit: vt cõficiendi belli impendiũ putaret: si dux et populus bello promptior interciperetur. Adueniens itaqꝫ cũ in suis / Roboariorũ fines sese immisit: occurrentia quæqꝫ deuastans vel exurens. Cuius terrę incolæ ad eum venere rogatum: ne ob vnius culpam diffidiũ pararet eis: quos suos fore sciret iure victoris. Quibus ille. Non, inqt, vobis / sed Theodeberto interitus paratur: cuius caput si meam promereri vultis gratiã vos necesse est auferre: aut ipm̃ viuũ / vinctumqꝫ ad me perducere. Illi regiam Coloniæ introgressi Theodeberto taliter locuti sunt. Sic (inquiũt) mandat Theodericus frater tuus: si ait recipere meruero thesauros paternos: quos Theodebertus adhuc iniuste retinet peruasos, proprias festinus repedabo domos. Ideo te hortamur domine rex: vt portione quæ ei debetur reddita, nostra eum non finas infestare domicilia. His Theodebertus dictis credulus: ac ꝑ vero prolata arbitratus: quo regalis cõtinebat gaza pariter cũ ipsis est ingressus. Eo igitur pscrutante / quid fratri opportunius sine sui damno posset restituere: vnus e circũstantibus euaginatum gladium ceruici eius illidens / caput abstulit: ac per muros Coloniæ circũtulit. Quod cernens Theodericus ipsa confestim vrbe potitus / regias inuasit opes: et primates ciuitatis in sua sibi verba iurare compellens, dum in basilica sancti Gerionis sacramenta exigeret, visum illi fuit / quendã pugno suo se in latus percussisse. Et cõuersus ad suos / Obseruate, ait, ad ostia ne quis egrediatur: eo ꝙ ignorẽ quis horum Roboariorum periurio obnoxiorũ me vulnerare conatus fit. Obseruãtibus autẽ his, a cubiculariis veste remota / latus regis inspectum / nullumqꝫ vulnus est inuẽtum. Solummodo signum quoddã apparuit purpureũ: quod ego reor citæ mortis fuisse indiciũ. Cõpositis ex sententia rebus, inde cum multis spoliis progressus / secum abduxit filios fratris sui cum filia quę specie nitebat decora. Dum Mettos aduenisset, repperit auiã suã Brunechildem inibi obuiã sibi venisse. Quæ arreptis Theodeberti filiis, eos fine mora neci tradidit: et minorem qdem natu Meroucũ nomine in albis adhuc positũ lapidi illisum / innocẽtẽ coegit exhalare spm̃. Regnauit itaqꝫ Theodericus annis. xvii. Quidam vero auctores scripserũt Theodebertum post illã Theoderici victoriã / suamqꝫ gẽtẽ Rhenũ trãsisse: et Theodericũ, capta Colonia, Bertariũ cubicularium suũ ad cõprehẽdendũ cũ misisse: a quo cõprehensus / atqꝫ ad Theodericũ perductus: indumẽtisqꝫ regiis exut⁹ / Cabillõas dicit ĩ exiliũ fuisse relegat⁹. Ob recõpẽsationẽ quoqꝫ tã pclari opis Bertarius equũ eius cum stratura regia ferẽ a Theoderico pcepisse.

Theodebertus rex perimitur.

Brunichildis crudelitas.

De Clothario ducatũ restituẽte: et ira Theoderici in eum. Cap. XCIX.

Lotharius iuxta pactũ quod cum Theoderico eo quo supra retulimus modo pepigerat, ducatum Dentelem suo restituit domino Vnde Theodericus cernens Austrasiorũ sibi parere regnũ: indignatione nimia pmotus, Clothario per legatos mandat: vt se de memorato ducatu remoueat. Quod nisi efficiat, se ad vindicandam illatæ cõtumeliæ iniuriã / qbus posset nõ defuturum modis.

De Theoderico fratris filiam pcante/et ob id a Brunechilde increpito: deq eius in Brunechildim ira:et Brunechildis, quæ eum veneno sustulit,in eundem crudelitate. Cap.C.

INterea dum Mettis moraretur, amore filiæ fratris Theodeberti (quã Coloniæ captiuauerat)deperire cœpit.Quam dum sibi copulare vellet,ab auia ne hoc faceret phibebatur. Cui ille. Et quid ait,incurram offensionis:si illam vxorẽ duxero? Ad hæc Brunechildis.Non (inquit) est fas fratre progenitam te habere coniugem.Ad hæc Theodericus vt audiuit,felle cõmot⁹, tali ei respõdit modo.Nonne tu deo odibilis/cunctisq inuisa bonis,mihi dixeras eum fratrem nõ esse meum?vt quid imposuisti mihi tam graue onus fratricidii?et euaginato ense voluit eam percutere. Quæ a circunstantibus erepta / ac manibus domo elata / mortis quidem euasit discrimen:sed nepoti dolos parauit temeritate fœminea.Nã egredienti e balneo per manus ministrorũ pecunia corruptorum/ veneni porrexit poculum.Quo hausto,vt pœnitens scelerum quæ gesserat,vitæ sortitus est terminum:quam criminibus fœdauerat. Tradunt vero memorati scriptores eum apud præfatam vrbem Mettensem/dum contra Clotharium expeditionem agere meditaretur / dysenteriæ morbo interiisse/octauodecimo regni sui anno.

Explicitus est Liber Tertius.
Incipit Quartus.

De Clotharii cũ nothis Theoderici instinctu Brunechildis sup successione in regnum certatione:et Brunechildis exitio. Cap.I.

EXtinctis et varia sorte obeuntibus tot Francorum regibus,a qbus per quinquaginta ferme et vnum regnatum est annos/solus legitimæ successionis hæres Clotharius Chilperico patre genitus e regia stirpe videbatur relictus:in quẽ regnandi ius potissimum transfundi oporteret.Brunechildis tamen moliebatur/si posset Sigebertũ Theoderici filium regno præponere Austrasiorũ.Quatuor nanq Theodericus ex pellicibus susceperat filios: quorũ ista sunt nomina:Sigebertus/Chorbus/Childebertus/atq Meroueus.Sed quia erant materno latere min⁹ nobiles:regni quoq gubernaculis æstimabantur fore impares. Simul /quia et Brunechildis electo vno ad speciem regnandi nõ potestatem summæ regi,sed sollicitudinẽ sibi reseruare velle intelligebat:et primates Frãciæ tãto tpe fœmineo dominatui dedignabant subiici.Vnde adnitẽtibus Arnulpho atq Pipino Austrasię primoribus,Clotharius Captonnacũ vsq accessit.Brunechildis in Warmatia residẽs/eius audito aduẽtu ad eũ dirigit:obtestans/vt de regno Theoderici qd filiis reliquerat/ secederet.Clotharius respõdit cõuẽtũ nobiliũ debere eã aggregare Frãcorũ : et cõi tractatu de cõibus cõsulere rebus:se vero iudicio illorum in oibus pariturum / neq

Theoderici nothi. Sigebertus Chorbus. Childebertus. Merouetus. Arnulph⁹. Pipinus.

præceptis promisit obstaturũ. Brunechildis verbis se decipi animaduertens, misso in Thoringã Sigeberto Theoderici primogenito, gentes etiã quæ trans Rhenũ ha
Warnarius. bitant, ad belli societatẽ inuitare tentabat. Cũ quo et Warnarium maiorẽ domus ac Alboinũ e proceribus Austriæ præminentissimũ dirigendos curauit. Verũ Warnarium suspectum habens ꝙ ad Clothariũ transitũ meditaretur, directis post eorum tergum literis, Alboino puniendũ madauit. Alboinus lectos apices scindens/ad terram piecit. Qui tamẽ a quodam familiariũ Warnarii inuenti/ac in tabula cera lita transcripti, eidẽ sunt ostensi. Quib⁹ ille visis, piculum sibi imminere ppendẽs mortis, colligere sese ac præparare animo cœpit: quo pacto, Theoderici filiis deletis, regnũ Clothario vna secũ cõtraderet. Primo itaqꝫ nationes ad quas ad supplementũ belli accersendas directus fuerat/ab eis alienauit. Deinde cum Brunechilde ac Sigeberto Burgundiã ingressus/vniuersos primates simul cũ pontificibus ipsius gentis in suam deduxit sententiã: secreto apud eos huius rei vsus verbo. Et quia omnes superbiam Brunechildis simul et crudelitatẽ exosam habebant/se voluntati eius pollíciti sunt nõ defuturos. His itaqꝫ patratis, nũtios ad Clothariũ misit: et vt cũ exercitu aduentaret mãdauit: spondens se si ei integra fide securitas vitæ ac honoris cõcederetur, regnũ Burgũdionũ pariter cũ Austrasiorũ vniuersa militia traditurũ. Venienti itaqꝫ Sigeberto cũ Burgundionibus in Cãpania Catalaunensi sup fluuiũ Axona occurrit Clotharius cũ Neustrasiis habẽs secũ complures Austrasios: inter quos Aretheus patricius/Rucco/& Sigoaldus/necnõ Endilanus duces. Igitur dum vtrinqꝫ armatorũ cunei ad prçliũ parati cõstitissent, Warnarius cũ suis iuxta quod cõstituerat signo dato e pugna ante cõgressum discessit. Eadem fecere qbus par inerat pugnandi affectus. Clotharius post eos paulatim iter faciens: vtpote q nullum eorũ perdere gestiebat: quos suos fore cõfidebat: ad Ararim vsqꝫ fluuiũ (q nũc Sagõna dicitur) peruenit: captisqꝫ tribus Theoderici filiis, Sigeberto/Chorbo/atqꝫ Meroueo (nã quartus nomine Theodebertus pnicis equi subsidio vsus/prælio elapsus nusqꝫ postmodũ est repertus) ad vicũ Riona sup Vincennã flumen sitũ rediit: ibiqꝫ instantia Warnarii et cæterorũ pcerum ei fauentium/ Brunechildis cũ Theudelina Theoderici germana de pago Vltraiurano ad villã vrbanã ab Herpone regaliũ
Sigeberti & Chorbi cædes. præposito equorũ ptracta/Clothario præsentat. In cuius cõspectu Clotharius Sigebertũ ac Chorbũ eius nepotes Theoderico pgenitos iugulari iussit. Merouenum vero cui ipse pater spiritualis in baptismo fuerat datus/ Ingobodo graphioni commendans, in Neptricum perduci/ atqꝫ ibi nutriri clementissime mandauit. Porro Brunechildem præsentari sibi præcipiens astãte multitudine exercitus: qui nõ solum ex Neustria, verum etiã ex Austria et Burgundia cõuenerant: accepta auctoritate quo minus odia tegerẽt, quæ aduersus eã iãdiu aĩo cõceperant/per triduũ di
Brunechildis exitus tristis et scelera. uersis eã tormentis affici/ cameloqꝫ impositã p totum circũduci exercitũ iubet. Ad postremũ reputans ei ꝙ.x. reges Frãcorũ, eius ptim cõsilio, ptim manu, vel etiã maleficio extĩcti essent: sic eã alloquit. Vt qd inter mulieres maledicta/ac pessimarũ exquisitrix artiũ in tantã erupisti puicaciã: vt nõ erubesceres tã multiplicẽ præclaræ stirpis subuertere generationẽ. Peribis igit crudeli pœnarũ exemplo: quæ nõ expauisti tã ingenti te vocari facinore parricidam. Nam vt de cæteris sileam/ Sigebertum meum patruum/ tuum vero virum nouimus tuo consilio vsum/ contra fratrẽ insurrexisse suũ, ppter quod in improuisum incurrit interitũ. Merouens quoqꝫ frater ex pře meus/tui causa a genitore odio habitus/nefandissimo crudelitatis gñe est interfectus. Quid autẽ memorem Chilpericũ meç natiuitatis parentem? quẽ vt

fertur per directos apparitores morte affecisti, nil tale verētē. Nequeo sine lachrymis tantu meritum referre patris ęrumnasq meæ explicare orbitatis: fraternas acies, alterna q bella, quæ pfanis decertata sunt odiis reuoluere pudet: quæ tu toti⁹ aulæ pcella excitans in mutuā necem nepotes animasti tuos: vt frater fratrē interimeret nec iusta cōmoueretur mentis cōpassione. Theodericus deniq tuis credulus persuasionib⁹ q Theodebert⁹ ei⁹ nō esset german⁹, effusor extitit fraterni sanguis: cū iā pridē Merouei ex se geniti cruore pollutas gereret manus. Theodeberti filiū in albis nouæ regenerationis adhuc constitutū a te ad petrā allisum notum est cum fratre innocētē exhalasse spiritum. Illud nō omittendū recens piaculū: videlicet Theodericum male ficio tuo veneno necatū: atq eius filios vt aduersum me bella mouerent psuasos tres ex ipsis ac si reos neci esse traditos. Silere malo innumerabiles ducū strages: quę vtrū iuste an iniuste fuerint perpetratę, non est istius temporis explicare: dūmodo vos dulcissimi cōmilitones & præminētes Frāciæ primores decernatis cui subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris. Acclamātibus cunctis inauditis eam debere subiici pœnis iubet indomitū exhiberi equū: crinesq miserrimæ reginæ cū brachiis caudę eius cōligari, ac demum ad cursum cōcitari. Sicq in primo impetu currentis equi calcibus cerebrū dispersum. Reliqua vero membra per aspera queq sentibus, rupibusve protracta loca dissipata sunt. Hūc Brunichildis exitū tulit mulier in cædib⁹ propinquorū maxime exercitata: qbus extinctis possessionē eorū quasi spoliū suis iunxerat. Cui secundæ res superbiā augebant: vt muliebris impotentia supra modū sese extolleret. Nec tamen ex toto ita vecors extitit quin dei ac sanctorum eius memorias a prædecessorib⁹ structas venerabiliter excoleret: ipsaq nouas fabricādo deuote multiplicaret. Nam in suburbano Landuneñ. basilicam in honorē sancti Vincentii construxit: & apd Augustidunū aliā sancto dedicari iussit Martino: vsa necessariis ad hoc opus ministeriis venerabilis viri Siagrii prędictę vrbis episcopi. Multis qdē & aliis ī locis sub nomīe sancti Martini magnificas fundauit ecclesias: illū sibi præ cæteris adiutorem fore confidens: & confidendo exposcens. Aedificia sane ab ipsa constructa vsq in hoc tēpus durantia ostenduntur tam innumera: vt incredibile videatur ab vna muliere & in Austria tantūmodo & Burgundia regnāte tāta in tā diuersis Franciæ partibus cōstrui potuisse. Ea aūt cum filio & nepotibus gubernante regnum apud Gallias diuinæ virtutis gratia irradiati fulserunt vt luminaria: Etherius Lugdunensis archiepiscopus, Siagrius Augustidunensis, Desiderius Viennensis, Aunarius Altissiodorensis cum fratre Austreno Aurelianensi, Lupus archiepiscopus Senonēsis, & Columbanus abbas.

Albati catē chumini. Viri sancti tate clari.

De Austresigilo præsule sancto falso accusato & miraculose purgato: deq eius sanctitate. Cap.II.

Vstresigilus quoq Bituricēsis archiepiscopus: qui sub rege Guntranno diu in palatio conuersatus mappam ei ad extergendas præbere consueuerat manus. Hic quadam vice a quodam pessimę mentis homine falso accusatus: quædam absq iussione principis scripta confecisse: dum id sedulo denegaret, iubetur a rege armis obiecta repellere. Qui diluculo surgens dum per puerum omnem suorum apparatum armorum deferri fecisset ī campum: & ad exorandum dominum ecclesiā beati Marcelli expeteret

obuianti pauperi & eleemosynã roganti trientẽ tribuit: sicq; orationi incubuit. nec defuit orationi effectus. Nam dũ cũ rege ad locũ certaminis ꝓperaret occurrit ei nũtius dicẽs aduersariũ ei⁹ dũ ad designatũ occurrere festinaret locũ equo corruisse: vitaq; terminũ incurrisse. Tũc rex ad beatũ cõuersus virũ lætare inquit amantissime iuuenis: qa dñs defensor tuus est: ne tibi nocere possit iimicus. Post hęc cathedrã episcopalem sortitus admirandis in mundo virtutum enituit bonis.

De Mauritii imperatoris cum filiis cęde: deq; eiusdem moribus pratis & pœnitentia salutari coelitus reuelata per Anachortas Aegypti: & de Philippici gestis. Cap. III.

DVm hęc Galliarũ in partibus geruntˀ Mauriti⁹ Augustus postq̃ vno ac viginti annis rexit imperiũ, cũ filiis Theodosio Tiberio & Constantino a Foca qui fuit stator Prisci patricii occiditur. Fuit aũt vtilis reipublicæ: deniq; cõtra hostes dimicãs sępe victoriã obtinuit. Huni quoq; q & Auares appellantˀ ei⁹ virtute deuicti sunt Hic medio imperii sui tẽpore dũ diuinæ legi cõtrarias præceptiones ederet: & a beato Gregorio frequẽter ammonit⁹ eas corrigere nollet: immo eidem viro dei quia factis nõ poterat verbis iniurias irrogare non desisteret: tali meruit a domino redargutione coerceri. Quidẽ monachico schemate adopertus Constantinopoli degens exemptam vagina spatham a porta ciuitatis vsq; ad statuã gladiatoris q̃ in medio fori erat posita perferens, pronunciauit imperatorẽ gladio puniendum. Quod Augustus audiens valde pertimuit: vocatumq; quendã præfectorii ordinis virum sibi familiarissimum ad sanctos in superioris Aegypti eremo manentes cũ xeniis cereorum ac thimiamatum misit: omni cum deuotione deposcens vt pro se domini exorarent clemẽtiam. Ipse quoq; pias conditoris sui aures die noctuq; nõ desiit precibus pulsare: ac vt sua in pñti potius vita puniret peccamina nec seruaret ea ad subeunda perpetui ignis incendia non destitit implorare. Rediẽs porro præfectus a sanctis solitariis imperatori nunciauit dicens Incolæ solitudinis sancti viridixerunt mihi ꝙ humilitatis tuæ preces exaudiens deus sempiterna quidem non te priuaret gloria: verumtamen huius temporalis honorem quo fruearis imperii cum magna a te auferret ignominia. Gauisus est imperator: quia etsi trãsitoria non effugeret mala non perderet tamen præparata iustis præmia. Ac ipsum etiã tali voluit superna visiõe cõsolari dignatio. Quadam nocte alto depressus sopore vidit se ęneæ imagini quæ ante fores palatii posita erat assistere: & vox ex ipo incarnati verbi caractere audita est dicens, date Mauritium. Et apprehendẽtes eum quidam ignotæ formæ & claritatis ministri statuerunt ante præsentiam loquẽtis. Voxq; iterum sonuit interrogans illum quid magis eligeret vtrum in isto sæculo quæ nequiter egerat recipere: an futuro ea seruare examini. Cui Mauritius. O Iesu inquit bone qui humanum genus tuo redemisti sanguine: iube me nunc potius male commissa luere: & venturi iudicii diem non formidare: immo electorum tuorum participem fac esse. Tunc quæ loquebatur. Tradatur (ait) Mauritius Focę militi cũ vxore & duobus filiis. Euigilãs imperator a somno & visionẽ secũ ipe reuoluẽs aduocare iussit Philippicũ generũ suũ: quẽ aliquãdo arripiendę tyrãnidis insimulatione suspectũ habuerat. Ille cõsummatã erga se Cęsaris irã esse ptimescẽs valedicẽs coniugi tãq̃ amplius eam nõ visurus ad aulã properat. Cui Mauritius occurrens ad genua ei⁹ ꝓuoluitur obsecrans vt q̃ contra eum falsa cogente suspitione indigne commiserat ea ille propter dñm benigne remitteret. Stupefactus Philippicus & quid sibi vltra spem

Omen mortis Mauritii imperatoris.

Visio eiusdem.

accidisset admirãs, Augustum de terra leuauit: & vt ipse ei magis remitteret si quam aduersus eum malitiam retineret orauit. Cui Mauritius. Tu magis ingt indulge & si quispiam in exercitu sit honorib⁹ functus qui vocetur Focas edicito: narrauitq; ei omnem ex ordine visionem. Philippicus vero respondit nullum se militum nosse qui Focas diceretur nomine. Esse vero inter Gregarios statorem Prisci patricii vocabulo Focã: atq; eidẽ viro formidolosam inesse temeritatẽ. Ad hæc Cæsar. Si quidem est formidolosus & sanguinarius. Paucis interim interiectis diebus irruere in eos qui pactionẽ staturã transgressi Romanas sibi attributas incessabant custodias/ volẽs, iter cum exercitu arripuit. Porro in terra hostili cõstitutus cum milites furto ac rapinis abstinere compelleret: nec tamen largiret consueta stipendia: sed insuper in desertis transigere hiberna cogeret tempora: non minimum in se excitauit seditionis. Hac et enim offensi acerbitate veteris viri militiæ cõferre secũ cœpere: & indigne ferre imperatorẽ qui nullo Romanę stirpis nobilitaret parẽte, tam nequiter ipsos opprimere velle. Nec se diutius perpeti posse externũ tyrannũ cũ haberent in exercitu dignũ Romani gñis imperii gubernatorẽ. Hæc secũ milites vociferantes verbis adoriũtur Focam tunc Centurionẽ: rogant vt Romani imperii suscipiat gubernaculũ. Qui eorũ præceptis obaudiens purpurã induit. Quo pcognito Mauritius animi desperatione resolutus cessit reb⁹ aduersum se fluẽtib⁹: & in quandã insulã mari cõtiguã aufugit. In qua ab apparitoribus quos Focas ad eũ psequendũ direxerat, gladio cum vxore ac duob⁹ filiis percussus etiam morte temporali impleuit somnium suum. Mauritii Imperatoris Interitus.

De Pontificum Romanorum successione: & ecclesiæ Romanæ primatu. Cap. IIII.

Beatissimus aũt papa Gregorius cõperto q; Focas potiretur imperio ad eũ siue ad ei⁹ Augustã Leuntiã direxit epistolã verbis gratulationis refertã. Ipsius principis tpe idẽ dilectus dñi Gregorius de præsentis vitæ laboribus ad eternã demigrãs requiẽ, Sabiniano sedẽ reliquit pontificalẽ. Qui post annũ & menses quinq; obiẽs mortẽ Bonifacio sedẽ reliquit. Eo post octo mẽses & dies duodecim vita decedẽte subrogat alter Bonifacius ad sedẽ põtificalẽ. Hic a pfato Augusto petiit & impetrauit vt sedẽ Romanę & apostolicę ecclesię caput esse omnium ecclesiarũ statueret: quia ecclesia Constantinopolitana primã se omniũ ecclesiarum scribebat. Ipse quoq; princeps alio papa Bonifacio rogãte iussit in veteri fano qd Pantheon vocabãt: abolitis idolorũ sordibus Basilicã beatę ac perpetuę virginis Mariæ & omniũ martyrũ fieri: vt vbi quondã omniũ nõ dicã deorũ sed dæmonũ cultus agebat ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum.

De Cachani Auaris seu Huni cum Gisulfo Langobardo bello. Deq; Romildę amoribus infelicibus. Cap. V.

Ea tempestate Rex Auarorum quẽ sua lingua appellãt Cachanum cum Foroiulianis Longobardis bello confligens ducem ipsorũ noie Gisulfum cũ plurimis suorũ interfecit. Cui⁹ ducis vxor vocabulo Romilda obsidẽtis se i memorata vrbe Cachani regis pulchritudinẽ admirata ei ciuitatẽ tradidit stupri mercede sibi pollicita. Quã idẽ rex capta vrbe populoq; eius captiuato vna pter iusiurãdũ qd dederat nocte: ac si in matrimoniũ accepit. Post hęc duodecim Auaribus eã tradidit qui vicissim sibi succedẽtes ea vti vili scorto abusi sunt. Ad postremũ palũ in medio campo configi pręcipiẽs eam in acumine ei⁹ inseri mãdauit cũ hmõi exprobrationis

verbo. Talē inquit merita es virū habere dignū ꝑfecto posterorū memoria. Idem rex
Vindicta i fœminā ob proditionē.
ꝓditionis eiꝰ exemplū reliquit: q etsi ꝓditionē amplexus est ꝓditionis tñ auctorē sibi
displicuisse mōstrauit: illud forte ꝑtimescēs: vt q̄ proximis nō ꝑpercerat ipsi si eiꝰ po
tiretur amplexibus minime parceret igit̄ dira ꝓditrix patriæ tali exitio periit q̄ am-
plius suæ libidini q̄ ciuiū & cōsanguineorū saluti ꝓspexit. Cuiꝰ filiæ nō matris luxu
riā sed castitatꝭ amorē secutę ne ab Auaris cōtaminarent̄ crudas pulloꝝ carnes sibi i
ter mām̄as sub fascia posuerūt: vt earū ex calore corporis putrefactaꝝ fœtore Auaros
a sui cōmixtione remouerēt. Quod & factū est. Nā qcūq; eas obscœno voluisset atta-
ctu cōtingere, fœtoris repulsus immanitate ꝓcul recedebat cū execratione dicēs oēs
Longobardas fœtidas esse. Quartū vna Alemānorū regi: alia dicit̄ Baioariorū prin-
cipi postea nupsisse: dignas ꝓ seruata pudicitia nuptias sortita. Filii vero eius quos
ex ꝓscripto Gisulfo viro suo susceperat, vastata vrbe ascēsis equis dū fugę se cōmit-
tunt minimus illorū ab vno ex hostilibus cuneis q velocius cęteris cucurrerat capit̄
Quē dū propter pusillitatē corporis is qui eū cœperat interimere voluisset: magisq;
ad seruiendū sibi ꝓpter egregiā formā seruare elegisset. Erat eñ ipse puer micantibꝰ
Iuuenis ingēs factum.
oculis: lacteoq; crine exornatrix eū natura donauerat: ducere ad castra cœpit. At pu
er ingentes animos anguste in pectore: versans & se captiuū trahi īgemiscens: paruū
quo iuxta suā ætatē accinctꝰ erat gladiū vt eiꝰ assuesceret vsum, vagina exēptū nisu
quo valuit ceruici se trahētiū illisit. Quo terrę ꝓstrato cōuerso equo retrogrado cal
le ad fratres regressus nō modico lętificauit gaudio. Nūc iā ad nrā̄ reuertamur ordi
nem historiæ.

De Clotharii regis & Monarchæ in Francia gestis. Cap. VI.

IGitur rex Francorū Clotharius trigesimo regni sui anno postq̄ re
gnare cœpat: patre defuncto monarchiā regni adeptus Warnariū
cuiꝰ instantia regnū Burgundię fuerat adeptus, maiorē domꝰ in
ipso cōstituit regno dato ei sacramēto ne cuncto quo viueret tēpo
re successorē acciperet. Austrasiis vero Radonē quēdā ꝓbabilis vi
tę virū eodem honoris gradu donatum pręfeci. Vltrauranis quo
q; Erponē gñe Francū patriciū instituit. Qui dum quæ pacis sunt
diligeret malorū deprimēs nugacitatē ab ipsis pagēsibus instinctu Alethei patricii:
& Leudemū di Sedunensis episcopi perimitur. Tunc tēporis Clotharius ad villam
cui nomen est Maurelegico cū Berthetrude regia accedēs iustitię obtētu multos ini-
que agētes gladio puniri iussit. Leudemūdus aūt Sedunēsis pōtifex monitu Alethei
ad Berthetrudē veniēs reginā, & eā secretiꝰ aduocās, vt thesauros suos Sedunū trās
ferret hortat̄ dicēs optīe se nosse Clothariū eo āno de sęculo migraturū: Aletheūq; eē
paratū suā vxorē relinquere: & reginā cū regno assumere: eo q; esset ipse Aletheꝰ e no
bili Burgundionum prosapia. Regina hęc audiēs & se talem cui talia suaderent̄ æsti
matā esse grauiter ferēs, rapido se in cubiculū prorripuit cursu. Leudemūdus intel-
ligēs verborum suorū calumniā se subiturū, per vrbem Sedunū ad Abbatem Austra
sium luxouio properat vt per eiꝰ pręces indulgentiā regis mereretur. Quod & factū
est. nam promissa impunitate ad sedē suā redire permissus est. Aletheus iussu Clo-
tharii Massolacum villam veniēs in cōspectu procerum causam dicere iussus dum se
obiectis purgare nequiret criminibus, capitali sententia est damnatus.

ANno trigesimoquartio regni sui Clothariꝰ Warnarium palatii comitem de
regno Burgundiæ cum vniuersis pontificibus seu primatibus ad se Bono-
gilū villā euocans dando siue petitionibus eorum annuendo cunctos sibi fi-
delissimos effecit.

De tributo quod Langobardi Francis pependerunt. Cap. VII.

Xigit nunc locus referri quemadmodum Longobardi duodecim milia solidorũ tributi nomine regibus Francorũ per multa soluernit annorũ curricula: vel etiam qua de causa duas ciuitates id est Augustã & Seusium dñationi cesserũt Francorũ. Defuncto vt supra ostensum est Cleph rege nobilissimo, duces super Longobardos creati irruptiõe in Gallos facta greges captiuorũ simul cũ præda abegerũt. Ob cuius pręsumptionis temerarios ausus pręd ictas vrbes a partibus Guntranni regis perdiderũt. Ex cõmuni aũt tractatu duodecim legatos ad imperatorem Mauritiũ mittẽtes pacẽ cũ eo fecerũt. Alios quoq; eiusdẽ numeri legatos ad Guntrannum & Childebertũ destinauere qui amicitiã & societatẽ eorum efflagitantes duodecim milia solidorũ se ei soluturos fore vice sua sponderẽt: hoc pręcipue ipsis missis suis in mãdatis tradentes: vt quorum propẽsiorẽ in fœdera amicitiarum aduerterent beniuolentiã eorum q̃ maxime vnire sibi studerẽt concordiam. Tandem audita vtriusq; partis sententia patrocinio se comisere Francorum: tradita insuper Guntranno regi valle Ametegis cognomiẽ. Sicq; vsq; ad tẽpora Agilulfi regis sui memorata soluere tributa. Qui electos gentis suæ legatos his nominibus Agnulfum Põpeiũ ac Gautonẽ ad Clothariũ direxit Francorũ principẽ: poscẽs vt vectigal quod ei singulis dependebat annis remitteret. Hũ circunuentis pecunia quos intimos consilio regis esse cognouerãt, datis videlicet vnicuiq; mille solidis vsq; ad tria milia solidorũ obtulerũt: regi ipsi triginta sex milia solidoꝝ: simul cũ ꝓcib⁹, & ita remisso solitę pẽsiõis onere redierũt ad ꝓpria.

De Berthetrudis reginę obitu & Sichildis matrimonio ac filio Hairberto. Et de Dagoberti in societatẽ regni assumptione. Cap. VIII.

Nno trigesimosexto eiusdẽ pricipis Berthetrud[regia morit: quã vnico amore Clothari⁹ dilexerat, & oẽs Leudi bonitatẽ ei⁹ cernens vehemẽter amauerãt. Post cui⁹ obitũ Clothari⁹ rex aliã accepit cõiugem nomine Sichildẽ: de qua habuit filium nomiẽ Hairbertum.

Nno trigesimonono regni sui Clothari⁹ Dagobertũ filiũ suũ ex Berthetrude regia susceptũ cõsortẽ regni fecit: eũ q; sup Austrasios regẽ istituit retinẽs sibi q̃d Ardenna & Vosagus versus Neustriam ac Burgundiam excludebant. Hac etiã tẽpestate Desiderio abbate monasterii sancti Germani diem obeũte Gauscio successit in regimẽ.

De Samone inter Sclauos rege constituto eiusq; successu & prole. Cap. IX.

Nno quadragesimo principat⁹ Clotharii hõ quidã noie Samo natiõe Frãc⁹ de pago Senonico multos negotiatoꝝ mercãdi cã i Sclauoꝝ patriã q ẽt winidi dicũt secũ deduxit. Sclaui iãdudũ Hunis q & Auares dicunt subiecti dñatiõis iugũ detrectare tẽtabãt. Sigdẽ cũ primũ vectigalia eis vti dñi s depẽderẽt: ꝑliãtiũ castra tutarẽt: fugiẽtib⁹ auxilia ad resistẽdũ subministrarẽt: tãtas ab ipis sibi illatas tolerabãt cõtumelias vt nõ hoies hoib⁹ sed feras crederes qbus libet vilib⁹ ĩperitare iumẽtis. Nã iter cętera q̃ crudeliter, dictu quoq; horrẽdũ, i eos exercebãt: vnũ illd̃ nefandũ cunctisq; antea sæculis inauditũ erat scelus: q; quasi hyematuri eorũ adeuntes domicilia vxores ipsoꝝ suis assumebãt socias strat[. Verũ illi q de cõiugib⁹ Sclauoꝝ & Hunis erãt geniti, hoc malũ q̃d vitrici eoꝝ diu fuerãt ꝑpessi nolẽtes ꝑpeti, imãe cõtra dños & patres suos excitauere bellũ. Ad quod Samo cũ sotiis adiumento winidis winidi

futurus forte pfectus est: factaq; cōgressione Winidi Hunnos superant. In hoc certamine Samo cū suis preclarū militiæ documētū dedit: prærupto nāq; sese periculo dās plurimos hostiū destruxit. Hoc successu Samo a Sclauis ad regnandū expetitus, eo q egregia eius delectarenť fortitudie, de negociatore rex cōstitut⁹ p trigintasex annos strenue regnū gubernauit aduersum innumeros bellorum tumultus: q̄ cū Auaris gessit. In quibus semper prudēti astutia vsus victor extitit. Habuit quoq; duodecim ex genere Winidorum vxores: ex quibus duodecim filios ac quidecim genuit filias.

De Adoaldo Langobardorum rege: & eius successore: deq; Gundeberga regina. Cap. X.

Adoaldus aūt Agilulfi qui & Ago dictus est Longobardorū regis filius, patri in regnū succedēs dum decem annis cū matre Theudelina regnasset, a quodā Eusebio nomine q ab imperatore Cōstātinopolitano ad eum directus legatus fuerat, post balneū potione accepta in amentiam vertiť. Cūq; ipsi⁹ legati persuasionibus duodecim Longobardorū optimates iussisset perimi, a cæteris regno pelliť. In cuius locū Arioaldū Taurinaciū ducem cui Gundeberga Adoaldi regis germana in coniugiū cōuenerat, substituerunt. Quæ videlicet regina cū & specie decora, & bonitate polleret mentis præcipua: nec castitatis careret gratia: quadā die quendā Adalulfum vocabulo, non infimo inter Longobardos ortū loco sibi obsequētē, q optimę esset formæ cœperat laudare. Ille reginā i sui autumās exarsisse amorem, ad aurē ei infit. Quia (dicens) tuę placuit beniuolentię meum statū laude tua efferre: placeat quæso me sodalē stratus assumere. Hoc verbū illa haud perfunctorie ferendum arbitrata: in faciem eius expuit. Qui veritus si ipse rem non proderet, reginā cuncta propalaturā, regē adiit. Asserēs se si tutus ad narrandū cōcederetur locus rē necessariā ei referaturū. & recedēte rege seorsum cum eo vera falsis hoc cœpit obnubilare modo. Taso (ait) Tuscanę rector prouincię per triduū iā cū regina sermonē tuæ ferit perditionis: vt illa te veneno perdat: & ipsum sibi maritum assumat. His rex credulus coniugē in castro Italiæ reclusit cui nomen Amello. Quo cōperto Clotharius p internuntios Arioaldū arguere cœpit: nō recte illum egisse dicens q reginā & ex regio genere Francorum existentem sine examinatione legali dehonestamento dignā æstimauisset huiusmodi. Qui dū iustā se habere causam vinculorum vxoris fateretur: vnus legatorum Ansoaldus nomine tali regem interpellat sermone. Facile inquit examen hui⁹ rei tibi probabiť: si facultas familiarium reginæ detur alicui bello cum criminatore contendere. Quod dū ille concessisset simulq; approbasset: & Adalulfum quo minus pposita abnueret, desperatio salutis cōpelleret: Aribertus quidam Reginæ consobrinus hominem vocabulo Pittonem vice sua præliaturum aduersus Adalulfum dirigit: a quo idem criminator sine mora victus gladioq; est punitus. Gundeberga regina post tres ferme reclusionis suæ annos ad pristinam regni est regressa dignitatem.

Adalulfi perfidia.

De Dagoberti regis Austrasiorū prudētia & Rodoaldi insolentia. Cap. XI.

Regni Clotharii anno quadragesimoprimo cū Dagobert⁹ rei summā in Austria strenue gubernaret: & quēdā Rodoaldū maioribus apud Austrasios clarū, adhortāte beatissimo Arnulfo pōtifice ac Pipino maiore dom⁹, honorib⁹ extulisset: cœpit idē vir mutata in saniēs mente iracūdiā in se regis puocare. Nā direptioni rerū studēs alienar, supbię dedit⁹, elatiōis plen⁹, locū detrahēdi inuidētib⁹

Pipinus.

sibi dedit. Qua de causa exasperatus Dagobertus interficere eum moliebatur. Vnde territus Rodoaldus ad Clotharium se contulit obsecrans vt suam apud filium vitam obtinere dignaret. Clotharius viso filio inter alia ne Rodoaldũ interimeret precat: Dagobertus ꝓmittit eum si q̄ male gesserat corrigeret spem vitæ habere posse. Sed cũ Treueros vna cũ Dagoberto Rodoaldus accessisset, nulla extante mora iussu regis ipsius ante ostiũ cubiculi regalis a Bertario Scarponensi capite truncatur.

De Dagoberti cum Gomatrude cõiugio: & cũ patre Clothario disceptatione, ac eorum pacificatione super regno Austrasio. Cap.XII.

ANno quadragesimo secũdo regnãte Clothario Dagobertus omni ornatu cultuq; regio fultus iussu patris Clippiacũ haud ꝓcul Parrhisiis venit: ibiq; germanã Sichildis reginæ Gomatrudẽ nomĩe in cõiugiũ ei ꝑ tradidit. Die vero tertio nuptiarũ grauis inter patrẽ ac filiũ orta ẽ dissensio. Petebat enĩ Dagobert⁹ reddi sibi solidatũ qđ ad Austrasiũ ꝑtinebat regnũ. Clotharius aũt cõtradicebat nil ei volẽs ex hoc cõcedere. Tãdẽ eligũt duodeci Frãci: e qb⁹ vn⁹ extitit vir deo placit⁹ Arnulph⁹ Metensium antistes: quorum salubri cõsilio pater pacatus cum filio reddidit ei quæ postulabat. Hoc tantum exinde qđ citra Ligerim vel in regione quam prouinciam cognominant situm est suę ditioni retinuit. Austrasiũ regnum.

De Sisebodi regis Hispaniæ virtute & fide: & Cantabriæ per eum subactione & regni Gothorum per hoc dilatatione. Cap.XIII.

IN Hispania ea tẽpestate humanis rebus Berterico exẽpto Sisebodus ei successit in regno. Qui bello strenuus, cõsilio bon⁹, ac ꝑ cęteris retroactis Hispaniæ regib⁹ fide promptus, Cantabriã olim dominantib⁹ Francis possessam sibi subiugauit. Deniq; dux Frãcioq eidẽ prouincię aliquãdiu ꝑfuit tributa regib⁹ Frãcoꝝ ꝑsoluebat. Quo mortuo tãdẽ regionẽ milites ĩꝑatoris Cõstantinopoli residẽtis qbus cõtra exteras vt ꝑlibauim⁹ nationes custodiẽdi limitis Hispanię erat mãdata sollicitudo ꝑuaserũt. vt hãc vt nũc præmisimus Sisebodus eis abstulit multasq; vrbes maritimas capiẽs ad solũ vsq; destruxit. Cũq; ab eius exercitu milites in ꝑdictis inuenti ciuitatib⁹ obtruncarent: Sisebodus pia cõmotus miseratione volẽs ꝑlerosq; eripere neci ad se cõfugiendi fiduciã dabat: eosdẽq; pollicita impunitate vt sibi fuga consulerent hortabatur: ingemiscensq; aiebat. Vę mihi misero cuius regni temporibus tanta humani sanguinis fit effusio. Dilatatum itaq; est Gothorum Hispaniã incolentium regnum per litora maris vsq; ad Pyrenei iuga montis. Sisebodus rex. Francio.

De warnarii morte & incestis Godini filii eius cum nouerca sua nuptiis: & eiusdem repudio: & repudiatę furore ac fraude in Gogonem: & de Gogonis iuramento fidelitatis in multis templis pręstando: eiusq; nece. Item de Palladii Sedecięq; exilio & de Bosonis cæde. Cap.XIIII.

ANno quadragesimo tertio Clotharii regis warnari⁹ palatio regni Burgũdiæ ꝑpositus diẽ clausit extremũ. Cui⁹ fili⁹ Godin⁹ animi vanitate cõmot⁹ nouercã suã duxit vxorẽ. Qua diuinę legis ĩiuria rex ĩpuls⁹ Clothari⁹ Arnoberto duci ĩpat: Godinũ vt q̄ tocy⁹ iterimat. Godin⁹ formidis grauamĩe ꝑssus relicta Burgũdia ĩ Austriã rãsiẽs a Dagoberto ĩtercessionẽ ĩploraut vt prem ab executione Warnarii mors. Nuptiæ incestæ.

præcepti seuerioris ad molliora inflecteret. Nec Dagobertus detrectauit. Clotharius ægre licet oranti tamen filio cessit: vt contuitu honoris quem Warnarius pater Godini gesserat: & remunerandæ sedulitatis eius in regem supremæ gratia necis sẽtentia mitigaretur. Ea videlicet ratione: vt Godinus vxorem quam contra canonũ decreta duxerat abiiceret. Qua repudiata acceptaq; vitæ securitate Burgundiam repetiit. Sed mulier multo aliter q̃ separari posset, iniuriam sibi illatam inæquanimiter ferens: delatoria aduersus Gogonem vsa fraude regem adiit: & in medium huiusmodi detulit scenã: q; si in regis præsentiã Gogo adueniret eum gladio perimere deliberasset. His rex credulus securitatem vitæ ac salutis honorisq; sui a Gogone sacramento exegit. Qui dum insistentibus Chranulpho & Wandalberto domesticis regis in basilica sancti Medardi Suessionis, atq; sancti Vincentii Parrhisiis iusiurandũ præbuisset nullas se insidias regi machinaturum: neq; sic ei fides adhiberetur: compellitur a memoratis viris in ecclesia sancti Auiani Aureliæ: necnon sancti Martini Turonis eadem iterare sacramenta. Cumq; voluntati regiæ satisfacturus ad iam dicta properaret loca insidiis memoratorum virorum rege id non abnuẽte apud Carnotinos in conuiuio cum plurimis suorum repugnare quidem volentium sed minime valentium nefandissime iugulatur.

Muliebris fraus.

Gogonis iuramẽtũ.

Eo anno Palladius quidam eiusq; filius Sedocus Tolosatium episcopus incusante Auiano duce q; rebellionis Wasconum fuissent conscii in exilium truduntur.

Palladii Sedociq; exilium.

Boso etiam ex Audoleno patre genitus indigena Stampẽsis ex præcepto Clotharii stuprum cum regina Sichilde commissum ei reputantis, a Barneberdo interficitur duce.

Bosonis cædes.

De successore Warnarii præfecti aulæ Burgundiæ per Clotharium & regulos ac proceres regni consultatio: & seditione oborta ob cędem Hermarii ab Agniano factam. Cap. XV.

Clotharius autem potentiores omnes optimatum Burgundię Trecas conuenire iubens de successore Warnarii cum eis agebat sollicitus scrutator quem vellẽt rectorem palatii a rege sibi præfici. Illis porro dicentibus nullius præter dei & regis se velle pati dominiũ rex gratanter verba eorum suscipiẽs desyderio quoq; satisfecit: anno. XLIIII. regni Clotharii filiorũ regis ac proximorũ præsulũ quoq; Gallię Clippiaci concilium congregans: vt quęcunq; pacifica regno vel voluntati ecclesię congruerent, statuerent. Inter primores itaq; Franciæ qui conuenerant quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii regis simulq; baiulus a pueritia, Agniano super se irruente perimit. Is erat Saxo gñe: vnusq; ex optimatibus aulæ regiæ. Qua de re graui orta seditione pene vsq; ad mortes lis insurrexerat: nisi Clotharius agnita causa tumultũ repressisset auctoritate regia. Nã Agniano copiam secedendi in montẽ cui Marcomirus nomen est, attribuit iuncto nõ paruo pugnatorũ numero: q ei si ita res exigeret psidio forent. Brunulfus vero auncul9 Ariberti frater videlicet Sichildis reginę collecta nobiliũ & sociorũ manu Agnianũ debellare tẽtabat. Q d agnoscẽs Clotharius Leudos q maxĩe idignabant p iniqua tãti viri nece ad se euocat: edicitq; si se habere inoffensum vellẽt ne in bellum prodeãt. Eoq; modo reuocato eorum impetu prælium intestinum quieuit.

Hermarii cædes.

De Clotharii iunioris obitu: miraculosaq; per diuum Sulpitium a febribus sanatione: deq; eiusdem Sulpitii vitæ sanctitate. Et beati Eligii aurifabri innocentia & opera. Cap. XVI.

Onarchiæ susceptę anno.XVI.paterni aũt regni.XLIIII.Clotharius rex moritur:atq; in suburbano Parrhisiorũ in basilica sancti Vincentii sepelitur. Hic Clothari⁹ iunior appellat⁹ est ꝓpter auũ sui simili noĩe cum adiectione tñ senioris dictum: qui prim⁹ etiã dici potest isto existẽte secundo:necnon subsequente altero. De quo in posterioribus declarabitur. Clotarii Iunioris obit⁹

Hunc vero Clotharium beatus Sulpitius tunc quidem archidiaconus postmodum autem Bituricensium ep̃us anteriori tempore a graui liberauerat febriũ incõmodo septem prius dierum consummato ieiunio. Fuit autem pariens:literis eruditus:timoris dei plenus:pauperibus necessaria tribuens:ecclesiarum domini atq; sacerdotũ vtilitati cõsulens. Verũtamen subdola malignantium versutia subreptum est ei:vt beatum Lupum p̃sulem Senonũ a sede ꝓpria expulsum in exilium mitteret. Qui vir tantæ sanctitatis fuisse palam ex gestorum scriptis suorum ostenditur:vt quadam die celebranti ei sacra missarum sollennia cęlitus gemma in sanctũ prolapsa sit calicẽ. Deniq; rex poenitẽs facti ab exilio eum iussit reduci & ad se ꝑduci. A quo cõmissorum postulata impetrataq; venia muneratum eum remisit ad sua. B.Sulpiti⁹ Bituricẽsiũ ep̃us.

Beatus quoq; Eligius aurifex probatissimus relicto patrio Lemouicini territorii solo, ad eundem regem transiens sellam auream regiæ dignitati congruam fabricandi ab eo ꝓceptum pariter & impensas accepit: & puras ab oĩ cupiditatis macula gerens manus q̃ ad vnius opificii susceperat vsum in duo diuisit: & vnam quidẽ nõ minoris magnitudinis q̃ iussus fuerat pfectam reddidit. Qđ vero ex attributis sibi auri sumptibus supfuit ne negligens pderet vel suę cõcupiscẽtiæ satisfaciendo retinere videretur, in minorem conflauit. Qua re princeps pspecta laudatum illum ac remuneratum palatii iubet incolere domicilia. Sed de his ista sufficiant. Diuus Eligius aurifaber.

De Dagoberti post annunciatam sibi Clotharii mortem studiis:& Aribertia c Brunulfi contra eum factione. Deq; Corporum Dionysii & sociorum inuentione miraculosa:necnon & Sadregisilo locumtenente in Aquitania. Cap.XVII.

Ama itaq; defuncti Clotharii ad Dagobertum puenerat more ingenii humani: cui satis est vbi capita acceperit cętera non requirere. Quapropter Dagobertus lectos e regno Austrasiorum quos fidentiores repperit in Neustriam & Burgundiam dirigit vt ducũ siue pontificum ipsarum gentiũ sibi gratiam sociarẽt. Id ab omnibus cum lætitia susceptum: eo q; cognoscerent regnum ei deberi. Remenses Dagobertum aduenientem primi suscipiunt:inibi principibus memoratarum nationum cum summo gaudio confluentibus. Ardebat Aribertus frater eius aliquid sibi publicorum committi munerum:pari modo Brunulfus frater Nautildis reginæ Ariberti auunculus paulatim ambiendo quosq; potentiores efficere moliebatur vt ip̃o Dagoberto rerum omnium summa nepoti suo cõmitteretur. Verum illi parandæ sibi potentiæ magis intentum q̃ communi vsui arbitrati & q; esset ingenio remissior declinandum ęstimauere. Dagobertus tñ optatis potitus Brunulpho dignam factis vicissitudinem postmodum restituere curauit. Compositis vero erga se rebus & studiis omniũ qui rem militarem vel amministrabant vel circa suum imperium conspirabant tactus corde atq; respectu fraternæ cõ

passionis/ad miserationem inflexus, amicorum consilio fratrem ex parte consortem regni fecit. Collataq; ei prouincia quæ a ripa Ligeris Wasconiã versus extenditur vsq; ad Pyrenei iuga mõtis qui Galliam ab Hispania disterminat: pactum etiã cum eo scripto pepigit: vt priuato contentus habitu nil amplius de paterno sperare deberet regno. Qui vbi potestatẽ adept⁹ est sedẽ regni Tholosam eligẽs, sensu nõ (vt putabat) tardus verum natura acris ad obeũda negotia statim ingenio suo materiam ĩuenit. Anno eñ tertio postq̃ regnare cœperat totam Wasconiæ terram subegit atq; regnum suum lati⁹ effecit. Vniuersa autem Austria cum Burgũdia, Neustria quoq; dominio parebant Dagoberti. Cuius act⁹ licet a nõnullis separatim digesti habeãtur: tamen ne eos facta eius lateant apud quos pfata non inuenitur scriptura, ea nos libuit perstringere.

Dagobertus quippe a Clothario genitore venerabili viro Arnulfo Metensi pontifici ad erudiendum traditus, pueritiæ annos in studiis exercuit literarum: adolescentiam vero suã venatibus (quẽ morem Francorum principibus sæpe fati sumus fuisse familiarem) assuefaciens: agere ceruũ quadã die instituit. Qui facile industria equitum ac sagacitate iuuentus canum, ea velocitate q̃ illud animal vti consueuit, syluas & mõtes, & si qua etiã occurrere flumina transiens in vicum cui Catuliacus vocabulum est, cursu defertur. In hoc vico ædicula erat quæ corpora martyrum Dionysii ac sociorũ ei⁹ tegebat. In quã se ceru⁹ tuto re pto cõfert cõfugio. Canes e uestigio eũ secuti nec ĩgredi apertis ianuis valentes, ostiatim oblatrabãt. Aduenieñs Dagobert⁹ rem spectaculo ammirãt dignam. Finitimos deinde rumor istius miraculi & pcipue Dagobertum ad reuerentiam sollicitat sanctorum.

Præterea Clotharius quẽdam Sadregisilum nomine rebus sub se tractãdis pfecerat Aquitaniæ ducatu specialiter ei commisso. Hic itaq; regis filium superbia qua tumebat despicere contendens, prospere eum agere non æquo ferebat aio. Excusatio sane erat iuuenilis ætatis ne tumorẽ ex subiectione principũ contraheret. Forte Clotharius venatum iuit: ac nõ paruo terrarum spacio a filio seiunctus opportunitatem pbuit: vt ducem ad conuiuium accersitum & contumaciæ redargutum Dagobertus flagellis cædi barbæq; ãputatiõe deturpari pcipe ret. Audacis itaq; facti conscius latebra qua se insequente ceruũ confugisse viderat: ipse quoq; se recipit. Post hæc Clotharius rediens ducis cõperta contumelia ex se genito multa furibundus interminans mittit qui eum accersirent dignas pro cõmissis vt lueret pœnas. Interea Dagoberto corã martyrib⁹ hũili corde pstrato, sõnoq; oppsso assistens quidã venerãdo iocundus vultu ne timeat edicit: eiq; nõ solum pñti periculo verum æterno liberandũ supplicio: & insuper solio regni donandum spondet si tãtũmodo memorias eorũdem sanctorum se ornatum iri pmittat. Nec fides pmissis defuit. Nempe vt non vana quibus sæpe ludimur somnia fuisse intelligeret, hi qui missi ad eum a sacra æde abducendũ fuerãt, cũ nõ pl⁹ vno miliario a sanctuario abessent pgredi diuina vltra prohibentur virtute. Redeũt confusi: eiq; a quo directi erant q̃ pertulere nuntiant. Ille eos inertiæ sil' & infidelitatis arguens dirigit alios qui qđ illi neglexerant implerent. Quos similia passos quasi nati fautores despiciens per semet ipsum filium a sepulchris martyrum auellere cupiens ibat. Sed quia non minus ĩ reges q̃ in alios homines dei pualet potẽtia: qui alios arguerat inertes fit ipse iners. Tãdem agnoscens Christi ac seruorũ ei⁹ potestatem indulget veniam filioq; redit in patrem. Sicq; abeundi accepta licentia ædi beatæ succedit: ac pcibus deuotis gloriosos

Miraculũ a B. dionysio ostensum.

martyres ad sui suffragium inuitat. Dagoberto tñ (vt postea claruit) nullus locus iucundior fuit.

De Dagoberti cum Bertoaldo Saxonum duce periculoso prelio: & Clotharii subuentione mirifica: ipsiusq; Bertoaldi fugientis nece. Cap. XVIII.

Vstrasiis vero Francis rex institutus a patre aduersus Saxones q rebellare tentauerãt arma mouit: transgressusq; Rhenũ cum Bertoaldo Saxonũ duce pugna commissa ense pcussus in caput decissos cum parte galeç crines patri per armigeros mittit: & vt sibi añ q̃ cunctus corruat exercitus in auxiliũ properet mãdat. Forte fortuna affuit: Clotharius eñ venationis gratia Longolariam syluã petierat: vbi accepto periculoq; filii nuntio: graui exagitatus dolore raptis quos in promptu habebat iuuenibus: ad alios etiam vt se sequerenť directis legatis: breui tempore longum iter emensus (Nam & noctib⁹ viam carpebat) ad filium vsq; peruenit. & ea quidẽ nocte fixis super Wiseram fluuiũ tentoriis quieuerunt. Mane autem facto dum Franci plausus ac voces lætitiæ pro aduentu regis Clotharii ederent: Bertoaldus Saxoniæ dux super ripam fluminis pliũ pstolans audito tumultu interrogat vt quid tantus in Francorum castris oriretur tumultus? dictum est ei Clothariũ aduenisse regem atq; ob id diem festum agere Francos. At ille ad hęc falsa ait spe decepti p timore desyderia somniant sua. Nam regem quem secum gratulantur manere, certa ferente fama nos compertum habemus vita iam defunctum. Clotharius citeriori armat⁹ superstãs litori dum talia superbe profantẽ audiret: nil dicens quo maior taciturnitate sua hostibus incutereť timor: celerrime galea nudauit caput. Erat quippe eius cæsaries pulchra canitie variata: in cuius aspectu ab aduersariis maxime dignoscebatur. Deniq; statim a Bertoaldo agnitus incongrua poepit responsa in hunc modum a pfato contrariæ partis duce prolata. Tu ne dixit hic muta aderas bestia? Tunc rex hmõi commotus conuitio & vltra q̃ dici possit exardescens ira, capiti reposita casside calcaribus equũ versus eũ impulit: vt trãsmeato flumine se de iimicis suis vlcisceretur. Frãci itidem ĩiuria ducis pmoti atq; eius exẽplo animati flumen natantes transibant: sequentes regem: qui fugienti Bertoaldo ĩ festus insistebat. Grauabatur sane ad insequendum & pondere armorum & q dum transnataret fluuium aqua sinũ eius necnon ocreas repleuerat. Bertoaldus tamẽ recedendo clamabat ad regem: non æquo & bono illum esse intentum q se persequereť: sed q sola hæc ageret laudis cupidine duct⁹: qui tanti æstimaretur vt sequestratus a suis hostem terga dare sibi compelleret. Verendum vero ne hæc res in contrariũ versa ipsum potius pessundaret. Ista autẽ dum diceret fugere non cessabat: & sæpe se ei⁹ seruum illum vero suum fatebatur dñm. Videriq; iniustum vt vel seruus a clementissimo domino vel dominus a seruo licet inuito ac coacto perimatur. Verum Clotharius callide hæc eum prosequi sciens: nec ea quæ dicebantur curans: tandem pnicitate equi quo vehebatur eum assecutus interemit. Sublatoq; eius capite ad filium & cæteros Francos qui tristes eo q eum conseq nequirent, eius saluti timentes post eum iter pro posse accelerabãt, regreditur: indeq; releuatis mœstitia eorum aĩs vna cum eis Saxoniam ingressus ita depopulatus est eam: vt nullum in ea hominem viuentem relinqueret qui longitudinẽ spathæ quã tũc forte gerebat excessisset. & Clotharius quidem hoc taliter egit.

Clotharii regis iã senis vigor.

De Dagoberti post mortem pr̃is in Burgundiã, vt oppssos erigeret, profectione: & reliqua peregrinatione: deq; eiusdem repudiata coniuge/cum vesta-

li matrimonio: & de consiliariis eius bonis, Arnulfo epo, Pipino, & Chuniberto episcopo. Cap. XIX.

Agobertus autem eo defuncto totius regimē nactus gentis, i Burgundiam ea propositi intentione proficiscitur: vt oppressis & calumniā sustinentibus iustitiam exercēdo subueniret. Ex cuius aduentu fiducia bonis maximeq pauperib⁹ orta: seditiosos vero atq rapinis intentos formido grauis incesserat: ac qdam mentium cōsternatio. Qui vbi Lingonas attigit, paupib⁹ ac viduis se adeūdi facultate concessa, vnicuiq absq vllius acceptione psonę quod suum erat legibus solui fecit: æquitate seruata: quam diligit altissimus. Post hęc Diuionem castrum adiit paria ibidem actur⁹; indeq Cabilonas profecturus balneū matutinus ingreditur pcipiēs Amalgario & Arneberto ducibus, Willebaldo quoq patricio vt Brunulfum Ariberti fratris sui auūculum propter infidelitatem sibi suspectum interficerent. Deinde a Cabilonēsi vrbe per Augustidunū Altissiodorū iter dirigens post per Senonum ciuitatem Parrhisios deuenit: & Romuliaco villa cōstitutus Gomatrudem reginam nouercę suę Sichildis germanā eo q esset sterilis consilio quorūdam Frācorum relinquens, Nantildē quādam puellam a monasterio raptam in matrimoniū sibi iunxit. Vsq ad id temporis consilio beati Arnulfi Mettēsis vrbis pontificis, necnon Pipini in regno Austrasiorum maioris dom⁹ officium gerentis vsus est: ideoq tam strenuus tāq efficax in administrando apparebat regno: vt circūpositę nationes eius vererentur nomē: suaq auxilia in subiiciendis exteris spōderent gentibus fide promptissima. At vero post discessum pfati antistitis consiliis iā dicti Pipini & Chuniberti vrbis Colonię psulis obaudiēs suggerentibus eis ęquitati ac iustitiæ operam dabat.

Arnulfus.
Pipinus.

De Dagoberti ex Ragnetrude filio: qui dum a beato Amando baptizaretur respondit Amen: & postea in auaritiam fœdam lapsu spoliationeq templi diui Hylarii: ac libidine eiusdem: sed resipiscentia consilio Pipini.

Cap. XX.

Orro. VIII. anno regni sui cū more regibus assueto superiores Frāciæ partes peruagaretur, mœstusq esset q filium non progeneraret qui post se regnaret: puellam quandā Ragnetrudē nomine thalamo sibi sociauit ex qua filium eo anno suscepit. Quem dū postmodum in Aurelianensi vrbe venerabilis vir Amand⁹ Traiectēsiū epus iuxta morem fidelium psignaret, assistente genitore pariter q Ariberto Aquitaniæ rege finita oratione & nullo e tanta exercitus multitudine amē respondente aperuit dñs os pueri qui non plusq. XXX. a natiuitate expleuerat dies: ac audientibus cunctis respondit amen. Statim igitur sanct⁹ antistes eū regenerauit: quē † Aribertus rex de sacro fonte leuauit. Magnus ex hoc facto stupor cum exultatione nō tam reges q̄ vniuersos repleuit circum astantes. Exin de Dagobert⁹ dū patriā sępe studet Neustriā inuisere & regnū, prioris oblit⁹ bonitatis non solum ecclesiarum verū etiā quorūq locupletium inhians reb⁹ improbus effectus ē pdo. Nā inter alia ecclesiarū Galliæ spolia ex occasione basilicæ diui Dionysii exornandę direptas valuas fusili ęre fabrefactas a tēplo sancti Hylarii Pictaueñ ferē abstulisse. Quas dū p oceanum in sequanā deuehi iussisset: vt p eū Parrhisios vsq ducerenē: vna earū fluuio absorpta: nec postmodum dicit fuisse repta. Luxuriæ tā ieffrenatę se tradidit: vt exceptis trib⁹ q̄ cū noie cultu etiā fulciebāt regio, plim⁹ illi

Infans fat.
† Airbert⁹.
Hylarii. S.
Valuæ.
Luxuria regis.

obsequeretur numerus. Auersum itaq; cor ei⁹ a deo fuisse estimabatur prorsusq; ab alienatum: nisi in semet reuersus peccata sua eleemosynis redimere deliberasset. Erat in regno eius Pipinus de potentissimis Austrasiorū familiaritati eius inherens: qui oderat iprobos nec se miscebat flagitiosis. Hunc quidā malignātiū Dagoberto ador sisunt facere odiosum. Sed dñi protectus clementia cuius in obseruāda iustitia secta batur pcepta, & insidias paratas euasit & regi vtilia suadendo fidelissimus apparuit. Cui cohærebat alter Ega noīe: in cōsilii salubritate & in principis haud dissimilis fa miliaritate. Is erat ex Neustria non mediocri pditus potentia. Pipini probitas.

De legatis ad Imperatorem: & de Imperatorū Focæ & Heraclii gestis & successibus Heraclii in Chosdrohem Persarum tyrannū: eiusq; nece: crucisq; do minicæ receptione. Cap. XXI.

Vnc temporis Seruatius & Paternus qui legatione functi fuerāt ad Heraclium Focę successorem regressi Dagoberto se psentarūt dicentes pacem se cum Heraclio firmasse perpetuam. Deniq; Focas imperator ab vniuerso desert⁹ senatu quasi peruersa insaniēs mente opes imperii in mare proiiceret dicens se muneribus neptu nū placare velle: ab Heracliano tūc Aphricæ pfecto perimit. Atq; Herach⁹ Heracliani fili⁹ ei in imperiū substituitur. Anno. IX. post q̄ purpura se induerat, hic Heraclius multas prouincias a persis peruasas reipublicę restituit: aliasq; grauiter labefactatas vindicauit. Chosdrohe eēm priceps Persarū cuncta p q̄ transibat vastando hierosolymam venit: atq; inter cæteras ecclesiasticas seu populares manubias partem salutiferę crucis quā ibi Helena mater Cōstantini quondam augusti reliquerat asportauit. Traditoq; filio suo regno ipse i argētea tur ri quā ad hos vsus parauerat aureo residens solio vexillum nostræ redemptionis q̄si collegam regni e latere constituit. Q d vbi Heraclio nuntiatum est cum valida mili tū manu psidem petēs obuiam habuit Chosdrohes filium cum maxima Persarum phalange quæ eum metu coacta tyranni non voluntatę ducta iuuandi prosequeba tur. Et conspirantibus vtriusq; partis studiis imperator cum Persarum ductore sin gularem aggressus est pugnam proposita lege ne quis de vtroq; exercitu progrede retur qui duci suo auxilium ferret. Q d si quis ifringere decretum p̄sumeret, ab ipso principe suo succisis poplitibus vicino immergeretur flumini. Diu igitur animose q; congressione facta Heracli⁹ ad aduersariū vt quid ait tui hoc qd cōstituim⁹ p̄ua ricāt pactum? Ille reflexa ceruice vt videret quis suorum se veniret iuuatum, ab Heraclio pcussus equo deiectus est mortu⁹. Statim Persę supplices se Heraclio subdūt. Qui cū suis ad vlteriora progressus Chosdrohē in memorato repperit fano residen tem: & iuxta eum dominicam crucem. Quem dum īterrogaret vtrum Christi fidē suscipere & salutare lignum qd licet indignus honorifice tamen iuxta suum tracta uerat modum: vellet adorare: illeq; responderet nullatenus id se facturum: Heracli⁹ eum ilico interfecit: puagatusq; vniuersam psidem filium Chosdrohe puulū quem cum eo inuenerat baptizari pcipiens eidem pponit: & argētum quidem turris exer citui aurum vero restauratiōi deputās ecclesiarum cum multimoda pda ac. vii. ele phantis, assumpta etiam saluatoris cruce Hierosolymam indeq; Constantinopolim remeauit. Cosdrohes Crucis dñi cæ pars.

De Heraclii forma: & presagii quo se a circūcisis pellendum viderat errore: nam Iudæos propterea psequebatur: e Franciaq; pellendos curauit: cum a Sarrhacenis fuerit pellēdus. de eorum itaq; agitur plio & Heraclii morte. Cap. XXII.

Vit autem vultu decor⁹,visu hylaris,mediocris statura,egregię qȝ fortitudinis:q & leones sępe in arena & plures sol⁹ interfecerit. cũqȝ literis abunde esset instructus ad vltimum astrologus efficit. Agnoscens itaqȝ in signis syderum imperium suum a circuncisa gente vastandum:& autumans id de Iudęis fuisse pmonstratum per internuntios Dagobertum rogauit regem Francorum vt cũctos iudaicę stirpis qui in prouinciis illi subiectis manebant Christianos fieri pciperet.Eos vero qui nollẽt aut exilio aut morte dãnari.Qd Dagobertus volens effecit:omnes qui noluerunt baptisma suscipere procul a finibus eliminans Franciæ.Porro Heraclio non de Iudæis sed de Sarrhacenis fuerat ostensum. Agareni siquidem,qui & Sarrhaceni,gens perfida ab Abraham cum origine ritum trahens circũcisionis,a radice caucasi montis progressa terras Heraclii populatum venerunt.Contra quos lecta militum manus a Cæsare directa grauiter ẽ ab hostib⁹ cęsa.Nam centum quinquaginta milia ex militibus interisse referuntur.Spolia cęsorum victores rapta Augusto p legatos recipienda miserunt.At ille qui vltionẽ poti us meditaret nõ solũ oblata respuit:verũ ipsa legatione Alanos in adiutoriũ sui reseratis portis qs Alexãder magn⁹ caspio mõti ĩposuerat ad cẽtũ qnqginta ferme armatorũ milia ꝑtio eduxit.Sarrhacenorũ duo duces erãt:q ducẽta milia armis ĩstructa ĩ bella ducebãt.Cũqȝ vterqȝ exercit⁹ pcul a se inuicẽ castra posuisset:nocte q̃ diẽ belli ꝑcedebat subito ĩ castris græcorũ qnquagita duo milia pugnatorũ exaiata ĩ stratis repta sunt.Qua de re reliq metu perculsi ĩ diuersa fugerũt:regnũ suũ depopulãdũ aduersariis relinquentes.Qui quasi accepta iniuria qȝ obuiare ausi hostes fuissent,vehementius vastationi institerunt.Tantæ cladis nuntio Heraclius accepto diffidẽs se posse resistere cum iam illi maiore ppe Asiæ parte puasa Hierosolymam infestare disponerent:in morbum incidit:& procedente in deterius corporis ęgritudine vsqȝ ad langorem animæ videlicet in Euthichis delapsus est sectam.Sociata quoqȝ iure cõnubii sororis suæ sibi filia.XXVI.susceptę potestatis anno diẽ clausit vltimum. Cui successit Heraclona filius cũ matre Martina.Hic etiã duob⁹ annis rerũ summa potitus fratri Constantino iura reliquit imperii.

Iudæi expelluntur Francia.

Strages insignis.

Alanorum eruptio.

Exercit⁹ ingens.

Heraclii in heresim lapsi mors.

De morte Ariberti regis Aquitanię & eius filii Chilperici:deqȝ negociatoribus Francis male a Sclauis acceptis:& de legatione ad Samonẽ Sclauorũ regem:& ꝑlio cum ei cõmisso,eiusqȝ exitu Francis infelici. Cap.XXIII.

Nno.IX.Dagoberti regis Aribertus frater eius Aqtaniæ rex moritur relinquens paruulũ filiũ noĩe Chilpericum:qui non diu rebus humanis supfuit.Opinio mortis eius Dagoberto ascribebat. Qui eius comperta morte Barentum ducem ad peruadẽdum ei⁹ regnũ vel ad thesauros sibi adducẽdos direxit.Barẽtus vero graue dispendium exinde fecisse memoratur.

Barentus.

Eo tempore commutatores mercium ex Frãcia Sclauorum ingressi patriam a Sclauis rebus expoliati suis:& qui resistere tẽtauerãt interfecti sũt. Quapropter quidam Sicharius vocabulo missus a Dagoberto ad Samonem memoratę gentis principem postulaturus de commissis iustitiam:dum sciret se a Samone nolle videri vestibus quibus Sclaui vtebãtur ne agnosceretur indutus conspectib⁹ se offert regis ꝑniam suam refugientis:& quę sibi in mandatis tradita fuerant pro locutus ait:non debere eũ cõtemptui habere gentem Francorum:eo qȝ ipse ac populus ei subiectus obnoxii forent seruitutis Dagoberto eorum regi.His verbis Samo

Samo rex.

prouocatus ad iram respondit: se cum populo suo simul & terra Dagoberto libẽtissime pariturum. Si tamen inquit disposuerit nobiscum amicitias conseruare. Ad hęc Sicharius. Non est ait possibile vt serui Christi cum canibus fœdera iũgãt. Et respõdente Samone quandoquidem vos seruos profitemini esse dei & nos eius sumus canes: ideo ea quæ vos nequiter cõtra eius geritis volũtatem vt inutiles famuli nobis frequenter conceditur morsibus ipsa vlcisci: statim eiectus est Sicharius de conspectu ipsius. Qua exasperatus Dagobertus contumelia lectas ex austria dirigit militares copias ad debellandam † winidorum gentem. Quibus fuere auxilio Alemanni cũ Roberto duce: necnon & Longobardi. Qui in ea qua congressi parte victoriam adepti plurimum captiuorum ad propria redeuntes abduxerunt numerum. Austrasii vero Franci winidos qui in Vogastrose confugerant castrum obsidione clauserunt. Quã dum segniter amministrarẽt irruentibus super se hostibus grauiter afflicti castra cum tentoriis deserentes aufugerunt. Hac victoria winidi animosiores reddi-ti in Toringam & circũiacentes Francorum terras sese effundunt. ita vt Deruanus dux qui vrbibus pꝛerat Sclauorum quæ vsq ad id tempus Francis paruerant desperatis rebus se ad cæteros transferret Sclauos. Enimuero non tam virtute winidorum hæc clades accidit Frãcis: q̃tum ignauia Austrasiorum. Alioqui vindictam quam sub Clothario in Saxones hanc ipsam sub Dagoberto in Sclauos exercuissent. † winilorũ. Franci vincuntur.

De contentione inter Auares Hunos & Bulgaros de rege deligendo: & de Bulgaris expulsis a patria & Franciã inuadere parantibus vna nocte cæsis. Cap.XXIIII.

His diebus inter Auares cognomento Hunos & eos qui Bulgari dicunt magna surrexit contentio: cui deberet regni successio: vtrũ ex Bulgaris ortoan ex Auarum semine procreato. Lis vsq ad arma deducta Hunis victoriam peperit. Victi Bulgari & a propriis exules terris Dagobertum expetunt regem Francorum poscentes vacantem tellurem sibi cõcedi ad habitandum. Ille hyematum eos in Baioariam dirigit: donec cũ amicis deliberaret qd de eis ageret. Quibus p domos Baioariorum hospitantibus rex habito cum familiaribus tractatu: veritus nequid noui molirentur, euocatis Baioariis hoc dedit i mãdatis vt vnusquisq eum qui apud se hospitaretur cum cõiuge ac liberis contrucidaret. Qd factũ est: & vna nocte q̃ tã crudeli opi designata erat oms neci traditi sunt. Bulgari cæduntur.

De regibus Hispanis & bello eis a Dagoberto per Burgundiones illato: & de Missorii postulatione & direptione: ac recompensatione. Cap.XXV.

Porro apud Hispaniã defuncto Sisebodo rege clementissimo Sentila successit in regno. Qui dum multa in suos crudelia exerceret quidam Sisenãdus haud ignobilis hispaniensis ad Dagobertum se contulit: rogãs auxiliari eum sibi quo Sentilam Hispania expelleret. Dagobertus vniuersam regni Burgundionũ militiã psisci sci eo iubet auxiliũ Sisenãdo laturam. Igitur vbi in Hispaniam diuulgatum est ad subsidium sui Sisenandum ducere exercitũ: illico cũcti Sentilã iãdudum sibi odiosum deserũt: ac illum alterum bello aptiorẽ sine pugna secuti sublimant in regnum. Abũdanti⁹ & Venerandus duces cum exercitu tm̃ tholosano Cæsaraugustam vsq Sisenandum prosecuti sunt. Vbi nobiles Gothorum se ei tradiderunt. & ipsi ab eo donis munerati ad ppria redierũt. Post hoc Dagobertus directis

Amalgario & Venerãdo legatis poscebat, pmissa sibi soli. Spopõderat eñ Sisenãd⁹ se et missoriũ aureũ ex thesauris Gothorũ daturũ: quẽ olim Torsimod⁹ q apud Gothos regnauerat ab Aethio Romanorũ patricio dono acceperat. Quẽ dũ legatis rex libẽti aĩo tradidisset, Gothi speculati q̃ p illos trãseũdũ foret iter, missoriũ diripiũt nec eũ publicis passi sunt offerri a rariis. Quãobrẽ Sisenãdus postea Dagoberto regi p recõpensatione missorii ducẽta milia solidorũ annumerauit argenti. Quos Dagobertus basilicæ sancti Dionysii largitus est: in cuius constructione q̃tum liberalitatem ostenderit suam in sequentibus declarabitur.

Missori⁹ aureus.

De bello qd in Sclauos parauit Dagobertus a Saxonibus ob tributi leuationem ficte suscepto: sed a Sigeberto filio regis feliciter gesto. Ca. XXVI.

Nno autem decimo postq̃ præfatus Dagobertus regnare cœperat, memor malitiæ Sclauorum in suos collegit lectam e Franciæ bellatorib⁹ scarã quã nos turmam vel cuneũ appellare possum⁹. Cui properanti ad capiendam vltionẽ ex inimicis occurrere Saxonum legati spondentium se fore vindices cõtumeliarũ quæ Francis illatę erant si tributo qd regiis exhibebant vsib⁹ leuari meruissent. Quingentas namq; vaccas inferendales a Clothario seniore Clodouei filio Chilperici patre regiæ mensæ inferre iussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur eo q̃ singulis inferrent annis. Dagobertus vero sapiẽti Austrasiorum consilio petita non abnuit: eo videlicet tenore vt p succedentia semp tempora Francorum limitẽ sibi vicinũ Saxones cõtra aduersantium defensarent incurs⁹. Hoc pactum sacramento quidẽ super arma, vt eis mos erat iurantibus, firmatũ. Sed nulla efficacia factorum est stabilitum: licet censu quem soluere solebant liberati essent. Sequenti etiã anno cum assiduis Sclauorum incursionibus Toringia laboraret: collato cum pontificibus ac senioribus gẽtis consilio Dagobertus filium suum Sigebertum Austrasiis pposuit: vt fungeretur rectoris munere cum regni honore. Tutores duos filio delegauit. Chunibertum Cãpanię psulem, & Adalgisum palatii rectorem. Thesaurum etiã eis sufficientem tribuit: & quæcũq; concessit testamento cuncta inseri ac sigilli impssione signari mandauit. Deinceps q̃diu Sigebertus vixit studio ac industria Austrasiorum irruptiones refrenatę sunt winidorum.

Scara teutonica vox.

Tributum qd Saxones Frãcis soluebant.

De Clodouei filii Dagoberti ortu. & de regnorũ inter Sigibertum & eum p patrem diuisione: & de Denteleni ducatu recepto.

Cap. XXVII.

Nno. XII. regis Dagoberti eidem de regina Nantilde nascitur filius nomine Clodoueus: qui & Ludouicus inuenitur nuncupat⁹. Vnde rex suggerentibus iis qui vtilitatibus regni consulere videbantur ęqua lãce inter hos duos filios regnũ diuidere statuit. Sigebertum itaq; seniorem ex liberis Austriæ vt plibatum est regẽ instituit: Clodoueũ veroq; minorẽ natu pari dignitate Neustrię ac Burgundiæ pfecit. Restituto etiam ducatu Dẽteleni, qui vsq; ad illud tempus ab Austrasiis iiuste retinebatur possessus. Qd q̃uis Austrasiũ ęgre tulerunt metu tamẽ Dagoberti & ad psens cõfirmauerũt & in posterum stabile fore promiserunt.

De Sadregisili ducis nece: & filiorum eius ob ignauiã & paternæ cædis negligentiam exhæredatione. Et de bello in Vascones feliciter gesto pter q̄ q̄ Arembertus dux perierat. Cap.XXVIII.

Nno.XIII.regnante Dagoberto Sadregisilus dux Aquitanorum a quibusdam hominibus gladiatorio aduersus eum animo insurgentibus trucidatus est. Hic est Sadregisilus quem à Dagoberto adhuc in pueritiæ annis constituto superior declarauit sermo flagellis cæsum barbæ rasione deturpatum. Cuius filii cum vltores potuissent fieri effusi sanguinis paterni, maluerũt viuere desides ac otiosi q̄ purgẽdo armis homicidas cruorem exigere interfecti. Idcirco in publico Francorum conuentu a quibusdã pceribus secundum leges Romanas quæ sanciunt a paterna eos decidere hæreditate debere qui noluerint interfecti necẽ vindicare: omnib⁹ paternis expoliati sunt bonis: atq; inanes relicti. E quorum possessionibus multas Dagobertus tribuit ecclesiæ sancti Dionysii obsequia curantibus.

Nno.XIIII.Dagoberti dum ei nuntiatum fuisset Vascones a suo imperio deficere velle, exercitum Burgũdionum cum.XII.ducibus eo dirigit. Qui commissa cum hostibus pugna eosdẽ acie superarunt & multos ex eis captiuos ducentes terram eorum rapinis ac incendio desolauerunt. Deniq; cum summa felicitate totus ad propria redisset illæsus exercitus: ni dux Arembertus cum maxima parte nobilium & etiam veteranorum ex his quos secũ duxerat in valle Robola a Vasconibus fuisset interfectus. Huius tantę multitudinis quę Vasconiã bello subegit licet multis rectoribus vteretur princeps fuit † Audoenus: qui multis in prēliis sub Theoderico inuentus est strenuus: cui p̄rogatiua omnis de summis reseruabaẗ rebus. Ad quem accedentes Vasconũ primores rogauerunt parci sibi: promittentes se Dagoberto regi p̄ñtaturos & de quibus arguerentur satisfacturos. Hæc ille allegata fine dolo intelligens exercitum vnde venerat reduxit. † Audoni⁹.

De legatione ad Iudicahilem Britannię regem: cum quo Eligius vir bonus foedus pactus est: deq; Iudicahilis Audoeniq; religiositate. Cap.XXIX.

Is ita patratis legatio a Dagoberto ad Iudicahilẽ regẽ Britanniæ dirigitur: vt quę Britanni contra Francos male gesserant emẽdarent: alioqui vniuersas copias quæ e Vasconia redierant cõminatus est se Brittonũ finibus immissurum. Asciscitur ad hãc Eligi⁹ exequendam legationẽ spectatę, vt postea sum est, fidei vir. Qui plurima cum Iudicahile allocutus de pace non solum vt Francorum obtemperaret regi psuasit: verum in Clippiacum villam vbi tunc Dagobertus morabatur, regẽ secum perduxit: vbi memoratus princeps & correctionẽ commissorum & subiectionem sui Britãnicię populi obtulit: ac pacem perpetuã cum eo iniit. Cũq; Dagobertus ad curanda iuxta morem epulis regalibus corpora se contulisset: Iudicahil palatio egressus ad domum Dadonis referendarii qui & Audoenus dictus, eo q̄ religiosæ vitæ testimonium haberet, perrexit: ibiq; pransus est. Erat enim ipse Iudicahil religiosus valde. Audierat q̄ p̄dictum Dadonem studiũ sanctæ conuersationis habere. In crastinum vale dicens Dagoberto regi, p̄miisq; regalibus ab eo donatis: in regnum suum est regressus.

De Dagoberti in ecclesias munificentia. Et de Concione eius in concilio procerum regni: deq; testamento & donationibus eius.

Cap. XXX.

O anno rex Dagobertus omnibus circumpositis gentibus natiõibusq; sibi subiugatis paceq; p circuitũ facta ad pietatẽ intendit. Vtq; se gratũ cęlestibus in se supramodũ fluentibus beneficiis demõstraret, vniuersas pene Galliæ ecclesias patrimonii sui hęredes instituit. Cõuocatisq; filiis ac turba amicorum generale indixit placitum in loco nuncupato Bigargio. Ad qđ ꝑpere cõueniẽtibus cũctis Franciæ primoribus. X. Kal. Maias rex solio residẽs aureo hoc

Concio Dagoberti. apud eos disseruit modo. Causa modo mihi amantissimi filii & qcunq; adestis Francorũ potẽtes vtilis, ac fructuosa visa ẽ vos cõuocãdi intẽtio: vt de iis q̃ p remedio aię meæ agere institui nõ ego solus mihi applauderẽ. Quia etenĩ caduca gerim⁹ corpora aĩasq; ĩmortales: magna nobis si dissimulare nolum⁹ / est ĩdicta ꝓbitat[necessitas. Ne si (qđ absit) minus fuerimus intẽti nõ solũ corruptionẽ quã speram⁹ corporũ: verũ & ipsam æternitatẽ animarũ perpetuis tradam⁹ incendiis. Ideoq; ego reminiscẽs iustis repromissa p̃mia, & p̃parata iniquis supplicia, memor etiã maloꝶ q̃ gessi, testamentum scribere decreui: quo omnes regni nostri sanctorũ basilicas isto tempore famosas hæredes faciamus earum q̃ eis a nobis traditę sunt rerum. Constitui etiã quatuor fieri vno tenore exemplaria & ea manibus subterfirmare non tm̃ meis sed etiã filiorum meorum Sigeberti ac Ludouici quos hodie reges constituo: vestris quoq; q astatis sanctissimi pontifices necnon gentis nostræ principes. E quibus vnũ Lugduni ĩ Gallia / aliud Parrhisiis / tertium Mettis in archiuis ecclesiarum custodiẽda dirigimus. Quartum autem qđ p̃ manibus habemus in thesauris nostris adseruari p̃cipimus. Cumq; post depositam a nobis carnis sarcinam vnusquisq; p̃sulum qui locis p̃cepto inscriptis p̃fuerunt: sibi assignata susceperint, rogam⁹ & obtestamur p terribile dñi nostri Iesu Christi nomen vt memoriam nostri tribus in hebdomada diebus per sequentes annos faciant. Ac pro requie animæ nostræ sacrificiũ offerãt salutare: nomẽq; nostrum quasi perpetuum tenentes memoriale libro inserant vitæ.

Huius exemplar partim hi inserere studuimus: quatinus piissimi principis patescat quantus erga dum sanctosq; fuerit deuotionis affectus. Est autem huiusmõi.

Forma testamẽti & donationum Dagoberti. N nomine trinitatis domini dei omnipotentis apostolicis patribus pontificibus videlicet ac abbatibus & reliqs sacerdotibus intra regnũ nostrũ cõsistentibus Dagobertus rex Francorum. Quantum intellectual' sensus humani põt mẽte sagaci pensare atq; solerti indagatione ꝑpendere nihil amplius valet in huius sæculi luce ac fugitiuo gaudio lucrari q̃ qđ de rebus transitoriis locis venerabilibus quis studeat in alimoniã pauperũ impendere: quatin⁹ qui fragilitatem naturæ generaliter patiũtur, priusq̃ subitanea trãspositio eueniat, pro salute animę inuigilent: vt non inueniatur quisq̃ imparatus vel sine aliquo respectu discedat e sęculo. Quin potius dum propriæ libertatis iure subsistit ex caducis substantiis intra ęterna tabernacula vitam studeat mercari ꝑpetuam: vt inter iustorum consortiũ desyderabilem valeat locum adipisci &c. Itemq; post pauca. Itaq; nobis sana mẽte sanoq; cõsilio placuit & vt dixim⁹ deuotio diuina nos ammonuit vt pro salute nostra & p æterna retributione cõscribendum p̃ciperemus testamẽtũ: & p immutabili beneficio q̃tuor vno tenore firmauim⁹ instrumẽta: & qcqd vbiq; p loca sanctoꝶ cõtulim⁹ inibi simili annotatione contexuimus. Ex quibus vnum Lugdunũ Galliæ direxim⁹:

Aliud vero Parrhisiis in archiuis ecclesię cōmēdauimus (vt supradictū est). Deinde subiungitur. Donamus igitur ad basilicam Sancti Vincentii Parrhisiis vbi sepulturam qn̄ quidē deus iusserit, habere disponimus: donatumq; in perpetuū esse decreuim⁹ villā cognōiatā Cūbis ī pago Parrhisiaco: quā Vrsa filia Alderici tenuit. Pari mō ad basilicā sancti Petri apl̄i Parrhisiis vbi sancta Genouefa requiescit ī corpe villā Drauernū in Brigeio. Ad basilicā vero diui Dionysii itē Parrhisiis vbi cū sociis suis requiescit villam Brannatem in brigeio. Ad basilicā dominæ sanctæ Columbæ & domini sancti Lupi Senonis villam Grandēcampum in Gaustinēsi. & cætera q̄ ibi plura cōtinentur. Ad vltimū vero intulit. Vos aūt boni filii consyderantes primum naturæ religionem, cui⁹ gratia etiam bestias ligat, manete fratres. Nolite exuere quo onerati estis: deinde reueremini me patrem vestrū qui rogare malo cum possum iubere vt statuta nostra inconuulsa seruetis sicuti vestra a successoribus vestris seruari voletis: profecto sciētesq; si a nobis sancita contēptui habueritis (qd nō arbitror) pari modo & vestra a posteris contemnentur decreta. His dictis & cunctis longæuā ei felicemq; optantibus in hoc sęculo vitam, ac in futuro manentem, salutatis omnibus cœtum dimisit vt rediret vnusquisq; ad sua. Donatio Dagoberti. Religio seu necessitudo naturæ.

De fide pstita Francis a Vasconibus: & de Abbatib⁹ .S. Germani. Cap. XXXI.

Vintodecimo vero regni sui anno omnes fere seniores vasconię cum Amando duce ad eum Clippiacū venerūt: eiusq; formidantes pstitiam in oratoriū sancti Dionysii confugerunt. Quos etsi dignos morte iudicauerat, respectu tamen sanctorū quorū expetierant memoriā, eis indulsit vitam. Qui sacramēto fidem dātes se de cætero fideles Dagoberto ac reliquis post eum regibus fore Francorū: ad patriā suā pmissi sunt redire. His diebus vita decedente Gasione sancti Germani abbate, Germanus regiminis locum suscepit. Vascones subiecti Frācis. Abbates .S. Germani.

De Grimoaldi regis Langobardorū gestis: & fratrum eius cæde: deq; Constantino imperatore (q & Constans dictus est) Beneuentū obsidente: & de crudelitate eius & exitio, & Mezētii tyranni: deq; Constantii imperio. Cap. XXXII.

Agoberto igit̄ pacifice apud Gallias regnante Longobardis Grimoald⁹ pęrat; q extīcto Godiberto Ariperti regis filio & ei⁹ fratre Percharito Italia pulso regnū arripuerat. Hic ē Grimoald⁹ de quo pfati sumus q pdicta euersa vrbe Auarē a quo captiu⁹ adhuc puer ducebatur, vt dictum est occiderat. Cuius fratres Tasonem ac Caconē Gregorius Romanorum patricius in ciuitate Opitergina dolosa fraude peremit. Nam pmittens Tasoni q barbam eius pscindens iuxta morē antiquorū eum sibi adoptaret in filium, cum fratre & paucis fidelium ad se venire suasit: ingredientiq; vrbem portas post tergum claudi pcipiēs: milites armatos qui eum interficerent direxit. Qd vbi qui ingressi erāt animaduerterunt: vltimū sibi vale dicentes p plateas ciuitatis dispersi obuios quosq; trucidabant. Maximaq; edita strage tandem pauci a pluribus circumuenti obtruncāt. Gregori⁹ itaq; qui spopōderat se barbā Tasoni abscisurū nō solū barbā verū & āputauit eius caput. verumtamen ne piurus diceretur, barbę quoq; summitatem ianiter præcidit. Quapropter Grimoaldus regno potit⁹ Opitergiū funditus euertit in vltiōem

fratrū inibi peremptorum. Cuius temporibus Cōstantinus Augustus, q & Cōstās dictus est, Longobardos Italia pellere cupiens transmeato adriatico mari Beneuētū obsedit. Vnde subito aduentu Grimoaldi territ⁹ discessit relicto cum exercitu quodam ex optimatibus nomine Saburro: qui cum Grimoaldo ꝑlio conflixit. Tunc vn⁹ e Longobardis vocabulo Amalōgus qui regiū contū solitus erat ferre, quēdam græculum eodem conto ꝑcussum e sella equitatoria super caput suum eleuans reliquos pterrefactos fugere compulit. Talia agnoscens imperator iracundiam cor de conceptam in suos hoc est Romanos conuertit: moxq; Romam pertēdit: & a Vitaliano papa honorifice susceptus primo quidem die obtulit beato Petro pallium auro textum in crastinum vero & p. XII. continuos dies quibus ibi resedit omnia quæ fuerant antiquitus in ornamentum ciuitatis ex ære instituta deponi iussit: intm vt etiam basilicam beatæ Mariæ pātheon antiquitus vocatā discooperiret: tegulasq; ex ęre factas exinde auferret: easq; cum aliis ornamentis constantinopolim trāsmitteret. Qui tamen vbi Siciliam attigit meritas tantarum iniquitatum pœnas luit. Nam eiusdem insulæ incolas Calabriæq; ac Sardinię atq; Aphricę affl ictionibus tā grauissimis atterit vt vxores a maritis & filii a parentibus separati duram cogerentur ꝑpeti seruitutem. Itaq; imperator suis q̄ hostibus infestior a mulieribus eius sęuitiam execrātibus in balneo interficit. Post quē Mezentius in Sicilia tyrannidē arripuit. Quo pari modo fine mora punito: capiteq; eius Constantinopolim plato: Constantinus Cōstantini de quo ꝑmisimus filius decem & septem annis Romani tenuit gubernacula imperii. Sane patris eius temporibus Vitalian⁹ papa Theodorum archiepiscopum & Adrianum abbatem in Britanniam direxit: ad corroborandam quā beatus Gregorius in Anglorum gente seuerat fidei Christianæ segetem.

Constantini imperatoris exitus.

De Dagoberti laudabili obitu & sepultura: ac ædis diui Dionysii ædificatione & ornatu. Cap. XXXIII.

Porro inclytus rex Francorum Dagobertus annis. XVI. gloriosa functus regni administratione in Spinogilo villa sup fluuiu Sequanā sita, haud procul a Parrhisiis constitutus ꝓfluuio ventris laborare cœpit: indeq; obsequētiū manibus ad basilicam sancti Dionysii delatus: dum se incommodo vltimæ ægritudinis ad mortē vrgeri intellexisset: Egā cōsiliariū suū summa cū celeritate ad se venire mandauit: seq; discessurū e ꝑsenti sęculo intimās vxorem suam Nantildem ac filium Clodoueū eius tuitioni commisit: & vt secundum prudētiam sibi a deo concessam filium enutriret pieq; regnum disponeret ammonuit. Cæteris etiā optimatibus ac pontificibus Neustriæ ac Burgundiæ accersitis filio eos eisq; filium commendans. xiiii. Kal. Februarii diem clausit extremum. Cuius corpus conditum aromatib⁹ sepultum est in ecclesia sancti Dionysii in dextro latere sepulchri ipsius martyris. Deniq;, vt supra ostensum est, cum se ornaturum ire illius memoriam sociorumq; eius pollicitus esset: templum eius condidit vniuersis q̄ in Gallia tunc temporis erant excellentius. Nulliq; impensis statuens modum marmoreis illud columnis similiq; venustauit pauimento immenso ędificandi sumptu & exquisito fabricatū decore. Nec minor illi in aliis quoq; ornatibus intentio. Nam vestibus auro textis & palliis olosericis totū interiorē circūdedit templi ambitum. Ordinem psallentium vti apud sanctum Martinum Turonis, necnon apud sanctum Mauritium Agaunis, & apud sanctum Germanum Parrhisiis agebatur, ibi instituit: ꝓdia vero tam innumera fratribus in eodem loco deo famulantibus siue matricularis ec-

Aedes diui Dionysii.

clesiæ cõtulit: vt deuotio animi eius plurimis ammirabilis esset. Fuit etenim idem rex Dagobertus admodum cautus, ingenio astut⁹, circa beniuolos & sibi fideles mãsuetus: rebellibus autem ac perfidis valde terribilis. Exercitiis corporis maximeq; venationi deditus: atq; in omni agilitate corporea strenu⁹: peritia quoq; atq; virtute i bello ꝑualidus. Dagoberti ꝑconia.

De visione facta anachoritæ super statu Dagoberti regis defuncti: & quid profit templorũ ornatio & obsit spoliatio. Cap.XXXIIII.

Aeterum eo tempore quo terminum sortitus est vitæ: quidam illustris Ansoaldus noĩe defensor Pictauensis ecclesiæ partes peragrabat Siciliæ. Qui dum euectu reuerteretur nauali appulit ad quandam breuem insulam pñtia ac meritis cuiusdã solitarii q Ioannes dicebatur redimitam. A quo dum de salute animæ cum eo sermocinaretur: iterrogatus vtrum regem Dagobertum cognouisset: illeq; se eũ optime nosse respondisset: rursum a sene rogatus mores vitamq; regis exposuit. Cui senex. Cum ait multa vigiliarũ ac ieiuniorum simulq; senectutis fatigatiõe depressus paululum membra sopori dedissem: astitit mihi quidam veneranda decorus canitie monens vt propere surgerẽ & ꝑ Dagoberti regis anima quæ eadem a corpore exierat hora, dñi exorarem clementiam. Qđ cum facere maturato curassem apparuerũt subito haud procul in pelago deformes truculenta facie dæmones vinctum regem Dagobertum per spacia maris agitantes: inflictisq; insuper verberibus ad Vulcania loca trahentes. Qui distentus cruciatibus inter agitationes & verbera quorũdam sanctorum audiebatur postulare suffragia. Cum repente aperto cælo inter fulmina in fluctus cũ fragore ruentia visi sunt descẽdisse viri decore nitẽtes mirabili. Regrere cœpi ab eis qui essent. Qui dixerunt se eẽ illos quos Dagobertus ad suum vocauerat auxilium: Dionysium videlicet ac Mauritium martyres necnon Martinũ confessorem. Hi ereptam dæmonibus animam secum ad æthera leuauerunt, canentes hunc psalmum. Beatus quem elegisti & assumpsisti domine, habitabit in atriis tuis. Hæc vir ille venerabilis Ioannes Ansoaldo retulit se vidisse: quę ille i Gallias reuersus sancto Audoeno narrauit: qui ea in vna cõscripta chartula posteris reliquit in ordinẽ historię digerẽda. Ex qua re datur intelligi nullo modo a sanctis ornatum cõtemni: quem ad eorum memorias deuoti conferunt viri. Quãq̃ eñ quorũdam calumniatorũ & cuncta deuorare cupiẽtiũ hęc vox sit Nil (aiunt) deo vel sanctis eius prosunt aurum siue argentum ligno affixum seu parietibus dependentia pallia: non tamen sine causa vltione puniti sunt diuina: Balthasar vasa de templo domini rapta in turpes conuertens vsus: vel Heliodorus ærarium dei diripere conatus. Antiochus quia Hierosolymitanæ vrbis templum altissimo consecratum expoliauit: postmodum scatens vermibus expirauit. Dagobertus vero eos specialius sanctos sibi auxiliari poscebat, quorum basilicas plus cæteris se opibus ditasse meminerat. Visum horrendum. Vulcani antrum.

De Clodouei sub Ega iusto pricipatu: & paradisi Romani pauimento. Et de Gothorũ in Hispania regibus Tolga & Rusicindo. Cap.XXXV.

At vero Dagoberto defuncto ei⁹ filius Clodoueus quẽ & †Ludouicũ dixim⁹ fuisse noĩatũ, cũ matre Nantilde in ptes cœpit regnare Neustriæ & Burgũdię Ega cõsiliario palatiũ cũ regno gubernante. Qui patientiæ deditus abundans opibus iustitiæ erat cultor †hludouicũ Ega.

eximius & gñe claro oriundus. Tantũmodo blasphemabat a pluribus q̃ esset auaritiæ deditus. Qui tamen res pauperum quæ sub Dagoberto peruasa & fisco fuerant iniuste sociatæ, possessoribus cum omni reddidit integritate.

His diebus dominus papa Romanę ecclesiæ locum qui paradisus dicitur ante basilicam beati Petri apostoli candidis & magnis marmoribus mirifice strauit.

APud Hispanias mortuo Sisenando Tolga filius eius petente patre rex creatus est. Cũq; Gothi pueritiam regis aucupati more sibi assueto multimoda committerent scelera: Cintasindus quidã Gothorũ p̃minẽtissimus Tolga regno pulso ac clerico fieri coacto regnum arripuit. Qui agnoscens consuetudinem gentis quã in interficiẽdis siue pellendis habebant regib⁹: plurimos ex eis quos huic vitio sciuit deditos neci tradidit: ita vt de potentioribus quidẽ ducẽtos, de plæbe vero quingentos ferme interficeret: residuos exilio condemnaret. Ipse autem cũ quiete regno potit⁹ fuisset, filiũ Rusincindũ viuẽs regẽ istituit. Hic de malis q̃ gesserat poenitentiam agens eleemosynasq; multas faciens, nonagesimo vt fertur vitæ anno diẽ clausit.

De Thesauri regli diuisione: & consiliis Pipini Sigeberto datis.
Cap. XXXVI.

Voniam quidem superius demonstrauimus quo ordine vitæ supstes Dagobertus inter liberos suos regnũ diuiserit: nũc intimandum quo pacto post illius excessum inter ipsos eius sint partiti thesauri. Igitur Pipinus qui sub Dagoberto assidue cũ aliquibus ex Austria primorib⁹ palatium incoluerat: eo obeũte ad Sigebertum se confert iunctoq; cum Chuniberto pontifice vt pridẽ amicitiarũ foedere vtilis cum eo regi memorato ministrabat consilia. Ex quorum sententia Sigebertus ad Clodoueum dirigit fratrem qui debitam sibi portionem ex paternis poscerent thesauris. Ad quã redhibendam certus cum loco designatur terminus. Statuta ergo die Chunibertus cum Pipino vsq; Compendiũ villam regiã accessit. ibiq; p̃curãte Ega Clodouei regis palatium gubernante omnis thesaurorum Dagoberti supellex in speciebus variis muneribusq; antea abditis prolata ac inter fratres æqua est lance diuisa: tertia parte tamen ex omnibus quæ Dagobertus adquisierat postq̃ Nantildem sibi sociauerat ipsi reginæ seruata. Partem Sigeberti Chunibertus & Pipinũs ad ipsum pertulerunt.

De Egæ morte & Erchinoaldi p̃fectura & Ermenfredi homicidio. Cap. XXXVII.

Nno tertio regni Clodouei Ega p̃fectus palatii in Clippiaco villa febre vexatus moritur. Post cuius discessum Erchinoaldus Dagoberti regis ex genitrice cõsanguineus / maior domus in Neustria est institutus. Qui humilis pacificus cunctisq; virtutũ bonis existens ornatus sacerdotes domini diligẽdo verebat & ipse ab eis & ab vniuersis optimatib⁹ diligebat. Añ paucos sane dies obit⁹ Egani Ermenfredus quidam qui eius duxerat filiam Arnulfum comitẽ apud Albiodorũ vicum in Mallo interfecit. Quapropter graue suarũ rerũ p̃mittente pariter ac iubente Nantilde a propinquis Arnulphi passus est dispẽdium. Ipse quoq; a rege sibi metuens Remis in basilica sancti Remigii per multos resedit dies.

De Pipini morte a multis fleta: & filii eius post multam cõtentionẽ & factionẽ successione in præfectura. Cap. XXXVIII.

Voluto anno Pipinus diem obiit maximum Austrasiis relinquēs luctum causa mortis suæ gnarum eo q propter animi mansuetudinem & iustitiæ seruatā æquitatem ab vniuersis diligeretur. Cuius filius Grimoaldus strenuus admodum iuuenis propter egregia patris merita populo simul & pricipibus valde erat charus. At vero quidam Otho Berone genit⁹ patre sperabat se comitē palatii fieri posse: eo q baiulus fuerat regis Sigeberti in eius tenera ætate. Idcirco dum Grimoaldum paulatim despicere: nec iam odium aduersus eum conceptum velare: immo crebro cōtemptu sese manifestum cœperat demōstrare aduersarium: Grimoaldus paternæ amicitiæ prerogatiua Chuniberto pontifici iamdudum fœderatus moliebatur Othonem pellere palatio. Sed cum id nequisset explere: exosum eum Leutherio Alemānorum effecit duci. A quo idem decimooctauo Sigeberti regis anno interfectus est: & Grimoaldus in locū patris maior domus in Austriæ regno institutus.

De Flaucato maiore domus Burgundię, & simultate eius cum Willebaldo. Cap.XXXIX.

Nno quarto regni sui Clodoueus cum Nantilde matre Aurelianos caput regni Burgundię petiit. Vbi aduenientes pontifices ac optimates ipsius gentis, & se dominio Clodouei tradentes, Nantildis humanissime tractauit: vt q filio fidem seruarent ammonuit. Quorum consilio Flaucatum Francia oriundum pfectum instituit palatii: sociata ei nepte sua Ragnoberta in matrimoniū. De cętero Erchinoaldus & Flaucat⁹ quorum vn⁹ Neustriæ alter Burgundię post regem pērat aulę: dextras sibi mutuę societatis adinuicem dederūt vt in cōmuni tractatu pariq consensu quæ pacis essent sectantes iustitiæ & æquitatis iura in subditis custodirent. E quibus Flaucatus in Burgundiam transiens commissa sibi munia impigre curabat. Cuius restitit conatib⁹ Willebaldus Vltraiuran⁹ patricius: qui generis nobilitate & opum affluentia sese extollēs despectui ducebat illi subiici aut eius parere pceptis. Flaucat⁹ tñ id sibi dissimulās cognitū, mense Maio ad generale placitum cū Clodoueo Cabillonis agi decretum properare nō distulit. Quo etiā Willebaldus cum inuidioso satis agmine & qđ minari bellum videretur ptendit. Nec palatiū ingredi voluit metuens videlicet ne a Flaucato incautus opprimeretur. Qđ vbi Flaucatus animaduertit palatio egressus eum interficere voluit. Cui sese frater Amalbertus obuium tulit & a Willebaldi ei frustra resistere parantis nece eripuit. Exinde Flaucatus rimabaț opportunitatem vt de Willebaldo vltimam sumeret vltionē. Aureliani.

De Nantildis Reginæ obitu: Willebaldi cæde & Flaucati paulo post morte non immerita. Cap.XL.

O anno Nantildis regia ē defuncta atq ī ecclesia sancti Dionysii ī eodēque Dagobert⁹ sepulchro posita. Ipsoq anno Clodoueus ab vrbe Parrhisiorū cū Erchinoaldo & Flaucato ducibus ac nonnullis Franciæ primatibus mense septembri progressus per Senonas & Altissiodorū ad Augustidunensem pfectus est ciuitatem: inde q ad Willebaldū nuntiū dirigit mandans vt q̄tocy⁹ ad se veniret. Ille q̄uis cauendum sibi eē a pparatis insidiis non ignoraret: periculosum tamen arbitratus regi nō obedire, dictis qdē paruit q nō audebat refellere: sed

valida armatorũ vallatus multitudine aduentabat. Cui occurrit Ermeric⁹ quidam cum aliis ex numero nobilium a rege directus: vt eum sine cũctatione ad palatiũ debere properare hortaret: simulq̃ vt fidẽ daret eum nil lesionis in eundo vel redeundo perpessurum. Cuius verbis non ex toto derogans credulitatẽ ibat. Quem etiam donis vberioribus honorauit: & vt se ad ciuitatem pcederet rogauit. Verũtamẽ nec sic sufficienter sui securus Agilulfum Valentiæ psulem ac Wisconẽ comitem ad regiam p se ire iubet aulam: & quę de eo agerentur agnoscere: agnitaq̃ ad se velociter referre. Hos Flaucatus in vrbe detineri fecit: & ipse maturius surgens cũ suis ciuitate relicta aduersus Willebaldum pliaturus iter arripuit. Auxilio ei erant Erchinoaldus dux cum Neustrasiis, Amalgari⁹, & Ramenelus nõ ignobiles iuuenũ: quos comitabatur haud spernenda multitudo satellitum. E quibus Ramelenus & Amalgarius cum sibi obsequentibus Flaucato in acie auxilium tulere cętera multitudine procul stante ac euentum belli pstolante. Nũtius hostilis aduentus pcurrens dubitationem ademit Willebaldo. Qui hortatus socios ne incruentam victoriam aduersariis esse finerent, excepit aduenientes. In prima autem fronte ipse mortuus prosternitur: quippe sui iam contemptu vitæ prodigus & desperatiõe salutis totum se in hostem effundens. Bertarius quoq̃ partium Flaucati dum aduersarios vehemẽter vrget, obuiauit cuidam Madalulfo Burgundioni olim sibi familiaritate notissimo. Qui Bertarium sese vocantem sibiq̃ q̃ si ad se veniret eum saluum certamine liberaret pollicentem, & ad eum protegendum clypeum eleuantem, ingratus beneficii conto percussit in pectus. Cuius filius Aubedo patris excitus periculo ad eum cucurrit: aduersiq̃ Madalulfi pectus lancea transuerberauit: & cunctos qui suum appetierãt patrem aut pcussit aut in fugam egit. Sicq̃ genitorem suum licet grauiter vulneratum nati pietas custodiuit: ne imminentem experiretur mortem. Ii vero qui noluerant bello interesse conspicientes Flaucati iamiamq̃ superiorem conflictu fore: tentoria Willebaldi & sociorum eius peruadentes quicqd supellectilis in eis repiere abstulerunt: equos quoq̃ peremptorũ p diuersa vagantes abegerunt. Postero die Flaucatus Augustiduno egressus Cabillonas venit. Sequentiq̃ die quo vrbẽ ingressus est eadẽ ciuitas fortuito conflagrauit incẽdio. Flaucatus febre vexatus in scapha per ararim Diuionem castrum deuect⁹ ibi exhalauit spiritũ: & in basilica sancti Benigni est sepultus. Creditũ est a plurimis hos duos viros Flaucatum videlicet & Willebaldum dignas meritorum suorum luisse pœnas eo q̃ multis irretiti essent periuriis: quæ datis ad inuicem per loca sanctorum sacramentis commiserant.

Willebaldi cædes.

Bertarii vulnus.

De Clodouei in pauperes erogatione: Concione & Templi ac cœnobii Dionysiani ab episcopali subiectione exemptione: Et de viris sanctis q interérãt ac piis eorum operibus. Cap. XLI.

Anno decimoquarto suscepti regiminis Clodoueus rex argentum quo genitor su⁹ absidem super sepulchra martyrum Dionysii Rustici ac Eleutherii prominentem operuerat auferri mandauit: & Argulfo loci illi⁹ abbati tradi: vt ipse illud egenis & necessitatẽ patientibus quia fames eo tempore totam pene occupauerat Franciam, dispartiret. Et quia idem locus sub potestate cõstitut⁹ erat adhuc Parrhisiaci pontificis: tale quid idem deo amabilis princeps excogitauit.

Nno enim decimosexto. Ex quo sceptra susceperat regalia pontifices & totius gentis Principes Clippiacum conuenire iubens, mediusq; inter eos solio residens hoc habuit sermonis exordium. Q̄q̄ (inquiens) Francigenæ ciues terreni nos cura principatus ammonuerit publicis vos consultores rebus aduocare: tamen prius nobis cõuenit ea quę dei & sanctorũ eius sunt disponere: vt postmodũ ea quæ nostra sunt dante deo ex sententia cedãt. Ille enim qui per semetipsum polliceri dignatus est dicens: primum quęrite regnum dei & iustitiã eius & hęc omnia adiicientur vobis: nobis suis obtemperantibus præceptis sua conferet promissa. Requiramus itaq; quæ sint placita sanctis in regno iam consistentibus æterni patris: & cuncta nobis eueniẽt prospera in terris: si ea curauerimus adimplere factis. Intentionem igitur nostri cordis vos sacerdotes qui dii vocati estis & filii excelsi om̃es attẽdite & audite: & auditam si approbaueritis vna nobiscum ad effectũ adducere elaborate. Nostri itaq; deuotio hęc extat animi: vt monasteriũ patroni nostri domini Dionysii in quo ipse cum consortibus testimonii veritatis requiescit humatus: & pię memorię genitores nostri dominus videlicet Dagobertus ac domina Nantildis se sepelire mandauerunt: ab omni soluamus dominio mortalium: quatenus abba vel fratres eo loco cõmanentes possessiones a parentib⁹ nostris siue ab aliis fidelib⁹ Christianis sibi traditas absq; vllius dominãtis inquietudine possidẽtes pro salute nostra ac statu regni nostri liberius deum deprecenť. Huic aũt nostræ suggestioni cõsentit venerabilis vir Landericus Parrhisiacę vrbis pręsul. In cui⁹ diœcesi cœnobiũ illud situm est: & cui vsq; ad præsens tempus subiectum fuit. Hãc ergo libertatem serui dei inibi cõstituti dum fuerint adepti: nulliusq; præter dei ac sanctorũ eius nostrũq; cui etiam tota natio Francorum paret fuerint perpessi dominatum: sciant se debito tali genitoribus nostris & nobis eisq; qui nostro vt sperauimus per dei gratiam orientur ex semine fore obnoxios: vt pro nostra eorumq; quos memorauimus præsenti ac futura requie non desinãt deũ exorare. Hæc regem pro concione locutum circũsistẽtes postq̄ auscultauerũt intẽte: in laudib⁹ eius ꝑclamãtes mansura ei optauere gaudia.

Vic cõuentui interfuere prope omnes Gallicani episcopi: inter quos quidã sancti extiterunt viri quos sancta ecclesia dignis effert honoribus eo q; ad eorum sepulchra variis vexati sanentur infirmitatib⁹: id est beatus Audoenus & sanctus Rado frater ipsius atq; dominus Eligius cum beato Sulpitio necnon sancto Eucherio. E quibus beatus Audoenusq & Dado dictus est Referẽdarius fuit regis Dagoberti: filiusq; pręcellentissimi viri Antharii. Qui referendarius ideo est dictus q; ad eum vniuersæ publicæ deferrenť conscriptiones: ipseq; eas annulo regis siue ab eo sigillo sibi cõmisso muniret seu firmaret. Cui fuerunt duo fratres Ado scilicet & Rado. Ado itaq; spretis sæcularibus pompis construxit monasterium in saltu Vodrensi super Matronã fluuium: q̄d nominauit †lotrum: in quo ipse sub regula abbatis Columbani deo vsq; ad diem seruiuit vltimum. Rado quoq; zelo fraterni studii animatus dum thesauris præesset regalibus: & ipse in paterna hæreditate ædificauit cœnobium quod ex proprio nomine vocauit Radolium. Porro beatus Audoenus ne impar in bonis operibus videretur suis esse fratribus ipe etiam fabricauit monasterium intra Brigesem saltum: quod Hierusalẽ ab eo quidem est nominatũ. Sed a fluuiolo super quem est situm Resbascẽse dicitur cœnobium. Hos fratres ad tã pręclara exercitia exemplo sanctissimi reor excitatos esse Eligii. Ille enim dum in palatio gratã deo & hominibus ageret vitam: a rege Dagoberto petierat condonari sibi villam in pago Lemouicino sitam Solemniacum cõgnominatã. in qua & monasterium

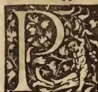
Audoenus. Rado. Eucherius. Referendarius. Ado. †lodrum

Rado.

Eligii sanctitas.

conſtruxit: & congregationem deo ſeruientium monachorum ſtatuit.
Hucuſq; protéditur libẽr Floriacẽſis monaſterii ſancti Benedicti ſupra Ligerim.
Veriſimile autem eſt ſequentia eſſe alterius auctoris: nam & mortem & ſepulturam
Dagoberti repetit & alia multa inculcat ſtilo minus diligenti.

De Morte rurſus Dagoberti & eius filii regno & matrimonio: De Grimoal-
do maiore domus: de Dagoberto minore attonſo & ablegato: & de Grimoal
di ſupplicio. Cap. XLII.

POſt hæc igitur rex Dagobertus a febre valida correptus ægro-
tans mortuus eſt Spinogilo villa in pago Parrhiſienſi, & in baſi
lica beati Dionyſii martyris ſepultus. Planxerũtq; eum Franci
diebus multis: regnauitq; annis quadraginta quatuor. Clodo
Baltildis. ueum autem filium eius Franci ſuper ſe regem ſtatuunt. Acce-
pitq; vxorem de genere Saxonum nomine Baltildem pulchrã
omniq; ingenio ſtrenuam. Poſt hæc autem Sigebertus rex Au-
ſtraſiorum Pipino defuncto Grimoaldum filium ei⁹ maiorem domus inſtituit. Dece
dente vero tempore defuncto Sigeberto rege Grimoaldus filium eius paruulum no
mine Dagobertum totondit: Didoniq; Pictauẽſis vrbis epiſcopo in Scotiam ad pere
grinandum direxit: filium ſuum in regno ſtatuẽs. Franci itaq; ob hoc valde indignã
tes Grimoaldo inſidias præparant: eũq; captum ad condemnandum regi Francorũ
Clodoueo deducunt. Qui in Parrhiſieñ. ciuitate carceri mancipatus vinculorũ cru
ciatu conſtrictus vt erat morte dignus ob reatum quem in dominum ſuum exercuit
vitam valido mortis cruciatu finiuit.

De Clodouei qui brachium B. Dionyſii abſcidit ſcelerib⁹: & prole ex Batilde:
& Clotharii coronatione. Cap. XLIII.

EO tempore Clodoueus brachium beati Dionyſii martyris ab-
ſcidit inſtigante diabolo. Per idem tempus concidit regnũ Frã
corum caſibus peſtiferis. Fuit autẽ ipſe Clodoueus omni ſpur
citię deditus fornicarius & illuſor fœminarum gulę & ebrieta
ti operã dans. Huius vitæ & finis nihil dignũ hiſtoria recolit.
Multi enim ſcriptores eius finem condemnant neſcientes vide
licet finem nequitię eius: & incerta de eo & alia pro aliis referũt.
Sigo abbas. Cuius temporib⁹ Sigo abbas cœnobio beati Germani Parrhi
ſienſis nobiliter pręfuit. Prædictus itaq; rex Clodoueus ex Baltilde regina tres filios
ſuſcepit: videlicet Clotharium, Childericum, atq; Theodericum. Decedente itaq; p̃
Clothari⁹ fato rege Clodoueo qui regnauit annis ſexdecim, Franci Clothariũ ſeniorem puerũ
regnat. ex tribus regem ſibi ſtatuunt cum ipſa regina matre regnaturum.

De Ebroino maiore domus: & de Theoderico rege Francorũ & Childerico
Auſtraſiorum: eorumq; geſtis. Cap. XLIIII.

Ebroinus DEfuncto eo tempore Erchenoaldo maiore domus Fanci in incer-
tũ vacillantes præfinito conſilio Ebroinum in huius honoris alti
tudine maiorem domus ſtatuunt. His dieb⁹ Clotharius rex puer
Theoderi- obiit: regnauitq; annis quattuor: Theodericus autem frater eius
cus rex. eleuatus eſt in regnum Francorum. Childericum itaq; alium fra-
Childeric⁹. trem ei⁹ in Auſtria vna cum wlfoaldo duce regnum ſuſcipere di-
Theoderi- rigunt. Eo tẽpore Franci aduerſus Ebroinũ inſidias pręparant: &
cus eiicitur ſuper Theodericum conſurgunt: ac eum de regno eiiciũt: crineſq; capitis amborum

vi abstrahentes inciderũt. Ebroinũ quoq; simili modo detõsum ad Luxouiẽse monasterium in Burgundia situm dirigunt. In Austriam vero pro Childerico mittentes accelerant: qui vna cum Wlfoaldo duce veniens in regem Francorum eleuatus est. Erat autem ipse Childericus leuis nimis: omniaq; nimium incaute peragebat: donec in se odium maximum & scandalum exciuit: Francos valde opprimens. Ex quibus vnum Francorum nomĩe Bodilonem ad stipitem tensum cædi valde sine lege præcepit. Hęc videntes Franci ira magna commoti Wigobertus videlicet & Amalbertus & reliq maiores natu Francorum seditionem contra ipsum Childericum concitarunt. Bodilo etenim cum reliquis surrexit super eum: insidiatusq; regem interfecit vna cũ regina eius pregnante, qd dicere dolor est. Wlfoaldus quoq; per fugam vix euasit: & in Austriam est reuersus. Franci autem Leudesium filium Erchinoaldi in maiorum dominatũ palatii erigunt. Erant autem ex Burgundia in hoc consilio beatus Leodegarius Augustidunensis episcopus & Gerinus frater eius consentientes. Ebroinus itaq; capillos crescere finẽs cõgregatis in auxiliũ sociis hostiliter a Luxouiẽsi coenobio egressus in Frãciam reuertit cũ armorum apparatu. Ad beatum vero Audoenũ direxit qd ei consilii daret. At ille per internuntios hoc solum scriptum dirigens ait. De Fredegunde tibi sit memoria. At ille ingeniosus vt erat intellexit: ac de nocte consurgens commoto exercitu vsq; Isaram fluuiũ venit: interfectisq; custodibus ad sanctum Maxentium Isaram trãsiit: ac ibi quos repperit de insidiatoribus suis occidit. Leudesius vero vna cum Theoderico rege & sociis q̃plurimis per fugã euasit. Ebroinus itaq; eos persecutus est & Bacinũ villã veniens thesauros Regales apprehendit. Deinde post hæc Crisiacũ veniens regem recepit. Leudesium autem data fide dolose ad se venire mandauit. Quo facto Leudesium illico interfecit: ipse vero principatum sagaciter recepit. Sanctum igitur Leodegarium episcopũ diuersis poenis affectũ gladio feriri iussit. Gerinũ quoq; fratrẽ ei⁹ dira pœna dãnauit. Reliq vero Frãci eoꝝ socii p fugã vix euaserũt. Nõnulli vero ĩ exilio puagati ppriis facultatib⁹ priuati sunt.

Childeric⁹ rex sceleratus.

Bodilo.

Regis & reginæ cædes

Leudesius.

De Martino & Pipino iuniore in Austria præfectis in Ebroinum & Theodericum exercitum ducentibus: & de strage in conflictu facta: & de doloso iuramento supra capsas inanes exhibito. Cap. XLV.

O quoq; tempore decedente Wlfoaldo Austrasio Martinus & Pipinus iunior filius Ansegisili quondã decedentibus regibus dominabantur in Austria: donec tandem aliquando hi duces in odium versi contra Ebroinum exercitum plurimũ Austrasiorum commotũ contra Theodericum regem & Ebroinum aciem dirigunt. Contra quos Theodericus & Ebroinus cum expeditione occurrunt in loco nuncupato Lucofao. Qui simul iuncti sese inuicem cæde magna psternũt: corruitq; ibi infinita turba ppli. Austrasii deuicti in fugã versi terga verterũt: Ebroinus eos cæde crudelissima insecut⁹ est maxima parte ex illa regiõe vastata. Martinus per fugam elapsus Landunũ Clauatũ ingressus illic se reclusit. Pipin⁹ autem altrinsecus euasit. Ebroinus itaq; patrata victoria reuersus est. Veniensq; cum exercitu Erthericũ villã, ad Martinum direxit nuntios vt post data sacramenta cum fiducia ad regem Theodericum veniret: hoc dolose ac fallaciter super vacuas capsas ei iurantes. Ille vero credens eis Erthrecũ veniens ibi cũ sociis suis interfectus est.

Iuramentũ dolosum.

De Ebroini cæde & Waratonis in eius locum successione: & de eius filii in eum impietate & exitio: Beatiq; Audoeni transitu. Cap. XLVI.

Ebroinus itaque magis ac magis Francos crudeliter opprimebat donec tādē aliqñ Ermēfrido franco insidias parare simulat. Ille quoque per noctē clam super eum consurgens atrociter praefatū Ebroinū interfecit atque ad Pipinum in Austriā fugiens euasit. Franci vero consiliū pertractantes Waratonē virum illustrem in loco eius cū iussione regis maiorē domus palatii cōstituūt. Accepit aūt ipe Warato inter haec obsides a praedicto Pipino & pacem cum eo iniit. Erat id temporis memorato Waratoni fili⁹ efficax industriusque ferus animo & acerbis morib⁹ insidiator patris sui: eumque ab honore generositatis supplantās: eratque nomen eius Gislemarus. Quē beatus Audoen⁹ prohibuit ne hanc nequitiam contra patrem inferret. Quod ille audire contempsit fueruntque inter ipsum Gislemarū & Pipinū bella ciuilia & multae discordiae. Qui ob iniurias patri illatas & alia peccata crudelia a deo percussus iniquissimum spiritum exhalauit: quēadmodū ei sanctus Audoenus praedixerat. Illo autē defuncto Warato iterum honorem nactus. Sub his diebus beatus Audoenus Rothomagēsis episcop⁹ plenus dierum ac virtutib⁹ praeclarus Clippiaco villa regali in suburbana Parrhisiorum ciuitate migrauit ad dominum: & cum gloria in basilica sancti petri apostoli in Rothomagensi ciuitate sepultus est. Decedēte quoque Sigofrido abbate coenobii sancti Germani Parrhisiensis Babo in regimine substituitur.

B. Audoen⁹ morit.

De Waratonis mora: Berchari praefectura: & bello Austrasiorum duce Pipino contra francos. Bercharii nece: & Pipini prole. Cap. XLVII.

Succedente autem temporum curriculo prędictus Warato defunctus est. Fuitque ei matrona nobilis ac ingeniosa nomie Ausefldis. Franci igit in diuersa tendentes vacillabāt: & interim Berchariū quendam statura pusillum / sapiētia ignobilem / cōsilio inutilē maiorē domus oberrantes statuunt. Itaque Francis inuicem sic diuisis Pipinus ab Austrasiis consurgens cōmoto exercitu quāplurimo contra Theodericū regē & Berchariū aciē dirigit. Conuenerūtque ad pręliū in loco nūcupato Textritio. Illis vero inter se belligerantibus Theodericus rex vna cū Berchario maiore dom⁹ terga verterūt. Pipinus aūt victor extitit. Procedente igit tēpore ipse Bercharius ab adulatoribus occisus est instigante Ausefldide. Babone quoque coenobii sācti Germani abbate obeūte Childerānus ei subrogat in pastorali pcuratione. Post hęc Pipinus sub Theoderico rege coepit esse princeps regiminis ac maior dom⁹. Iā eñi inter se foed⁹ pepigerāt. Cura itaque palatii ac thesaurorū acceptā Nordebertū quēdā ex suis p se cū rege relicto ipse ī Austriā remeauit. Erat aūt pdicto principi Pipino vxor nobilissima & sapientissima nomie Plectrudis: ex qua genuit filios duos: nomē maioris Drochus: minor vero vocabat Grimoaldus Droch⁹ itaque ducatum. Campaniae accepit Childeranno autem diem obeunte Hunfridus curam monasterii sancti Germani accepit.

De obitu Theoderici regis: & Clodouei filii ei⁹ & Childeberti regno & Grimoaldi pfectura: Caroli filii Pipini īdustria: deque abbatibus sancti Germani. Cap. XLVIII.

Obiit quoque Theoderic⁹ rex q regnauit annis. XIX. Clodoue⁹ aūt fili⁹ ei⁹ puer regalē suscepit sedē ex regīa noīe Clodoilde pgenit⁹. Nec mlto post ipe Clodoue⁹ rex puer mortu⁹ ē. Regnauitque ānis duob⁹. Childebert⁹ aūt fr ei⁹ vir inclyt⁹ ī regno statut⁹ est. Tūc & Nordebert⁹ mortu⁹ ē. Grimoald⁹ vero Pipini pricip fili⁹ ī aula regis Childeberti maior dom⁹ effect⁹ ē. Hūfrido abbate hoīem exeūte Gūdremar⁹ vir

Clodoueus Childebertus rex. Grimoal-

strenuus regimen ecclesię sancti Germani est sortitus. Pipinus quoq; multa bella gessit contra Radbodū Gentilē & alios principes: contra Sueuos etiā & q̄ plurimas gētes. Grimoaldus autem genuit filium ex concubina Theodoaldum nomine. Sub idē fere tempus Drocus filius Pipini defunctus est. Habuit quoq; prefatus princeps Pippinus filium ex alia vxore nomiē Carolū virū elegātem egregiū atq; vtilē. Defuncto his dieb⁹ pie memorię Gundremaro abbate Tedelmarus pastorale sumpsit officiū.

De Childeberti regis obitu: & Dagoberti successione Grimoaldi cæde & filii eius Theudoaldi præfectura. Cap.XLIX.

Vnc etiam bonæ memorię gloriosus dominus Childebertus rex iustus migrauit ad dominum. Regnauit autem annis septemdecim sepultusq; est ī Cauciaco monasterio ī basilica sancti Stephani protomartyris. Regnauitq; Dagobertus puer filius eius pro eo. habebat autem Grimoaldus vxorē in matrimoniū nomine Theudesindem filiam Radbodi ducis Gentilis. Eratq; ipse Grimoaldus maior domus pius, modestus, mansuetus, & iustus. Procedente itaq; tempore ęgrotante Pipino genitore eius, dum ad eum visitandū accessisset in Basilica sancti Lamberti martyris Leudici peremptus est a Rangario gentili filio Belial. Theudoald⁹ vero fili⁹ ei⁹ iubēte auo in aula regis honorē p̄ris sublimit adept⁹ ē.

De Pipini obitu: Francorum intestino bello: Theudoaldi depositione & Raganfredi sublimatione: & Caroli capti liberatione. Cap.L.

O tempore Pipinus febre valida correptus mortu⁹ est. Obtinuitq; principatum sub supra scriptis regibus annis vigintiseptem & dimidio. Plectrudis quoq; vxor eius cum suis nepotibus & rege cūcta gubernabat sub discreto regimine. Illis diebus instigante diabolo Franci denuo in Cocia sylua in Francos inuicē irruūt, ac sese mutuo durissima cæde prosternunt. Theudoaldus autem per fugā dilapsus ereptus est. Fuitq; illo in tēpore valida p̄secutio. Theudoaldo enim fugato Ragāfredum in principatū ac maiorē palatii elegerunt. Qui cōmoto cum rege exercitu carbonariam syluam transeuntes vsq; Mosam fluuium terras illas vastantes succenderunt: & cū Radbodo duce Gentili amicitias fecerunt. Carolus his diebus cum captus a Plectrude fœmina sub custodia teneretur auxiliante domino vix euasit.

De Dagoberti obitu: & Danielis q Chilpericus dictus, e clericatu in regnū sublimatione. De bello Caroli cum Frisonib⁹: & Chilperico ac Raganfredo grassantibus circa coloniam Agrippinam. Cap.LI.

Equenti tempore Dagobertus rex ægrotans mortuus est regnauitq; annis quinq;. Franci autem Danielem quendam clericum cęsarie capitis crescente in regnum stabiliunt: atq; Chilpericum nuncupant. Eo nempe tempore denuo exercitum mouēt & vsq; ad ipsum fluuium Mosam venientes contra Carolum aciem dirigūt. Ex alia parte Frisones cum Radbodo duce in eum cōsurgunt. Carolus quoq; super ipsos Frisones irruit: ibiq; maximum dispendium de sodalibus suis perpessus est. Atq; per fugam elapsus abscessit. Succedente igit̄ tempore iterum ipse Chilpericus cum Raganfredo exercitu cōmoto Ardennam syluam ingressus vsq; Rhenum fluuium & Coloniam ciuitatem peruenerunt deuastātes omnia. Thesauro multo a Plectrude matrona accepto reuersus est. Sed tamen in

loco qui dicitur Amblaua maximum Carolo in eos irruente perpessi sunt dispēdiū.

De Caroli contra Chilpericum & Raganfredum altera victoria: & Clotharii in regem creatione: de tertio cōflictu & Eudonis fuga: & direptiōe. Clotharii obitu: & Chilperici morte: Theoderici regno: Saxonū rebellione. Caroli victoriis in Alemānia & in Eudonē atq Sarracenos ī Gallia. Cap. LII.

SO itidem tempore: prędictus vir Carolus exercitu cōmoto iterum cōtra Chilpericū et Raganfredum consurgit. contra quē illi hostē bellū pręparantes accelerant. Sed Carolo pacem fieri postulante illisq contradicentibus ad pręlium egressi sunt in loco nomine Vinciaco dñica die illucescente. xii. Kal. Apl. in quadragesima. Illis qdē fortiter bellātib⁹ Chilperic⁹ cum Raganfredo terga vertit: Carol⁹ vero victor extitit: regiōibusq illis vastatis atq captiuis abductis itēq cū multa praeda in Austriā reuersus est. Deinde Coloniā ciuitatē venit ibiq seditionē intulit & ipsam ciuitatem cepit: cum Plectrude Matrona disceptauit: & thesauros patris sui sagaciter recepit: regemq sibi statuit Clotharium nomie. Chilpericus itaq & Raganfredus Eudonē ducē expetunt in auxiliū cū quo mouēte Wasconū exercitū contra Carolum pariter perrexerunt. At ille constanter eis occurrit intrepidus. Sed Eudo fugiens Parrhisiosq reuersus, sequana fluuio transito vsq Aurelianos peruenit: & post Chilpericum regem cum thesauris regalibus sublatum vltra ligerim recessit: & vix euadēs terminos regionis suae penetrauit. Carolus vero eū persecut⁹ nō reperit. Clotharius itaq memoratus rex eo anno obiit. Carol⁹ quoq anno insecuto legationem ad Eudonem dirigens amicitias cum eo fecit. Ille vero Chilpericum regem cum multis muneribus reddidit: sed non diu in regno resedit. Mortuus quippe est post haec & in Nouiomo ciuitate sepult⁹. Regnauit aūt annis quiq & dimidio. Franci vero Theodericum Kala monasterio enutritū filium Dagoberti iunioris regem super se statuūt: qui nunc anno sexto in regno subsistit. Thedelmaro autem abbate monasterii sancti Germani defuncto Lanfredus ei in regimine subrogatur. Per idem tēpus rebellantib⁹ Saxonibus eos Carolus princeps veniens praeoccupauit ac debellauit: victorq reuertitur. Succiduis diebus euoluto anni circulo coacto agmine Rhenum fluuium trāsiit: Alemānosq et Sueuos lustrat: & ad Danubium vsq accessit illoq transmeato fines Baugarēses occupauit. Subacta regione illa cum thesauris multis & cum Matrona Plectrude quondā vxore patris sui Pipini & nepte sua Sonichilde egredit. Post idem tempus Eudone duce a iure foederis recedente comperiens hoc per internuntios Carolus princeps commoto exercitu Ligerim fluuium transiens ipso duce Eudone fugato, pdaq multa sublata ab hostibus q patriā depopulati fuerant, iterum remeauit ad propria. Eudo igitur dux cernens se superatum atq derisum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxiliū cōtra Carolū principem & gentē Frācorum excitauit. Egressiq cum rege suo Abdirama nomine Garunnam transeunt: & vsq Burdegalā peruenerunt: ecclesiisq igni cōcrematis/ populis cōsumptis/vsq Pictauos pfecti sunt. Basilica sancti Hilarii, qd dicere dolor est, igne cōcremata ad domū beatissimi Martini euertēdā se destināt. Cōtra quos Carolus princeps audacter aciem instruxit: ac sup eos belligerādo irruit: Christoq auxiliante tentoria eorum subuertit & ad pręlium contra eos occurrit interfectoq regeerum Abdirama exercitum eius dimicando superauit atq deuicit. Sicq victor de hostibus triumphauit.

Clotharii obitus Chilperici mors. Theodericus Kala rex.

Saxonum rebellio. Caroli victoria.

Eudo rursus fugat. Sarracenorū irruptio Abdirama.

De Caroli in Burgundia victoriis: Eudonis morte: & Burdegaleñ. prouinciç subactione. Caput.LIII.

Lio quoq; anno insequente egregius bellator Carolus princeps regionē Burgundię penetrauit. Fines regni illius Lendib⁹ suis probatissimis viris & illustrib⁹ ad resistēdū cōtra gētes rebelles in fide disposuit. Pace patrata Lugdunū Galliç suis fidelibus tradidit. & post firmata federa iuduciaria reuersus ē victor fiducialiter agēs. In illis aūt diebus Eudo dux mortuus est. Hoc audiēs p̄fatus princeps Carolus inito consilio procerū suorū denuo Ligerim fluuiū transit. Et vsq; Garunnā & vrbē Burdegaleñ. & Castrūblauiā veniens occupauit. Illamq; regionem cepit ac subiugauit cum vrbibus ac suburbanis castroꝝ: victorq; cū pace remeauit.

De supputatione annorum mundi: ex qua conuincitur hanc historiæ collectionem non vnius esse auctoris. Cap.LIIII.

Pitulāte Christo Rege Regū et dño dñoꝝ curricula annoꝝ hac tenus reperiunt: ab Adam vl' ab initio seculi ad diluuiū anni.2242. A diluuio vsq; ad Abrahā āni.942. Ab Abrahā vsq; ad Moysē anni.505. A Moyse vsq; ad Salomonē āni.489. A Salomōe vsq; ad reędificationē tēpli tp̄ib⁹ Darii regis Persaꝝ anni.512. A restauratione templi vsq; ad aduentum domini nostri Iesu Christi anni.548. Itaq; ab initio mūdi vsq; ad passionē domini nostri Iesu Christi sūt anni.5238. & a passiōe dñi vsq; ad istū annū p̄sentē q est decimusnon⁹ principis Caroli quiq; in cyclo Victoris annotatur cētesimusseptuagesimusseptimus, sunt anni.dcc. xxxv. Et vt iste miliarius impleatur desunt anni.cc.lxv.

De Frisonum a Carolo rege subactione: & Wandalis in Gallia grassantibus & eorum ab Senonibus per Ebbonem præsulem repulsione. Cap.LV.

Tem (quod superius prætermisimus) gentē clarissimā maritimā Frisonū nimis crudeliter rebellātem vna cum duce suo Radbodo præfatus princeps audacter nauali euectiōe altum mare ingressus nauium copia adunata properat certatim debellare. Amistrachiā, & Austrachiā insulas Frisonum penetrauit: super Burdonem fluuium Radbodum Gentilem ducem illorum fraudulentum consiliarium interfecit: exercitum Frisonum prostrauit: fana eorum & idola contriuit: atq; igne cōbussit: ac cum magnis spoliis & præda victor reuersus ē in regnum Francorum. Eo tempore gens impia Wandalorum Galliam deuastare cœpit. Quo tempore destructę sunt ecclesię: subuersa monasteria: captæ vrbes: desolatæ domus: diruta castra: strages hominum innumerę factæ: & multus vbiq; humani generis sanguis effusus est. Cū itaq; grauissimę per totā Galliam persecutiones detonarēt, Wandalis oīa flāmis & ferro proterētibus, ipi Wandali peruenientes ad ciuitatē Senoneñ. cœperunt eā iaculis & machinis omni arte infestare. Q d cernens pręsul eiusdem vrbis Ebbo nomīe /exiens de ciuitate cum suis fretus diuina virtute extermināuit illos ab vrbis obsidione: fugientibusq; illis persecutus est eos vsq; dum egrederentur de finibus suis.

De Lugdunensi Gallia & Prouincia & Saxonibus a Carolo rege subactis. Cap.LVI.

Agacissimus autem vir Carolus dux commoto exercitu in partes Burgundiæ dirigit: Lugdunumq; Galliæ vrbem, maiores natu ac præfectos eiusdem prouinciæ suæ ditioni & reipublicę, subiugauit: ac vsq; ad Massiliensem vrbem & Arelatẽsem suos iudices cõstituit: & cum magnis thesauris & muneribus in Frãciam remeauit. Item rebellantibus Saxonibus paganissimis qui cõtra rhenũ fluuium consistunt, strenuus vir Carolus hostẽ amouit Francorum: in loco vbi fluuius Lippia decurrit: Rhenũ amnẽ sagaci intentione trãsmeauit: maxima ex parte regionem illam dirissimam strauit: gentemq; illam sæuissimam ex parte tributariam esse pręcepit: atq; complures obsides ab ea accepit: sicq; opitulante domino ad propria victor remeauit.

De Sarracenorum circa Auenionem grassatiõe. Et Caroli regis in eos expeditione. De Gothorum circa Narbonem debellatione. Et Sarracenorum oppressione. Auenionis subactione. De Pipino filio Caroli ad Liuthprãdũ tondendi capilli gratia misso. Et reliquiis in Galliam dono missis: & legatione Romã missa. De regni inter filios Caroli diuisione: Prodigiis coelestibus: & Caroli regis transitu. Cap. LVII.

Enuo rebellante gente validissima Hismaelitarũ (quos modo Sarracenos corrupto vocabulo vocãt) irrumpenteq; Rhodanũ fluuium: insidiantibus infidelibus hoibus sub dolo & fraude cũ Maurãto quodã a sotiis eius Auenionẽ vrbem munitissimam ac mõtuosam ipsi Sarraceni collecto hostili agmine ingrediunt omni regione depopulata. At cõtra vir egregi⁹ Carolus dux germanũ suũ virum industriũ Childebrandũ ducem cũ reliquis ducibus & comitibus illuc cũ apparatu hostili dirigit. Qui propere ad eandem vrbem peruenientes tentoria instruunt: vndiq; ipsum oppidum & suburbana præoccupãt: munitissimã ciuitatẽ obsident: aciem instruũt: donec insecutus vir belligerator Carolus prędictã vrbem aggreditur, muros circũdat, castra ponit, obsidionẽ coaceruat, & in modum Hiericuntis cũ strepitu hostium & sonitu tubarum, machinis, restium funibus super muros & ædiũ mœnia irruũt: vrbem munitissimam ingredientes succedunt: hostes suos capiunt: & captos trucidant atq; psternunt: & in suam ditionẽ efficaciter restituunt. Victor igitur atq; bellator insignis Carolus intrepidus Rhodanum fluuium cum exercitu suo transiit: Gothorum fines penetrauit: atq; Narbonem vsq; accessit: ipsamq; vrbem celeberrimam atq; metropolim eorum obsedit: super Adicem fluuiũ munitionem in gyrum in modum arietum instruxit: regem Sarracenorum nomine Athima cum satellitibus suis ibidem reclusit: castraq; metatus est vndiq;. Hæc audientes maiores natu & principes Sarracenorum qui commorabantur eo tempore in regione Hispaniarum, coadunato exercitu hostium cum alio rege Amorro nomine aduersus Carolum viriliter armati consurgunt: præparati ad prælium. Cõtra quos præfatus Carolus dux triumphator occurrit super fluuium Birsam & vallem Corbariam præliaturus. Illisq; mutuo confligentibus Sarraceni deuicti atq; prostrati cernentes regem suum interfectum in fugam lapsi terga verterunt. Qui euaserant cupientes nauali euectione euadere in stagnum maris natantes mutuo conatu insiliunt. Mox Franci cum nauibus & iaculis super eos insiliunt: suffocantesq; in aquis interimunt. Sicq; Franci triumphantes de hostibus prędam magnam & spolia capiũt.

Narbo a Carolo obsidet

Capta multitudine captiuorum cum duce Victore regionem Gothicam depopulatur: vrbes famosissimas Nemausum Agatensem ac Biterras funditus muros & moenia destruēs igne supposito cōcremauit: suburbana & castra illius regionis vastauit. Deuicto aduersariorum agmine Christo in omnibus praesule & capite salutis & victoriae rex Carolus salubriter remeauit ad propria in terram Fracorum solium principatus sui. Tunc memoratus princeps venerabilem Lanfredum abbatem sancti Germani legationis causa in Aquitaniam dirigit. Denuo in curriculo anni illius mēse secundo praedictum germanum suum Childebrandum cum plurimis ducibus atq; comitibus commoto exercitu in partes Prouinciae dirigit: quibus Auenionē vrbem appulsis Carolus cum suis properans illuc accessit: cunctamq; regionē vsq; ad litus maris magni suae dominationi substituit: fugatoq; duce Mauronto ī ipenetrabiles & tutissimas rupes maritimis munitionibus, praefatus princeps Carolus sibimet adquietus victor reuersus est: nullo contra eum rebellante: regressusq; in regionem Francorum aegrotare coepit in villa Vermeria super fluuium Isaram. Pepigerat autem foedus praefatus princeps cum Liutprando Longobardorum rege: eiq; filium suum Pipinum misit: vt more fidelium Christianorum eius capillum primus adtōderet ac pater illi spiritualis existeret. Quod ille gratissime complens multis ditatū muneribus genitori natum remisit. Qua de re contingit vt eo tempore beatus papa Gregorius a sede sancti Petri claues venerandi sepulchri cum vinculis sancti Petri & munerib⁹ magnis & infinitis, quod antea nullis auditum aut visum temporibus fuit, per legationem memorato principi destinauit: eo scilicet pacto quatinus sacram Romanam ecclesiam a Longobardorum tyrannide liberaret: terrena coelestibus praeponderans floccipenderet: & a partibus Longobardorum Romanis consulendum praefatus princeps Carolus sanciret. Praedictus itaq; princeps mirifico magnificoq; honore ipsam legationem suscepit: & munera preciosa contulit: atq; magna praemia per suos legatos, videlicet Grimonem abbatem Corbonensis monasterii, & Sigobertum reclusum basilicae sancti Dionysii martyris, Romā ad limina sancti Petri & Pauli destinauit. Deinde memoratus princeps consilio optimatum suorum petito filiis suis regna diuidit. Primogenitum itaq; filium suum Carlomannum nomine in Austrasiam quae nunc Alemannia dicitur, atq; Toringiam sublimauit. Alteri vero filio iuniori Pipino nomine Burgundiam Neustriam & Prouinciam permisit. Eo anno Pipinus dux commoto exercitu cum auunculo suo Childebrando duce & multitudine primatum & agmine satellitum plurimorum in Burgundiam dirigunt: fines regionis praeoccupant: interim (quod dicere dolorem & moerorem suscitat) in sole & luna & stellis noua signa apparuerūt: necnon & paschalis ordo sacratissimus turbatus fuit. Carolus princeps Parrhisiis basilicam sancti Dionysii martyris multis muneribus ditauit. Veniēsq; in Carisiacū villam super Isaram fluuiū valida febre correpť⁹ obiit in pace cuncta in gyro regna adqsita relinquēs. Rexit aūt vtraq; regna annis viginti quinq;. Trāsiit itaq; XI. Kal. Noueb. anno verbi īcarnati. DCC. XLI. sepultusq; est in basilica sancti Dionysii martyris.

Capilli tondendi mos.

Claues sepulchri & vincula B. Petri.

Legatio Romam missa

Regni diuisio.

Austria.

Pipinus in Burgūdiā.

Prodigia coelestia.

Caroli obitus.

De filiorum Caroli regis discordia & Grifonis captiuitate. Cap. LVIII.

k

Rædictus itaq; Carolus vt dictum est vita decedens tres filios hæredes reliquit: Carlomānum scilicet: Pipinū: atq; Grifonē. Quorū Grifo qui cæteris maior natu erat matrem habuit nomine Suuanahildem neptē Odilonis Baioariorū ducis. Hæc illū maligno consilio ad spem totius regni concitauit: in tātum vt sine dilatione Laudunum ciuitatē occuparet: ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto Laudunū obsidentes fratrem in deditionē accepiūt: atq; inde ad regnū ordinandū ac prouincias quę post mortem patris a Francorū societate desciuerant recuperādas animos intendūt: & vt in externa profecturi domi omnia tuta dimitterēt, Carlomānus Grifonē sumēs fratrē in nouo castello qd iuxta Arduennam situm est custodiri fecit: in qua custodia vsq; ad tempus quo idē Carlomannus Romam profectus est dicitur permansisse.

De Pipini & Carlomāni expeditiōe ī Aqtaniā: & regni diuisiōe: & Alemāniæ deuastatione: & Odilonis Baioarii Saxonūq; oppressione & deditione dupla. Cap. LIX.

Oc igitur quod supra significatum est, scilicet q; Carolus princeps Lanfredum abbatem sancti Germani legatiōis causa in Aquitaniā miserit replicemus. Idem nāq; abbas ab Hunoldo ipsi⁹ Aquitaniæ patricio quasi explorator trib⁹ cum semis annis inuitus detinetur. Carlomannus itaq; & Pipinus Francorū regno potiti primo Aquitaniā recipere volētes cōtra Hunoldum ipsius ꝓuinciæ ducē cū exercitu eandē Aquitaniā ingrediunt: & capto quodā castello qd Lucas vocatur, priusq; ex ea prouincia secederēt regnū quod communiter habuerunt diuiserūt inter se in loco qui vocatur Vetus Pictauis. Pace itaq; peracta cū Hunoldo Lanfredus absoluitur: eodēq; anno postq̄ domū regressi sunt Carlomānus Alemanniam q̄ & ipsa a Francorum societate defecerat cum exercitu ingressus ferro & igni vastauit.

Carlomannus & Pipinus iunctis copiis contra Odilonē ducē Baioariorū profecti sunt prælioq; commisso exercitum eius fuderunt: & postq̄ inde reuersi sunt Carlomannus solus in Saxoniā profectus est & castrum quod dicitur Hosceoburg cepit: & Theodericum Saxonem illius loci primarium in deditionem accepit.

Iidem fratres Carlomānus & Pipinus iuncta manu Saxoniā rursus ingressi sunt: prędictumq; Theodericum iterum in deditionem acceperunt.

De Carlomanni monachatu: & monasterio in Italia. Cap. LX.

Oc anno Carlomānus qd diu ante præmeditatus est patefecit fratri suo Pipino: scilicet sæcularem conuersationem se velle dimittere & in habitu monachico deo seruire. Propter hoc dimissa expeditio est anni præsentis ad vota Carlomanni perficienda: & iter illius disponendum. Nam Romam proficisci statuerat: & Pipinus vacabat: dans operam vt frater honorifice ac decenter illo quo desyderābat perueniret.

Carlomannus Romam profectus dimissa sęculari gloria habitum mutauit: & in monte Soracte monasterium in honorē sancti Siluestri ædificauit: vbi quōdam tempore persecutionis quæ sub Constantino imperatore facta est, sanctus Siluester latuisse fertur: ibiq; aliquādiu commoratus meliori consilio hoc loco dimisso ad monasterium sancti Benedicti in Samnia prouincia iuxta Cassinū castrum constitutum deo seruiturus venit. Ibiq; monachicum habitum suscepit.

Monasterium sancti Siluestri.

De Pipini & Grifonis fratrum discordia: & de legatione Francorum ad regem qui Franciæ præesset constituendum: & de Pipini maioris domus inunctione & obitu. Cap.LXI.

Frater Carlomanni & Pipini nomine Griso Pipino fratri suo subiectus esse nolēs q̄uis sub illo honorifice viueret collecta manu in Saxoniam profugit: collectoq; Saxonum exercitu super fluuiū Ouacram in loco qui dicitur Orheim cōsedit: ac Pipinus cum exercitu Francorum per Toringiam profectus cōtra fratris dolos Saxoniā ingressus est: cōseditq; super fluuium Nussaham in loco qui vocatur Skahumgi: prælium tamen nō est inter eos commissum sed ex placito discesserunt. Griso Saxonum fidei diffidēs Baioariam petiit: & de copiis quę de Francia ad eum confluebant ipsum ducatum in suā redegit potestatem. Tassilonem & Hiltrudem in deditionem accepit. Sunithgerum ad auxilium sibi venientē suscepit. Hęc cū ad Pipinū plata fuissent: cū maximo exercitu i Baioriā profectus est fratrēq; suū Grifonem cū oībus qui cū ipso vel ad ipm venerāt cepit: Tassilonē i ducatū restituit: domūq; reuersus Grifonē more ducū duodecim comitatibus donauit Sed ille tali bñficio cōtent⁹ nō erat. Nā eodē anno ad Waifariū ducē Agtanię pfugit. Taxillo restituitur.

Richardus Wiziburgēsis episcopus & Fulradus capellanus missi sunt Romā ad Zachariam papam: vt consulerēt pontificem de causa regum qui nullo tēpore fuerūt i Frācia: q nomē tātū regis sed nullā potestatē regiā habebāt. Per quos prędictus pontifex mandauit melius esse illū vocari regem apud quē summa potestas consisteret: dataq; auctoritate sua iussit Pipinum regem institui.

Hoc anno secundū Romani pontificis sanctionē Pipinus rex Francorū appellatus est: & ad huius dignitatē honoris vnctus sacra vnctiōe manu sanctę memorię Bonifacii archiepi & martyris: & more Frācorū eleuat⁹ in soliū regni Suessiōis ciuitate. Hildericus vero q falso regis noīe fungebatur, tonso capite in monasteriū missus est. Hildericus tondetur.

Regnauit aūt Pipin⁹ rex annos. XV. mēses. IIII. & dies. XX. tenuerat vero ante principatū & maioratū domi⁹ annis. X. ab obitu patris sui vsq; ad susceptionē regni.

De Pipini regis Austrasiorū successib⁹ in Saxonia: & Stephani papę & Carlomani fratris ad eum aduentu: & de eiusdem inunctione. Et de sancti Germani apparitione & translatione. Cap.LXII.

Hoc anno Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & q̄uis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsi tamē cessauerūt. At ipse vsq; ad locū qui dicit Rum qui est sup fluuiū Wisuram accessit. In qua expeditiōe Hildegarius archiepiscopus interfect⁹ est in mōte q dicit Duburg. Reuertente vero rege de Saxonia nuntius venit de morte fratris sui Grifonis qui in Vasconiam profugerat: & a quo & qualiter fuisset interemptus. Eodē anno Stephanus papa venit ad Pipinū regem in villā quę vocatur Cariscacus: suggerens ei vt se et Romanā ecclesiam ab infestatiōe Longobardorum defenderet. Venit & Carlomānus frater regis iam monachus factus iussu abbatis sui: vt apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret. Inuitus tamē hoc fecisse putatur: quia nec ille abbatis sui iussa contemnere: nec abbas ille pręceptis regis Longobardorum qui ei hoc imperauit audebat resistere. Hildegarii & Grifonis cædes.

Stephanus papa postq̄ a rege Pipino ecclesię Romanæ defensionis firmitatē accepit ipm sacra vnctiōe ad regię dignitatis honorē consecrauit & cum

eo duos filios eius Carolum & Carlomannum: misitq; hiberno tempore in Franciã.
Bonifaci⁹ martyr. Eodem anno Bonifacius archiepiscopus Magontiensis in Frisia verbum dei prędicans a paganis interfectus martyrio coronatus est. Sequẽti anno venerabilis Lamfredus abbas coenobii sancti Germani Parrhisiensis gloriosissimum regem Pipinum adiit: significãs sibi per reuelationẽ ostensum & cõmonitũ ab ipo sancto põtifice Germano: quatinus sacratissima eius mẽbra de oratorio sancti Symphoriani in quo ducẽtis circiter vel eo amplius annis iacuerat: intra maioris ecclesiæ aulam transferri debuissent. Germani sancti translatio. Audiens hoc gloriosissimus deiq; cultor rex Pipinus gaudio gauisus est magno. Cõuocatisq; vniuersis regni sui præsulibus eis mysterium sibi reuelatum declarauit: qualiterq; tantum perficere negotium deberet, sollerti ab eis indagine perquisiuit atq; tractauit. Omnibus vero id collaudantibus die cõstituta gloriosissim⁹ rex præfatus vna cum multitudine antistitum ac procerum turba, assistentib⁹ filiis suis regibus Carlomanno videlicet atq; Carolo, qui postea magnus dictus est, tũc septẽni puerulo, sacratissima membra reuerẽdissimi antistitis Germani intra maiorẽ basilicam cum digno honore transposuerunt. Carol⁹ magnus septẽnis. Prædictus autem gloriosissimus Pipinus rex pro ostensis in transpositione sanctissimi pontificis coelitus gauisus miraculis: ipsa die quandam villam nuncupatam Palatiolum sitam in pago Parrhisiaco sancto pontifici perpetuo habendam regali præcepto contradidit.

De Pipino Aistulphum Langobardum ad restitutionem eorum quæ ecclesiæ Romanæ erant cogente. De Carolomãni monachi obitu: & Aistulphi subacti dolo & morte. Cap. LXIII.

Pipinus rex inuitante atq; suggerente prædicto Romano Pontifice propter iustitiam beati Petri apostoli a rege Lõgobardorum exigẽdam. Italiam cum valida manu ingreditur. Resistẽtibus Longobardis & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clausuras acerrime pugnatum est: cedentibusq; Longobardis omnes copiæ Francorum q̃uis difficilem viam non magno labore superarunt. Aistulfus Longobardorum rex manum conserere nõ ausus in ciuitate Papia a rege Pipino obsessus est. Qui ante obsidionẽ nõ soluit q̃ firmitatis causa pro reddenda sanctę Romanę ecclesię iustitia obsides quadraginta recepisset. Datis vero quadraginta obsidib⁹ pro missisq; iureiurando firmatis, ipse quidem in regnum suum regressus est: & Stephanum papam cum Fulrado capellano & non minima Francorum manu Romam remisit. Carlomann⁹ autem monachus frater regis qui cum Bertrada regina in Viẽna ciuitate remansit, priusq̃ rex de Italia reuerteretur febre correptus diem obiit: cuius corpus iussu regis ad monasterium sancti Benedicti in quo monachicũ susceperat habitum relatum est.

Aistulfus vero rex Lõgobardorũ q̃q̃ anno superiore obsides dedisset: & de reddenda sanctæ romanæ ecclesiæ iustitia tam se q̃ optimates suos iureiurando obstrinxisset: nihil de promissis opere compleuit. Propter hoc Pipinus rex iterũ cũ exercitu Italiã intrauit: & Aistulphũ in Papia ciuitate se includerẽ obsedit: & obsidione ad impletionẽ p̃missorũ suorũ cõpulit: redditãq; sibi Rauẽnã & Pẽtapolim & omnẽ exarchatũ ad Rauennã pertinentem ad sanctum Petrum tradidit. Atq; his peractis in Galliam est reuersus. Aistulfus autem post abscessum eius cum

meditaretur quomodo non tam impleret promissa sua q̄ dolose ea quæ impleta fuerant commutaret: in venatiõe de equo suo casu prolapsus est: atq; ex hoc ęgritudine contracta intra paucos dies viuendi terminum fecit. Cui Desiderius qui comes stabuli eius fuerat successit in regnum. Desiderius

De Constantini muneribus ad Pipinum perlatis: & fide quam illi Taxillo Baioariorum dux dederat: & Saxonum deditione: De ortu & obitu Pipini iunioris. Cap.LXIIII.

Constantinus imperator misit Pipino regi multa munera inter quę & organum: quæ ad eum Compendium perlata sunt: vbi tunc populi sui generalem conuentum habuit. Illuc & Tassilo dux Baioariorum cum primoribus gentis suę venit: & more Francico in manus regis in vassaticum manibus suis semetipsum commẽdauit: fidelitatemq; tam ipso regi Pipino q̄ filiis eius Carolo & Carlomãno iureiurando supra corpus sancti *Dionysii* promisit: & non solũ ibi sed & super corpus sancti Martini & sancti Germani Parrhisiaci simili sacramẽto fidẽ se prædictis dñis suis diebus vitæ suæ seruaturũ est pollicitus. Similiter & omnes primores ac maiores natu Baioarii qui cum eo in præsentiam regis peruenerũt fidem se regi & filiis eius seruaturos in prædictis venerabilibus locis promiserunt.

Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & q̃uis Saxonibus validissime resistentibus & munitiones suas tuentibus pulsis prælio pugnatorib⁹, per ipsum quo patriam defendere conabatur vallum intrauit: commissisq; passim præliis plurimam ex ipsis multitudinem cecidit: coegitq; vt promitterent se omnem volũtatem illius esse facturos: & annis singulis honoris causa ad generalem conuentum equos trecentos pro munere daturos. His itaq; compositis & more *Saxonico* vt rata esse deberent confirmatis, in Galliam sese cũ exercitu suo recepit. His diebus venerabili Lamfredo abbate decedente Guichardus ecclesiæ sancti Germani abbas præficitur.

Natus est Pipino regi filius quem suo nomĩe Pipinum vocari voluit: sed puer immatura morte præuentus tertio post natiuitatem suam anno decessit. Hoc anno celebrauit rex natalem domini in Langdare: & pascha in Iopila: neq; extra regni sui terminos aliquod iter fecit.

De Bello in Waifarium Aquitaniæ ducem moto: & eius pacatione: & innouatione ac vrbium captione: Caroliq; magni tyrocinio. Cap.LXV.

Vaifarius dux Aquitanię cum res quę in sua potestate erant & ad ecclesias sub manu Pipini regis cõstitutas pertinebãt, rectoribus ipsorũ venerabiliũ locorũ reddere nollet: ipsumq; regẽ ꝑ his se per legatos suos cõmonẽtẽ audire contẽneret: cõtumacia sua ad suscipiendũ cõtra se bellũ cõcitauit. Nã rex cõtractis vndiq; copiis Aqtaniã ingressus bello se res & iustitias ecclĩarũ exacturũ ꝓnunciauit. Cũq; in loco q Tedoad vocaẽ positis castris consedisset: Waifarius bello certare nõ ausus missa ad regẽ legatiõe spõdet se imperata facturũ: ecclĩarũ possessiões & res debitas redditurũ: obsides q imperarenẽ daturũ. Dedit ẽt de primorib⁹ gẽtis duos Adalgariũ & Itheriũ: & hoc facto cõmotũ contra se regis animũ adeo mitigauit vt statim bello desisteret. Nã acceptis obsidibus qui ad fidem promissionibus faciendã dati sunt, rex bello abstinuit: domũq; reuersus dimisso exercitu in villa Carisiaco hyemauit: in qua & natalem domini & pasca celebrauit.

VAifarius autem dux q̃q̃ obsides dedisset: sacramenta iurasset: satius tamẽ ratus si de illato sibi anno superiore bello vltionem sibi exigeret: exercitum suum qui Francorum possessiones popularetur vsq; Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi generalem cõuentum agenti in villa Duria fuisset nuntiatum: coactis vndiq; auxiliis cum magno belli apparatu Aquitaniã ingressus est. Quædam oppida atq; castella manu cepit. In quibus præcipua fuere: Borbonum, Cantilla, Clarus mons. Quædã se victori vltro dediderunt maxieq; Aruernorũ castella quę tunc bello premebantur. Rex tamen cuncta quæ extra munitiones inuenit ferro & igni deuastans postq̃ ad Lemouicas oppidum venit reuersus est: & in villa Carisiaca hibernis habitis natalem domini ac pascha celebrauit. In hac expeditione fuit cum rege primogenitus eius filius Carolus: ad quem post patris obitum totius imperii summa conuersa est.

De bello Aquitanico: in quo Biturica vrbs captã: & altero in quo Tassilo defecit: deq; hyeme asperrima. Cap. LXVI.

Ipinus rex suscepto a se bello finem imponere cupiens, iterũ Aquitanicam prouinciam cum magnis copiis intrat. Captaq; Biturica ciuitate & castello Taorcis reuertitur: hyemauitq; in villa Gentiliaco: atq; in ea natalem domini ac paschalis festi solennia celebrauit.

Redeunte anni congruo tempore conuentu Niuernis habito, & contractis vndiq; copiis rex Pipinus Aquitaniam repetit: & omnia quæ extra munitiones erant ferro & igni depopulatus vsq; Carduciam oppidum accessit. Inde cum integro exercitu in Franciam se recepturus per Lemouicinos regreditur. De qua expeditione Tassilo Baioariæ dux ægritudine per dolum simulata in patriam reuersus est: firmatoq; ad defectionem animo ad regis se conspectum vlterius venturum abiurauit. Rex dimisso in Hiberna exercitu ad hyemandum in villa Longdare consedit: atq; ibi natalem domini ac pascha celebrauit. Facta est autẽ eo tempore tam valida atq; aspera hyems: vt immanitate frigoris nulla præteritorum annorum hyemi videretur conferri. Rex Pipinus distracto in diuersa animo propter duo bella: videlicet Aquitanicum iam olim susceptum: & Baioaricum propter Tassilonis ducis defectionem suscipiendum: populi sui generalem conuentum habuit in Wormatia ciuitate: dilataq; in futurum expeditione illo anno in Francia domi se continuit: hyemauitq; in villa Carisiaco atq; in ea natalem domini & sanctum paschalis festi solenne celebrauit. Eclipsis solis facta est pridie nonas Iunii, hora sexta.

Tassilonis dolus.

Hyems acerrima

Eclipsis sol.

Hoc anno rex Pipinus domi se continuit: neq; propter Aquitanicum bellum q̃uis nõdum finitum regni sui terminos egressus est: sed generalem populi sui conuẽtum in Actiniaco villa, Hiberna Aquisgrani habuit: vbi & natalem domini & pascha celebrauit.

Ipinus rex ad conficiendum Aquitanicum bellum conuentu Aurelianis habito in Aquitaniam profectus destructum a Waifario Argentomagum castrũ reædificauit: dispositoq; ibi necnon ĩ Biturica ciuitate Frãcorũ p̃sidio regreditur: natalemq; domini Salmontiaci pascha vero Gentiliaci celebrauit.

De controuersia Grecorũ & Ro. super trinitate & imaginib⁹ sanctorũ: & de bello Aquitanico in quo Pipinus Tolosam cepit & anno sequenti castella plurima. De sororum ac matris & neptium Waifarii ad Pipinum adductione: Waifarii cæde: Pipini morbo & obitu. Cap. LXVII.

Rta quæstione de sancta trinitate & de sanctorum imaginibus inter orientalem & occidentalem ecclesiam, id est Romanos & Græcos, rex Pipinus cōuentu in Gentiliaco villa congregato synodū de ipsa quæstione habuit: eoq; peracto ad bellum prædictum conficiendum post natalem domini in Aquitaniam proficiscitur & per Narbonem iter agens Tolosam aggressus cepit. Albień. & Gauuldeń. pagos in deditionem accepit: & Viennam reuersus postq̄ ibi & paschalis festi sacra peregit & exercitum a labore refecit, iam prope æstate confecta mense Augusto ad reliquias belli profectus est: & Bituricam veniens conuentū more Francico in campo egit & inde iter agens ad Garonnam fluuium peruenit: castella multa atq; speluncas in quibus se hostiū manus plurima defensabat cœpit: iterq; præcipua fuere castra Scoralia Tormina Petroria. Reuersus Bituricam exercitum in hiberna dimisit: ipse ibi cōfidēs natalē domini celebrauit. Eo anno Paulus papa Romanus defunctus est: cuius rei nuntius ibi ad regem peruenit.

De trinitate & imaginib⁹ sanctorum q̄stio.

Pauli papæ obitus.

Rex Pipinus cum primū ad bellum gerendum tempus congruū esse videret euocato vndiq; exercitu ad ciuitatem Sanctonicam contendit. Captoq; in itinere Rumstanno cū ad vrbem prædictam venisset: mater & soror & neptis Warnarii ducis ad cōspectum eius adductę sunt. Quas cum pie susceptas seruari iussisset, ad Garonnā fluuium proficiscitur: vbi ei Erounicus cum alia prædicti ducis sorore occurrit in loco qui Montes vocatur seq; & illam regi tradidit. Rebus igit̃ aliquot prospere gestis rex reuertitur: & in castello quod dicitur Fels pascha celebrauit. Acceptaq; secū domina vxore sua Bertruda atq; familia sua iterum ad vrbem Sanctonicam venit. Dimissaq; ibi vxore & familia cum omnibus copiis ad persequendum Waifarium ducem animū intendit: nec prius destitit q̄ aut caperet aut interficeret rebellantē. Interfecto igitur duce Waifario in territorio Petragorico confectoq; vt sibi videbatur Aquitanico bello Sanctonas reuersus est. Cumq; ibi aliquātulum temporis moraretur ægritudine decubuit. In ipsa tamen valitudine Turonos delatus apud sancti Martini memoriā orauit. Inde cū Parrhisios venisset. VIII. Kal. Octob. diem obiit. Cuius corpus in basilica beati Dionysii martyris humatum est. Filii vero eius Carolus & Carlomannus consensu Francorū reges creati: & Carolus in ciuitate Nouiomo: Carlomannus Suessionis insignia regni susceperunt. Carolusq; qui maior natu erat Aquisgranum profectus ibi natalem domini: & in Rothomageń. ciuitate pascha celebrauit.

Waifarii cędes.

Pipini ægritudo.

Mors.

De Caroli magni in Hunoldum successu: & cū fratre reconciliatione per matrem. De Carlomanni obitu: & vxoris eius fuga. Cap.LXVIII.

Ostq̄ hi duo fratres succedētes regnum inter se partiti sunt, Aquitania prouincia quæ in sortem maioris natu Caroli regis cesserat remanētib⁹ in ea trāsacti belli reliquiis cōquiescere non potuit. Nam Hunoldus quidā regnum affectans prouincialium animos ad noua molienda concitauit: cōtra quem quia ipsi eadē prouincia sorte obuenerat rex Carolus cū exercitu profectus est. Sed cū fratris auxilium habere non posset: q procerum suorum prauo consilio ne id faceret impediebat, colloquio tantūmodo cū eo habito in loco qui Duasdiues vocatur: fratre in regnū suum remeante ipse in Engolismā ciuitatē Aqtaniæ pficiscit̃: & īde cōtractis vndiq; copiis fugiētē vndiq; Hunoldū psequit̃: paulūq; abfuit qn caperet. Sed illi notitia locorū in qb⁹ regis exercitū

latere poterat liberatus est: dimissaq; Aquitania Vasconiā petiit tutū se ibi fore arbitratus. Erat tunc Vasconensis dux Lupus nomine: cuius fidei se Hunoldus committere non dubitauit. Ad quem rex missa legatione iubet sibi perfugam reddi ea conditione mandata vt si dicto nō obediret sciret se bello Vasconiam ingressurum neq; inde prius digressurum q̄ illius inobedientię finem imponeret. Lupus minas regis pertimescēs Hunoldum & vxorem eius sine cunctatione reddidit: & se quoq; q̄cunq; imperarentur facturum spopondit. At rex donec legati quos miserat reuerterentur castellum quoddam iuxta Dornomā fluuium vocabulo Frontiacum ædificat. Reuersis igitur legatis reducto perfuga, ædificato castello, in regnum suum regreditur: celebrauitq; natalem domini in villa Duria: & pascha apud sanctum Lambertum in vico Leodico.

Lupus Vasco.

Vicus Leodicus.

Dominus Carolus rex habuit conuentum generalem in Wormacia ciuitate. Bertrada vero mater regum cum Carlomanno minore filio apud Salutias locuta pacis causa in Italiā ꝓficiscit. Peractoq; propter qd illuc profecta erat negotio. Nam propter filiam Desiderii regis Longobardorū expetēdam in matrimonium filio suo regi Carolo ierat. Adoratis etiam Romæ sanctorum apostolorum liminibus ad filios in Galliam reuertitur. Carolus autem rex natalem domini Mogōtiæ sanctumq; pascha in villa Haristallio celebrauit.

Peracto secundū morē generali cōuentu super fluuiū Scaldem in villā Valle schenarum rex Carolus ad hyemandum proficiscitur. Cūq; ibi aliquandiu moraret: Carlomannus frater eius Pridie Noñ. Decēb. decessit in villa Salmonciaca: & rex ad capiēdū ex integro regnū animū intendens ī Carbonacū villā venit. Ibi wilhariū episcopū Sedunēsem, & Fulradū capellanū & alios plures sacerdotes comites etiam atq; primates fratris sui inter quos vel præcipui fuere warinus & Adhalardus ad se venientes suscepit. Nam vxor eius & filii cum parte optimatum ī Italiam profecti sunt. Rex autem profectionem eorum in Italiam quasi superuacuam patienter tulit: celebrauitq; natalem domini in Attiniaco & pascha in Haristallio.

Scaldis.

Carlomannus morit.

De Saxonū a Carolo magno subactione: & idoli illorū destructione: deq; prioris cōiugis repudio: & secūdæ matrimonio. Itē de legatione Adriani papæ ad ipsum: & de expeditiōe in Desideriū quē Ticini obsedit suscepta. Cap. LXIX.

Romę Stephano papa defuncto Adrianus in pontificatu successit Rex vero Carolus cōgregato apud wormaciā generali cōuētu, Saxoniā bello aggredi statuit: eāq; sine mora īgressus ferro & igni cūcta depopulat⁹ Eresburgū castrū cepit: Idolūq; qd Irmisul a Saxonibus vocabat euertit. In cui⁹ destructione cū in eodē loco per triduū moraretur, contigit vt ꝓpter cōtinuā cœli serenitatem exsiccatis omnibus illius loci riuis ac fontibus aqua ad bibendū inueniri nō posset. Sed ne diutius siti cōfectus laboraret exercit⁹ diuinit⁹ factū creditur: vt quadam die cum iuxta morem tempore meridiano cuncti quiescerēt: iuxta montem qui castris erat contiguus tanta vis aquæ in concauo cuiusdam torrentis erupe rit vt cuncto exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo ad wisaram fluuium accessit: ibiq; a Saxonibus duodecim obsides accepit: inde in Franciam reuersus in villa Haristallio & natalem domini et sanctam paschalis festi solennitātem celebrauit. Hoc anno etiam dominus Carolus rex repudiauit filiam Desiderii regis Longobardorum anno postq̄ eam matris hortatu duxerat vxorem: & Hildegardē de gente Sueuorum præcipuę nobilitatis fœminam in matrimonium accepit.

Idolum Saxonum.

Repudium filię Desiderii regis.

Hildegardis nuptię.

Drianus papa cum insolentiam regis Desyderii & Longobardorum oppressionem ferre non posset, decreuit vt legationẽ ad Carolum regem Francorum mitteret eumq; sibi atq; Romanis aduersus Longobardos opem ferre rogaret. & quia id terreno itinere per Italiam fieri non poterat: eum quem miserat legatum nomine Petrum nauim conscendere & Massiliam vsq; per mare ire: atq; inde terreno itinere in Franciam fecit peruenire. Qui cum ad regem in Theodone villa vbi tunc hyemauerat peruenisset & ei legationis suæ causam appuisset: eadem q̃ venerat via Romam regressus est. Rex vero rebus quæ inter Romanos ac Longobardos gerebantur diligenti cura pertractatis bellũ sibi cum Longobardis pro defensione Romanorum suscipiendum ratus commoto Francorum exercitu Gebẽnã Burgundiæ ciuitatẽ iuxta Rhodanũ sitam venit ibiq; de bello suscipiendo deliberãs copias quas secum adduxerat diuisit: & vnã partem cum Bernardo patruo suo p montem Iouis ire iussit. Alteram ipse ducens per montem Cinisium Italiam intrare contendit. Superatoq; alpium iugo Desyderium regem frustra sibi resistere conãtem citra congressionem fugauit: Ticinoq; inclusum obsedit: & in oppugnatiõe ciuitatis quia difficilis erat, totum hiberni temporis spatium multa moliendo consumpsit.

De Saxonum rebellione & perfidia miraculosaq; ab incendio templi repulsiõe. De Ticini deditiõe: Desyderii captiuitate: & Saxonũ a Carolo subactione. Cap.LXX.

Vm hæc in Italia geruntur Saxones per opportunam absentiam regis nacti occasionem cõtiguos sibi Assorũ terminos ferro & igni populãtur. Cũq; in eo loco qui nũc Frideslar ab ĩcolis nominatur basilicam a beato Bonifacio martyre dedicatam incendere molirentur: atq; hoc efficere casso labore conarẽtur: immisso sibi diuinitus pauore subitaneo/turpi trepidatione confusi domum fugiẽdo reuertuntur. At rex dimisso ad obsidionem atq; ad expugnationẽ Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: & cum pactis votis inde ad exercitum fuisset reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem ad deditionẽ compulit. Quã cęteræ ciuitates secutæ omnes se regis ac Francorum potestate subdiderunt. At rex subacta & pro tpe ordinata Italia in Franciam reuertitur captiuum ducens Desyderium regem. Nam Adalgisus filius eius in quo Longobardi multũ spei habere videbantur desperatis patriæ rebus relicta Italia in Græciã ad Constantinũ imperatorem se contulit: ibiq; in patriciatus ordine atq; honore cõsenuit. Rex autẽ domum regressus priusq̃ eum Saxones venisse sentirẽt tripertitum in eorum regiones misit exercitum: qui incendiis ac direptionibus cuncta deuastans, compluribus etiã qui resistere conati sunt interfectis cum ingẽti pda reuersus est. & celebrauit pfatus gloriosus rex Natalem domini ĩ villa quæ dicit̃ Carisiacus similiter & pascha. Ticinũ quę nũc Papia deditur. Desyderi9 capitur.

Vm rex in villa Carisiaca hyemaret, consilium iniit vt perfidam ac fœderifragam Saxonum gentem bello aggrederetur: & eo vsq; perseueraret dum aut victi Christianę religioni subiicerent̃: aut omnino tollerent̃. Habitoq; apud Duriam villam generali conuentu Rheno quoq; transmisso cum regni virib9 Saxoniam petiit: & primo statim impetu Sigiburgum castrum in quo Saxonum psidium erat pugnando cepit. Eresburgum aliud castrum a Saxonibus destructũ muniuit: & in id Frãcorum psidium posuit. Inde ad Wisaram fluuium veniens in eo loco qui Brunesberg vocatur cõgregatam multitudinem offendit quę eum transitu fluminis arcere conabatur; sed frustra. Nã in prima cõgressione pulsi fugatiq; sunt: Sigiburg9 capitur.

& magnus eorum numerus ibidem interfectus est. At rex amne traiecto cum parte exercitus ad Onacrum fluuium contendit: vbi ei Hessi vnus ex primorib⁹ Saxonū cum omnibus Ostfalais occurrēs & obsides quos rex imperauerat dedit & sacramētum fidelitatis iurauit. Inde regresso cum ī pagum qui Buki vocabatur peruenisset Angarii cum suis primorib⁹ ei occurrerunt: & sicut Ostfalai iuxta qđ imperauit obsides ac sacramenta dederunt. Interea pars exercit⁹ quam ad wisaram dimisit in eo loco qui Hudbeki vocatur castris positis incaute se agendo Saxonū fraude circumuenta atq; decepta est. Nam cum pabulatores Francorum circa nonam diei horam reuerterentur in castra: Saxones eis quasi & ipsi eorum sotii essent sese miscuerūt ac sic Francorum castra ingressi sunt dormientesq; ac semisōnos adorti non modicam incautę multitudinis cædem fecisse dicitur. Sed vigilantium ac viriliter resistentium virtute repulsi castris excesserunt: & ex pacto qđ inter eos in tali necessitate fieri poterat discesserūt. Qđ cum regi fuisset relatum, q̄ta potuit celeritate adcurrēs fugientium terga insecutus magnam ex eis prostrauit multitudinem: & tum demum westfalaorū obsidibus acceptis ad hyemandum in Franciam reuertitur.

Saxonū subactio. Ostfalai. Galli circūuenti. westfalai q nūc westfali

De Langobardorum & Saxonum rebellione & iterata subactione. Et simulata deditione & baptizatione: deq; Ibnalarabi Sarraceni ad regem aduentu. Cap. LXXI.

Ege domum reuertente nuntiatur Rodgandum Longobardorum quem ipse Foroiuliēsib⁹ ducē dederat, in Italia res nouas moliri: & iam cōplures ad eū ciuitates defecisse. Ad quos motus comprimēdos cum sibi festinādum iudicaret, strenuissimum quęq; suorum secum ducens raptim in Italiam ꝓficiscitur. Rodgando qui regnum affectabat interfecto, ciuitatib⁹, quoq; quę ad eū defecerant sine dilatiōe receptis & in eis Frācorum comitibus cōstitutis, eadē qua venerat via velociter reuersus est. Cui vix alpes transgresso occurrere qui nuntiarēt Eresburgū castrū a Saxonibus expugnatū ac ꝑsidium Frācorum qđ in eo posuerat expulsum. Sigisburgū aliud castellum oppugnatum quidem sed nō captum: eo q̄ ii qui in eo causa presidii fuerāt cōstituti facta eruptiōe icautos atq; oppugnationi intentos Saxones a tergo inuaserunt: & apparente manifestissime gloria domini supra domum ecclesiæ (Nā visum est paganis qđ instar duorū scutorum igneorum colore rubro flammantiū & agitantiū supra ipsam eē ecclesiam) plurimis eorum interfectis reliquos non solum oppugnationem dimittere sed & fugere compulere: palātesq; ac dispersos Lippiam vsq; fluuiū persecuti sunt. Hæc cum regi delata fuissent, conuentu apud wormaciā habito Saxoniam sine mora statuit cum exercitu esse petendam. Contractis ingentibus copiis tanta celeritate ad destinatū a se in Saxoniam locum peruenit: vt omnes hostium conatus quibus ei resistere parabant illa festinatiōe ꝑuerteret. Nam ad fontem Lippiæ veniens vniuersam illius perfidi populi multitudinem velut deuotam ac supplicem & quā erroris sui pœniteret veniam poscentem inuenit. Cui cum & misericorditer ignouisset & eos qui se Christianos fieri velle affirmabant baptizari fecisset: datis & acceptis pro fide seruanda fraudulentis eorundem promissionibus: obsidib⁹ quoq; quos imperauerat receptis: Eresburgo castro qđ dirutum erat restaurato, alioq; castello super Lippiam constructo, & in vtroq; non modico præsidio re

Visum mirum. Saxonū subactio.

licto, ipse in Galliam reuersus natalem domini i Haristallio, & pascha Nouiomagi celebrauit.

Ex prima veris aspirante temperie Nouiomagum profectus est: & post celebratam ibidem paschalis festi solennitatem propter fraudulentas Saxonum promissiones quibus fidem adhibere nō poterat, ad locum qui Padrabunno vocatur generalem populi sui conuentum habiturus cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus est. Eo cum venisset, totum perfidæ gentis senatum ac populum quem ad se venire iusserat morigerum ac fallaciter sibi deuotum inuenit. Nam cuncti ad eum venerunt pter Widichindum vnum ex primoribus Westfaloꝝ: qui multorum sibi facinorum conscius, & ob id regem verit⁹, ad Sigefridum Danorum regem profugerat. Cæteri qui aduenerant in tantum se regis potestati permisere vt ea conditione tunc veniam accipere mererentur: si vlterius sua statuta violarent & patria & libertate priuarent. Baptizata est ibidem ex eis maxima multitudo quæ se q̄uis falso Christianam velle fieri promiserat. Venit eodem in loco ac tempore ad regis p̄sentiam de Hispania Sarrhacenus quidā nomine Ibnalarabi cū aliis Sarrhacenis sociis suis dedens se ac ciuitates quibus eum rex Sarrhacenorum p̄fecerat. Idcirco rex peracto memorato conuētu in Galliam reuersus natalem domini in Duniaco villa pascha vero in Aquitania apud Cassinoilum celebrauit. In qua villa natus ē ei filius ex Hildegardi regina: quem ex sacro fonte Ludouicum nominauerūt.

Saxonum simulata deditio. Sigefridus Danoꝝ rex Baptizanť Saxones.

De Caroli magni in Hispaniam felici traiectione & infelici reditu per insidias Vasconum. ¶De Saxonum grassatione & cæde per Francos oriētales. Cap.LXXII.

Tunc ex p̄suasione p̄dicti Sarrhaceni spem capiendarum quarūdā in Hispania ciuitatū haud frustra concipiens: superatoq; in regione Vasconū pyrenei montis iugo primo Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus in deditionē accepit. Inde Iberum amnem vado traiiciens Cæsaraugustam p̄cipuam illarum partium ciuitatē accessit. Acceptisq; quos Ibnalarabi & Abuthaur quosq; alii quidam Sarrhaceni dederunt obsidibus Pompelonem reuertitur: cuius muros ne rebellare posset ad solum vsq; destruxit: ac regredi statuens pyrenei saltum ingressus est: in cui⁹ summitate Vascones insidiis collocatis extremum agmē adorti totum exercitum magno tumultu perturbant: & licet Franci Vasconibus tā armis q̄ aīs p̄stare viderētur: tamen & iniquitate locorum & genere imparis pugnæ inferiores effecti sunt. In hoc certamine plurimi aulicorū quos rex copiis p̄fecerat interfecti sunt. Direpta impedimēta. Hostis ꝑpter notitiam locorum statim in diuersa dilapsus ē. Cuius vulneris accepti dolor magnā partē rerū feliciter in Hispania gestarum in corde regis obnubilauit. Interea Saxones velut occasionem nacti sumptis armis ad Rhenū vsq; profecti sunt. Sed cum amnē traiicere nō possent: quicqd a Vitea ciuitate vsq; ad flumen mosellæ vicorum villarumq; fuit, ferro & igni depopulati sunt. Pari modo sacra prophanaq; pessundata: nullum ętatis aut sexus seu sacrarū virginū discrimen hostis ira fecerat: vt liquido appareret eos non p̄dandi sed vltionē exercendi gratia Francorum terminos introisse. Cuius rei nuntium cum rex apud Altissiodorum ciuitatem accepisset, extemplo Francos orientales atq; Alemannos ad propulsandum hostem festinare iussit. Ipse cæteris copiis dimissis Heristalliū vil

Pompelo. Cæsaraugusta. Vasconum insidiæ. Frācorum strages. Saxonū rebellio. Franci oriētales.

iam in qua hyemare constituerat petiit. At Franci & Alemanni qui contra Saxones missi erant magnis itineribus ad eos ire contendunt: si forte in finibus suis eos inuenire possent. Sed illi re peracta reuertebant ad sua. Quorum vestigia secuti qui a rege missi fuerunt in pago Hassiorum super fluuium Aternam iter agentes inuenerunt: eosq; statim in ipso fluminis vado adorti tanta strage cecidere vt ex ingẽti multitudine ipsorum vix pauci domum fugiendo peruenisse dicantur.

Saxonũ cædes.

De Hildebrandi ducis ad regem aduentu: deq; regis in Saxones expeditione: & Westfalaorum in deditionem acceptione. De alia in Saxones expeditione: & ficta eorum baptizatione. De peregrinatione Romam vsq;: & filiorum eius coronatione. Taxillonis deditione. Cap. LXXIIII.

AT rex de Heristallio vbi hyemauerat & vbi natalẽ domini ac sanctum pascha celebrauerat prima veris temperie mouens Compẽdium venit. Et cum inde peracto ꝓpter quod venerat negotio reuertisset: occurrit ei Hildebrandus dux Spoletan⁹ cum magnis muneribus in villa Wirciniaco: quem & benigne suscepit & muneribꝰ donatum in ducatũ suum remisit. Ipso animo ad Saxonicam expeditionem intento Duriam venit: habitoq; iuxta morem generali conuentu Rhenum in eo loco qui Lippia vocatur cum exercitu traiecit. Cui cũ Saxones in quodam loco qui Buocholt vocatur vana spe ducti resistere tẽtarent, pulsi fugatiq; sunt: & rex Westfalaorum regionem ingressus omnes eos in deditionẽ accepit inde ad Wisuram veniens castris positis in loco nomine nudusulli statiua aliquot dies habuit. Ibi Angarii & Ostfalai venientes & obsides dederũt & sacramẽta iurauerunt. Quibus peractis rex trãs Rhenum ĩ Wormatiam ciuitatem hibernatũ se recepit.

Hildebrandus dux.

Saxonũ cædes.

Westphalaorũ deditio.

INde cum primum temporis opportunitas adridere visa est, iterum cũ magno exercitu in Saxoniã profectus est. Transiensq; p castrum Eresburgũ ad fontem Lippiæ venit: vbi castrametatus per aliquot dies ẽ morat⁹. Inde ad oriẽtem itinere conuerso ad Onacrũ fluuium accessit. Cui cum ibi omnes orientalium partium Saxones vt iusserat occurrissent: maxima eorum mltitudo in loco qui Orehim appellatur solita simulatiõe baptizata est. Profectus inde ad Albiam, castrisq; in eo loco vbi Ora & Albia confluunt ad habenda statiua collocatis, tam ad res Saxonũ qui citeriorem, q̃ ad Sclauorum qui vlteriorẽ fluminis ripam incolunt componendas operam impendit. Quibus tũc pro tempore ordinatis atq; dispositis in Frãciam reuersus est: initoq; consilio orandi ac vota soluendi causa Romam statuit proficisci: sumptisq; secum vxore ac liberis sine mora in Italiam profectus est: celebrauitq; natalem domini Ticini atq; ibi residuum hyemis manẽdo compleuit. Inde Romã veniens honorifice ab Adriano papa susceptus est: & cum ibi sanctum pascha celebraret baptizauit idem pontifex filium eius Pipinum: vnxitq; eum in regẽ: vnxit etiam & Ludouicum fratrem eius: quibus & coronam imposuit. Quorum maior id est Pipinus in Longobardia, minor vero id est Ludouicus in Aquitania rex constitutus est. Rege vero Roma digresso ac Mediolanum veniente Thomas eiusdem vrbis archiepiscopus baptizauit ibi filiam eius nomine Gislam & de sacro fonte suscepit. Quibus gestis in Franciam reuersus est. Sed cum Romæ esset conuenit inter ipsum atq; Adrianum pontificem vt simul legatos mitterent ad Tassilonem Baioariæ ducem: qui eum commonerent de sacramento quod Pipino regi & filiis eius ac Frãcis iurauerat scilicet & subiect⁹ vt obediẽs eis eẽ deberet. Electi ac directi sũt hãc

Saxones baptizantur.

Sclaui.

legationē de parte pōtificis Formosus ac Damasꝰ epi: & de parte regis Riculfus diaconus atq; Eburhardꝰ magister pincernarū. Qui cum q̄ iussi erāt cum memorato duce locuti essent in tm̄ cor eiꝰ emollitum est vt diceret se statim velle ad regis properare p̄sentiam: si sibi tales obsides darentur sub quibus de sua salute dubitare nulla esset necessitas. Quibus datis sine cunctatiōe apud Wormatiam ad regem venit: sacramentum qd̄ iubebatur iurauit: obsides. XII. qui imperabātur sine mora dedit: quos Sindbertus Reginensis episcopus de Baioaria in Carisiacum ad conspectum regis adduxit. Sed idem dux domum reuersus non diu in ea quā promiserat fide permansit. Rex autem in eadem villa hyemem transigens & natalem domini & pascha eodē in loco celebrauit. Hisdē diebꝰ defuncto Guichardo abbate coenobii sancti Germani Robertus in regimine substituitur. Legati ad Taxillonē Baioariū. Taxillonis deditio. Taxillonis defectio.

De Saxonico adhuc bello: & Schlauorum motu: & Francorum oriētalium temeritate & strage ingenti: & vltione quā de Saxonibus sumpsit Carolus magnus. Cap. LXXIIII.

Estatis initio cum iam propter pabuli copiam exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum & ibi vt in Francia quotannis solebat generalem conuentum habendum censuit. Traiectoq; apud Coloniam Rheno cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiæ venit: & castris positis per dies nō paucos ibidē moratus est. Vbi inter cætera negotia etiam legatos Sigefridi regis Danorum & quos ad se †Caganus & Iugurrus prīcipes Hunorum velut pacis causa miserunt, & audiuit & absoluit. Cumq; conuentu cōpleto trās Rhenū in Galliam se recepisset Widikindus qui ad Normannos profugerat in patriam reuersus vanis spebus Saxonum animos ad defectionem concitauit. Interea regi nuntiatum est q; Sorabi Sclaui qui campos inter Albiam & Salā interiacentes incolunt, in fines Thoringorum ac Saxonum qui eis erant contermini p̄dandi causa fuissent ingressi & direptionibus & incendiis quædam loca vastassent: qui statim accitis ad se tribus ministris suis Adalgiso camerario & Geilone comite stabuli & Worado comite palatii p̄cepit: vt sumptis secum orientalibus Francis atq; Saxonibꝰ contumaciam Sclauorum audaciam quanta possent celeritate comprimerent. Qui cum iussa facturi Saxoniæ fuissent fines ingressi, compererunt Saxones ex consilio Widikindi ad bellū Francis inferendum esse præparatos. Omissoq; itinere quo ad Sclauos ituri erāt cū orientalium Francorum copiis ad locum in quo Saxones audierant cōgregatos ire contendunt. Quibus in ipsa Saxonia obuiauit Theodericus comes propinquus regis cum his copiis quas audita Saxonū defectione raptim in Ribuaria congregare potuit. Is festinantibus legatis consilium dedit vt primo per exploratores vbi Saxones essent vel quid apud eos ageretur sub quāta fieri posset celeritate cognoscerent. Tum si loci qualitas pateretur simul eos adorirentur. Cuius cōsilio collaudato vna cum illo vsq; ad montem qui Suntal appellat̄, in cuius septemtrionali latere Saxonū castra erant posita, p̄uenerunt. In quo loco cū Theodericus castra posuisset: ipsi sicut cum eo conuenerant quo facilius montem circuire possent transgressi Wisuram in ipsa fluminis ripa castra posuerunt: habitoq; inter se colloquio veriti sunt ne in nomen Theoderici victoriæ fama transiret si eum in eodem p̄lio secum haberent. Ideo sine illo cum Saxonibus congredi decernunt: sumptisq; armis non quasi ad hostem Sigefridus Danus. †Cacanus. Widikindꝰ. Sorabi Sclaui. Francorū temeritas.

in acie stantem sed quasi ad fugientium terga insequenda spoliaque diripienda prout quemque velocitas equi sui tulerat, qua Saxones pro castris in acie stabant vnusquisque eorum summa festinatione contendit. Quo cum esset male peruentum male etiam pugnatum est. Nam commisso prælio circumuenti a Saxonibus pene omnes interfecti sunt. Qui tamen euadere potuerunt non in sua vnde profecti sunt, sed in Theoderici castra qui trās montem erant fugiendo peruenerunt. Sed maior Francis q̄ p numero iactura fuit: quia legatorum duo Adalgisus & Geilo comitum quatuor aliorumque clarorum atque nobilium vsque ad viginti interfecti præter cæteros qui hos secuti potius cum eis perire q̄ post eos viuere maluerunt. Cuius rei nūtium cum rex accepisset, nihil sibi cunctandū arbitratus collecto festinanter exercitu in Saxoniam proficiscitur: accitisque ad se cunctis Saxonum primoribus de auctoribus factæ defectionis inquisiuit: & cum omnes Widikindum huius sceleris auctorem proclamarent: eum tamen tradere nequirent eo q̄ is re perpetrata ad Normannos se contulerat: cęterorum qui persuasioni eius morem gerentes tantū facinus peregere, vsque ad 4500. traditi: & super alaram fluuium in loco qui Fredi vocatur iussu regis omnes vna die decollati sunt. Huiusmodi vindicta patrata rex in Theodonē villam in hiberna concessit ibique natalem domini & pascha more solito celebrauit.

Frācorū orientalium strages.
Nobilium strages.
Carolus in Saxoniam.
Quatuor milia qngētū Saxonum cæsi.

De Hildegardis reginæ obitu: Caroli in Saxoniam expeditione: & ingenti Saxonū strage duplici. Deque Caroli matrimonio cum Fastrada natione frāca: aut vt scriptum cōperi Fauca. & Bertradæ obitu.
Cap. LXXV.

Aridente veris temperie cum ad expeditionem Saxonicam se pręparasset (nam de omnimoda eorum defectiōe ad eum perlatū fuerat) priusq̄ de memorata villa moueret Hildegardis regina vxor eiꝰ decessit pridie Kal. Maii. Cuiꝰ funeri postq̄ more solēni iusta p soluerat in Saxoniam sicut dispositum habebat duxit exercitum. Cumque Saxones in eo loco qui Theothinelli vocatur ad pugnā se p̄parasse comperisset: ad eos quāta potuit celeritate contendit. Cōmissoque cum eis p̄lio tanta eos cęde prostrauit: vt de inumerabili eorū multitudine p pauci euasisse dicātur. Cumque de loco p̄lii ad Padrabunnum se cum exercitu recepisset atque ibi castris positis partem exercitus quæ adhuc de Francia venire debuerat opperiretur: audiuit Saxones in finibꝰ westfalaorum sup fluuiū Hasam ad hoc congregari vt ibi cum eo si venisset acie confligerent. Quo nuntio commotus adunatis quæ tum ad se venerant quasque ante secum habebat Francorum copiis ad locum quo aggregati erant sine dilatione profectus est. Congressusque cum eis eadem qua & prius felicitate dimicauit. Cæsa est eorum infinita multitudo, spoliaque direpta. Captiuorum quoque magnus abductus est numerus. Inde victor ad orientem iter cōuertit: primoque vsque ad wisuram deinde vsque ad Albiam cuncta deuastando peragrauit. Inde reuersus in Franciam duxit vxorem filiam Radulfi comitis natione Francam nomine Fastradam: ex qua duas filias procreauit. Eodem anno defuncta ē bonę memoriæ mater regis Bertrada. IIII. Idus Iulii. ipse in Heristallio villa ibidem hyematurus consedit: ibique natalem domini ac sanctum pascha celebrauit.

Hildegardis obitus.
Saxonū strages ingens.
Altera strages.
Fastrada a Carolo ducitur.
Bertrada obit.

De Caroli magni & filii eius in Saxones expeditione iterata: & in eos victoria.
Cap. LXXVI.

Vm primum opportunitas tēporis aduenit: ad reliquias belli Saxonici cōficiendas rex animo intēto cum exercitu in loco q Lippia vocatur Rhenum traiecit: & vastatis Westfalaorum pagis venit ad wisuram. Cumq; in eo loco qui Huculbi dicitur castris super fluuium positis consedisset: vidit se in aqlonales Saxoniæ partes sicut statuerat propter nimias aquarum inundationes quæ tamen subito ex iugitate pluuiarum acciderant, transire non posse. Idcirco iter in Thoringiam conuertit: & filium suum Carolum cum parte exercit⁹ in Westfalaorum finibus sedere iussit. Ipse p Thoringiam iter agens venit in campestria Saxonię: quę Albię atq; salæ fluminibus adiacent. Depopulatisq; orientalium Saxonum agris ac villis incensis de Schānigo (hoc eñ erat nomē loci) in Franciā regressus est. Carolus vero filius eius cum ei iter agenti in pago Daigno iuxta Lippiam fluuium Saxonum occurrisset exercitus: commisso cum eis equestri plio felici ac prospero euentu dimicauit. Nam magno eorum numero interfecto cæteris in diuersa fugatis victor ad patrem Wormatiam reuersus est. Rex autem cōgregato iterum exercitu in Saxoniam profectus est: celebratoq; in castris natalitio domini die super Ambrā fluuium in pago Huthagoe iuxta castrum Saxonum quod dicitur Skidroburgus ad locum vocabulo Rum, quo wisura & waharna cōfluunt, populabund⁹ accessit. Cumq; eum vlteri⁹ progredi tam hyemalis temporis asperitas q̄ aquarum inundatio prohiberet in Eresburgum castrum in hiberna concessit. Saxonū strages recens.

De noua recens Caroli magni in Saxones expeditione: & widikindi sociorumq; eius deditione & baptismo: de Frācorum orientalium in regem conspiratione: & eius sedatione.
Cap. LXXVII.

Vm ibi hyemare decreuisset: accitis atq; adductis ad se vxore ac liberis relictoq; cum eis intra eadem castra satis fido ac firmo præsidio, ipse cum expedita manu ad Saxonum pagos vastandos ac villas diripiēdas egressus inquietam satis hyemē vbiq; discurrendo & cūcta cędibus atq; incendiis permiscendo tam p seipsum q̄ p duces quos miserat, Saxonibus reddidit. Cūq; huiusmodi vastationibus per totum hiberni spacium temporis omnes fere Saxonum regiones ingenti clade affecisset: transacta tandem hyeme & adductis ex Francia commeatibus publicum populi sui conuentum in loco qui Padrabunno vocatur more solenni habuit. Ac peractis his quæ ad illius conuentus rationem pertinebant, in pagum vocabulo Bardengoum proficiscitur: ibiq; audiēs widikindum ad Albionem esse: intrās Albinam Saxonum regionē primo eis per Saxones vt omissa perfidia ad suam fidem venire non ambigerent suadere cœpit. Cumq; ipsi facinorum suorum conscii regis fidei committere se dubitarent tandem accepta ab eo quā optabant impunitatis sponsione atq; impetratis quos sibi dari pcabantur suæ salutis obsidibus quos ei Amalwinus vnus aulicorum a rege missus adduxerat: cum eodē ipso ad ei⁹ psentiam in Attiniacū villam venerūt atq; ibi baptizati sunt. Nam rex postq̄ ad eos accersendos memoratum Amalwinum direxit, in Frāciam reuersus est. Quieuitq; illa Saxonicæ perfidiæ peruicacitas per annos aliquot: ob hoc maxime quoniam oc Widikind⁹.

casiones deficiendi ad rem pertinentes inuenire non potuerunt. Facta est eodem anno trãs Rhenũ a apud oriẽtales Frãcos aduersus regem imodica coniuratio: cui⁹ auctorem Hardradũ comitem fuisse constabat. Sed huius indicium cito ad regem delatum est: eiusq; sollertia tam valida conspiratio citra vllũ grãde periculum in breui cõquieuit: auctoribus eius partim priuatione luminum partim exilii deportatione condemnatis.

Cõiuratio Frãcorum.

De Britonum subactione: & Beneuentanorum deditione. Cap. LXXVIII.

Vm & hyemis tempus expletum & sanctum pascha in Attiniaco villa fuisset a rege celebratum: exercitum in Britãniam ac maritima mittere constituit. Nam cum ab anglis ac Saxonibus Britannia insula fuisset inuasa, magna pars incolarum eius mare traiiciens in vltimis Galliç finibus Venetorum & Corosolitarum regiones occupauit. Is populus a regibus Francorum subactus ac tributarius factus impositum sibi vectigal licet inuitus soluere solebat. Cumq; eo tempore dicto audiens non esset: missus illuc regiæ mensæ ꝓposit⁹ Audulfus perfidę gẽtis cõtumaciam mira celeritate compressit: regiq; apud Wormatiam & obsides quos acceperat & complures ex populi primoribus adduxit. Rex pace vndiq; parta statuit Romam proficisci: & partem Italiæ quæ nunc Beneuentana vocatur aggredi: conueniens esse arbitratus vt illius regni residuam portionem suæ potestati subiiceret: cuius caput in capto Desyderio rege maioremq; partem in Lõgobardia iam subacta tenebat. Nec diu moratus: sed contractis celeriter Frãcorum copiis in ipsa hyemalis temporis asperitate Italiam ingreditur. Cũq; i Florẽtia Tuscorum ciuitate natalem domini celebrasset: q̃ta potuit celeritate Romam ire contendit. Quo cum venisset ac de profectione sua in Beneuentum tam cum Adriano pontifice q̃ cum suis optimatibus deliberasset: Aragissus dux Beneuentanorum audito eius aduẽtu compertaq; in terrã suã intrãdi voluntate propositũ eius auertere conatus est. Misso enim Runoldo maiore filio suo cum muneribus ad regem rogare coepit ne terram Beneuentanorum intraret. Sed ille longe aliter de rebus inchoatis faciendum sibi iudicans retento secum Runoldo cum exercitu suo Capuam Campaniæ ciuitatem accessit: ibiq; castris positis consedit inde bellum gestur⁹: ni memoratus dux intentionem regis salubri consilio ꝑuenisset. Nã relicta Beneuẽtana vrbe quæ caput illi⁹ terræ habetur in Salernum maritimam ciuitatem velut munitiorẽ se cum suis contulit. Missaq; legatione vtrosq; filios suos regi obtulit: promittens se ad omnia quæ imperarentur libenter obeditur ũ. Cuius precibus rex annuens diuini etiam timoris respectu bello abstinuit: & minore ducis filio nomine Grimoldo obsidatus gratia suscepto maiorem patri remisit: accepit insuper a populo. xi. obsides misitq; legatos qui & ipsum ducem & omnem Beneuentanum populum per sacramenta firmarent. Ipse post hæc cum legatis Constantini Imperatoris qui propter petendam filiam suam ad se missi fuerant locutus est: atq; illis dimissis Romam reuersus sanctum paschale festum magna cum hilaritate celebrauit.

Angli Saxones Britanniã inuadũt Britãni Britãniã minorẽ occupãt tributarii.

Beneuentũ

Aragissus.

Legatio Cõstantini imperatoris.

De Taxillonis fraudulenta legatione concordiæ gratia cum Carolo magno: eiusq; ad veram deditionem coactione. Cap. LXXIX.

Vm adhuc rex Romæ ageret Tassilo dux Baioariæ misit legatos suos Arnū videlicet episcopū,& Hunricū abbatē ad Adrianū Papam petēs vt inter regē atq; illū mediator pacis fieri dignaretur. Nec pontifex pcibus eius cēsuit abnuēdū. Sed quāta potuit instātia apud regem intercedere curauit: vt inter eos pax & cōcordia ex suę apostolicę auctoritatis āmonitione,atq; interuētione proueniret. Cui cū rex idē se magnopere velle respondisset,simulq; a legatis memorati ducis inquireret quā huius pacationis firmitatē facere deberent respōderūt sibi de hac re nihil esse cōmissum: nec se de hoc negotio aliud facturos q̄ vt responsa regis,atq; pontificis dn̄o suo reportarēt. Quorū verbis Papa cōmotus velut fallaces ac fraudulētos anathematis gladio statuit feriēdos si ab olim regi pmissa fide discederēt.atq; ita īfecto negotio pacis reuersi sunt. Rex autē adoratis sanctorū apostolorū liminibus,votisq; solutis apostolica benedictione percepta in Fraciam reuersus est:& cū vxorē suā Fastradam,filiosq; ac filias & omnē comitatū quē apud eos dimiserat Warmatię inuenisset:generalē populi sui conuētū ibi habere statuit. In quo cū omnia quæ in Italia gesserat corā optimatibus suis narrando cōmemorasset:& ad extremū de legatis Tassilonis qui ad se Romæ venerāt mentio facta fuisset:iniit cōsiliū vt experiretur quid Tassilo de pmissa sibi fidelitate facere vellet: cōgregatoq; ingēti exercitu,atq; in tres ptes diuiso Baioariā petere cōstituit. Cūq; Pipinū filiū cū Italicis copiis in Tridentinā vallem venire iussisset: oriētales quoq; Francos,ac Saxones vt iussi fuerāt ad Danubiū in loco qui Pferinga vocat̄ accessissent:ipse cū exercitu quē secū duxerat sup Lethum fluuiū qui Alemannos & Baioarios dirimit,ī Augustę ciuitatis suburbano cōsedit:inde Baioariā cū tā valida manu pculdubio petiturus nisi Tassilo sibi ac populo suo ad regē veniēdo cōsuluisset. Nam vidēs se vndiq; circūsessum,venit supplex ac veniā de antegestis sibi dari pcatus est. Sed & rex sicut erat natura mitissimus supplici ac depcanti pepercit. Accepitq; ab eo pter filium eius Theodonē aliis/quos ipse imperauit.xii.obsidibus,& populo terræ per sacramenta firmato/in Franciam reuersus est: & in suburbano Mogontiacensi in villa quæ vocatur Ingilinheim,quia ibi hyemauerat & natalem domini & pascha celebrauit.

De Taxillone maiestatis conuicto & in monachū cū Theodone filio attōso: deq; Hunorum quos illi exciuerant/ tumultu & repulsione duplici a Baioariis facta:deq; eorū cæde & submersione. Item de Cōstātini principis in Carolū ira, & in Beneuentanos infelici bello. Cap.LXXX.

Vm in eadem villa generalē populi sui rex conuētum fieri decreuisset,ac Tassilonē ducē sicut & cæteros vassos suos in eodē cōuētu adesse iussisset,atq; ille vt ei fuerat imperatū ad regis p̄sentiā peruenisset,crimine maiestatis a Baioariis accusatus est:obiicientibus ei q; postq̄ filium suū obsidē regi dederat,suadēte cōiuge sua Liutberga,quę filia Desyderii regis Lōgobardorū fuit: & post patris exiliū Francis inimicissima semp extitit: in aduersitatē regis et vt bellū cōtra Francos susciperet Hunorū gentē concitarat. Q đ verū fuisse rerū in eodē anno gestarū probauit euētus. Obiiciebātur ei & alia cōplura & dicta & facta:quę nō nisi ab inimico & irato fieri vel pferri poterāt:quorū ne vnū quidē inficiari cœpit. Sed noxę conuictus vno omniū assensu vt maiestatis reus capitali sentētia damnatus est. Sed clementia regis licet morti addictū liberare curauit. Nam

Liutbergæ consiliū perniciosum.

Taxillo læsæ maiestatis cõuictus fit cũ filio monachus.

mutato habitu in monasteriũ missus est: vbi tam religiose vixit q̃ ipsum libẽter intrauit. Similiter & Theodo filius eius tonsus est, & monasticæ cõuersationi mãcipatus. Baioarii quoq; qui pfidiæ ac fraudis eorũ cõsocii & consentanei fuisse repti sunt exilio per diuersa loca relegãtur. Huni vero sicut Tassiloni promiserũt/duob⁹ exercitibus cõparatis vno marchã Foroiuliẽsem, altero Baioariã aggressi sunt frustra.

Baioarii in exiliũ acti.

Nã in vtroq; loco victi, fugatiq; sunt: & multis suorũ amissis cũ magno damno ad loca sua se receperũt. Quã iniuriã velut vindicaturi iterũ Baioariã maioribus copiis petierũt. Sed in prima cõgressione pulsi a Baioariis: & innumera eorũ multitudo cæsa: multi ẽt ex eis q per fugã euadere conati Danubiũ tranare voluerũt gurgitibus absorpti sunt. Interea Constantinus imperator pпter negatã sibi regis filiã iratus Theodorum patriciũ Siciliæ præfectũ cũ aliis ducibus suis fines Beneuẽtanorũ vastare iussit. Qui cum imperata exequerentur: Grimoldus qui eodem anno post mortem patris dux Beneuentanus a rege datus est, & Hildebrandus dux Spoletanorum cum copiis quas congregare potuerunt/in Calabria eis occurrerunt: habentes secũ legatũ regis Winnigisum: qui postea in ducatu Spoletano Hildebrando successit. Cõmissoq; pлio immodicam ex eis multitudinem ceciderũt: ac sine suo, suorũq; graui dispendio victores facti magnum captiuorum/ac spoliorum numerum in sua castra retulerũt. Rex autem in Baioariam profectus eandem prouinciam cũ suis terminis ordinauit, atq; disposuit: atq; inde regressus in Aquisgrani palatio suo vbi hyemauerat/diem domini natalitium/& sanctum pascha more solenni celebrauit.

Hunorum tumultus.

Baioaria fit prouincia Francorũ.

De Sclauorum quadam natione bellicosa & populosa: qui Welatabi, seu Wiltzi, & vt alii scribunt, Vultzi dicebantur: subactione per Carolum Magnum: deq; palatii eius conflagratione.

Cap. LXXXI.

†Vultzi.

Natio quædam Sclauorũ est in Germania: sedens super litus oceani: quæ propria lingua Welatabi: Francica autem † Wiltzi vocatur. Ea Francis semper inimica & vicinos suos: qui Francis vel subiecti vel fœderati erant odiis insectari, belloq; premere ac lacessere solebat. Cuius insolentiam rex diutius sibi non ferendam ratus bello eam aggredi statuit. Comparatoq; ingenti exercitu Rhenum apud Coloniam traiecit. Inde per Saxoniam iter agens cum ad Albiam peruenisset, castris in ripa positis amnem duobus pontibus iunxit. Quorum vnum ex vtroq; capite vallo muniuit, & imposito præsidio firmauit. Ipse fluuio transito quo constituerat exercitum duxit: ingressusq; Wiltzorum terram cuncta ferro & igni vastari iussit. Sed gens illa q̃uis bellicosa/& in sua numerositate confidens impetum exercitus regii diu sustinere non valuit. Ac proinde cum primum in ciuitatem Dragamutinam ventum est. Nam is qui cæteris Wiltzorum regulis, & nobilitate gñis & auctoritate senatus longe præeminebat: extemplo cum omnibus suis ad regem de ciuitate processit/obsides qui imperabantur dedit/fidẽ se regi ac Francis seruaturum iureiurando promisit. Quem cæteri Sclauorum primores ac Reguli omnes secuti se regis ditioni subdiderunt. Tum ille subacto illo populo & obsidibus quos dare iusserat acceptis/eadem via qua venerat ad Albiam regressus est et exercitu per pontem reducto, rebus quoq; ad Saxones pertinentibus secundum tempus dispositis, in Franciam reuersus est, & in Warmatia ciuitate & natalem domini & pascha celebrauit.

Oc anno nullum iter exercitale a rege factum: sed in Warmatia residens legatos Hunorum & audiuit, & sues vicissim ad eorum principes misit. Agebatur inter eos de confinibus regnorum suorũ quibus in locis esse deberent. Hæc contentio atq; altercatio belli q̃d postea cum Hunis gestum est seminarium & origo fuit. Rex autem ne quasi per ocium torpescere ac tempus terere videretur: per Menum fluuiũ ad Saltz palatium suũ in Germania/ iuxta Salam fluuium constructum nauigauit: atq; inde iterum per eundem amnem secunda aqua Warmatiam reuersus est. Cũq; ibi hyemaret ipsum palatium in quo conuersabatur casu accidente nocturno incendio concrematum est: ibi tamen permanens, & natalem domini & pascha more solenni celebrauit. Palatii incẽdium.

De expeditione Francorum in Hunos qui nunc Hungari dicuntur: victoriosa sed peste equorũ calamitosa. Cap.LXXXII.

Ransacta verna temperie circa æstatis initiũ rex de Warmatia mouẽs in Baioariam profectus est: ea meditatione vt Hunis factorũ suorum vicẽ redderet: vtq; eisdem quanto celerius posset bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno suo q̃validissimis copiis & commeatibus cõgregatis biperto exercitu iter agere cœpit. Cui⁹ partem Theoderico comiti, & Megnifrido Camerario suo committẽs eos per aquilonarem Danubii ripam iter agere iussit. Ipse cum alia parte quam secum retinuit australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupauit: Baioariis cum commeatibus exercitus qui nauibus deuehebantur per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere prima castra super Anisum posita sunt. Nam is fluuius inter Baioariorũ atq; Hunorum terminos medius currens certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi supplicatione letaniarum per triduum facta, vt id bellum prosperos ac felices haberet euẽtus: tum demũ castra mota & bellum genti Hunorum a Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorũ p̃sidiis ac destructis munitionibus, quarũ vna super Cambũ fluuium, altera iuxta Comagenos ciuitatem in monte Cumeoberg vallo firmissimo extructa erant: ferro & igni cuncta vastantur. Cũq; rex cum eo quem ducebat exercitu vsq; ad Arrabonis fluenta venisset, trãsmisso eodem fluuio per ripam eius vsq; ad locum in quo is Danubio miscetur accessit: ibiq; per aliquot dies statiuis habitis per Sabariam reuerti statuit. Alias vero copias quibus Theodericũ & Megnifridũ præfecerat per † Begaminos via qua ierant reuerti præcepit. Sic peragrata ac deuastata magna parte Pannoniæ cum incolumi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem & † Frisones cum Theoderico & Megnifrido per † Begaminos vt iusserat domũ regressi sunt. Facta est hæc expeditio sine omni retũ incommodo: præter q; in illo quem rex ducebat exercitu tanta equorum lues exorta est, vt vix decima pars de tot milibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis in Regmini ciuitatẽ quæ nũc † Reganesburg vocatur venisset, & in ea hyematurus consedisset, ibi natalem domini & pascha celebrauit.

Expeditio I Hunos.
†Beeamnios.
†Phrygiones.
†Beeamnios.
Lues equorũ maxima.
†Rauenspurg.

De Feliciana hæresi sopita, & coniuratione Pipini in patrem detecta per Fardulfum: cui cœnobium sancti Dionysii in p̃mium datum: deq; apparatu ad Hunicum bellum. Cap. LXXXIII.

Nota de humanitate Christi. Felicis hæresis.

Rgelli ciuitas est in pyrenei mõtis iugo sita: cuius episcopus nomine Felix, natione Hispan⁹ ab Elipando Toleti episcopo per literas cõsultus quid de humanitate saluatoris dei & domini nostri Iesu Christi sentire deberet: vtrum secundum id ꝙ homo est ꝓprius an adoptiuus dei filius credendus esset, ac dicendus: valde incaute atq; inconsyderate, & cõtra antiquã ecclesiæ doctrinam adoptiuũ, non solum pronũciauit: sed etiam scriptis ad memoratum episcopum libris quanta potuit pertinacia prauitatem intentionis suę defendere curauit. Huius rei causa ductus est ad palatiũ regis. Nam is tunc apud Reginum Baioariæ ciuitatem, in qua hyemauerat residebat: vbi congregato episcoporum concilio auditus est: & errasse cõuictus ad præsentiam Adriani pontificis Romani missus: vbi etiam corã ipso in basilica beati Petri apostoli hęresim suã damnauit atq; abdicauit. Quo facto ad ciuitatem suã reuersus est. Rege vero ibidem æstatem agente facta est contra illũ coniuratio a filio suo maiore nomine Pipino: & quibusdam Francis: qui se crudelitatem Fastradanæ reginæ ferre non posse asserebant atq; ideo in necem regis conspirauerant. Quæ cum per Fardulfum Longobardum detecta fuisset: ipse ob meritũ fidei seruatæ monasterio sancti Dionysii donatus est. Auctores vero coniurationis vt rei maiestatis partim gladio cæsi, partim patibulis suspensi ob meditatum scelus tali morte mulctati sunt. Rex autẽ propter bellũ cum Hunis susceptum in Baioaria sedens pontẽ naualem, quo in Danubio ad id bellum vteretur, ædificauit: ibiq; natalem domini & sanctum pascha celebrauit.

Abdicatio. Coniuratio Pippini in patrem. Fardulfus. Pons naualis.

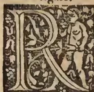
De fossa ingenti opere manuali incassum propter tristes nũcios ducta. Cap. LXXXIIII.

Vm rex bellum a se inchoatum conficere cuperet, & Pannoniam iterum petere constituisset: allatum est ei copias, quas Theodericus comes per Phrisiam ducebat, in pago Hrinstri iuxta Wisurã fluuiũ a Saxonibus esse interceptas atq; deletas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans iter in Pannoniam intermisit: & cum ei persuasum esset a quibusdam qui id sibi compertum esse dicebãt ꝙ si inter Radantiam & Alomoram fluuios eiusmodi fossa duceretur quæ esset nauiũ capax, posse percommode a Danubio in Rhenum nauigari quia horum fluuiorum alter Danubio, alter Rheno miscetur: confestim cum omni comitatu suo ad locum venit: ac magna hominũ multitudine congregata totũ autumni tempus in eo opere consumpsit. Ducta est itaq; fossa inter prædictos fluuios duũ miliũ passuũ longitudine, latitudine trecentorũ pedũ: sed incassum. Nam propter iuges pluuias & terram, quæ palustris erat, nimio humore naturaliter infectã opus quod fiebat consistere non potuit. Sed quantum interdiu terræ a fossoribus fuerat egestum: tantum noctibus humo iterum in locum suum relabante subsidebat. In hoc opere occupato regi duo valde displicentia de diuersis terrarum partibus adlata sunt. Vnum erat Saxonum omnimoda defectio: alterum ꝙ Sarrhaceni Septimaniam ingressi, prælioq; cum illius limitis custodibus atq; comitibus confer to, multis Francorum interfectis victores ad sua regressi sunt. Quibus rebus commotus in Franciam reuersus est. Celebrauitq; natalem domini apud sanctum Chilianum iuxta Menum fluuium. Pascha vero supra eundem fluuium in villa Franconouurd in qua & hyemauerat.

Fossa ingẽs ducta. Nũcii duo tristes.

De solenni hęresis Felicianę cōdemnatione, & concilii Cōstātinopolitani reuocatione: deq; Saxonū rebellantiū iterata bis deditione: & Hunorum legato. Cap.LXXXV.

Ex propter cōdemnandam hęresim Felicianam æstatis initio quando & generalem populi sui conuētum habuit, cōcilium episcoporum ex omnibus regni sui prouinciis in eādē villam conuocauit. Affuerunt etiā in eadem synodo & legati sanctæ Romanæ ecclesię, Theophilactus, & Stephanus episcopi, vicē tenentes eius, a quo missi sunt Adriani Papę. In eo concilio & hæresis memorata condemnata est: & liber contra eā cōmuni episcoporum auctoritate cōpositus, in quo omnes propriis manibus subscripserūt. Synodus etiam quæ ante paucos annos Constantinopoli sub Helena & Constātino filio eius congregata, & ab ipsis non septima, verum etiam vniuersalis est appellata: vt nec septima, nec vniuersalis diceretur, habereturve quasi superuacua, in totū ab omnibus abdicata est. Mortua est ibi & Fastrada regina & Mogontiaci apud sanctū Albanū sepulta. Quib⁹ peractis rex bipertito exercitu Saxoniam petere statuit: eo videlicet modo vt ipse cū dimidia parte copiarum ab australi parte intraret: Carolus vero filius eius cū alia medietate Rhenū apud Coloniā traiiceret, & in eandē regionem ab occidente veniret. Quo facto licet Saxones in campo qui Smetfeldus vocatur, quasi prælium cum rege commissuri consedissent: ibiq; aduentum eius opperirentur: amissa victoriæ spe quam sibi falso paulo ante pollicebantur / ad deditionē omnes conuersi sunt: victiq; sine prælio regis victoris potestati se subdiderunt, dederuntq; obsides, & iureiurando fidem regi seruare se velle promiserūt. Sic omisso prelio & Saxones domū reuersi sunt & rex transmisso Rheno in Galliam se recepit: et cum Aquasgrani venisset: ibidem hibernis habitis, & natalem domini & pascha celebrauit.

Felicianæ hæreseos damnatio. *Synodus Cōstātinopolitana reuocata & abdicata.* *Saxonicum bellum inouatum.* *Saxonū recēs deditio.*

Vanq̄ Saxones æstate præterita & obsides dedissent: & secūdū q̄ iussi erāt sacramenta iurassent: Rex tamen illorum perfidiæ non immemor conuentū generalē trans Rhenum in villa Cuffestein q̄ super Menum circa Magontiacam vrbem sita est, more solenni habuit. Atq; inde cum exercitu Saxoniam ingressus pene totam populando peragrauit. Cumq; in pagum Bardengum peruenisset / & iuxta locum qui † Bardemhumh vocatur positis castris / Sclauorum quos ad se venire iusserat expectaret aduentum: subito ei nunciatum est Wizinum regem Abroditorum cum Albiam traiiceret, in dispositas a Saxonibus insidias in ipso flumine incidisse / & ab eis esse interfectum. Quod factum animo eius ad Saxones citi⁹ debellandos velut quosdam stimulos addidit: & in odium perfidæ gentis amplius excitauit. Terra igitur magna ex parte vastata, & obsidibus quos dare iusserat acceptis in Franciam reuersus est. In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum legati de Pannonia: vnus ex primoribus Hunorum qui apud suos Tridun vocabatur. Is & suum aduentum significauit: & se Christianum fieri velle promisit. Rex autem Aquasgrani veniens sicut & anno superiore ibi temporibus suis & natalem domini & pascha celebrauit.

† Bardenwick. *† Bardenhouck.* *Wizini cædes.* *Deditio Saxonū.* *Hunorum legati.*

De Leonis pontificis maximi ad Carolum insignibus missis: & Caroli ad ipsum muneribus, & de Saxoniæ iterata vastatione: Hunorūq; regiæ spoliatione. Cap.LXXXVI.

Leo ponti. maximus. Insignia Carolo missa.

Omæ Adriano defuncto Leo pōtificatum suscepit. & mox per legatos suos claues confessionis sancti Petri, ac vexillū Romanæ vrbis cū aliis muneribus regi misit: rogauitq; vt aliquē de suis optimatibus Romā mitteret qui populū Romanū ad suā fidē atq; subiectionē per sacramēta firmaret. Missus est ad hoc Angilbert⁹ abbas sancti Richarii monasterii: per quē etiā tūc ad sanctū Petrum magnam partē thesauri quē Henricus dux Foroiuliensis spoliata Hunorū regia/quæ Rhingus vocabat/eodē anno regi de Pannonia detulerat, misit. Reliquū vero inter optimates & aulicos, cæterosq; in palatio suo militātes liberali manu distribuit: atq; his expletis ipse cū exercitu Francorū Saxoniā petiit. Pippinū vero filiū suū cū Italicis ac Baioariis copiis in Pannoniā ire iussit. & ipse qdē Saxonia ex magna parte vastata, ad hyemandū Aquasgrani reuertitur. Pippinus autem Hunis trans Tizam fluuiū fugatis, eorūq; regia q̄ ab eis vt dictū ē Rhingus, a Lōgobardis aūt cāpus vocat, ex toto destructa direptis pene oībus Hunorum opibus ad patrē Aquisgrani hiberna habētē venit: ac spolia regni quę secū detulit, eidē pſentauit. Tudū etiam ille de quo superius mētio facta est, fidē dictis suis adhibēs ibidē ad regē venit: ibiq; cū oībus qui secū venerāt baptizatus ac remuneratus, post datū fidei seruādę sacramētum domū rediit. Sed in pmissa fidelitate diu manere noluit: nec multo post perfidiæ suę poenas dedit. Rex vero vt dictum est Aquisgrani in hibernis considens, ibi & natalem domini & pascha celebrauit.

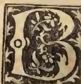
De auro Ro. misso.

Saxonia rursus vastata.

Regiæ Hunorū secūda spoliatio.

De Barcinona per deditionē Zatis recepta: Osca obsessa: Saxonia vastata: a Carolo illic hibernante & legatos audiente. Cap. LXXXV.

Barcinona.

Arcinona ciuitas in limite Hispanico sita, q̄ alternāte rerū euētu nūc Francorum, nūc Sarracenorū ditioni subiiciebat: tandē per Zatim Sarracenū qui tūc eā inuaserat regi reddita est. Nā is æstatis initio Aquasgrani ad regem venit: seq; cū memorata ciuitate spōtanea deditione illi⁹ potestati pmisit. Qua recepta rex filium suū Ludouicū ad obsidionē Oscæ cum exercitu misit: & ipse more solito ad contundēdā perfidæ gētis cōtumaciā Saxoniā vastaturus intrauit. Nec prius destitit q̄ oēs terminos eius peragrasset. Nā vsq; ad vltimos fines eius qua inter Albim & Wisuram oceano alluitur accessit. Inde regressus cū Aquasgrani venisset: ibiq; Abdellam Sarracenū filiū Ibiminangæ regis de Mauritania ad se venientē suscepisset: legatūq; Nicetis Patricii, qui tūc Siciliā pcurabat noīe Theoctistum literas imperatoris de Constantinopoli missas deferētē audisset: consiliū iniit: vt propter Saxonicū bellū conficiēdū in ipsa regione hyemaret. Sumpto igitur secum comitatu suo Saxoniam petiit: castrisq; super Wisuram positis cōsedit: & locum castrorum Heristallum vocari iussit: qui locus ab incolis vsq; in praesens ita nominatur. Exercitū vero quē secū adduxit per totam Saxoniam in hiberna diuisit. Illuc Pippinū de Italica & Ludouicū de Hispanica expeditione regressos ad se venire iussit: ibi legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audiuit & absoluit. Ibi legatum Hadefonsi regis Austriæ atq; Galliciæ dona sibi deferētem suscepit. Inde iterum Pippinum ad Italiam, Ludouicum ad Aquitaniā remisit: cum quo & Abdellam Sarracenum ire iussit. Qui postea vt ipse voluit in Hispaniā ductus, & illorum fidei/quibus se credere non dubitauit/ commissus est. Rex autem in Saxonia residens, ibi & natalem domini & pascha celebrauit.

Zatis.

Osca.

Abdella. Nices.

Heristallū.

De Saxonum Transalbianorum in legatos regis sæuitia, eorumque ab Abodritis clade. Legatis Helenæ, & Hadefonsi: muneribusque eorum & datis & acceptis: & de Balearium populatione. Cap.LXXXVI.

Vm iam ver appeteret nondum tamen propter inopiam pabuli exercitus de hibernis produci potuisset: Saxones transalbiani occasionem nacti legatos regis qui ad eos ob iustitias faciendas missi erant comprehensos interficiunt: paucis eorum quasi ad redimendum seruatis: trucidantes cum cæteris & Godescalcum regis legatum: quem ille ante paucos dies ad Sigefridum regem Danorum miserat. Is cum eodem tempore reuerteretur ab huius seditionis auctoribus interceptus atque occisus est. Quibus acceptis rex grauiter commotus congregato exercitu in loco, cui Mitidam nomen, super Wisuram castra posuit: atque in fœdifragos ac desertores arma corripuit: & vltor necis legatorum suorum quicquid Saxoniæ inter Albiam & Wisuram interiacet totum ferro & igni vastauit. Transalbiani autem superbia elati eo quod regis legatos impune occidere potuerunt, arreptis armis contra Abodritos proficiscuntur. Nam Abodriti auxiliares Francorum semper fuere, ex quo semel ab eis in societatem recepti sunt. Quorum dux Thasco cognito Transalbianorum motu, eis cum omnibus copiis suis in loco qui Suentana vocatur occurrit: commissoque prælio ingenti eos cæde prostrauit. Nam in prima congressione quatuor milia eorum cecidisse narrauit legatus regis Eburis nomine qui in eodem prælio fuit: & in Abodritorum acie dextrum cornu tenuit. Fusi igitur fugatique, & multis suorum amissis cum magna calamitate ad loca sua reuersi sunt. At rex in Franciam regressus cum Aquisgranum venisset, primo legatos Hirenæ imperatricis ad se Constantinopoli missos audiuit. Nam Constantinus filius eius propter morum insolentiam a suis comprehensus & excæcatus est. Quibus petentibus Sisinnium fratrem Tarasii Constantinopolitani episcopi olim in prælio captum, domum redire permisit. Legati fuere Michael cognomento Ganglianus, & Theophilus presbyter de Lachernis. Post quorum absolutionem venerunt de Hispania legati Hadefonsi regis, Basilicus scilicet & Froia munera deferentes, quæ ille de manubiis quas victor apud Olyssiponam ciuitatem a se expugnatam ceperat regi mittere curauit. Mauros videlicet septem cum totidem mulis atque loricis: quæ licet pro dono mitterentur magna tamen insignia victoriæ videbantur. Quos rex & benigne suscepit, & remuneratos honorifice dimisit. Insulæ Baleares quæ nunc ab incolis earum Maiorica & Minorica vocitantur, a Mauris pyraticam exercentibus deprædatæ sunt. Rex vero Aquisgrani hyemauit & ibi natalem domini & pascha celebrauit.

Saxonum sæuitia in legatos. Godescalci cædes. Abodriti. Saxonum clades. Legati Hirenes Augustæ. Constantinus excæcatus. Legati Hispani. Baleares direptæ.

De Leonis pontificis per Romanos clade miserabili: ereptione & ad Carolum regem aduentu & restitutione in dignitatem pristinam. Caroli in Saxonia expeditione: legatis Siciliæ: nece fortium bellatorum Geroldi & Erici. de Guidonis seu Widonis comitis rebus in Brittones bene gestis: deque Maurorum cæde. Oscæ deditione, donariis ab Hierosolymis missis. Cap.LXXXVII.

Omæ dum Leo papa cum letania processurus de Laterano ad ædem beati Laurentii quæ ad craticulam vocatur, equo sedens pergeret: in insidias a Romanis dispositas iuxta eandem basilicam incidit: vbi equo deiectus, & erutis oculis, vt aliquibus visum est, lingua quoque amputata nudus ac semiuiuus in platea relictus est. Deinde iussu eorum qui huius facti auctores fuere in monasterium sancti Herasimi mar-

tyris velut ad curandum missus/ Albini cuiusdã cubicularii sui cura noctu per murum dimissus a Winigiso duce Spoletano q audito huiusmodi facinore Romã festinus aduenerat, susceptus ac Spoletũ deductus est. Cuius rei nũciũ cũ rex accepisset ipm quidẽ vt vicariũ sancti Petri & Romanũ pontificẽ cũ summo honore ad se pcepit adduci. Iter tamẽ suũ qd in Saxoniã facere cõstituerat nõ omisit. Habito itaq̃ generali cõuẽtu sup Rhenũ ĩ loco qui Lippia vocatur: ibiq̃ in castris cõsidẽs põtificis ad se properãtis pstolatur aduẽtũ. Misit interea Carolũ filiũ suũ ad Albim cũ parte exercitus ppter qdã negotia cũ Vulcis & Abodritis disponẽda, & quosdã Saxones de Nordluidis recipiẽdos. Cui⁹ reuersionẽ cũ expectar venit põtifex: & valde honorifice ab eo susceptus est. Mãsitq̃ apud eũ dies aliquot: & cũ ei cũcta ppter quę venerat intimasset iterũ Romã cũ magno honore per legatos regis/ qui cũ eo missi sunt/ reductus, atq̃ in locũ suũ restitutus est. Quo dimisso rex paucos ibidẽ dies moratus legatum Michaelis patricii de Sicilia nomine Danielem ad se missum absoluit. Accepit etiam tristẽ nuntiũ de Geroldi & Erici interitu. Quorum alter Geroldus videlicet Baioariæ præfectus cõmisso cũ Hunis plio occidit. Alter vero.i. Ericus post multa prælia & insignes victorias apud Tharsaticam Lyburniæ ciuitatem insidiis oppidanorum interceptus, atq̃ interfectus est. Rebus autẽ Saxonũ pro rerum opportunitate dispositis rex in Frãciam reuersus est: & cũ Aquisgrani hyemaret, Wido comes ac præfectus Britannici limitis, qui eodem anno cum sociis comitibus totam Brittonũ prouinciam perlustrauerat, arma ducũ qui se dedidere inscriptis singulorum nominibus detulit. Videbatur enim q ea prouincia tum esset ex toto subacta: & fuisset, nisi perfidę gẽtis instabilitas cito animũ aliorsum more solito cõuertisset. Ablata sunt & signa: quæ occisis in Maiorica Mauris prædonibus erepta fuerunt. & Azan Sarracenus prefectus Oscæ claues vrbis cum aliis donis regi misit: promittens eam se dediturum si opportunitas eueniret. Sed & monachus quidam de Hierosolyma veniens benedictionem & reliquias de loco resurrectionis dominicæ quæ patriarcha regi miserat detulit: & rex natalẽ domini in eodem palatio residens celebrauit: ac monachum reuerti volentem absoluens Zachariam quẽdam presbyterum de palatio suo cum eodem ire iussit: cui & donaria sua ad illa veneranda loca deferenda commisit.

Signis qdẽ si lingua caruit.
Geroldi cædes.
Erici cędes.
Guido comes.
Britonum subactio & suggillatio.
Maurorum spolia.
Azan se dedit.
Reliquię domino missæ.

De pyratis Nordmannis: & Caroli Turonos profectione religiosa: Liutgardæ coniugis eius ibidem obitu. de conuentu Magontiaco. profectione regis in Italiam: ac Romam: & inibi gestis: de purgatione pontificis: donis patriarchæ Hierosolymitani. Caroli coronatione cum applausu populi: & imperatoris Augustiq̃ appellatione. Animaduersione in põtificis violatores. de Spoleti actis. terręmotu quo templa vrbesq̃ corruerunt. de pestilentia. legatis Persarum: & donis. Barcinonæ & Zatis captione: & Theatinæ ciuitatis cum Roselino: deq̃ Isaaci Iudæi cum elephanto reditu.

Cap. LXXXVIII.

Edeunte verna tẽperie medio fere Martio rex Aquisgrano digressus litus oceani Gallici perlustrauit: & in ipso mari qd tũc pyratis Nordmannicis erat infestum classem instituit: presidia disposuit: pascha in Cẽtulo apud Sanctũ Richariũ celebrauit. Inde iterum per litus maris iter agens Rothomagum ciuitatẽ venit: ibiq̃ Sequana amne transmisso Turonos ad sanctũ Martinũ orationis

cauſa profectus eſt:moratuſq; eſt ibi dies aliquot propter aduerſam Liutgardæ coniugis valitudinem: quæ ibidem/et defuncta/et humata eſt. Obiit autem pridie Nonas Iunias. Inde per Aurelianos/ac Parrhiſios Aquiſgranum reuerſus eſt: et menſe Auguſto inchoante Magontiam veniens, generalē conuentū ibidem habuit:et iret in Italiam cōdixit:atq; inde profectus cū exercitu/Rauennā venit:ibiq; ſeptem non amplius dies moratus/Pipinū filium ſuum cum eodem exercitu in terram Beneuentanorum ire iuſſit:mouenſq; Rauēna ſimul cum filio Anconam vſq; peruenit. Quo ibi dimiſſo,Romā proficiſcitur. Cui quum pridie q̄ illuc veniret/Leo papa apud Nomentum occurriſſet/et cum magna eum veneratione ibidem ſuſcepiſſet:poſt cœnam qua ſimul refecti ſunt,illo ibi manente,pontifex ad vrbem præceſſit:et in craſtinū in gradibus baſilicæ beati Petri apoſtoli cum epiſcopis et vniuerſo clero conſiſtens/aduenientē equoq; deſcendentem deo laudes dicendo et gratias agendo ſuſcepit:et cunctis pſallentibus in eccleſiam eiuſdem beatiſſimi apoſtoli deum glorificans atq; magnificans introduxit. Facta ſunt hæc.viii.Kalendas Decembres.Poſt.vii.vero dies rex concione vocata,cur Romā veniſſet omnibus patefecit:et exinde quotidie propter quæ venerat facienda operam impendit.In quibus vel maximū/vel difficillimū erat qđ primo inchoatum eſt/de inueſtigandis videlicet quæ pontifici obiiciebantur criminibus.Qui tamen poſt q̄ nullus eorundē criminū probator eſſe voluit,coram omni populo in baſilica beati Petri apoſtoli euangelium ferens/ambonem cōſcendit:inuocatoq; nomine ſanctę trinitatis,de obiectis ſe criminibus iurando purgauit.Eadem die Zacharias preſbyter,quem rex Hieroſolymā miſerat:cū duobus monachis,quos patriarcha cum eo ad regem miſit,Romam venit:qui benedictionis gratia claues dominici ſepulchri/ac loci Caluariæ cū vexillo detulerūt:quos rex benigne receptos per aliquot dies ſecum detinuit: et redire volentes remuneratos abſoluit.Ipſe autem die ſacratiſſima natalis domini ad miſſarū ſolennia audienda baſilicā beati Petri apoſtoli quū fuiſſet ingreſſus/et coram altari vbi ad orationes ſe inclinauerat adſiſteret,Leo papa coronam capiti eius impoſuit,cūcto populo Romano acclamāte Carolo Auguſto à deo coronato magno et pacifico Imperatori Romanorū vita et victoria.Poſt quas laudes ab eodē Pontifice more antiquorū principū adoratus eſt:ac deīde omiſſo patricii nomine,Imperator et Auguſtus appellatus. Poſt paucos vero dies iubente ipſo ii qui eundem pontificem anno ſuperiore depoſuerunt in iudiciū adducti,et habita de eis quæſtione ſecundū legem Romanam,vt maieſtatis rei/capite damnati ſunt:pro q̄bus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem interceſſit: nam et vita/et membrorū integritas eis conceſſa eſt.Cæterum p̄ facinoris magnitudine/exilio deputati ſunt. Huius facinoris fuere principes Paſchalis nomenclator et Campulus Sacellarius: et multi alii Romanæ vrbis habitatores nobiles:qui ſimul omnes eadem ſententia damnati ſunt.Ordinatis deinde Romanæ vrbis/apoſtoliciq; cœtus/totiuſq; Italiæ nō tantū publicis,ſed etiam eccleſiaſticis et priuatis rebus(nā tota hyeme nil aliud fecit Imperator)miſſaq; iterum in Beneuētanos expeditione,cum Pipino filio ſuo ipſe poſt paſcha.vii.Kal'.Maii Roma profectus,venit Spoletū.Ibi dum eſſet pridie Kal'.Maii, hora noctis ſecunda terræmotus maximus factus eſt: quo tota Italia grauiter cōcuſſa eſt.Quo motu tectū baſilicæ beati Pauli apoſtoli magna ex parte cum ſuis trabibus decidit:et in quibuſdam locis vrbes/monteſq; ruerunt. Eodem anno loca quędam circa Rhenū fluuiū/et in Gallia/et in Germania tremuerūt: peſtilentiaq; propter mollitiem hyberni temporis facta eſt. Imperator de Spoleto Rauennā venit:et

Liutgardæ obitus.

Rex in Italiam.

Rauennā.

Anconam.

Nomentū.

Romam.

Ponti. purgatio.

Munera de diticia Patriarchæ Hieroſol'.

Caroli Magni coronatio.

Applauſus.

Adoratio.

Salutario Imp̄atoris et Auguſti.

Aīaduerſio ī ſacrilegos Pont. violatores.

Auctores iniuriæ.

Spoleti acta

Terræmotus magn⁹.

Tēplorū vrbiūq; ruinę.

Legati persarum. aliquot dies ibi moratus Papiã perrexit: ibi nũciatur ei legatos Aaron regis Persarum portũ Pisanum intrasse:quibus obuiã mittẽs inter Vercellas & Eboreiã eos sibi fecit præsentari. Vnus ex eis erat persa de oriẽte legatus prædicti regis. Nam duo fuerãt. Alter sarracenus de aphrica:legatus amirati Abrahã:qui in confinio aphricæ in fossato præsidebat:qui Isaac iudæum quẽ imperator ante quadriẽnium ad me Legati imperatoris. moratum regem Persarũ cum Lamfrido & Sigismundo legatis suis miserat, reuersum cũ magnis muneribus nũciauerunt. Nam Lamfridus ac Sigismũdus ambo in Elephas dono missus. eodem itinere defuncti sunt. Tum ille misit Erchembaldũ notarium suum in Liguriam ad classem parandam:qua elephas et ea quæ cum eo afferebãtur subueherent. Barcinona capt cũ zati. Ipse vero celebrato die natalis sancti Ioãnis baptistæ apud Eboreiã,alpes transgressurus in Galliam reuersus est.Ipsa æstate capta est Barcinona ciuitas in hispania iã Teate capit biẽnio obsessa:Zatim pfectus eius:& alii complures sarraceni comphensi:& in Italia cũ Roselino Teate ciuitas similiter capta & incẽsa est:eiusq; præfectus Roselinus comphensus. Isaaci iudæi Castella quæ ad ipsam pertinebãt ciuitatem in deditionẽ accepta sunt.Zatim & Ro cũ elephãto selinus vna die ad præsentiã imperatoris deducti & exilio damnati sunt.Ipsius ãni reditus. mense octobri Isaac iudeus de aphrica cũ elephanto regressus portum Veneris intrauit:& quia propter niues alpes transire nõ potuit: Vercellis hyemauit.Impator Aquisgrani in palatio natalem dñi celebrauit.

De fœcialibus Hirenes & Caroli imperatoris: de Isaaci appulsu cum elephanto, Ortonæ & Luceriæ deditione. Transalbianorũ Saxonum vastatione. Grimoaldi & Winigisi factis:terræmotu & legatis Cõstantinopolitanis: rebusq; ab eis gestis.

Cap.LXXXIX.

Irena, Imperatrix de Constantinopoli misit Legatum noĩe Leonẽ Iesse & Helingaudus. Spatarium ppter pacem confirmandã inter Francos & græcos. Et imperator vicissim ppter ipsum,absoluto illo misit Iesse Am Isaaci aduẽtus. bianẽlem Episcopũ & Helingaudũ comitem Cõstantinopolim: vt pacem cum ea statuerẽt. Celebratũ est pascha Aquisgrani in Abulabaz elephas. palatio.Ipsius anni mense Iulio.XIII.Kalen.August.venit Isaac cum elephãto & cæteris muneribus:quæ a rege Persarum missa sunt:& Aquisgrani Ortona deditur. omnia imperatori detulit.Nomẽ elephãto erat Abulabaz. Ortona ciuitas in Italia in deditionẽ accepta.Luceria quoq; frequẽti obsidiõe fatigata, & ipsa in deditionẽ Luceria. venit:præsidiũq; nostrorũ in ea positum.Imperator æstatis tempore in Arduẽna ve Saxones. natibus indulgens misso in Saxoniam exercitu transalbianos Saxones vastauit.Gri Grimald⁹ maldus Beneuẽtanorũ dux in Luceria Winigisum comitem Spoleti,qui præsidio p Winigisus erat,aduersa valitudine fatigatum obsedit:& in deditionẽ accepit:captũq; honori terræmot⁹ fice habuit.Imperator Aquisgrani natalẽ dñi celebrauit.Hac hyeme circa ipsũ palatium & finitimas regiones terræmotus factus est:& subsecuta est mortalitas. Winigisus a Grimaldo redditus est:& missi imperatoris cõstãtinopoli reuersi sunt:& Nicefori legati. venere cum eis legati Nicephori imperatoris:qui tunc remp.regebat.Nam Hirenam post aduẽtum legatorũ Franciæ deposuerunt.Quorum nomina fuerunt: Michael episcopus:Petrus abbas: & Calistus cãdidatus:qui venerũt ad imperatorem in Germania sup fluuiũ Sala:in loco qui dicitur Saltz:& pactum faciendæ pacis in scripto susceperũt:& inde dimissi cũ epistola imperatoris Romani regressi atq; Cõstantinopolim reuersi sunt.Imperator autem in Baioariam profectus/dispositis Pãnoniarum causis Decembri mense Aquisgranũ reuersus est: ibiq; natalem dñi celebrauit.

De Saxonibus victis et in Franciam missis: de Godefridi Danorũ regis ad Carolum itinere intercepto: de Leonis Papæ ad eundem aduentu/et causa eius. Cap.XC.

Mperator Aquisgrani hyemauit: æstate autem in Saxoniam ducto exercitu omnes qui trans Albiam et Wihinuodi habitabant Saxones cum mulieribus et infantibus transtulit in Franciã: et pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Godefridus rex Danorum venit cum classe sua necnõ et omni equitatu regni sui ad locum qui dicitur Sliesthorp in cõfinio regni sui et Saxoniæ. promisit enim se ad colloquiũ Imperatoris venturum: sed consilio suorũ inhibitus/propius non accessit. Imperator autẽ super Albim fluuium sedebat in loco qui dicitur Holdunsteti: et missa ad Godefridũ legatione pro perfugis reddẽdis medio Septembri Coloniam venit: dimissoq; exercitu, primo Aquasgrani/deinde Arduennã venit: et venationibus indulgens/Aquasgrani reuersus est. Medio Nouembri allatũ est ei Leonẽ Papã natalem dominicũ cũ eo celebrare velle vbicunq; hoc contingere potuisset. Quẽ statim misso ad sanctum Mauritiũ Carolo filio suo honorifice suscipere iussit: ipse obuiam illi in Remorũ ciuitatem profectus est: ibiq; susceptũ primo in Carisiacũ villam/vbi natalem domini celebrauit: deinde Aquasgrani perduxit: et donatũ magnis muneribus per Baioariã ire volentem deduci fecit vsq; Rauennam. Causa aduentus eius hæc fuit. Perlatum erat ad Imperatorem æstate præterita Christi sanguinem in ciuitate Mãtua fuisse repertũ: ꝑpter hoc misit ad papam petens, vt huius famæ veritatem perquireret. Qui accepta occasione exeundi primo in Lõgobardiam quasi ꝑ inquisitione prædicta profectus est: indeq; arrepto itinere subito ad Imperatorem vsq; peruenit. Mãsitq; apud illum dies. viii. et sicut dictum est/Romam repedauit.

Saxones in Franciam transmissi. Godefrid9. Danus.

Leonis pon. ad Carolũ aduentus.

Sanguis Christi Mãtuæ reptus

De Cacani (sic enim Paulus diaconus scribit) seu Cagani aut Capcani Hunorum Regis nomine Theodori ad Carolum aduentu et petitione: et obitu: et successoris Cagani seu Capcani postulatis. de Bechonis Sclauorũ ducis cæde. Cap.XCI.

On multo post Caganus princeps Hunorũ ꝑpter necessitatẽ populi sui Imperatorem adiit: postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariã et Carnuntũ: quia ꝑpter infestationẽ Sclauorum in pristinis sedibus esse nõ poterat. Quẽ Imperator benigne suscepit. Erat enim Caganus Christianus nomĩe Theodorus. et precibus eius annuens donatũ redire ꝑmisit. Qui rediens ad populum suum pauco tempore transacto, diem obiit: et misit Caganus vnũ de optimatibus suis petens sibi honorẽ antiquũ quẽ Caganus apud Hunos habere solebat: cuius ꝑbuit precibus Imꝑator assensum: et summã totius regni iuxta priscũ eorum ritũ Cagantũ habere ꝑcepit. Eodẽ anno misit exercitũ suũ cũ filio suo Carolo in terram Sclauorũ: q vocantur Behemi: q oẽm illorũ patriã depopulatus ducẽ illorum nomĩe Bechonẽ occidit: et inde regressus in Vosegũ syluam ad pꝛem venit in loco q dicitur Cãpus. Nã Imꝑator Iulio mense Aquisgrani ꝑfectus per Theodonis villam atq; Mettos transiens, Vosegũ petiit: ibiq; venationi vacans/ post reuersionem exercitus ad Rumericũ castellum ꝑfectus/ibi aliquãtum temporis moratus ad hyemandũ in † Theodonisuilla palatio suo consedit: ibi ad eum ambo filii sui Pipinus/ et Ludouicus venerunt: celebrauitq; ibi natalem domini.

Cacani Huni postulatio.

Cacani mors.

Sclaui Behemi nisi Bohemi aut Beehemi legendũ sit.

† Trudonisuilla.

De Delmatarum legatione: Venetiæ/Delmatiæq; per Carolum Magnum ordinatione: Maurorũ incursatione. Pompiloneñ et Nauarrorum ad fidem Christianam cõuersione. Classe Nicephori in Delmatiã missa: et mira legatorũ a Perside reuersione. Cap. XCII.

Delmatarũ legati. Venetiæ Delmatięq; ordinatio.

Tatim post natalem dñi venerunt Willerus et Beatus duces Venetiæ: necnõ et Paulus dux Iaderæ/atq; Donatus eiusdem ciuitatis episcopus legati Delmatarũ ad pñtiam Impatoris cũ magnis donis: et facta est ibi ordinatio ab Impatore de ducibus et populis tam Venetiæ q̃ Delmatiæ. Illisq; absolutis, cõuentum habuit imperator cũ primoribus et optimatibus Francorũ de pace constituenda et conseruanda inter filios suos: et diuisione regni facienda in tres partes vt sciret vnusquisq; illorũ quã partem tueri et regere debuisset, si supstes illi eueniret. De hac partitione et testamentũ factũ: et iureiurando ab optimatibus Francorum confirmatũ: et constitutiones causa conseruandæ pacis factæ: atq; hæc omnia literis mandata sunt: et Leoni papæ vt his sua manu subscriberet/p Emhardũ missa Quibus pontifex lectis/et assensum præbuit/et ppria manu subscripsit. Imperator dimisso vtroq; filio in regnum illis deputatum/Pipino scilicet et Ludouico de villa † Theodonis p Mosellam et Rhenũ secũda aqua Nouiomagũ nauigauit: ibiq; sacrũ quadragesimale ieiuniũ/et sacratissimã paschæ festiuitatẽ celebrauit. Et inde post nõnullos dies Aquasgrani veniens, Carolum filiũ suum in terrã Sclauorũ, q dicuntur Sorabi, et sedent sup Albim fluuiũ, cũ exercitu misit. In qua expeditione Mileduochus Sclauorũ dux interfectus est: duoq; castella ab exercitu ædificata: vnũ sup ripam fluminis Salæ: alterũ iuxta fluuiũ Albim. Sclauisq; pacatis, Carolus cũ exercitu regressus, in loco qui dicitur Silli sup ripam Mosæ fluminis ad Imperatorẽ venit. Missa est et manus de Baioaria et Alemãnia atq; Burgũdia sicut anno superiore in terrã Beehemi: vastataq; terræ nõ minima portione/absq; vllo graui incõmodo regressa. Eodẽ anno in Corsicã insulam in Mauros, q eã vastabãt, classis de Italia a Pipino missa est. Cuius aduentũ Mauri nõ expectantes/abscesserunt. Vnus tamẽ nostrorũ Hadumarus comes ciuitatis Genuæ imprudẽter cõtra eos dimicans/occisus est. In Hispania vero Nauarri et Pompilonenses/q superioribus annis ad Sarracenos defecerant/in fidem recepti sunt. Classis a Nicephoro Impatore, cui Nicetas patricius præerat, ad recuperandã Delmatiã mittitur: et legati, qui ante fere quatuor annos ad regẽ Persarũ missi sunt, per ipsas Græcarũ nauiũ stationes trãsuecti ad Tarusani portus receptaculum nullo aduersariorũ sentiente/regressi sunt. Imperator celebrauit natalem domini Aquisgrani.

†Thrudõis Nouiomagum. Sorabi Sclaui.

Mauri Corsicã infestãtes pellunt. Hadumari cædes. Nauarri et Pãpiloneñ. ad fidem redeunt.

De lunæ solisq; eclipsibus: et Iouianæ stellæ mirabili apparitione: de aciebus seu facibus in cœlo visis: de stella Mercurii visa in sole ab auctore opis: ne vnus putetur. de muneribus miris Thomæ Patriarchæ: et de Maurorum strage. Cap. XCIII.

Eclipsis lũę Iouis stella per lunam transir. Eclipsis sol. Eclipsis lunæ.

Nno superiore. iiii. Nonas Septẽbres fuit eclipsis lunæ: tunc stabat sol in. xvi. pte Virginis. Luna autẽ in. xvi. pte piscíũ. Hoc anno pridie Kal. Februa. fuit luna. xvii. quando stella Iouis, quasi per eam transire visa est: et. iii. Idus Feb. eclipsis solis media die stante vtroq; sydere in. xxv. parte Aquarii. Iterum. iiii. Kal. Martii fuit eclipsis lunæ. et apparuerũt acies eadem nocte miræ magnitudi-

nis et sol stetit i.xi.pte pisciũ:et luna in.xi.parte virginis.Nã et stella Mercurii.xvi. Kal. April. visa est in sole quasi pua macula nigra paululũ supius medio centro eiusdem syderis:quæ a nobis octo dies cõspicitur : sed quãdo primũ intrauit vel exiuit nubibus impedientibus minime notare potuimus.Iterũ mense Augusto.xi.Kalen. Septemb.eclipsis lunæ facta est hora noctis tertia,sole posito in.v.parte virginis : et luna in.v.parte piscium.Sicq; ab anni superioris Septembrio vsq; ad ãni pñtis Septẽbriũ ter luna obscurata est/et sol semel.Ratbertus legatus Imperatoris qui de oriẽte reuertebatur/defunctus est:et legatus Regis Persarũ nomine Abdella cũ monachis de Israel qui legatione Thomæ patriarchæ fungebantur / quorũ nomina fuere Georgius et Felix ad impatorẽ puenerunt:munera deferentes,quæ prædictus Rex Impatori miserat:videlicet papilionẽ et tentoria atrii miræ magnitudinis et pulchritudinis:erant enim omnia bissina tam tentoria q̃ et funes eorũ diuersis tincta coloribus.Fuerũt præterea munera præfati regis pallia serica multa et pretiosa:et odores atq; vnguẽta et balsamũ:necnõ et horologiũ ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum :in quo .xii. horarũ cursus ad clepsidram vertebatur cũ totidem æreis pilulis:quæ ad cõpletionẽ horarũ decidebant / et casu suo subiectum sibi cymbolum tinnire faciebãt,additis in eodẽ eiusdem numeri equitibus: qui per.xii. fenestras cõpletis horis exibant:et impulsu egressionis suæ totidem fenestras,quæ prius apertæ erãt/claudebant.Necnõ et alia multa erãt in ipso horologio:quæ nũc enumerare longũ est. Fuerunt præterea inter prædicta munera candelabra duo ex aurichalco miræ magnitudinis et ꝓceritatis : quæ in Aquensi palatio ad impatorẽ delata sunt.Imperator legatũ et monachos per aliquantũ tps secũ retinẽs / in Italiã direxit:atq; eos tempus nauigationis expectare iussit. Eodẽq; anno Burchardũ comitẽ stabuli sui cũ classe misit in Corsicã :vt eam a Mauris/q supioribus annis illuc prædatũ venire cõsueuerãt/defenderet. Qui iuxta cõsuetudinẽ suam de Hispania egressi/primo ad Sardiniã appulsi sunt: ibiq; cũ Sardis prælio commisso / et multis suorũ amissis (nã tria milia ibi cecidisse phibentur) in Corsicã recto cursu puenerunt.Ibi iterũ in quodã portu eiusdem insulæ cũ classe / cui Burchardus præerat/ prælio decertauerunt:victiq; ac fugati sunt amissis.xiii.nauibus/et plurimis suorũ interfectis. Adeo illo anno in oĩbus locis aduersa fortuna fatigati sunt : vt ipsi sibi hoc accidisse testati sunt:eo q anno supiore cõtra oẽm iustitiã de Paralaria insula. lx.monachos asportatos in Hispania vẽdiderũt. Quorũ aliqui per liberalitatẽ imperatoris iterũ ad sua loca reuersi sunt. Nicetas patritius q cum classe Cõstantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta cũ Pipino rege/et induciis vsq; ad mensem Augusti cõstitutis,statione soluta,Cõstantinopolim regressus est. Hoc anno imperator pascha Aquisgtani celebrauit:necnon et natalem domini.

Mercurii stella visa. Eclipsis lũę Ratberti legati obitus Abdellę legati munera miranda Horologiũ artificiosũ. Cãdelabra. Burchard⁹ Comesstabuli. Mauroꝝ in Sardinia cędes. In Corsica strages. Maurorũ scelus ĩ monachos. Nicetæ Cõstãtinopolĩ reditus.

De Godefridi Danorũ regis in Abodritos et Sclauos conatibus: et Caroli iunioris resistentia. Danorum munimento contra Francos. Leone Pontifice:et eius in Britanniam legatis. Cap. XCIIII.

Yems mollissima ac pestilens fuit in illo tempore:vereq; inchoante imperator Nouiomagũ pfectus:transactoq; ibi quadragesimali ieiunio/celebrato et sancto pascha/iterũ Aquasgtani regressus est:et quia nuntiabatur Godefridum Regem Danorum in Abodritos cum exercitu traiecisse:Carolum filium suum ad Albiam cum valida Francorum et Saxonum manu misit :iubens vesano

Pestilentia. Nouiomagum. Godefrid⁹ Danoꝝ rex in Abodritos.

regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Sed ille statiuis p aliquot dies
in litore habitis, expugnatis etiam et manu captis aliquot Sclauorũ castellis, cum
Drasco. magno copiarum suarum detrimẽto reuersus est. Nã licet Drasconẽ ducẽ Abodri-
Godelaib⁹. torũ populariũ fidei diffidentẽ loco pepulisset/Godelaibum aliũ ducẽ dolo captum
patibulo suspẽdisset/Abodritorũ duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamẽ
militũ suorũ et manu pmptissimos amisit: et cũ eis filium fratris sui nomine Regi-
noldũ: q in oppugnatione cuiusdam oppidi cũ plurimis Danorũ primoribus inter
Liuones. fectus est. Filius autẽ Imperatoris Carolus Albiã ponte iunxit: et exercitũ cui præ-
Smeldingi. erat in Liuones et Smeldingos (q et ipsi ad Godefridũ regem defecerant) quanta
potuit celeritate transposuit: populatisq; circũquaq; eorũ agris/ transito iterũ flu-
mine cũ incolumi exercitu in Saxoniã se recepit. Erant cum Godefrido in expedi-
Vultzi. tione prędicta Sclaui, q dicuntur Vultzi: q propter antiquas inimicitias quas cum
Abodritis hẽre solebãt/spõte se copiis eius cõiũxerãt. Ipsoq; in regnũ suũ cõuertẽte
cũ præda, quã ab Abodritis capere potuerãt, et ipsi domũ regressi sunt. Godefrid⁹
vero priusq̃ reuerteretur destructo emporio: qđ in oceani littore constitutũ lingua
Emporium Danorũ Retic dicebatur: et magnã regno illius cõmoditatẽ vectigaliũ persolutio-
Retic. ne præstabat: translatisq; inde negotiatoribus, soluta classe ad portũ qui Liesthor di
Portus Liesthor. citur cum vniuerso exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus/ limitem regni sui
qui Saxoniam respicit, vallo munite cõstituit/eo modo: vt ab orientali maris sinu
Ostarhsalt. quem illi Ostarhsalt dicunt/ vsq; ad occidentalem oceanũ totã Egidoræ fluminis
Danorum munimẽtũ. aquilonalem ripam munimentũ valli prætexeret, vna tantũ porta dimissa, per quã
carra/et equites emitti/et recipi possent. Diuiso itaq; opere inter duces copiarum
Norddanhumbrorũ rex. domum reuersus est. Interea rex Norddãhumbrorum de Britãnia insula nomine
Eardulfus regno et patria pulsus ad impatorem, dũ adhuc Nouiomagi moraretur
venit: et patefacto aduentus sui negotio, Romã proficiscitur: Romaq; rediens p le-
gatos Romani põtificis et dñi impatoris in regnũ suũ reducit. Præerat tunc tem-
Leo.iii. poris ecclesiæ Romanæ Leo tertius: cuius legatus ad Britanniã directus est Aldul
fus diaconus de ipsa Britannia/natione Saxo: et cum eo ab impatore missi duo ab-
Legati. bates/Rotfridus notarius et Nantharius abbas de sancto Aldomaro. Imperator ve
ro ædificatis per legatos super Albim fluuiũ duobus castellis, præsidioq; in eis con
tra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrani hyemauit: natalemq; domini/et
sanctum ibidem pascha celebrauit.

De classe Constantinopolitana Venetias missa. Dercosa ab Ludo-
uico rege obsessa. De Nortdanhumbrorum regis reductione in re
gnũ. De Legatorum reditu. Danorum regis motu. Quæstione de
spiritus sancti processione. Trasconis cæde. Aureoli obitu. Amoto
mi deditione oblata: et Eclipsi lunæ. Cap. XCV.

Classis Cõstatinopol. lassis Constantinopoli missa/ primo ad Delmatiam/deinde Ve-
netiam appulsa est. Cũq; ibi hyemaret, pars eius Cõnaclum insu-
lam accessit: cõmissoq; prælio cõtra p̃sidiũ qđ in ea dispositũ erat
victa atq; fugata in Venetiã recessit. Dux aũt q classi præerat no
mine Paulus/cũ de pace inter Frãcos et Græcos cõstituẽda/quasi
†Obelerius a Sabellico vocatur. sibi hoc esset iniunctũ/apud Pipinũ Italię regẽ agere moliret/† wil
hareno et Beato Venetiæ ducibus oẽs conatus eius impediẽtib⁹/
atq; ipsi etiã insidias parãtibus, cognita illorũ fraude discessit. At in occiduis ptib⁹
domin⁹ Ludouicus rex cũ exercitu Hispaniã ingressus, Dercosam ciuitatẽ in ripa

Iberi fluminis sitã obsedit:consumptoq; in oppugnatione illius aliquãto tpe/postq̃ eã tam cito capi nõ posse vidit,dimissa obsidione,cũ incolumi exercitu in Aqtaniã se recepit. Postq̃ Ardulfus rex Nordanhumbrorũ reductus est ĩ regnũ suũ:et legati impatoris atq; pontificis reuersi sunt:vnus ex eis videlicet Aldulfus a piratis captus est,cæteris sine detrimẽto traiicientibus: ductusq; ab eis in Britanniã/a quodã Cenulfi regis hoĩe redẽptus est/Romãq; reuersus. In Tuscia Populoniũ ciuitas maritima a Græcis,q̃ Orobitæ vocant,deprædata est. Mauri quoq; de Hispania Corsicã ingressi,in ipso sancto paschali sabbato ciuitatẽ quandã diripuerunt:et præter episcopũ et paucos senes atq; infirmos nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus rex Danorũ p negotiatores quosdã mandauit se audisse / q̃ ei fuisset iratus: eoq; in Abodritos anno supiore duxit exercitũ/et suas vltus ẽ iniurias: addẽs velle se purgare ab eo qđ obiiciebat: fœderis ruptionẽ ab illis fuisse inchoatã prius,q̃ a se bellum. Petebat etiã vt cõuentus comitũ impatoris atq; suorum iuxta terminos regni sui ad Albim fieret:in quo res inuicem gestæ pferri/et emẽdatione digna inter ptes enumerari possent. Nõ abnuit impator/colloquiũq; trans Albim habitũ cũ primoribus Danorũ in loco qui dicit̃ Badenfliot:multisq; hinc et inde platis atq; enumeratis rebus,negotio penitus infecto discessum est. Trasco vero dux Abodritorum postq̃ filiũ suum postulanti Godefrido obsidẽ dederat:collecta populariũ manu/et auxilio a Saxonibus accepto,vicinos suos Vultzos aggressus/agros eorum ferro et igni vastat:regressusq; domũ cũ ingenti præda,accepto iterũ a Saxonibus validiori auxilio,Smeldingorũ maximã ciuitatẽ expugnat:atq; his successibus oẽs qui ab eo defecerant ad suam societatẽ redire coegit. His ita gestis, impator de Arduenna Aquasgrani reuersus,mense Nouẽbrio cõciliũ habuit de pcessione spũs sancti:quã quæstionẽ Ioãnes qdã monachus Hierosolymis primo cõmouit. Cui⁹ definiẽdæ cã Bernharius episcopus Warmacensis/et Alahardus abbas monasterii Corbeiæ Romam ad Leonẽ papã missi sunt. Agitatũ est etiã in eodẽ concilio de statu ecclesiarũ/ et cõuersatione eorũ,qui in eis deo seruire dicũtur: nec aliqd tamẽ definitũ est propter rerũ (vt videbatur) magnitudinẽ. Imperator autẽ quũ ei multa de iactãtia et et supbia regis Danorũ nuntiarent,statuit trans Albim fluuiũ ciuitatẽ ædificare: Francorũq; in ea ponere præsidiũ. Cũq; ad hoc per Galliã atq; Germaniã hoĩes cõgregasset:armisq; ac cęteris ad vsum necessariis rebus instructos p Frisiam ad locũ destinatũ pergere iussisset: Trasco dux Abodritorũ in emporio Reric ab hominib⁹ Godefridi per dolum interfectus est. Sed impator postq̃ locus ciuitati cõstruendæ fuerat exploratus, Egbertũ comitẽ huic negotio exequendo præficiens/Albim traiicere et locũ iussit occupare. Est autẽ locus super ripam Sturiæ fluminis/vocabulo Esesfelth:et occupatus est ab Egberto et comitibus Saxonicis circa idus Martias: et muniri cœptus. Aureolus comes qui in cõmercio Hispaniæ atq; Galliæ trãs Pyrineũ contra Oscam et Cæsaraugustã residebat defunctus est:et Amoroz præfect⁹ Cæsaraugustæ atq; Oscæ locũ eius inuasit:et in castellis illius præsidia disposuit: missaq; ad impatorẽ legatione,sese cũ omnibus quæ habebat in deditionem illi venire velle promisit. Eclipsis lunæ contigit. vii. Kal. Ianuarii.

Nordanhũbrorũ rex. Legatorum reditus. Populoniũ diripitur. Maurorũ irruptio. Godefrid⁹ Danus. Badenfliot Trasco. Quęstio de pcessione spũs sancti. Motus in Danos. Trasco perimitur. Aureolus comes. Amoroz. Eclipsis lũę.

De Amoroz præfecti oblatis. Maurorũ in Sardiniam et Corsicam irruptione. Motib⁹ in Venetos: Delmatas: Danos: Frisones: quos Dani vicerunt. De Godefridi Danorum regis (quẽ Saxo Gotricum appellat) iactãtia et cęde. Pipini obitu. Boum lue. Eclipsibus. Amoroz pulsione. Cap. XCVI.

Amoroz.

AMoroz Cæsaraugustæ præfectus postq̃ imperatoris legati ad eũ peruenerunt petiit: vt colloquiũ fieret inter ip̃m et Hispanici limitis custodes: p̃mittens se in eo colloquio cum suis omnibus in imperatoris ditionẽ esse venturũ. Quibus licet imperator vt fierẽt annuisset, multis interuenientibus causis remansit infectum.

Maurorũ irruptio.

Mauri de tota Hispania maxima classe comparata, primo Sardiniam / deinde Corsicam appulerunt: nullo in ea inuento præsidio, insulam pene totam subegerunt.

Pipini in Venetos motus.

Interea Pipinus rex pfidia ducum Veneticorũ incitatus, Venetiã bello terra mariq; iussit appeti. Subiectaq; Venetia / ac ducibus eius in deditionem acceptis, eandem classem ad Delmatiæ littora vastanda misit.

In Delmatas.

Sed quũ Paulus Cephaleniæ præfectus cum orientali classe ad auxilium Delmatis ferendum aduentaret, regia classis ad propria regreditur. Rhodtrudis filia imp̃atoris / quæ natu maior erat. viii. Idus Ianua. diem obiit.

Caroli in Danos.

Imperator vero Aquisgrani adhuc agens / et cõtra Godefridum Regem expeditionem meditans / nuntiũ accepit classem ducentarum nauiũ de Nordmãnia in Frisiam appulsam: totasq; Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas: iamq; exercitũ illum in continente esse: ternaq; prælia cũ Frisonibus commisisse: Danosq; victores tributum victis imposuisse: et vectigalis nomine centum libras argenti a Frisonibus iam esse solutas: Regem vero Godefridũ domi esse. et reuera ita erat.

Normãnorũ in Frisiã.

Dani Frisones vicerũt.

Qui nuntius imperatorem adeo concitauit: vt missis in oẽs circũquaq; regiones ad cõgregãdũ exercitũ nũtiis, ip̃e sine mora palatio exiens / primũ quidem classi occurrere: deinde transmisso Rheno flumine in loco / qui Lippia vocatur / copias / quæ nondum conuenerant / statuit opperiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, elephas ille / quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat / subita morte periit. Congregatis tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alaram fluuium contendit: castrisq; iuxta confluentem eius qua Wisuræ flumini cõiungitur positis, in vanum Godefridi regis præstolatur aduentũ.

Godefridi iactantia.

Nam rex ille vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum imperatore congredi velle iactabat. Sed dum imperator in memorato loco statiua haberet, diuersarum rerum nuntii ad eum deferuntur. Nam et classem quæ Frisiam vastabat domum regressam: et Godefridũ regem a quodam suo satellite interfectum.

Cædes.

Castellum vocabulo Hohbuoki Albiæ flumini appositum, in quo Odo legatus imperatoris / et orientalium Saxonum erat a Vultzis captum: et Pipinum filium eius regem Italiæ. viii. Idus Iulias de corpore migrasse: duasq; legationes de diuersis terrarum partibus, vnã de Cõstantinopoli, alterã de Corduba pacis faciẽdæ causa aduẽtare narrat.

Pipini obitus.

Quibus ille acceptis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domũ reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione boũ pestilentia: vt pene nullus ex tãto exercitu superesset / quin oẽs vsq; ad vnũ interirent: et nõ solum ibi, sed et sup omnes imp̃atori subiectas p̃uincias illius generis aĩaliũ mortalitas immanissime grassata est.

Boum lues

Imp̃ator Aquasgrani veniẽs / mense Octobrio memoratas legatiões audiuit / pacẽq; cũ Nicephoro imp̃atore / et cũ Abuzale rege Hispaniæ fecit. Nã Nicephoro Venetiã reddidit: et Henricũ comitẽ olim a Sarracenis captũ, Abuzale remittente, recepit.

Legati Nicephori et Abuzalis.

Eclipses.

Eo anno sol et luna bis defecerunt Sol. vii. idus Iunii et pridie Kal. Decẽb. Luna. xi. Kal. Iul. et. xviii. Kal. Iañ. Corsica insula a Mauris vastata est.

Amoroz pulsio.

Amoroz ab Adirama filio Abuzalis de Cæsaraugusta expulsus / et Oscam intrare cõpulsus est.

Hẽmingus Danus.

Godefrido Danorũ rege mortuo, Hẽmingus filius fratris eius in regnum successit: et pacem cum imperatore fecit.

De Legatis pacis ad Nicephorũ a Carolo missis. De pace cũ Hemmingo Danorum rege: & de primoribus vtriusq;. De tribus exercitibus in tres ptes a Carolo missis & psp̃ere reducib⁹. Pharo. Turri ad Bononiã, quã Bolloniã vocãt, cõstituta. & Classe Gandaui instaurata: Legatis Danorũ & Hunorũ. Auarũ. Sclauorum. Deq; Caroli filii imperatoris obitu nuntiato. Cap.XCVII.

Bsoluto atq; dimisso Arsafio spathario (hoc erat nomẽ legato Nicefori imperatoris) eiusdẽ pacis cõfirmãdæ gratia legati Constantinopolim ab imperatore mittuntur: Haido ep̃us Basilensis & Hugo comes turonicus: & Aio Longobard⁹ de Foroiulii: & cum eis Leo quidam spatharius natiõe sicul⁹ & † Willeri dux Veneticorũ. Quorũ alter ante annos decem Romæ ad impatorẽ cũ ibi esset de Sicilia profugit: & redire volens in patriã remittit. Alter pp̃ter perfidiam honore spoliatus Constantinopolim ad dominũ suum duci iubetur. Condicta inter imperatorẽ & Hẽmingũ Danorũ regem pax pp̃ter hyemis asperitatem quæ inter partes commeandi viam claudebat in armis tm̃ iurata seruatur: donec redeunte veris temperie & apertis viis quæ immanitate frigoris clausæ fuerũt, congredietibus ex vtraq; parte vtriusq; gentis Francorum scilicet & Danorum decem primoribus super fluuium Egidoram in loco qui vocatur Clatis vicissim secũdũ ritum ac morẽ suũ sacramentis iuratis pax confirmatur. Primores autem de parte Francorum hi fuere: Walachus comes filius Bernardi: Burchardus comes: Mirocus comes: Vado comes: Bernardus comes: Egebertus comes: Theoderic⁹ comes: Abo comes: Ostdagus comes: Wigmãnus comes. De parte vero Danorum in primis fratres Hemmingi Hancum & Angandeo. Deinde cæteri honorabiles inter suos viri: Offredus cognomento turdimulo & Warsteinus & Suonus & Vrmus & alius Offridus fili⁹ Heiligeni & Offredus de sconaonue & Hebbi & Aouus. Imperator vero pace cum Hẽmingo firmata & placito gñali secundum cõsuetudinem Aquisgrani habito in tres partes regni sui totidẽ exercit⁹ misit: vnũ trãs Albiã in Liuones: q & ipsos vastauit & castellũ Hohbuoki superiori anno a Vultzis destructũ in ripa Albiæ fluminis restaurauit. Alterũ in Pãnonias ad controuersias Hunorum finiendas. Tertium in Brittones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prospere gestis incolumes regressi sunt. Ipse autem interea imperator propter classem quam anno superiore fieri imperauit videndum ad † Bononiam ciuitatem maritimam, vbi eędem naues congregatę erant accessit: Pharumq; ibi ad nauigãtium cursus dirigendos antiquitus constitutam restaurauit: & in summitate eius nocturnũ ignem accẽdit: & inde ad scaldim fluuium veniens in loco qui vocatur Gand naues ad eandem classem ædificatas aspexit: & circa mediũ nouẽbrium Aquasgrani venit. Obuiauerũt ei veniẽti legati Hẽmingi regis Aouus & Hebbi munera regis & verba pacifica deferentes. Fuerũt etiã Aquisgrani aduentum eius expectantes qui de Pannonia venerunt Camzanci princeps Auarũ & Tudim & alii primores ac duces Sclauorũ circa Danubiũ habitantium: qui a ducibus copiarũ quæ in Pannoniã missæ fuerunt ad p̃ntiam principis iussi venerũt. Interea Carolus fili⁹ dñi imperatoris qui maior natu erat pridie Nonas Decẽbres diẽ obiit: & imperator Aquisgrani hyemauit.

Legati ad Nicephorũ
†Obelerius
Pax cũ Dano.
Primores Frãcorum.
Proceres Danorum.
Exercitus tres.
In Liuones.
Hunos.
Britones.
†Bolloniã.
Farus.
Gãdauum.
Legati Danorum.
Caroli filii mors.

De Hẽnungi seu Hemmingi obitu: & regni Danorũ inter heredes contẽtione & cæde. De Harioldi seu Haraldi & Ragenfredi Danorum regno. De Nicephori obitu. Michaelis successione: & legatis pacis. Classe Maurm.

rorum i Corsicam & Sardiniam aduentante. Nortmánoꝝ in Scotia strage. De pace cum Abulamo Sarrhaceno. cum Beneuentanis: cũ Vultzis & Danis.

Cap. XCVIII.

Hémingi obitus. Heredũ cædes. Nicephor⁹ obit. Michael imperator. Legati pacis. Basileum.i. regem. Bernardus. Classis maurorum. Nortmánorũ a scottis strages. Pax cũ Sarrhacenis. Beneuenta nis. Vultzis. Abbates. Eclipsis.

Ec multo post Hémingus Danorum rex defunctus nũtiatur. Cui cum Sigifridus nepos Godefridi regis & Amilo nepos Herioldi & ipsius succedere voluissent: neq; inter eos vter regnare deberet cõuenire potuisset: comparatis copiis & commisso ꝑlio ambo moriũtur. Pars tamen Amilonis adepta victoria fratres eius Harioldum & Ragenfridum reges sibi constituunt. Quã necessario pars victa secuta eosdẽ sibi regnare non abnuit. In eo ꝑlio Decẽ milia. DCCCC. XL. viri cecidisse narrant. Niceforus imperator post multas & insignes victorias in Mœsia prouincia cõmisso cum Bulgaris ꝑlio moritur: & Michael gener eius factus Imperator Legatos domini imperatoris Caroli qui ad Nicephorum missi fuerunt & Constantinopoli suscepit & absoluit: cum quibus & legatos suos direxit: Michaelem scilicet epm & Arsafium atq; Theognostũ protospatharios: & p eos pacem a Niceforo inceptam confirmauit. Nam Aquisgrani vbi ad imperatorem venerunt scriptum pacti ab eo i ecclesia suscipientes more suo id est græca lingua dixerunt imperatorem eum & basileum appellantes: & reuertendo Romam venientes in basilica sancti Petri apostoli eundem pacti seu fœderis libellum a Leone papa denuo susceperunt. Quibus dimissis imperator generali cõuentu Aqsgrani solẽniter habito Bernardũ filiũ Pipini nepotem suum in Italiam misit: & propter famam classis quæ de aphrica & de Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, walanẽ filiũ Bernardi patruelis sui cũ illo esse iussit quoadusq; rerum euentus securitatem nostris afferret. Hæc classis partim in Corsicam partim in Sardiniã venit. Classis etiã Nordmánoꝝ Hiberniam scotorum insulam aggressa commissoq; cum scottis ꝑlio parte non modica Nordmannorum interfecta turpiter fugiendo domum reuersa est. Pax cũ Abulaz rege Sarrhacenorum facta. Itẽ cum duce Beneuentanoꝝ Grimoaldo: & tributi nomine. XXV. milia solidorum auri a Beneuẽtanis soluta. Expeditio facta ad Vultzos: & ab eis obsides accepti. Harioldus & Ragenfridus reges Danoꝝ missa ad imperatorẽ legatione pacem petunt: & fratrem suum Hémingum sibi remitti rogant. Robertus abbas sancti Germani monasterii vita decessit. Iruuno quoq; prudentissimus vir loco eius successit. Hoc anno idib⁹ Maii post meridiem solis eclipsis fuit.

De legatione ad Michaelem ĩperatorẽ Cõstãtinopo. De Ludouici in cõsortium imperii assumptione. Bernardi in regnũ Italiæ. de conciliis causa reformationis ecclesiæ. De pace cum Nortmánis Danis: & de Danorum gestis. De insidiis Mauro positis & earũ vltione & strage. De Michaelis imperatoris monachatu. Leonis ĩperio & Bulgarorũ fuga. Cap. XCIX.

Legati. Ludouicus consors imperii. Bernardus rex Italiæ.

Mperator Aquisgrani hyemauit: & incipiente verna tẽperie Amalharium Treuerensem episcopũ & Petrum abbatem monasterii Nonantulas propter pacem cum Michaele imperatore cõfirmandam Constantinopolim misit. Ac deinde habito generali conuentu euocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludouicũ Aqtaniæ regem coronam illi imposuit & imperialis nominis consortem fecit: Bernardumq; nepotem suum Pipini filii sui filium Italiæ præfecit: & regem appellari iussit. Concilia quoq; eius iussu super statu ecclesiarum corrigendo

per totam Galliam ab epis celebrata sunt. Quorum vnū Magōtiæ. Alterū Remis. Tertium Turonis. Quartum Cabillonis. Quintū Arelati congregatū est: & cōstitutionū quæ in singulis factæ sunt collatio corā imperatore in illo cōuētu hita. Quas q nosse voluerit in supradictis quinq ciuitatib⁹ inuenire poterit: q̄q̄ & in archiuo palatii exemplaria illarum habeant. Missi sunt de hoc conuentu quidā Francorū & Saxonū primores trās albim fluuium ad confinia Nordmannorū: qui pacem secūdum petitionē regū illorum facerent & fratrem eorū redderent. Qui cū pari numero (Nā sexdecim erant de primatib⁹ Danorum) in loco deputato occurrissent: iuramentis vtrinq factis pax confirmata & regum frater eis redditus est. Qui tñ eo tēpore domi non erant sed ad Westarfoldā cū exercitu profecti. Quæ regio vltima regni eorū inter septētrionem & occidentem sita cōtra aquilonē Britanniæ summitatem respicit. Cuius principes ac populus eis subiici recusabant. Quibus perdomitis cū reuersi essent & fratrem ab imperatore missum recepissent: filii Godefridi regis & ex primoribus Danorū non pauci q iamdudum relicta patria apud Suecones exulabāt, comparatis vndiq copiis bellum eis intulerunt: & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra popularium turmis cōmisso plio etiam regno non multo eos labore pepulerunt. Mauris de Corsica ad Hispaniā cum multa pda redeuntibus Irmingarius comes Emporitanus in Maiorica insidias posuit & octo naues eorum cepit: in quib⁹ qngentos & eo amplius Corsos captiuos inuenit. Hoc Mauri vindicare volētes Centūcellas Tusciæ ciuitatem & Niceam prouinciæ Narbonēsis vastauerunt. Sardiniam quoq aggressi cōmissoq cū Sardis plio pulsi ac victi & multis suorum amissis recesserunt. At Michael imperator Bulgaros bello appetens haud psperis successib⁹ vtitur: ac proinde domum reuersus deposito diademate monachus efficitur. in cuius locū Leo Bardæ patricii filius imperator cōstituitur. Crumas rex Bulgarorum qui Nicephorū imperatorem ante ānos duos interfecit: & Michaelem de Mœsia fugauit secundis rebus elatus cum exercitu vsq ad ipsam Constātinopolim accessit: & iuxta portam ciuitatis castra posuit. Quem mœnibus vrbis obequitātem Leo imperator eruptione facta incautū excepit & grauiter vulneratum fugiendo sibi consulere ac in patriam turpiter redire coegit.

Concilia reformatoria
Nortmāni q nort wegi nūc dicunt
Westarfolda.
Suecones.
Insidiis capti mauri.
Centūcellæ
Nicea.
Mauri victi
Michael ip. fit mōach⁹.
Leo impat.
Crumas Bulgarus fugatur.

De Caroli magni ad superos transitu & Ludouici successoris ei⁹ gestis. & legationibus ad imperatores vltro citroq missis. Beneuentanorū tributo. Danorum regum conflictu: & Harioldi seu Haraldi confugio. Cap. C.

Cum Carolus imperator Aquisgrani hyemaret anno ætatis fere septuagesimo primo, regni autē. xlvii. subactæq Italiæ. xliii. ex quo vero imperator & Augustus appellatus est anno. xiiii. v. Kal. Februarias rebus humanis excessit. Cuius rei nuntium cum Ludouicus filius eius in Aquitania apud Theoduadum villam vbi & ipse tunc hibernabat plurimis deferentibus accepisset: tricesimo postq̄ id acciderat die Aquasgrani venit: summoq omnium Francorum consensu ac fauore patri successit, & ad suscepti regni administrationē cura conuersa primo legationes gentium quæ ad patrem venerant auditas absoluit: alias deinde simili modo ad patrem quidem missas ad se vero veniētes suscepit: inter quas præcipua fuit legatio de Constantinopoli directa. Nam Leo imperator qui Michaeli successerat dimisso Amalhario episcopo & Petro abbate qui ad Michaelem quidem missi ad se aūt venerūt, legatos suos Christophorū spathariū & Gregoriū diaconū cum eis ad dominū Carolū & p eos descriptionē & cōfirmationē pacti ac fœderis misit. Quib⁹ susceptis

Caroli magni trāsit⁹.
Ludouicus impator. II.
Legationes

atq; dimissis dominus Ludouicus legatos suos Nordbertum Regiensem epm & Richoniū Pictauiū comitē ad Leonem imperatorem ob renouandam secum amicitiam & pdictum pactum cōfirmādū direxit. Habitoq; Aquisgrani generali populi sui conuentu ad iustitias faciendas & oppssiones populoꝝ releuandas legatos ad oēs regni sui ptes dimisit. Bernardum regem Italię nepotē suum ad se euocatū muneribus donatum in regnū remisit. Cū Grimoaldo Beneuētanorum duce pactum fecit atq; firmauit eo modo quo & pater: scilicet vt Beneuentani tributū annis singulis septē milia solidū darēt. Tūc duos ex filiis suis Lothariū in Baioariā Pipinū in Aquitaniā misit. Harioldus & Regnifridus reges Danorum qui anno superiore a filiis †Godefri di victi & regno pulsi fuerunt, reparatis viribus iterum eis bellum intulerūt: in quo conflictu & Reguifridus & vnus de filiis Godefridi qui maior natu erat interfectus est. Quo facto Harioldus rebus suis diffidens ad imperatorē venit: & se in manus illius commendauit. Quē ille susceptum in Saxoniā ire & opportunū tempus expectare iussit quo ei sicut petierat auxilium ferre posset.

†Gotrici.

De expeditione Ludo. imperatoris i Danos & eorū inter se conflictu: de coniuratione in Leonē pont. max. de legatione & donis Sardorū: de foedere cum Sarrhacenis icto prius rupto. De terręmotu graui & iundatione rheni: Romanorumq; in Leo. pon. sæuitia. Cap. CI.

Vssum est ab iperatore vt Saxones & Abodriti ad hanc expeditionem ppararent: tētatūq; in illa hyeme duab⁹ vicib⁹ fi Albia trāsiri potuisset: sed mutatione subita aeris mollitie glatie fluminis resoluta negotium remansit imperfectum: donec tandē hyeme trāsacta circiter mediū fere Maiū mensem opportunū proficiscēdi tēpus adrisit. Tūc omnes Saxonici comites omnesq; Abodritorum copię cum legato impatoris Balderico sicut iussum erat ad auxilium Harioldo ferendum trans Egidoram fluuium in terram Nortmannoꝝ vocabulo Sialandiam puenīunt: & inde profecti septimo tandem die in litore Oceani castra ponūt ibiq; statiuis triduo habitis cum filii Godefridi qui contra eos magnis copiis & ducētarum nauium classe comparata in insula quadam tribus milibus a continenti separata residebant, congredi non auderēt: vastatis circūquaq; vicinis pagis & acceptis populariū obsidibus. xl. ad imperatorem in Saxoniam reuersi sunt. Ipse rex tūc tēporis in loco q dicitur padrebrunno generalem populi sui cōuentum habebat. Ibi ad eum orientalium Sclauorum primores & legati venerūt. Sed anteq̄ illuc veniret & cum adhuc domi esset allatum est ei quosdā de primoribus Romanoꝝ ad interficiendū Leonem papam in ipsa vrbe Roma conspirasse. Ac deinde cum huius causæ indicium ad pontificem esset delatum omnes illius factionis auctores illius iussu fuisse trucidatos. Qd cum moleste ferret, ordinatis tūc Sclauorum & Harioldi rebus ipsoq; in Saxonia dimisso cum ad †Franconofurd palatium venisset: Bernardum regem Italiæ nepotem suum qui & ipse cum eo in Saxonia fuerat ad cognoscendum qd nuntiabatur Romā mittit. Is cum Romam venisset ægritudine decubuit: res tamen quæ cōpererat p Geroldum comitem qui ad hoc ei legatus fuerat datus impatori significauit. Quem legati pontificis Ioannes episcopus Syluę candidæ & Theodorus nomenclator & Sergius dux subsecuti de his q̄ dn̄o suo obiicebantur per omnia imperatori satisfecerūt. Legati Sardorum de Carali ciuitate dona ferentes venerunt. Pax quę cum Abulatz rege Sarrhacenorum facta & per triennium seruata erat velut mutilis rupta: & contra eum iterum bellum susceptum est. Nordbertus episcopus & Riconius

Sialandia Nordmannoꝝ regio.

Pardebrunne.

Cōspiratio in Leonē papam.

†frācfordię

Legati Sardorum.

Fœd⁹ cum sarrhacenis violatur.

comes de Constantinopoli regressi descriptionem quod Leo imperator eis dederat detulerunt. Qui inter cætera terræmotum grauissimũ mense Augusto per continuos quinq; dies ibi contigisse retulerunt: quo & ipsius vrbis ædificia complura cecidisse & aliarum ciuitatũ populos ruinis oppressos esse testati sunt. Sed & in Gallia Santones ciuitas Aquitaniæ mense Septembri dicitur tremuisse. Rhenus fluuius alpinis imbribus auctus vltra solitum exundauit. Romani cum Leonẽ papam ęgritudine decubuisse viderent collecta manu omnia pdia quæ idem pontifex in singularum ciuitatum territoriis nouiter construxit primo diripiunt, deinde immisso igne cremant. Tum Romam ire statuunt & quæ sibi erepta q̃rebanť violenter auferre. Quo comperto Bernardus rex missa manu per Winigisum ducẽ Spoletanũ & seditionẽ illam sedauit & eos ab incepto desistere fecit: quæq; gesta erant per legatos suos imperatori nũtiauit. Terręmot⁹. Rheni excrementum. Ro. in Leonem sęuitia

De expeditione in Sorabos Sclauos. De Vasconum coniuratione subacta. De Stephano papa Remis Ludouicum conueniente: & de Legatis Hispanię. Cap.CII.

Hyeme transacta Saxones & orientales Franci expeditionẽ in Sorabos Sclauos qui dicto audientes non erãt facere iussi imperata strenue compleuerunt: & contumaciũ audaciam nõ magno labore cõpresserunt. Nam vna ciuitate expugnata quicquid in ea gente rebelli videbatur subiectione promissa cõquieuit. Vascones qui trãs garõnam & citra Pyreneũ montem habitãt propter sublatum ducem suum nomine Sigiwinũ quem imperator ob nimiam eius insolẽtiam ac morum prauitatem inde sustulerat, solita leuitate commoti coniuratione facta omnimoda defectione desciuerunt. Sed duabus expeditionibus ita sunt edomiti vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Interea dominus Leo papa anno pontificatus sui circiter. XXI. V. kal. Iunii de corpore migrauit. Stephanusq; diaconus in locũ eius electus atq; ordinatus est. Nondũq; duobus post consecrationem suam exactis mensibus q̃ maximis poterat itineribus ad imperatorem venire contẽdit: missis interim duobus legatis qui quasi pro sua consecratione imperatori suggererent. Quod vbi imperator audiuit Remis ei statuit occurrere. Missisq; obuiam his qui eum illo deducerent aduentum eius pueniens cum magno eũ ibidem honore suscepit. Qui statim imperatori aduentus sui causam insinuans celebratis ex more missarum solenniis eũ diadematis impositione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis & acceptis conuiuiisq; opipare celebratis & amicitia vicissim firmissimo robore constituta, aliisq; vtilitatib⁹ sanctæ dei ecclesiæ pro temporis opportunitate dispositis, põtifex Romam imperator Cõpendii palatiũ petiit ibi cõmoratus legatos Abodritorũ & de Hispania legatos Abdirahman filii Abulaz regis ad se missos suscepit. Completisq; ibi. XX. vel eo amplius diebus Aquisgrani ad hyemandum profectus est. Sclaui subacti. Vasconum cõiuratio. Stephanus pont. maxi.

De cã legationis Abdirahmani Sarrhaceni & iperatoris gręci: ac Harioldi Dani. De eclipsi lunę & comete, Stephaniq; põti. obitu. De porticus in imperatorẽ ruina. Lotharii in cõsortiũ iperii assumptiõe. Deq; legatis Leonis iperatoris. De Abodritorũ defectione & eius causa. & de tyrannide Bernardi regis Italiæ: & cõiurationis ei⁹ capitibus. Cap.CIII.

Legati Abdirahmã filii Abulaz regis Sarrhacenorũ de Cęsaraugusta missi pacis petẽdę gr̃a venerũt: & Cõpẽdii ab iperatore auditi Aquasgrani eũ pcedere sũt iussi. Quo cũ ipator puenisset: legatũ Leonis imperatoris de Cõstãtinopoli pro Delmaticorũ causa missum nomine Nicephorũ suscepit. Quẽ etiã ga Cadolachus ad quem illorũ Legati Hispani & Cõstãtinopolitani.

confiniũ cura pertinebat / nõ aderat: & breui tamen venturus putabatur aduentum illi⁹ iussit opperiri. Quo veniente ratio inter eum & legatum imperatoris de q̃stionibus quas idem detulit habita est. & quia res ad plurimos & Romanos & Sclauos pertinebat neq; sine illorum p̃sentia fieri posse videbatur: illo decernenda differtur. Missusq; est ad hoc cum Cadalone & p̃dicto legato ĩ Delmatiam Albigari⁹ Mirochi nepos. Legati etiã Abdirahman cum trib⁹ mensibus detenti essent: & iam de reditu desperare cœpissent remissi sunt. Filii quoq; Godefridi regis Danorũ p̃pter assiduã Herioldi infestationem missa ad imperatorem legatione pacem petunt: eamq; a se seruandam pollicentur. Sed cum hæc simulata magis q̃ veracia viderentur: velut inania neglecta sunt & auxilium cõtra eos Herioldo datum. Luna nonis Februariis hora noctis secunda defecit: & Cometes in signo Sagittarii apparauit. Interea Stephanus papa tertio postq̃ Romã venerat mense sed nondum exacto circiter. VIII. Kal. Februarii diem obiit. Cui Paschalis successor electus post completam solenniter ordinationem suam & munera & excusatoriam imperatori misit epistolam: in qua sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti pontificatus honorẽ velut impactum asseuerat. Missa tamen alia legatione pactum quod cum p̃decessoribus suis factum fuerat & secum fieri & firmari rogauit. Hanc legationẽ Theodorus nomẽclator & detulit: & ea quę petierat impetrauit. Feria quinta qua cœna domini celebratur cum imperator ab ecclesia peracto sacro officio remearet, lignea portic⁹ per quam incedebat cum & fragili materia esset ædificata, & tunc marcida & putrefacta quæ cõtignationem & tabulatũ sustinebant transtra pondus aliquod ferre non possent: incedentem desuper imperatorem subita ruina cum. XX. & eo amplius hominibus q̃ vna ibant ad terram vsq; deposuit. Qui casus cum plærosq; ex his qui simul deciderant grauiter affecisset: alli tamen nihil aliud lęsiõis intulit p̃ter q; capulo gladii quo accinctus erat imp̃ectoris pars sinistra contusa est & auris dextra in parte posteriore vulnerata: femur quoq; dextrum cuiusdam ligni põdere iuxta inguina collisum. Sed instantia medicorum qui ei curam adhibebant, summa celeritate cõualuit. Nã vicesima postq̃ id acciderat die Nouiomagum profectus venatu sese exercebat. Vnde reuersus generalem populi sui cõuentum Aquisgrani more solito habuit: in quo filium suum primogenitũ Lotharium coronauit & nõis atq; imperii sui sociũ sibi cõstituit. Cæteros reges appellatos vnum Aquitanię alterum Baioariæ p̃fecit. Conuẽtu peracto cum vosegi saltum venandi gratia peteret obuios habuit legatos Leonis imperatoris. Quos cum in Ingilenhemi palatio iuxta Magontiacam ciuitatẽ audisset: ac legationẽ eorũ non aliam esse nisi quã Nicephorus eiusdẽ ĩperatoris legatus p̃xime attulerat comperisset: celeriter absolutos dimisit & quo tẽdebat proficiscitur. Nunciataq; defectione Abodritorum & Sclaomiri: comitib⁹ tantũ qui iuxta Albim in præsidio residere solebat vt terminos sibi cõmissos tuerenẽ p legatũ mãdauit. Causa defectionis erat q; regiã potestatẽ quã Sclaomirus eaten⁹ post mortẽ Thrasconis sol⁹ super Abodritos tenebat cũ Ceadrago filio Trasconis partiri videbat. Quæ res illũ tam grauiter exacerbauit: vt affirmaret se nunq̃ post hac albim fluuium transiturũ neq; ad palatiũ venturũ. Statim missa trãs mare legatione iunxit amicitias cũ filiis Godefridi: & vt exercitus in Saxoniã trãsalbianã mitteref impetrauit. Nã & classis eorum per Albiã vsq; ad Esesfeldẽ castellũ venit: q̃ totã sturię fluminis ripã deuastauit: & Gluomus custos Normãnici limitis pedestres copias ducẽs simul cũ Abodritis terrestri itinere ad ipsum castellum accessit. Quib⁹ cũ nr̃i fortiter restitissent omissa castelli oppugnatione discesserunt. Interea cum imperator venatiõe pacta de

Legatio Danorum.

Eclipsis. Cometes. Step. papa. Paschal' põ. Paschalis epistola.

Portic⁹ seu vestibuli ruina in imperatorem.

Lotharius fit consors imperii.

Legati ĩperatoris Cõstãtinopo.

Abodritorũ defectio.

Vosego Aquasgrani reuerteret nuntiatum est ei Bernardū nepotē suū Italiæ regem quorundam prauorum hominum consilio tyrannidem meditatū, iam oēs adit⁹ quibus ad Italiā intratur, id ē exclusas, impositis firmasse psidiis: atq͡ oēs Italię ciuitates in illius verba iurasse. Q̄d ex parte verum ex parte falsum erat. Ad quos motus comprimendos cum ex tota Gallia atq͡ Germania congregato summa celeritate magno exercitu imperator Italiam intrare festinasset: Bernardus rebus suis diffidens maxime q͡ se a suis quotidie deseri videbat, armis depositis apd̄ Cabillonē se īperatori tradidit. Quem cæteri secuti nō solum armis depositis se dediderunt: verū vltro & ad primam interrogationē omnia vti gesta erant aperuerūt. Huius coniurationis principes fuere: Eggideo inter amicos regis primus: & Reginhardus camerarius eius & Reginharius Meginharii comitis filius. Cuius maternus auus Hardradus olim in Germania cum multis ex ea p̄uincia nobilibus contra Carolum imperatorē coniurauit. Erant p̄terea & alii multi p̄clari & nobiles viri: qui in eodē scelere dep̄hensi sunt: īter quos & aliqui ep̄i Anselmus Mediolanensis, & Wolfoldus Cremonensis, & Theodulfus Anrelianensis.

Bernardus tyrannidē affectat.

De sententia in coniuratos lata & eius executione. de Britonū rebelliū punitione. Irmingardis obitu. eclipsi solis. de legatis Beneuētanis & aliis auditis. Ca. CV.

Etecta fraude & coniuratione patefacta ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis imperator Aquasgrani reuertitur. Trāsacto q͡ quadragesimali ieiunio paucis post sanctū pascha diebus coniurationis auctores qui superius nominati sunt simul & regem iudicio Francorum capitali sententia cōdemnatos luminib⁹ tantum iussit orbari. Episcopos synodali decreto depositos monasteriis mancipari. Cæteros prout quisq͡ vel nocentior vel innocentior apparebat vel exilio deportari vel detondi atq͡ in monasteriis conuersari. Atq͡ his ita dispositis ipse cum maximo exercitu Britāniā aggressus / generalem conuētū Venedis habuit. Inde memoratam prouinciam ingressus captis rebellium munitionibus breui totā in suā potestatem non magno labore redegit. Nam postq̄ Nortmānus qui in ea parte solitum Britonibus morem regiam sibi vindicauerat potestatem ab exercitu imperatoris occisus est: null⁹ Brito inueniebatur qui resisteret aut q̄ imperata facere aut qui obsides qui iubebātur dare renueret. Qua expeditione completa cum imperator dimisso exercitu Andegauos ciuitatem esset reuersus: Irmingardis regina coniunx eius quā p̄ficiscens ibi ęgrotantem dimiserat duob⁹ diebus postq̄ ipse ad eā venit morbo inualescente. V. noñ. Octobris decessit. Eclipsis solis contigit. viii. Idus Iul. Imperator p̄ Rothomagum & per Ambianos & Camaracū Aquasgrani ad hibernandū reuersus cū Heristalliū venisset obuios habuit legatos Sigonis ducis Beneuentanorum dona ferentes: eumq͡ de nece Grimaldi ducis antecessoris sui excusantes. Erāt ibi & aliarū nationū legati Abodritorum videlicet ac Bornę ducis Guduscanoq͡ & Tunotianorū: qui nuper a Bulgarorū societate desciuerāt: & ad nostros fines se cōtulerant. Simul & Liude witi ducis Pannonię inferioris: qui res nouas moliēs Cadolachū comitē & marchę Foroiuliēsis p̄fectū crudelitat͡ atq͡ īsolētię accusare conabat͡. Quib⁹ ibi auditis atq͡ dimissis imperator Aquasgrani ad hyemādum p̄fectus est.

Aīaduersio in coniuratos.

In britānos

Irmingardis obitus. Eclipsis.

De Sclaomiro ad Ludo. Impa. adducto & in exiliū misso: similiter & de Lupo ī exiliū misso. Ecclesiastici stat⁹ reformatiōe. Iudith vxore īpatoris. Liude witi rebellione. Cadolachi obitu. Balderici victoria. Bornę conatib⁹. Vasconū pacatione. Harioldi seu Haraldi Dani in Daniā profectione. Cap. CVI.

Sclaomir Abodritorum rex ob cuius perfidiam vlciscēdam exercitus Saxonū & orientalium Francorum eodem anno trans Albiā missus fuerat, per pfectos Saxonici limitis & legatos imperatoris q exercitui pērant, Aquasgrani adductus est. Quem cum primores populi sui qui simul iussi venerant multis criminibus accusarent & ille rationabili defensione sibi obiecta refellere non valeret: exilio condemnatus est: & regnū Ceadrago Thrasconis filio datum. Simili modo & Lup⁹ Cētulli misco: qui cū Berugario Tolosę & Warino Aruerni comite eodem āno plio conflixit: in quo & fratrem Garsandum singularis amētiæ hoiem amisit & ipse nisi sibi fugiendo cōsuluisset ppe interitum fuit: cū in cōspectū imperatoris venisset ac de pfidia cuius a memoratis comitibus immaniter accusabat se purgare nō potuisset: & ipse temporali est deportatus exilio. Conuentus Aquisgrani post natalem domini habitus: in quo multa de statu ecclesiarum & monasteriorum tractata atq ordinata sunt: legibus etiam capitula quædam pernecessaria quia deerant conscripta atq addita sunt. Quo peracto imperator inspectis plærisq nobilium filiabus Huelpi comitis filiam nomine Iudith duxit vxorem. Itemq conuentus mense Iulio apud Ingilenheim palatiū habitus. Exercitus de Italia in pannoniā ppter Liudewiti rebellionem missus. Verū reb⁹ parū prospere gestis infecto pene negotio regressus est: & Liudewit⁹ superbia elatus legatos quasi pacem petendo ad imperatorem misit conditiones quasdā pponens: ad quarū concessionē ea q iuberent se facturum pollicebatur. Quas cū imperator nō recipet aliasq ei p suos legatos pponeret: pmanendū sibi in inchoata pfidia velut optimū iudicans missis circūquaq legatis vicinas iuxta se gentes ad bellum sollicitare curauit. Tunocianorum quoq populum qui dimissa Bulgarorū societate ad imperatorē venire ac ditiōi ei⁹ se pmittere gestiebat, ne hoc efficeret ita intercepit ac falsis psuasionibus illexit, vt omisso qd facere cogitabat psidię illius soci⁹ & adiutor existeret. Exercitu vero de Pānonia reuerso Cadolach dux Foroiuliēsis febre correptus in ipsa marcha decessit. Cui cū Balderic⁹ eēt subrogat⁹, & in Carātinorum regione q ad ipsi⁹ curā ptinebat fuisset īgress⁹: obuiū ibi habuit Liudewiti exercitū. Quē iuxta Drauū fluuiū iter agentē pua manu aggressus plib⁹ interfecit & auertit: & de illa puincia fugauit. Borna vero dux Delmatię cū magnis copiis ad Colapiū fluuiū Liudewito ad se veniēti occurrēs in prima cōgressione a Guduscanis deseritur: auxilio tñ ptorianorū suorū ptect⁹ euasit. Periit in eo plio Dragamos⁹ socer Liudewiti: q ī exordio defectiōis relicto gño Bornę se cōiūxerat. Guduscani domū regressi iterū a Borna subigūt. At Liudewit⁹ occasionē nact⁹ cū valida manu Decēbrio mēse Delmatiā ingress⁹ ferro & igni cūcta deuastauit. Cui cū Borna se penitus imparem cōspiceret: oīa sua castellis īclusit & ipē cū delecta manu nūc a tergo nūc a latere insistens Liudewiti copias & noctu & interdiu quacūq poterat lacerauit. Neq eū in sua puincia īpune versari pmisit. Ad extremū graui dāno affectum regiōe sua coegit excedere: trib⁹ hoīm milibus de exercitu illi⁹ interfectis & trecētis vl' eo ampli⁹ camelis captis pter sarcinas & spolia diuersi gñis direpta. Quę qliter gesta fuerint p legatos suos īpera'ori nūtiare curauit. At in ptib⁹ occiduis Pipinus imperatoris filius iussu patris Vasconiam cum exercitu ingressus sublatis ex ea seditiosis totam eā puinciam ita pacauit: vt nullus in ea rebellis aut inobediens remansisse videretur. Harioldus quoq iussu īperatoris ad naues suas p Abodritos reduct⁹ in patriā qsi regnū ibi acceptur⁹ nauigauit. Cui se duo ex filiis Godefridi qsi vna cū eo regnū habituri sociasse dicuntur: aliis duobus patria expulsis. Sed hoc dolo factum

Sclaomir⁹ rex ī exiliū mittitur. Lupus exulat.

Ludouicus impera. Iudith vxorē duxit. Liudewiti rebellio.

Bornę conatus.

Vasconum pacatio. Harioldus Danus in Daniam pficiscitur.

putatur. Imperator conuentu dimisso primo Crucimacum, deinde Bingiam veniens: secunda aqua Confluentem vsque per Rhenum nauigauit: inde Arduennam venandi gratia proficiscitur: venatorio quoque exercitio more soleni ibidem exacto Aquasgrani ad hyemandum reuertitur.

De expeditione in Liudewitũ Bornę consilio. Berę in singulari pugna oppressione. Liudewiti in castellum receptione. de foedere cum Abulamo icto & rupto: de Nortmannis piraticis a Flãdris & Sequanę ostiis pulsis: Aquitanniã vero prędatis: pestilentia tetra: Aeris & imbrium intemperie graui & eclipsi lunę. Cap. CVII.

Ense Ianuario conuentus ibidem habitus: in quo de Liudewiti defectione deliberatũ est vt tres exercitus simul ex trib⁹ partibus ad deuastandam eius regionem atque ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primo per legatos, deinde ipse veniens quid sibi facto opus esse videretur suggessit. In eo conuentu Bera comes Barcinonę qui iam diu fraudis & infidelitatis a vicinis suis insimulabatur: cum accusatore suo equestri pugna confligere conatus vincitur. Cumque vt reus maiestatis capitali sententia damnaretur: parsum est ei misericordia imperatoris: & Rothomagum in exilium deportatus est. Transacta hyeme vt primum herba pabulum iumentis præbere potuit: tres illi exercitus contra Liudewitum mittũtur. Quorum vnus de Italia per Alpes Noricas, alter per Carãtanorum prouinciam, tertius per Baioariam & Pannoniam superiorem intrauit: & duo quidem, id est dexter & sinister tardius ingressi sunt: eo quod vnus Alpium trãsitu hostium manu resistente prohibebatur. Alter & longitudine itineris & Drauo fluminę quod traiiciendum erat impediebatur. Medius autem qui per Carantanos intrabat: quanquam in tribus locis ei resisteretur feliciore vsus fortuna ter hoste superato Drauo etiã transmisso celerius ad loca destinata peruenit. Contra hęc Liudewitus nihil molit⁹ munitione tantum castelli quod in arduo monte construxerat se suosque continuit: & nec belli nec pacis vel per semetipsum vel per legatos vllũ cũ eis sermonẽ habuisse dicitur. Exercitus vero postquam in vnũ conuenerunt, totam pene regionẽ ferro & igni deuastantes haud vllo graui damno accepto domum reuersi sunt. Is tamen qui per Pannoniã superiorem iter fecerat in trãsitu Draui fluminis ex locorum & aquarum insalubritate soluti ventris incommodo grauiter affectus est: & pars eius nõ modica hoc morbo consumpta est. Ii tres exercitus de Saxonia & orientali Francia & Alemãnia & Baioaria quoque atque Italia congregati sunt. Quibus domum reuersis Carmolenses qui circa Sanum fluuium habitabant & Foroiuliensibus pene contigui sunt Baldrico se se dediderunt. Idem & pars Carantanorum quæ ad Liudewiti partes a nobis defecerat facere curauit. Foedus inter nos & Abulamũ regem Hispaniæ constitutũ: & neutrę parti satis proficuũ consulto ruptum: bellumque aduersus eum susceptũ est. In Italico mari octo naues negociatorum de Sardinia ad Italiam reuertentium a piratis captæ ac demersæ sunt. De Nortmãnia vero tredecim piraticę naues egressæ, primo in Flandrensi littore prædari molientes ab his qui in pręsidio erant repulsæ sunt: vbi tamen ab eis propter custodum incuriam aliquot casæ viles incensę & paruus pecoris numerus abactus est. In ostio Sequanæ similia tentantes resistentibus sibi littoris custodibus quinque suorum interfectis irritę recesserũt. Tandem in Aquitanico littore prosperis vsi successionibus vico quodam qui vocatur Bundium ad integrum depopulato cum ingẽti præda ad propria reuersę sunt. Hoc anno propter iuges pluuias & aerem nimio humore solutum magna incommoda contingerunt. Nam & homi-

Liudewiti i castellum receptio.

Foedus cũ Abulamo.

Nortmãni a Flandrẽsibus depręhensi.

m.v.

Pestilentia. nũ & boũ pestilentia tam immanis longe lateq; grassata est: vt vix vlla pars totius re
Anni intẽperies. gni Francorum ab hac peste immunis atq; intacta posset inueniri. Frumẽta quoq; &
legumina imbrium assiduitate corrupta vel colligi non poterant vel collecta compu
trescebãt. Vinum etiam cuius paruus prouẽtus eodẽ anno fuit / propter caloris ino
piam acerbum & insuaue ficbat. In quibusdã vero locis de inundatiõe fluminũ aquis
in plano stagnantibus autumnalis satio ita impedita est: vt penitus nihil frugum an
Eclipsis lunæ. te vernã temperiem seminaretur. Luna defecit. VIII. Kal. Decemb. hora noctis secun
da. Imperator post actum Carisiaci conuentum autumnalemq; venationem ex more
completam Aquasgrani reuersus est.

De bello in Liude witũ & Hispanos consultatione: de cõfirmata regni inter filios
diuisione. Pontificis legatis. Bornę obitu. Leonis ĩperatoris cęde: Fortunati epi fuga.
Lotharii Hymenęis. Ludouici ĩpatoris in cõiurationis conuictos clemẽtia: de reb⁹
Danicis. Sclaomiri aut Sclaomiris obitu. de ãni itẽperie & hyemis aspitate. Ca. CVIII

Onuentus mense Februario Aquisgrani habitus: & in eo de bello
De bello cõsultatio. Liude witico tractatũ: ac tres exercitus ordinati qui futura æstate
perfidorum agros per vices vastarent. Simili modo de marcha
Hispana cõstitutũ: & hoc illi⁹ limitis prefectis imperatũ. Iterum
Nouiomagum. q; conuentus mense Maio Nouiomagi habendus condictus est
comites q illuc venirent deputati. Eo dominus imperator post fe
sti paschalis expletionem per Mosam nauigauit: ibiq; cõstitutam
annis superioribus atq; conscriptam inter filios suos regni partitionem recensuit: ac
iuramentis optimatũ qui tunc adesse poterant confirmauit. Susceptisq; ibidem Pa
Legati Paschalis põ. schalis Romani pontificis legatis Petro videlicet Centumcellensi episcopo & Leone
nomenclatore: eisdemq; celeriter absolutis, comitibus etiam qui aderãt ad expeditio
nem Pannonicam destinatis ipse paulolum ibidem remoratus Aquasgrani reuersus
est: & post paucos dies per Arduennam iter faciẽs Treueros ac Mettos venit: indeq;
Rumerici castellum petens reliquum æstiui caloris & autumni dimidium exercita
tione venatoria in Vosegi saltu atq; secretis exegit. Interea Borna dux Delmatiæ
Borna obit atq; Lyburniæ ex hac luce migrauit: & petente vniuerso populo atq; ipso etiam
imperatore consentiente nepos illius nomine Ladislaus successor ei constitutus est.
Leo imperator cæsus. Allatum est & de morte Leonis Constantinopolitani imperatoris: q conspiratione
quorundam optimatum suorum & pręcipue Michaelis comitis domesticorum in ip
so palatio sit interemptus. Qui suffragio ciuium & pretorianorũ militum studio in
Fortunati epi fuga. fulas imperii suscepisse dicitur. Fortunatus patriarcha Gradensis cum a quodam
presbytero suo nomĩe Tyberio apud imperatorem fuisset accusatus q Liude witum
ad perseuerãdum in perfidia qua cœperat hortaretur: eumq; ad castella sua munien
da artifices & murarios mittendo iuuaret: & ob hoc ad palatium ire iuberetur: pri
mo velut iussionẽ impleturus in Istriam profectus est. Inde simulato reditu ad Gra
dum ciuitatem nullo suorũ præter eos cũ quibus hoc tractauerat suspicante nactus
occasionẽ clã enauigauit: veniẽsq; Iaderam ciuitatẽ Delmatię Ioãni pfecto puinciæ
illius fugę suę causas aperuit. Qui eũ statim naui impositũ Constantinopolim misit.
Medio mense Octobrio cõuentus gñalis apud Theodonis villã magna populi Fran
corũ frequẽtia celebrat: in quo dñs Lotharius primogenit⁹ dñi ĩpatoris Ludouici
Irmingardẽ Hugonis comitis filiã solẽni more duxit vxorẽ. Illuc ẽt legati sanctę Ro
manę ecclesię Theodorus primicerius ac Florus sup ista cũ magnis venere muneri
bus. Affuerũt & comites in eodem conuentu iam de Pannonia regressi: q depopulata

desertorum & Liudewito adherentium vniuersa regione cum nullus eis copiam pugnandi fecisset, domũ regressi sunt. Eminuit in hoc palatio piissimi imperatoris misericordia singularis: quam ostẽdit super eos qui cum Bernardo nepote suo in Italia contra caput & regnum suum coniurauerunt. Quibus ibi ad praesentiam suam venire iussis non solum vitam & membra concessit verum etiam possessiones iudicio legis i fiscum redactas magna liberalitate restituit. Adhalardum quoq; de Aquitania vbi exulabat euocatum Corbiae monasterii vt prius fuerat abbatem ac rectorem esse iussit. Cum quo & Bernardum fratrem eius reconciliatum eidem monasterio reddidit. Completisq; his quae ob regni vtilitatem inchoauerat & sacramento quod apud Nouiomagum pars optimatum iurauerat generaliter consummato, ipse Aquasgrani reuertitur: filium autem Lotharium post nuptias ritu solenni celebratas ad hyemandum Warmatiam misit. De parte Danorum omnia quieta eo anno fuerunt: & Harioldus a filiis Godefridi in societatem regni receptus. Quae res tranquillum inter eos huius temporis statum fecisse putatur. Sed quia Ceadragus Abodritorum princeps perfidię & cuiusdam cum filiis Godefridi fictae societatis notabatur: Sclaomir ęmulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam venisset aegritudine decubuit: pceptoq; baptismatis sacramẽto defunctus est. Autunnalis satio iugitate pluuiarum in quibusdam locis impedita est: cui hyems in tantum prolixa successit & aspera: vt nõ solum minores riui ac mediocres fluuii verũ ipsi maximi ac famosissimi amnes Rhenus videlicet ac Danubius Albisq; ac Sequana caeteraq; p Galliã atq; Germaniam oceanum petentia flumina adeo solida glacie stringerentur: vt tricenis vel eo amplius diebus plaustra huc atq; illuc commeantia velut pontibus iuncta sustinerent. Cui⁹ resolutio nõ modicũ villis iuxta Rheni fluẽta cõstitutis dãnũ itulit.

Ludouici i coniuratos pietas.

Harioldus in partẽ regni recept⁹.

Sclaomiri obitus.

Anni intẽperies.

Hyems asperima.

De cespite prodigiose sublato. Sabellicus tamen arborem dicit in fine ennea. viii. & de aggere pdigiose eiecto: de winnigisi ducis monachatu & obitu. Ludouici poenitentia publica. Liudewiti ad Sorabos perfugio & pfidia. De castro a Saxonibus ędificato. de gestis in Hispania: expeditione in Britones. Lotharii in Italiam missione. Pipini nuptiis: & legatis orientalibus. Cap.CLX.

IN regione Thuringorũ quodã in loco iuxta flumen cespis longitudine pedum quinquagenum latitudine quatuordenum altitudine sesquipedali de terra sine manibus & praecisus & sublatus est & ab eo loco in quo sumptus est vigintiquinq; pedũ spatio distãs inuentus est. Item in parte orientali Saxonię quae Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco iuxta lacum qui dicitur Aruseus in modũ aggeris terra intumuit: & limitem vnius leucae lõgitudine porrectũ sub vnius noctis spatio absq; humani operis molimine ad instar vallis subrexit. Winnigisus dux Spoletanus iam senio cõfectus habitu sęculari deposito monasticę conuersationi se mancipauit. Ac non multo post tactus corporis infirmitate decessit. In cuius locum Suppo Brixię ciuitatis comes substitutus est. Dominus imperator consilio cum episcopis & optimatibus suis habito fratribus quos inuitos tonderi iussit reconciliatus est: & tã de hoc facto q̃ etiã de his quę erga Bernardum filium fratris sui Pipini necnon & his quae contra Adhalardum abbatem vt supra dictum est, & fratrem eius Gualachum gesta sunt, publicam cõfessionem fecit & poenitentiam egit. Quod tamen in eodem conuẽtu quem eodem anno mense Augusto Attiniaci habuit in praesentia totius populi peregit: in quo quicquid similiũ rerũ vel a se vel a patre suo factum inuenire potuit: summa deuotione emẽdare curauit.

Cespes mirus mire sublatus.

Agger prodigiose erectus.

Winigisus fit monachus obitq;

Suppo dux

Confessio Ludouici impatoris.

Exercitus de Italia propter Liudewiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est. Ad cuius aduentum Liudewitus Sciscia ciuitate relicta ad Sorabos quę natio magnam Delmatiæ partem obtinere dicitur, fugiendo se contulit: & vno ex ducibus eorum a quo receptus est per dolum interfecto ciuitatem eius in suam redegit ditionem. Misit tamen ad exercitum imperatoris legatos suos: quib⁹ ad eius pręsentiam se venire velle promisit. Saxones interea iussu imperatoris castellum quoddam trans Albiam in loco cui Delbenda nomen est ædificant: depulsis ex eo Sclauis qui illud prius occupauerant: præsidiumq; Saxonum in eo positum est cōtra incursiones illorum. Comites marchæ Hispanicę trās Sicorim fluuiū in Hispaniam profecti vastatis agris & incensis compluribus villis & capta non modica præda regressi sunt. Simili modo post æquinoctium autumnale a comitibus marchę Britannicę in possessionem cuiusdam Britonis qui tunc rebellis extiterat nomine Wihomarci expeditio facta: & omnia ferro & igni vastata sunt. Peracto cōuentu q Attiniaci habebatur, dominus imperator venandi gratia Arduennam petiit: Lotharium vero filium suum in Italiam misit. Cū quo Walachū monachū propinquū suū fratrem videlicet Adhalardi abbatis & Gerungum ostiariorum magistrum vna direxit: quorum consilio & in re familiari & in negotiis ad regni commoda pertinentibus vteretur. Pipinum autem in Aquitaniam ire præcepit. Quem tamen prius filiam Teutberti comitis Matricensis in coniugium fecit accipere: & post nuptias celebratas ad occiduas partes proficisci. Ipse vero peracta autumnali venatione trans rhenum ad hyemandum in loco qui Franconofurd appellatur profectus est: ibiq; generali conuentu cōgregato necessaria queq; ad vtilitatem orientalium partium regni sui pertinentia more solēni cum optimatibus quos ad hoc euocare iusserat tractare curauit. In quo conuentu omnium orientalium Sclauorum id est Abodritorum, Soraborum, Vultzorum Bohemiorum, Moramorum, Prędecentorū & in Pannonia residentium Auarum legationes cum muneribus ad se directas audiuit. Fuerūt in eodem conuentu & legationes de Normannia tam de parte Harioldi q̄ filiorum Godefridi. Quibus omnib⁹ auditis ac dimissis ipse in eodem loco constructis ad hoc opere nouo ædificiis sicut dispositum habuerat hyemauit.

Liudewiti ad Sorabos fuga perfidiaq;.

Hispaniæ res.

Expeditio i Britones.

Lotharius.

Pipinus.

Orientaliū legati.

De conuentu orientalibus Francis indicto, disceptatione fratrum duorum de regno Vultzorum. Accusatione passiua Ceadragi Abodritorum principis. Lotharii Romam accessione: & insignium imperii susceptione. Drogonis rectoratu. Liudewiti morte. De Theodorii & Leonis primi apud papam officii excęcatione & capitali supplicio: & de authoris ei⁹ per imperatorem inquisitione. De Paschalis purgatione suspecta. Ceadragi & Harioldi Compendium vsq; accessu. de prodigiis & anni intemperie & pestilentia. Cap. CX.

Ense Maio couuentus in eodem loco habitus: in quo non vniuersi Franciæ primores: sed de oriētali Francia atq; Saxonia Baioaria Alemannia atq; Alemāniæ contermina Burgundia & rheno adiacentibus regionibus adesse iussi sunt. In quo inter cæteras barbarorum legationes quæ vel iussæ vel sua sponte venerūt, duo fratres videlicet Vultzorum controuersias inter se de regno habētes ad præsentiam imperatoris venerunt: quorum nomina sunt Milegastus & Celeadragus. Erant iidem filii Liubi regis Vultzorum: qui licet cum fratribus suis regnum diuisum teneret, tamē propterea q maior natu erat ad eum totius regni summa pertinebat. Qui cum commisso cum orientalibus Abodritis prælio in

Orientalis Francia.

Vultzorū fratrum disceptatio.

teriſſet,populus Vultzorum filium eius Milegaſtum quia maior natu erat regem ſi bi conſtituit.Sed cum is ſecundum ritum gentis commiſſum ſibi regnum parum di gne adminiſtraret:illo abiecto minori fratri regium honorem deferũt.Quam ob cau ſam ambo ad præſentiã imperatoris venerũt:quos quũ audiſſet:& gẽtis volũtatẽ ꝑ niorẽ in iunioris fratris honorẽ agnouiſſet:ſtatuit vt is delatã ſibi a populo ſuo pote ſtatẽ haberet:ambos tñ muneribꝰ donatos & ſacramento firmatos in patriã remiſit. Accuſatus eſt in eodẽ placito apud iperatorẽ Ceadragus Abodritorũ princeps ꝗ ſe erga partẽ Frãcorũ parũ fideliter ageret:& ad imperatoris pſentiã iã diu venire diſ ſimulaſſet.Propter qd ad eũ legati directi ſunt:cũ quibꝰ ille iterũ quoſdam ex primo ribus gentis ſuæ ad imperatorem miſit: perꝗ illorum verba promiſit ſe ad proximũ hyemis tempus ad illius præſentiam eſſe venturum. Lotharius vero cum ſecundum patris iuſſionem in Italia iuſtitias faceret:& iam ſe ad reuertendum de Italia præpa raret:rogante Paſchali papa Romam venit:& honorifice ab illo ſuſceptus in ſancto paſchali die apud ſanctum Petrum & regni coronam & imperatoris atꝗ Auguſti no men accepit.Inde Papiam regreſſus mẽſe Iunio ad imperatorem venit.Qui cum im peratori de iuſtitiis in Italia a ſe partim factis partim inchoatis feciſſet indicium:miſ ſus eſt in Italiam Adhalardus comes palatii:iuſſumꝗ eſt:vt Mauringũ Brixię comi tem ſecum aſſumeret & ĩchoatas iuſtitias perficere curaret. Drogonem fratrem eiꝰ ſub canonica vita degentem rectorem cõſtituit Mettenſis eccleſię clero eiuſdem vr bis conſentiente atꝗ eligẽte: eumꝗ ad põtificatus gradum cẽſuit promoueri.In eo dem conuentu tẽpus & locus alterius conuentus habendi cõdictus eſt:nouember vi delicet menſis & Compendii palatium.Peractoꝗ placito & dimiſſis primoribus cũ imperator iam inde digredi ſtatuiſſet,allatũ eſt ei de interitu Liude witi:ꝗ relictis So rabis cũ in Delmatiã ad Liude wiſlum auunculũ Bornæ ducis perueniſſet:& aliquã tum temporis cum eo moratus fuiſſet:dolo ipſiꝰ eſſet interfectus.Nũtiatum eſt etiã Theodorum ſanctę Romanæ eccleſiæ primicæriũ & Leonem nomẽclatorem generũ eius in patriarchio Lateranẽſi primo excæcatos ac deinde fuiſſe decollatos:& hoc eis ob hoc contigiſſe ꝗ ſe in omnibus fideliter erga partes Lotharii iuuenis imperatoris agerent.Erant & qui dicerent vel iuſſu vel conſilio Paſchalis pontificis rem fuiſſe ꝑ petratam, ad qd explorandũ ac diligenter inueſtigandum miſſi ſunt Adalungus ab bas monaſterii ſancti Vedaſti & Hunfridus comes Curiẽſis.Sed anteq̃ illi fuiſſent ꝑ fecti venerunt legati Paſchalis pontificis Ioannes epiſcopus ſyluę candidæ & Benedi ctus archidiaconus ſanctæ ſedis apoſtolicę rogantes imperatorem vt illam infamiam a pontifice auferret qua ille in memoratorum hominum necem conſenſiſſe crede batur.Quibꝰ cum ille iuxta ꝗ ratio poſtulabat reſpõdiſſet eoſꝗ dimiſiſſet:prędictos legatos ſuos ad inueſtigandam rei veritatem ſicut prius diſpoſuit,Romam ire præ cepit.Ipſe vero reliquum æſtatis tẽpꝰ in pago Warmacenſi ac deinde in arduenna ſyl ua tranſigens:peracta autumnali venatione ad Kal.Nouemb.ſicut condixerat Com pendium venit.Legati Romam venientes rei geſtę certitudinem aſſequi non potue runt:qa Paſchalis põtifex & ſe ab huius facti cõmunione cũ magno epiſcoporum nu mero iureiurando purificauit:& interfectores prædictorum hominum quia de fami lia ſancti Petri erant ſummopere defendens,mortuos velut maieſtatis reos condem nauit iureꝗ cæſos pronunciauit:atꝗ ob hoc cum prædictis qui ad eum miſſi fuerãt legatis Ioannem Syluæ candidæ epiſcopum & Sergium Bibliothecariũ,Quirinum quoꝗ ſubdiaconum ac Leonem magiſtrum militum ad imperatorem miſit. Qui cũ tam per illos q̃ per ſuos legatos de ſacramento pontificis & excuſatione reorum com

Ceadragus accuſatur.

Lotharius Ro.venit.

Drogo rector Mettẽ ſis eccleſiæ.

Liude witi mors. Theodori Leoniſꝗ interitus.

Paſchalis purgatio ſuſpecta.

perisset nihil sibi vltra in hoc negotio faciendum ratus, memoratum Ioãnem episcopum & socios eius ad pontificem dato conuenienti respõso remisit. Ceadragus Abdritorum princeps pollicitationibus suis adhibens fidem cum quibusdam primoribus populi sui Compendium venit: dilatiõq; per tot annos aduentus sui rationem coram imperatore non improbabiliter reddidit. Qui licet in quibusdam causis culpabilis appareret tamen propter merita parentum suorum non solum impunitus verum muneribus donatus ad regnum redire permissus est. Venerat & Harioldus de Normannia auxilium petens contra filios Godefridi qui eum patria pellere minabãtur. Ob cuius causam diligentius explorandã ad eosdem filios Godefridi Theotharius & Ruodinandus comites missi fuerũt: qui & causam filiorum Godefridi & statũ totius regni Nordmannorum diligenter explorantes aduentum Harioldi praecesserunt: & imperatori omnia quae in illis partibus comperire potuerunt patefecerunt. Cum quibus & Ebbo Remorum archiepiscopus qui consilio imperatoris & auctoritate Romani pontificis praedicandi gratia ad terminos Danorum accesserat aestate praeterita: & multos ex eis ad fidem veniẽtes baptizauerat: regressus est. Hoc anno prodigia quaedam extitisse narrantur. in quibus praecipua fuerunt: in Aquensi palatio terraemotus: & in territorio Tullensi iuxta villam Commerciacum puella quaedam annorũ fere duodecim ab omni cibo per decem menses abstinẽs: & in Saxonia in pago qui vocatur Fiuhsazi viginti tres villae igne coelesti concrematę & fulgura fere noaq; interdiu de coelo cadentia: & in territorio † Comensi Italiae ciuitatis in vico Grabadona in ecclesia sancti Ioannis Baptistę imago sanctae Mariae puerum Iesum suo gremio continens ac magorum munera offerentium in absidia eiusdem ecclesiae depicta & ob nimiam vetustatem iam pene abolita tanta claritate per duorum dierum spatia effulsit vt omnem splendorem nouae picturae suae venustatis pulchritudinem cernentibus penitus vincere videretur. Magorũ tñ imagines preter munera quae offerebant minime claritas illa irradiauit. & in multis regionibus fruges grãdinis vastatione deletae atq; in quibusdam locis simul cum ipsa grãdine veri lapides atq; ingentis ponderis decidere visi. Domus quoq; de coelo tactę homiesq; ac caetera animalia passim fulminum ictu praeter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia atq; hominum mortalitas quae per totam Frãciam immaniter vsquequaq; grassata est: & innumeram hominum multitudinem diuersi sexus & aetatis grauissime saeuiendo consumpsit.

Ceadragus Cõpendiũ venit. — Harioaldi petitio. — Nordmãni Dani. — Ebbo fidem Danis praedicat. — Prodigia. — Terremot⁹ — Puellae inedia. — Igne coelesti cremata — †Cõmẽtẽsi. — Picturę subitus splendor. — Grandinis vis. — Pestilentia.

De Bulgarorum regis legatione. hyemis asperitate. Lunę eclipsi. Supponis & Paschalis obitu. Eugenii electione. Lotharii gratulatione. Britonica expeditione. Michaelis imperatoris legatis. Venetorum patriarcha: cõsultatione super imaginum e templis deletione. De Abodritorum querela in Bulgaros: de comitibus Spoletanis. Vasconum strage: & ducũ captione per insidias. De Ro. per Lotharium correctione: & glaciei e coelo casu. Cap. CXL

Ex vero Bulgarorũ velut pacis faciẽdę gratia legatos ad imperatorẽ cũ literis misit. Quos ille cũ audisset ac literas quę allatę fuerãt legissetrei nouitate non immerito permotus ad explorandum diligẽtius insolitę & nũq; prius in Frãciam venientis legatiõis causam Machelinũ quẽdã de Baioaria cũ ipsis legatis ad memoratũ regẽ Bulgarorum direxit. Interea hyems aspera valdeq; plixa facta est: quę

Bulgarorũ reg. legatio — Hyems prolixa.

non solum cætera animalia verum etiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Luna defecit pridie No. Mart. hora noctis secunda. Suppo dux Spoletan⁹ decessisse nuntiatur. Interea legati Romani pontificis Romam regressi eundem valida infirmitate detentum ac morti proximum inuenerunt. Qui etiam paucis post aduentum illorum exactis dieb⁹ vita decessit: in cuius locum cū duo per contentionē populi fuissent electi: Eugenius archipresbyter tamen tituli sanctę Sabinę vincente nobilium parte subrogatus atq; ordinatus est. Cuius rei nuntium cū Quirinus subdiaconus vn⁹ ex his qui priori legatiōe fungebant̄ ad imperatorē detulisset, cōuentu circiter. VIII. Kal. Iulii pronunciato atq; Compendii habito ipse ad Britannicam expeditionem per se faciendam animo intento Lotharium filium imperii socium Romam mittere decreuit: vt vice sua functus ea quę rerum necessitas flagitare videbatur cum nouo pōtifice populoq; Romano statueret atq; firmaret. & ille quidem ad hæc exequēda post medium augustum in Italiam profectus est: imperator vero iter quod in Britāniā facere parauerat propter famem quæ adhuc prævalida erat vsq; ad initium autumni aggredi distulit. Tum demum adunatis vndiq; omnibus copiis Redonas ciuitatem terminis Britanniæ contiguam venit: & inde diuiso in tres partes exercitu suo duobus scilicet partibus filiis suis Pipino & Ludouico traditis: tertiaq; secum retenta Britanniam ingressus totam ferro & igni deuastauit. Consumptisq; in hac expeditione quadraginta vel eo amplius dieb⁹: acceptis quoq; a perfido Britonum populo quos iperauerat obsidib⁹: ad Rothomagēsem ciuitatē vbi cōiugē se opperiri iusserat ad. XV. Kal. decēb. reuersus est. Nā & illuc legatos Michaelis imperatoris qui ad eū mittebantur sibi occurrere iussit. Cum quibus & Fortunatus patriarcha Veneticorum regressus ad eius venit præsentiam. Sed legati imperatoris literas & munera deferentes pacis confirmandæ causa se missos esse dicentes pro Fortunato nihil locuti sunt. Inter cætera tamen ad legationem suam pertinentia quædam de imaginū veneratione protulerunt: propter quæ se Romam ire atq; apostolicæ sedis præsulem consulere debere dixerunt. Quos cū legatione eorum audita ac responso reddito absolueret: Romam, vt se velle dicebāt, ducere iussit. Fortunatum etiam de causa fugę ipsius percontatus ad examinandum eum Romano pontifici direxit: ipse Aquisgrani vbi hyemare statuerat profectus est. Quo cum venisset & ibi natalē domini celebrasset: allatum est ei q; legati Bulgarorum essent in Baioaria. Quibus obuiam mittens ipsos quidem vsq; ad tempus cōgruum ibidem fecit opperiri. Cæterum legatos Abodritorum qui vulgo Prædenecenti vocantur & contermini Bulgaris Daciā Danubio adiacentem incolunt, qui & ipsi aduentare nuntiabantur, illico venire permisit. Qui cum de Bulgarorū iniqua infestatione quererentur: & contra eos auxilium sibi ferri deposcerent, domum ire atq; iterum ad tempus Bulgarorum legatis constitutum redire iussi sunt. Suppone apud Spoletum sicut dictum erat defuncto eundem ducatum Adalhardus comes palatii qui iunior vocabatur accepit. Qui cum vix quīq; menses eodē honore potit⁹ eēt correptus febre decessit. Cui cū Moringus Brixiæ comes successor esset electus: nūtio honoris sibi deputati accepto lecto decubuit: & paucis interpositis diebus vitā finiuit. Aeblus & Asinarius comes cū copiis Vasconum ad Pampilonem missi cum peracto iam sibi iniūcto negotio reuerterentur, in ipso Pyrenei montis iugo perfidia montanorum in insidias deducti ac circunuenti capti sunt & copiæ quas secum habuere pene vsq; ad internecionem deletæ: & Aeblus quidem Cordubam missus: Asinarius vero eorum misericordia qui eum ceperant, quasi qui consanguineus eorum esset domum redire permissus est. Lotharius vero

Eclipsis lunæ.
Obit⁹ Supponis.
Paschalis.
Eugenius papa.
Lotharius Ro. it.
Pipinus Redōas venit.
Britones victi.
Legati Michaelis & Venetorū.
De imaginū sanctoꝝ deletione.
Legati Bulgarorum.
Legati Abodritorum.
Adalhard⁹ comes Spoletanus.
Aeblus & Asinarius ī īsidiis capti

iuxta patris mandatum Romam profectus ab Eugenio põtifice honorifice suscipit. Cui cum iniuncta sibi patefaceret, statum populi Romani iamdudum quorundam p uersitate præsulum deprauatum memorati pontificis beniuola assensione ita correxit: vt omnes qui rerum suarum direptione grauiter fuerãt desolati de receptiõe bonorum suorum quæ per illius aduentum deo donãte prouenerat, magnifice sint cõsolati. Hoc anno paucis ante solstitium æstiuale diebus in territorio Augustidunensi aere in tempestatẽ subita mutatione cõuerso ingens fragmẽtum ex glacie simul cũ grandine decidisse narratur. Cuius longitudo quindecim latitudo septem crassitudo duos pedes habuisse dicitur.

Lotharius Ro. corrigit.

Fragmẽtũ glaciei decidit superne

De Bulgarorum legatione audita. de astu & perfidia ac cæde Britanni hominis seditiosi. de legatis Danorum. de puellæ stupẽda abstinentia ab omni alimento & instaurata comestione. Cap. CXII.

Sacro paschali festo solenniter Aquisgrani celebrato arridente et verna temperie imperator venandi gratia Nouiomagũ profectus legatos Bulgarorum circa mediũ Maium Aquasgrani venire præcepit. Nam tũ illuc reuerti statuit habiturus ibi cõuentum quem de Britannia regressus eo se tempore ibidem habere velle optimatibus indicauerat. Quo cũ peracta venatione fuisset reuersus, Bulgaricam legationẽ audiuit. Erat enim de terminis ac finibus inter Bulgaros ac Frãcos constituendis. Affuerunt in eodem conuentu pene omnes Britanniæ primores: inter quos & Wihomarcus: qui perfidia sua & totam Britanniã conturbauerat: & obstinatione stultissima ad memoratam expeditionem ibidẽ faciendã imperatoris animũ prouocauerat. Tandem saniori vsus consilio ad fidem imperatoris, vt ipse dicebat, venire non dubitauit. Cui cum imperator & ignosceret: & muneribus donatum vna cum cæteris gentis suę primorib⁹ domum ire permitteret: promissam fidem vt prius consueuerat gentili perfidia commutauit: vicinos suos incendiis & direptionibus in quantum potuit infestare non cessans donec ab hominibus Lamberti comitis in domo propria circumuentus atq; interfectus est. Imperator vero audita Bulgarorum legatione per eosdem qui ad eum missi fuerãt legatos regi eorum missis literis prout videbatur respõdit: dimissoq; conuentu in Vosegum ad Rumericum montẽ venandi gratia profectus filium suum Lotharium ex Italia regressum ibiq; ad se venientem suscepit. Ac peracta venatione Aquasgrani rediens generalem populi sui conuentum more solenni mense Augusto habuit: in quo cõuentu inter cæteras legationes quæ de diuersis partibus venerunt etiam filiorum Godefridi de Nordmannia legatos audiuit: ac pacem quam iidem sibi dari petebant cum eis in marcha eorũ mense Octobrio confirmari iussit. Completisq; omnibus negotiis quæ ad illius conuentus rationem pertinere videbãtur, Nouiomagum cum filio maiore secessit: minorẽ vero filium suum Ludouicum in Baioariam direxit. Ipse autem autumnali venatione completa circa hyemis initiũ Aquasgrani reuersus est. In territorio Tullẽsi iuxta Cõmerciacũ villam puella quædam annorum circiter duodecim post sacram cõmunionẽ quam in pascha de sacerdotis manu sumendo perceperat, primo pane, deinde aliis oĩbus cibis & potib⁹ abstinẽdo intãtũ ieiunasse phibet: vt nulla penit⁹ corporis alimẽta pcipiẽs sine omni victus desyderio plenũ triennii cõpleuerit. Cœpit aũt ieiunare anno incarnatiõis Dñicę. DCCC. XXIII. sicut in ipsi⁹ anni descriptiõe superi⁹ annotatũ est. & hoc ãno id est. DCCC. XXV. circa Nouẽbris mẽsis initiũ pacto ieiunio escam sumere ac more cæterorum mortalium manducando viuere cœpit.

Legati Bulgarorum.

Wihomarci Britanni astus & perfidia.

Cædes.

Legati filiorũ Godefridi Nordmãni.

Puellę inedia.

De Bulgarí postulatis. Cõsultatiõe super bello in Sarracenos suscipiẽdo. Legatorum auditione. Ceadragi a suis accusatione. Harioldi cũ vxore & liberis baptizatiõe Baldrici de Bulgaris denũtiatione. de organorũ artifice. Aizonis sceleribus & fuga de Abodritorũ legatis & rectoribus remissis. de reliquiis sancti Sebastiani ad abbatẽ sancti Dionysii missis: & miraculis innumeris ad earũ præsentiã factis. de Cœnobii sancti Germani apud Parrhisios abbate & ædificatore. Cap. CXIII.

Vm regi Bulgarorum legati sui quid egerint renuntiassent: iterũ eum quẽ primo miserat ad imperatorẽ cũ literis remisit rogans vt sine moræ interpositione terminorũ definitio fieret: vel si hoc non placeret suos quisq; terminos sine pacis fœdere tueretur. Cui imperator quia fama erat Bulgarorum regẽ a suo quodã optimate aut regno pulsum aut interfectum, respondere distulit: illoq; expectare iusso propter famæ certitudinẽ comperiendam Bertricũ palatii comitẽ ad Beldricũ & Geroldum comites & Auarici limitis custodes in Carantanorum prouinciam misit. Qui cum reuersus nihil certi super iis quæ fama vulgauerat reportasset: imperator legatum ad se vocatum sine literis remeare fecit. Interea Pipinus rex filius imperatoris, vt iussus erat cũ suis optimatib⁹ & Hispanici limitis custodib⁹ circiter Kal. Febru. Aquasgrani (nã ibi tũc impator hyemauerat) venit. Cũ qbus cũ de tuẽdis cõtra Sarracenos occidẽtalium partium finibus esset tractatum atq; dispositum: Pipinus in Aquitaniã regressus æstatem deputato sibi loco trãsegit: imperator vero medio mẽse Maio Aquisgrani egressus circiter Kal. Iul. ad Ingilenheim venit: habitoq; ibi conuentu non modico multas & ex diuersis terrarum partibus missas legationes audiuit & absoluit: inter quas præcipua cæterisq; præminens erat legatio sanctæ sedis apostolicæ Romanæ videlicet ecclesiæ: qua fungebant Leo Centumcellensis episcopus & Theophilactus nomẽclator: & de partibus trãsmarinis Dominicus abbas de monte Oliueti: legati quoq; filiorum Godefridi regis Danorum pacis ac fœderis causa directi: & de Sclauorum regionibus quidã Abodritorum primores Ceadragũ ducem suum accusantes. Accusabatur & Tungo vnus de Soraborum primorib⁹ q; & ipse dicto audiens non esset. Quorum vtriq; denũciatum est: q; si medio Octobrio ad imperatoris generalem cõuentum venire distulissent condignas perfidiæ suę pœnas esse daturos. Venerunt & ex Britonum primorib⁹: quos illius limitis custodes adducere voluerunt. Eodem tempore Harioldus cum vxore & magna Danorũ multitudine veniens Magontiacum apud sanctum Albanum cum his quos secum adduxit baptizatus est: multisq; muneribus ab imperatore donatus per Frisiam qua venerat via reuersus est. Veritus autem piissim⁹ imperator ne ob tale factum negaretur ei habitatio soli naturalis, dedit ei quendam comitatum in Frisia cuius vocabulũ est Ruistri: quo se suosq; si necessitas exigeret tuto recipere posset. Baldricus vero & Geroldus comites ac Pannonici limitis præfecti in eodem conuentu affuerunt & adhuc de motu Bulgarorum aduersus nos nil se sentire posse testati sunt. Adduxit vero Baldricus domino imperatori presbyterũ quẽdã Georgiũ nõie bonæ vitæ hoĩem qui se pmitteret organũ more posse Gręcorũ cõponere. Quẽ iperator grãtãter suscepit: & qa deus illi q̃ añ se insitata erãt regno Frãcorũ attribuebat gratias actiões reddidit: ac Tãculso sacrorũ scriniorũ plato cõmẽdauit: publicisq; stipẽdiis curare iussit & ea q̃ huic operi necessaria forẽt pparare mãdauit. Cõdictoq; ac pnũciato ad mediũ Octobriũ gñali cõuentu cæteris oĩbus more solẽni absolutis ipse trãs rhenũ ad villã q̃ Saltz vocat cum suo conuẽtu pfectus est. Ibiq; ad eũ legati Neapolitanorũ venerũt

Bulgari postulata.

Cõsultatio contra Saracenos.

Legati plurimi.

Ceadragus accusatur.

Harioldus cũ vxore & liberis baptizatur.

Baldrici legatio. Geor. pbr. organorũ artifex.

Aizonis fuga & scelera — atq; inde accepto responso ad sua regressi sunt. Ibi ad eius notitiã perlatũ est de fuga ac perfidia Aizonis: quomodo fraudulenter Ausonã ingressus, & a populo illo quem dolo deceperat recept⁹ totam ciuitatem destruxit: castella eiusdem regionis quæ firmiora videbantur cõmuniuit: missisq; ad Abdiramam regem Sarracenorum fratre suo auxilium quod petebat iussu eiusdẽ regis contra nostros accepit. Sed imperator licet huius rei nuntium grauiter ferret: nihil tamen inconsulte gerendum iudicans consiliariorum suorũ aduentum statuit opperiri. Transactaq; autumnali venatione ad Kalen. Octobris. per Menum fluuium vsq; ad Franconofurd secunda aqua nauigauit: inde ad Ingilinhaim medio octobrio veniẽs generalem ibi vt condictum erat populi sui cõuentũ habuit: in quo & Ceadragũ Abodritorum ducem necnõ & Tunglonem quĩ apud eum perfidię accusabantur audiuit: & Tunglonẽ quidem accepto ab eo filio eius obside domũ redire permisit. Ceadragũ vero cęteris Abodritis dimissis secũ retinuit: missisq; ad populum Abodritorum legatis si eum vulgus regnare vellet perquirere iussit. Ipse autem Aquasgrani vbi hyemare cõstituerat profectus ẽ. Cumq; legati quos ad Abodritos miserat reuersi nuntiassent variã gentis illius super rege suo recipiendo sententiã: meliores tamẽ ac præstantiores quosq; de illi⁹ receptione cõcordare: acceptis ab eo quos imperauit obsidibus in regnũ suũ eũ fecit restitui. Dũ hęc aguntẽ Hilduinus abbas beati Dionysii monasterii Romã monachos petitionis suæ baiulos ad Eugeniũ sanctę sedis Romanę misit præsulem: flagitãs ossa beatissimi Sebastiani martyris sibi transmitti. Cuius desyderio dominus apostolicus satisfaciens per prędictos missos sacratissimi Christi militis misit exuuias: q̃ religiosissime a prędicto viro exceptę. V. Idus decemb. atq; interim cũ loculo vectatorio, vt allatę sunt, iuxta corpus beati Medardi positę. Quibus ibi consistentib⁹ tanta signoꝝ ac prodigiorũ multitudo claruit: tanta virtutũ vis in omni genere sanitatum per diuinam gratiã in nomine eiusdem beatissimi martyris enituit: vt a nullo mortaliũ eorũdem miraculorũ aut numerus cõprehẽdi aut varietas verbis valeat enuntiari. Quorum quędã tanti stuporis esse narrantur vt humanę imbecillitatis fidẽ excederẽt: ni si certũ esset dominũ nostrũ Iesum Christũ pro quo idem beatissimus martyr passus esse dignoscitur, omnia quæ vult facere posse per diuinã omnipotẽtiã: in qua illi omnis creatura in cœlo & in terra subiecta est. Ipse autẽ venerabilis abbas præfatus Hilduinus inter plurima q̃ ei augustali benignitate cõmissa fuerãt monasteria habebat pcurationẽ cœnobii nobilis in prospectu vrbis Suessoꝝ: quod Clothari⁹ quondã rex Francorũ filiusq; ei⁹ Sigebertus in honorẽ beatissimi Medardi cõfessoris Christi magnis cõstruxerant sumptib⁹: in quo & eius sacratissima tumulauerãt mẽbra. Simili modo pdictus abbas post decessum †Irminonis regebat locũ sancti Vincẽtii leuitę & martyrꝭ i suburbano vrbis Parrhisiacę: vbi ptõsus Christi cõfessor German⁹ requiescit qd Childebert⁹ rex quõdã Frãcorũ inclytus frater pdicti regis Clotharii ędificauit.

(margin: Abodritoꝝ rectores remissi. — Reliquię sancti Sebastiani. — Miracula. — †Irminonis Cœnobii S. Vincentii nũc sctĩ Germani abbas & ædificator.)

De motu Hispanico cõpsso: & Aizõis scelerib⁹: Abumarnani ibidẽ grassatiõe. pdigiis cę lestib⁹. Danorũ: ac Bulgaroꝝ motib⁹. paparũ obitibus: legatis imatoris Grecis: & Tralatione corporũ beatorũ Marcellini & Petri p Hemardũ. Cap. CXIIII.

Imperator Helisacharem presbyterũ & abbatem & cum eo Hildebrandũ atq; Donatũ comites ad motus Hispanicę marchę cõponẽdos misit. Ante quorũ aduẽtũ Aizo Sarracenorũ auxilio fret⁹ multa eiusdẽ limitis custodibus aduersa intulit: atq; assiduis incursionibus in tantũ fatigauit: vt quidã illoꝝ relictis quę tueri debuerãt castellis recederẽt. Defecit ad eum & filius Bera: nomine Willemũ

(margin: Helisachar Legatus. Aizonis facinora.)

dus necnõ & alii complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iunctiq; Sarracenis ac Mauris Ceritaniam & Vallensem rapinis atq; incendiis quotidie infestabant. Cumq; ad sedandos ac mitigandos Gothorum atq; Hispanorum in illis finibus habitantium animos Helisachar abbas cum aliis ab imperatore missus multa & propria industria & sociorum consilio prudenter administrasset: Bernardus quoq; Barcinonæ comes Aizonis insidiis & eorum qui ad eũ defecerant calliditati ac fraudulentis machinationibus pertinacissime resisteret: atq; eorum temerarios conatus irritos efficeret: exercitus a rege Sarracenorum Abdiramano ad auxiliũ Aizoni ferendum missus Cęsaraugustam venisse nunciatur. supra quem Abumarnam regis propinquus dux constitutus ex persuasionibus Aizonis haud dubiã sibi victoriã pollicebatur. Contra quem imperator filium suum Pipinum Aquitaniæ regem cũ immodicis Frãcorum copiis regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factũ esset: nisi ducũ desidia quos Francorum exercitui præfecerat, tardius q̃ rerũ necessitas postulabat is quem ducebant ad marcham venisset exercitus. Quæ tarditas in tantum noxia fuit: vt Abumarnam vastatis Barcinonensium ac Gerundẽsium agris villisq; incensis, cunctis etiam quæ extra vrbes inuenerat direptis, cũ incolumi exercitu Cæsaraugustam se prius reciperet q̃ a nostro exercitu vel videri potuisset. Huius cladis præsagia credita sunt visæ multoties in coelo acies: & illi terribiles nocturnę coruscationis in aere discursus. Imperator autem duobus conuentibus habitis vno apud †Niumagã propter falsas Horici filii Godefridi regis Danorum pollicitationes, quibus se illuc ad imperatoris pręsentiã venturum promiserat. Alterum apud Compendium: in quo & annua dona suscepit: & iis qui ad marcham Hispanicã mittendi erãt quid vel qualiter agere deberent imperauit. Ipse intra Compendium & Carisiacum cæteraq; iis vicina palatia vsq; ad hiberni temporis initium conuersatus est. Interea reges Danorum filii videlicet Godefridi Herioldum de consortio regni eiicientes Nordmannorum finibus excedere compulerunt. Bulgari quoq; Sclauos in Pannonia sedentes misso per Drauum nauali exercitu ferro & igni vastauerunt: & expulsis eorum ducibus Bulgaricos super eos rectores constituerunt. Eugenius papa mense Augusto decessit: in cuius locum Valentinus diaconus a Romanis electus & ordinatus vix in pontificatu vnum mensem compleuit. Quo defuncto Gregorius presbyter tituli sancti Marci electus sed non prius ordinatus est q̃ legatus imperatoris Romam venit & electionem populi qualis esset examinauit. Legati Michaelis imperatoris de Constantinopoli ad imperatorem quasi propter foedus confirmandum missi septembrio mense Compendium venerunt. Quos ille ibi benigne receptos, & audiuit, & absoluit. Ipso tempore Hemardus sui temporis prudentissimus virorum sanctæ deuotionis incitatus ardore Romam misit: & corpora sanctorum Marcellini & Petri annuente papa in Franciam fecit trãsuehi: & valde decenter in proprio territorio propriisq; sumptibus recondidit. Quorum meritis hactenus ibi dominus multa operatur virtutum miracula.

Abumarnami grassatio.

Prodigia.

†Nouiomagum.

Danorum motus.

Bulgarorũ motus.

Papę.

Legati.

Marcellini & Petri corpora delata

De animaduersione in duces Hispanicæ expeditionis: & in Baldricum Foroiuliẽsem. de legatis ad Michaelem imperatorem missis: & a pontifice missis. de Danorum inter se motibus: & cum Francis quos castris exuerunt: & de eiusmodi facti deprecatione & purgatione. De Bonifacii comitis egregio facinore. de Lunæ eclipsi: & prodigio coelesti. Cap.CXV.

Onuentus Aquisgrani mēse Februario factus est: in quo cū de multis & aliis causis tum praecipue de his q̄ in marcha Hispanica contigerūt, ratio habita: & legati qui exercitui praeerant culpabiles inuēti: & iuxta merita sua honorū amissione mulctati sunt. Similiter & Baldricus dux Foroiuliēsis cū propter eius ignauiā Bulgarorū exercitus terminos Pannoniae superioris impune vastasset: honorib⁹ quos habebat priuat⁹ & marcha quā solus tenebat inter quatuor comites diuisa est. Halitgarius Camaracensis episcopus & Aufridus abbas monasterii Nonantilę Cōstantinopolim missi & a Michaele impatore, sicut ipsi inde reuersi retulerūt, honorifice suscepti sunt. Imperator Iunio mēse ad Ingelinheim villā venit: ibiq; p aliquot dies placitū habuit. In quo cū de filiis suis Lothario & Pipino cū exercitu ad marchā Hispanicā mittendis consilium iniisset: & id quomodo fieret ordinasset: missos etiā Romani pontificis Quirinum primicerīū ac Theophilactum nomenclatorem qui ad eū illo venerant audita illo⃥ legatione dimisisset: ad villā † Franconofurd profectus est: ibiq; aliquādiu moratus Wormatiā venit: atq; inde Theodonis villā perrexit: de quo loco Lothariū filiū suum cum magnis Frācorum copiis ad Hispanicam marchā direxit. Qui cum Lugdunum venisset consedit: opperiens nuntium qui se de Sarracenorum aduētu faceret certiorem. In qua expectatione cū Pipino fratre colloquitur: & cōperto q; Sarraceni ad marcham venire aut timerēt aut nollent: redeunte ad Aquitaniam fratre ipse ad patrem Aquasgrani reuertitur. Interea cum in finibus Nordmānorum tam de foedere inter illos & Francos confirmando q̄ de Herioldi rebus tractādum esset: & ad hoc totius pene Saxoniae comites simul cum marchionibus illo conuenissent: Herioldus rerum gerendarum nimis cupidus cōdictam & per obsides firmatam pacem accensis ac direptis aliquot Normannorū villis rupit. Quod audientes filii Godefridi contractis subito copiis ad marchā veniunt: & nostros in ripa Egidorę fluminis sedentes ac nihil tale opinantes transito flumine adorti castris exuunt eisq; in fugam actis cuncta diripiunt: ac se cum omnib⁹ copiis suis in sua castra recipiunt. Deinde inito consilio vt vltionē huius facti praeuenirent: missa legatione ad imperatorē q̄ inuiti & quāta necessitate coacti id fecerint exposuerūt: se tamen ad satisfactionem esse paratos: & hoc in imperatoris esse arbitrio qualiter ita fieret emendatum vt de reliquo inter partes pax firma maneret. Bonifacius comes cui tutela Corsicę insulae tunc erat comissa assumpto secum fratre Berchario necnō & aliis quibusdam comitibus de Tuscia Corsicam atq; Sardiniā parua classe circūuectus, cum nullum in mari piratam inuenisset in Aphricam traiecit; & inter Vticā & Carthaginē egressus innumerā incola⃥ multitudinē subito cōgregatā offendit: cū qua & praeliū cōseruit & quinquies vel eo amplius fusam fugatamq; pfligauit: magnaq; Aphrorū multitudine prostrata, aliquantis etiam sociorū per temeritatē amissis in naues suas se recepit: atq; hoc facto ingētē Afris timorē icussit. Luna Kal. Iul. primo diluculo in occasu suo defecit. Similiter & VIII. Kal. Ian. id est in natali dñi media nocte obscurata est. Ferunt in regione Vasconię trās Garōnā fluuiū in pago Aginēsi annonā de cęlo pluisse similē frumēto sed paululū breuiora ac rotūdiora grana habere. De qua domio impatori allatū est ad Aquigraneñ palatiū. Impator circa festum sancti Martini Aquasgrani ad hyemādū venit: ibiq; positus totū hiberni tp̄is spaciū in diuersis conuentibus ob necessaria regni negotia congregatis impendit.

Baldricus.

Legati.

† Francfordiam.

Res Danicę tractantur.

Dani Gallos castris exuunt.

Danorum deprecatio.

Bonifacii comitis bonū facinus.

Lunę eclipsis.

Prodigia.

De terręmotu & vēti violētia, de falso Danici motus rumore, de impatoris exercitatione: & historię repetendę ratione & auctoribus. Cap. CXVI.

Post exactam hyemē in ipso sancto quadragesimali ieiunio paucis ante sanctū pascha dieb⁹ Aquisgrani terręmotus noctu factus: ventusq; tā vehemēs coortus vt non solum humiliores domos verūetiam ipsam sanctę dei genitricis basilicam quam capellam vocant tegulis plumbeis tectam nō modica ex parte denudaret. Imperator vero in diuersis occupationibus vsq; ad Kal. Iulii Aquisgrani moratus tandē ad generalem conuentum Warmatię habendum cum comitatu suo mēse Augusto statuit proficisci. Sed priusq̄ inde promoueret nūtium accepit Normānos velle transalbianam Saxonię regionem inuadere: atq; exercitum eorum qui hoc facturus esset, nostris finibus appropinquare. Quo nuntio cōmotus misit in omnes Franciæ partes: & iussit vt cum summa festinatione tota populi sui generalitas post se in Saxoniā veniret indicans: simul velle se apud Nouesiū medio circiter Iulio Rhenum transire. Sed vbi vana esse comperit quæ de Normannis fama consperserat: sicut prius dispositum habebat medio mēse Augusto Warmatiā venit: ibiq; habito generali conuentu & oblata sibi annua dona more solenni suscepit: & legationes plurimas quæ tam de Roma & Beneuento q̄ de aliis longinquis terris ad eum venerāt audiuit atq; absoluit. Lotharium quoq; filium suum finito illo cōuentu in Italiam direxit: ac Bernardum comitem Barcinonę qui eatenus in marcha Hispaniæ præsidebat camerarium in palatio suo constituit. Aliis etiā causis quæ ad illius placiti cōpletionem pertinere videbantur congruo modo dispositis atq; completis: populoq; ad sua ire dimisso: ipse ad autumnalis venationis exercitationem in Franconofurd villā profectus est. Qua transacta ad hyemandum Aquasgrani reuersus est: vbi festū sancti Martini ac festiuitatem beati Andrææ apostoli necnō & ipsum sacrę dominicę natiuitatis diem cū magna lętitia & exultatione celebrauit. Verū nūc parūper retrocedamus. Nam dū studuimus gesta gloriosi Caroli Augusti continuare omisimus primordia huius clarissimi imperatoris Ludouici dilucidare: sed hoc nobis videt alterius libri initio cōgruum fore. Quod q̄uis fiat præpostero ordine tamē cōtinuabunt prima vltimis omissis plurimis in medio iam prælibatis: quæ tamē suo loco substringentur paucis. Nam virtus adeo glorioso principi coaluerat: vt q̄uis pluribus pulsatus (vt in sequentibus patebit) malis tam domesticis scilicet q̄ externis, nullo tamē deo custode pectus eius inuincibile potuit iniuriarum pondere frangi. Vni tantum modo ab ęmulis ascribebatur culpę subcubuisse: eo q; nimis clemens esset. Nos autē cum apostolo dicamus talibus. Dimittite illi hāc iniuriam. Sed hæc vtrum vera sint nec perlegens quisq; scire poterit. Porro quæ scripsi vsq; ad tempora imperii Frācorum: Adhemari nobilissimi monachi & deuotissimi relatione addidici: qui ei coęuus & cōnutritus est. Posteriora autem quia ego rebus interfui palatinis quæ vidi & comperire potui stilo contradidi.

Terręmot⁹ Ventus vehemens.

Nortmānorū Danorū motus.

Historiæ repetitio & repetitiōis cā

Ludouici imperatoris virtus.

Nota qb⁹ auctoribus historia scripta sit.

FINIS LIBRI QVARTI.
SEQVITVR LIBER QVINTVS.
IN QVO ACTA CAROLI MAGNI ET LUDOVICI ALTIVS REPETVNTVR.

De Caroli magni regis ac imperatoris clarissimi pietatis studio: Pyrenei iu-
gi superatione: infausto ob insidias reditu. Hildegardę partu. Prefectorum
constitutione, deq; priuilegio sancti Germani de Pratis nunc dicti: & alio
dono. Cap. I.

AMOsissimus regũ nullisq; suo tẽpore postponendus Ca
rolus cum post obitum paternum fratrisq; Carlomanni
infaustum occubitũ populi regniq; Francorũ suscepisset
vnicum gubernaculũ: inuincibile sibi arbitratꝰ affore sa
lutis prosperitatisq; suffragiũ, si ecclesię paci cõcordiaeq;
adminiculãs pacificos quidẽ sub vnione fraterna arctiꝰ
vinciret: rebelles aequa seueritate ꝓcelleret: necnõ & oppꝛ̃
sis a Paganis opem ferret: sed & ipsos Christiani nomĩs
ĩimicos ad agnitionẽ cõfessionẽq; veritatꝭ quoquo mõ ꝑ
duceret. His igiť conatibus regni sui auspicia dedicans:
& Christo tuenda & corroborãda cõmittẽs postq̃ res Frã
ciae prout libuit & vtile iudicauit deo annuente cõposuit, ad Aquitaniã transiit re-
cidiua bella meditantem: & Hunoldo quodã tyrãno auctore iãiamq; in arma ruentẽ
bello aggressus est. Eiꝰ ergo terrore coactꝰ est idem Hunoldus & Aquitaniã linquere
& fugae subsidio vitã delitescendo atq; oberrando seruare. His peractis & rebus tam
publicis q̃ priuatis pro opportunitate dispositis reliquit Hildegardam nobilissimã
piissimãq; reginã in villa regia: cuius vocabulũ est Casinogilus gemina grauidã pro
le: & transiit Garonnã fluuiũ Aquitanorũ et Vasconũ conterminum: quã regionẽ iã
dudum in deditionẽ susceperat Lupo principe se & sua eius nutui dedẽte. Ibidẽ etiã
quae opportunitas vtilitasq; dictauit explicitis statuit pyrenei montis superata diffi
cultate ad Hispaniã pergere: laborantiq; ecclesiae sub Sarracenoꝝ acerbissimo iugo
Pyrenei altitudo & difficultas. CHRISTO fautore suffragari. Qui mons cũ altitudine coelũ pene contingat: asperi
tate cautiũ horreat: opacitate syluarũ tenebrescat: angustia viae vel potius semitę cõ
meatũ nõ modo tãto exercitui sed paucis admodũ pene intercludat: CHRISTO tñ
auxiliante ꝓspero est emensus itinere. Neq; enim regis animus deo nobilitante gene
Pompeius Annibal. rosissimus vel impar Pompeio vel segnior esse curabat Annibale: qui cum magna sui
suorumq; fatigatione & perditione iniquitatẽ huiꝰ loci olim euincere curarũt. Sed
hanc facilitatẽ trãsitꝰ, si dici fas est, foedauit hostis insidus: incertusq; fortunę ac ver
tibilis successus. Dum enĩ quae agi potuerunt in Hispania peracta essent: & prospero
itinere reditum esset: infortunio obuiante extremi quidã in eodem monte regii cae-
Hildegardę partus. si sunt agminis. Quorũ quia vulgata sunt noĩa dicere supersedi. Rediens ergo repe-
rit coniugẽ Hildegardã binã edidisse prolem masculinam. Quorũ vnus immatura
morte pręreptus ante pene mori q̃ sub luce viuere coepit. Alter prospero euentu ma
terno fusus vtero infantilibus nutriebatur impendiis. Nati sunt autẽ anno incarna
Anni salutꝭ tionis domini nostri Iesu Christi septingẽtesimo septuagesimo octauo. Sed eum qui
viuidam promittebat qualitatem cum per baptismatis sacramentum renasci conti-
gisset Ludouicum vocitari patri placuit eiq; regnum qđ sibi nascendo dicauerat con
Ludouicus tradidit. Sciens porro rex sapiẽtissimus atq; perspicacissimus Carolus regnũ esse ve
Regnum. luti corpus quoddã: & nũc isto nunc illo incommodo iactari nisi consilio & fortitudi
ne velut quibusdam medicis sanitas accepta tutetur: episcopos quidem modo quo
decuit sibi deuinxit. Ordinauit autem per totam Aquitaniã comites abbatesq; nec-
Vassi. non alios plurimos quos Vassos vulgo vocant, ex gente Francorum: quorum prudẽ

tiæ & fortitudini nulla calliditate nulla vi obuiare fuerit tutum: eisq; commisit curam regni prout vtile iudicauit: finium tutamen villarumq; regiarum ruralem prouisionem: & Bituricę ciuitati primo Humbertum, paulo post Sturmunũ prefecit comitem. Porro Pictauis Abbonẽ. Petragoricis autem Widbodũ. Sed & Aruernis Iteriũ necnõ Wallagię Bullũ: sed & Tholosę Corsonẽ: Burdegalis Siguinũ. Albigẽsib⁹ vero Haimonẽ: porro Lemouicis Rotgariũ. Quibus rite peractis Ligerim cũ reliquis trãsmeauit copiis: & Lutetias q̃ alio noĩe Parrhisii vocanť sese recepit. Tũc eius adiit pñẽtiã venerabilis Rotbert⁹ abbas cœnobii sãcti Vincẽtii sanctiq; Germani: petẽs quatinus preceptum emunitatis ipsius ecclesiæ quod olim dominus Pipinus genitor eius fecerat ipse sua benignitate confirmaret. Quod nõ solũ fecit sed etiã nouũ sua præceptione descriptum sigillo suę regiæ maiestatis firmauit. Est aũt huiusmodi.

Praefectorũ constitutio

Lutetiæ.

CArolus gratia dei rex Francorũ & Longobardorũ atq; patricius Romanorũ omnibus episcopis abbatibus comitib⁹ seu iuniorib⁹ nostris. Si opportuna bñficia ad loca sanctarũ ecclesiarũ vel sacerdotib⁹ prestare nõ desinimus hoc pculdubio ad æternã nobis beatitudinẽ retribuendã profuturũ cõfidimus. Igiť cognoscat magnitudo seu vtilitas vestra qualiter venerabilis vir Rotbertus abbas de basilica sancti Vincentii vel domini Germani vbi ipse ptonsus corpore requiescit clementiã regni nostri accessit: & preceptũ domini & genitoris nostri bonę memorię Pipini regis nobis oñdit relegendã. vbi repperim⁹ insertũ qualiter pter nomẽ dñi beneficiũ pstitisse cognosciť: vt annis singulis quocũq; in regno nostro negociãtes ipsi⁹ sancti loci pergere velint sicut ipse Rotbert⁹ abbas mercari videť, tã ad luminaria cõparanda q̃ pro reliqua necessitate discurrentes: tam extra Ligerim q̃ citra vel in Burgundia etiã in Aquitania vel in Prouincia seu in Francia necnõ & in Austria: quocũq; in regna Christo ppitio nostra pgere voluerint nullũ theloneũ vel de sarcinis aut de carricatione neq; de nauigio vel de qualibet redhibitiõe exinde ad partem fisci nostri missi abbatis discurrentes persoluere quicq̃ debeãt. Propterea presenti precepto decernimus (quod perpetualiter mansurũ esse iubemus) vt nõ per vllos portus neq; per ciuitates tã Virodomo q̃ Aurelianis vel Ambianis neq; in Traiecto neq; ĩ Dorstade vel Neomago neq; per oẽs pontes vel ad sanctam Maxentiam siue Parrhisius seu Ambianis neq; in Burgũdia vel in pago Trecassino, neq; in Senonico vel per omnes ciuitates vbicũq; in nostro ppitio Christo regno aut pagis vel territoriis theloneus exigať nec de nauali vel de carrali neq; de saumi seu de trana euectiõe vel Rotaticum vel pontaticũ nec pulueraticũ nec salutaticũ nec cispitaticũ vel vllam redhibitionẽ quã fiscus noster exinde possit sperare: nec vos aut iuniores vel successores nostri ab eisdem requiratis seu exigatis: sed omnia hęc propter nomẽ domini ipe abbas vel successores eius seu memorata ecclesia sancti Vincentii vel domini Germani habeãt in dultum: vt ad luminaria ipsius sancti loci proficiat in augmentis. Adiugimus etiam theloneum illum quem Gerhardus comes apud Villam nouam in curte sancti Germani visus fuit recipere: quia in nostrũ rediit ius: vt deinceps ad partem sancti Germani ipse theloneus cum omni integritate in nostra eleemosyna ad luminaria ipsius sanctę ecclesię recipiatur absq; alicuius refragatione. Quam vestra auctoritate sancti pontifices nostri ac proceres perpetuis temporib⁹ valituram manu propria signatione nostri sigilli studuimus roborare. Data. VI. kal. Aprilis anno. XI. regni nostri: & quinto patriciatus nostri. Actũ Haristallio in palatio: redintegratũ vero Parrhisiis.

Priuilegiũ & imunitas sancti Germani de Pratis.

Neomagũ qd & Nouiomagum

Contulit & gloriosus rex Carolus ecclesię prædictorum sanctorum tali infra scripto aliud beneficium.

Carolus gratia dei rex Francorum & Longobardorum ac patricius Roma-
nus omnibus fidelibus nostris praesentibꝰ & futuris. Quicquid locis vene-
rabilibus ob amorem domini et opportunitatē seruorum dei beniuola deli-
beratione concedimus: hoc nobis ad aeternam beatitudinem vel remedium animae
nostrae pertinere confidimus. Quapropter compertum sit omnium vestrorum ma-
gnitudini qualiter donamꝰ ad monasterium sancti Germani quod est prope Parrhi-
siorum ciuitatem constructum: vbi ipsius preciosum corpus quiescit humatum: qđ
Donatio noua. venerabilis vir Robertus abbas in regimine habere videtur: donatumq̃ ad eundem
sanctum locum & fratribus ibidem degentibꝰ esse volumus: hoc est villam nostram
nuncupatam Madriolas in pago Milidunensi super fluuium Sequanae cum omni in-
tegritate ad eam pertinente vel aspiciente sicuti a longo tempore & nunc iuste & ra-
tionabiliter ad eandem visum est pertinuisse: vel sicut moderno tempore Autbertꝰ
comes per nostrum beneficium tenere videtur: id est cum terris, domibus, aedificiis,
accolis, mancipiis, vineis, campis, syluis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus
mobilibus & immobilibus: & portum qui est intra pagum Senonicum & Milidunen-
sem a Balsiaco villa p̄fati sancti Germani vsq̃ monasteriolū sancti Mauritii ex vtraq̃
ripa fluminis Sequanę cuiuscūq̃ sit terra: ita vt nullꝰ inibi portū vl' aquā habeat nisi
iā dicta ptās almi Germani: neq̃ Theloneū aut Rotaticū seu Vultaticū seu pistaticū
ripaticū vl' salutaticū cuiq̃ accipere liceat: mercatū quoq̃ oīaq̃ ex oībꝰ qcqd dici aut
nominari pōt ad integrū ad ipm sanctū locū eiusq̃ rectoribꝰ ac monachis a die p̄nti
tradimꝰ ꝑpetualiter possidēdū. Propterea hāc p̄ceptionē auctoritatis nr̄ę cōscribere
iussimꝰ ꝑ quā oīno statuētes decernimꝰ ꝙ circa ipm abbatē vel rectores ipsiꝰ ecclīę ꝑ-
petualiter volumꝰ eē mā͂suꝝ: vt nullꝰ de iudiciaria ptāte aut de pte fisci nr̄i aut q̄liscū-
q̃ ꝑsona de p̄dicta villa Madriolis vel qcqd ad eā attinet ipm abbatē vel monachos in
eodē monasterio cōsistētes ingetare vel cōtra ratiōis ordinē ꝑ calūniā ingerere p̄su-
mat. Sed ab hodierna die Rectores ipsius monasterii eā habeāt teneāt atq̃ possideāt:
quatinus melius delectet iā dictū abbatē & ipos monachos ꝓ nobis vxoreq̃ nr̄a filiis
necnō ꝓ stabilitate regni nr̄i dn̄i miam attētiꝰ dep̄cari. Et vt hęc auctoritas firma ha-
beatur vel nr̄is & futuris tp̄ibus melius cōseruet manu ꝓpria subter eā decreuimꝰ
robotare: & de ānulo nostro iussimꝰ sigillari. Data Nonis Nouē. anno. XIX. Regni
nostri: & patriciatus. XIII. warmatiae in palatio feliciter.

De Caroli magni ad vrbē profectionis causis: & filii eiꝰ Ludouici bn̄dictione.
de Ludouici in Aquitania regno: Caroli cum Saxonibus cōflictu: Ludouici in
habitu Vasconico patri occursu. de Vasconis perfidia. Cap. II.

POst nō multū sane tempus incidit desyderiū dn̄am quōdā orbis vi-
dere Romā principisq̃ apostoloꝝ atq̃ doctoris gentiū adire limīa:
seq̃ suāq̃ prolē eis cōmēdare: vt talibus nitens suffragatoribꝰ qbꝰ
coeli terręq̃ ptās attributa est: ipse quoq̃ subiectis cōsulere, ꝑduel-
lionisq̃ si emersissent ꝓteruiā ꝓterere posset: ratus ēt nō mediocre
sibi subsidiū cōferri si a vicario eoꝝ cū bn̄dictiōe sacerdotali tā ipse
q̄ & filii eius regalia sumerēt insignia. Quae res deo ꝓsꝑrāte pro voto cessit. Ibidē Lu-
douicus eius filius cunarum adhuc vtēs gestatorio benedictione regnaturo cōgrua
& regali insignitus est diademate per manus venerandi Adriani antistitis.

PEractis aūt oībꝰ q̄ Romę agēda visa sunt, rex Carolꝰ cū filiis & exercitu paci-
fice Frāciā repetiit: filiūq̃ suū Ludouicū regē regnaturū ī Aq̄taniā misit prę-
ponēs illi baiulū Arnoldū aliosq̃ ministros ordīabiliter decēterq̃ cōstituēs
tutelę cōgruos puerili. Qui vsq̃ Aurelianā ciuitatē cunali ē euectꝰ gestamīe. Sed ibi

cōgruēti⁹ eius æuo armis accinctus equo impositus in Aquitaniā est deo annuente transpositus. Quo dū nō multis moratur annis idē gloriosus rex Carolus assiduos durosq; Saxonibus inferebat referebatq; conflictus. Inter quos cauens ne aut Aquitanorum populus ꝓpter ei⁹ lōgū abscessum insolesceret aut filius in teneriorib⁹ annis peregrinorum aliquid disceret morum quibus difficulter expeditur ętas semel imbuta, misit & accersiuit filium iam bene equitantē cum omni populo militari relictis tātū marchionibus qui fines regni tuentes omnes si forte ingruerent hostium arcerent īcursus. Cui filius Ludouicus pro sapere & posse obedienter parens occurrit ad patris pñtiam habitu Vasconum cum coæuis sibi pueris indut⁹: amiculo scilicet rotūdo: manicis camisiæ diffusis: cruralibus distētis calcaribus: caligulis insertis missile manu ferens. Hæc eñ delectatio voluptasq; ordinauerat paterna. Mansit ergo cū patre inde vsq; ad Herisburg cum eo vadens, vsq; quo sol ab alto declinās axe ardorem æstiuum autūnali cōdescēsione temperaret. Cuius extremo tpe licentia a patre accepta hyematum in Aquitaniā rediit. Ea tempestate Chotso dux Tholosanus dolo cuiusdam Vasconis Adelerici nomine circumuentus est & sacramētorum vinculis obstrictus: sicq; demum ab eo absolutus. Sed huius nequi vlciscēdi gratia rex Ludouic⁹ & proceres quorum cōsilio respublica Aquitanici administrabatur regni cōuētum generalem constituerunt in loco Septimanię cuius vocabulū est mors Gothorū. Accitus autem idem Vasco cōscius facti sui venire distulit: donec obsidum interpositione fretus tandem occurrit. Sed eorūdem obsidum periculo nihil passus insuper muneribus donatus nostros reddidit: suos recepit: & ita recessit.

Carolus in Saxones.

Vasconum habitus.

Adelerici scelus.

De Adelerici exilio. Ludouici militari ensis accinctu & in Italiam profectione ac reditu. Deq; Pipini rebellione. De hibernis regiis. De Annona militibus negata. Albigensium a tributo leuatione. Deq; stipendiaria annona a Carolo inhibita. Cap. III.

Estate vero subsequēte iussu patris Ludouicus rex Warmatiā simpliciter non expeditionaliter venit: & cum eo in hibernis perstitit vbi iam dict⁹ Adeleric⁹ ante reges dicere causam iussus atq; audītus, purgare obiecta volens sed non valens proscript⁹ atq; inreuocabili est exilio deportat⁹. Chorsone porro a ducatu tholosano ob cuius incuriam tantum dedecus regi & Francis acciderat, remoto, Wilihelmus ꝓ eo subrogatus est. Qui Vasconū nationē vt sunt natura leues propter euentum supradictum valde elatos, & propter multationē Adelerici nimis reperit efferatos: quos tamen tam astu q̄ virib⁹ breui subegit: illisq; pacem imposuit nationi. Rex vero Ludouicus eodem anno Tholosę placitū generale habuit: ibiq; consistenti Abutaurus Sarrhacenorum dux cum reliquis regno Aquitanico cōlimitātibus ad eum nuntios misit pacem petens & dona regia mittens. Quib⁹ secundū voluntatem regis acceptis nūtii ad propria sunt reuersi. Interea anno hūc sequente patri regi rex Ludouic⁹ Engelheim occurrit: īde Rauesbourgū cū eo abiit. Ibiq; ense iā appellens adolescentiæ tēpora accinctus est. Ac deinde patrem in Auaros exercitū ducentem vsq; ad Cuneberg comitatus iussus est reuerti & vsq; ad reuersionem paternam cum Fastrada manere regina. Itaq; cum ea hyemē exegit imminētem patre in expeditione cepta permanente. At vero ipso ab expeditione Auarica remeante accepit ab eo mandatum in Aquitaniam redeundi & fratri Pipino suppetias cum quātis posset copiis in Italiam pergendi. Cui obediēs ī Aquitaniam autūni tempore rediit: omnibusq; quę ad tutamē regni pertinent ordinatis, per montis Cinisii asperos

Adelerici exilium.

Vasconum subiectio.

& flexuosos anfractus in Italiam transuehitur: atq; natalem domini Rauennæ cele-brans ad fratrem venit. Cui cõiunctus iunctis viribus Beneuentanam prouinciam ingrediuntur: cũ ncta obuia populantur: castro vno potiũtur.

Pipini rebellio.

Hyeme autem transacta vna ad patrem ꝓspere regrediuntur: vno tñ auditu offuscante eorum plurimam alacritatẽ: eoq; compererunt fratrem suũ naturalem Pipinum contra communẽ patrẽ rebellionẽ meditãtẽ pluresq; nobilium huius sceleris conscios atq; irretitos esse pessundandos. Concite ergo pergentes ad patrem in Baioaria agentem venerunt in loco cuius est vocabulum Saltz: & ab eo gratissime sunt recepti. Quicqd autem supfuit æstatis autumni & hyemis cũ patre rege rex Ludouicus exegit. magnopere eñ curabat rex pater ne regem filium aut nutrimenta honesta laterent aut externa inhęrescentia in aliquo dehonestarẽt.

Qui cum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus est ab eo cur rex cũ esset, tantæ tenuitatis eẽt in re familiari vt nec benedictionẽ quidem nisi ex postulato sibi offerre posset: didicitq; ab illo quia priuatis studẽs quisq; primorum negligens aut publicorum peruersa vice dum in priuata vertũtur publica nomine tenus dñs factus sit omnium pene indigus. Volens autem huic obuiare necessitati, sed cauens ne filii dilectio apud optimates aliquã pateretur iacturam, si illis aliquid per prudentiam demeret qd p inscitiam cõtulerat: misit illi legatos suos Willebertum scilicet Rothomageñ. postea vrbis archiepiscopum & Richardum comitẽ villarum suarum prouisorem: ꝑcipiens vt villæ quæ eatenus vsui seruierant regio obsequio restituerentur publico. Quod & factum est. Quibus receptis rex & prudẽtiæ suæ monstrauit continuo documentũ: & misericordię ꝗ̃ illi genuina probaẽ, patefecit affectum. Nam ordinauit qualiter in quatuor locis hiberna trãsigeret: vt tribus annis exactis quarto demum anno hyematurum se quisq; eorum susciperet locus. Theoatuadũ scilicet palatium: Cassinogilum: Andiacum & Eurogilum. Quæ loca quando quartũ redibatur ad annum sufficientem regio seruitio exhibebãt expensam.

Hiberna regia.

Annonę militibus negatæ.

Quibus prudentissime ordinatis inhibuit a plebeis vlterius annonas militares quas vulgo foderum vocant dari. & licet hoc viri militares ægre tulerit tamen ille vir misericordiæ considerans & ꝓbentium pœnuriam & exigentium crudelitatẽ, simul & vtrorũq; perditionẽ, satiꝰ iudicauit de suo subministrare suis q̃ sic permittendo copiam rei frumentariæ suos irretiri periculis. Quo tempore Albigẽses tributo quo in dando vino & annona grauabantur sua liberalitate releuauit. Habebat autem tunc temporis Meginariũ secum missum sibi a patre virũ sapientem & strenuũ gnarũq; vtilitatis & honestatis regiæ. Intãtũ aũt regi patri hæc placuisse dicuntur: vt hac imitatione stipendiariã in Francia interdiceret annonam militarem dari: & alia plurima corrigi iuberet congratulans felicibus filii ꝑfectibus.

Albigensiũ a tributo leuatio.

De legatorum auditione. Harmingardę nuptiis. De Aquitaniæ munimentis constructis. De Saxonica expeditione ad quã Ludouicus vocatus. Deq; Barcinonica per Ludouicum expeditione. Oscani agri vastatiõe. Deq; Saxonũ subactione post. xxxiii. annorum bella. Cap. IIII.

Legati Galleciani. & bahaluci.

Sequenti porro tempore Tholosam venit rex: conuentum generalem ibidem habuit: Adefonsi Galleciarum principis legatos quos pro amicitia firmanda miserat cum donis suscepit: & pacifice remisit. Necnon & Bahaluc Sarrhacenorum ducis qui locis montuosis Aquitaniæ proximis principatum gerebat legatos pacem

petentes & dona ferentes suscepit & remisit. Quo tempore veritus ne corporis natiuo superatus calore in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum consilio suorum Harmingardam futuram reginam claris ortam natalibus vtpote filiã Nigtanni comitis sibi sociauit. Harmigarda ducitur.

Ordinauit aũt illo tẽpore in finibus Aquitanorũ circũquaq; firmissimam tutelã. Nam ciuitatẽ Ausonã castrum Cardonam Castaserram & reliqua oppida olim deserta muniuit: habitari fecit: & Burrello comiti cum congruis auxiliis tuenda commisit. Munimẽta Aquitaniæ constructa.

Hyeme transacta misit ad illum pater rex vt ad se cõtra Saxones euntem cum populo quo posset veniret. Qui ire non differens ad eum Aquasgrani venit: & cum ipso ad Fremersheim vbi placitum generale habuit super ripam Rheni perrexit. In Saxonia cum patre vsq; ad festum sancti Martini perdurauit. Inde a Saxonia cum patre exiit: & in Aquitaniã magna hyemis exacta parte concessit. Succedente vero æstate rex Carolus ad eum misit mandans vt secum in Italiam ꝓficisceretur. Sed mutato consilio iussus est domi manere. De Saxonica expeditione.

Rege autem Romam pergente ibidemq; infulas imperatorias suscipiẽte, rex Ludouicus Tholosam abiit iterum: atq; inde ĩ Hispaniã cõtendit. Cui Barcinonæ appropinquãti Addo dux eiusdem ciuitatis iamq; subiectus occurrit: nec tamen ciuitatem dedidit. Quã transgrediens rex & Ilerdę superueniens subegit illã atq; subuertit. Qua diruta & cęteris municipiis vastatis ac incẽsis ad Oscam vsq; processit. Cuius agros segetibus plenas manus militaris secuit: vastauit: incendit: & quæcũq; extra ciuitatem sunt reperta incendio depascente sunt consumpta. Quibus expletis imminente iam hyeme ad propria rediit. Redeunte porro tempore æstiuo ĩperator gloriosissimus Carolus Saxoniam petiit, mandans filio vt & ipse tam q̃ in eadem terra hyematurus se subsequeretur. Qđ ipse agere festinans ad Neusciã venit: Rhenũ ibidem trãsiit: patri cõcurrere accelerabat. Sed anteq̃ ad eum veniret nuntio obuiauit paterno in loco cuius vocabulum est Ostfaloa cum mãdatis ne plꝰ in ambulando fatigaretur: quin potius loco sibi opportuno castra metaretur: & se redeuntem ibidem opperiretur. Tota eñ gente subacta Saxonum victor Carolus imperator iam redibat. Cui cum filius occurrisset multo eũ amplexatu deosculans plurima illum gratiarum actione & laude extulit: vtilitatemq; obsequelæ illius sępe iterando felicem se tali filio ꝑdicauit. Finito tandem diutino atq; cruẽtissimo Saxonico bello qđ vt ferunt triginta triũ annorũ tẽpus occupauit, Ludouicus rex a pr̃e dimissus in regnum propriũ ad hiberna sese cum suis collegit. Hyeme porro transacta Carolus imperator tempus opportunũ nactus vtpote ab externis quiescẽs bellis cœpit circũire loca regni sui mari contigua. Qđ dum Ludouicꝰ rex comperisset, Rhotomagum misso legato Hademaro, petiit eum ĩ Aquitaniã diuertere: & regnum qđ sibi dederat inuisere: & ad locum qui Cassinogilus vocatur venire. Cuiꝰ petitionem pater honorabiliter suscepit: & gratias filio egit: petita tamẽ negauit: & vt sibi Turonis occurreret mandauit. Quo filius veniens gratulabunde ab eo nimis susceptus & ĩ Frãciam redeuntem Vernum vsq; prosecutus est. A quo digrediens in Aquitaniam est regressus. Expeditio Barcinonica. Addonis occursus. Oscaniagri vastatio. Expeditio Saxonica. Saxonũ subactio. Obedientię bona. Bellũ.xxxiii annorum.

De Addonis Barcinonẽ. ducis captiuitate: de Vasconum rabie & eius vindicta. De Barcinonæ oppugnatione a Ludouico rege. De Barcinonæ oppugnatione exercitu tripertito: & eius expugnatione seu captione: & Ludouici ad patrẽ regressione. Cap.V.

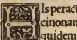
Addo capit.

Estate hac sequēte & Addo dux Barcinonensis suasus est a quodā sibi vt putabat amico Narbonam vsq; procedere. Qui cōphēsus Ludouico regi est adductus: & patri Carolo itidem perduct⁹. Ipso tempore Ludouicus rex coacto populo regni sui Tholosæ de his q̄ agenda videbantur tractans/deliberabat. Burgundione nāq; mortuo comitatus eius Fedentiacus Liuitardo est attributus. Quam rem Vascones moleste ferentes in tantam erupere petulantiam: vt etiā homines illius alios ferro perimerent: alios igni comburerent. Quo vocati cum primum venire detrectarent, quoquomodo ad causam dicendam venerunt: & pœnas debitas pro talibus ausis dederunt: ita vt quidam talionis lege igni conflagrarent.

Vasconum furor.

Mulcta.

His peractis succedente tempore visum est regi & consiliariis eius vt ad Barcinonam oppugnandā ire deberent. Diuisoq; in tres partes exercitu vnam quidem Ruscellioni ipse permanens secum retinuit. Alteri obsidionem vrbis iniunxit: cui Rotstagnus comes gerundæ pfuit. Tertiam autem ne forte obsidentes vrbem obsiderētur in medio sedere pmisit. Obsessi interea intra vrbem Cordubā miserunt: auxiliumq; poposcerunt: rex vero Sarrhacenorū protinus auxiliatum eis exercitum direxit. Venientibus porro his qui missi fuerant Cæsaraugustam, relatū est eis de exercitu in via sibi obuiam constituto. Erat autem ibi wilhelmus primus signifer, Hademarus, & cum eis validum auxilium. Qd illi audientes in Astures sese verterunt. Quibus recedētibus nostri ad socios vrbem obsidentes reuersi sunt. Et illis iuncti tādiu vrbem obambientes & nullum ingredi aut egredi permittētes vexarunt: donec famis acerbitate coacti sunt & vetustissima ostiis coria detrahere: et ī cibum infelicissimum vertere. Alii autem mortem infelicissimæ pponentes vitę e muris semet pcipites mittebant. Aliqui vero spe animabantur inani cogitantes q; Franci hyemis asperitate a ciuitatis cohiberentur obsidione. Sed hanc illorum spem abscidit prudentium consilium virorum. Aduecta eñ vndecunq; materie cœperunt extruere casas veluti in hibernis ibidem mansuri. Qd cernentes ciuitatis habitatores ab spe deciderunt: & ad desperationem vltimam versi suum principem tradiderunt & Addonis cognatum quē pro eo cōstituerant nomine Hamur & se ac ciuitatē concessa facultate secedendi dediderunt: hoc modo. Cum enim longa fessam obsidione nostri tenerent vrbem: & iamiam capiendam aut tradendam crederēt: honesto vt dicebat vsi consilio regem vocant vt vrbs tanti nominis gloriosum nomen regi propagaret si illam eo pñte superari contingeret. Suggestioni huic admodum honestę rex assensum pbuit. venit ergo ad exercitum suum vrbem vallantem: atq; indefinēti oppugnatione sex hebdomadibus pertinacissime perdurauit & tandem superata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta ciuitate primo quidem die custodes illuc rex destinauit. Ipse autem ab eius ingressu abstinuit: donec ordinaret qualiter condigna deo gratiarum actione cupitam atq; susceptam victoriam eius nomini consecraret. Antecedentibus ergo eum in castrinum & exercitum eius sacerdotibus & clero cum solēni apparatu & laudibus hymnidicis portā ciuitatis ingressus & ad ecclesiā sanctę & victoriosissimæ crucis pro victoria sibi collata gratiarum actiões deo acturus est progressus.

Barcinonæ oppugnatio.

Obsessio & fames dira.

Barcinonæ deditio.

Porro post hęc Bera comite ibidem ob custodiam relicto cum Gothorū auxiliis/hyemandi gratia ad propria remeauit. Cui pater comperto qd ei imminere videbatur a parte Sarrhacenorum periculo fratrem Carolum suffragaturum mittebat. Eiq; Lugduni agēti & ad fratris adiutorium properanti nūa

eius regis fratris occurrit:captam ciuitatem nuntiauit & ne lõgius fatigaretur edixit.Qui ab eodem loco regrediẽs ad patrẽ est reuersus.Rege porro Ludouico in Aqtania hibernum exigente tempus,pater rex eum mandauit venire ad suum colloquium Aquasgrani in purificatione sanctæ Mariæ genitricis dei.Cui occurrens & quousq; placuit cum eo commorans quadragesimæ tempore rediit.

De Hispanica expeditione repetita:& eius spoliatione:ac Iberi & Cingę per Gallos transitu:& Maurorũ per eosdem cæde. Cap.VI.

Vccedente æstate cum quãto visum est bellico apparatu in Hispaniam ꝓficiscitur:profectusq; per Barcinonam & veniens Tarraconã quos ibidem repperit cepit:alios fugauit:vniuersaq; loca castella municipia vsq; Tortosam vis militaris excidit & flãma vorax consumpsit.Interea in loco cuius vocabulum est sanctæ Columbę diuisit copias suas ĩ duas ptes:maiorẽ partẽ secũ cõtra Tortosam ducẽs:porro Hisembardũ,Hademarum,Berã, Burrellum cum reliquis expeditissime ad superiora dirigens: vt Ibero flumine transito dum hostes in sedibus securi residerẽt ab istis insidiis,ex improuiso eos aggrederẽtur:aut certe turbata regioneq̃ pauorem soluerentur.Igitur rege Tortosam tendente memorati viri tãdiu ꝑpe superiores iberi partes noctibus euntes & diebus syluarũ lustra sectantes obambulauerũt vsq; quo cingã & iberũ natãdo pariter trãsierũt.In quo itinere sex dies trãsigẽtes septima trãsmearũt.Qui vbi oẽs incolumes euaserũt:terrã hostiũ latissime vastauerũt:& vsq; villã eoꝝ maximã q̃ villa rubea vocaĩ peruenerũt.Vnde prędam magnã nimis sustulerũt vtpote ĩprouisis hostibus & nihil vnq̃ tale suspicantibꝰ.Quibꝰ gestis,iis qui euadere potuerũt hanc plagam longe lateq; nũtiantibus,collecta est Sarrhacenorum Maurorumq; multitudo non minima:& eis obuia constitit ad ostium vallis quæ dicitur Vallis ibana. Cuius vallis natura est vt ipsa in ꝓfundo iacẽs hinc inde ꝓruptis atq; altis cingaĩ montibus. Quam nisi dei prouidẽtia intrare ꝓhibuisset nostri absq; pene vllo hostium labore lapidũ ictibus poterant interire vel in manus inimicorum deuenire.At dum illi viam ꝓstruunt:nostri autem aliorsum viam apertiorem planioremq; petunt:reputantes Mauri hæc nostros non ob sui tãtum custodiam sed metu potius eorum facere a tergo eos insequũtur.Porro autem nostri p̃dam post se relinquentes facies hostibus nudauerunt & acriter restiterunt:Christoq; iuuante ipsos terga vertere compulerunt.Quos autem appͥhenderunt necauerũt & læti ad prædam quã reliquerant redierunt.Ac tandẽ post dies viginti suæ digressionis ad regem alacres paucissimis suorũ amissis redierunt.Rex autem Ludouicus suos lætanter recepit: & terra hostili vsquaq; vastata domum rediit.

Hispaniæ vastatio.

Iberi & Cingę trãsmissio.

Vallis ibana.

De nauium contra Nortmãnos ędificatione.& Hispanicę expeditionis resumptione:Gallorum stratogemate:Iberi iterata traiectione:& subtili p̃fimũ eqnũ hostilis aduentus depͥhẽsione: Abaidi Mauri fuga ꝓcipiti & Maurorum cæde.Itẽ de Tortosæ vrbis deditiõe facta Ludouico regi qui tũc aderat. Cap.VII.

Equenti vero tempore veris rex Ludouicus expeditionẽ in Hispaniam parauit.Sed pater ne per semetipsum illuc pergeret eum impediuit.ꝓceperat nanq; tunc temporis fabricari naues cõtra Nortmãnicas incursiones in omnibus fluminibꝰ quæ mari influebant. Quã curã etiã filio iniunxit super Rhodanum & Garonnã & Filidam. Attamẽ misit ei legatum suum Vigobertum qui filii ꝓfitiã

Nauiũ contra nortmãnos ædificatio.

pferret: & vice amborũ contra hostes exercitum duceret. Rege autem in Aquitaniã remanente ob supradictam causam exercitus eius itinere prospero Barcinonam venit: ibiq; habito inter se consilio qualiter hostibus clandestina possent superuen ire irruptione, inuenerunt hunc modum: scilicet vt naues transuectorias fabricantes vnãquãq; earum in quaternas partirentur partes: quatinus pars quaterna cuiusq; duobus equis vel mulis vehi posset: & pparatis clauis & marculis facile coaptari valerent: pice vero & cera ac stupa præparatis mox vt ad flumẽ veniretur compagum isti cturę obcludi possent. Sic itaq; instructi maxima pars eorum cũ pdicto legato Ingoberto Tortosam petierat. At vero ii qui ad opus supradictum sunt deputati, Bademarus scilicet, Bera, & reliqui triũ dierum emẽso itinere (erant eñ sine saumariis) cœlo pro tecto vtentes igni ne fumo dephenderẽtur renuntiantes sylvis se die occulentes nocte q̃tum posse dabat iter agentes, quarto die Ibero compactis nauibus ipsi quidem sunt transpositi: equos autem natatui cõmiserunt. Q̃d factum magnum voto eorum pepererat effectũ: nisi fuisset acerrime dephẽsum. Cũ eñ Abaidus dux Tortosæ transitu nostros prohibiturus litora Iberi obsideret fluminis: & illi quos supra diximus superiora illius mõ pdicto trãsmitterẽt: Maur⁹ quidã lauãdi gratia flumẽ ingressus, fimũ a flumine vidit ferri eqnũ. Quo viso (sicut sunt nimiæ calliditatis) adnatãs fimũq; cõphẽdẽs & narib⁹ admouẽs exclamauit. Cernite, iquiẽs, o socii moneo q̃ caute. Nam hoc stercus non onagri est vel cuiusq; animantis herbidis assueti pastibus. Enimuero equina hæc esse constat egesta: quæ certum est hordeũ fuisse: & ob hoc equorum vel mulorum pabula: ideoq; cautius vigilate. Nam in superiorib⁹ fluminis huius vt cerno nobis parantur insidiæ. Extemplo duos suorum conscensis speculatum dirigunt equis. Qui nostris visis q̃d verum erat Abaido renuntiant. At illi timore coacti omnibus quæ castrẽsis habitatio habuit posthabitis atq; dimissis fugę se commiserunt: omniumq; relictorũ nostri potiti in eorũ papilionibus illa sunt nocte hospitati. Sed Abaidus collecta multa manu hostium eis postridie pliaturus occurrit. Nostri tamẽ diuino freti auxilio licet impares multoq; numero inferiores tamen hostes fugare compulerunt: multaq; eorum strage viam fugientium repleuerunt. Et eo vsq; manus ab eorum cęde non continuerũt: donec solis dieiq; lumine recedente & vmbra noctis terram occupante, lumina stellarum nocte solatura succederent. His gestis Christo fauente ad suos sese magno cũ gaudio & opibus collegerunt. Diu etiã simul obsessa vrbe domum repedarunt.

Expeditio Hispanica repetita.
Nauiũ facilis actio.
stratogema
Iberi traiectio.
Subtilis dephensio hostium.
Abaidi fuga.
Maurorum cædes.

Porro anno huic proximo Ludouicus rex p semetipsum Tortosam repetere statuit habens secũ Heribertũ, Lintardũ, Hisembardũ, validumq; Franciæ supplemẽtum. Quo perueniens adeo illam arietibus mangonib⁹ vineis & cæteris instrumentis lacessiuit & protriuit muralibus: vt ciues illius a spe deciderent: infractosq; suos aduerso marte cernentes, claues ciuitatis traderent. Quas ipse cum multo fauore post attulit patri. Quæ res magnum Sarrhacenis & Mauris p talibus gestis incussit metum: verentib⁹ ne singulas ciuitates par sors inuolueret. Reuersus est igitur rex a ciuitate post quadraginta dies inchoatæ obsidionis: & in pprium se contulit regnum.

Infractos valde fractos.
Tortosæ deditio.

De Oscę obsidione & quorũdam temerario ausu: & oĩm re infecta reditu: de Vasconũ defectione & subactione. De pyrenei iugi trãsitu. Vasconũ pfidia subtiliter dephẽsa. De regis Ludouici pietate & Cleri in Aquitania reformatione. Monasteriorũ plurimorũ repatione & ædificatione. Iustitia regis Ludouici. & patris congratulatione. Cap. VIII.

T post anni instātis excursum exercitum ordinauit: & Oscam cū legato patris Heriberto mittere statuit. Quo peruenientes q miss si fuerant ciuitatem obsederūt: obuios quosq; aut viuos cōphē derunt aut in fugam coactos compulerunt. Sed dum contra vrbē sedentes ignauiori se q̄ decuit studio resoluūt: imprudentes ac le ues aliqui iuuenū propius muros accedētes verbis quidē eos qui propugnaculis p̄sidebant primum lacessere, dein missilibus inces sere tētant. Oppidani vero cōtemnētes p̄rium paucitatem, absentiū metientes p seram occursionem apertis p̄siliunt portis. Pugnatū hincinde est: cæsi sunt ab vtra q; parte: & tādem illi in ciuitatem sese receperunt: isti autem ad castra mansuri redie runt. Protracta igiť obsidione, peracta vastatione/ & quæcūq; visa sunt contra inimi cos agenda ad regem sunt reuersi: qui eo tempore in syluis venationum occupabať studiis. Erat enim tempus autūni perextremum. Receptis ergo suis ab expeditiōe p̄ missa redeuntibus rex hyemē sequentem in suis consistens pacifice exegit. At succe dente æstate accito populi sui generali conuentu retulit eis rumorem sibi delatum q; q̄dam Vasconū pars iampridem in deditionē suscepta nunc defectionē meditata in rebellionem assurgeret: ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtili tas postularet. Hanc regis voluntatem omnes laudib⁹ prosequunť: nec talia in sub ditis contēnenda sed potius seuerissime resecanda testantur. Moto igitur & disposi to prout oportuit exercitu Aquas villam peruenit: & vt ad se venirent qui infideli tatis insimulabantur iussit. Sed illis venire retractantibus ad eo⁊ vicinia deuenit: cunctaq; eorū depopulari manū militarē p̄misit. Ad vltimum cunctis quę ad eos per tinere videbantur consumptis ipsi supplices venerunt: & tādem veniam perditis oī bus magno pro munere meruerunt. Superato autem pene difficili pyrenearū alpiū transitu Pampilonā descēdit: & in illis q̄ diu bonum visum est moratus locis/ ea quę vtilitati tam publicæ q̄ priuatæ conducerent ordinauit. Sed cum per eiusdem mon tis remeandum foret angustias: Vascones natiuum assuetumq; fallendi morem exer cere conati mox sunt prudenti astutia deprēhensi, consilio capti, atq; cautela vita ti. Vno enim eorum q ad p̄uocandum p̄cesserat cōp̄henso atq; appenso reliqs pe ne omnibus vxores aut filii sunt erepti vsq; quo eo nostri peruenirent quo fraus illo rum nullam regi vel exercitui posset inferre iacturam. His gestis ī propria rex popu lusq; eius deo propitio concessit. Et regis quidem ab ineunte ætate, sed tunc q̄ maxi me circa diuinum cultum & sanctæ ecclesiæ exaltationē piissimus incitabatur ani mus: ita vt non modo regem sed ipsius opera potius eū vociferarenť sacerdotem. Nā totius Aquitaniæ qui videbatur clerus anteq̄ ei crederet vtpote sub tyrannis agēs magis equitationi/ bellicæ exercitationi/ missilium librationi/ q̄ diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem studio vndecūq; adductis magistris tam legēdi q̄ cantā di studium necnon diuinarum & mundanarum intelligentia literarum citi⁹ q̄ cre di poterat coaluit: p̄cipue tamē affectu illorum ducebatur qui sua pro domini amo re cuncta relinquentes contemplatiuę curabant fieri participes vitę. Nam anteq̄ Aq tania sub eo regnaret collapsus erat in ea huiuscemodi ordo. At sub eo adeo conua luit, vt etiā ipse aui fraternum Carlomanni imitari gestiens memorabile exemplum ipse quoq; theoricę cōp̄hendere niteretur culmina vitæ. Sed hui⁹ voti ne compos fieret obicem se p̄buit refragatio patris vel potius diuinæ nutus voluntatis: quæ tā tę pietatis virum noluit sub suę cura solius salutis delitescere. Sed potius per eum & sub eo multorum salutē adolescere. Et quidem multa vt dictum est ab eo sunt in eius

Oscæ obsidio.

Iuuenū Gallorum audacia.

Vasconum defectio.

Vasconum deditio.

Pyrenei transitus.

Vasconum p̄fidia.

Ludouici pietas.

Cleri reformatio.

Monasteria instaurata aut ædificata p Ludo. †Sabini.

ditione reparata imo ędificata monasteria: sed pcipue hęc. Monasterium sancti Filiberti. Monasterium sancti Florentii. Monasterium Karroffi. Monasterium Concas Monasterium sancti Maxentii. Monasterium Menatæ. Monasterium sancti Magniloci. Monasterium Musciacum. Monasteriū sancti †Sauini. Monasterium Masciacum. Monasterium Nobiliacum. Monasterium sancti Theotfridi. Monasteriū sancti Pascentii. Monasterium Doforę. Monasterium Solēniacum. Monasterium puellare sanctæ Mariæ. Monasterium puellare sanctæ Radegundis. Monasteriū de Vera. Monasterium de vtera in pago Tholosano. Monasterium Vadala in Septimania. Monasterium Anianæ. Monasterium Galiinæ. Monasterium sancti Laurentii. Monasterium sanctę Mariæ quod dicitur Nirubiue. Monasterium Caunas & cætera plurima: quibus veluti quibusdam lychnis totum decoratur Aquitaniæ regnum. Hoc eius exemplum non modo episcoporum multi sed & laicorum q̄plurimi æmulati, collapsa restaurabant & noua certabant monasteria instituere, quod cernere oculis est.

Iustitiæ regis splēdor.

In tantam denique res publica felicitatem Aquitanici profecerat regni: vt pficiscente quolibet rege vel in palatio residente vix aliquis reperiret se conquerens aliquid iniuste ppessum. Tribus enim diebus rex per singulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat. Nam quadam tempestate misso Archambaldo commentariēsi imperator dum ei quædam ferenda filio referendaque commisisset: & ille ordinationem hanc vt viderat rediens patri retulisset: adeo exultasse dicitur vt præ nimia alacritate lachrymis fluxerit: & circūstantibus O (inquit) socii victos nos gratulemur ab iuuenis hui⁹ senili sagacitate. Vnde quia seruus fuit domini fidelis in commisso: prudēs in augmētando sibi tradito talento: constitutus est potestatem habens in cuncta patrisfamilias domo.

Ludouici laus.

De rerum summa per mortem fratrum ad Ludouicum spectante: quā tamē ne patri suspectus esset adire Ludouicus noluit. paulo post tamē a patre vocatus imperii insignia ab eo suscepit. Cap. IX.

Er idem autem tempus mortuo iāpridem Pipino Italiæ rege, nuperrime autem Carolo itidem fratre res humanas relinquēte, spes vniuersitatis potiundæ in eum assurgebat. Missus eñ pro quibusdam necessariis patrē consultur⁹ Gerricus Capis platus cum i palatio moraretur pstolans platorum responsum: monitus est tam a Francis q̄ a Germanis vt ad patrem rex veniret: eique propi⁹ assisteret: videri sibi dicentes q cum pater iam in senilem vergeret ætatem: & acerbe ferret liberorum infortunatam defectionem: citā illius hæc portenderent corpoream solutionem. Q d Gerricus cum regi, rex vero consiliariis retulisset quibusdam & pene omnibus visum est salubre suggestum. Sed rex altiori consilio ne forte per hoc se patri suspectum redderet agere distulit. hæc tamen diuinitas p cui⁹ timore & amore facere id noluit: vt sibi moris est, amatores sui sublimius q̄ cogitari potest nobilitare, prudentius ordinauit. Pacem porro petentibus his quos bello fatigare solitus erat rex articulo duorum annorum pstituto libenter indulsit.

Ludouico defunctis fratrib⁹ rerū summa decernitur.

Ludouici prudentia.

Nterea imperator Carolus considerans suam senectutem ad finem deuerā & verens ne forte subtractus rebus humanis confusum relinqueret regnū qd erat deo donante nobiliter ordinatum: scilicet ne aut externis quatere procellis aut intestinis vexaretur scissionibus: misit ad filium: eumque ab Aquitania euocauit. Quem venientem clementer suscepit: tota æstate secum tenuit: de his quibus eum indigere putauit instruxit: qualiter videlicet sibi viuendum & ordinatum

Caroli imperatoris prudentia.

tenēdum foret monuit. Et tandem imperiali eum diademate coronauit: & rerū summam penes eum futuram esse Christo fauente docuit. Et hoc peracto negotio reditum ad propria concessit. Qui mense Nouembri a patre regrediens Aquitaniam repetiit. Ludouicus impio pficitur.

¶De Caroli imperatoris morte & filii successione: & missis ab eo ad purgandam & puniendam infamiam sororum: quorum Warnarius ab Hodoino cæsus & Lābertus grauiter vulneratus est. De Ludouici in imperio confirmatione. De testamento Caroli & eius executione. Mulierum exclusione. Legatorum auditione. Iustitiæ administratione. Ordinum regularium & Benedictinorum regulis. De clericis manumittendis priusq̄ sacerdotium adeant. De sumptib⁹ ecclesiasticorum & pcipue monachorum sancti Germani: eorumq; publico instrumento.

Cap. X.

Ater vero veluti morti propinqu⁹ crebris & peregrinis vrgeri coepit incommodis. Nam mors veluti quibusdā nuntiis aduētum suum iam iamq; futurum talibus pnunciabat indiciis. Tandem itaq; vitiis passionum inter se compugnantibus & valentiam eius ipugnantib⁹ naturæ imbecillitas cessit: & lecto decubuit. Et in dies atq; in horas propinquior morti prout voluit suis scripto distributis diem vltimum clausit: Frācorumq; regno pene ineluctabilem luctum reliquit. At vero in eius successore veridica probata est scriptura: quæ in talibus tribulantium consolans animos dicit. Mortuus est vir iustus & quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit filium hæredem. Obiit autem .V. kal. Februarias idem piissimus imperator Carolus. Anno incarnatiōis domini nostri Iesu Christi. DCCC. XIIII. Quo in tempore Ludouicus imperator concilium populo generale quasi quodam indixerat psagio in purificatione sanctæ dei genitricis Mariæ in loco cuius vocabulum est Theothuadus. Defuncto autem patre piæ recordationis missus est Rampo ad eum ab eis qui sepulturam eius curarunt liberis scilicet & proceribus palatinis: vt & mortem eius mature cognosceret: aduentumq; suum nullo modo comperhendinaret. Qui cum Aurelianam deuenisset ad vrbem Theodulfus eiusdē vrbis eps vir vndecūq; doctissimus causam eius aduētus persensit & velocissime misso tabellione imperatori innotescere studuit: hoc tantummodo ei suggerendum iubēs vtrum pstolaretur venientem in vrbem: an in itinere aliquo sibi occurreret venturo ad vrbem. Quā causam ille protinus commentat⁹ agnouit: & ipsum venire ad se iussit. Inde alium atq; alium huiusce rei tristes suscipiens nuntios post qn̄tum diem ab eodem loco pedē mouit & cū tanto quātum passa est angustia tpis populo iter arripuit. Timebat em̄ q̄maxime Wala summi apud Carolū impatorē habitus loci: ne forte aliqd sinistri circa impatorē moliret. Qui tamen citissime ad eū venit: & humillima subiectiōe se eius nutui secūdū cōsuetudinē Frācoꝝ cōmēdās subdidit. Post cui⁹ ad iperatorē aduētū emulati eū oēs Frācoꝝ pceres certatī gregatīq; ei obuiā ire certabāt. Tādēq; ad haristalliū psp̄ero puenit itinere: & die tricesimo post q̄ ab Aqtania pmouit palatio feliciter Aqsgrani pedē itulit. Mouerat aūt eius aīm iā dudū q̄q; natura mitissimū illd qd a sororib⁹ illi⁹ i cōtubernio exercebat pfno: quo solo dom⁹ pīna inurebat neuo. Cui mederi volēs icōmodo fil' & cauēs ne qd p Odilonē

Carolus decumbit. Moritur.

Annus mortis.

Wala suspectus.

Neu⁹.i. macula dom⁹ impialis filiç lasciuæ.

o.

& Hiltrudem olim acciderat reuiuisceret scandalum: misit Walã & Warnariũ necnõ & Lãbertũ: sed & Ingobertũ: q Aq̃sgrani veniẽtes talibus ne accidere possent cautela prospicerent: & quosdam stupri immanitate & superbiæ fastu reos maiestatis caute ad aduentum vsq; suum asseruarent. Nam aliqui eorum cum supplices veniam inter iter agendum poposcissent emeruerunt. Simul & pręcipiens vt populus ibidem consistẽs absq; metu semet ibidem opperiretur venturum. At vero Warnariꝰ comes inscio Wala & Ingoberto accito nepote Lamberto Hodoinũ iam dicto obnoxium crimini ad se venire mandauit quasi comphendendum & regiæ vindictæ obiectãdum. Cuius ille insidias vtpote a mordente acriter conscientia monitus p̃uidit: & quia declinare detrectauit: & ipse experiri meruit: & ipsi Warnario vltimam cladem importauit. Nam ad eum sicut ille mandauerat veniens & ipsum Warnarium confecit &

Warnarii cædes.

Lambertum cruris lęsione non pauco tempore debilem reddidit: & ad vltimum ipse confossus gladio interiit. Quæ cum nunciata imperatori fuissent, animum illius a misericordia exitium flexit amici. Intãtum vt Tullius quidam talium qui pene iam imperatoris clæmentia venia dignus videbatur, luminum amissione mulctaretur.

Ludouicus cõfirmatur in imperio.

Iusta instaurãt Carolo.

Testamẽti executio.

Venit ergo imperator Aquasgrani in palatium: & a propinquis atq; multis Francorum milibus cum multo fauore est receptus imperatorq; secundo declaratus. Quibus expletis, studiosis sepulturę paternæ gratias egit: ac propinquis luctus acerbitate confectis consolationis congruę contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris promptissime suppleuit. Nam recitato paterno testamento nihil relictum est paternorum bonorum quin secundum eius partiretur præceptionem. nihil enim ab eo intestatum est relictum. Sed qd ecclesiis distribuendum cẽsuit metropolitanorũ subdiuisit superscriptione nominum. Quarum partes fuere viginti & vna. Quod autem ornatui conducebat regio posteriori reliquit ætati.

Mulierũ e palatio exclusio.

Sorores imperatoris ad ppria concedunt.

Legati audi ti.

Statuit etiam quid secũdum morem Christianorum filiis filiorumq; filiis & filiabus. Necnon & seruis ancillisq; regalibus. Sed & in cõmune qd oĩbus distribueretur pauperibus. Quæ cuncta dominus imperator Ludouicus vt scripta relegit executione operis cõpleuit. His peractis imperator omnem coetum (qui permaximus erat) foemineum palatio excludi iudicauit præter paucissimas quas famulatui regali cõgruas existimauit. Sororũ autem quæq; in sua quæ a patre acceperat concessit. Quæ autem necdum tale quid consecutę erant ab imperatore meruerunt & ad imperata sese verterunt. Post hæc imperator legatos ad patrem destinatos ad se autem venientes & susceptos diligenter audiuit: dapsiliter curauit: sumptuose muneratos remisit.

Iustitiæ administratio

Bernardꝰ.

Grimoaldꝰ

Tributũ beneuentanũ.

Filiorũ dimissio.

Saxonibus Frisonibusq; ius hęreditariũ restitutum.

Eodem anno generalem conuentum Aquasgrani habuit & per vniuersas regni sui partes fideles ac creditarios a latere suo misit qui æqui iuris tenaces existentes peruersa corrigerent oĩbusq; congruum ius æquo libramine penderent. Bernardum etiam nepotem suum iamdudum regem Italiæ ad se euocatum & obedienter parentem amplis muneribꝰ donatum ad proprium remisit regnum. Beneuentanorum itidem principem Grimoaldum non quidem venientem sed oratores suos mittentem pacto & sacramentis constrinxit vt singulis annis septem milia solidorum auri arcæ inferret publicæ. Eodem etiam anno duorum filiorum suorum Lotharium in Baioariam: Pipinũ vero in Aquitaniam misit; tertium vero Ludouicum puerilibus adhuc cõsistentem in annis secum detinuit. Sed hæc iam superius dicta supprimantur. Hoc etiã tẽpore Saxonibus atq; Frisonibus ius paternæ hæreditatis quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant imperatoria restituit clementia. Quod alii liberalitati: alii assignabant improuidentiæ: eo q; hæ gentes naturali assuefactæ feritati talibus deberẽt ha

benis coerceri:ne scilicet effrenes in perduellionis ferrentur procacitatẽ. Imperator autem eos sibi arctius vinciri ratus quo eis beneficia largiretur potiora, non est spe sua deceptus. Nam post haec easdem gentes semper sibi deuotissimas habuit. Sed ea quae iam dicta sunt omittentes reliqua prosequamur. Imperator generalem habuit conuẽtum Aquisgrani: in quo q̃tum feruoris circa diuinum cultum pectoris gestaret in arca toto declarauit adnisu. Congregatis enim episcopis nobilissimoq; sanctae ecclesiae clero fecit componi ordinariq; librum canonicę vitae normam gestantem: in quo totius illius ordinis perfectio continetur sicut recult⁹ ipse fatetur. In quo etiam inseri iussit cibi potusq; atq; omnium necessariorum summam: vt omnes tam viri q̃ sanctimoniales sub hoc ordine Christo seruientes nullis praepediti necessitatibus libera seruitute domino omnium militare meminissent. Quem librum per om̃s ciuitates & monasteria canonici ordinis sui misit imperii per manus missorum prudentium: qui illum in omnibus supradictis facerent transcribi locis debitaq; atq; cõscripta exigerent stipendia ministrari. Quae res magnum ecclesiae contribuit exultationis tripudium: & piissimo imperatori debita cum laude immortale monimẽtum. Itidemq; constituit idem deo amabilis imperator, Benedictum abbatem & cum eo strenuę monachos per omnia virae: qui per omnia monachorum euntes redeuntesq; monasteria vniformẽ cunctis traderent monasteriis tam viris q̃ sanctimonialibus foeminis viuendi secũdum regulam sancti Benedicti incommutabilem morem. Defuncto quoq; Irunnone Hilduinus beati Germani ecclesiae abbas praeficitur. Considerans etiam piissimus imperator non debere Christi ministros obnoxios esse humanae seruituti: sed & multorum auaritia abuti ministerio ecclesiastico ad proprium quaestũ studuit vt quicunq; ex seruili conditione conciliante scientia & morum probitate ad ministerium asciscerentur altaris: primum manumittantur a propriis dominis vel priuatis vel ecclesiasticis: & tunc demum gradibus initiẽtur altaris. Volens etiam vnamquãq; ecclesiam habere proprios sumpt⁹ ne per huiuscemodi inopiam cultus negligerentur diuini, inseruit p̃dicto edicto vt super singulas ecclesias mansus tribueretur vnus cum pensatione legitima & seruo atq; ancilla. Vt autem patescat qualiter per singula coenobia ordinauerit stipendia monachorũ, hic subdidim⁹ quo modo proprio edicto victualia coenobitarum assignauerit sancti Parrhisiẽsis germani. Est autem huiusmodi.

Pietatis studia.
Canonicorũ norma.
Benedicti anorũ regula.
Abbates. S. Germani.
Clerici manumittẽdi.

IN nomine domini dei & saluatoris nostri Iesu Christi Ludouicus & Lotharius diuina ordinante prouidentia imperatores Augusti. Si ea quę fideles imperii nostri pro statu & vtilitate ecclesiarum ac seruorum dei fideliter ac deuote ob dei amorem in locis sibi cõmissis statuerũt n̄sis cõfirmam⁹ edictis: hoc nobis p̃culdubio ad ęternam beatitudinẽ & toti⁹ regni a deo nobis commissi tutelam mãsurũ eẽ credim⁹ & retributorẽ dñm ĩ futuro hẽre cõfidim⁹. Igiẽ notũ sit oĩb⁹ fidelib⁹ sanctę dei ecclĩę ac n̄is p̃ntib⁹ scilicet & futuris: q̃a vir venerabilis Hilduin⁹ monasterii sancti Vincẽtii ac sancti Germani abbas necnõ & sacer palatii n̄ri archicapellanus n̄r̄ suggessit serenitati: q; p̃ dei oĩpotẽtis amore & futuro eiusdẽ cõgregatiõis cauẽdo piculo ne aliq̃ successor̃ suor̃ negligẽtia aut p̃critate ordo futuris t̃pibus perturbaret monastic⁹, stipẽdia eor̃ q̃ annuatim ĩ cibo & potu accipe debebãt necnõ & q̃sdã villas specialiter necessitatibus illor̃ deseruiẽdas cõstituisset ac deputasset atq; p̃ sfar̃ seriẽ & largitõis suę chartã sua alior̃q; bonor̃ hoĩm mãib⁹ roboratã eis cõcessisset ac delegasset: q̃t inus nulla occasione nec reipublicę seruitio q̃sq̃ ex successorib⁹ suis impedimẽtũ in futuro inferre posset: pro quo a via rectitudinis & obseruatione

Dyploma donationis victus mõachor̃ sancti Germani.

regulari oberrare necesse esset: sed deputatis sibi rebus & stipendiis contenti absq; necessitate & inopia regularem normam tenere: & sine pūaricatione q̄tum humana finit fragilitas obseruare quissent. Vnde humiliter petiit ac postulauit celsitudinē nostram vt pro rei firmitate super eandem constitutionem auctoritatis pręceptum nostræ pro diuino intuitu ac ipsorum sanctorum reuerentia fieri iuberemus: per quod deinceps stabilis & inuiolata permaneret. Nos vero petitioni illi⁹ (q̄a necessaria & rationabilis erat) aurem accommodantes, & qua voluntate ac ratione talia clementię nostræ suggeret perspicue intelligentes, veluti postulauerat fieri adiudicam⁹. Quapropter statuimus atq; iubemus secundum q̄d in illius ordinatione cōtinetur vt dētur eis annis singulis de tritico puro modii mille quadringenti & quadraginta: & in susceptionem hospitum modiorū mille sexcenti viginti. de vino modiorū duo milia. De legumine modioꝝ centum octoginta. De caseo pensas centum sexaginta. De pinguedine /aut modii viginti: aut porci quinquaginta, quales meliores inuenire possunt. & cætera.

De Ludouici modestia & cleri per eum a luxu sæculari abstinentia: Abodritorum motu compresso. De Ludouici cum Iudith nuptiis: cum fratribus reconciliatione & poenitentia. Ducum ob rem in Hispania male gestam depositione: & Baldrici depssione: Berhardiq; erectione. Cap. XI.

Ludouici modestia. Cleri in cultu cōtinētia

Aec erat sancti īperatoris exercitatio: hic quotidian⁹ lud⁹: hęc palęstrica agonia spectante deo, quo ei⁹ vita in sancta doctrina & operatione clarius eniteret: qui in pomparum sublimitate constitut⁹, imitando Christum humilitate altius eminebat. Deniq; tunc cœperunt deponi ab episcopis & clericis cingula balteis aureis & gēmeis cultris onerata: exquisiteq; vestes: sed & calcaria talos onerātia relinqui. Monstro enim simile ducebat si ecclesiasticę deputat⁹ familię conaret̄ aspirare ad sęcular̄ ornamēta glorię. At vero nō tulit hāc sanctā deo q̄ dignā īperatoris deuotionē hūani gn̄is inimic⁹ vndiq; se ītētentē, & ab oībus ecclīę ordinib⁹ sibimet bella īdicētē: sed cœpit totis viriū copiis se expugnātē oppugnare: & p mēbra sua Christi fortissimū bellatorē vi & astu quo potuit lacessere. Nā his rite ordinatis postq̄ īperator in eodē placito filiū primogenitū Lothariū īperatorē appellari & eē voluit: & duorū filiorū suoꝝ Pipinū in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam misit: vt scilicet sciret populus cuius deberet potestati parere: statim ei Abodritorum defectio nuntiatur: qui cum filiis Godefridi amicitias iungētes Saxoniā trās albiam vexabant. contra quos imperator sufficientes copias dirigens, eorum motus deo fauente compssit. Verū hęc superius iam digesta lati⁹ / sufficiat hic tantūmodo prelibasse.

Abodritoꝝ defectio.

Odem itidem tpe defuncta Hirmengarde regina vt iam supra notauimus monitu suorum vxoriam meditabatur inire copulā. Timebat̄ eīm a multis ne regni vellet relinq̄re gubernacula. Tādēq; eoꝝ volūtati satisfaciēs, & vndiq; adductas pcerū filias inspiciēs, Iudith filiā Welponis nobilissimi cōitis in mrimo nisi duxit. Seq̄nti quoq; tpe dn̄s īpator cōuētū gn̄alē coire iussit in loco cui⁹ vocabulū ē Attiniac⁹: ī quo cōuocat̄ ad cōciliū epīs abbatib⁹ spūalib⁹ vir̄ necn̄ & regni sui pcerib⁹, ptīo q̄dē frib⁹ recōciliari studuit quos īuitos attōderi fecerat. Deīn oīb⁹ qbus

Iudith ducitur a Ludo. Fratrū recōciliatio.

aliquid lęsuræ intulisse videbatur. Post hæc autem palam se errasse confessus est: & imitatus Theodosii imperatoris exemplum pœnitentiam spontaneam suscepit tam de his q̃ quæ in Bernardũ nepotem vt supra relatum est gesserat proprium: & corrigens si quid talium vel a se vel a patre suo gestum reperire alicubi potuit, eleemosynarum etiam largitione plurimarum, sed & seruorum Christi orationum instantia necnon & propria satisfactione adeo diuinitatem sibi placare studebat: quasi hęc quę legaliter super vnum quęq; decurrerant sua gesta fuerint crudelitate. Ludouici pœnitentia

Cum igitur conuentus habitus esset publicus Aquisgrani: vbi cum in aliis tum maxime feruebat res vt supradictum est in marcha hispanica nup ignominiose pacta. Qua ventilata & enucleatissime inuestigata ii reperti sunt huius culpæ auctores qui ab imperatore præfecti sunt duces. Hos ergo solummodo honoribus ademptis luere iussit imperator culpam huius ignauiæ. Itidem Baldrico duci Foroiulienſi dum obiiceretur & probatum eēt eius ignauia & incuria vastatam a Bulgaris regionem nostram, pulsus ē ducatu: & inter quatuor comitatus est eiusdem potestas diffecta. Et quidem imperatoris animus natura misericordissimus semper peccantibus misericordiam p̃rogare studuit. At vero ii quibus talia p̃stita sunt quomodo clementia illius abusi sunt in crudelitate post pauca patebit cum claruerit quomodo pro vitæ beneficio summam ei q̃tum in se fuit importauerint cladem. Ducũ ob rẽ male gestã depositio. Baldricus.

Statuit itaq; imperator Warmatiam ad celebrandum populi generalem conuentum mense Augusto properare: in quo conuentu comperiēs clandestinas circa se eorum quos vitæ reseruauerat machinationes more cancri serpere: & multorum animos quasi per quosdam cuniculos sollicitare: statuit sibi contra eos quoddam propugnaculum erigere. Nam Berhardum eatenus Hispaniæ partium & limitum comitem cameræ suæ præfecit: quæ res non seminarium discordię extinxit sed potius augmentum creauit. Sed cum nec dum ii qui tali peste tabescebant vulnus suum detegere possent: vtpote quibus nulla copia ad peragendum quæ concupierant suppeteret in aliud hæc differre tempus statuerunt: imperator autē his vt opportunitas dictabat explicitis Rhenum trãsiit: Franconofurd villam petiit: ibiq; quãdiu bonum visum est & hyeme propinquantia frigora siuerunt venationi indulsit: ac deinde circa festum sancti Martini ad Aquasgrani se vertit. Ibiq; & ipsam festiuitatem & sancti Andreę necnõ & natiuitatis dominicę cũ reliqs vt decebat pegit celebriter. Berhardi sublimatio.

De seditiosorum in Ludouicum conspiratione: & eiusdem apud Pipinum criminatione. Iudith reginæ in monasterium intrusione. Lotharii aduentu in Franciam. Heriberti excæcatione. Odonis exilio. Hilduini abbatis eiectione. Coniuratorum mitissima animaduersione: & Iudith purgatione. Cap. XII.

Irca tempus porro quadragesimale, cum imperator loca mari circũiacentia peragraret: factionis iniquę principes vltra ferre nõ valentes occultatum diu vulnus detegunt. Nam primum inter se primores quosdam fœdere quodam coniurant. Deinde sibi minores aggregãt. Quorũ ps mutatiōis semp cupida more canũ auiũ q̃ rapaciũ alienũ detrimẽtũ suũ q̃runt fieri suppletiōis augmẽtũ. Freti ergo mltitudie & affesu p̃rimoꝝ filiũ ĩpatoris Pipinũ adeũt p̃tẽdẽtes abiectiōne sui: berhardi isolẽtiã: hoꝝ despectionẽ & cęteroꝝ asserẽtes ẽt eũ qđ dictu nefas ẽ thori Seditiosorũ coniuratio. Suggestio frauduleta.

incestatorem paterni. Porro patrem adeo quibusdam elusum præstigiis vt hæc non modo nõ vindicare, sed nec auertere posset. Oportere ergo dicebant bonũ filium indigne ferre dedecus paternum: restituere patrem & menti & dignitati: & hęc agentem non solum fama prosequeretur virtutis sed etiam amplificatio regni terrestris: hoc ꝑtexentes nomine culpam. His ergo allectus incitamẽtis iuuenis cum eis & suorum multis copiis per Aurelianensem vrbẽ sublato inde Odone & restituto Matfrido Werimbriam vsq; venerunt. At vero imperator vt eorum cõspirationẽ cõtra se & vxorẽ Berhardumq; obstinatissime comperit feraliter armatam: Berhardum quidem fugę præsidio se committere permisit. Vxorem autem Laudini esse & in monasterio sanctæ Mariæ consistere voluit: ipse autem Compẽdium petiit. Porro ii qui cum Pipino Werimbriam venerunt misso Warino & Lamberto aliisq; q̃ plurimus Iudith reginã ex ciuitate monasteriiq; basilica eductam ad se vsq; ꝑduci fecerũt. Quam vsq; adeo intentata post diuersi generis poenas morte adegere: vt promitteret se si copia daret̃ cum imperatore loquendi ꝑsuasuram: quatinus imperator abiectis armis comisq; recisis monasterio sese conferret. se etiam imposito velo capiti itidem facturam. Quam rem q̃to plus cupiebant tanto facilius crediderunt. Missis enim cum ea suorum aliquibus ad imperatorem vsq; deduxerunt. Cui cum ille secretius secum loquendi licentiam prestitisset: permittente illo vt mortem euadere posset ipsa velum suo capiti superposuit: de attonsione porro sua imperator tempus deliberandi poposcit.

Iudith fit monialis.

Tãto enim imperator aliis benigne semper viuens iniusto odio laborabat vt tęderet eos vitæ ipsius cuius illi nisi beneficio viuerẽt, iuste & legaliter vita caruissent. Redeũte ergo ad se regina aliis quidem malis temperarunt: adclamatione autem consentientis vulgi exilio eam deportari & in monasterio sanctæ Radegundis iusserunt retrudi. Circa Maium porro mensem filius imperatoris Lotharius ex Italia venit: eumq; Compendii repperit.

Lotharii aduentus.

Ad quem venientem tota se illa contulit factio imperatoris inimica. Ipse tamen nihil tunc temporis patri intulisse visum est dedecoris: probauit autem quæ gesta erant. Deniq; Heribert⁹ Berhardi frater luminum amissione mulctatus est cõtra votũ imꝑatoris. Odo cõsobrin⁹ illi⁹ armis ablatis exilio deportat⁹: tãq̃ eorũ quæ Berhardo & reginæ adclamabantur consortii & fautores.

Heribertus excæcatur. Odonis exilium.

In talibus ergo consistens solo nomine imperator æstatem transegit. Cum autem instaret autũnalis temperies ii qui imperatori contraria sentiebant alicubi in Francia conuentum fieri generalem volebant. Imperator autem clanculo obtinebat ur diffidens quidem Francis magisq; se credens germanis. Obtinuit tamẽ sententia imperatoris vt Neomagum populi conuenirent. Verens porro ne multitudo contrariorum superaret paucitatem fidelium suorum, iussit vt vnusquisq; ad idem veniens placitum simplici vteret̃ cõmeatu. Pręcepit etiam comitem Lambertum finium sibi deputatorum custodiam habere. Helisachar item abbatem iustitias direxit facturum cum eo. Tandem ergo Neomagum ventũ est: omnisq; Germania eo cõfluxit imperatori auxilio futura. Imperator autem volẽs adhuc vires aduersariorum attenuare: Hilduinũ abbatem culpans interrogauit cur cum simpliciter venire iussus sit hostiliter aduenerit? Qui cũ negare neq̃ret continuo ex palatio exire iussus est: & cũ paucissimis hominib⁹ iuxta patris bruunam in expeditionali hyemare tabernaculo.

Hilduinus concilio eiicitur.

Walach abbas iussus est ad monasterium redire Corbeiæ: ibiq; regulariter obseruari. Hæc cum hii qui imperatori aduersaturi erant peruiderent: ad desperationem vltimam infracti viribus sese verterunt. Deniq; per totã noctem coeuntes, atq; ad habitaculum Lotharii impera-

toris filii conuenientes hortabantur aut bello confligendum aut aliquo secedēdum absq; imperatoris voluntate. In qua deliberatione cum totam expendissent noctem mane imperator filio mandat ne inimicis communibus credat. Sed ad se tanq̄ ad patrem filius veniat. Quibus ille auditis licet dehortantibus qui circa illum erant ad patrem venit. A quo non est aspera increpatione inuectus sed modesta lenitate correptus. Ingresso autem illo inter penetralia regiæ domus diaboli instigatione vulgus cōtra se cœpit furere: processissetq; furor vsq; ad mutuam cędem nisi imperatoria prospexisset prudentia. Dū enim illi inter se tumultuantes pene in vesanum ruerent furorem: imperator ad cunctorum cum filio processit aspectum. Quo facto omnis illa conquieuit feralis commotio. Imperatoria enim audita oratione omnis facessit popularis tumultus. Post hæc imperator omnes illos huius impiæ conspirationis principes sub priuata custodia pręcepit adseruari. Quos postea ad iudicium adductos cum omnes iuris censores filiiq; imperatoris iudicio legali tanq̄ reos maiestatis decernerent capitali sentētia feriri: nullum ex eis permisit occidi: sed vsus vt multis visum est leniori q̄ debuit pietate sibi tamen consueto benignitatis & clementiæ more laicos quidem præcepit locis opportunis adtonderi: clericos vero in conuenientibus itidem monasteriis custodiri. His peractis ad hyemandum impator Aquasgrani secessit. Habuit autem per idem tempus secum semper Lotharium filium suum. Misit interea in Aquitaniam: cōiugemq; reuocauit: fratr isq; illius Conradum & Rodulfum iamdudum attonsos. Quam tamē coniugis honore nō est digna tus: donec se legali pręscripto modo ab obiectis purgaret. Quod postq̄ gestum est in purificatione sanctæ Mariæ cunctis diiudicatis ad mortem vitam concessit. Ac Lotharium ī Italiam, Pipinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam ire permisit ipse vero quadragesimale tempus paschæq; solennitatem in eodem loco celebrauit.

Lotharii ad patrē accessus.

Vulgi tumultus.

Aiaduersio mitis in cōiuratos.

Iudith purgatio.

De transmarinorum legatorum muneribus Berhardi purgatione & puocatione ad singulare certamen. Pipini castigatione a patre: & fuga eius. Baioariæ motu. Berhardi depositione. Pipini custodia & Temporis intemperie.

Aschalibus ergo peractis solēnibus ad Ingelinheim imperator perrexit. Ipso deniq; tempore consuetæ non immemor misericordię q̄ sicut de se ait Iob, ab initio creuit cum illo & de vtero matris videtur cum ipso egressa: eos quos dudum exigentibus meritis per diuersa deputauerat loca, euocatos bonis propriis restituit: & si qui adtonsi fuerant vtrum sic manere an in habitum redire pristinum vellent facultatem contribuit. Dehinc imperator in ptes rumerici montis per Vosegum transiit: ibiq; piscationi atq; venationi q̄ diu libuit indulsit & filium Lotharium in Italiam direxit. Porro autūni tempore in Theodonis villam conuenire generaliter suum populum pcepit in quo loco tres legati Sarrhacenorū a transmarinis venere partib⁹. Quorum duo Sarrhaceni vnus christianus fuit: afferentes suæ grādia munera patriæ odorū scilicet diuersa genera & pānorū. Qui pace petita & accepta remissi sūt. Affuit etiā & Berhard⁹: q mō pdicto fugiēdo se saluās diu ī finib⁹ Hispaniæ exulauerat. Is ergo ipatorē adiēs modū se purgādi ab eo q̄rebat

Ablegatorū & attōsorū reuocatio.

Legatorum trāsmarinorum munera.

more Francis ſolito ſcilicet crimen obiicienti ſemet obiicere volens: armiſq; impacta
diluere. Sed cum accuſator licet quæſitus deeſſet, ceſſantibus armis purgatio facta
eſt iuramentis. Pręceperat porro imperator vt huic placito filius eius intereſſet Pipi
Pipini inſolentia.
nus: ſed ille conuentui ſemet ſubtraxit: poſt placitum autem aduenit. Imperator au
tem volens & hanc inobedientiam plurimamq; in eo caſtigare morum inſolẽtiam ſe
Pipini fuga
cum eum morari iuſſit: & vſq; natalem domini ſecum Aquiſgrani tenuit. Sed ille vl
tra ſuum ſe velle teneri grauatus fugam capeſſit: & inſcio patre in Aquitaniam con
ceſſit. Imperator vero in hibernis vt cœperat Aquiſgrani permanſit.

Hyemis ſane rigore tranſacto & vernali ſucceſſu reducto, nuntiatum eſt impera
tori quoſdam excitatos motus in Baioaria: ad quorũ compreſſionem feſtinus abiit:
Baioariæ motus.
ad Anſburgum vſq; peruenit: inſurgentia ſedauit: continuo rediit: conuentumq;
publicum Aurelianis fieri iuſſit: ibiq; ſibi Pipinum occurrere mandauit. Qui licet ĩ
uitus occurrit. Sed conſyderans imperator quorũdam malorum conſilia hominum
filii animos tam minis q̃ promiſſionibus ad deteriora feſtinãtium peruertere: maxi
Berhardus imperatori ſuſpectus.
meq; Berhardum verens cuius conſilio vti tunc Pipinus dicebatur qui & ipſe tunc
in Aquitania morabatur. Ligeri trãſmeato cum commeatu ſuo ad Iucuntiacum ve
nit palatium in territorio Lemouico ſitum. Quo ventilata vtriuſq; cauſa Berhard⁹
quidem cum inſimularetur infidelitatis nec tamen vſq; ad congreſſionem probator
Exauctoratũ Pippin⁹ cuſtodia tenetur.
procedere vellet, honoribus eſt priuatus: Pipinum vero propter morum correptio
nem prauorum ſub cuſtodia priuata Treueros perduci iuſſit. Quo cum duceretur
& indulgentius haberetur: a ſuis cuſtodiæ noctu ſubducitur: & vſq; ad imperato
ris ab Aquitania reditum quaqua verſum valuit & voluit peruagatur. Et tunc qui
Regni diuiſio.
dem imperator inter filios ſuos Lotharium atq; Carolum quãdam diuiſionem regni
conſtituit. Quæ tamen ingruentibus impedimẽtis quæ dicenda ſunt pro voto mi
nime ceſſit: & opportuno tẽpore viſũ eſt ĩperatori ab Aqtania ſecedere. Sed poſt pau
cum tempus idem ad feſtum ſancti Martini populum cõuocauit: filiumq; Pipinum
Hyems dura.
fugientem ad ſe quoquo modo reuocare voluit. Sed illo id refugiente aſperrima hye
mis incubuit inclementia. Primo quidem pluuiarũ inundantia plurimarum deinde
humectationem terrę glaciali aſtringente rigore: quæ adeo noxia fuit vt ſubtritis pe
dibus equinis rarus quiſq; foret qui vectatiõe equorũ vteret. Fracto ergo mlto exer
citu laboris incommodo et improuiſo excurſu Aquitanorum ſubinde, & moleſte fe
rente, ſtatuit imperator ad villam cuius vocabulũ eſt Reſtis venire: ibiq; ligeris am
ne tranſmeato in Franciã hyematũ redire. Qđ & fecit licet minus honeſte q̃ decuit.

Filiorũ Ludouici in ipſum arma: Gregorii papę in Frãciã aduocatio: & ad
uocationis cauſa. Iudith exilio. Ludouici captiuitate: ĩdicta pœnitentia: in
ſignium & armorũ exutione. De Ludouici beneuolis & armis a diuerſis pro
eo ſumptis. de eiuſdem reſtitutione & vxoris reuerſione. Cap. XIIII.

Vmano porro generi paciq; cõtrarius diabolus nequaq̃ ab infeſta
tione impatoris feriabaẽ: ſed ꝑ ſatellitũ ſuoꝝ verſutias filios ſolli
citabat: pſuadẽs illis ꝙ pater eos vltro ꝑdere vellet non conſiderã
Filiorũ ĩ patrẽ arma.
tes ꝙ q mitior oĩbus eſſet externis, immanis nõ poterat effici ſuis.
Sed qa corrũpũt mores bonos colloqa mala: & lapidũ etiã duritiã
Gregorii papæ in Franciã aduocatio.
mollis aquæ guttula ſępius illiſa terebrare ſolet: tandem ad id vẽ
tũ eſt vt filios ĩperatoris in vnũ cũ copiis qbus poterant & coire fa
cerẽt: Gregoriũq; papã aduocarent ſub ornatu quaſi q patri ſolus filios reconciliare
deberet vt poſſet: rei tñ veritas poſt claruit. Impator ecõtrario mẽſe Maio Warmatiã

venit cum valida manu: ibiq; quid agendum sibi foret diu deliberauit. Missis q; destinatis Bernardo scilicet episcopo cum reliquis filios hortabatur ad se redeundum. Sed & papam Romanæ sedis conueniebat: vt si more præcessorum aderat suorum cur tātas necteret moras non sibi occurrendo? Cum vero rumor vsquaq; diffusus fereret de cęteris qđ verū erat: de papa vero Romano q ideo adesset vt tam imperatorē q̄ episcopos excōmunicationis irretire vellet vinculis: si qui inobedientes essent suæ filiorumq; imperatoris voluntati: parum quid subripuit episcopis imperatoris presumptio audaciæ asserentibus nullo modo se velle eius voluntati succumbere: sed si excōmunicaturus adueniret excōmunicatus abiret cum aliter se habeat antiquorum auctoritas canonum. Tandem ergo ventum est in festiuitate sancti præcursoris Christi Ioannis in locum: qui ab eo qđ ibi gestum est perpetua est ignominia nominis notat⁹ vt vocetur campus mentitus. Quia enim ii qui fidem imperatori promittebant mētiti sunt, locus in quo id contigit testis nequitię in suo nomine remansit. Cum autē haud procul inde aciebus ordinatis consisterent: iamiamq; ruēdum in arma putaret̄ nunciatum est imperatori aduenire papam Romanū. Quem venientem in ipsa acie imperator cōsistens suscepit: licet indecentius q̄ debuit: imputans ei q ipse sibi talem susceptionem præparauerit: qui inusitato modo ad se venerit. Duct⁹ autem papa in habitationem castrensem multis assertionibus perdocuit se tantum iter nō ob aliud suscepisse nisi quia dicebatur q inexorabili cōtra filios discordia laboraret: ideoq; pacem in vtramq; partem serere vellet. Audita vero parte imperatoris mansit cum eo aliquot diebus. Remissus autem ab imperatore ad filios vt pacem mutuam necteret cum pene omnis populus partim donis abstractus, partim promissis illectus, partim minis territus ad eos populumq; cum eis consistentē more torrētis deflueret: nequaq̄ vt fuerat iussus est redire permissus. Tot ergo copiis inibi adductis & iperatori subductis: adeo defectio in dies inualuit: vt i festiuitate sancti Pauli plebei cōtra imperatorem adulando filios eius irruptionem facere minarentur. Quibus imperator viribus obniti non valens filiis mandauit ne se populari exponerēt direptioni. Cui remādant: vt castris relictis ad se veniat: se autem maturrime obuiam ipsi pcessuros. Quibus altrinsecus sibimet occurrentib⁹ imperator filios admonuit equis desilientes & sibi occurrentes vt pmissionis suæ memores tam sibi q̄ filio & vxori illibata quę olim pmiserāt conseruarēt. Quos congrue respondētes osculatus est & ad castra illorū est pfectus. Quo peruenienti vxor subducit̄: & ad Ludouici tabernacula cōuertitur: ipsum vero Lotharius ad sua cum Carolo admodum puero deduxit: & cū pacissimis in papilione ad hoc deputato consistere fecit. Præter hæc autem iam populo iuramētis obstricto imperium inter fratres terna sectione partit̄. Vxor patris a Ludouico rege recepta exilio iterum deportat̄ in ciuitatem Italiæ Tartonam. Gregorius papa talia cernens cum maximo moerore romam regreditur: & duorū fratrum Pipinus in Aquitaniā, Ludouic⁹ in Baioariā reuertit̄. Porro Lothari⁹ patre assumpto & seorsū cum deputatis equitante atq; priuatim manente in Merlegium villam deuenit: ibiq; prout libuit commorans & quæ visa sunt ordinans ac populum absoluens, sed & conuentum populo Compendii indicens, Vosagum p Mauri monasterium transiit: & Mediomatricū qui alio nomine Metti vocant̄ puenit. Qua vrbe relicta Viridunū appulit: & Suessionum vrbem adiit. Ibiq; in monasterio sancti Medardi patrē sub arcta custodia esse pcepit: & Carolo prunnæ commendato nec tamen attonso ipse venationi institit: donec autumni tempore id est Kal. octob. sicut constitutum erat patrē secum ducens Compendium venit. Ibiq; consistenti legatio Constantinopolitani im

Nota de regis excommunicatione.

Campus mendacii.

Aduentus papę causa.

Patris filiorumq; occursus.

Iudith abducitur.

Ludouicus custoditur.

Imperium diuiditur.

Iudith exulat.

Ludouicus sub custodia tenetur

Legatio Cōstantinopo.

peratoris Marcus archiepus Ephesi & Protospatharius imperatoris ad patrē missa occurrit: munera sibi deputata obtulit: patri missa subtraxit. Quā ille licet ad patrē missa ad se tñ veniētē suscepit: audiuit: tragœdiaq; reportātē pene inauditā remisit. In eodem conuentu cum multi insimularentur deuotionis in filiū quidā verbis simplicibus, quidam iuramentis obiecta diluerunt. Miseratio tamē huiuscemodi rei & talis rerum permutatio exceptis auctoribus oēs habebat. vnde verentes sceleris conspiratores inauditi ne versa vice retrolapsa ferrentur quæ gesta erant: callido vt sibi visum est cum aliquibus episcoporum vtuntur argumento vt pro his de quibus iā pœnitudinem gesserat imperator iterum publica pœnitentia armis depositis inreuocabiliter quodammodo ecclesiæ satisfacere iudicaretur: cum ne forenses quidem leges contra vnam culpam semel commissam bis inueniant vindictam: & nostra lex habeat non iudicare deū bis in idipsum. Cui iudicio pauci cōtradixere: plures assensum præbuere: maxima pars vt assolet in talibus ne primores offenderēt verbotenus consensere. Adiudicatum ergo eum absentem & inauditum nec confitentē neq; conuictum ante corpus sancti Medardi confessoris & sancti Sebastiani martyris arma deponere & ante altare ponere cogunt: pullaq; indutum veste adhibita magna custodia sub tectum quoddam retrudunt. Expleto hoc negotio festo sancti Martini populus licentia accepta pro talibus gestis mœstus ad propria reuertitur. Lotharius autē patrem suum secum ducens Aquasgrani hyematum regreditur. Intra huius hyemis durationem gregatim populi tam Franciæ q̄ Burgundię necnon & Aquitaniæ sed & Germaniæ coeuntes calamitosis querelis de imperatoris infortunio querebantur: & quidā in Frāciā Eggebardus comes & Willelmus comes stabuli quos poterāt sibi in vnione voluntatis de restituendo imperatore coadunabant. A Germania porro Hugo abbas in Aquitaniam missus a Ludouico & ab eis qui illuc cōfugerāt a Drogone scilicet epo & reliquis Pipinū in hoc ipsū instigabat. Porro Berhardus & † Warinus in Burgundia cōsistentem populū Suessionis accedebāt: promissionibus alliciebant: iuramētis astringebant: & in vnū velle fœderabant. Hyeme autem exacta & vere iam roseam faciem prætēdente Lotharius patre assumpto per pagum Hasbamensem iter arripuit: & Parrhisiorum vrbem petiit: vbi obuiam sibi fore cunctos fideles præcepit. Cui Eggebardus comes & alii alius pagi proceres cum magna coacta manu obuiam pro liberatione imperatoris pugnaturi processerūt. Peruenissentq; res ad effectum nisi piissimus imperator cauens & multorum periculū simul & proprium ab hoc incœpto præcepto & obtestatione eos inhibuisset. Tandē ergo peruētū est ad monasteriū sancti Dionysii martyris. Pipinus vero ab Aquitania cū maxima manu exiens & ad sequanā vsq; veniēs cū pōtes destructi nauesq; alto demersę transitum p hibuissent, substitit. Porro Warinus & Berhard⁹ comites plurimis sociorū ex Burgūdię partib⁹ coactis ad Maternā fluuiū vsq; puenerūt & ibi partim atrocitate atq; itēperie aeris retardati ptim p colligendis sociis suspensi in villa Bonogilo & iis q̄ circūiacent prædiis aliquot cōsedere diebus. Instabat sane sanctæ quadragesimę tempus. Cuius hebdomada prima feria quinta missi sunt ab illis legati Rebaldus abbas & Gautselmus comes ad Lotharium filium imperatoris postulantes vt eis absolutus custodiæ vinculis imperator redderetur. Quorum si pareret postulationi ipsi quoq; ei causa apud patrem salutis & honoris olim dispositi forent. Sin aliter etiam si necesse esset cum sui periculo eum requisituri: & resistentibus sibi in hac re cum armis deo iudice essent obuiaturi. Sane huic mandato respondet Lotharius filius imperatoris nullū mortaliū plus se vel compati paternæ calamitati vel congaudere

Marginal notes: Tragica materia. — Ludouico iterum pœnitentia inducitur. — Arma deponit. — Populi querela. — Ludouico fauentes. — † Guarin⁹. — Armati p imperatore

prosperitati: nec debere sibi imputari culpam semoratus oblati cum ipsi eum destituissent ac prodidissent: atque carcerale nexuum iure patri inhiberi: cum cōstaret hoc actum iudicio episcopali. Cum hac ergo satisfactione prædicti remissi sunt legati ad eos qui se miserant: & præcepit vt Warinus comes & Odo necnon & Fulgo & Hugo abbates ad se venirent: quatinus cum eis deliberaretur: quomodo petitio eorum impleri posset. Pręcepit etiam idem Lotharius vt missi sibi in crastinū dirigerentur qui tempus aduentus prædictorum ab eo cognoscerent virorum: & sic ad cōdictam diē sibi occurrerent de causa supradicta tractaturi. Etenim mutato cōsilio cum his qui eius fauore ducebātur relicto patre in monasterio sancti Dionysii ipse Burgundiam petiit: Viennam vsque peruenit: ibidemque statiua facere delegit. At vero ii qui cum imperatore remanserant eum ad recipiendas imperatorias hortabant infulas. Sed imperator q̄q̄ modo quo prędictum est ecclesiæ eliminatus communione nequaq̄ tamē ꝑpropere voluit acquiescere sentētiæ. Sed dominica quæ in crastinū aduenit in ecclesia sancti Dionysii episcopali ministerio voluit reconciliari: & per manus episcoporum armis consensit accingi. In qua re tanta exultatio excreuit populi: vt etiam ipsa elementa viderentur & iniuriam patienti compati & releuato congratulari. Etenim vsque ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluuiarumque vehemētia vt extra solitum aquarum superexcresceret abundantia: flatusque ventorum imperuiabiles redderet fluminū alueos. Sed in illius absolutione ita quodammodo coniurasse visa sunt elementa: vt mox & venti sequientes mitescerent: & cœli facies in antiquam & multo tempore inuisam serenitatem rediret. Imperator ergo ab eo loco iter cepit Sed nequaq̄ filium persequi abeuntē licet multis hortantibus voluit. Inde ergo Nātogilum, ac post venit Carisiacum villam regiam: vbi cōsistens opperiebatur filium Pipinum & eos qui trans Maternam residebant. Sed & eos qui trans rhenum ad Ludouicū filium eius confugium fecerant: sed & ipsum filium qui ad eum veniebat Ludouicum. Quo consistenti medio quadragesimę tempore arridēte etiam lętitia ipsi⁹ diei & officii, & hortante cantilena ecclesiastica ac dicente: Lętare Hierusalem & diē festū agite oēs qui diligitis eam: maxima multitudo fidelium suorum ibidem occurrit cōgratulans lętitię cōmuni. Quos imperator benigne suscipiens & pro fidei integritate gratias agens Pipinum quidem filium in Aquitaniā cum lętitia dimisit: cęteros autem ad loca sibi congrua redire lętus permisit. Ipse autem Aquasgrani peruenit: ibique Iudith Augustā ab Italia reducentib⁹ Rataldo epō & Bonifacio: sed & Pipinum recepit filium. Porro Carolum iamdudum secum habebat.

Ludouicus restituitur pristinæ dignitati.

Aurænmutatio.

Iudith reuersio.

De Neustriæ. i. Nortmanniæ incubatoribus: & clade quā imperatoriis militibus cum Odonis cæde intulerūt. de Cabilloni munitione: obsidione, deditiōe direptione, flagratione, & basilicæ sancti Georgii miraculosa cōseruatiōe. Procerum capitali supplicio. Gerbergæ submersione. Lotharii deditione & Ludouici pietatis & iustitiæ operibus. Cap. XV.

Bidemque paschæ solennitatem cum solita deuotione peregit. post cuius celebritatem per Ardēnam syluam venatione sese exercuit: & post sanctæ Penthecostes festiuitatē in partes Romerici montis venationi atque piscationi operam dedit. Sane recedente filio imperatoris Lothario a patre & in partes prædictas abeunte remanserant in Neustriæ partibus Lambertus comes & Matfridus cæteri q̄ q̄plurimi qui easdem partes propria vi tenere nitebātur. Quā rem ægre ferentes Odo comes & alii multi imperatoris fauentes partibus contra eos

Neustriaq̄ nunc Nortmannia est occupatores.

arma corripiunt: eosq; pellere illis nitebantur locis aut certe cum eis congredi. Quę res cum segnius q̄ decuit administraretur: & minus caute circunspiceretur: non mi nimam eis intulit calamitatem. Dum eñ ex insperato illis hostes superuenerũt: illi au tem minori q̄ res postulabat cautela vterentur: insistentibus terga hostibus nudaue runt: ibiq; & ipse Odo cum fratre interiit Willelmo plurimisq; aliis: cęteri salutem in fugę subsidio posuerunt. Quo negotio peracto hii qui victoria potiti sunt cũ neq; ibi cõsistere posse satis tutum videretur: neq; Lothario se iungere valerent: verentes ne aut ibi consistentibus imperator superueniret: aut certe ad suos properantibus in itinere obuiaret: ad Lotharium q̄tocyus mittunt: vt eis suppetias ferret quos tanti discriminis circumuallaret metus. Qui audito eorũ periculo & rebus gestis eis deli berauit succurrere.

Odonis cædes.

Qua tempestate Warinus comes cum plurimis sociis castrum Cabillonum vtcũ q; communiuit: vt si quid ab aduersariorũ partiũ studiosis moliretur noui sibi suisq; foret receptaculo ac munitioni. Quod cum compertum Lothario foret, improuisus illuc aduenire disposuit: quod tamẽ facere nequiuit. Aduenit tamen & oppidum cir cundedit: quæ vero in circuitu ciuitatis erãt incendio consumpta sunt. Pugnatum est acriter diebus quinq; & tandem ad deditionem primum vrbs recepta est. Post au tem versa vice crudelium more victorum primo quidem direptionibus ecclesiæ va state: thesauri depredati: & cõmunes sunt direptæ copiæ. Ad vltimum vero ciuitas voraci depasta est incendio præter vnam basilicam paruam quę stupendo miraculo cum hincinde cincta fuerit sæuientibus & lambẽtibus flammis: tñ nõ potuit aduri. Fuit autem consecrata deo in honorem beati Georgii martyris. Nec tamen Lotharii voluntas fuit vt ciuitas succenderetur. Adclamatione porro militari post captam vrbem Gozselinus comes, itemq; Samila comes necnon & Madalelmus vassallus dñi cus capite plexi sunt. Sed & Gerberga filia quondam Willelmi comitis tanq̄ venefica aquis præfocata est. Quæ dum geruntur imperator cum filio Ludouico Lingonum ciuitatem aduenerat: in qua vrbe huiuscemodi suscepit nuntiũ qui eum valde red didit moestum. & Lotharius quidem eius filius a Cabillono iter suscepit ad Augusti dunum: indeq; Aurelianam peruenit ad vrbem: deinde in pagũ Cenomannicum in villam cuius vocabulum est Matualis deuenit. At imperator cum suis maximisq; co piis simul & Ludouico filio eum prosequitur. Quo audito Lotharius iamq; receptis suis non multo interuallo a patre castra fixit: ibiq; quatuor diebus legatis intercurrẽ tibus moratum est. Quarta sane nocte Lotharius cum suis omnib⁹ referre pedem in posteriora cœpit. Contra quem pater imperator compendioso itinere obambulabat vsq; quo peruentum est ad fluuium Ligerim prope castrum Blesense quo Ciza fluui us ligeri confluit. Quo positis hincinde castris occurrit etiam patri Pipinus filius cũ quanto potuit apparatu militari. Infractus ergo viribus Lotharius supplex ad patrẽ venit. Quem ille coercitum verbis & obligatum tam ipsum q̄ proceres eius quib⁹ vo luit sacramẽtis, in Italiam remisit: oppilatis angustiis itinerum quæ in Italiã trãsmit tunt: ne quis transire posset sine licentia custodientium. Quib⁹ peractis Aurelianos vsq; cum filio peruenit Ludouico: ibiq; tam filio q̄ aliis reditu ad ꝑpria indulto Par rhisios ipse venit. Habuit autem eo tempore circa festum sancti Martini conuentum generalẽ i Attiniaco palatio: vbi cũ multa perperã molita purgare decreuisset: tam in ecclesiasticis q̄ in publicis reb⁹: tũc ꝑcipue fuerũt ista. Mãdauit filio Pipino p Hermol dum abbatem res ecclesiasticas quæ in regno eius erant quas vel ipẽ suis attribuerat vel ipsi sibi præripuerant absq; cunctatione ecclesiis restitui. Legatos etiam per ciui-

Cabillonũ munitur.

Pugna acris Cabillonũ deditur. Diripitur. Incenditur Miraculũ de basilica B. Georgii. Proceres ca pite plexi. Gerberga mersa. Lotharii p fectio.

Pipini ad uentus.

Lotharius supplex in Italiam re mittitur. Ludouici pietatis & iustitię stu dia.

tates & monasteria trāsmisit: statumq; ecclesiasticum pene collapsum in antiquū statum erigi iussit. Itemq; praecepit vt nuntii per singulos comitatus irent qui immanitatē praedonum atq; latronum quae inaudita emerserant, cohiberent: & vbi eorum maior vis incubuerat etiam eorum comites vicinos & episcoporum homies ad tales euincendos & proterendos sibi asciscerēt: & de his singulis sibi in proximo placito generali Warmatiam renuciarent: quod futurum transacta hyeme & suadente vernali gratia indixit. Transegit ergo imperator maximam partem hiberni tēporis Aquisgrani. Indeq; profectus est ad Theodonis villam ante natalem domini: quam festiuitatem Mettis cum suo fratre Drogone celebrauit.

De Ebonis episcopi degradatione: & Agoberti archiepiscopi depositiōe: & plenaria Ludouici imperatoris restitutione: & cum vxore ac Wula reconciliatione: eiusq; pia in filium Lotharium vt a spoliatione ecclesiae desisteret dehortatiōe: & procerum Lotharii per pestem absumptione. Cap.XVI.

SAne solennitatem purificationis sanctae Marię in eadem Theodonis villa agendam constituit: vbi etiam populus cui praeceptum fuerat occurrit. Quo consistens contra quosdam episcopos de sui deiectione conquerebatur. Sed cum quidam in Italiam confugissent: quidam vocati obedire noluissent: solus Ebo eorum qui impetebantur affuit. Qui cum rationis reddendę causa super talib⁹ vrgeretur: causabatur se solum relictis omnibus in quorum praesentia haec facta fuerant vrgeri. At vero caeteri episcopi cum obtenderent necessitatem pręsentię, excusarent autem voluntatem innocentię, idem Ebo tandem moleste ferens talibus extędiari, cōsilio petito aliquorū episcoporum, ipse in se quandam confessionem prędicauit: confirmauitq; se & indignum sacerdotio & inreuocabiliter eo abstinere iudicauit. Quod & episcopis & per eos imperatori contradidit. Quo facto Agobertus Lugdunēsis episcopus qui euocatus ad satisfactionem venire distulit: cū ter esset euocatus: ab ecclesiae semotus est praesulatu: caeteris vt diximus in Italiam fugientibus. Sequenti vero dominica quae sacrae quadragesimae initium praecedebat, in Mettensem ciuitatem dominus imperator, sed & episcopi necnon & populus vniuersalis illius cōuentus venit, & inter missarum celebrationem septem archiepiscopi septem recōciliationis ecclesiasticae orationes super eum cecinerūt: atq; omnes populi hoc viso pro plenaria restitutione imperatoris multas deo gratias reddiderunt. Postq; omnia Theodonis villam tam dominus imperator q̄ qui eius populus erant reuersi sunt: & dominico sacro quadragesimae tempore inchoāte vnumquēq; ad propria redire praecepit. Ipse autem quadragesimae tempus ibidem exegit: sed & paschę solennitatem Mettis celebrauit.

Ebo sacerdotio abit.

Agobertus in ordinem redigitur.

Ludouicus ecclesiae reconciliatur

Post solēnitatē porro paschalē atq; pēthecostes venerabilē diē, ciuitatē Vangionū quae nūc Warmatia vocatur secūdū cōdictū ad celebrandū conuentū generalē adiit: vbi ei etiam fili⁹ Pipinus occurrit: nec Ludouicus alter ei filius defuit. More aūt suo imperator nequaq̄ cōuētū istū a publica vtilitate vacare passus est: diligēter nāq; in eo examinare studuit quid quiq; legatorū in diuersas partes directi egerint. Et quia aliqui comitum in reprehensione & exterminatione latronum segnes reperti sunt, diuersis sententiis eorum segnitiem cōdigna inuectione castigauit: filiosq; opprimentes bonos & quos merito ab oppressione releuarēt, corripiēs interminat⁹ etiam seueriorē in eos se libraturum sententiam, qui huic admonitioni non essent obtemperaturi. Cumq; ab hoc placito populum dimitteret: & sequens in Theodonis villa post

Vangiōes nunc sunt warmatii.

Verbalis aīaduersio in oppressores bonorū ac dissimulatores.

Pascha cōstituisset: ad hyemādū Aquasgrani se contulit: filioq; suo Lothario mandauit vt nobiles quosq; suorū ad eundē locum dirigeret: quatinꝰ recōciliatiōis mutuæ inter se & illū ratio inuestigaret. Augusta Iudith cū cōsiliariis īperatoris cognito q; valitudo bona (vt videbatur) imperatoris corpus mox destitueret: & mors ingrueret: & sibi & Carolo filio periculū immineret, nisi aliquē fratrū sibi asciscerent: cōiectantesq; nullū filiorum imperatoris tam cōuenientē huic rei sicut Lothariū: hortati sunt imperatorē vt ad eum nuntios pacificos mitteret & ad hoc ipsum inuitaret. Qui vt paci semper studens semperq; dilector pacis atq; amator vnitatis quærebat non modo filios sed & inimicos sibi charitate vniri: libenter assensus est. In condicta porro villa & in tempore præfinito affuere missi a filio quos ipse præcepit plurimi: inter quos etiā Wala primus affuit. Causa autem prædicta ventilata atq; ad calcem pducta imperator cum coniuge reconciliari voluit: primū ipsi Walę dimissis quæcunq; in eum commiserat delictis multa alacritate & benignitate cordis. Mandauitq; p eum & cæteros filio missos vt q̄tocyus veniret. Quod si faceret consultissime sibi futurum sciret. Qui redierunt & filio rem retulerunt. Sed ne mandatū imperatoris ad effectum perduceretur morbus febrisq; intercessit & Walam quidē rebꝰ humanis abduxit: Lothariū vero lectulo deiiciens maximo tempore languere fecit. Imperator vero clementissimus natura vt filiū aduersa valitudine correptum audiuit per nūtios fidelissimos scilicet Hugonem fratrem suū sed & Adalgariū comitem eū visitauit: atq; eiꝰ omnia incōmoda rescire studuit: imitatus videlicet beatū Dauid, qui multis inuectionibꝰ lacessitus a filio mortem tū eiꝰ ęgerrime tulit. At vero postq̄ desæuiēte languore conualuit: nūciatū est imperatori eo q; cōditiones sacramentorū dudū promissas irrūperet: maximeq; ecclesiā sancti Petri quam tam auus eius Pipinus q̄ pater eius Carolus necnon & ipse in tutelam susceperant: homines eius crudelissima clade vexarēt. Quæ res animum illius mitissimum adeo exasperauit: vt quodam modo extraordinarie vt videbatur legatos dirigeret: nullum pene ad tantū iter conficiendū spatium tribuens misit ad Lotharium commonens ne talia fieri permitteret: monēs vt memor esset: quia quando ei regnū Italiæ donauit, etiam curam sanctæ Romanæ ecclesię simul commisit: & quā ab aduersariis defensandā susceperat, nequaq̄ a suis diripi permitteret. Commonens etiam sacramentorum ab eo nuper promissorum ne forte obliuiscens aut paruipendēs & diuinitatem offenderet: quod sibi non impune futurum non ignoraret. Simul & iubens parare sibi stipendiarias annonas statiuasq; congruas per omne iter quod Romam transmittit. dicebat enim se limina beatorū apostolorum inuisere velle. Quod ne fieret, irruptio Nordmānorum in Frisiam impediuit. Ad quorum insolentiam comprimendam pergens misit ad Lotharium Fulconē scilicet abbatem, & Richardum comitem: necnon & Adrebaldū abbatē. Quorū Fulco & Richardus responsum sibi ab Lothario referrēt: Adrebaldus porro Romam pergeret Gregorium papam de necessariis consulturus: & voluntatem imperatoris cæteraq; sibi iniūcta perlaturus. Sed Lotharius de his conuentus necnon & de rebus quorūdam ecclesiaꝝ ablatis q̄ in Italia sunt, q̄busdā annuit: quędā se nō posse seruare respondit. & Fulco quidem atq; Richardus imperatori a Frisia post fugā Nordmannorū reuertenti talia nunciant in Franconofurd palatio: vbi ipse autumnalem exercens venationem hyematum Aquasgrani sese cōuertit. At vero Adrebaldus Romā vt iussum sibi fuerat peruenit: Gregorium papam ægrotantem repperit: & maxime fluxu sanguinis: qui licet sensim, continue tamen ex naribus effluebat. Sed tanta animi alacritate & gaudio ad verba imperatoris & compassionem eius recreatus est:

Reconciliatio Ludouici cū coniuge.

Wala.

Walę mors.

Lotharium præmonet pater.

vt profiteretur se pene incommoditatis propriæ oblitum. Itaq; & missum ad se opulentissime curauit apud se consistentem: & ditissime munerauit recedentē: mittens cum eo duos episcopos Petrū Cētumcellensis vrbis, & Georgium regionarium Romanæ vrbis simul episcopum. Lotharius porro vt audiuit memoratorum episcoporum ad dominum imperatorem aduētum/misit Leonem, qui tum apud illum magni loci habebatur, Bononiam: qui magno intentato terrore vltra progredi episcopos ꝓhibuit. Adrebaldus tamē epistolam imperatori destinatam ab eis occulte suscepit: & cuidam suorum sub obtentu mendici quousq; Alpes transiret ferendam commisit: ac post imperatori porrexit. Ea tempestate quāta lues mortalis populum qui Lotharium secuti sunt inuaserit, mirabile est dictu. in breui enim, id est a Kal. Septēbribus vsq; ad festum sancti Martini hi primores eius vita excesserunt. Iesse olim Ambianēsis episcopus: Helias Trecassinæ vrbis episcopus: Walo Corbiēsis monasterii abbas: Matfridus, Hugo, Lambertus, Godefridus, itemq; filius eius Godefridus, Agunbertus comes Pertensis, Borgaretus quondam præfectus venatoribus regalibus. Sed & Richardus vix euasit. Nam post non multum & ipse moritur. Hi enim erāt quorum decessu dicebat Francia nobilitate orbata: fortitudine quasi neruis succisis euirata: prudentia his obeuntibus euacuata. Sed illis subrutis ostendit deus q̄ salubre, q̄ laudabile sit obseruari quod ex ore eius probatur procedere. Non gloriet (inquiens) sapiens in sapientia nec fortis in fortitudine sua: nec diues in diuitiis suis. Sed & imperatoris animum quis miretur digne quanta temperantia diuina gubernauerit clementia! Etenim hoc suscepto nuntio nihil in se exultauit: sed pugno pectore tonso lachrymisq; oculis oppletis deum illis propitium fieri cum ingenti gemitu precatus est. Hoc eodem tempore Britonum impetus est motus: sed tam facile conquieuit: q̄ īperator in eū spem posuit: cui veracissime dicit. Subest em̄ tibi dn̄e cū volueris posse.

Pestis acerba.
Procerum mors.

De restitutis ecclesiæ per Pipinum per eundem ablatis: de Lugdunen̄. & Viennen̄. episcoporum disceptatione. de causa Gothica nomīe Berhardi & Beringarii agitata. De diri cometę apparitione: & prudenti Ludouici regis sup eo responsione. de Caroli filii Ludouici ex Iudith insignib⁹ & Neustrię adeptiōe. Berhardi accusatiōe peculat⁹. De altero comite: & Pipini obitu. Cap. XVII.

IN ipsis etiam diebus in quibus purificatio beatissimę semper virginis Mariæ celebratur: cōuentus quidam magnus sed præcipue episcoporum aquasgrani conuenit: in quo cum de aliis vtilitatib⁹ ecclesiæ necessariis tum præcipue de his rebus questū est quas Pipinus & sui multis intulerūt ecclesiis. Nam Hilduinus ibi affuit abbas vtpote sacri capellanus palatii: cōquerens de quibusdā prædiis pertinentibus ad ecclesiam sancti Parrhisiensis Germani, sitis in Aquitania: quæ Pipinus rex eidem abstulerat ecclesiæ. Ob quā rem imperialis auctoritatis commonitorium & communis ordinatur consilii: quibus commoneretur Pipinus & sui cū quanto sui periculo res ecclesiasticas peruaserint. Quæ res prosperum suscepit exitum. Nam Pipinus monita pii patris sanctorumq; virorum libenter suscipiens obediēter paruit: & inuasa restitui etiam per annuli sui scripto impressionem huiusmodi constituit.

Pipinus ecclesiæ ablata reddit.

PRoximum huic placito conuentum imperator in pago Lugdunensi habuit tempore æstiuo in loco qui vocatur Stranacus: cum Pipino & Ludouico filiis. Nam q; Lotharius non affuit inualentia ægritudinis supradictæ obstitit. In quo causam ecclesiarum Lugdunensis atq; Viennensis vacantium ventilari

Disceptatio iter Lugdunen. & Viēnēsem ecclesias. Causa Gothorum.

fecit eo quod epi dudū illarū, Agohard⁹ iussus ad rationē nō venerat reddēdā: Bernhardus autē Viennēsis affuerat quidē sed rursus fugā inierat. Sed hæc quidē res iperfecta remansit propter absentiam episcoporum. Sed & causa Gothorum ibidem vētilata est: quorum alii partibus Berhardi fauebāt: alii fauore ducebantur Beringarii Huronici quondam comitis filii. Sed Beringario immatura morte prærepto apud Berhardū potestas Septimaniæ q̄ maxima remansit: legatis illuc missis qui ea quæ indigebant correptione in meliorem componerent statū. His peractis & iam filiis populoque dimissis imperator autumnali venatione peracta ad festum sancti Martini Aquasgrani rediit & hyemem ibidem exegit: natalemque domini, item paschalem solennitatem iuxta morem debitum & sibi semper familiarissimum ibidem celebrauit.

Cometes.

At vero mediante festiuitate paschali dirū semper ac triste portentū ibidē comete sydus in signo virginis apparuit in ea parte eiusdem signi qua penulam eius subter caudam serpentis similiter coruusque confringunt. Quod, cum non more errantiū septem syderum orientem versus peteret, per viginti quinque dies (quod mirū est dictu) idem sydus & Leonis & Cancri necnon & geminorum transiens signa in capite tauri tādem sub aurigę pedes igneum globū iubarumque prolixitatē deposuit: quas vsque quaque porrexerat antea. Quā rem cū primum imperator talium studiosissimus conspexisset, constitit: & anteq̄ quieti membra cōmitteret: accitum quendam itemque me qui hæc scripsi & qui huius rei scientiam habere credebar, percontari studuit quid super ea mihi videbatur. Cui cum tempus peterem quo faciem syderis consyderarē ac per hęc rei veritatem inuestigarem: & cognitam in crastinum nuntiarem: imperator ratus (qd erat verum) tempus me redimere velle ne cogerer triste aliquid respōdere: perge inquit in moenia huic domui contigua & nobis quæ prospexeris nuncia. Noui enim a me hanc stellam nequaq̄ præterita vespera visam vel a te monstratam. Sed scio hoc signum cometarū esse: de quo iam pręteritis locuti sumus diebus. Quid autem tibi portēdere videatur edicito. Cumque aliqua dicerem & tacuissem. Vnū est (inquit) qd adhuc silētio premis. Mutationem enim regni mortemque principis hoc monstrari portento dicūt. Cumque ego testimonium prophetæ in mediū protulissem

Sapiens Ludouici sup comete dictum.

quo dicitur: A signis cœli ne timueritis quæ pauēt gentes. Ille sola vsus magnanimitate & prudentia nō alium inqt timere debemus præter illū qui nostri & huius creator est syderis: sed eius clementiam non satis mirari & laudare possumus qui nostrā inertiam cum simus peccatores & impœnitentes talibus dignatur admonere indiciis. Quia ergo & me & omnes communiter hoc tangit ostentum: omnes pro posse & sapere ad meliora festinemus: ne forte misericordiam illo prærogante & nostra impœnitudine impediente nos illa inueniamur indigni. His dictis & ipse paulisper mero indulsit: & omnibus id facere iussit: & vnumquemque ad sua se colligere pcepit: noctemque illam vt relatum nobis est pene peruigilem ac dei laudibus & obsecrationib⁹ oneratam luci superuenienti præsentauit. In cuius crepusculo ministros aulicos vocauit: & eleemosynas q̄largissime pauperibus ac seruis dei tam monachis q̄ canonicis porrigi iussit: missarumque solennia per quoscunque potuit celebrari fecit: non tantum sibi metuens quantū ecclesiæ sibi creditę prospiciens. Quibus rite dispositis vti ordinauerat venatum in Ardennam perrexit. Quod (vt dicebat) vltra solitum ei psperrime cessit: omniaque quæ illo tempore illi placuere prospero euentu cucurrerūt. Præterea insistente Augusta & ministris palatinis quandam partem imperator filio suo dilectissimo Carolo Aquisgrani tradidit. Sed quia inofficiosa remansit: a nobis quoque silentio premitur. Quam rem auditam cum fratres eius ægre tulissent mu-

tuum iniere colloquium. Sed nil se contraire posse videntes, & cœptum dissimulantes, motu patris qui ex hoc accidisse videbatur facillime composuere. In his imperator tota æstate consistens indixit generalem conuentum autumni temporis, id est septembrio mediante in Carisiaco. In quo loco & tempore filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum venit: & ipsi conuentui interfuit. Vbi dominus imperator filium suum Carolum armis virilibus id est ense cinxit: corona regali caput insigniuit: partemq; regni quam homonymus eius Carolus habuit, id est Neustriam ei attribuit. Itaq; dominus imperator inter filios q̃tum sibi possibile fuit coagulo beniuolentiæ firmato Pipinum in Aquitaniam, Carolum autem in portionem regni ipsi attributam dimisit: & præsentes quidem Neustriæ prouinciæ primores Carolo & manus dederunt & fidelitatem sacramento obstrinxerunt: absentium autem quisq; postea itidem fecit. In eodē loco & tempore pene omnes Septimaniæ nobiles affuerunt conquerētes aduersus Berhardum ducem illarum partium: eo q; satellites illius tam rebus ecclesiasticis q̃ priuatis absq; vllo respectu diuino humanoq; pro libito abuterentur. Vnde petierunt vt dominus imperator sub protectionis suæ eos susciperet munimine: & post hęc tales missos in eandem terram dirigeret: qui & potestate & prudētia de ablatis ęquo libramine penderent: & auitam eis legem conseruarent. Ad quod peragendum missi sunt secundum postulationem eorum & domini imperatoris electionem Bonifacius comes & Donatus itidem comes: sed & Adrebaldus Flammacēsis monasterii abbas. His rite peractis īperator ab eo loco diuertit: & venationi autūnali iuxta morem operam dedit: & ad tempora hyemalia exigēda se Aquasgrani collegit. Qua hyeme, id est Kalen. Ian. sæuus cometę ignis in signo apparuit Scorpii nō multo post solis occubitum. Cuius minacem vultum non multo post excessus Pipini est subsecutus.

Carolus insignia accipit regalia. Neustriæ præficitur.

Berhardus accusatur.

Cometes. Pipini obitus.

De Lotharii in conuentū Warmatianum aduentu: & cum patre conciliatione: & de imperii diuisione ibidem facta. Cap. XVIII.

Nterea Iudith Augusta consilii qd̄ pridem cum cōsiliariis aulicis cęterisq; regni Francorum nobilibus inierat, nequaq̃ immemor persuasit imperatori quatinus ad Lotharium filiū suum legatos mitteret: qui eum ad patrem inuitarent: ea conditione vt si fratris sui Caroli dilector & adiutor tutorq; & protector esse vellet veniret ad patrem & sciret se ab eo omnium perperam gestorum indulgentiam adepturum: simul & medietatem imperii excepta Baioaria consecuturum. Quæ res tam Lothario q̃ suis per omnia vtilis visa est. Venit ergo iuxta condictum ad Warmatiam post paschæ solennitatem: quem pater cū multa alacritate suscepit: & dapsiliter suos curare præcepit: & sicut mandauerat vniuersa peregit, intātum vt ei datis triduo induciis vniuersum imperium suū cū suis ipse diuideret: si ita liberet: ita tamen vt partium electio penes imperatorē & Carolū faciēda maneret. Sin aliter vero: partitionē imperatori & Carolo faciendā relinqueret. Itaq; Lotharius cū suis diuisionē regni domino īperatori p suo libitu cōmittūt: affirmātes se hāc diuisionē neq̃q̃ exeq posse pp̄ter ignorātiā locorū. Igit imperator ęquo vt suis sibiq; visum est libramine omne suū diuisit imperiū: p̄ter Baioariā quā Ludouico reliquit: atq; ideo in partem eorum nemini cessit. His pactis & filiis vniuersoq; pp̄lo euocatis data sibi optione Lotharius a fluuio Mosa australem sibi tenendam delegit partem: occiduam vero Carolo fratri habendam reliquit: & vt haberet coram

Lotharii ad cōuentum Warmatianū accessus.

Imperii diuisio.

cuncto populo se velle verbo signauit. Impator ergo lętabat in his: & cũctus populus
talib⁹ factis applaudẽs oĩa sibi placere dicebat. At vero Ludouici animũ nõ parũ hęc
gesta lęserũt. Imperator porro ꝓ his gestis gratias deo referebat: filiosq; monebat vt
vnanimes essent & se mutuo tuerẽtur. Et Lotharius quidem iunioris fratris curam
gereret: cuius se spiritualem esse patrem meminisse deberet. Carolus autem tanq̃ pa
tri spirituali & fratri seniori debitum deferret honorem. Cumq; hæc tanq̃ veræ pa-
cis peregisset amator, & inter fratres mutuam dilectionem & inter vtriusq; filii po-
pulũ quãtũ sibi posse datũ est alternũ seuisset amorem: lætus Lotharium in Italiam
lætum dimisit multis ditatum muneribus: donatum benedictionibus paternis: &
monitum ne obliuisceretur saltem nuper a se promissorum. Egit ergo natalis domi-
ni atq; Paschæ celeberrime solennitates.

De Ludouici iunioris ob dictam diuisionem motu bellico: & eiusdem per pa
trem castigatione. Aquitanorũ de principe habendo tumultu: de Ludouici
iunioris in Germania contra patrem motu: de eclipsi solis maxima. Ludo-
uici imperatoris ægritudine & piis in ea operibus: de eiusdem legationibus
& memorabili trãsitu, sepultura, & tempore ac annis mũdi. de bello per ecli
psim figurato inter filios Ludouici in Burgundia commisso: & Caroli Cal-
ui regni & imperii adeptione. Cap. XIX.

Ludouici cõtra ptitio nẽ regni conatus.

Vdouicus vero audiens huiusmodi patris erga fratres suos volũ
tatem: & regni inter eos diuisionem: nõ tulit. Ideoq; quicquid re-
gni trans rhenum fuit sibi vindicandũ statuit. Quod cum impe
ratori delatum esset: in trãsactam festiuitatem Paschalem differẽ-
dum iudicauit. Qua peracta nequaq̃ procrastinandum in talibus
ratus, cum multis viribus Rhenum Magontiamq; trãsiit & † Tre
uiros venit: ibiq; aliquandiu ob colligendum cõsedit exercitum.

† Triburas. Ludouici filii obedientia.

Quo exacto vsq; Hodonnam perrexit: ibiq; filius q̃q̃ inuitus supplex venit: & incre-
patus ab eo male se egisse confessus emendaturumq; se perperam gesta professus est
At imperatot cõsueta & sibi semp amica vtẽs mãsuetudine: & filio indulsit, & eũ ver
bis primum vt dignum fuit paululum asperis increpauit: post autem lenioribus de

Confluens.

linitum in regno reliquit: atq; in redeundo Rhenum in loco qui Confluens dici-
tur transmeauit: in Ardenna venationem solitam peracturus: in qua cum exerce-

Aquitanorũ disceptatio.

retur nũtii ad eum certissimi venerint affirmãtes (quod verum erat) aliquos Aqui
tanorum suam expectare sententiam qualiter res ordinaretur Aquitanici regni: ali
os autem indigne ferre eo q̃ audierint Carolo idem a patre traditum regnum. Nam
imperatore de talibus solicito Ebroinus nobilissimus Pictauẽsis episcopus Flateram
aduenit: nuntians tam se q̃ cæteros primores eiusdẽ regni imperatoris expectare vo
luntatẽ: & imperãtis exequi velle iussionẽ. Erant enim in hac conspirantes volũtate
maximi quiq; procerum: quorum eminentes erant: scilicet ipse Ebroinus venerabilis
episcopus, Reginardus comes, Gerardus itidem comes & gener quõdam Pipini nec
non & Rotharius similiter comes Pipini gener. Sed & alii complures horum sequen-
tes voluntatem: & nullo poterãt pacto seiungi. At vero altera pars populi quorum
vel maximus fuit Euienus quidam assumentes filium quondam Pipini regis Pipinũ
itidem nomine, quaquauersum poterant vagabantur (sicut moris talibus est) præ
dationi atq; tyrannidi operam dantes. Precabatur ergo præfatus antistes Ebroinus

imperatorem ne in longum differret hunc morbum serpentem: sed mature mederet per suum aduentum incommodo tali: anteq̃ tanta lues plurimos inficere posset. Imperator porro præfatum episcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remisit: dans ei regimen abbatiæ sancti Germani Parrhisiensis. Nam Hilduin⁹ abbas vita decesserat. Et quæ visa sunt suis fidelibus mandauit: & vt sibi autumni tẽpore aliqui eorum Cabillonũ occurrerent imperauit. Eo enim generalem indixit cõuentum. Nullus porro succenseat imperatori q̃ dictãte crudelitate nepotem suum regno priuare voluerit: cum ipse morem gentis natiuum nouerit: vtpote connutritus illis: & quia leuitatis atq; aliis studentes sunt vitiis: grauitati atq; stabilitati penitus renunciarũt: & vt talem Pipinum patrem eius facere possent, pene omnes qui ob custodelam illius missi erãt sicut sibi olim a patre Carolo dati fuerant, ab Aquitaniæ finibus eliminauerũt. Post quorum abscessum quãta & qualia emerserint malorum vitiorumq; monstra: & publica & priuata in eodem regno moderna quoq; præsentium studia repræsentant. Volebat piissimus imperator pie & rationabiliter educari puerum ne vitiis prostitutus nec sibi nec aliis præesse & prodesse postea posset: cogitans illud: q̃ quidã q̃ filiis in teneriori ætate adhuc positis tradere regnum nollet: taliter se excusasse legitur. Ego non q̃ inuideam ex me genitis honorifice eos haberi vero: sed quia noui hæc adolescentibus studia ferociæ nutrimenta suggerere. Imperator vti condixerat tempore autumnali Cabillonensem petiit vrbem: & tam ecclesiastica q̃ publica suo more disposuit. Deinde ad regni Aquitanici ordinationẽ sese conuertit. Mouit namq; ab eodem loco cum regina & filio Carolo & valida manu: & Ligeri amne transmisso Aruernorum vrbem petiit. Ibiq; fideles suos occurrentes benigne iuxta morem solitum suscepit: & Carolo suo filio cum solitis sacramentis commendari fecit, quosdam qui occursum debitum fidelitatemq; sibi impẽdere denegarũt: sed insuper latrocinãdo tum exercitui obambulabãt & quascũq; poterant prædas exercebant: comprehensos legali iussit subdere questioni. Hæc eo agẽte natalis domini festiuitas rediit: eandemq; solennitatem Pictauis cum debito & solito celebrauit honore: ibidemq; moranti & quæ vtilitas poscebat disponenti nuntius illi aduenit dicens Ludouicum filium suum assumptis quibusdam Saxonibus atq; Thoringis secum Alemãniam inuasisse. Quæ res maximum ei peperit incommodum. Etenim cum iam senili grauaretur: ætate & phlegmatis abundantia quæ hyeme augmentatur vltra solitum pulmo eius grauaretur: pectusq; quateretur: accessit etiam hic tristis nuntius. Cuius relatu adeo affectus est amaritudine: q̃uis esset pene vltra humanum modum natura mitissimus: fortitudine magnanimus: pietate cautissimus vt in apostema pituita excrescens duresceret: & intra vitalia vlcus letale concresceret. Inuictus tamen eius animus dum turbari tali peste ecclesiam dei populumq; Christianum vexari cõperit: nec fastidio cessit: nec dolori fractus succubuit. Sed postq̃ sanctum quadragesimale ieiunium cum vxore & filio Carolo inchoauit: aduersus hanc tempestatem sedandam se obiicere tulit: & qui solitus erat hoc tempus psalmorum decantatione, orationum instantia, missarum celebratione, eleemosynarum liberalitate cum summa deuotione totum reddere solenne: vt vix vno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret: nũc propter discordiam fugandam pacemq; reuocandam nullum diem habere voluit feriatum. Pastoris enim boni sequens exemplum pro vtilitate gregis sibi commissi non refugiebat, etiam proprii corporis perpeti iacturam. Vnde non ambigendum est ei

Ludouici iunioris in Alemanniã motus.

redditum præmium: quod ita laborantibus promisit se daturum maximus pater princepsq; pastorum.

Ludouici imperatoris ad pacandos Germaniæ motus studium.

CVm maxima igitur fatigatione impugnantibus valitudinem suam præmissis casib⁹ puenit imminēte sacratissima Paschali solēnitate Aquasgrani: ibiq; eam cū solita deuotiōe celebrauit. Qua explicita cœptum accelerauit explere negotium. Nam Rheno transmeato Toringiam continuato itinere petiuit: vbi Ludouicum morari per id tempus didicit. In qua cum eum conscientia morari non pateretur: vtpote iam patre propinquante: rebusq; diffideret: salutē in fugę subsidio posuit. redempto enim itinere per Sclauorum terram in propria rediit. Quo illo redeunte imperator generalem conuentum in vrbe Vangioñ. quæ nunc Warmatia dicitur, congregari pręcepit. Et quia res Ludouici taliter se habebāt: Carolus autem filius eius cum matre in Aquitania versabatur: imperator ad filium suum Lotharium in Italiam misit iubens vt eidem placito interesset: quatinus cum eo de hac re & de aliis deliberaret. Quo in tempore deliquium solis contigit tertia die letaniæ maioris insolito modo. in tantum enim lucis recessu tenebræ præualuerunt vt nihil a noctis veritate differre videretur. Stellarum namq; ratus ordo ita cernebatur vt nullum sydus hebetudinem lucis solaris pateretur: quin potius luna quæ se ei aduersam præbuerat: paulatim orientē petendo corniculatim illi lumen a parte occidentali restitueret ī morem sui quando prima vel secunda cernitur: & sic per augmenta totam venustatem tota rota reciperet. Quod prodigium licet naturæ ascribatur tamen lamentabili exitu consummatum est. Portendebatur enim per hoc maximum illud lumen mortalium quod in domo dei supra candelabrum positum omnibus lucebat, piissimę recordationis imperatorem dico, maturrime rebus humanis subtrahēdum: mundumq; eius abscessu in tenebris tribulationum relinquendum. Cœpit ergo fastidio tabescere & nauseanti stomacho ad cibū potumq; intēdere: crebris suspiriis vrgeri: singultibus quati: ac per hoc virtute destitui. Natura enim suis deserta comitibus necesse est vt victa fatiscat. Quod cernens iussit sibi parari habitacula ęstiua atq; expeditionalia in insula quadam contigua Magontiæ ciuitati: ibiq; virib⁹ desert⁹ lectulo sese cōmittit. Porro qs ei⁹ explicet ꝑ ecclię statu sollicitudinē: vel pro ei⁹ cōcussiōe mœrorē? Quis enarrare lachrymarū flumina q̄ ꝑ acceleratione diuinę fundebat clemētię? nō eñ se recessurū dolebat: sed qđ futurū nouerat gemebat dicēs: se miserū cui⁹ extrema talib⁹ clauderent miseriis. Aderāt aūt ei⁹ cōsolatiōi venerabiles antistites & alii serui dei q̄plurimi: īter quos erāt lethi venerabilis Treuerorū archieps: Ocgari⁹ Magūtię filr archieps: sed & Drogo frater dñi imperatoris Mettēsis epus, necnō sacri palatii archicapellanus. Quē quāto sibi ꝓpinquiorē nouerat tanto ei familiari⁹ sua oia & semet credebat. ꝑ eū quidē quotidie cōfessionis suæ munus sacrificiūq; spūs cōtribulati & cordis humiliati, qđ de⁹ nō despicit, offerebat. Cibusq; ei⁹ erat solūmō ꝑ quadragita dies dominicū corpus: laudāte eo iustitiā dei & dicēte iust⁹ es dñe: vt qa quadragesimę tēpus nō ieiunās exegi saltē coactus idē tibi ieiuniū exsoluā. Iussit aūt eidē venerabili fratri suo Drogoni vt ministros camerę suę ante se venire faceret: & rē familiarē q̄ cōstabat in ornamētis regalib⁹ scilicet coronis & armis, vasis, libris, sacerdotalibusq; vestib⁹, ꝑ singula describi iuberet. Cui ꝓut sibi visū fuit: qd ecclis, qd paupib⁹, postremo qd filiis largiri deberet edixerat: Lothario scilicet & Carolo. & Lothario qdē coronā/ensē auro gēmisq; redimitū eo tenore habēdū misit vt fidē Carolo & Iudith ꝯuaret: & portionē regni totā illi cōseruaret & tuerer quā deo teste & ꝓcerib⁹ palatii ille secū & añ se largit⁹ ei fuerat. His rite pactis gras

Eclipsis sol' maxima.

Ludouici imperator[is] lętus morb⁹.

Ludouici pia studia & opa in extremis.

Legata filiis a Ludo. imperatore

deo egit: q nihil supesse propriũ cognouit. Inter hęc tã venerabilis antistes Drogo, q̃ cæteri põtifices dum in cunctis quæ agebantur deo grates psoluerẽt: vtpote quia vi debant q eũ quẽ chorus virtutũ semp comitatus fuerat nũc pseuerantia subsequẽs quasi causa hostię totũ eius sacrificiũ vitę deo prorsus acceptũ reddebat: vnũ erat qd gaudiũ eorũ obfuscabat. Verebant̃ eñ ne forte filio Ludouico implacabilis esse vellet scientes q vulnus frequẽter incisum aut cauterio adustũ acerbiorẽ sustinẽti propagaret dolorẽ: fisi tñ de eius inuicta patientia qua semp vsus est p Drogonẽ fratrẽ eius cuius verba spernere nolebat animũ eius leniter pulsant. Qui primũ quidẽ amaritudinẽ sui mõstrauit animi. At vero parũper deliberãs & viribus quãtuliscũq collectis enumerare conabat̃ quot & quãtis ab eo afflictus sit incõmodis: & qd contra naturã & domini præceptum talia agendo commeruerit. Sed quia ipse (inquit) ad me veniret satisfacturus nequit: ego qd meum est vobis testibus & deo omnia quę in me peccauit illi remitto. Vestrum autẽ erit illum monere vt si ego illi toties perperã gesta indulsi: ille tamẽ sui non obliuiscatur: qui canos paternos deducet cum dolore ad mortem: & in talibus cõmunis patris dei præcepta minasq cõtempsit. His peractis & dictis (erat eñ vespere sabbati) præcepit vt ante celebrarẽtur vigiliæ nocturnæ: & ligno sanctæ crucis pectus suum muniretur: & q̃diu valebat manu ꝓpria tam frontẽ q̃ pectus eodẽ signaculo insignibat. Si quando autẽ lassabatur per manus fratris sui Drogonis nutu id fieri poscebat. Mãsit ergo tota illa nocte omnis virtutis corporeæ inops solius sobrietatis animi compos. Postero die q erat dominicus iussit ministeriũ altaris præparari & per officiũ Drogonis missarum officia celebrari: necnõ p manus ei⁹ iuxta morẽ cõmunionẽ sacrã sibi dari: & post hęc cuiusdã potiũculę calidę haustũ præberi. Quo paululũ prelibato precatus est fratrẽ & simul astantes vt curandis operam darent corporibus: se tandiu præstolaturum q̃ diu illi refici possent. Instante autem migrationis articulo iuncto pollice cum articulis (hoc enim facere consueuerat si quando fratrem nutu vocabat) Drogonem accersiuit. Quo veniente & reliquis sacerdotibus verbis quibus potuit & nutibus semetipsum commendans benedici petiuit: & quæ solent agi. Ingressis (sicut mihi plures retulerunt) conuersa acie in sinistram partem indignando quodãmodo virtute quãta potuit dixit his: hutz hutz quod significat foras foras. Vnde patet quia malignum spiritum vidit: cui⁹ societatem nec viuus nec moriens habere voluit. At vero eleuatis ad cœlum oculis quanto huc minacius intuebatur tanto illuc lætius intendebat: ita vt nihil a ridente differre videretur. In talibus ergo vitæ præsentis terminum sortitus ad requiem feliciter (vt credimus) commigrauit: quia veraciter dictum est a veridico doctore non potest male mori qui bene vixerit. Decessit autem. XII. Kalend. Iulii anno vitæ suæ sexagesimoquarto: & Aquitaniæ quidem præfuit per annos trigintaseptem. Imperator autem viginti septem. Anima porro emissa, corpus eius Drogo frater imperatoris & episcopus Mettensis cum aliis episcopis abbatibus comitibus vassis dominicis plurimaq frequentia tam cleri q̃ populi sumptis imperatoris reliquiis cum magno honore Mettos transportari fecit: & in basilica sancti Arnulfi quo & mater eius condita erat nobiliter sepeliuit. Obiit autem anno domini. DCCCXL. Eodem anno facta est eclipsis solis feria quarta ante ascensionem domini hora diei nona pridie Nonas Maii. Vertente autem anno in die ascensionis domini fit bellum Fontaneum in Burgundia a quatuor filiis ipsius Ludouici: Carolo scilicet, Lothario, Ludouico, & Pipino: vbi multus effusus est sanguis humanus. Ex quibus Carolus qui appellabatur Caluus regnum Francorum & postmodũ imperium Romanũ

Memorabilis Ludouici migratio

Anni regni Ludouici.

Locus sepulturæ.

Eclipsis sol.

Bellũ inter fres in Burgũdia gestũ

Carol⁹ Caluus rex Frãcorũ & imperator.

obtinuit. Lotharius vero partē Frāciæ sibi vendicauit quæ vsq; in hodiernū diem ex suo nomine Lotharii regnū appellatur. Ludouicus autē Burgundiā sibi vendicauit: vnctusq; est in regē. Pipinus autē Aquitaniam possedit.

Lotharigia

De Normannorum in Parrhisiacos sæuitia & ducis eorum miraculoso per sanctum Germanum interitu. De translatione sancti Vincentii. & Georgii ac Aurelii martyrum. Cap. XX.

Normānorū irruptio

Nno DCCCXLVI. gens Normannica Galliā irrumpēs Parrhisios vsq; venit: monasteriumq; beati Germani Parrhisiis depopulata est. Quorum dux Ragenarius noīe sub principe Borico hanc deuastationē peragens, dū ante principem suū dictū Boricū se iactatet opulentissimū regnū Caroli adquisisse: & monasteriū almi Germani deuastasse: & q ibi maiorē mortui q̄ viui numerū haberent nullūq; sibi restitisse p̄ter Germanū senē mortuum: continuo virtutem beati viri expertus concidit: ac post triduum expirauit: nec solum ipse, verum etiam & cæteri raptores & violatores sancti loci dysenteriæ morbo perierunt.

Miraculū p S. Germanū in morte Ragenarii.

Anno. DCCCLV. diuina reuelatione corpus beati Vincentii a Valentia Hispaniæ ciuitate per quendam monachum Andaldum nomine deportatum est & apud monasterium beati Benedicti quod castrum vocatur situm in pago Albiensi cōditū

Translatio S. Vincētii.

Anno. DCCCLVIII. Defuncto Ebroino antistite atq; abbate successit Hilduin⁹ secundus in abbatię regimine. Cuius temporibus sanctorū martyrū Georgii & Aurelii corpora a duob⁹ monachis ecclesiæ sancti Germani delata Corduba in præfato cœnobio sancti pontificis sunt condita.

Translatio Georgii & Aurelii.

De ægritudine ac interitu Lotharii regis: & de Caroli calui ad imperiū electione cum denuntiationibus & formulis verborum ad electionem pertinentium & eiusdem Caroli coronatione. Cap. XXI.

Otharius aūt Roma lætus proueniens vsq; Lucam ciuitatē venit: vbi febre corripit. Grassante clade in suos quos sub oculis suis coaceruatim mori conspiciebat: sed iudiciū dei intelligere nolens vsq; Placentiā. VIII. Idus Augusti p̄uenit: ibiq; dominica die supdiurnans circa horam nonā inopinate exanimus pene effectus est: & obmutescens in crastinum hora diei secūda moritur: & a paucis suorum qui a clade remanserāt in quodam monasteriolo secus ipsam ciuitatē terrę mandat. Quod Carolus apud Siluanectēsem ciuitatē degens (vbi tā ipse q̄ vxor eius thesauros quos in quibuscunq; rebus habuerant per loca sancta in suam eleemosynam dispensantes a pistis reuersi domino de cuius manu illos acceperāt reddiderunt) nō incerto comperiens nuntio, ab ipsa ciuitate mouēs Attiniacum venit. Vbi a quibusdam episcopis & ab aliquibus primoribus regni quondam Lotharii legatos directos suscepit: vt ibi resideret & in regnū quod Lotharii fuerat nō intraret donec frater suus Ludouicus rex Germaniæ ab expeditione hostili de Winidis cū quibus præsenti & præterito anno sepe cōminus sui cōgredientes aut nihil aut parū vtilitatis egerūt, & damnū maximū retulerūt, reuerteretur: & in palatio Engilinheim residens ad eum nuntios suos dirigeret & ei mandaret quo & quando simul conuenirent: & de regni ipsius diuisione tractarent. Plures aūt saniore consilio illi mandauerunt: vt q̄tocyus quoquo modo posset vsq; Mettos p̄perare satageret: & ipsi tam in itinere q̄ ad ciuitatē ipsam ei occurrere maturarent. Quorū cōsiliū Carolus accepta bilius & sibi salubrius esse intelligēs, iuxta eorum suggestionem agere festinauit: &

Lotharii morbus. Lotharii mors & sepultura.

veniés usq Viridunũ plurios de eodẽ regno sed & Haitonẽ ipsi⁹ ciuitatis epm sibi se cõmendantes suscepit. Indeq in Mettensem vrbẽ nonis Septẽb. veniẽs, Aduentiũ ipsius ciuitatis episcopum & Frãconẽ Tungrẽsem psulem cũ multis alijs in sua cõmẽdatione suscepit: sicq. V. Idus ipsius mẽsis ab episcopis q affuerũt, coeuntib⁹ oĩbus in basilica sancti Stephani hæc quæ sequuntur denuntiata & gesta fuere hoc modo.

Anno incarnatiõis dñicæ. DCCCLXVIII. indictione scda. V. Idus Septẽb. Mettis in eccl'a sancti Stephani martyris hęc q̃ sequunť capitula Aduẽti⁹ ipsi⁹ ciuitatis eps corã rege & epis q affuerũt publice populo & scripto & verbis denunciauit.

Vos scitis fratres & multis in plurimis regnis est cognitũ: quantos & quales euẽtus tempore senioris nostri quẽ hactenus habuim⁹ pro causis notissimis cõmuniter sustinuimus: & quanto dolore quantaq angustia de illius infausta morte nuper cordibus perculsi sumus: vnde vnicum refugium & singulariter salubre consilium rege & principe nostro destituti ac desolati nobis omnibus esse consyderauimus: vt ieiunijs & orationibus ad eum nos couerteremus qui est adiutor in opportunitatib⁹, in tribulatione: & cuius est consilium ac regnum: & vt scriptum est cui voluerit dabit illud: & in cuius manu corda sunt regum: & facit vnanimes habitare in domo soluẽs medium parietem, & faciens vtraq vnũ: deprecãtes ipsius misericordiã vt daret nobis regem ac principem secundum cor suum: qui in iudicio & iustitia nos in omni ordine ac professione regeret, saluaret, atq defenderet, iuxta voluntatem & corda omnium nostrum vnanimiter in eum inclinaret atq vniret: quem ipe ad salutem totius ecclesiæ & populi prædestinatum habebat secundum misericordiam suam. Forma denũtiationis i coetu maiorũ & episcoporum.

Quia deniq ille q voluntatem timentium se facit & deprecationes eorum exaudit, in concordi vnanimitate pelegit hunc regni hui⁹ hæredẽ esse legitimũ: cui nos sponte commisimus: dominũ videlicet præsentẽ hũc principem nostrum Carolum vt nobis præsit & prosit: videtur nobis si vobis placet vt sicut post hæc vobis manifestabimus signo certissimo demonstremus: quia illum a deo electum & nobis datum principẽ: vt eidẽ largitori deo ex suis bñficiis nõ simus ingrati: sed gratiarũ actiones illi referentes: quatinus & eũ nobis datũ principem ad salutem & defensionẽ suæ sanctæ ecclesiæ, & ad auxilium atq profectum omnium nostrum cum pace & tranquillitate nobis conseruet diutius & nos fideli deuotione illi obsequentes atq obseruatione fruentes sub illius administratione in suo gubernet seruitio. Caroli Calui electio.

At si illi placet & necessarium vobis videtur: hortamur vt ex eius ore audiamus qd a Christianissimo rege fideli & vnanimo huius populi vnicuiq in ordine suo cõuenit audire ac deuota mente suscipere.

Post hæc rex Carolus hæc quæ sequuntur per se in eadem ecclesia cunctis q affuerunt denunciauit. Quia sicut isti venerabiles episcopi vni⁹ ex ipsis voce dixerunt: et certis indiciis ex nostra vnanimitate mõstrauerũt: et vos acclamastis, me dei electione ad vestrã saluationem & profectum atq regimen et gubernationem huc aduenisse: sciatis me honorem et cultum dei atq sanctarum ecclesiarũ dño conseruare adiuuante, et vnumquẽq vestrum secundum sui ordinis dignitatẽ et personã iuxta meũ scire et posse honorare et saluare et honorabiliter saluatum tenere velle: et vnicuiq in suo ordine secundũ sibi cõpetẽtes tam ecclesiasticas q̃ mũdanas legem et iustitiam cõseruare: in hoc vt honor regius et potestas ac debita obediẽtia atq adiutoriũ ad regnũ mihi a deo datũ cõtinendũ et defendẽdum ab vno quoq vestro secũdũ suũ ordinem et dignitatem atq possibilitatẽ mihi exhibeať: sicut antecessores vestri iuste fideliter et rationabiliter meis antecessorib⁹ exhibuerunt. Denuntiatio ac pmissio Caroli Calui.

At post Hincmarus Remorum archiepiscopus hæc q̃ sequunẽ capitula iubẽte ac postulãte Aduentio ipsius ciuitatis ep̃o & cęteris ep̃is Treuerorũ puĩciæ Haitone scilicet ecclę Viridunẽsis ep̃o, & Arnulfo Tullẽsiũ ãtistite cõniuẽtib⁹ puĩcię Remorũ ep̃is corã episcopis & rege cũctis q affuerũt in eadem ecclesia publice denũciauit.

Denuntiatio Hincmari epi. Remẽsis & Treuerẽsis episcoporũ societas. †exercere.

NE alicui forte videaẽ incongrue ac præsumptuose me ac puĩcię nostrę venerabiles coepiscopos facere: q̃m de altera puĩcia ordinatiõi & causis hui⁹ puĩcię nos immiscem⁹: sciat nos cõtra canones sacros nõ agere: q̃m Remẽsis & Treuerensis ecclĩæ in hac regione Belgica cũ sibi cõmissis ecclĩis sorores & cõprouinciales habenẽ sicut auctoritas ecclesiastica & antiquissima demõstrat cõsuetudo: ac p hoc vnanimi consensu & synodalia iudicia †exercere & q̃ a sanctis patrib⁹ cõstituta sunt debẽt cõcorditer custodire: hac priuilegii cõditiõe seruata: vt q prior de Remensi & Treuerensi ep̃o fuerit ordinatus prior etiã habeaẽ. Et lex diuinitus instituta præcepit dicẽs. Si transieris p messem amici tui colligens spicas manu confricabis ad manducandũ: falce aũt nõ metas. Messis est populus vt dominus monstrat in euangelio dicens. Messis quidem multa, operarii autem pauci. rogate ergo dominum messis vt mittat operarios in messem suam. Quia vos pro nobis episcopis orare debetis vt vobis digna possimus loqui. Messis amici est populus in prouincia alteri metropolitano cõmissa. Vnde vos hortãdo quasi manu operis cõfricando ad dei voluntatem & vestram salutem in corpus vnitatis ecclesiæ valemus & debemus traiicere: in parochianos autem prouinciarum aliis metropolitanis commissarum falcẽ iudicii non mittimus: quia nec est vnde, nec nostrum esse consyderamus.

Est & alia causa: quia isti venerabiles domini & confratres nostri prouinciæ istius episcopi nõ habentes metropolitanũ episcopum, exiguitatem nostram sic in suis sicut & in specialibus nostris causis nos fraterna charitate iubent & commonẽt agere. Est ita domini fratres? Et responderunt ipsi episcopi ita est.

PRęter ea quę dominus episcopus & frater noster Aduentius vobis ex sua & cæterorum nostrorum & suorum fratrum ac venerabilium episcoporũ voce dixit: in hoc etiam animaduertere potestis voluntatem dei esse: vt p̃sens dominus & rex noster qui in partem regni quam hactenus tenet & tenuit: & nobis ac ecclesiis nostris & pp̃lo sibi cõmisso vtiliter p̃est & p̃fuit & salubriter prodest & p̃fuit: inde ad hũc locũ dñ̃o ducente peruenerit: quo etiã & vos ei⁹ inspiratione cõfluxistis & ipsi vos sponte cõmendastis: cuius instinctu animalia oĩa in arcam Noe significantẽ ecclesiæ vnitatem nullo cogente conuenerunt. Quia sanctæ memoriæ pater suus dominus Ludouicus pius imperator ex progenie Clodouei regis Francorum per beati Remigii catholicam prædicationẽ cum integra gente conuersi, & cum tribus Francorũ milib⁹ exceptis paruulis & mulierib⁹ ĩ vigilia sancti paschę baptizatis & coelit⁹ sumpto chrismate (Vnde adhuc habem⁹) p̃unctũ & in regẽ sacrati exortus: p beatũ Arnulfum cuius idem Ludouicus pius Augustus originẽ duxit carnis: & a Stephano papa Romano ante sanctæ dei genitricis Mariæ altare Remis in imperatorem est coronatus: & demum factione quorundam terreno imperio destitutus vnanimitate episcoporum & fidelis populi ante sepulchrum sancti Dionysii ecclesię sanctæ est redditus: & in hac domo ante hoc altare protomartyris Stephani coronatus per domini sacerdotes, acclamatione fidelis populi sicut qui affuimus vidimus, corona regni est imperio restitutus. Et quia vt in historiis sacris legimus reges quando regna obtinuerũt, singulorũ regnorũ sibi diademata imposuerũt: nõ incõgruũ videẽ si vestrę placet vnanimitati: vt ĩ obtẽtu regni vñ vos ad illũ sp̃õte cõuenist[i], sacerdotali

Clodouei citat cõuersionem.

ministerio ante hoc altare coronetur: & sacra vnctione domino consecratur. Quod si vobis placet propriis vocibus consonate. Et in hoc conclamantibus omnib⁹ dixit idē episcopus. Agamus ergo vnanimiter domino gratias decantantes: Te deum laudamus. & post haec cum benedictione sacerdotali idem rex est coronatus. Indeq; Floringas veniens quae ordinanda sibi visa sunt ordinauit. Indeq; in saltū Ardennae animalium venationi se contulit. Ludouicus autem frater eius pacem sub quodam conditione apud Winidos obtinere procurans ad quā confirmandam filios suos cum marchionibus terrae ipsius direxerat, infirmus in Ragemsburg ciuitate remansit: & mittens missos suos ad Carolum mandauit illi de firmitatibus quae inter eos factae fuerunt: sed & de portione regni quōdam Lotharii. Vnde Carolus illi congruam respōsionem mandauit. Coronatio Caroli calui. Winidorū pax. Ratispona.

De Basilio Michaelem imperatorem occidente: imperium occupante: & filiam Ludouici postulante. Deq; templi diui Michaelis in monte Gargano a Sarrhacenis direptione. Cap. XXII.

Nterea Basilius quem Michael graecorum imperator sibi in consortium imperii asciuerat, eundē Michaelem dolo interfecit: & imperium sibi asciuit. Qui patriciū suum Abbarā cum. CCC. nauibus miserat & vt Ludouico contra Sarrhacenos ferret suffragiū & filiam ipsius Ludouici sibi desponsatam de Ludouico susciperet & sibi in coniugio copulandam duceret. Sed quadā occasione interueniente discōuenit Ludouico cum eodem patricio de filia ipsius. Vnde idem patricius molestus Corinthū rediit. Et reuertente Ludouico ab obsidione Sarrhacenorum de partibus Beneuentanis iidem Sarrhaceni de Baira egredientes & hostem Ludouicum post tergum sequentes plusq̄ duo milia caballorū ipius hostis pdati sunt: & cum eisdem caballis duos ex se ipsis ordinantes cuneos ad ecclesiam sancti Michaelis in monte gargano perrexerūt: & clericos sed & multos qui ad orationē illuc conuenerant depdantes cum multa pda ad sua redierunt. Qd valde & imperatorem atq; apostolicum sed & Romanos turbauit. Basilius Michaelē ipera torē necat & imperat. Templi Michaelis in Gargano a Sarrhacēis diripitur.

De Winidis victis. Rotlādi episcopi a Sarrhacenis captione: & ptiosa sed dolosa quia iā mortui redemptione. Britonū cū Nortmannis adhuc impiis pactione. de apostatę supplicio. Coenobii sancti Germani apud Parrhisios a Nortmannis direptione & incendio: & vrbium contra eos munitione. Cap. XXIII.

Vdouicus Ludouici regis Germaniae filius cum Saxonibus contra Winidos qui e regione Saxonum sunt bellum committēs cum multa strage hominum ex vtraq; parte quoquo modo victoriam ē adeptus: indeq; psspere est reuersus. Rotlandus Arelatensis archiepūs abbatiā sancti Caesarii apud Ludouicū ipratorē & Engilbergam nō vacua manu adept⁹, in insula Camaria nimis vndecūq; inclytissima in qua res ipsius abbatię plurimae cōiacēt, & in qua portum Sarrhaceni habere solebant: castellum opere tumultuario de sola terra ędificās audito Sarrhacenorum aduentu in illud satis inconsulte intrauit: & applicantibus ad ipsum castellum Sarrhacenis amplius q̄ trecentis suorum interfectis ab eisdē Sarrhacenis est captus: & in eorum naues deductus est ac religatus. Vnde. CL. libris argenti &. CL. mantellis &. CL. spathis &. CL. mācipiis praeter ea q̄ in placito data sunt ad redemptionem eius concessis: interea idem episcopus in nauibus moritur. XIII. Winidi vincuntur. Rotlandus abbatiam emit. Rotlandus eps capt⁹ a Sarrhacēis.

Kal. Octobres. Sarrhaceni autem ingeniose accelerantes de redemptione illius qua si non possent ibi amplius immorari si illum vellent recipere redemptores illius redẽptionẽ ꝓ eo dare accelerarẽt edicũt. Qđ & factum est: & Sarrhaceni suscepta oĩ redẽptione miserunt eundẽ episcopum sedentẽ in cathedra, indutum vestimẽtis sacerdotalibus cum quibus captus fuerat: & velut pro honore deportauerant eum e nauib⁹ in terram. Redẽptores autem illius volentes eum alloqui & congratulari ei, inuenerunt eum mortuum. Quem cum maximo luctu exportãtes sepelierũt eum. X. Kal. Octobres in sepulchro quod sibi ipse parauerat.

Britones cũ Nortmãnis paciscũtur adhuc infidelibus. Salomon dux Britonũ pacẽ cum Nortmãnis ad Ligerim residentibus fecit: & vinum suę patris de pago Andegauẽsi cũ Britonibus suis collegit.

Nortmãni cæduntur. Apostatę supplicium. Hugo abbas & Gaufridus cum transsequanis confligentes cũ Nortmannis ad Ligerim residentibus. LX. circiter inde interfecerunt: & capiẽtes quẽdam apostatam monachũ q relicta christianitate se ad Nortmãnos cõtulerat: & christianis infestissimus erat decollari fecerũt. Ea tempestate secunda irruptione Nortmanni Parrhisios venerunt & beati Germani monasterium depopulati sunt cellarioq̧ fratrum igne ĩmisso cum pđa vndecũq̧ adquisita redierunt.

Sancti Ger. coenobiũ diripitur. Vrbiũ contra Nortmãnos munitiones. Carol⁹ vero ciuitates trans Sequanã ab incolis firmari rogauit Cenomãnos scilicet ac Turonos: vt ꝓsidio contra Nortmãnos populis esse possent. Nortmanni autẽ hoc audientes multam summam argenti frumenti quoq̧ & vini ac animalium ab incolis ipsius terræ quæsierunt vt cum eis pacem facerent.

De Caroli calui concubinatu cum Richilde. De legatis Adriani papę & ei⁹ mandatis ad Carolum. De Caroli vana credulitate de ægritudine Ludouici fratris eius. Cap. XXIIII.

Hirmitrudis obitus. Richildis concubina. Carolus in villa Duciaco. VII. Idus Octobris certo nũtio compiẽs obisse pridie nonas Octobris Hirmintridem vxorem suam in monasterio sancti Dionysii vbi & sepulta ẽ: exequẽte Bosone filio Buuini quodã comitis hoc ✝ missaticum apud matrem & materterã suam Teubergam Lotharii regis relictam: sororẽ ipsi⁹ Bosonis Richildem noĩe mox sibi adduci fecit: & in cõcubinam accepit. Qua de re eidem Bosoni abbatiam sancti Mauritii cum aliis honoribus dedit: & ipse Aquasgrani in palatiũ eandẽ concubinã secum ducens festinare accelerauit: quatinus residuos illius partis homines qui Lotharii fuerãt ibi sicut ei mãdauerant in sua ditione susciperet: denũtians se abinde in palatium qđ Gundulfi villa dicitur ad festũ sancti Martini venturũ: vt de Prouincia & de superiorib⁹ partib⁹ Burgundiæ ad se venturos suscipiat. Veniens autem Aquasgrani nullum obtinuit quẽ añ nõ habuit: & ĩde vt denũtiauerat ad Gũdulfi villã puenit: vbi legatos Adriani papę Paulũ & Leonẽ epõs suscepit cũ eplĩs missis sibi & ꝓsulib⁹ ac regni primorib⁹ in his Galliarũ ptiũ regionib⁹ cõsistẽtibus: in quib⁹ cõtinebat vt regnũ quondã Lotharii qđ Ludouico ĩperatori spũali filio ei⁹ hęreditario iure debebat: & qđ ad eũ post mortẽ ipsi⁹ Lotharii rediit: vel hoĩes in eo degentes mortaliũ nullus inuaderet: null⁹ cõmoueret: nullus ad se conaret inflectere. Qđ si quis ꝓsumeret: nõ solũ per suę auctoritatis ministeriũ infirmaret: verũ etiã vinculis anathematis obligat⁹ noĩe Christianitatis priuat⁹ cũ diabolo oĩno locaret: & si qs de epĩs tã nefarię temeritatis auctorẽ vł tacẽdo fugeret vel nõ resistẽdo consentiret: nõ iã pastoris sed mercennarii nomine se norit fore censendum. & qa iã non pertineret ad eũ qcq̃ de ouib⁹: nõ ptineret ad eũ cõsequẽter de pastoralib⁹ dignitatib⁹. Cũ qbus epĩs & nũti⁹ Ludouici ĩpatoris

Legati Adriani papę. Interminatio eiusdem.

venit nomine Boderardus:de his nihilominus ſatagẽs.Carolus autẽ abſolutis apo
ſtolici & imperatoris legatis:pellectus vanis ſuaſionibus falſorum nuntiorum qui ei
ſuggerebant ꝙ frater ſuus Ludouicus viciniſſimus morti foret:iter in Elſatias par-
tes arripuit: vt Hugonẽ Liutfridi filium & Bernardũ & Bernardi filiũ obtineret: ſi
cut & fecit.indeq; Aquaſgrani remeans ibidem natiuitatem domini celebrauit.

Nuntii falſi de ęgritudine Ludouici.

ANno.DCCC.LXX.inde ad Rorici Normanni colloquium apud Nouio
magũ palatiũ prexit:quẽ ſibi fœdere copulauit:& ĩ die feſtiuitatis ſeptua-
geſimæ prædictam concubinam ſuam Richildem deſponſatam atq; dota-
tam in coniugem ſumpſit:& p̃ter ſpem a fratre ſuo Ludouico Germanię rege ſibi nũ
tiantes legatos accepit vt ſi q̃ ocyſſime Aquiſgrani nõ egrederetur:& regnum quõ
dam Lotharii penitus non desereret:idemq; regnum ſicut Lotharii homines tempo
re obitus eius habebant,eis tenere pacifice non concederet:ſine vlla retractatiõe illũ
bello appeteret.Vnde inter eos nuntiis diſcurrentibus eo vſq; cauſa perducta eſt vt
vtrinq; huiuſmodi ſacramenta fierent.Sic promitto ex parte ſenioris mei Caroli ꝙ
ſenior meus fratri ſuo Ludouico regi talem portionem de regno Lotharii regis con-
ſentit habere:qualem aut ipſi iuſtiorem & ęquiorem aut communes fideles eorum ĩ
ter ſe inuenerint:nec eum in ipſa portione vel in regno qđ antea tenuit per aliquam
fraudem vel ſubreptionem decipiet aut male conſiliabit:ſi frater ſuus Ludouicus ſe
niori meo ex ſua parte quãdiu vixerit inuiolabiliter ſeruauerit.Et hac infirma firmi
tate patrata Carolus Aqſgrani egrediẽs vno itinere Cõpendium venit:ibiq; paſcha
domini celebrauit.Indeq; menſe Maio ad Attiniacum palatium venit:vbi & duode
cim legatos fratris Ludouici ꝓ diuiſione regni accepit:qui ſuperciliose tam de ſani-
tate corporis Ludouici q̃ de proſperitate(quia Reſtitiũ winidum ſibi diutino tẽpo-
re infeſtiſſimum tam dolo q̃ bello captum vicerat)elati minus debito ſacramenta in
ter eos facta duxere ſeruanda.Quæ diuiſio multifarie multiſq; modis hinc atq; illic
agitata & per diuerſos nuntios alterutrum directa,ad hunc finem ex Caroli manda
to peruenit:vt in illud regnũ qđ inter eos ſecũdum ſacramenta præſtita diuidẽdum
erat pacifice conuenirent:& ſicut eos cum conſenſu & vnanimitate cõmunium fide
lium ipſorum inuenirent ſecundum ſacramenta inter eos p̃ſtita illud regnum diui-
derent.

Fœd⁹ cum Rorico nortmanno.

Nuptiæ cõcubinæ.

Lr̃ę minaces Ludouici regis.

Pacta regũ.

Legati Ludouici.

Caroli de regni diuiſione ſentẽtia.

Interea poſt de multis impetitus p̃cipue autem de ſubiectione regiæ poteſtati &
inobedientia erga ſuum archiepiſcopum Hincmarus Landunenſis epiſcopus vt ſe
ab impetitis expediret in ſynodo epiſcoporum decem ꝓuinciarum libellum propria
manu ſubſcriptum porrexit hæc continentem.

Hincmari incuſatio.

EGo Hincmarus eccleſiæ Landunenſis epiſcopus amodo & deinceps domi-
no ſeniori meo Carolo regi ſic fidelis & obediens ſecundum miniſteriũ me
um ero ſicut homo ſuo ſeniori & ep̃us per †rectum ſuo regi eſſe debet:ac pri
uilegio Hincmari Metropolitani prouinciæ Remorum eccleſiæ ſcđm ſacros cano-
nes & decreta ſedis apoſtolicæ ex ſacris canonib⁹ ꝓmulgata pro ſcire & poſſe me obe
diturum profiteor.Et ſubſcripſit.Carlomãnus etiam regis Caroli filius,& plurimo
rum monaſteriorum abbas reputatus qm̃ inſidias erga patrem ſuum infideliter mo
liretur,abbatiis priuatus in ciuitatem Siluanecteñ eſt cuſtodiæ mancipatus.

Purgatio eiuſdem.

†ius & equũ

Carlomãn⁹ priuat̃ abbatiis.

De legatis per quos tandem regni Lotharii diuiſio facta eſt inter Carolũ &
Ludouicum:& de vtriuſq; portione:quæ barbaris & vulgatis exprimit̃ vo
cabulis. Cap.XXV.

Legati Caroli ad Ludouicũ ob regni diuiſionem. †fräcfordiã

Carolus rex legatos ſuos Odonẽ ſcilicet Belgiuacoꝝ ep̃um & Odonem ac Harduinum comites ad fratrem ſuum Ludouicũ ad† Francofurt dirigens petiit vt ad regnum Lotharii diuidẽdum ſimul conuenirent: ipſeꝗ Põtigonem petens ibidem eos legatos accepit nuntiantes vt ipſe ad Heriſtalliũ veniret & frater eius Ludouic⁹ ad Smarnam vẽturus eſſet: & in meditullio eorũdem locorum kl'. Auguſti colloquerentur & vnuſquiſꝗ eorũ & decem conſiliarios & interminiſteriales & vaſſalos. XXX. tãtũmodo ad idem colloquiũ ducerẽt.

Ludouici caſus de tabulatis.

Quo Ludouicus pergens ad Flamereſheim in pagum Ribuariũ venit: et de quodã ſolario vetuſtate confecto ſubligis fractis cum quibuſdã ſuoꝝ cecidit: & aliquantulum piclitatus in breui conualuit: inde Aquaſgrani peruenit: & diſcurrẽtibus inter vtroſꝗ fratres & reges nuntiis tandem. V. kal'. Auguſti ad locum colloquii conuenerũt

Diuiſio regni lotharii

& hoc modo regnum quondam Lotharii inter ſe diuiſerunt. Et hęc eſt diuiſio quam ſibi Ludouicus accepit.

Portio q̃ Ludouico obuenit.

Coloniam. Treueros. Vtrecht. i. Traiectũ. Straburch. i. Argẽtinã. Baſileã. Abbatiam Sueſtre. Berch. Nui. Monaſterium. Caſtellum indam. ſanctum Maximinum. Ephcermacũ. Horream. ſanctum Gãdulfum. Fauerniacũ. Polemniacum. Luxouiũ Literã. Balmam. Offonis villam. Meiem. Monaſterium ſancti Deodati. Bodonis monaſterium. Stiuagium. Romerici montem. Morbachum. ſancti Gregorii Mauri monaſterium. Eboreſheim. Homouua. Maſonis monaſteriũ. Homburch. ſancti †Stamphim. Straburch. Eroſtein. Sancti Vrſi in Saladoro. Gradiuallẽ. Altã petram. Iuſtiniani Vallẽ. Cluſi caſtellũ. Carnones. Heribodeſheim. Abbatiã de Aqs. Homchirche. Auguſtchirche. Comitatũ Teſtebrãt. Bauiã. Hatmarias. Moſam ſubteriorẽ de iſta pte. Itẽ Moſam ſupiorẽ q̃tũ de iſta pte eſt. Lingas q̃tũ de iſta pte ẽ. Diſtrictũ Aquẽſe. Diſtrictũ Trectis. Inribuarias. Comitat⁹. v. Mogenẽſiũ. Bedagouuã. Nithacouuã Sarachouuã ſubteriorem. Bleſitchouua. Selme. Albechennam. Suentiſcum. Calmõtem. Sarachouuam ſuperiorem. Odornenſe qđ Bernardus habuit. Solocẽſe. Baſiniacum. Eliſcouue. warachſtudingum. Emaus. Baſalchouuam. In Eliſano comitat⁹. II. De Friſia duas partes: de regno quod Lotharius habuit. Super iſtam diuiſionem ꝓpter pacis & charitatis cuſtodiam ſuperaddimus iſtam adiectionem ciuitatem Mettẽſem cum abbatia ſancti Petri & ſancti Martini & comitatu Moſlenſi cũ omnib⁹ villis in eo conſiſtentibus: tam dñicatis q̃ etiã vaſſalorũ. De Arduẽna ſicut flumẽ Vrca ſurgit inter Biſlaue & Tũbas ac decurrit in Moſam: & ſicut recta via pergit in Bedẽſi ſecundum qđ cõmunes miſſi noſtri recti⁹ inuenerĩt: excepto qđ de Cõduſtrio ẽ ad partem orientis trans Vrcam & abbatias Prannam & Stabolam & omnib⁹ villis dominicatis & vaſſalorum.

Portio Caroli. †Biſontiũ.

ET hæc eſt diuiſio quã Carolus de eodem regno ſibi accepit. Lugdunũ †Veſontium. Viennam. Tungros. Tullum. Viridunum. Camaracum. Viuarias. Vzotias. Montem Falconis. Sancti Michaelis. Suldum monaſteriũ. Sanctam Mariam in Biſintiono. Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augentii. Sancti Marcelli. Sancti Laurentii. Lẽdenſi. Sennonam. abbatiam Mellam. Molburium. Laubias. Sancti Gaugerici. Sancti Saluii. Criſpinno. foſſas Marilias. Humulfiurt. Sancti Seruatii. Malinas. Ledi. Suniuacum. Antoniũ. Condatum. Merelecchi. Ticliuium. Luttoſã. Calmontem. Sanctam Mariam in deonãt. Echam. Andanam. waſloos. Altũ montẽ. Comitatum Texandrũ. In Brachanto comitatus. IIII. Camaracenſem. Hamonẽ. Lonienſem. In Aſbauio Comitat⁹. IIII. Moſam ſuperiorem de iſta parte Moſę.

Mosam subteriorē: q̃tū de ista pte ē: Lingas qd̄ de ista pte ē Mosæ & ptinet ad versatū. Scarpomuse. Viridunēse. Dulmēse. Aelō. warense. comitat⁹ .II. Mosnunse. Castritiū. Cōdrust. De Arduēna sicut flumē Vrca surgit īter Bisliane & Tōbas, ac decurrit ex hac parte in Mosam: & sicut recta via ex hac parte occidentis pergit in Hodense secū dum q̄ missi nostri rectius inuenerint. Tullense aliud: Odornense qd̄ Temarus habuit. Barrense. Portense. Salmoringum. Lugdunense. Viennense. Viuarias. Vzetiū. De Frisia tertiam partem. Et postridie scilicet quarto Idus eiusdem mensis simul iterum conuenerunt: & valefacientes se mutuo ab inuicem discesserunt. Ludouicus videlicet Aquasgrani rediens: & Carol⁹ Liptinos vxorē suam sibi obuiam venire iubens partem ipsius regni quam accepit sicut placuit sibi diuisit. Indeq̄ per monasterium sancti Quintini ad Syluacū & inde per Carisiacum Compendium veniens autumnalem venationē ī cotiæ saltu exercuit.

De vulneris qd̄ ex casu Ludouicus acceperit difficili curatione: de legatis papæ & imperatoris ad eum missis & ad fratrem remissis: de Restitii winidi captiuitate & excæcatione. De filiorum Ludouici discordia & paciscendi die. Cap.XXVI.

Vdouicus læsionem contusionis quā ex supradicto casu de solario perpessus fuerat minus necessario curari a medicis sustinens com putrescentem ab eisdem medicis secari fecit: vnde & longiori q̄ sperauerat tempore Aquisgrani decubuit: vbi & pene desperatus vix mortem euasit: ibiq̄ apostolici Adriani legatos Ioānem & Petrum itemq̄ Ioānem episcopos & Petrum cardinalem ecclesiæ Romanę presbyterum, sed & oratores Ludouici imperatoris Vincbodū episcopum & Bernardum comitem suscepit sibi denuntiantes vt de regno Lotharii nepotis sui quod fratri suo Ludouico imperatori debebatur non se intromittere præsumeret: & in breui absolutos ad fratrem suum Carolum eos direxit: & ipse mox vt aliquātulum cōualuit ad Reghimsburg pergens Restitium winidorum regulum a Carlomāno p dolum nepotis ipsius Restitii captum & aliquādiu in custodia detētū post iudicium excæcari & in monasterium mitti cœpit eiusq̄ filios Ludouicū & Carolū ad se venire mādauit. Qui sentientes satagēte matre īclinatiorē voluntatem patris erga Carlomānum q̄ erga se, ad illum venire detrectarunt.

Vulnus Ludouici exci sum. Legati Adriani papæ & Ludouici īperatoris. Restitius excæcatus intrudit monasterio. Filiorū Ludouici dissē sio.

Vdouicus ad placitum suum quod Franconofurt condixerat ante quadragesimæ initium venit: & satagentibus legatis inter eum & filios suos vtrisq̄ factæ sunt firmitates vt vsq̄ ad futurum Maium mensem, & ipsi ex parte patris securi manere possent: & illi deuastationem regni quam inceperunt dimitterent: & pacifice vsq̄ ad idem placitum degerent. Et hoc ita patrato negotio Ludouicus ad Reghimsburg rediit.

Paciscendi dies fratrib⁹ cōdicta.

De regni Lotharii noua disceptatiōe p legatos papę & Caroli regis. De Carlomāni e custodia ereptiōe: & subterfugio ac seditiōe ī patrē. De Vienę obsidione & captione. Carlomāni frauduleta deditionis simulatiōe. De cōsciorum eius cōdēnatione: & excōicatione. De honorib⁹ in Beusonē seu Bosonē fratrē Richildis impensis. Cap.XXVII.

Arolus peracta venatione autūnali ad monasterium sancti Dionysii festiuitatem ipsius sancti celebraturus perrexit: vbi ipsa die ī ter missarum solēnia p̄fatos apostolici legatos cum epistolis ad se & ad episcopos regni sui directis terribiliter sibi regnum quōdam

Legatorum minę.

Lotharii quod fratri suo imperatori debebatur interdicētib⁹, moleste suscepit: & de pcantibus eisdē legatis cum quibusdam fidelibus suis Carlomānum filium suum a custodia ex Siluanecteñ ciuitate absoluit: & secum manere pcepit. Ipsos autem legatos domini apostolici & imperatoris vsq̄ Remos deduci fecit & vndiq̄ plurimos fideliū suorū illuc conuenire faciens, & per octo dies ibidē immorans eosdem absoluit: & suos oratores, Ansegisum videlicet pſbyterū monasterii Sancti Michaelis abbatem & Etharium laicum Romam cum epistolis ad dominum apostolicū, sed & pannum ad altare sancti Petri de vestimentis suis a ureis cōpositū, cū duab⁹ coronis aureis gēmis ornatis misit: & ipse Lugdunū vsq̄ puenit. Vñ Carlomān⁹ noctu a patre fugiēs ī Belgicā puinciā venit: & cōgregās secū pl̄imos satellites ac filios Belial tātā crudelitatē & deuastationē secūdū opationē sathanę exercuit: vt credi nō possit nisi ab ipis qui eandem depopulationem viderunt atq̄ sustinuerūt. Qd Carolus nimiū ęgre tulit: nō tñ iter suum deseruit: sed Viennam in qua Bertha vxor Gerardi erat obsessurus q̄tocyus adiit: nam Gerardus morabatur in altero castello. In qua obsidione circūiacentes regiones nimis fuere vastatæ. Carolus autem ingeniose inter eos qui in Vienna erant illam custodientes dissensionem mittens magnam partem eorum sibi conciliauit. Qd sentiens Bertha pro Gerardo direxit. Qui veniens Carolo ciuitatē reddidit, in quā idem rex vigilia natiuitatis dñi intrās natiuitatem domini ibidem celebrauit.

Carlomān⁹ custodia eximitur.

Legati regis

Carlomāni pfugiū & seditio.

Berthę in Vienna obsidio.

Vienna deditur.

ANno. DCCC. LXXI. Carolus Vienna in potestatē suā suscepta a Gerardo sibi obsides dari p aliis castellis suis tradendis coegit: & trib⁹ nauibus Gerardo datis per Rhodanū cū sua Bertha & mobilibus suis a Vienna pmisit abscedere & ipsam Viēnā Bosoni fratri vxoris suę cōmisit. Ipseq̄ p Altissiodorū & Senones ad monasteriū sancti Dionysii q̄tocy⁹ potuit venire maturauit. Qd audiēs Carlomannus cum suis complicibus ad Mosonium perrexit: & ipsum castellum cū villis circumiacentibus deuastauit. Vnde quatuor nuntios suos ficte ad patrem suum direxit: mandans q̄ sine honoribus ad illum fidei suæ credens venire & deo & illi de quibus commiserat satisfacere vellet: tantum vt eos qui cum eo erant misericorditer tractaret: qualiter salui esse valerent. Non tamen a malo coepto vel aliquātulū destitit. Carol⁹ aūt rex ad eūdē filiū suū Carlomānū cū duob⁹ ex Carlomāni nūtiis (nā alios duos secū retinuit) Gauzliū abbatem monasterii sancti Germani & Baldoinū comitē ipsius Carlomāni sororiū misit: mādās illi cōueniētiā q̄ ad eū secure posset venire si vellet. Ipse aūt Carlomān⁹ dolose simulās ad patrē se vēturū: alios nūtios impossibilia q̄rētes ad eū direxit: & ipe in partes Tullenses perrexit. Carolus autem iudicium quærens de talibus qui suum filium scilicet diaconum & ecclesiæ sanctæ ministrum a se domino traditum furati fuerunt: & tanta ac talia flagitia atq̄ facinora & depopulationes in regno suo fecerunt post: iudicium mortis omnia quæ illorum erant infiscari præcepit: & ordinatis † scaris qui eundem Carlomannū cum suis complicib⁹ a regno propelleret: iudicium episcopale de illis expetiit: & q̄m apostolus pcipit cum huiusmodi nec cibum sumere: eosdem episcopi in quorum parochiis tanta mala cōmiserant secundum sacros canones priuarūt cōmunione: sicut in epistolis continetur quas inde iuxta sacras regulas ad alios episcopos transmiserunt. De Carlomāno autem quia dioeceseos Senonensis erat diaconus: & post pstita per duas vices sacramenta periurus erat, sicut pater eius publica annuntiatione omnibus qui affuerunt intimare curauit: & tantam rebellionem & infidelitatem contra illum & tanta flagitia in regno suo commiserat: iudicium epo℞ illius prouin-

Viēna Bosoni tradit. Ficta Carlomāni submissio.

Cōsciorum Carlomāni cōdēnatio. † Scaræ turmę sunt Alemannis

cię expetendum decreuit: & sic ad monasteriũ sancti Dionysii imminente quadragesimali tpe vsq; ad sanctum pascha ibidem immoraturus regreditur: & sabbato ante palmas illuc aduenięs ibi pascha dñi celebrauit. Post pascha obuiam Engilbergę imperatrici sicut ei per suos nũtios mãdauerat ad sãctum Mauritium perrexit. Sed nõ incerto comperiens nuntio eandem Engilbergam apud Triectum cum Ludouico rege Germaniæ mense Maio locuturam: a condicto deflexit itinere & Syluacum venit. Ibiq; Adalardus ex parte Ludouici fratris sui veniẽs petiit vt cum eodem fratre suo Ludouico locutur⁹ secus Treiectum veniret: cũ idem Ludouic⁹ Reghimsburg post emissam hostem cũ Carlomãno filio suo aduersus Winidos Aquasgrani rediret.

Hostẽ copias armatas vocat.

Carolus autem filio suo Ludouico Beusonem fratrem vxoris eius camerarium & ostiariorum magistrum constituens: cui & honores Gerardi comitis Biturigensis dedit: cum Bernardo itemq; Bernardo marchione in Aqtaniam misit & dispositionẽ ipsius regni ei commisit: Bernardo autẽ Tholosæ comiti post p̃stita sacramenta Carchasonem & Rhedas concedens Tholosam remisit.

Beusonis seu Bosonis honores.

De mutua Ludouici regis Germaniæ filiorumq; circũuentiõe: de eiusdem cum Engilberga imperatrice contra Carolum factione & cõspiratione. De Synodo octaua Constantinopoli acta: & quæ in ea de imaginũ adoratione discussa sint. de Ludouici coronatiõe & Engilbergæ insolẽtia & rebellione. De Rorici Nortmanni in Carolũ fide & Adriani papæ obitu.

Ca.XXVIII.

Prædictus autem Ludouic⁹ rex Germanię filios suos Ludouicum & Carolum ad se vocans vt eos cum Carlomãno pacificaret: dolo se illis minari fecit. Sed & iidẽ filii sui & homines eoꝝ dolose nihilo minus Ludouico sacramenta p̃buerunt & volens idem Ludouic⁹ pater vt iidẽ filii sui cum fratre illorum Carlomãno aduersus Winidos pergerent, obtinere nõ potuit: vnde hostem q̃ maximam potuit cum Carlomãno direxit: & ipse vt p̃dictum est apud Triectum cum Engilberga loquens partem regni Lotharii quam contra Carolum accepit neglectis sacramentis inter eos pactis sine consensu ac conscientia hominum quõdam Lotharii qui se illi commendauerãt clã reddidit. vnde vtrinq; sacramenta priorib⁹ sacramentis quæ cũ fratre suo pepigerat diuersa & aduersa inter eos sunt facta. Quibus patratis Engilberga nuntium suum ad Carolum misit: mandans ei sicut & prius: vt ad sanctum Mauritium illi occurreret. Carol⁹ vero compertis iis quę inter eã & fratrem suum acta fuerant, noluit illuc ire: sed nuntios suos ad eam direxit qui nihil certi ab ea ei renuntiauerunt.

Mutua p̃ris filiorũq; circũuentio. Ludouici cũ Engilberga cõtra Carolum factio.

Adrianus papa secundum q̃ Nicolaus p̃decessor ei⁹ disposuerat legatos suos Donatum scilicet Hostiẽsem epm̃ & Stephanũ Nepesinũ epm̃ & Martinum diaconum sanctæ Romanę ecclesiæ ad Basilium imperatorem & ad filios eius Constantinum & Leonem Augustos Constantinopolim direxit: cum quibus & Anastasius bibliothecarius Romanæ sedis vtriusq; linguæ grecæ scilicet & latinæ peritus perrexit: & synodo congregata, quã octauam vniuersalem synodum illuc conuenientes appellauerunt, exortum schisma de Ignatii depositiõe & socii ordinatione sedauerunt socium anathematizãtes, & Ignatium restituẽtes. In qua synodo de imaginibus adorandis aliter q̃ ortodoxi doctores antea diffinierant, statue-

Legati adriani papę ad Basi. imparatorem.

Octaua synodus.

Imagines ñ adorandas ſerit hic auctor.

runt: & quędam pro fauore Romani pōtificis: qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit & quędam contra antiquos canones & contra ipſam ſuam ſynodum conſtituerunt: ſicut qui eandem ſynodum legerit patenter inueniet.

Ludouici īpatoris coronatio.

LVdouicus autem imperator in vigilia Penthecoſtes Romam apud ſanctū Petrum venit: & poſtridie coronat⁹ ab Adriano papa poſt celebrata miſſarum ſolēnia vna cum eo ad Lateranenſe palatium cum pompa equitādo coronatus perrexit. Et exercitu collecto Roma iterum in partes Beneuētanas prexit. Et quia primores Italię Engilbergam propter ſuam inſolentiam habebant exoſam ī loco illius filiam Winigiſi imperatori ſubſtituentes obtinuerunt apud eundem imperatorem vt nuntium ad Engilbergam mitteret quatinus in Italia degeret & poſt illum non pergeret. Sed eum in Italiam reuerſurum expeteret. Ipſa autem nō obediēs illius mandato poſt eum ire maturauit: & Wibodum epiſcopum ad Carolum quaſi amicitię gratia miſit: putans neſcire Carolum quę inter illam & Ludouicum regē Germanię pacta fuere. Wibodus autem ad pontem †Liadi ad Carolum venit. Nam illuc pro quibuſdam in Burgundia cauſis componendis perrexerat. vbi ei nūtiatur ab hominibus Bernardi filii Bernardi Bernardus qui Vitell⁹ cognominabatur occiſus & eius honores ꝑdicto Bernardo ſunt dati.

Engilbergę inſolentia.

†Lindi.

CArolus autem a Burgundia ad Gundulfi villam placitum illuc ātea condictum habiturus. Kal. Septembrib⁹ reuertitur: vbi aliquātiſper immorat⁹. cū q̄ ſibi viſa fuere diſpoſuiſſet: venādi gratia Ardēnam petiit & Octobrio mēſe nauigio per Moſam vſq; Treiectum veniens cum Rorico & Rodulpho Nortmannis qui obuiam ei nauigio venerant locutus, Roricum ſibi fidelē benigne ſuſcepit: & Rodulfum infidelia machinantem & ſuperflua expetētem dimiſit inanem: & contra ipſius inſidias fideles ſuos ad munitionem parauit: indeq; per Attiniacū itinere equeſtri reuertens natiuitatem dñi in monaſterio ſancti Medardi celebrauit.

Rorici nortmāni fides.

Adriani papę obitus.

Adrianus papa defungit̄ & Ioannes archidiacon⁹ Romanę eccleſię. XIX. Kal. Ianuarias in locum illius ſubſtituitur.

De Carlomanni degradatione: pernicioſa conſultatione: & vt exceceſ ſententia. Cap. XXIX.

ANno. DCCC. LXXIIII. quia mlti erant in regno Caroli & in aliis regnis qui expectabant vt per Carlomannū filiū eius adhuc rediuiua mala in ſancta eccleſia iterū ī regno ei⁹ & in aliis regnis reemergerēt. De quibus regio miniſterio cum conſilio fidelium ſuorum ſecūdum morem ꝑdeceſſorum & progenitorum ſuorum regum leges paci eccleſię & regni ſoliditati congruas promulgauit & ab omnibus obſeruari decreuit. epiſcopos apud Siluanectenſem ciuitatem in qua idem Carlomānus morabatur cōuocauit: q̄tenus ſecundum ſacros canones a q̄bus nulla (vt dicit Leo) aut negligentia aut ꝑſumptione licet eis diſcedere epiſcopale miniſteriū de illo exequerentur: ſicut & fecerunt deponentes illum ſecundum ſacras regulas ab omni gradu eccleſiaſtico: laica ſibi communione ſeruata. Poſt quod factum antiquus & callidus aduerſarius & illum & ſuos cōplices ad argumētum aliud excitauit: videlicet q̄ liberius ad nomen & ad potentatum regium conſcendere poſſet: quia ordinem eccleſiaſticum non haberet: & qui epiſcoporum iudicio eccleſiaſticum gradum amiſit, etiam tonſuram eccleſiaſticam amittere licentius poſſet. Vnde complices illius ardentius poſt depoſitionem eius ſe cœperunt iterū cōiungere & alios in ſocietatem ſuā etiā de aliis regnis quos valebāt abducere: quate

Carlomāni degradatio

Malorū cū Carlomāno cōciliabula.

nus mox vt locum in uenire possent illum a custodia in qua seruabatur donec videret si se a malis suis conuertere vellet educerent: & sibi regem cōstituerent. Quapropter necesse fuit etiam de quib⁹ ab epis iudicatus non fuerat in mediū deuocare & secūdum sacrarū legum decreta ꝑ admissis suis iudicio mortis addictū mitiori sententia vt locū & spatiū poenitēdi haberet: & grauiora admittēdi loc⁹ & spatiū sicut meditabat nō daretur, luminibus acclamatiōe cūctoꝝ qui affuerūt orbari: quaten⁹ pniciosa spes pacē odiētiū de illo frustrata foret: & ecclesia dei ac christianitas i regno ei⁹ cum infestatione paganoꝝ seditione exitiabili ꝑturbari nō posset. Carlomān⁹ excęcari iudicat.

De Diabolo qui visibiliter Carolum filium Ludouici tentauit, secutus ē & vicit: victū possedit: possessum vexauit. De Beneuentanoꝝ ad defectionē sollicitatione & insidiis Adelgiso positis. Cap. XXX.

Ludouicus Germanię rex ante natiuitatē dñi ad Frāconofurth palatiū venit: ibiq; natiuitatē celebrauit & placitū suū ibidē circiter Kal. Fe. cōdixit: quo filios suos Ludouicū & Carolū, & cū aliis suis fidelibus hoīes qui de regno quodā Lotharii illi se cōmēdauerunt ꝑcepit venire. Et dum ibi degeret venit ad Carolum filiū eius diabolus trāsfigurās se in angelū lucis: & dixit illi ꝙ pater eius qui illum causa Carlomanni fratris sui perdere moliebat deū offensum haberet: & regnū in breui amitteret: & eidē Carolo dñs illud regnum habēdū dispositum haberet qd in ꝓximo obtineret. ipse autem Carolus timore perterritus ecclesiā est ingressus q̄ domui in q̄a iacebat adhęrebat. quo eū diabol⁹ est isecut⁹: cui iterum dixit. Cur times & fugis: nā nisi ex deo venissem tibi annūtians q̄ in ꝓximo sunt futura: in hanc domū dñi te sequēs non intrarem. His & aliis blanditiis ei ꝑsuasit vt cōmunionē a deo sibi missam vt aiebat de manu illius acciperet, sicut & fecit: & post buccellā ipse introiuit in eū Sathanas. Veniēs aūt ad patrē suū & residens in cōcilio eius cū fratre & aliis fidelibus tam epis q̄ laicis patris sui, subito inuasus surrexit & dixit quia sęculū vellet dimittere: & ꝙ vxorē suam carnali cōmertio nō cōtigerit. & discingēs se spatha cadere illam permisit: & cū vellet se balteo discingere & vestitu exuere cœpit vexari. Comphēsus aūt ab ipsis & ab aliis viris turbato patre, & omnibus qui affuerunt vehementi stupore perculsis ductus est in ecclesiā: & Liutbert⁹ archiepiscopus induens se sacerdotalibus vestibus missam decātare cœpit. Cū aūt ventum ad locū euāgelii fuit: cœpit magnis vocib⁹ patria lingua vęh clamare: & sic cōtinuis vocib⁹ vęh illud clamauit vsq; dū missa celebrata fuit. Quē pater eius epis & aliis fidelibus suis cōmittēs per sacra loca sanctorum martyrū deduci ꝑcepit: quatinus illorum meritis & orationibus a dæmone liberatus ad sanam mentē dño miserāte redire ꝓualeret. Deinde disposuit illū Romam dirigere: sed quibusdā euētibus interuenientibus iter illud dimisit. Diaboli suggestio. Diabol⁹ Carolum seqt. Carolū possidet.

Ludouic⁹ imperator Italię in Capua residens, mortuo iam Lamberto caluo & puento patricio imperatoris græcorum cum exercitu in ciuitatem quæ Hydrontū dr in auxiliū Beneuentanorum: qui cēsum quem imperatorib⁹ Franciæ eatenus dabant illi persoluturos se promittebant: quoniam aliter Adelgisum obtinere non poterat mandauit apostolico Ioāni compatri Adelgisi vt ad eum apud Capuā veniret & sibi Adelgisū recōciliaret volēs ostētare q̄si intercedēte beati Petri vicario ipsum Adelgisum reciperet: de quo iurauerat ꝙ nunq̄ de illis partibus reditur⁹ esset anteq̄ illum caperet quem reuera virtute sua obtinere non posset. Ludouicus Capuę agit Imperator grę cus Beneuētanos tētat.

De Nortmãnis Andegauos occupãtibus: & Carlomanni cæcati ad Ludouicũ Germaniç regẽ pfugio cõtra Carolũ patrẽ. De Andegauorũ obsidione. Rodulfi Nortmãni cæde. de winidorũ motu & pacatione. De Nortmannorũ cũ vrbe Andegauensi deditiõe. De hyeme niuosa: ęstate sicca: & Salomonis britonum ducis cæde. Cap. XXXI.

Nortmãni andegauos occupant.
Carlomãni pfugium.

Arolus exercitũ Britãniã versus denũtiat: vt Nortmãni qui Andegauos ciuitatem occupauerant nõ autumarẽt se aduersus eos illuc iturum: nec ad alia loca in quibus ita constringi non possent aufugerent. Dum autem illuc pergeret in ipso itinere nũtiatum est ei q factione fratris sui Ludouici Germaniæ regis Carlomãn⁹ cæcus p homines quõdã suos cõsentientibus duobus pseudo monachis de Corbeia monasterio sublatus & ad Ludouicũ fuerat cohibẽdus: ac interueniẽte Adalardo in suã cõtrarietatẽ pductus. Vñ nõ magnopere est Carolus pturbatus: sed iter cœptũ peragẽs cũ exercitu collecto ciuitatẽ Andegauẽ. in qua Nortmãni depopulatis quibusdã vrbib⁹ / euersis castellis / ecclesiis & monasteriis incensis / & agris in solitudinẽ redactis iã diuturno tpe residebant / obsedit & sepe fortissima circũdedit: Salomone duce Britoñ. vltra Meduanã fluuium cum copiis Britonũ in eius auxilio residente. & dũ Carolus rex in hoc negocio occupat⁹ erat: Salomõ filiũ suũ wigonẽ noĩe ad eum cũ primoribus Britonũ misit. Qui filius eius se Carolo cõmendauit: & fidelitatẽ corã fidelibus suis illi iurauit.

Andegauorũ obsidio.

Rodulphi Nortmãni cędes.

Interea Rodulfus Nortmãnorũ dux q multa mala in regno Caroli exercuerat, in regno Ludouici cũ qngentis & eo amplius complicibus suis occisus, Carolo residente secus Andegauensem ciuitatem, non incerta relatione nuntiatur.

Multitudo aũt locustarum per Germaniã & Gallias / maxime aũt in Hispaniam adeo se effudit vt ægyptiacæ plagæ potuerit comparari.

winidorũ motus.

Vdouicus rex Germaniç apud Metteñ. ciuitatẽ placitũ suũ tenere disponens nuntiũ accepit q nisi citissime filio suo Carlomãno in marcha contra winidos subueniret, illũ vlteri⁹ nõ videret. Qui statĩ vers⁹ Reghimsburg pergens Carlomannũ cæcũ Liutberto archiepiscopo pascendũ in monasterio sancti Albani apud Magontiã cõmẽdauit: euidẽti demõstrãs ĩdicio qualiter illi displicuerit mala q idẽ Carlomãn⁹ ĩ sanctã dei ecclĩam & ĩ populũ Christianũ ac cõtra patrẽ suũ egit: qñcũq vel vbicũq pualuit. Ad Reghimsburg aũt pueniẽs p missos suos winidos sub diuersis principibus constitutos modo quo potuit sibi reconciliauit. Legatos aũt ab illis qui Behim dicunt cũ dolo missos suscipiens in carcerem misit.

winidorũ pacatio

Nortmãnorũ deditio.
Conditiões pacis.

Arolus ergo viriliter ac strenue obsidionẽ Nortmãnorũ in gyro Andegauẽsis ciuitatis exeqns / adeo Nortmãnos pdomuit: vt primores illorũ ad illum venerint sese illi cõmẽdauerint & sacramẽta qualia iussit egerint: & obsides quot & qtos qsiuit illi dederint vt de ciuitate Andegauẽsi constituta die exirẽt & in regno qdiu viuerẽt nec pdam facerẽt nec fieri cõsentirẽt: petẽtes vt eis ĩ quadã insula Ligeris fluuii vsq ĩ mẽsem Februarium residere & mercatum habere liceret. Et in mẽse Februario quicũq ex eis iã baptizati essent & christianitatẽ de cætero veraciter tenere vellent, ad eũ venirent: & q adhuc pagani christiani fieri vellent ipsius dispositione baptizarent: cęteri vero ab illius regno discederẽt vlterius sicut dictum est ad illud in malũ non redituri.

Reliquiæ repositæ.

Post hęc vna cũ epis & populo cũ maxĩa religionis deuotione corpa sanctorũ Albini & Lizinii q effossa timore Nortmãnorũ de tumulis suis fuerãt / cũ muneribus ma

gnis suis in locis restituit. Sicq; eiectis ab Andegauorum ciuitate Nortmānis/ cū acceptis obsidib⁹ Carolus mēse Octobrio p Cenomānos/ & Ebrocēse oppidū/ ac sec⁹ castellū nouū apd Pistas Ambianos Kal. Noueb. puenit. Indeq; apud Audriacā villā ac circūcirca venationē exercēs ad mōasteriū sācti Vedasti puenit: ibiq; natiuitatē dñi celebrauit. Anno. DCCC.LXXIIII. hyems plixa & fortis & niuis tanta fuit nimiaetate pfusa quātam nemo se vidisse meminerit. Hyems & nix pluria.

Carolus in purificatione sanctæ Mariæ cum suis consiliariis placitū in monasterio sancti Quintini tenuit: & ieiuniū quadragesimale in monasterio sancti Dionysii peragens, ibidem pascha dominicum celebrauit.

Gñale quoq; placitū idibus Iuñ. in villa Duziaco tenuit: vbi & annua sua dona accepit. Indeq; p Attiniacū & cōsuetos mansionaticos Cōpendiū adiit. Aestas lōga siccitatem fœni & messium inopiam reddidit. Aestas lōga

Salomon dux Britonū qui nuntiabat interea dubiis nūtiis quādoq; qdē infirmus quandoq; autem mortuus, certa relatione Carolo apud Compendium nūtiatus est hoc ordine mortuus: videlicet insecutus a primorib⁹ Britonū Pascuitane & Wrbane atq; Wigone filio Ruulni: necnon & Frācis hoībus quos valde afflixerat: & capto ac custodię mancipato filio eius Wigone fuga lapsus in Paucherū secessit: & quoddā monasteriolum ingressus vt se liberare valeret, circūuētus a suis, q; a nemine Britonū quicq̄ mali sustinere deberet/ traditus est francis hoībus Fulgoaldo & aliis: sicq; ab iis excæcat⁹ postridie mortuus est repertus: dignam vicē sortitus, qui dñm suum Herispoiū in ecclesiā eius psecutionē fugientem & inuocātem dominum super altare occidit. Salomonis Britonis cędes.

De Ludouici & Caroli regum & fratrū colloq̄o. Richildis abortiuo partu. De Ludouici impatoris Italię morte: & Caroli ob id in Italiā pfectione: & filiorum Ludouici contra eū missorū vanis conatibus. De Ludouici in fratrē molitione: & procerū Francię pfidia. De Caroli a papa susceptione & coronatiōe. Bosonis ducatu & nuptiis: synodiq; indictione. Cap. XXXII.

Ludouic⁹ rex Germanię ad fratrem suum Carolum filiū suū Carolum cū aliis suis missis direxit: petens vt simul loquerent sec⁹ mosellam. Ad quod placitum cū Carolus pergeret, ventris solutiōe detentus ad illud placitum sicut fuerat condictum puenire nō potuit. Vnde collocutio eo⁊ Caroli scilicet & Ludouici sec⁹ Mosam apd Heristalliū circa Kal. Decēb. fuit. De qua collocutione Carolus p monasterium sancti Quintini rediēs natiuitatē dñi Compēdii celebrauit: & Ludouicus eandem solēnitatē Aqsgrani agēs inde ad palatiū Frāconofurd vltra Rhenū rediit. Ludouici & Caroli colloquium.

Anno. DCCC.LXXV. Carolus circa īitiū quadragesimæ monasteriū sancti Dionysii adiit vbi & pascha dñi celebrauit & Richildis vxor eius noctu ante quartā feriam paschę aborsu filium peperit qui baptizatus mox obiit. Illaq; dies purificationis suæ post pturitionē in eodē monasterio expectāte, Carolus ad Bariuū perrexit: indeq; ad letanias celebrādas ante ascensionem dñi ad monasteriū sancti Dionysii rediit: & in vigilia Pentecostes Compendium venit. Aborś⁹ Richildis.

Ludouic⁹ rex Germaniæ mēse Maio in Triburis placitum suum tenuit: & qa ibi q̄ meditatus fuerat perficere non potuit, iterum placitum suum in mense Augusto ad eundem locum destinauit.

Carolus vero mense Augusto ad Duziacum secus ardennā puenit: vbi certo nūtio Ludouicum nepotem suū Italię imperatorē obisse cōperit. Quapropter inde mo- Ludouici īpatoris Italiæ mors.

uens ad Pontigonē puenit & quoscūq; potuit de vicinis suis consiliariis obuiam sibi venire pcepit: & a quibuscunq; valuit suppetias in itinere suo accepit: & inde Lingonas puenit & eos quos secum in Italiam ducere pdestinauit expectauit. Sicq; Richildem vxorē suam per ciuitatē Remensem ad Siluacū remittēs & filium suū Ludouicū in ptem regni quā post obitū Lotharii nepotis sui contra fratrem suū accepit dirigēs kal'. Septembrib⁹ iter suū icoepit: & p sancti Mauritii monasteriū pgens mōtē Iouis transiit: & sic Italiam ingressus est.

Carolus Italiam adit.

Filii Ludouici ab eo contra Carolū missi.

LVdouicus rex Germanię frater ei⁹ filium suū Carolū in Italiā vt fratri suo aduersaref trāsmisit. Quē Carol⁹ rex fugā arripere & īde abscedere coegit. Ludouicus aūt Germanię iterū aliū filiū suum Carlomānū cū quibus potuit in aduersitatē fratris sui in Italiam direxit. Qđ pnoscens Carolus rex obuiā ei cū validiori manu prexit. Et quia Carlomānus pnouit se patruo suo nō posse resistere: pacem petens cū eo locut⁹ est: & sacramentis vtrinq; firmatis ad ppria rediit. Ludouicus ergo rex Germanię psuadente Engilranno quondam Caroli regis camerario & domesticissimo sed suasione Richildis reginæ ab honoribus deiecto & a sua familiaritate abiecto cū exercitu & filio cognomine suo Ludouico vsq; ad Attiniacū venit. Ad quē obsistendum primores regni Caroli iubente Richilde regina sacramēto se confirmauerunt: quod non seruauerunt: sed ex sua parte regnū Caroli pessundātes hostili more deuastauere. Similiter & Ludouicus cū suo exercitu idem regnū pessundedit: sicq; natiuitatē dñi in Attiniaco agēs per placitamētum primorum regni Caroli qui ad eū se contulerant rediit: & per Treuerorū ciuitatē transiēs ad palatium vltra Rhenum Franconofurd puenit: ibidemq; dies quadragesimæ & pascha dñi celebrauit: vbi & certo nūtio Emmā vxorem suam apud Reghimsburg palatiū obisse nup post natiuitatem dñi comperit. Carolus autem a quibusdā de primorib⁹ ex Italia ad se non venientibus, pluribus vero receptis, Romam inuitante papa Ioanne prexit: & .XVI. kal'. Ian. ab eo cū gloria magna in ecclesia sancti Petri suscept⁹ est.

Ludouicus in Carolū venit.

Procerū frācię perfidia.

Emma regina obit.

Carol⁹ a papa suscipit.

Carolus imperii accipit insignia.

Boso dux Mediolanē siū.

ANno .DCCC.LXXVI. in die natiuitatis dñi idē Carolus beato Petro multa & ptiosa munera offerens in imperatorē est vnctus & coronatus: atq; imperator Romanoꝝ est appellatus. & Nonis Ianuariis Roma exiens Papiam rediit: vbi & placitū suum habuit: & Bosone vxoris suę fratre duce ipsius terrę cōstituto & corona ducali ornato cū collegis eius quos idem dux expetiit in eodē regno relictis, per montem Iouis & per monasterium sancti Mauritii rediens, vt pascha domini apud Monasterium Sancti Dionysii celebrare valeret, iter accelerauit. Quod audiens Richildis degens apud Siluacum pridie Noñ. Mar. mox illi obuiam mouit: & cum summa festinatione p Remos Catalaunos & Lingonas vltra Vesontium in loco qui dr̃ Warnarii fōtana pridie idus Mar. venit: cū qua impator p Vesontiū ac Lingonas Catalaunos & Remos ciuitates & p Cōpēdiū palatiū trāsiēs ad mōasteriū sancti Dionysii puenit: ibiq; pascha dñi celebrauit. Quo accersiēs legatos apostolici Ioānē Tuscanensem & Ioannē Arretinū atq; Ansegisum Senensem, illoꝝ cōsilio medio futuro mense Iulio gñalem synodum auctoritate apostolica & sanctione sua apđ Pontigonē indixit, quo p Remos & Catalaunos ciuitates puenit.

Synod⁹ generalis indicitur.

Boso filiam īperatoris ducit.

Boso vero postq̄ imperator ab Italia in Franciā rediit Berengarii Eurardi filii factiōe filiā Ludouici īpatoris Hyrmēgardē quę apđ eū morabaf iiquo cōludio ī cōiugiū sūpsit. ¶ De Synodi ī Gallia actę celebritate. De Ansegisi ambitiōe ad primatū fauēte īperatore Carolo. De eiusdē Caroli insolētia. De pacto cū Ludouico fratre. De formosi dānatiōe. Iterū de sup primatu Ansegisi lectis lrīs. De Frotharii Burdegaleñ. petitione: & de imperatoris in habitu gręcanico luxu. Cap. XXXIII.

Ndecimo Kal. Iul. indictione. ix. epis & ceteris qbusq; clericis vestibus ecclesiasticis indutis & domo ac sedilibus palliis ptensis atq; i gremio synodi & pspectu imperialis sedis lectorio suppositis sacrosanctis euägeliis, venit dominus impator Carolus in vestitu deaurato hitu Francisco cũ legatis apostolicę sedis in synodũ & cantoribus antiphonã Exaudi nos dñe cũ versibus & gloria patri cantãtibus: post kyrie eleison & data oratione a Ioanne Tuscanensi epo: resedit dominus mperator in synodo: & legit Ioannes Tuscanensis eps eplãs a domino apostolico missas cũ quibus & legit epistolam de primatu Ansegisi senensis epi: vt quoties vtilitas ecclesiastica dictauerit siue in euocanda synodo siue in aliis negotiis exercendis per Gallias & Germanias aplica vice fruat: & decreta sedis apostolicę per ipsum episcopis manifesta efficiant: & rursus q̃ gesta fuerint eius relatione si necesse fuerit apostolicæ sedi pandantur: & maiora negocia ac difficiliora quæq; suggestione ipsius a sede apostolica disponenda & enucleanda quærantur. Petentibus aũt epis vt eis permitteretur ipsa legi epistola quibus erat directa: non adquieuit imperator: sed responsum q̃siuit ab eis quid de his iussis apostolicis respõderet. Quorũ responsio talis fuit: vt seruato singulis metropolitanis iure priuilegii secundum sacros canones & iuxta decreta sedis Rõanę pontifici ex eisdẽ sacris canonibus pmulgata dñi Ioannis papę apostolicis iussionibus obedirent. Et cum imperator & legati apostolici satagerent vt absolute archiepiscopi responderent se obedituros de primatu Ansegisi sicut apostolicus scripsit, aliud nisi vt pdictum est responsum ab eis extorquere nõ potuerunt: excepto q; Frotharius Burdegalensis epus qm a Burdegala ad Pictauos indeq; ad Bituricum fauore principis cõtra regulas se cõtulit, per adulationẽ respõdit quod imperatori placere cognouit. Tũc motus imperator dixit: q; dominus apostolicus ei suas vices cõmisit in synodo & qđ isdem pcepit ille exequi studeret: & accepit ipsam epistolam inuolutam vna cum Ioanne Tuscanensi & Ioanne Arretino: & dedit illã Ansegiso: & iussit sellã plectilẽ poni añ oms episcopos Cisalpini regni sui iuxta Ioannẽ Tuscanẽsem q ad dexteram illius sedebat: & pcepit Ansegiso vt supergrederet omnes ante se ordinatos & sederet in eadem sella: Remorũ archiepiscopo reclamante: audiẽtibus omnibus hoc factum sacris regulis obuiare. Imperator tamen in sententia sua pmansit & petentibus epis vt liceret eis vel exẽplar sibi de eplá directa sumere: nec hoc vllo modo impetrauere: & sic soluta est synodus in die illa.

Synodal' celebritas.

Ansegisi in primatu ambitio.

Caroli imperatoris i solẽtia i synodo.

Decimo Kal. pfati Mensis iterũ cõuenerũt epi in quo cõuentu lectę sunt eplę a domino apostolico laicis missę & lecta est electio domni imperatoris ab epis & cæteris Italici regni firmata: sed & capitula q̃ in palatio Ticinensi cõstituit ab omnibus cõfirmari fecit: q̃ & epis Cisalpinis cõfirmare pcepit. & sic soluta est synod⁹ in illa die.

Lectę lrę cõfirmationis impatoris.

Quinto Non. Iulii conuenerunt iterũ episcopi sine imperatore: & habitę sunt cõtentiones de psbyteris ex diuersis parochiis clamantibus ad legatos apostolici. & sic soluta est synodus in hac die.

Quarto. Non. eiusdẽ mẽsis iterũ conuenerũt epi: & imperator in synodo residẽs audiuit oratores fratris sui Ludouici regis, Willebertũ archiepm Colonię, & Adalardum ac Menigardum comites: p quos petiit partẽ de regno Ludouici imperatoris filii Lotharii fratris eorum sicut ei competeret ex hęreditate & illi firmatũ erat sacramento. & legit Ioannes Tuscanensis eplãm a Ioãne papa epis regni Ludouici directã & dedit exemplar Willeberto archiepiscopo vt deferret illud pfatis epis & sic soluta est præfata synodus in illa die.

Pactũ cũ Ludouico rege Alemaniæ.

Sexto idus Iulii conuenerunt epi: & circa horam nonam venerunt legati domini apostolici. Leo epus & apocrisarius ac nepos apostolici atq; Petrus forisempronii eps deferentes epistolas imperatori & imperatrici & salutatiões apostolici ad epos: & sic soluta est synodus in illa die.

Formosi dãnatio recitatur.

Sexto Idus Iulii conuenientibus epis lecta est eplã apostolici de damnatione Formosi epi, Gregorii nomẽclatoris, & consentientiũ eis: & psentata sunt imperatori ab apostolico missa dona inter quæ fuerunt præcipua sceptrum & baculus aureus. Sed & imperatrici dona sunt ab eo missa pallia & armillę cum gemmis. & sic soluta ẽ synodus in illa die.

Respõsio de primatu Ansegisi.

Pridie Idus Iulii conuenerunt episcopi: & misit imperator vicarios apostolici increpare durius archiepos & epos qui pridie non venerant sicut pcepit. Illis autem canonice rationabilẽ reddẽtib⁹ rõnẽ sopita est increpatio. Et lecta est a Ioãne Tuscanensi iterum epistola iubente imperatore pro primatu Ansegisi: & q̃sita est ab episcopis denuo inde responsio. Et respondentibus singulis archiepiscopis q̧ veluti sui antecessores illius antecessoribus regulariter obedierũt: ita eius decretis vellẽt obedire: tunc facilius est illorum admissa responsio q̃ fuerat in imperatoris p̃ntia: & sic iterũ post multas contentiones de p̃sbyteris diuersarũ parochiarum reclamantibus ad legatos apostolici lecta est pclamatio Frotharii Burdegalensis archiepiscopi: qa nõ poterat consistere propter infestationẽ paganoꝝ in ciuitate sua: vt liceret ei Bituricensem metropolim occupare. Cui⁹ petionibus vnanimitas episcoporum nullaten⁹ adquieuit. Et iubẽtibus legatis apostolici vt. XVII. Kal. Augusti conuenirent epi mane & circa horam nonam venit imperator græcanico more paratus & coronatus deducentibus eum apostolicę sedis legatis more Romano vestitis ad epos ecclesiasticis vestimentis indutos & cæteris secundum modum primæ horæ diei quando inchoata ẽ synodus p̃paratis vt prius: cantata antiphona. Exaudi nos domine: cum versibus & gloria post kyrie eleison data oratione a Leone episcopo resederunt oẽs: & legit Ioãnes Arretin⁹ quãdã scedulã ratione & auctoritate carẽtẽ. Post quã legit Odo Belgiuagoꝝ eps quędam capitula a legatis apostolici & ab Ansegiso & eodem Odone sine conscientia synodi dictata inter se dissona & nullam vtilitatem habentia: veꝝ & ratiõe & auctoritate carẽtia & ideo hic non habentur subiuncta. Iterũ mota est interrogatio de primatu Ansegisi: & post multas ab imperatore & legatis apostolici cõtra epos q̃rimonias habitas tñ in nouissimo q̃tum & in principio synodi exinde Ansegisus obtinuit. Post hęc perrexit Petrus epus Forisemproníi & Ioãnes Tuscanensis ad cubiculum imperatoris: et adduxerunt imperatricem Richildem coronatam ĩ synodum: & stãte illa iuxta imperatorem surrexerunt omnes & stantes quiq; in gradu suo incoeperũt laudes Leo episcopus & Ioannes Tuscanensis epus: & post laudes actas in dñm aplicũ & dominũ imperatorẽ & imperatricẽ & cęteros iuxta morẽ: data oratione a Leone Gaumensi epo soluta est synodus. Postea imperator legatos muneratos aplícos Leonẽ & Petrũ remisit Romam & cum eis Ansegisum Senẽsem epm & Adalgarium Augustidunensem episcopum.

Frotharii petitio.

Impator in vestitu grecanico.

Interea baptizati sunt quidam Normanni ab Hugone abbate & marchione: & ppter hoc ad imperatorem adducti: & munerati ad suos redierũt & vt ante ita & postmodum vt Normanni more pagano peregerunt.

At imperator. V. Kal. Augusti mouit a Pontigone & III. Kal. venit catalaunos: ibiq; propter quãdam molestiam corporalem moratus est vsq; Idus Augusti.

De Ludouici regis Alemannorum obitu: Normannorũ ad Sequanã grass-

satiōe. De Ludouici iunioris, hoc ē filii Ludouici defuncti religioso aīo / & noua iudícii forma. de īmpatoris ī eū dolo. De ĩpatoris fuga / & militū ac pœrū eius cęde aut captiuitate & spoliatiōe turpi qdē sed ob pfidiā pricipis merita. De Richildis in fuga ptu. De imperatoris donatōibus ipiis: qb⁹ abbatias dedit. & filii eius ac Richildis morte. De abbatiæ sancti Germani longa per comites Parrhisień. peculatiōe. Ca. XXXIIII.

Ecimonono Kal'. Septembris venit Remos: indeqꝫ recto itinere venit ad Siluacum: &. V. Kal'. Septembres misit legatos apostolici Ioānē iteqꝫ Ioānem & Odonē epm cum aliis nūtiis suis ad fratrem suū Ludouicum & filios eius ac epos atqꝫ primores regni sui. Quibus missis in via & imperatori Carisiaci nuntiatum est pfatum Ludouicum regem in Franconofurd palatio. V. Kal'. Septembres obiisse: &. IIII. Kal'. eiusdem mensis in monasterio sancti Nazarii sepultū fuisse. Imperator autem directis oratorib⁹ suis ad primores regni quondam fratris sui Carisiaco mouit: & ad Sathanacum villam peruenit: dispositum habens Mettensem ciuitatem adire: & episcopos ac primores regni quondā fratris sui ad se venientes recipere. & repente mutato cōsilio perrexit Aquasgrani: indeqꝫ Coloniā venit: & apostolici legati cum eo: prædantibus oībus sine vllo diuino respectu qui cum illo ibāt.

Ludouici regis Alemānoꝶ obit⁹.

Nortmanni vero cum centum circiter nauibus magnis quas nostrates barcas vocant. XVI. Kal'. Octobris Sequanam intrauerunt. Quod cum apud Coloniam imperatori nuntiatum fuisset nihil pro hoc a negotio qđ cœperat imutauit.

Nortmānī sequanā intrant.

Ludouicus autem nepos eius cum Saxonibus & Thoringis ex altera parte Rheni fluminis cōtra eum venit: & oratoribus ad patruum suum imperatorē directis benignitatem eius expetiit: quam non ipetrauit. Tunc ipse ac comites eius ieiuniis & letaniis mīam domini petierunt irridētibus eos illis q erant cum imperatore. Ludouicus autem Ludouici regis filius decem homines cum aqua calida & decem cū ferro calido & decē cū aqua frigida ad iudiciū misit coram eis qui cū illo erāt petētib⁹ oībus vt de⁹ in illo iudicio declararet si p ius & ęquū ille hře deberet portionē de regno quā pr̄ suus illi dimisit ex ea pte quā cū fratre suo Carolo p cōsensionē illi⁹ & p sacramētū accepit. Qui oēs illęsi reperti sunt. Tūc ipe Ludouic⁹ cū suis ad Andranacū castrū Rhenū trāsiuit. Qđ cū impatori nūtiatū fuisset: Richildē impatricē cū Hilduino abbate & Frācone epo ad Haristalliū misit: ipse aūt secus Rhenū hostiliter cōtra nepotē suū prexit: pmittēs ad eū nūtios vt quosdā de suis cōsiliariis obuiā cōsiliariis suis mitteret & tractaret de pace iter eos hñda. Qđ Ludouicus humiliter & obediēter suscipiēs secur⁹ māsit qꝫ bello aggredi nō deberet / donec ipsa cōuētio finiret. Impator vero nonis Octobrib⁹ disposit[copiis suis noctu surrexit & vexillis leuatis pstrictas & arduas vias qn poti⁹ inuias sup nepotē ac sup eos qui cū illo erāt subito irruere moliēs secus Andranacū puenit: fatigatis hoīb⁹ & eqs de graui & stricto itinere & pluuia q̄ sup eos nocte tota effluxit. Et ecce subito nūtiatū ē Ludouico & suis impatorē cū valida manu hostiliter sup eū venire: ipe aūt cū eis quos secū habuit e regiōe stetit. & irruētib⁹ ipatoris cuneis sup eos & illis fortiter resistētib⁹ exercit⁹ impator[terga vertit: & fugiēdo sup impatorē venit. Sed iperator cū paucis vix fuga lapsus euasit. Multi aūt q effugere poterāt impediti sunt: qm̄ oēs † sauginę ipatoris & alioꝶ q cū eo erāt sed & mercatores & q scuta vědētes ipatorē & exercitū seqbant: i angusto itinere fugientib⁹ viā clauserūt. Fuerūt aūt in ipa cōgressiōe occisi Ragenari⁹ & Hieronym⁹ comites & mlti alii. Capti aūt in eodē cāpo & silua vicina fuerūt Ottulfus eps. Gauzlin⁹ abbas. Aledrann⁹ comes. Bernard⁹ co. Adalard⁹ co. Ebroin⁹ co. & plēs alii. Oēs āt † saugīas & ea q̄ mercatores portabāt exercit⁹ Ludouici

Ludouici iunioris religiositas. Iudicii noua forma.

Impatoris dolus.

Impatoris fuga. † sarcinæ.

Occisi & capti a Ludouico.

† sarcinas.

accepit: & impleto dicto qd ait propheta: Ve qui pdaris nã & ipse prędaberis:omnia quæ prædatores/qui erant cum imperatore habuerunt: sed & ipsi præda fuerunt: adeo vt qui adminiculo equorum effugere potuerunt animas suas haberent p spolio. Cæteri autem ita sunt a villanis despoliati vt foeno & stramine inuoluti verenda celarent & nudi profugerent: quos insequentes occidere voluerunt. & facta est plaga magna in populo pdatore. Richildis vero audiens. VII. Idus Octobris de fuga exercitus imperialis & ipsius imperatoris, ab Heristallio mouit: & fugiẽs subsequẽti nocte galli cantu in via peperit filium: quem post partum homo suus ante se portans fugiẽ do vsq ad Antennacũ detulit. Imperator aũt. VII. Idus Octobris vesperi ad monasterium sancti Lamberti peruenit. Ad quẽ Franco & Hilduinus abbas a Richilde. VI. Idus redierunt: & cum eo fuerunt vsq dum post Richildem ad Antẽnacum puenit. Inde Duziacum adiit: vnde ad Antennacum rediit: & placitum suũ in Salmõtiaco. XV. die post festum sancti Martini condixit.

Richildis fuga.

In fuga partus.

Ludouicus Ludouici regis quõdã filius de Andrunaco p Sintiacũ Aquasgrani rediit ibiq tribus dieb⁹ stetit: indeq obuiam fratri suo Carolo apud confluentem venit: vbi simul locuti Carol⁹ versus Mettos indeq in Alemanniã infirmus rediit: Ludouicus vero vltra Rhenum perrexit. Carlomãnus frater eorum nec ad eos nec ad patruũ suũ Carolũ imperatorẽ sicut mandauerat venit occupatus in belligeratione contra winidos.

Carolus imperator Conradum & alios primores ad Nortmannos qui in Sequanam venerant misit: vt quocunq modo possent fœd⁹ cum eis ferirent & ad cõdictũ placitum ei renuntiarent.

Dominus imperator Carolus ad placitum suum in Salmontiacum sicut cõdixerat venit: ibiq homines de parte regni quondam Lotharii, quam frater suus Ludouicus cõtra eũ acceperat, ad se post fugam de Andrunaco venientes suscepit: & qbusdam abbatiolas sicut erant integras dedit: quibusdã de abbatia Martiniana quam diuiserat beneficiola donauit: & sic ad se venire permisit. Copias quoq cõtra Nortmãnos secus Sequanam vt in procinctu essent disposuit: ipse autẽ ad Vizinniacũ villã veniens grauiter passione pleuresis est infirmat⁹ adeo vt viuere desperaret. Ibiq natalem domini celebrauit.

Abbatię dono datæ.

Anno incarnationis dñicæ. DCCC. LXXXVII. conualescẽs ex infirmitate Carolus per Carisiacum Compendium venit. Vbi dum moraretur filius eius qui anteq Richildis ad Antennacum veniret in via natus fuerat infirmatus, & a Bosone auũculo suo de fonte suscept⁹ Carolus noĩatus, defungitur: & ad monasteriũ sancti Dionysii sepeliendus defertur.

Richildis filii mors.

Ea tempestate Gauzlinus abbas cœnobii sancti Vincentii sanctiq Germani dñm adiit imperatorẽ: petẽs qtinus stipẽdia monachoꝝ sub eo degẽtiũ per priuilegiũ sui auctoritatẽ disponeret ne p succedẽtia tpa auaritia abbatũ de iis q auctoritas regia statuerat aliqd mutilaret. Q d q̃uis simplici animo egerit: cupiditas tñ principũ Frãcoꝝ subseq̃ntiũ i hac ordinatiõe oclm apuit. Nã qm prudẽtissimus abbas Irminooĩm redhibitiones villarũ sancti Germani videlicet vsq ad vnũ ouũ ac pullũ vel etiã scindulã scripto sub vno cõphendit: & q̃tũ monachi in pprios vsus haberẽt q̃tũq abbas ad exercitũ regis vel i ppriũ sibi vẽdicaret disposuit. Vigore decedẽte regũ Robert⁹ comes Parrhisioꝝ q marchio Frãcoꝝ vocabat frater videlicet Odonis regis, necnõ Hugomann⁹, qn etiã vsq ad tpa Roberti regis ea quę abbates accipiebãt sibi addixerũt: & statuẽtes decanos monachis/sibi nomẽ abbatis vsur

Comites Parrhisieñ. redditus abbatiæ sancti Germãi surripuerũt.

pauerunt. Ea vero quæ tunc sibi ex rebus ecclesiasticis vendicarunt propriis militibus distribuerunt & iuri ecclesiastico subtraxerunt.

Est autem priuilegium huiusmodi. In nomine sanctæ & indiuiduę trinitatis Carolus dei gratia rex. Si ea quæ prædecessores nostri. &c.

De Caroli imperatoris a summo pontifice Romam accitu. Tributi exactione. Caroli in Italiam profectione: & synodica electionis eiusdem in imperatorem confirmatione. De Carlomanni motu in patruum. Procerum in imperatorem coniuratione: ac eius fuge. De Caroli imperatoris per iudęum intoxicatione: morte / sepultura / tralatione. ac Carlomani ægritudine. Cap. XXXV.

Arolus igitur imperator Compendii vbi quadragesimam peregerat pascha domini celebrauit: & legatos apostolici Ioannis, Petrum episcopum Forisempronii, & Petrum episcopum Senogalliæ suscepit: per quos tam verbis q̃ literis eum apostolicus Ioannes Romã vocauit: quatinꝰ sicut promiserat sanctam Romanam ecclesiam a paganis quibꝰ infestabatur eriperet atq; defenderet. Kal. igiť Maii episcopos Remensis prouinciæ, sed & aliarum prouinciarum Cõpendium cõuocauit: & ecclesiam quam in eodem oratorio construxerat cum multo apparatu in sua & legatorũ apostolicę sedis præsentia ab eisdem episcopis consecrari fecit. Inde placitũ generale Kal. Iunii habuit: vbi per capitula qualiter regnũ Frãciæ filius suus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vsq; dum ipse Roma rediret, ordinauit: & quomodo tributum de parte regni Francię quã ante mortem Lotharii habuit, sed & de Burgundia exigeret disposuit: scilicet vt de mãsis indñicatis solidus vnꝰ: de vnoquoq; manso ingenuo quatuor denarii de censu dominico: & quatuor de facultate Mansuarii: de manso vero seruili duo denarii de censu dominico & duo de facultate Mansuarii. Et vnusquisq; episcopus de presbyteris suæ parochiæ secũdum q̧ cuiq; possibile erat, a quo plurimum quinq; solidos, a quo minimum quatuor denarios episcopi de singulis presbyteris acciperent & nuntiis dominicis redderent: sed & de ecclesiarũ thesauris prout quãtitas extitit loci, ad idẽ tributum exoluendum acceptum fuit. Summa vero tributi fuerunt quinq; milia libræ argenti ad pensam. Illi vero tam episcopi q̃ & alii qui trãs Sequanã sunt de Neustria tributum illis Nortmãnis qui in Ligeri erant secundum q̧ sibi ab eis fuit impositum vndecunq; valuerũt reddere procurarunt. Dominus aũt imperator Carolus de Carisiaco Compẽdium: indeq; per Suessionas ad Remensem ciuitatem & sic iter suum per Catalaunos & Pontigonem atq; Lingonas peragẽs, cum vxore & maxima auri & argenti caballorumq; ac facultatũ aliarum copia de Francia Italiam petiit: & veniens vltra Lirim vsq; ad vrbem obuium habuit Adalgarium episcopum: quem mense Februario Romam direxerat pro agenda synodo a papa Ioanne. Cuiꝰ exẽplar idem Adalgarius pro munere magno imperatori detulit. Summa vero eiusdem synodi post multas & multiplices laudes imperatoris hæc est: vt electio & promotio ad imperialia sceptra anno præterito Romæ celebrata extunc & nũc & in perpetuum firma & stabilis maneat. Quam siquis perturbare aut violare tentauerit: cuiuscũq; sit ordinis, dignitatis, aut professionis, anathemate vsq; ad satisfactionem teneať omni tempore adnoxius. Patratores & incitatores huiꝰ cõsilii si quidem clerici fuerint deponantur. Laici vero & monachi perpetuo anathemate feriãtur: vt quia synodus anno præterito apud Pontigonem hinc habita secus Andranacum nil profuit, vsq; quaq; ista debeat præualere. Nuntiauit etiam inter alia idem Adalgariꝰ imperatori

Carolus imperator Romã accitur

Tributi exactio.

Tributum Nortmanis pensum

Carolus in Italiam proficiscitur.

Synodica cõfirmatio electionis Caroli ĩpe.

quoniam Ioannes papa obuiam illi Papiam veniret. Quapropter præmisit Odracũ secundi scrinii notarium: Goiramnum comitem & Pipinum atq; Heribertum, ad ꝓcuranda ipsius papæ seruitia. Ipse autem festinato perrexit ire ad eum. Quem obuiã habuit apud Vercellas ciuitatem: & recepto eo cũ honore maximo prexit simul vsq; Papiam: vbi eis nunciatum est non incerta relatione Carlomãnum Ludouici fratris sui filium cum maxima multitudine bellatorum super eos venire. Quapropter relinquentes Papiam venerunt ad Tardunam: & consecrata Richildis a papa Ioanne in imperatricem mox retrorsum fugam arripuit cum thesauro versus Moriẽnam. Imperator autem aliquandiu vna cum papa Ioanne in eisdem locis immorans expectauit primores regni sui Hugonem abbatem, Bosonem, Bernardum Aruernum comitem, itemq; Bernardum Gothię marchionẽ quos secũ ire iusserat. Qui vna cum aliis regni primoribus exceptis paucis, & episcopis aduersus eum conspirantes coniurauerant. & comperiens eos non venturos: vbiq; audierũt ipse & papa Ioannes appropinquare Carlomãnum, imperator post Richildem fugam arripuit: & papa Ioannes versus Romam concite festinauit, per quem Carolus imperator imaginem saluatoris in cruce fixam ex auro multi ponderis fabrefactam & gemmis preciosis ornatam sancto Petro direxit. Carlomãnus vero mendaci nuntio audiens q; imperator & papa Ioãnes sup eũ cũ multitudie maxima bellatorũ venirent, & ipse fugã arripuit ꝑ viã qua venerat: sicq; deus more misericordiæ suæ conuentum illum dissoluit.

Carlomãni motus in patruum.

Procerum in imperatorẽ coniuratio.

Imperatoris fuga.

Carlomãni stulta fuga.

CArolus autem imperator febre correptus puluerẽ bibit quem sibi nimium dilectus ac creditus medicus suus Iudęus noĩe Sedechias trãsmisit vt ea potione a febre liberaretur. Insanabili veneno hausto inter manus portantiũ transito monte Cinisio perueniens ad locum qui Brios dicitur misit pro Richilde q̃ erat apud Moriennam: vt ad eũ veniret: sicut & fecit. Et vndecimo die post venenũ haustum mortuus est pridie Noñ. Octobres. Quem aperientes qui cum eo erant ablatis interaneis & infuso vino ac aromatibus quibus poterant, impositum locello cœperũt ferre versus monasterium sancti Dionysii vbi sepeliri se postulauerat. Quẽ præ odore non valentes portare sepelierũt eum in basilica beati Eusebii martyris in ciuitate Vercellensi. vbi requieuit annis septẽ. Post hæc autem per visionem delatũ est corpus eius in Franciam & honorifice sepultũ in basilica beati Dionysii martyris apud parrhisios. Carlomannus vero pene vsq; ad mortem infirmatus & lectica delatus ad propria per annum ita iacuit vt a multis fuerit desperatus.

Imperatorẽ Iudęus veneno inficit

Caroli imperatoris mors

Sepultura. Tralatio.

Carlomãni infirmitas.

De Ludouici iunioris qui Caroli erat filius ambitione & ambitu. De Richildis in Francia rapinis: de regni insignibus ab Ludouico receptis & coronatione eiusdem. Cap. XXXVI.

LVdouicus autem accepto nuntio ĩ Audriaca villa de morte patris sui Caroli quos potuit conciliauit sibi, dans eis abbatias & comitatus ac villas secundum vniuscuiusq; postulationẽ. Et iter agens per Carisiacum & Compendium vsq; Aruernum quatenus ad sepulturam patris sui vt putabat apud monasterium sancti Dionysii martyris perueniret: vbi audiuit patrem suum Vercellis sepultum: & regni primores tam abbates q̃ comites indignatos quia quibusdam honores dederat sine illorum consensu: & ob id aduersum se cõspirasse: repetito itinere reuersus est Compẽdium. Ipsi autẽ primores cum Richilde

Ludouici Caroli filii ambitio.

diripientes omnia quæ in via illorum erant vsq; ad Auennacum monasterium peruenerunt: & conuentũ suum vsq; ad montem witmarium condixerunt: indeq; legatos suos ad Ludouicum direxerunt. Sed & Ludouicus legatos suos ad eos direxit: & discurrentibus inter eos nuntiis ad hoc peruentum est, vt Richildis & ipsi primores ad eum Compendium venirent. & suum conuentum ad Casinũ in Cotia condixere. Richildis Compendium ad Ludouicum veniens in festo sancti Andreæ attulit ei præceptum per quod pater su⁹ illi regnum ante mortem suam tradiderat: & spatham q̃ vocatur sancti Petri: per quã eum de regno inuestiret: sed & regium vestimentum & coronam ac fustem ex auro & gemmis. Et discurrẽtibus legatis inter Ludouicum & regni primores & pactis honoribus singulis quos petierunt. VI. Idus Decemb. cõsensu omniũ tam episcoporũ & abbatũ q̃ regni primorum cæterorũq; qui affuerunt cõsecratus & coronatus est in regem Ludouicus ab Hincmaro Remorum episcopo. & episcopi se suasq; ecclesias illi ad debitam defensionem & debita priuilegia sibi seruãda commendauerunt: profitentes secundum suũ scire & posse & iuxta suũ ministerium cõsilio & auxilio illi fideles fore. Abbates etiam & regni primores ac vassi regii se illi commendauerũt: & sacramento secundum morem fidelitatem promiserunt.

Richildis & procerũ rapinæ.

Ludouicũs accipit regni isignia.

Ludouicus coronatur.

Accipit fuç fidei cõmẽdantes.

ANno. DCCCLXXVIII. Ludouicus rex secus Suessionas in monasterio sancti Medardi natiuitatem domini celebrauit: indeq; ad Adriacam villam perrexit: & pascha domini in monasterio sancti Dionysii celebrãs suadente Hugone abbate & marchione perrexit vltra Sequanam tam pro auxilio Hugonis cõtra Normãnos: q̃ eo q; filii Gozfridi castellum & honores filii Odonis quõdam comitis inuaserunt: & Immo frater Bernardi Marchionis Ebroicensẽ ciuitatẽ vsurpans multas deprædationes circumcirca in illis regionibus exercebat. Insuper & Eiri cum more Nortmannico deprędari prçsumpsit. Et veniens Ludouicus vsq; Turonos infirmatus est vsq; ad desperationem vitæ: sed miserante domino aliquantulum conualescens satagentibus quibusdã consiliariis suis & amicis Gozfridi venit ad eũ iste Gozfridus adducens secum filios suos ea conditione vt castellum & honores quos inuaserant Ludouico regi redderent: & postea per concessionẽ illius haberẽt. Tunc Gozfrid⁹ partẽ de Britonib⁹ ad regis fidelitatẽ cõuertit: sed ipsi demũ fecerũt vt Britões.

Britonum fidẽ notat.

De Ioannis papç in Franciã Trecas vsq; profugio: & synodo per eum conuocata: & iis quæ in ea fuerunt agitata: & de Bosonis filia Carlo manno nubente. Cap. XXXVII.

IOannes Papa irascens contra Lambertũ & Adalbertum comites quia villas et ciuitatẽ ei⁹ deprędati sunt, vbi eos horribiliter excõmunicauit Roma exiit ferens secum preciosissimas reliquias: et cum Formoso episcopo Portuensi nauigio Arelatum in die sanctę Pentecostes appulit: suosq; nuntios ad Bosonem comitem misit: et per eius auxilium vsq; Lugdunum venit. & inde legatos suos ad regem Ludouicum Turonos misit: mandans vt ei obuiam veniret quo sibi commodum foret. Ludouicus autẽ mittens obuiam ei quosdam episcopos petiit vt vsq; Trecas veniret: ibiq; ab episcopis istius regni stipẽdia sibi dari fecit. Et quia propter suam infirmitatem ante non potuit kalendis Septẽbribus apud Trecas ad eum venit.

Ioannis papæ Fraciã Trecas vsq; pfugium.

INterea Ioannes papa generalem synodum cum episcopis Galliarũ et Belgicarum prouinciarum agens: qualiter Lambertũ et Adalbertum, Formosum quoq; et Gregorium nomenclatorem ac complices illorum Romæ ex-

In synodo recitant excõicationis psecutorũ papę literæ

communicauerit:relegi fecit in synodo,& consensum episcoporum in eadem excom
municatione quęsiuit:vnde qui affuerunt episcopi petierunt vt sicut ipse excommu
nicationem quam fecerat per scripturæ lectionem recitari fecit in synodo:ita & eis
concederet:vt per scripturam illi suá cõsensionem proferrent. & concedente ita fieri
papa Ioáne in crastinũ episcopi hoc qđ sequetur diploma papę in synodo porrexerũt.

Responsio epõꝝ Galliç ad postulata papæ.

DOmine sanctissime ac reuerendissime pater patrum Ioannes catholicæ atq;
apostolicæ ecclesiæ sanctæ videlicet Romanæ primæ sedis papa:nos filii,fa
muli,ac discipuli vestræ auctoritatis Galliarum & belgicarum episcopi his
quæ super vulnera dolorum vestrorum maligni homines ac ministri diaboli adden
tes in sanctam matrem nostram ac magistram omniũ ecclesiarum commiserũt:com
patimur:& dolori vestro consentes condolemus:atq; iudicium vestræ auctoritatis
qđ priuilegio beati Petri & sedis apostolicæ in eos & complices eorum iuxta sacros
canones spiritu dei conditos,& totius mundi reuerentia cõsecratos,ac secundũ eius
dem sanctæ Romanę sedis pontificum prædecessorum vestrorũ decreta protulistis:
voto/voce/& vnanimitate nostra atq; auctoritate sancti spiritus cuius gratia in epi
scopali ordine sumꝰ consecrati/gladio spiritus sancti quod est verbum dei,eos interi
mentes persequimur:scilicet quos sicut prædiximꝰ excõmunicastis,excõmunicatos
tenemus:quos ab ecclesia abiecistis abiicimꝰ:quos anathematizastis,anathematiza
tos esse iudicamus:& quos regulariter satisfaciẽtes vestra auctoritas & apostolica se
des receperit recipiemus.Sed vt in sacra historia de plaga Aegyptiaca digne a deo il
lata legimus:q; non erat domus in qua non iaceret mortuus:& non erat qui alium
consolaret:qm̃ ĩ domo sua vnusquisq; qđ lugeret habebat:nos in nostris quoq; eccle
siis lugẽda lugemꝰ:& ideo vestra auctoritate nobis subueniri cũ omni mẽtis humili
tate deposcimus:petentes vt ꝓmulgetis capitulũ vestrę auctoritatis qualiter nos er
ga ecclesiarũ nostrarum peruasores agere debeamus:vt censura apostolicæ sedis mu
niti robustiores ac promptiores domino opem ferente contra puersos ecclesiasticarũ
rerum ac facultatum raptores ac vastatores sacriq; ministerii episcopalis cõtempto
res,nos successoresq; nostri persistere concordi sententia valeamus:vt iuxta egregii
prædicatoris vocem & vestrę auctoritatis promulgationem traditi Sathanę spiritu
salui fiant:in die domini nostri Iesu Christi.

Quod diploma Ioannes papa suæ excõicationi ascribi fecit:& sua manu cõfirmãs
ab omnibus episcopis in synodo subscribi fecit. Deinde ipso iubẽte lecti sunt in syno

Conciliorũ statuta ĩ synodo lecta. Ludouici coronatio.

do canones Sardicensis concilii & decretum papæ Leonis de episcopis sedes suas mu
tantibus:sed & Aphricani canones vt non fiant episcoporum trãslationes sicut nec
rebaptizationes,vel reordinationes pro Frothario Burdegalẽsi episcopo:qui a Bur
degala Pictauos indeq; ad Bituricensem ciuitatem exiliisse dicebatur.Et post hęc co
ronatus Ludouicus a papa Ioanne. VII.Idus Septemb.inuitauit eundẽ papam in do
mum suá:& opipare pascẽs honorauit cũ multis donis ipse & vxor sua:& remisit ad
Trecas ciuitatẽ.& postea per oratores suos orauit eundem papam vt vxorem illius
in reginam coronaret:sed obtinere non potuit.Frotharius autem & Adalgarius epi

De legato Caroli. Fictitiũ legatũ & donatio sãcti Dionysii.

scopi attulerunt in conuentũ episcoporum papæ Ioanni pręceptũ per qđ pater suus
Ludouico regnum tradiderat:petẽtes ex ipsius parte vt priuilegio suo ipsum pręce
ptum confirmaret.Tunc papa Ioannes ꝓtulit exemplar quasi facti præcepti a Caro
lo imperatore de donanda abbatia sancti Dionysii Romanę ecclesiæ.Quod compila
tum consilio præfatorum episcoporum & aliorum consiliariorum Ludouici regis a
plurimis credebatur:vt a Gozlino ipsam abbatiam velut ex ratione tollere & sibi ha

bere posset.& dicebat papa Ioãnes vt si vellet Ludouicus rex vt super illius preceptũ priuilegium faceret,suo præcepto illud patris sui præceptum firmaret. Quod argumentum sicut factio & non ratio imperfectum remansit. Quarto idus denique præfati mensis Ludouicus rex quorundam primorum compulsus petitionibus venit ad apostolici mansionem:& cum eo familiariter locutus vna cum illo reuersus est ad conuentum episcoporum in hexedram iuxta mansionẽ apostolici. Et post excõmunicationem Hugonis Lotharii filii & Limnonis ac complicum eorum:id facientib⁹ quibusdam episcopis & consentiente rege:dixit papa Ioannes vt Hedenulfus sua auctoritate ordinatus episcopus sedem suam teneret:& episcopale ministeriũ ageret:& †Hicmarus cęcus si vellet missam cantaret & partem de rebus episcopi Laudunensis haberet. Et cum Hedenulfus apud eundem papam peteret vt eum ab illa sede absolueret dicens se esse infirmum & velle intrare monasterium:obtinere non potuit:sed præceptum est illi ab eo consentiente rege atque episcopis † Hicmari fautoribus vt sedẽ suã teneret & episcopale ministerium ageret. Qui fautores Hicmari audientes q̃d papa Ioannes dixerit vt si vellet Hicmarus cęcus missam cantaret:& rex consenserit:vt partem de episcopio Laudunẽsi haberet insperate:aliarum prouinciarum episcopi sed & aliarum regionum metropolitani sine præceptione papæ Hicmarum vestimentis sacerdotalibus indutum in præsentiam ipsius papę adduxerunt:indeque sublatum cantantes in ecclesiam illum duxerunt:& signum benedictionis super populum dari fecerunt. Sicque synodus illa soluta est.

Hedenulf⁹ inuitus pfi cit̃ episcopatui.

†Hicmar⁹.

†Hincmari

In crastino Ludouicus rex inuitatus a Bosone ad domum illius perrexit. Cum quibusdam primoribus consiliariis suis.& pastus ac honoratus ab illo sed & ab vxore ipsius desponsauit filiam Bosonis Carlomanno filio suo:& cum consilio ipsorum consiliariorũ suorũ dispertitus est honores Bernardi Gothiæ marchionis:p Theodericũ Camerarium & Bernardum comitẽ Aruernicũ & p alios secrete dispositos. Papa vero Ioannes Trecis mouens Cabillonũ petiit:indeque per Moriennã iter agens per claustra montis Cinisii Italiam a Bosone & vxore illius deductus introiuit.

Bosonis filia nubit Carlomanno.

Ioannes papa i Italiam pficiscitur.

De pace inter Ludouicum regem & Ludouicum consobrinum eius/& de pactionibus seu conditionibus pacis firmioris faciendæ. Cap.XXXVIII.

Ludouicus rex a Trecis Compendium reuersus audita renunciatione legatorum suorum quos ad consobrinum suum Ludouicũ pro pace inter se obtinenda direxerat:cum quibusdam consiliariis suis venit vsque ad Heristallium:& Kal. Nouemb. simul conuenientes apud Marsuam vtrinque pax firmata est inter eos:& cõdixerunt placitũ in purificatione sanctę Marię vt simul iterum conuenirẽt. Ludouicus Caroli filius ad Gundulfi villam,& Ludouici filius circa eundem locum in commoditate sua. In ipso quidem placito hęc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt.

Pax Ludouici regi cũ Ludouico consobrino eius.

Conuentio quæ inter gloriosos reges Ludouicum filium Caroli imperatoris:itemque Ludouicum filium Ludouici regis in loco qui vocatur Furoni Kal. Noueb. ipsis & cõmunibus fidelium ipsorum fauentibus & consentientibus facta est.

Pacta regũ.

Anno.DCCCLXXIX. indictione duodecima sicut inter patrem meum Carolũ & patrem vestrum Ludouicum regnum Lotharii diuisum fuit:volumus vt ita consistat:& si aliquis nostrorum fideliũ de regno patris sui purprisam habet iussu nostro illud dimittatur. De regno vero q̃d Ludouic⁹ imperator in Italia habuit quia nõdũ ex illo aliqua diuisio facta est:quicunque modo illud tenet ita teneat donec domino vo-

lente simul venientes cum cōmunibus fidelibus nostris inueniamus & definiamus qđ ex hoc meli⁹ & iustius visum fuerit. De regno Italiæ quia modo nulla ratio eē potest: omnes sciant quia partem nostram de illo regno & requisiuimus & requirimus: & domino auxiliante requiremus. Ista die sequenti statuta sunt.

Vt autem quia firmitas amicitiæ & coniunctionis nostrę modo qbusdam præpedientibus causis esse non potuit: vsq; ad illud placitum quo simul vt coueniamus statutum habemus, talis amicitia inter nos maneat dño auxiliante de corde puro/& cō scientia bona/& fide nō ficta: vt nemo suo pari vitam/regnū/aut fideles suos/vel aliqd qđ ad salutē siue prosperitatem ac honorē regni pertinet discupiat aut male cōsiliet.

Vt si in alterutrius nostrum regnum Pagani siue pseudo Christiani insurrexerint: vterq; veraciter suū parē vbicūq; necessitas fuerit si ipse rationabiliter potuerit aut p semetipm aut p suos fideles & cōsilio & auxilio vt optime possit adiuuet.

Vt si ego vobis superstes fuero, filium vestrū Ludouicū adhuc paruulū & alios filios vsos quos dominus vobis donauerit: vt regnum paternū hæreditario iure quiete tenere possint: & cōsilio & auxilio prout melius potuero adiuuabo. si autē vos mihi superstites fueritis filios meos Ludouicū & Carlomannū & alios quos mihi diuina pietas donare voluerit: vt regnum paternum quiete tenere possint: similiter & cōsilio & auxilio q̄ optime potueritis adiuuetis.

Vt si aliqui susurrones detractores & q paci nostrę inuidēt, & quietū regnum esse nō permittūt, inter nos lites & cōtētiōes & discordias seminare voluerint: neuter nostrū recipiat aut libēter acceptet. nisi forte hoc ad rationē corā nobis vtrisq; & fidelibus nřis pducere voluerit. Si vero hoc noluerit cū neutro nostrū aliquā societatē habeat: sed vterq; illū sicut mēdacē & falsariū & īter fres volēte semiare discordias communiter a nobis abiiciam⁹: ne de cętero qsq; talia mēdacia aurib⁹ nřis īserere audeat.

Vt cōmuniter quocitius potuerimus legatos nostros ad Carlomannū & Carolū gloriosos reges dirigamus: qui eos ad placitū qđ. VIII. idus Februa. statutū habem⁹: inuitent: & vt nullatenus venire differant: obsecrent. & si secundum qđ optamus venire voluerint: cōmuniter nos ad dei volūtatē & sanctę ecclię saluationē ac cōmunē honorē nostrū & pfectū ac saluamētū totius ppli Christiani nobis cōmissi dño cooperāte ita cōiungam⁹ vt de cętero in eo qui vn⁹ est, vnū sim⁹ & vnū velim⁹ & idipsum dicamus secundum apostolum: & faciamus oēs: & non sint in nobis vlla schismata.

Si aūt illi obsecratione nostra vocitati & inuitati aut legati eorum ad præfatū placitū venire distulerint: nos secundum qđ statutum habem⁹, illuc omnino venire: & nos secundum dei volūtatem coniungere omni modo nō omittam⁹: nisi forte ineuitabilis necessitas euenerit pro qua id fieri nullatenus possit. & si hoc acciderit ad tempus vterq; pari suo hoc rescire faciat: et propterea amicitia nostra nec minuatur nec immutetur, donec domino volente congruo tempore perfecte confirmetur.

Vt res ecclesiarum in cuiuscunq; regno caput fuerit tam de episcopatibus q̄ de abbatiis fine vlla contradictione rectores ipsarum ecclesiarum illas possideant: et si aliquid ibi iniustum factum a quoq̄ est: in cuiuscunq; regno illę res consistunt legaliter exinde secundum iustitiam reddere faciant.

Et quia p vagos et in tyrānica cōsuetudine irreuerētes hoīes pax et quies regni pturbari solēt: volum⁹ vt ad quēcūq; nřm talis venerit: vt de his q̄ egit rōnē et iustitiā subterfugere possit: neutr nřm illū ad aliđ recipiat vl' retineat q̄ vt ad rectā rōnē et debitā emēdationē pducat. et si rationē rectā subterfugiat: vterq; i cōe i cui⁹ regnū venerit illū psequamur donec aut ad rationē pducatur aut de regno expellatur vel deleatur.

Volumus vt ii qui merito proprietatē suā in regno nostro perdiderint, ita inducentur sicuti temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui vero dicunt se iniuste proprietatem suam perdidisse: veniant in nostram præsentiam: & sicut iustum est ita illis iudicemus, & sua recipiant.

De obitu Ludouici filii Caroli: de concordia facta inter Bosonem & Theodericū: de fraudulentis conatibus Goslini abbatis Ludo. ger. in Franciam concitantis. de oblatis eidem Ludouico causa pacis. & eorū acceptatione ac reditu Ludouici in patriā. De Goslini Conradiq; grassatione: & filiorū Ludouici coronatione. De vxoris Bosonis ambitione & eius coronatione: & de Hugone Lotharii filio regnum paternum attentante. Ca. XXXIX.

Sicq; Ludouicus Ludouici fili' ad sua reuersus est: & Ludouicus Caroli filius p Ardennā veniens. DCCCLXXIX. anno incarnationis dñicæ in Longlaro natiuitatem domini celebrauit: & aliquādiu in Ardenna demorans, indeq; iter agens circa purificationem sanctæ Mariæ ad Pontigonem venit: & volens ire Augustidunum ad comprimendam rebellionem Bernardi Marchionis vsq; ad Trecas perrexit. Sed quia ingrauescēte infirmitate sua (dicebat em̄ veneno infectus) longius ire non potuit: filium cognominem sibi Ludouicum baiulationi Bernardi comitis Aruernici specialiter committens, Hugonem abbatem & Bosonem & pręfatum Bernardum cum filio suo, sed & Theodericū cum sociis suis Augustidunū misit: quatinus ipsum comitatū ad opus Theoderici cui antea illud dederat eum ditarēt. Ipse autem cum magna difficultate per Adiodrū monasterium Compendium venit: & sentiens se ab infirmitate liberari nō posse per Odonem † Belgiuagensem episcopum & Albuinum comitem coronam & spatham ac reliquum regiū apparatum filio suo Ludouico misit: mandans illis qui cū eo erant vt eum in regē sacrari ac coronari facerēt. Ipse autem. IIII. idus Aprilis in die parasceue iā vesperi obiit & in crastina scilicet in vigilia Paschę in ecclesia sanctæ Mariæ sepultus fuit. Audiētes autē Odo & Albuinus illum esse defunctum: quę portauerant Theoderico camerario dederūt & cū festinatione reuersi sunt. Illi autem qui cum Ludouico filio regis erant audita morte patris ipsius infantis mandauerunt primoribus qui in illis regionibus erant: vt apud Meldensem ciuitatem conuenirent obuiam eis: & ibi tractarent quid de cætero agere deberent.

† Bellouacēsem.

Ludouici filii Caroli obitus.

Inter Bosonem autem & Theodericum mediante Hugone abbate conuentū est vt Boso comitatum Augustidunensem haberet: & Theodericus abbatias quas Boso in istis partibus habebat in commutationem acciperet.

Pactio Bosonis cum Theoderico.

Goslinus autem abbas memor insidiarum ac iniuriarum suarū quas a suis æmulis tempore pręcedenti sustinuerat: fisus de familiaritate quam cum Ludouico Germanię rege & cū vxore illius atq; cum primoribus illius terræ quando captus in bello apud Andrunacum & trans Rhenum ductus fuerat obtinuit: cœpit cogitare qualiter talionem suis aduersariis redderet: & Conradū Parrhisiaci territorii comitē spe falsa de pręcellenti potestate deludens & quędā subtilia media qualiter id exequi posset enarrans, sibi coniunxit: & anteq̄ illi qui cum filio regis erant ad condictum placitum apud Meldos venirent accelerauerūt quoscunq; poterant episcopos & abbates atq; potentes homines ad conuentum vocare: vbi Thata Naram influit: eo sub obtētu vt quia rex defunctus erat vnanimiter tractarent de regni pace atq; vtilitate. His autem qui conuenerūt persuaserunt vt Ludouicum regem Germaniæ in hoc regnū

Goslini abbatis conatus dolosus.

Thara. Nara fluuii.

conuocarent:& eius largitione honores quos hactenus obtinere non potuerant sine vlla dubitatione haberent. Et miserunt nuntios suos ad prædictum Ludouicū & ad vxorem eius mandantes vt vsq; Mettas venire accelerarent:& illuc oēs episcopos & abbates ac primores hui⁹ regni obuiam ei adducerēt. Sicq; per Siluacū & secus Axonam multas deprędationes ac rapinas facientes vsq; ad Viridunum venerunt. Veniente autē Ludouico Mettas ad illum iterum legatos miserunt: vt vsq; ad Viridunum veniret: quatinus cōmodius populum ipsi⁹ regni ad illū perducere possent. Veniens aūt Ludouicus vsq; ad Viridunum, tanta mala exercitus eius in omnibus nequitiis egit vt Sarracenorum mala facta illorꝝ vincere viderent. Audientes aūt Hugo & Boso ac Theodoricus et illorum socii quæ Goslinus & Conradus cum suis cōplicibus machinabantur, miserūt Galtherum episcopū Aurelianēsem & Goirannū ac Anscherum comites ad Ludouicū apud Viridunum, vt ei offerrent partem de regno Lotharii iunioris: quam Carolus circa fratrē suum Ludouicum ipsius Ludouici patrem acceperat: vt accepta illa portione regni in regnū suū rediret: & quod reliquum de regno patris sui Caroli Ludouicus habuit eius filios possidere consentiret.

Ludouicus Germaniæ rex Viridunum venit. Exercitus Germanici insolentia. Oblata Ludouico ger.

Ludouicus itaq; & sui acceptam habentes talem oblationē cum dedecore Goslinum & Conradum ac complices illorum reiecerunt: & accepta regni parte sibi oblata Ludouicus ad palatium suū Franconofurth rediit. Audiens aūt hæc vxor illius satis moleste tulit: dicensq; si ille eo venisset totum hoc regnū haberet. Angustiātes autem Goslinus & Conradus ad ipsam reginā fecerunt confugium: querimoniā agentes qualiter essent decepti. Et acceptis nuntiis ad socios suos qui eos de parte Ludouici cōfortarēt: sed & ad alios: quasi obsides reuersi sunt rapinas & deprędationes faciētes quocunq; peruenire potuerunt: renuntiantes sociis suis Ludouicū q̄primū cum exercitu magno venturum quoniam ad præsens venire non poterat: quia nuntiatū est ei non incerta relatione fratrē suum Carlomannū paralysi percussum: & iam morti vicinum cū abiret decessisse: suumq; filium ex cōcubina nomine Arnulfum partē regni illius occupasse: & ideo in illas partes festin⁹ p̄geret: sicut & fecit. sopita vero sicut potuit in illis partibus cōmotione reuersus est ad vxorem suam.

Ludouicus ad sua redit

Goslini & Conradi grassatio.

Audientes vero Hugo abbas & cæteri primores qui cum filiis quōdam senioris sui agebat, Ludouicū cum vxore sua in has partes venturū: quosdā ēpos miserūt ad Ferrarias monasteriū: & ibi eos consecrari ac coronari in reges fecerunt.

Coronatio filiorū Ludouici.

Interea Boso persuadente vxore sua quæ nolle se viuere dicebat si filia imperatoris Italiæ & despōsata īperatori Græciæ mari tū suū regē nō faceret: partim cōminatiōe cōstrictis partim cupiditate illectis pro abbatiis & villis eis p̄missis & postea datis episcopis illarū partiū persuasit vt se in regem vngerent & coronarent.

Muliebris ambitio. Boso coronatur.

Hugo etiam filius iunioris Lotharii ex Waldrada collecta prędonum multitudīe regnum patris sui est molitus inuadere.

Hugo Lotharii fili⁹ regnū tētat

De Carolo Ludo. ger. regis regnum Langobardorum obtinente. Nortmānorum strage. Ludo. ger. regis in Franciam aduentu. de altera Nortmannorū clade & vice quam rependerunt. de regni Francorū inter hæredes diuisione de motu eorum & Ludo. germa. in Hugonem Lotharii filium & in Bosonē. de Viennę obsidione & Caroli in imperatorem coronatione. de Ludouici in Nortmannos victoria & subsequente eiusdem fuga. de Ludouici filii regis Ger. & Ludouici regis Francorum morte. Cap. XL.

Arolus Ludouici quondam regis Germaniæ filius in Longobardiam ꝑrexit: & ipsum regnum obtinuit. Cum quo apud Vrbam anteq̄ montem Iouis transiret, Ludouicus & Carlomannus loqui ꝑrexerunt. Et illo eunte in Longobardiam ipsisq; reuersis ab eodem itinere nuntiatum est eis ꝙ Nortmanni qui erāt in Ligeri terreno itinere terras illas deprædabantur. Et statim moti in illas partes in die festiuitatis sancti Andrææ eos inuenientes multi ex Nortmannis occisi & plures in Vigenna fluuio absorpti perierunt: & exercitus illorum deo volente cum victoria incolumis remeauit. — *Carol⁹ Lu. Ger. fili⁹ Lōgobardiæ regnum obtinet. Nortmānorū strages.*

Anno. DCCCLXXX. incarnationis dominicæ Ludouicus rex Germaniæ vna cum vxore sua ab Aquisgrani in has partes iter arripuit: & vsq; ad Cluziacum venit vbi Goslin⁹ & Cōradus illi obuiā venerūt q̄plurimis iā de illoꝝ cōplicib⁹ ab illoꝝ societate retractis. Indeq; Ludouic⁹ & vxor sua ad Attiniacū: indeq; ad Hercuriacū: & sic vsq; ad Ribodi montem peruenerūt. Et videntes ꝙ Goslinus & Conradus quod ei polliciti fuerant prestare nequiuerunt: & ipse ac vxor sua quæ sperauerunt obtinere non possent: pactis amicitiis cum filiis Ludouici regis Francorum & condicto placito futuro mense Iunio ad Gundulfi villam, reuersi sunt in patriam suam: & in itinere inueniens ludouicus Nortmannos domino opem ferente magnam partem eorum cum exercitu suo occidit: sed in Saxonia magnum damnum in fidelibus suis per Nortmannos sustinuit. — *Ludo. Ger. in Galliam venit. Nortmānī rursum casi vicem rependunt.*

Ilii autem Ludouici quondam regis Francorum profecti sunt Ambianos: & sicut fideles illorum inuenerunt regnum paternum inter se diuiserunt: id est vt Ludouicus quod de Francia residuum erat ex paterno regno, sed & Neustriam cum marchiis suis haberet: & Carlomannus Burgundiam & Aquitaniam cum marchiis suis obtineret: & quiq; de primoribus secundum couenientiam in cuius diuisione honores habuerunt illi se commendarent. Inde Compendium remeantes ibi pascha celebrauerūt: & post hæc per Remos & Catalaunos ad placitum condictū mediante Iunio apud Gundulfi villam obuiam suis consobrinis venerūt: quo Ludouicus infirmitate detentus venire non potuit sed pro se legatos suos direxit. Carolus autem a Longobardia rediens illuc venit. In quo placito communi consensu inuentū est: vt ipsi reges Ludouici quōdā filii ad Attiniacū redirēt cū exercitu Ludouici Germaniæ regis: & Hugonem Lotharii iunioris filium impeterent. Quo venientes quia Hugonem non inuenerunt sororium illi⁹ Theobaldum bello aggressi sunt: & multis interfectis eum in fugam verterunt: indeq; cum exercitu ex regnis suis vna cum prædictis copiis Ludouici regis Germaniæ prædicti reges ordinatis qui regnum suum contra Nortmannos in Ganto residētes custodirent: in Burgundiam versus Bosonem per mensem Iulium a Trecarum ciuitate perrexerunt: Carolo rege illuc cum exercitu suo in Bosonem venturo. In quo itinere eiectis de castro Mariscano Bosonis hominibus ipsum castellum ceperunt: & eum comitatum Bernardo cognomento plantæ pilosæ dederūt: perrexerūtq; simul Carolus Ludouicus & Carlomannus ad obsidendam Viennam. in qua Boso vxorem suam cum filia & magnam partem de suis hominibus relinquens, fugam ad montana quædam arripuit. — *Regni diuisio. Ludouici portio. Carlomanni pars. Mot⁹ i Hugonem Lotharii filiū. Viennę obsidio.*

Carolus autem qui se vna cum consobrinis suis Viennam obsessurum promiserat: mox vt quædam sacramenta vtrinq; inter eos facta fuerunt illis vale dicens ab ipsa obsidione recessit: & in Italiam perrexit: indeq; citato itinere Romam — *Obsidio ꝑtim soluit.*

Carolus fit imperator.

veniens a Ioanne papa in die natiuitatis domini in imperatorem vngi obtinuit.

Nortmanni grassantes cæduntur. Ludouici post victoriam fuga.

ANno incarnationis dominicę.DCCCLXXXI.remanente Carlomanno cũ suis circa Bosonis seditionem Ludouicus frater eius reuersus est in partem regni sui contra Nortmannos: qui vastantes omnia in suo itinere Corbeiẽ monasterium & Ambianensem vrbem aliaq; sancta loca occupauerunt: de quibus nõ modicam partem occisis cæterisq; fugatis & ipse Ludouicus vna cum suis retrorsum nemine hostium persequente fugam arripuit diuino manifestante iudicio quia quod in Nortmannos fuerat actum non humana sed diuina virtute patratum extiterit.

Castellum inutile.

Iterum namq; Nortmannis regredientibus in partem regni sui idem Ludouicus cum quibus potuit copiis eis obuiã ire perrexit & castellũ materia lignea quorundã consiliariorum suorum hortatu in loco qui dicitur Stromus clausit. quod magis ad munimen Paganorum q̃ ad auxilium Christianorum factum fuit quoniam ipse rex Ludouicus inuenire non potuit cui id castellum ad custodiẽdum committere posset.

Ludouici filii Lu. Ger. mors.

Indeq; reuersus anno.DCCCLXXXII.apud Compendium natiuitatem domini sed & sanctum Pascha celebrauit: vbi nuntiatum est ei q consobrinus suus Ludouicus Ludouici regis Germaniæ filius inutiliter sibi & ecclesiæ ac regno viuens morti subcubuit. Veniẽtes aũt primores partis illius regni quæ ipsi Ludouico in Lotharingia data fuerat quatenus quæ pater & auus illorũ habuerunt eis concederet: voluerunt se illi commendare: sed consilio primorum suorum propter sacramenta quæ inter eum & Carolum facta fuerunt non eos in commendationem recepit: sed & turmam hostilem / cui præfecit Theodericum comitem / quasi in adiutorium illorũ contra Nortmannos disposuit: & ipse vltra Sequanam perinde ac si recepturus Britonum principes & bellatores cõtra Nortmannos vsq; Turonos perrexit. Vir plen⁹ omnibus immunditiis & vanitatibus infirmatus est corpore: & lectica deportatus vsq; ad monasterium sancti Dionysii mense Augusto ibi mortuus est & sepultus.

Ludouicus Francorũ rex quẽ sugillat moritur.

De Nortmannorum circa Coloniam grassatione. Viennæ deditione. Nortmannorum ad maritima receptione. Caroli imperatoris in eos & præcipue in Sigefridum profuga largitione. Parrhisiorum a Nortmannis obsidione: eorũdem repulsione: & templi sancti Germani per eosdem violatione: & eorum Laudunum vsq; & Remos grassatione. Hincmari seu Higmari cum reliquis fuga. Remorum miraculosa conseruatione: & Normãnorum partim occisione, partim elapsu & sæuitia. Cap.XLI.

PRimores autem regni expeditum nuntium miserunt ad Carlomãnum: mandantes vt relictis qui Viennam obsiderent & seditioni Bosonis resisterent ipse q̃ ocyssime ad eos venire festinaret: quoniam ipsi hostiliter præparati erant in occursum Nortmannorum qui ciuitates Coloniam & Treueros cũ monasteriis sibi contiguis iam incensas & monasteria sancti Lamberti in †Leudica & proxime & inde Aquigranense etiam palatium omniaq; monasteria Parochiarum Tangrensis videlicet, Ambianeñ. Cameracensis, & parte Remensis parochię suę ditioni addicta & parte cum castello Mosouiensi incensa, & walam Mettensem episcopum contra sacramẽtum / auctoritatem / & episcopale ministerium armatum & bellantem occisum & sociis eius fugatis habebant. Ipsi autem parati erant illi commendare: sicut & fecerunt. Dum autem in eodem procincto degeret, mense se

Nortmannorũ grassatio.
†Leodio.

ptembrio nuntiatum eſt illi certo nuntio quia capta Vienna vxorem Boſonis & fi-
liam eius Richardus frater ipſius Boſonis ad comitatum ſuum Auguſtidunenſem
adductam habebat. Sed et Aſting⁹ & complicès illius Nortmāni a Ligeri egreſſi par
tes maritimas petierunt.

Vienna capitur. Nortmāni maritima petunt.

CArolus autem nomine imperator contra Nortmānos venit cum multo ex-
ercitu vſq; ad illorum firmitatem. Quo veniens concidit cor eius: vt placi-
tamento Godefridum cum ſuis ad baptiſmum ſuſciperet: & Friſiam alioſq;
honores quos Roricus habuerat exciperet: interueniente quorūdam obtētu. Sigefri
do etiam & Wrmoni illorumq; cōplicibus plura milia argenti & auri quæ de theſau-
ro ſancti Stephani Mettenſis aliorumq; ſanctorum locis arripuit dedit: & ad deua-
ſtationem ſui regni atq; conſobrini ſui partim ſicut & antea fecerant reſidere permi
ſit. Idem namq; Sigefridus cum quadraginta milibus Nortmannorum Parrhiſianā
vrbem obſederat. Sed reſiſtente Goſlino prædicto præſule ipſius vrbis, & abbate cœ
nobii ſancti Germani, necnon Hugone tunc comite poſtea Francorum rege, meri-
tis ſanctæ dei genitricis Mariæ almiq; Germani ſuffragiis prędictis principibus opē
ferentibus vrbem iam dictam non valentes accipere abſceſſerūt. Tunc etiam corpus
beatiſſimi Germani in arciſteriū eiuſdem ſancti pontificis in ciuitate prędicta ſitum
a monachis delatum fuit. Eccleſiam vero eius in ſuburbio poſitam pagani omnibus
complentes ſpurcitiis deuaſtauerūt: & plurimis ipſorum virtute ſancti præſulis ex-
tinctis confuſi abierunt. Vnde prædictus Odo gauiſus miraculis quæ in præ-
dicta obſidione a compræſule Germano patrata viderat adeptus culmine regio va-
ſculum in quo nunc ſanctiſſima pontificis membra deo diſponente requieſcunt au-
ro & gemmis honorifice componi fecit.

Caroli īperatoris in Nortmannos profuſa largitio. Sigefridus Parrhiſios obſidet. Nortmāni repellunt. Templū S. Germani violatur. Feretrum S. Germani exornatur.

CArolus autē Hugoni Lotharii iunioris filio facultates eccleſiaſticas Mettē
ſis epī quas ſacri canones futuro epiſcopo reſeruari præcipiūt ad cōſumen
dum commiſit. Angilbergam vero Ludouici Italiæ imperatoris vxorem
quam in Alemanniam traduxerat per Leudardum vercellenſem Ioanni papæ ſicut
potuerat Romam remiſit: & ſic reuerſus Warmatiam placitum ſuum Kalend. No-
uemb. habiturus a Nortmannis receſſit. Ad quod placitum Hugo abbas quibuſdā
ſotiis ſecum aſſumptis profectus Carolum adiit pro petitione partis regni quam fra
ter ſuus Ludouicus in locariū acceperat: vt ſicut ipſe Carolus olim promiſerat Car-
lomanno reſtitueret. Vnde nil certi obtinuit: ſed abſentia illius in regno magnum
detrimentum fecit: quia Carlomannus nō habuit, quibuſdam regni primoribus ab
ipſius auxilio ſe retrahentib⁹, vnde Nortmānis poſſet reſiſtere. Quapropter vſq; Lau
dunum caſtellum venerunt: & quæ in agro ipſius caſtelli erant deprædati ſunt: &
incenderunt: diſponentes Remos venire: indeq; per Sueſſionas & Nouiomagum per
gentes ad præfatum caſtellum expugnādum redire: & regnum ſibi ſubiicere. Quod
pro certo audiens Hincmarus epiſcopus cuius homines de poteſtate Remenſis epi-
ſcopii cum Carlomanno erant, vix noctu cum corpore ſancti Remigii & ornamen-
tis Remenſis eccleſiæ ſicut infirmitas corporis eius poſcebat ſella geſtatoria deporta
tus & canonicis ac monachis atq; ſanctimonialibus hac illacq; diſperſis vltra Matro
nam in quādam villā quæ Sparnacus nominatur vix fuga elapſus peruenit. Turma
aūt Nortmannorū plenum exercitum præueniens vſq; Remēſem portam peruenit

Eccl'iaſtica prophanis dantur. Nortmanni Laudunum vſq; graſſantur Hincmari fuga.

Remorum miraculosa protectio.

Quæ ea quæ extra ciuitatem inuenit deprædata/villulas quasdam incendit: sed ciuitatem quam nec murus nec humana manus defendit: dei potentia & sanctorum merita ne illam ingrederentur defenderunt. Carlomannus autem aduentum Nortmānorum audiens cum quibus potuit copiis eos aggressus magnā partē de iis qui prædam ducebant occidit: sed et partim in Axona necati sunt: maxime autem ex illis qui Remos adierant volentibus ad socios suos redire prædam excussit. Maior vero & fortior pars de Nortmannis in quadam villa quę vocatur Auallis se reclusit. vbi eos illi qui erant cum Carlomāno sine periculo suo aggredi nequiuerunt. vnde circa vesperam pedetentim retro reuersi in vicinis villis se collocauerunt. Nortmanni vero mox vt luna ei salluxit ab ipsa villa egressi itinere quo venerant redierunt.

Nortmānorum cędes.

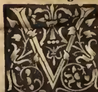
Nortmānorū elapsio.

Nortmannorum sęuitia

Reliquiarū tralatio.

EA tempestate Astingo cum Nortmannis vbique sęuiente multa corpora sanctorum a propriis locis in Franciā delata sunt. Tunc etiam corpus beatissimi Leutfridi abbatis a Nortmannia in quibusdam partib⁹ Franciæ circunquaque delatum ad vltimum vna cum ossibus beati Goffridi fratris sui necnon & corpore sanctissimi Turiani Dolensis ecclesiæ archipręsulis apud monasterium sancti Germani in suburbium Parrhisiense vbi deo disponente adhuc requiescunt translata sunt.

De Ludouici regis filii Carlomāni ignauia: coniugioque sacrilego. Danorum in Neustriam aduentu: & effero proposito: eorundemque per Hugonem abbatem insigni clade. De abbatibus sancti Germani. Caroli simplicis infantia. Odonis Andegaui in tuenda & gubernāda eiusdem infantili ætate egregie nauata opera. & Caroli regno. De Normannorum a Burgundia per Richardum ducem expulsione. Terræ motu. Nortmannorum a Carnoto non sine magna cæde depulsiōe. Comete: & fame valida. Prodigiosis in cœlo aciebus. Discordiaque Caroli simplicis cum primoribus Francorum. De Richardi Burgundi morte. Roberto abbate diui Germani. Abbatiisque beneficio Caroli regis cœnobio. S. Germani addictis. Cap. XLI.

Ludouicus ignauus.

VErum Carlomanno rebus humanis exempto filius eius Ludouicus successit: qui nil fecisse prænomen sortitus est: siue quod regno potitus nil strenue gessit: seu quod sancti monialem quandam sicuti a maioribus accepimus Kale monasterio puellarum abstractam coniugio copulans suo peccatum quo nullum maius esse noscitur, perpetrarit. Huius in dieb⁹ effera memoratorū natio Danorum Neustriis tertiam inflictura cladem aduenit: intulissetque maiorem superioribus cladem ni Hugo supradictus per Gallias abbatis honore præditus eorum compescuisset temerarios ausus. Siquidem parua manu innumeras hostium phalanges ita fudit vt vix nuntius superuiueret. Qua plaga humiliati Dani Gallias per aliquot spatium temporis quietas reliquerunt.

Dani tertiā Neustrię infligunt cladem.

Danorum strages.

Ebolus ī locum Goslini sufficit.

Ea tempestate Goslino episcopo & abbate defuncto Ebolus nepos eius abbatiæ suscepit regimen.

Carol⁹ simplex adhuc infans.

At Hugone vltimos vitę suę claudēte soles, Ludouicoque pricipe post administratum regnum per aliquot temporis spatium diem obeūte Carolus filius eius qui simplex postea dictus est in cunis æuum agens patre orbatus remansit. Cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati: maxime cum iam recidiui Normannorum nuntiarentur motus; consilium de summis ineunt rebus.

Supererant autem duo filii Roberti comitis Andegauorũ qui fuit Saxonici gñis vir:senior ex his Odo dicebatur: Robertus alter patrem nomine referens. Ex his maiorem natu Odonem Franci Burgundiones Aquitanienseſq; proceres congregati i vnum licet reluctantem tutorem Caroli pueri regniq; elegere gubernatorem: quem vnxit Galtherius archiep̃us Senonũ. Qui mente benignus & reipublicę hostes arcẽdo strenue pręfuit: paruulũ optime fouit: eiq; semp extitit fidelis. Quo obeunte recepit regnum Carolus puer qui vocabatur simplex filius Ludouici.

Odo Andégau⁹ fit Caroli tutor fidelis & strenuus.

Carol⁹ simplex regnat

Sub ipso tempore venerũt Nortmanni in Burgundiam ad sanctum Florentinũ. occurrit autem illis Richardus dux Burgundiæ cum suo exercitu in territorio Tronoderensi: irruẽſq; in eos percussit multitudinẽ ex eis in ore gladii & reliqui fugerũt.

Nortmãni a Burgundia repellũt

Tempore illo factus est terrę motus circa cœnobium sanctæ Columbæ virginis quinto idus Ianua. Itemq; obsidentibus Nortmannis Carnotinam ciuitatem prænominatus Richardus & Robertus princeps frater Odonis regis irruerunt in eos: peremptiſq; ex Paganis sex milibus octingentis a paucis qui remanserunt obsides ceperunt. XIII. Kalen. Augusti in sabbato: auxiliante illis superna clementia per intercessionem sanctæ dei genitricis Mariæ.

Terrẽmot⁹ Nortmãni Carnoto cũ multa cęde depellunt.

Post hæc autem mediante mense Martio apparuit stella a parte circii emittens radium magnum fere diebus quatuordecim. Sequenti autem anno fuit fames magna per totam Galliam.

Cometes. Fames.

Deinde post quinq; fere annos Kalend. Februa. igneæ acies visæ sunt in cœlo diuersorum colorum, quod mirum fuit, alternatim se insequentes. In ipo anno fuit magna dissensio inter regem & principes ei⁹. Ob hanc causam plurimę strages perpetratæ sunt Christiani populi: sed fauente deo omnis illa contradictio cessauit.

Prodigia acierum in cœlo visaꝝ. Discordia regis cum principib⁹.

Tertio autem anno post hanc persecutionem defunctus est Richardus dux Burgundiæ Kalendis Septemb. sepultuſq; in basilica sanctæ Columbæ virginis in oratorio sancti Symphoriani martyris.

Richardi Burgundi mors.

Post hæc defuncto Ebolo abbate Robertus supradictus princeps cupiditate magis ductus q̃ cura animarum sollicitus abbatiam sancti Germani accepit: seq; abbatem post supradictum Hugonem abbatem vocitari fecit. Itaq; defuncto Hucboldo qui post Ebolum in regimine successerat: idem Robertus comes vt dictum est abbatis nomen assumpsit: statuẽs decanos qui curam haberent monachorum. Quorum primus nomine Remigius extitit. Quo obeunte Abbo successit: ipsoq; decedẽte Gosmarus archiclauis decaniam habuit.

Robertus abbatiæ regimen suscepit.

Prædictus itaq; Robertus comes & abbas Carolum regem adiit petens quatinus abbatiam sanctæ Crucis sanctiq; Audoeni quam beatus Leutfridus rexerat cui⁹ sacratissima membra apud monasterium sancti Germani quiescebant, ipsam videlicet abbatiam iam dictam cœnobio sancti Germani addiceret regali priuilegio. Cuius petitionibus rex annuens Carolus eandem abbatiam regali præcepto gratia beati Leutfridi cœnobio addixit sancti Germani.

Abbatiæ S. Germano addictæ.

De Roberti principis rebellione: tyrannide: & cæde. Sociorumq; eius peruicacia. De Caroli simplicis regis captiuitate & in carcere obitu. De Ludouico rege ex Angla nato in Angliam cum matre profugiẽte. De Hugone Magno & Rodulfo Burgundo. Ludouici regis reuocatione: & coronatione: & prodigiis cœlestibus. Cap. XLII.

Roberti principis rebellio. Eiusdem tyrannis.

MOrtuo autem prædicto duce Richardo secundo anno post mortẽ eius rebellauit Robertus princeps contra Carolũ simplicẽ: & quia pars ei regiminis quam germanus suus Odo Francorum rex tenuit non redhibebatur palam tyrannidem inuasit. Qui magis cupiens eandem tyrannidem exercere, a quibusdam episcopis diademate se regio coronari ac sceptro regni insigniri / ac inungi partim blanditiis partim minis extorsit. Sed nequaq̃ huius præsumptionis lætos habuit exitus. Nec dum enim expleto anno factum est bellũ apud Suessionensem ciuitatem inter Carolum simplicem & ipsum Robertum: vbi ipse Robertus a ducibus Caroli interfectus est. licet exercitus eius victoriam obtinuerit: ipse tamen nefariæ temeritatis pretium luit. Nec tamen socii defectionis eius territi perfidię deseruere cõtumaciam. Carolo itaq; a cæde reuertente occurrit ei Herbertus comes Virmandẽsis iniquorum nequissimus: & fictæ pacis simulatione deceptum in †Parronanse castrum hospitãdi gratia compulit: & sic eum dolo captum tenuit vinculisq; irretitum tenebroso domicilio reclusit. Habebat enim idem Robertus supradictus sororem huius Herberti: de qua natus est Hugo Magnus. Et quia status regni sine principe agebatur in incertum: ideo Carolus positus in custodia Rodulfum filium Richardi ducis Burgundionũ quẽ de sacro fonte susceperat cum cõsilio Hugonis magni filii supradicti Roberti & procerum Francorum in regem ordinari præcepit: vnctusq; est in regem Rodulfus Suessionis. Carolus autẽ post longam carceris maceratione defunctus est in ipsa custodia: & sepultus in basilica sancti Fursei: relinquens filium Ludouicum ex Headhgina Anglorum regis filia susceptum. Qui calamitatis paternæ procella semet inuolui metuens, ad Anglos Saxones maternæ affinitatis inuitatus gratia se cõtulit: arbitratus se tutiorem manere in transmarinis regionibus q̃ inter suos sodales. Regnauit autem prædictus Carolus simplex annos vigintiseptem.

Cædes.

Herberti fraus.

†Peronẽse.

Caroli captiuitas.

Hugo magnus.

Rodulfus Burgũdus regni suscipit isignia.

Carol⁹ simplex ĩ carcere diẽ obit.

Ludouicus ex angla natus.

Ad Anglos confugit.

Rodulfo autem regnante Pagani iterum Burgundiam vastauerunt. Factũq; est bellum inter Christianos & Paganos in Kalomonte: peremptis a Paganis ex Christianis multis milibus. Sub hoc etiã rege Rodulfo Hugo magnus abbatis nomẽ post obitum patris sui Roberti supradicti sumpsit: & sub eo per successiones hi fuerunt monasterii sancti Germani decani: videlicet Armarus: quo obeũte successit Gosbertus deinde Abbo. Ii ergo fuere regnante Rodulfo sub Hugone magno Francorum duce & monasterii sancti Germani abbate.

Christianorũ strages ĩ Burgũdia.

Hugo Magn⁹ abbatis nomẽ sumit.

Rodulfo autem rege defuncto qui .xii. annis gubernauit Francię sceptrum & valde seuerus extitit in coercendis sanctę dei ecclesię prędonib⁹: & magna ex parte fecit manere quietos proteruos impetus Danorum: sepultus est in basilica sanctæ Columbæ virginis.

Rodulfi strenuitas & mors.

POst cuius obitum Hugo magnus vna cum Francis accersẽs Guillermũ archiepiscopum Senonum misit illum ad Headhginam vxorẽ iam dicti Caroli simplicis quæ fugerat ad patrem suum regem Anglorũ: q sub sacramẽti titulo datis obsidibus reduxit eam in Franciam vna cum filio. Igitur. XIII. Kalen. Iul. vnctus est in regem Ludouicus filius Caroli simplicis apud Laudunum.

Ludouicus simplicis fili⁹ coronat.

Secundo autem anno post hæc. XVI. Kalen. Martias circa gallorum cãtum vsq; ad illucescentem diem sanguineæ acies per totam coeli faciem apparuerunt. Sequenti autem mense. IX. Kalen. April. Hungari adhuc Pagani Franciam Burgundiam atq; Aquitaniam ferro & igne depopulari coeperunt.

Prodigiosæ acies in coelo.

Hũgarorũ irruptio.

De Hugonis magni rebellatione. Caritate annonę. Ludouici captiuitate & morte: Lotharii coronatione. De Hugonis a Pictauis reiectione ope diui Hilarii: & eiusdem morte. de ducib⁹ Burgundię. de Hugone altero duce Francorū. de Ansegisi episcopi eiectione. de Othone primo cū Saxonib⁹ Trecas obsidente & Saxonū strage. de Helponis vanitate: & Brunonis eius socii ad suos reditu. Cap.XLIIII.

Ost hęc rebellauerunt Francorum proceres contra Ludouicum regem: super omnes autē Hugo Magnus. In ipso anno facta est fames valida per totum regnum Francorum ita vt modius frumenti venundaretur vigintiquatuor solidis. Cuius tempore fuerunt hi decani monasterii sancti Germani sub abbate Hugone: Herricus videlicet ac deinde Hubertus. Inde nō post multos dies captus ē idem Ludouicus rex filius Caroli simplicis dolo in Baioarensi ciuitate a Nortmānis multis Francorum interfectis consentiente Hugone magno. Hugonis magni rebellio. Caritas annonæ. Ludouici captiuitas

Ost hæc Maio mense feria sexta pluit sanguis super operarios. Et in ipso anno mense septembrio Ludouicus rex totum tempus vitæ suæ plenum ducens angustiarum & tribulationum diem clausit extremū: sepultusq; est Remis in basilica sancti Remigii relictis duobus liberis superstitib⁹ Lothario atq; Carolo: quos ei Gitberga soror Othonis Romanorum postea imperatoris genuerat. Regnauit autem annis sexdecim. Sanguine pluit. Ludouici mors.

Sequenti quoq; mense pridie idus Nouemb. Lotharius filius eius iam iuuenis vnctus est in regem Remis: & Hugo Magnus factus est dux Francornm. Carolus vero frater Lotharii ęuo iunior priuatis in rebus senuit. Lotharius coronatur.

Secundo anno post hæc mēse Augusto obsedit supradictus Hugo Magnus Pictauos: sed nihil ei profuit. dum enim obsideret eādem vrbem quadam die intonuit dñs terrore magno: disrupitq; turbo papilionē eius a summo vsq; deorsum: stuporq; magnus inuasit illum cum exercitu suo ita vt vix euaderent: statimq; in fugam versi recesserunt ab vrbis obsidione. Fecit autem hoc dominus per intercessionem beati Hilarii qui semper tutor & defensor est illius vrbis. Hugoni Pictauos obsidenti B. Hilari⁹ terrorē incussit.

In ipso anno defunct⁹ est Gislebert⁹ dux Burgundię relinquēs ducatū Othoni filio Hugonis magni. habebat nāq; Otho filiam illius Gisleberti in coniugio. Duces Burgundiæ.

Ecundo anno obiit Hugo Magnus dux Francorum apud Dordingam villam. XVI. Kalen. Iul. sepultusq; est in basilica beati Dyonisii martyris Parrhisiis. Cui successerunt filii eius: Hugo videlicet Otho & Henricus nati ex filia Othonis regis Saxonum. Hugo effectus est dux Francorum: & Otho dux Burgundionum. Defuncto Othone duce Burgūdionum successit Henricus frater eius. Hugonis magni obitus. Hugo minor dux Frācorum.

Sub ipso tempore oritur contentio inter Ansegisum epm̄ Trecarum & Robertū comitem. Eiectus vero de ciuitate episcopus Ansegisus a Roberto comite perrexit in Saxoniam ad Othonem imperatorē adducēsq; Saxones mense Octobrio obsedit Trecas ciuitatem longo tempore. Venientes autem cōtra prędictos Senones occurrerūt illis Archembaldus archieps̄ & Ramardus comes vetulus cū exercitu maximo in loco q vocat̄ Villare. interfectisq; Saxōib⁹ cū duce suo Helpone noīe Senonēses extiterūt victores. Dixerat enī Helpo incēsurū se ecclīas & villas q̄ sunt sup† Nenā fluuiū vsq; ad ciuitatem: infixurūq; lanceā suam in portam sancti Leonis. Interfectus aūt cū populo suo a Senonensib⁹, deportat⁹ est in in patriā suā Ardennā a seruis suis: sic enim iusserat mater ipsi⁹ Helponis noīe warna. Planxerūt aūteū planctu magno Raimardus comes & Archembaldus archiepiscopus: consanguineus enim illorum erat. Ansegisi epi eiectio. Otho.i. & Saxōes Trecas obsidēt, cędunt a Senonibus. †Venenā. Helponis vanitas.

Brunonis ad suos reditus.

Videns aūt Bruno dux socius eiusdē Helponis q obsederat Trecas φ mortuus esset Helpo socius suus, cum suis reuersus est in patriam suam.

De Lotharii regis strenuitate in repellēdo Othone ab Aquisgrani: seu Aquisgranis. De Othonis a Parrisiis expulsu & exercitus ei⁹ submersione & strage. De Lotharii cum Othone pace non approbanda. De rectoribus & abbatibus sancti Germani. De Lotharii obitu & filii eius Caroli qui vltim⁹ de stirpe Caroli magni breui regno. De Hugone qui rex inungitur Francoꝝ. & de abbatib⁹ sancti Germani. Cap. XLV.

Lotharii regis strenuitas. Aquegrani diripiūtur Othone fugiente.

Einde post non multos dies Lotharius rex congregans exercitum copiosum valde renouauit in ditiōe sua Lotharii regnū: veniēsq; ad palatium quod vocant Aquasgrani vbi commanebat Otho imperator cum vxore sua hora prandendi: ingressusq; palatium nemine contradicente comederunt & biberunt quicquid illi aduersus suos parauerant. Otho vero imperator cum vxore sua & populo fugiens reliquit palatium. Deprædato itaq; Lotharius rex palatio & tota prouincia reuersus est in Franciam cum pace nemine persequente.

Otho Parrhisios adoritur.

Post hæc Otho imperator congregans exercitum suum venit Parrhisios: vbi interfectus est nepos ipsius Othonis cum aliis pluribus ad portā ciuitatis incenso suburbio illius. Iactauerat namq; se extollendo dicens φ lanceam suam infigeret in portam ciuitatis Parrhisiorum. Conuocans igitur Lotharius rex Hugonē ducem Francorum & Henricum ducem Burgundionum, irruensq; in eos fugientibus illis persecutus est vsq; ad Suessionensem ciuitatem. Illi aūt ingressi fluminis alueum quod dicitur Axona, nescientesq; vadū plurimi ibi absorpti flumine perierunt: & multo plures consumpsit aqua q̄ gladius vorasset: vt etiam aqua redūdaret cadaueribus mortuorum. Aqua enim impleuerat ripas suas. Lotharius vero rex constanter persequēs illos tribus diebus & tribus noctibus vsq; ad fluuium quod fluit iuxta Ardennam siue Argonam interfecit ex hostibus maximā multitudinē. Desinens autem persequi illos Lotharius rex reuersus est in Franciam cum magna victoria. Otho autem imperator cum his qui euaserant cum magna confusione reuersus est ad propria. Post hæc non apposuit vltra Otho rex vt veniret aut ipse vel exercitus eius in Franciam.

Alemānoꝝ submersio & in fuga strages.

Lotharii pax cum Othone cōtra volūtatē procerū.

In ipso anno pacificatus est Lotharius rex cum Othone rege Remis contra voluntatem Hugonis & Henrici fratris sui: contraq; voluntatem exercitus sui. dedit autem Lotharius rex Othoni regi in beneficio Lotharium regnum: quę causa magis contristauit corda principum Francorum.

De rectoribus sancti Germani.

Anno quarto Lotharii regis sub abbate Hugone & duce Francorum Galtheri⁹ archicustos extitit decanus cœnobii sancti Germani. Quo decedente Albertus successit: inde Hugo dux ad maiora animum applicans nutu diuino dimissa sancti Germani abbatia quia iam pene ad nihilum (dum nō esset qui curam eius tam exterius q̄ interius ageret) redacta fuerat: summis precib⁹ tam regis Lotharii q̄ prædicti Hugonis Francorū ducis constituerunt venerabilem Gualonem abbatem: qui inter cætera quæ eidem ecclesiæ contulit bona, pratum sub ipso monasterio situm a dominatione sancti Germani alienatum cupiditate prædictorum ducum & abbatum prędictæ ecclesiæ restituit: & ab omni inquietudine tam regum q̄ omnium mortalium immunem reddidit.

Gualo abbas.

Lotharii obitus.

Anno. DCCCCLXXVI. obiit Lotharius senex plen⁹ dierum: sepultusq; est in basilica beati Remigii Remis. Cui successit Ludouicus filius eius iuuenis.

Ludouici filii Lotharii obitus.

Anno. DCCCCLXXXV. obiit Ludouic⁹ rex iuuenis q regnauit i Frācia ānis.

ix. Sepult⁹ vero est in basilica beati Cornelii martyris Cōpēdii. Cui successit Carol⁹ frater eius filius Lotharii regis. Carolus fi. Lotharii regnat vltim⁹ de sanguie Caroli magni.

Eodē anno rebellauit cōtra Carolū Hugo dux Fracorꝝ eo ꝙ accepisset Carolus filiā Herberti comitꝭ Trecarū. Collecto igiť Hugo exercitu copioso valde obsedit Laudunū vbi cōmanebat Carolus cū vxore sua. Exiēs vero Carolus de ciuitate fugauit Hugonē cū exercitu suo: incēditq; hospitia vbi manebāt hostes. Cernēs itaq; Hugo dux ꝙ minime posset Carolū vīcere: cōsiliū habuit cū Ascelino traditore vetulo q erat epūs Lauduni & cōsiliari⁹ Caroli. Itaq; tradēs Ascelinus epūs Laudunū quadā nocte qescētib⁹ cūctis Hugoni duci Francorꝝ, vinctus est Carolus cum vxore sua & ductus in custodiam Aurelianos. Nondū autem ipse Carolus erat vnctus in regem: resistente duce. Manens vero Carolus in custodia Aurelianis in turri genuit illi vxor sua duos filios Ludouicum & Carolum. Carolus ob fidē Lauduni. Laudunum cū rege dolo Ascelini capitur.

Eodē anno vnctus est in regē i Remēsi ciuitate Hugo dux & in ipso āno Robert⁹ filius eius rex ordinatus est. Hic deficit regnū Caroli magni. Hugo dux īūgiť rex Frācorum.

Abbate aūt Gualone defūcto tpe supradicti Lotharii regis Albericus secūd⁹ successit pdurans vsq; in tertiū annū ordinatiōis duorꝝ regū Hugonis videlicet ac Roberti. Cui successit piæ memoriæ dominus abbas Morardus. Abbates. S. Germani.

De Arnulfi Remeñ. epi ab Hugone psecutiōe: degradatiōe: & Geberti, Gaguino Gelberti, pfisi in ei⁹ locū suffectione. de Seguini epi Senoneñ fortitudine & magnanimitate. Arnulfi ex pulsione & restitutione: Geberti depositione: & post ad papatum vsq; assumptiōe. Hugonis regis obitu. Roberti regno. Seguini pietate & Renardi cuiusdam obitu. Cap. XLVI.

In illis diebus in Remēsiū ciuitate erat archiepiscopus vir bonus & modestus frater Lotharii regis ex cōcubina noie Arnulfus. Hugo aūt rex inuidebat ei volēs exterminare pgeniē Lotharii regis. Cōgregāsq; in vrbe Remēsi synodū i eū locū idē Hugo rex inuitauit archiepm senonicę vrbis noie Seguinū cū suffraganeis suis. in quo cōcilio fecit degradare dñm Arnulfum archiepm Remorum dolo nepotis sui: quē tenebat in carcere: dicens nō debere eē epūm natū ex cōcubina. In loco vero eius cōsecrari fecit domnū Gebertū monachū pñm. Qui Gebertus magister fuit Roberti regis filii istius Hugonis & domini Leutherici archiepi successoris venerabilis Seguini. Arnulfum aūt fecit mācipari custodię in Aureliana ciuitate. Venerabilis āt Seguin⁹ archieps nō cōsensit in degradationē Arnulfi neq; in ordinationē Geberti. iussio aūt regis vrgebat. Alii vero epi licet inuiti tñ ppter timorē regis degradauerūt Arnulfum & ordinauerūt Gebertum. Seguinus aūt plus timēs deū q̄ terrenū regē noluit cōsentire neqt̄ę regis: sed magis q̄tum potuit redarguit ipm regē. Propter quā causam ira regis cōtra eū efferbuit. Cū magno itaq; dedecore expelli iussit Arnulfum de ecclesia beatę genitricis marię Remēsis & sic alligatū retrudi in carcerē. Alligatus aūt in carcere Aurelianæ ciuitatis vbi detinebať nepos eius Carolus, māsit ibi annis tribus. Nuntiantur hęc oia psuli Rōano. Qui valde indignatus sup hoc facto interdixit sacris oībus epis q Arnulfum deiecerant & Gebertū ordinauerāt. Misit quoq; Leonē abbatē a sede apostolica ad dominū Seguinū archiepm vrbis Senonicæ q vice sua in vrbē Remēsem synodū cōgregaret: mandans illi vt sine dilatione reuocaret de carcere Arnulfum & degradaret Gebertū. Collecto igiť cōcilio iterū in vrbe Remēsi ex iussione aplici reuocatus est Arnulfus de custodia & cū honore magno receptus in ppria sede. Gebertus aūt in-

Arnulfi epi Remeñ. ab Hugone psecutio. Degradatio. Gebertus pfis fit eps. Seguini epi fortitudo. Arnulfi expulsio. Epis interdictum est sacris. Arnulfi restitutio. Geberti depositio.

relligens q̄ iniuste pōtificalē suscepisset dignitatē poenitētia duct⁹ est. Altercationē vero Geberti pōtificis & Leonis abbatis valde vtilem plenius inuenies in gestis pontificum Remorum.

Gebert⁹ fit epš Rauēnę & deiñ papa.

Post hęc domnus Gebert⁹ electus est pōtifex in vrbe Rauenna ab Othone imperatore & a pplo eiusdē vrbis. Residenteq; eo in eadem vrbe pōtifice q̄plurimos annos, defunctus est papa vrbis Romæ. Statimq; oīs populus Roman⁹ sibi dari adclamat domnū Gebertū: assumpt⁹ itaq; de vrbe Rauēna ordinatus ē pōtifex in vrbe Roma.

Hugonis regis obitus. Robert⁹ regnat.

Anno ab incarnatione dñi. dcccc. xcviii. obiit Hugo rex: sepultusq; est in basilica beati Dionysii martyris Parrhisiis. Cui successit Robert⁹ filius eius regū piissimus & maxime modestus.

Seguin⁹. S. Petri coenobiū istaurat Miliduni recipit. Galtherius suspēditur. Renardi cōitis obitus.

Anno dñi. dcccc. xcix. venerabilis Seguin⁹ archiepš ab imo coepit restaurare coenobiū sācti Petri Milidunēsis: & mōachos ibi mittēs abbatē eis pfecit Galteriū noie. IN ipso anno tradidit Galtheri⁹ miles & vxor eius castellū Milidunū Odoni comiti. Cōgregās vero Robertus rex exercitū copiosū valde, & Burchardus comes ad quē castrū ptinebat: cōuocāsq; siliter Nortmānos cum duce suo Richardo, obsedit castrū Milidunū. Capto igit castro suspēsus ē Galterius & ei⁹ vxor i patibulo. Burchardus aūt comes recepit castrū Milidunū sicuti ante possederat. At Renardus comes vetulus Senonū post mlta perpetrata mala defunctus est & sepultus in basilica sanctæ Colūbæ virginis cui successit Fromundus filius eius: habens in coniugio filiam Rainaldi comitis Remorum.

De Seguini trāsitu. Leotherici episcopatu. Hērici Burgūdi obitu: Burgūdico bello. De Ramardo psecutore ecclesiæ. Abbatibus. S. Germani: & de genealogia multorum nobilium. Cap. XLVII.

Seguini transitus.

Leotheric⁹ fit senonēn. Metropolitanus.

Hērici Burgūdi obitus

ANno dñi. M. indictione. xiii. xvi. Kal. Nouēb. trāsiit ad Christū venerabilis Seguinus Metropolitanus epš. Post trāsitū vero ei⁹ stetit ecclesia Senonica siue benedictiōe sacerdotali anno vno. Adclamabat aūt oīs ppl's sibi ordinari dñm Leothericum nobilissimis ortū natalibus tūc archidiaconū oim bonitate conspicuū: sed resistebāt ā plurimi clerici cupiētes epālem cōscēdere gradū. pcipue vero Fromundus comes filius Renardi vetuli natus ex mala radice hoc nō pmittebat fieri eo q̄ haberet filiū clericū noie Brunonē: volēs eū facere epm. Dei āt nutu cōgregati suffraganei epi senonicę ecclię cū volūtate & auctoritate apostolica sublato oi timore humano solēniter ordinauerunt domnū Leothericum in sede pontificali vt pręesset ecclesiæ Senonensi.

Burgūdus Altissiodorū inuadit.

Anno. M. I. obiit Hēric⁹ dux Burgūdię sine filiis: rebellaueruntq; Burgūdiōes cōtra regē Robertū nolētes eū recipe. Ingress⁹ itaq; Lādric⁹ comes autissiodorū tenuit ciuitatē.

Burgūdicū bellum. Auallon capitur.

Anno dñi. M. III. Robert⁹ rex assūpt[Nortmānis cū duce suo Richardo & (tatē. exercitu copioso valde vastauit Burgūdiā obsidēs Autissiodorū mltis dieb⁹. Burgūdiones aūt nullo modo ei se subdere volētes vnanimiter ei resistebāt. Obsedit etiam Auallonē castrum tribus fere mēsibus: & famis necessitate illud coepit: tūcq; reuersus est in Franciam.

Comites Senonum. Ramardus psecutor ecclesię.

Mortuo aūt Fromundo comite Senonū successit ei Ramardus filius ei⁹ infideliū neqssimus. Hic psecutionē intulit ecclesiis Christi & fidelibus eius q̄ta nō est audita a tēpore paganorū vsq; in hodiernū diē. Archiepus aūt Leothericus nimis angustiatus p hac re quo se verteret oīno nesciebat. Totū vero se dño cōmittēs in orationib⁹ & vigiliis orabat Christum vt sibi superna pietas dignaretur auxiliari.

AGit anno a passione dñi millesimo.xv.indictione decimatertia.x.kal'.Maii
capta est ciuitas Senoñ ab archiepõ Leotherico p cõsiliũ Rainaldi Parrhisiẽ
lis epi: & regi tradita Roberto.Ramard⁹ aũt comes fugiẽs nud⁹ euasit.Fro
mundus vero frater eius & cęteri milites de ciuitate ingressi in turrim q̃ est in ciui-
tate obtinuerũt eã.Rex ãt oppugnãs eã dieb⁹ mľtis cepit eã & fratrẽ Ramardi comi
tis Fromundum:quem duxit in carcerem Aurelianæ ciuitatis vbi & defunctus est.

Senones capti.

Ramardi fuga.

ANno dñi.M.XIIII.obiit Morardus pię abbas mẽorię:qui eccl'iam beati Ger
mani a paganis ter incensam euertẽs a fundamẽtis nouã reædificauit: tur
rim quoq; cũ signo multaq; alia ibi cõstruxit.Cui successit Ingo magnę no
bilitatis in sæculo.Qui post annũ decedens.xii.dũ monachi sæpefati cœnobii sæcu-
lari mõ vitã ducerẽt,piissimus Robertus rex vna cũ sua vxore videlicet Cõstãtia re
gina accersens dñm Guillermũ abbatẽ Diuionẽsis cœnobii ei abbatiam dedit beati
Germani:q eã regulariter instituẽs,anno dñi.M.XXX.vita decessit.Post quẽ p̃di
ctus rex cũ regina Adraldũ abbatẽ cõstituit.In tpe regis Roberti Bema fuit de domi
nio sancti Germani.Ipse firmauit Mõtifortẽ & Sparnomũ.Quandã quoq; dñam de
Nouigento habuit vxorẽ:de qua vnum filium habuit nuncupatũ Amalricũ.Idẽ A
malricus duos filios habuit scilicet Simonẽ & Amalricũ.Simon procreauit Amalri
cũ de Mõteforti & Bertradã comitissam Andegauẽsem.Amalricus genuit Simonẽ
comitẽ Mõtisfortis & filiã quãdã comitissam de Mellẽto.Bertrada habuit filiũ Ful
conẽ comitẽ Andegauẽsem,postea Hierosolymitanũ regẽ.De Fulcone pcreati sunt.
Balduin⁹ rex Hierosolymitan⁹: & Amalricus post eũ rex Hierosolymitan⁹: & Gau
fridus comes Andegauensis: & vxor Terrici comitis Flandrẽsis.Gaufridus genuit
Hẽricũ Anglorũ regẽ.Soror eius comitissa habuit duos filios Philippũ scilicet comi
tem Flãdrẽsem & Matthęum comitẽ Boloniẽsem: & vxorẽ Hugonis de Bosaio.Tẽ-
pore Roberti regis Theobaldus cognomine Filans stuppas Forestarius eius firma-
uit montẽ Lethericũ.Ipse habuit vnũ filiũ noĩatũ Guidonẽ:q accepit in vxorẽ dñam
de Feritate & de Gõmet.idẽ Guido genuit ex ea Milonẽ de Brayo: & Guidonẽ Ru-
beum:comitissam quoq; Reiteste & Bonãuicinã de Põtibus: Helisabeth etiã vxorẽ
Ioscelini de Cortinaco:ĩsup dñam de Pinsat: & dñam de sãcto Galerico.Milo genuit
Guidonẽ Trossellũ: Theobaldũ Labose: & Milonẽ quẽ Hugo de Creteyo furtim strã
gulauit.Ramaldũ epm Trecẽsem.matrẽ Simonis de Breiis.matrẽ Guidonis de do
mina Petra.Matrẽ Hugonis de Planceyo.Matrẽ Milonis de Erueio.Matrẽ Salonis
vicecomitis Senonẽsis.Guido genuit Hugonẽ de Creteyo & Bioram.Matrẽ wasti
nẽsis vicecomitis Guidonis.Matrẽ Heruberti de Belion.vxorẽ Anselli de Garlãda,
Beatricem de Petrafonte.

Templũ.S. Germani reparatur.

Abbates.S. Germani.

Genealogia regũ Hierosolymitanorum.

Comites Flandriæ.

Theobald⁹ filãs stupas.

Tẽpore Roberti regis Atho fili⁹ cuiusdã Gastellarii de castro Ramardo militari
honore se fecit sublimari.ipse firmauit castrũ Cortinaci.Idẽ accipiẽs ĩ vxorẽ quãdã
nobilẽ dñam genuit ex ea Ioscelinũ de Cortunaco.Ioscelinus desponsauit filiã comi-
tis Gaufridi Focrole: ex q̃ genuit vnã filiã q̃ duos filios habuit Guidonẽ, & Ramar-
dũ comitẽ de Iohegneio.Post mortẽ vxoris suæ idem Ioscelinus accepit Helisabeth
filiã Milõis de mõte Letherico.de qua habuit Milonẽ de Cortunaco.Ioscelinũ comi
tẽ Edessæ.Gaufridũ Chapalii.Milo genuit de sorore comitis Niuernẽsis willermũ,
Ioscelinũ, & Ramãdũ.Ramandus genuit vxorem Petri fratr domni regis & vxorẽ
Aualonis de Seluiaco.

De Roberti regis obitu & prole.Parrhisianæ vrbis conflagratione.De Philippo
rege: & nuptiis eius cũ Bertha Flandrensi.De abbatib us.S.Germani & cœnobio

ſancti Martini de campis. Cap.XLVIII.

Roberti regis obitus. Proles eiuſdem. Henricus rex. Parrhiſianę vrbis cõflagratio.

Nno.M.XXXI.incarnationis dominicę obiit Robertus rex: qui dum viueret in ſęculo genuit tres filios & vnã filiã: ſcilicet Henricum qui poſt eũ vnctus eſt in regẽ: & Robertũ ducẽ Burgũdię atq; Hugonẽ Autiſſiodorẽſem epm: Adalaidem etiã Rainaldi comitis Niuernẽſis vxorẽ. Tertio vero anno Hẽrici regis &.M.xxxiiii. dominicę incarnationis vrbs Parrhiſiaca flagrauit incẽdio. Idem rex Henricus neptẽ Henrici Alemãnoꝝ imparatoris duxit in vxorem: ex qua filiam vnã pcreauit q̃ infra luſtrũ defuncta eſt matre eius paulopoſt ſubſeq̃nte. Poſt cuius obitum rex ſibi quęrens coniugii ſolatiũ ad Rutenorũ regem Galtherũ cognomine Saueir Meldenſem epm direxit poſtulãs vt ei ſuã mitteret filiam Qđ & factũ eſt. Huius nomẽ erat anna. Conuocata igiť regni ſui pcerũ multitudine ſicut decebat tãtũ virũ illã celebriter duxit in vxorẽ. Hęc aũt deo deuota pl⁹ de futuris q̃ de pñtibus cogitãs, in ęterna vita mutuũ multipliciter recipe credens apud

Aedes diuo Vĩcẽtio Siluanecti ędificatur. Hugo magnus. Fames. vii. annorum.

Siluanectum eccleſiã in honore ſancti Vincẽtii cõſtruxit. Cũ quia rex feliciter viuẽs ex ea genuit tres filios Philippũ videlicet Robertũ & Hugonẽ cognoĩe magnũ. Iſte Hugo genuit Rodulſum Viromãdoꝝ comitẽ. Procedente vero tpe anno.M.xlii. fames valida cœpit q̃.vii. annis durauit. Philippus aũt maior regis filius viuẽte pře & iubẽte, anno dñi.M.lix. vnctus eſt in regem. Rex aũt Henricus anno ſeq̃nte obiit.

Philippus rex. Bertę Flandreñ nuptiæ. † guaſtinẽſium.

Igiť rex magnific⁹ Philipp⁹ cui tpe ſuo multa adriſit pſperitas: accepit ſibi vxorẽ Bertã Balduini comitis Hollãdę filiã: Roberti vero comitis Flãdrẽſis ſororẽ. Genuit aũt ex ea Ludouicũ & Cõſtãtiã Boamũdi Antiochiæ pricipis vxorẽ. Rex aũt vidẽs dñiũ ſuũ p inſolẽtiã pdeceſſorũ ſuoꝝ eẽ diminutũ & fere adnihilatũ: cupiẽſq; illđ re augere: a quodã milite Harpino noĩe emit Bituricas ptio ſexagita miliũ ſolidorum. Poſtea vero motũ ẽ bellũ inter Gaufridũ barbatũ Andegauẽſiũ comitẽ & fratrẽ ei⁹, Fulconẽ Rechin comitẽ † waſtinẽſiũ. Cõgrẽs ſiqdẽ pdictus Fulco de frẽ ſuo ſup eo q; ei puã terræ partem dediſſet: regẽ adiit & fideliter cõpromiſit q; totũ waſtinenſe ei relinqueret ſi de bello ſibi non noceret. Rex aũt ſup hoc accepto cõſilio qđ petebat cõceſſit. Inuadẽs igiť Fulco fratrẽ ſuũ p auxiliũ Andegauẽſiũ & Turonẽſiũ baronũ hominum multa ſtrage facta eũ in campo deuicit: cepit: & vſq; ad finẽ vitæ ſuę in carcere tenuit. Qua peracta expeditione waſtinẽſe ſicut pmiſerat regi cõtulit. Rex autẽ iurauit ſe ſeruaturũ cõſuetudines terrę illi⁹. Aliter eñ nolebãt milites ei facere ſua † hominia. Poſtea aliquot intercurrẽtibus annis malitia creſcẽte, cõcupiſcẽtiã inua-

† homagia.

leſcente rex Vilcaſſinũ occupauit ſuo illud adiũgẽs dñio. Firmauit etiã contra Hugonẽ domni Martini comitem caſtrum quod dicitur Mõmeliandum.

Abbates. S. Germani. Cometes. Mortmannus Anglĩ petit.

Anno.M.LXI. obiit Adriald⁹ abbas: ſuſcepitq; Hubertus poſt eũ abbatiam. Qui poſt quinquẽniũ decedẽs hoc eſt anno dñi milleſimo.lxvi. Roberto abbati quõdã ſancti Gandregiſili abbatiam reliquit. Quo etiã anno.vii. Kaľ. Maii cometes apparuit fere diebus.v. magnũ iubar emittẽs circa occidẽtẽ. Nec multo poſt in ipſo videlicet anno die feſto Michaelis comes Nortmãnoꝝ willermus mare tranſiit & angloꝝ regnum inuaſit.

Abbates. S. Germani. Monachi S. Martini de campis iſtituuntur.

Anno dñi.M.lxxii. obiit Robertus abbas cui ſucceſſit Petrus regis Philippi cancellarius natiõe Appulus: q anno domini.M.lxxxii. decedẽs domno Iſembardo abbatiam dimiſit.

Illo in tpe rex ammonitus diuina inſpiratione ab eccleſia beati Martini de campis clericos deo & altari minus honeſte ibi ſeruientes remouit: & eundem locũ iuri-

ditioni monasterii sancti Petri Cluniacensis tribuens ibidē monachos instituit sancto Hugone pfatum monasterium Cluniacense videlicet regente. Hugo Cluniacensis.

De Vrbano papa q in Claromōtēsi cōcilio expeditionē Hierosolymitanam psuasit: & de eius expeditionis ducibus: feliciq exitu. Cap. XLIX.

Anno incarnatiōis dñicæ. M.XCV. felicis mēoriæ papa Vrban⁹ vir deuot⁹ deo, vita & morib⁹ egregi⁹, ad ptes gallicanas descēdit & in Aruernia apud Clarūmōtē cōciliū coadunari fecit: in quo assistentibus trecentis decē tam epis q̄ abbatibus ipse sicut erat vir magnæ eloquentiæ quomodo se deberent habere & subditos regere eos plene instruens & de pace p puincias eorū reformāda & tenēda ammonēs desolationē terrę dei orientalis scilicet plagę in q̄ saluator noster natus est & passus sicut a multis vera relatione cognouerat lachrymabiliter manifestauit: & vt christianitati quā turci gens scilicet psica deuastabant succurreretur suspirando pdicauit. Q̄d verbū audiētiū cordibus diuinit⁹ intimatum plurimū inualuit. Podiēsis enim epus Annar⁹ amore diuino succensus crucē dñi accipiēs ad ptes illas ire decreuit: & cū illo mlti baronū: scilicet Hugo magn⁹ regis Philippi frater: Boamūdus appulus Roberti Guischardi filius natiōe tñ Nortmann⁹: Godefridus regni Lothariēsis dux: Raimūd⁹ comes puincialiū. Robertus Normānorū comes filius Guillermi Anglorū regis. Stephanus comes Blesensis. Robertus comes Flādrēsium, & cum eis multitudo maxima equitū & peditū. Deus aūt vidēs voluntatē eorū bonā, suā eis largitus est gratiā. Post multa em̄ picula & post multos labores quos p eius amore libenter sufferebant terram Turcorum intrantes & eos valde debellantes Antiochiam Hierusalem & multas alias ciuitates & castra ceperunt: & sepulchrū dñi ab impiis q illud inhoneste tractabāt liberauerūt. Quo pacto quidā nostrorū ad sua sunt reuersi: quidā in partibus illis ad populū dei tuēdū remāserūt. Illi vero qui in itinere vl in bello mortui sunt sanctis angelis dei sociati creatori suo insatiabiliter gratias referunt q̄m digni inuenti fuerunt pro nomine Christi mortem pati.

Vrbanus papa Galliā visit. Concilium Claromōtēse. adhortatio Vrbani de expeditione Hierosolymitana. Duces expeditionis. Godefridus Comes Flādrēn. Antiochia Hierosolymæ cū aliis a christianis receptę.

De Berthę a Philippo repudio, alienæ raptu. Philippi excōicatiōe. resipiscētia, obitu, sepultura. de abbatib⁹ S. Germani. De Ludouici regis coronatiōe contentiosa. Victoria in Hannonē variam vaccam: & in Aruernos ac Aquitanos. Cap. L.

Procedente vero tpe idē rex Philipp⁹ suggestiōe diabolica Berthā reginā repudiauit: & ei subtrahēs sui pñtiam ad castrū q̄d dicitur mōsteriolū supra mare situ quo illā dotauerat eā destinauit. & q̄d turpe ē dicere: turpi⁹ āt facere: nec ad tātū ptinet virū: libidini deseruiens Fulconi Rechin Andegauēsiū comiti suā abstulit vxorē noīe Bertrardam, cū qua pluribus annis adulterans genuit ex ea duos filios & vnā filiam Philippū scilicet & Florum & comitissam tripolitanā. Cū igit hoc nefandissimo more vitā suā duceret & nullius ammonitione ab eo desistere vellet: dñs papa eius saluti puidēs & timēs ne aīam eiusdē saluator exigeret, ipsum & totā terrā ipsi⁹ anathematis vinculo obligauit. Quā sententiā rex motus diuina gratia timēs & ad terminū vitę suę propinquans resipuit veniamq postulans eam dimisit.

Isembardus autem abbas āno. M.ciii. ab hac vita discessit. Cuius i loco Rainald⁹ substitutus est nepos eiusdem videlicet.

Berthæ repudium. Raptus alienæ. Philippus rex anathemate ferit. Resipiscit. Abbates. S. Germani.

Philippi obitus. Exequiæ.

Rex vero Philippus cum fere sexagenarius esset: apud Milidunum castrum super fluuium Sequanæ pñte domno Ludouico ei⁹ filio Anno domini millesimo.cvi. vniuersę carnis debitum soluens extremum diem clausit. Cuius nobilibus exequiis interfuerūt viri venerabiles Walo Parrhisiēsis episcopus: Siluanectēsis: Aurelianensis: & alii viri religiosi complures: qui nobile regiæ maiestatis cadauer ad ecclesiam beatæ Marię pferentes celebrātes ei exequias ibidē pnoctauerūt. Sequēte vero mane lecticam palliis & quocunq; funebri ornatu decenter ornatam ceruicib⁹ seruorum suorum maior imposuit filius: & filiali affectu quēadmodum decebat modo pedes modo eques cum iis quos habebat baronibus lecticam flendo adiutare studebat.

Sepultura.

Cum autem ad nobile monasterium beati Benedicti super ligerim fluuium multo comitatu deportassent: quoniam ibidem se deuouerat: in eodem monasterio ante altare positum prout decentius potuerunt hymnis & pcibus animam dño commendantes corpus honorifice sepelierunt.

Ludouicus rex.

Ludouicus autem pfati regis Philippi fili⁹ quoniam in adolescentia ecclesiæ amicitiam liberali defensione promeruerat: pauperum & orphanorum causam sustentauerat: tyrannos potenti virtute perdomuerat: deo annuente ad regni fastigia sicut bonorum voto asciscitur: sic malorum & impiorum votiua machinatiōe si fieri posset excluderetur. Consulti ergo proceres & potissimum dictante venerabili & sapiētissimo Iuone Carnotensi epō vt ad refellēdam impiorum machinationem citissime Aurelianos conueniāt: eiusq; exaltationi operam dare mature festinent. Senonensis igitur archiepiscopus Dembertus inuitatus cum cōprouincialibus videlicet Walone Parrhisiensi episcopo, Manasse Meldensi, Ioanne Aurelianensi, Iuone Carnotensi Hugone Niuernensi, Hymbaldo Altissiodoreñ accessit. Qui in die inuentionis sancti p otomartyris Stephani sacratissimæ vnctiōis liquore delibutum regem: & mis-

Cōsecratio & coronatio regis Aurelię facta.

sas gratiarum agens: abiectoq; sæcularis militiæ gladio, ecclesiastico ad vindictā malefactorum eum accingens, diademate regni gratanter coronauit: necnon & sceptrū & virgam & per hæc ecclesiarum & pauperum defensionem & quæcunq; regni insignia approbante clero & populo deuotissime contradidit. Necdum post celebrationem diuinorum festiuus deposuerat exuuias: cum subito mali nuntii baiulatores a Remensi ecclesia assistunt literas contradictorias deferentes: & auctoritate apostolica si tempestiue venissent ne regia fieret vnctio interminantes.

Remeñ. epi sup coronatione & iunctione regis contentio.

Dicebāt siquidem primæ regis coronæ primitias ad ius ecclesiæ Remensis pertinere: & a primo rege Frācorum (quē baptizauit beatus Remigius) Clodoueo hanc ṕrogatiuam illibatam & inconuulsam obtinere. siquis eam temerario ausu violare tētauerit, anathemati perpetuo subiacere. Ea siquidem occasione archiepiscopo suo venerabili & emerito viro viridi Rodulfo qui domini regis eoq; absq; eius assensu electus & intronizat⁹ fuerat sede Remensi, grauissimas & periculosas incurrerat inimicitias pacem impetrare aut regem non coronari sperabant. Qui quia intempestiue venerūt: ibi muti, ad patria loquaces redierunt: aut si quid dixerūt nihil tamen vtile retulerunt.

NE igitur quacunq; terrarum parte locorum angustiis virt⁹ regia coarctari videatur: scitur enim longas regibus esse manus: accelerat ad eum de finibus Bituricēsiū vir peritus linguaq; venalis Alardus Willebaldi: q facetis rhetorice priuigni sui q̄relā deponēs dño regi humillime supplicat: rogans quatinus nobilem baronē Hannonē nomine, variam vaccam cognomine, Burbonēsem

Hāno varia vacca.

dñm iustitiam recusantem imperialiter in ius traheret: nepotē maioris fratris Her

chenilbaldi.s.filium exheredant e tam psumptuosa audacia copesceret: & Francoru iudicio eorum quisquid habere debeat determinaret. Rex itaq tam amore iustitiae q ecclesiaru & miseratione pauperu ne hac occasione belloru malitia pullulante pauperes deuexati alienę superbiae luerent poenam: cu psatu Hanone frustra in causam vocari fecisset. Recusabat em de iustitia diffides, nulla remissus voluptate aut pigritia ad partes Bituricensium cu exercitu multo tetendit; Germiniacu eiusde Hanonis munitissimum castrum diuertes multo conflictu impugnare contendit. Vides aut psatus Hano nullo modo se posse resistere: iam & psonae & castri spe sublata: hac solam salutis suae reperiens viam pedibus dni regis prostratus & multoru ammiratione sępius reuolutus vt in se misericorditer ageret efflagitas, castru reddit: seipm regiae maiestatis arbitrio totum exponit: & qto superbius se subduxerat, tanto humilius his edoctus iustitiae se reduxit. Rex vero retento castro & eode Hannone in Fraciam litis causa reducto: Francoru iudicio aut concordia auunculi & nepotis litem tam iustissime q piissime diremit: multoruq oppssiones & labores sumptuoso sudore consumpsit. Hęc & his similia in partibus illis crebro clemetissime p quiete ecclesiaru & pauperum patrare consueuit: quae quia si stilo traderent tędiu generaret supersedere dignum duximus. Expeditio i hanonem. Hanno se dedit.

Ea etiam tempestatis tempore Aruernorum pontifex Claromontensis vir honestę vitae & defensor ecclesiae illustris, & pulsatus & pulsus Aruernorum superbia noua & antiq q eis ascribitur hoc versu Aruerniq ausi latios se fingere fratres: ad dnm rege cofugiens qrelam ecclesiae lachrymabilem deponit: comite Aruernesem ciuitate occupasse: ecclesiam beatę mariae epalem decani sui fraude multa tyrannide muniuisse. Renitentis etia pedibus puolutus ancillata ecclesia exancillari: tyranu effrenatu coprimi regiae maiestatis gladio suppliciter efflagitat. Rex aut vt consueuerat ecclesiis promptissime opitulari, causam dei gratater assumes sumptuoseq du verbis & maiestatis suae sigillo tyrannu corrigere no valet, facto maturas militares colligit vires: mouetq in Aruernia recalcitrante copiosum Fracoru exercitu. Cui Bituricas aduetati regni optimates Carolus comes bellicosus Andegauesis: Fulco comes potentissimus Britaniae: Conanus comes egregius Niuernesis multiq alii regni peeres manu magna militari regni debitores occurrut i Aruernos i iuria ecclesiae & regni vlcisci festinates. Terra itaq hostiu depopulates cu ciuitati Claromotensi ppinquaret: Aruerni psidio ciuitatis qa q optime erat munita relictis montanis acutissimis castellis se comiserunt. Vnde Franci consulte eorum deridetes simplicitate & ad vrbe tedere differentes vt aut ciuitate dimitteret ne castella amitterent aut si remanerent victualia interim consumerent: ad castru optimu Potu noie sup fluuium Hilerim diuerterunt. vbi circuquaq tentoria figentes quae plana & ardua diripiunt gigantea audacia in coelum tendere nisi: dum minutissima montium cacumina pripiunt: pdas no tatum pecorum sed et pecoralium hoim superfluo etia educunt: instrumenta impugnatoria turri eiusde castelli applicantes saxoru molariu impetu, sagittaruq impluuio multa eos strage ad deditionem compellunt. Quo audito qui ciuitatem tenebant timore pculsi simile aut grauius quid expectantes fugam parant: ciuitatem exeunt: eamq regis arbitrio relinquunt. Rex autem & deo ecclesiam: & clero turres: & epo ciuitatem pace inter eos & comite & sacramentis & obsidum multiplicitate firmata, victor in omnibus restituit. Veru temporum lustro pacto cum Aruernoru comitum perfidia leuitate solueretur recidiua: epi & ecclę calamitatis recidiuam reportat qrimoniam. Qui se casso labore adeo defatigatum dedignans collecto multo ma Expeditio i Claromotę. Claromons deditur. Rebellio Aruernorum.

iore exercitu terrã repetit Aruernorũ.iamq; grauis corpore & carneæ spissitudinis mole ponderosus cum alius q̃ libet paup etiã/tanta corporis periculosi incõmoditate equitare nec vellet nec posset:ipse cõtra multorũ amicorũ dissuasionẽ mira aiositate rapiebaf:& qđ ipsi etiã iuuenes horrebãt æstiuos Iunii & Augusti tolerãs calores, impatientes caloris deridet: cum sæpius eũ angustiis paludum locis/fortissimis suorũ lacertis sustentari oporteret.Erant in eius expeditione comes ꝑpotens Flandrensis Carolus comes Andegauensis.Fulco comes Britanniæ tributarius regis anglici Henrici: de Nortmãnia exercitus barones & regni optimates cõplures q etiã Hispaniam ꝑdomare sufficerẽt.Trãsiens itaq; difficiles Aruernorũ ingressus & obuiantia castella Claromõtem ꝑuenit.Cũ aũt abortiuo & opposito ciuitati castro montis Ferrãni exercitũ applicaret:milites q castrum defendere habebant Francorũ mirabilem exercitũ suis dissimilẽ formidãtes loricarũ & galearũ repercussarũ sole splendorẽ admirãtes solo visu hærent:& exteriorẽ refutãtes† immunitatẽ in turre & turris ꝑcinctu vix etiã sese contulerunt.Applicitus aũt† immunitatis relictæ domib⁹ flãmiuomus ignis quicquid erat ꝑter turrim & ꝑcinctum eius in cineres dissoluit.Et prima quidem die ꝑpter æstuantem incendio subito villam extra eam tentoria fixerunt:sequente intro sopitis flammis reportauerunt. Rex vero summo mane hoc viso facto & eos contristauit & suos exhilarauit.qm̃ cum tentoria Francorũ vna de parte turri ꝑpinquiora multo bello multis sagittarũ & iaculorũ emissionibus ita vt etiam ꝑmissis inter Francos & hostes armatorũ ꝑsidiis Francos clypeis opriri oporteret:lacessere tota nocte non desisterẽt:significauit militari viro& egregio baroni Amalrico de Monteforti vt eis ex obliquo insidias ponẽs ne ꝑcinctum impune egrederenf proui deat.Qui talibus callẽs intẽtamẽtis,sumit arma: eosq; equorũ velocitate ex obliquo Francis impedientibus inopinate quosdã intercipit:regiq; celeriter remittit.Qui cũ redimi se multo auro rogarẽt:imperat eos emancari:mãcos aũt & pugnos in pugnis referentes intro ad socios remitti.Quibus cæteri territi deinceps Francos quietos sinebant.Cũq; machinarũ & instrumentorũ structura demorante tota Aruernia voluntati & arbitrio exercitus pateret:dux Aquitaniæ Willermus exercitu Aquitanorum fretus aduenit.quem cum in montanis castrametatus in plano Francorũ intueretur rutilare phalanges,admiratum exercitus tanti magnitudinẽ pœnituit p impotentia ad naufragandum venisse:mittensq; pacificos regi nuntios vt ei tanq̃ dño suo loquatur assistit orans hoc modo.Dux tuus Aquitaniæ dñe rex mĺta te salute omniq; optat potiri honore.Nõ dedignetur regiæ maiestatis celsitudo ducis Aquitaniæ seruitium suscipere:ius suum ei cõseruare:quia sicut iustitia exigit seruitiũ: sic & iustum exigit dñium.Aruerneñ.comes quia Aruerniam a me quã ego a vobis habeo,habet:si quid cõmisit:curiæ vestræ vestro habeo iudicio repñtare.hoc nunq̃ prohibuimus:hoc etiam modo offerimus:& vt suscipiatis suppliciter efflagitam⁹: & ne super his celsitudo vestra dubitare dignetur:multos & sufficientes obsides dare parati sumus & paratos habemus.Si sic iudicauerint regni optimates,fiat.Sinaliter:sicut sup his iudicabunt.Igitur rex cum optimatibus regni consultãs dictante iustitia fidẽ iuramentum obsidũq; sufficientiã suscipit:Aurelianis pacem patriæ & ecclesiis restituit:diem inter eos pñte duce Aquitaniæ sup agendis Aurelianis(qđ huc vsq; renuerat)statuit:exercitũq; gloriose reducens in Franciã victor remeauit.

Expeditio altera.

Flandreñ. comes.

In Mõtẽferrãnum. †defensionẽ †defensiõis.

Pugnos.s. dexteros in sinistris.

Wilhelmus Aqtaniæ dux frustra in regẽ mouet.

Oratio Aqtani.

De Caroli comitis Flãdriæ strenua rerũ administratione & cęteris virtutibus:de eiusdẽ nephãdissima apud Brugas cęde:& cędis clarissima p Ludouicũ regẽ vltione: de Wilhelmi comitis Flãdriæ susceptione & abbatibus.S.Germani. Cap.L.

Gregium Ludouici regis factū & quo nobilius ab adolescentia vs⸗ q ad vitæ limitem nullū ꝑpetrauit: vitando fastidiū cū mlta egeat narratione breui memorare nō quō sed quid fecerit significātes ꝑ posuimus. Famosus comes vir potētissimus Carolus de amita domini reg(Ludouici Danoꝝ regis fili⁹ cū successisset iure cōsanguinitatis fortissimo comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio Flandriæ terrā valde populosam tā strenue q̄ diligēter administrabat ecclīæ dei illustris defensor: eleemosynarū liberalitate cōspicuus: iustitiæ tutor insignis. Qui cū debito honoris adepti potētes quosdā gñe hūiles/opib⁹ elatos/dñio eius lineā cōsanguinitatis absentare supbe innitentes(erant eni de fece cōditionis seruilis)iudicio curiæ cōuenienter satis repeteret: ipē videlicet Brugēsis ecclīæ pręposit⁹ & eius viri superbissimi & famosi ꝑditores crudelissime ei insidiabanť. Cū igitur quadā die Brugas venisset: summo mane ecclīę dei assistens pauimēto ꝓstrat⁹ librū orōnū manu tenēs orabat: cū subito Burchard⁹ quidā nepos ꝑpositi ꝑfati satellesque truculentus cū aliis de eadē sceleratissima radice & aliis traditionis pessimę cōplicib⁹ orāti/immo deo loquēti/tacite retrocedit & caute gladio euaginato collū terræ ꝓstrati comitis leuissime tangens vt paululū erectū ferientis gladio se inopinate diri gereť: ensem ei applicās vno ictu ipius piū seruus dñm sceleratissime detrūcat. Qui aūt astabāt necis impię cooperatores sanguinē eius sitiētes tanq̄ canes in relicta cadauera debacchātes innocētē laniare gaudebāt: summopere gloriantes q ope cōplere potuerāt quē conceperāt dolorę/& quā pepererant iniquitatē: vtpote malitia sua ex cæcati quoscūq castellanos quoscūq nobiliores comitis baronos siue in eadē ecclīa siue in castro offendere poterāt: infelicissimo miserę mortis genere impatos nec confessos trucidabāt. Quibus tñ valde ꝓdesse arbitramur q ꝑ fidelitate dñi sui taliter mactati in ecclīa orātes sunt repti: cū scriptū sit vbi te iuenero ibi te iudicabo. Comitem vero truces in ecclīa ipsa tumulantes ne honorifice extra deplangereť & sepeliretur: & ꝑ gloriosa vita & gloriosiore morte deuot⁹ populus in eius vltionē incitaretur: ecclīam ipām speluncā latronū statuētes tam ipām q̄ comitis domū ecclīę inhærentē muniuerūt: & qbuscūq patis victualiū alimētis & seipsos exinde ꝓtegere & comitatū sibi addicere summa supbia deliberant. Tanti igiť & tā scelerati horrore facti attoniti q his non cōsenserant Flandriæ barones lachrymabiles exequias ꝑsoluentes notam ꝑditionis euitant: dū hoc dño regi Ludouico nec ei tātum sed fama volante ꝑ vniuersum orbem denuntiať. Rex aūt & amore iustitiæ & cōsanguinitatis affectu in vltionē tantę ꝑditionis excitatus: nec regis anglici/nec comitis Theobaldi bello deterrtus Flandriā aiosus intrat: vt neqssimos atrocissime ꝑdat toto aī & opis nisu exęstuat. Comitē Flādrię wilhelmū Nortmānū filiū Roberti Hierosolymitāi Normāniæ comitis(ad eū eni iure cōsanguinitat(spectabat)cōstituit. Vt aūt brugas descēdit: nō verit⁹ terrę barbariē nec fœdā ꝑditorię cōsāguinitatis lineā ipos ꝑditores in ecclīa & turre obsessos coarctat. victualia ꝑterea quæ diuino nutu eoꝝ etiā vsui importuna repugnabāt, ꝓhibet. Vt aūt fame peste & gladio aliquātisp eos cōtriuit: ecclesiā relinquētes turrim tātum vt eos turris saluaret retinuerunt. Iam vero de vita eis desperātib⁹ cū in luctū vertereť cithara eoꝝ: & organū eoꝝ in vocē flentiū: neqssimus Burchardus cōsensu sotioꝝ fuga elapsus Flādriā exire volens nec valēs sola iniquitate ꝓpria ꝓhibēte: infirmitate cuiusdā amici & familiaris reuersus interceptus regis impio exqsito miseræ mortis gñe alta rota supligat⁹ coruoꝝ & alituū rapacitati expositus desup oculis defossus & tota facie dilaceratus inferius sagittis & lanceis

Carolus comes Flādrię Danoꝝ regis filius.

Caroli virtutes.

Burchardi scelus quē Guaguin⁹ Brochardū vocat.

Wilhelmus comes Flandriæ.

Burchardi Caroli interfectoris dirū supplicium.

Berthold⁹ capit̃ quem Gag. Bertodũ vocat. Bertholdi supplicium

& iaculis milies pforat⁹ miserrime interfectus in cloacã piectus est. Berthold⁹ vero caput iniqtatis cũ similiter effugere decreuisset cũ huc illucq; satis licenter deambulasset sola supbia reuersus (Dicebat eñ suis qs ego aut quid ego feci!) etiã capit̃ & regis arbitrio expositus merita & miserrima morte est damnatus. furcis enim cum cane suspensus quoties canis pcutiebat̃ in eũ iram retorquẽs totã faciẽ eius morsicãdo deuorabat. Aliqñ etiã in eã, qđ horribile dictu est, stercorabat: sicq; miserã vitã miserior miserrimo morte ppetua terminauit. Quos aũt in turri incluserat multis angustiis ad deditionẽ cogẽs sigillatim vnũ post aliũ coram suis fractis ceruicibus deiecit.

Reliquorũ pricidarũ supplicia.

Quẽdam etiã eoꝝ noie Isaac in monasterio quodã timore mortis tõsoratum demonachatũ patibulo affixit. Potitus itaq; Brugensi victoria rex cũ suis Ipras optimum castrũ contra Wilhelmũ bastardũ pditionis fautorem, vt etiam in eum vlciscatur ire accelerat. Brugenses tam minis q̃ blanditiis directis ad eos nuntiis in societatẽ allicit.

Iprę captæ. guilhielm⁹ nothus exulat.

Dũq; Wilhelmũ cũ trecẽtis militib⁹ obuiũ haberet: altera ps regalis exercit⁹ i eũ irruit: altera ex obliquo alia porta audacter castellũ occupat: eoq; retẽto Wilhelmum a tota Flandria exhęredatum exterminat: et qa pditione ad possidendã Flãdriã aspirauerat merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo & diuersis vltionũ modis & sanguinis multi effusione lota & quasi rebaptizata Flandria Wilhelmo Normanno comite cõstituto rex in Franciã deo auxiliante victor remeauit.

Abbates. S. Germani Rainald⁹ & guilhielm⁹.

Anno incarnationis dñicę. M.CVIII. Rainaldus monasterii sancti Germani abbas p̃ simplicitate abbatiã dimisit & loco eius Guillermus ẽ substitut⁹ q duobus ãnis monasteriũ rexit: sed prauo cõsilio deceptus ad epm Parrhisieñ pergẽs & ei pfessionẽ faciẽs benedictionẽ ab eo accepit. Qđ audiẽtes p̃fati monasterii fratres timẽtes ne p hoc ecclïæ suæ minueret̃ libertas reuertentẽ a pfessione noluerũt recipere. Sed clausis ianuis valide resistẽtes eũ ab abbatię dignitate penit⁹ remouerũt: p̃dictumq; Rainaldum reuocantes eum iterum sibi p̃fecerunt abbatem.

Hugo.

Qui anno. M.CXVI. obiit. ei successit Hugo sancti Dionysii monachus: p quem libertas ecclesiæ p̃nominatæ restituta est: ordo reformatus: veterata domus renouata. Cum Christo sit ei locus æternæ requiei.

De Ludouici grossi regis plenumerosa, & obiter de bono prolis cuius carẽtia iperatoria domus & Anglicana graue detrimentum accepit: deq; Lotharii iperatoris pclaris facinoribus. De Ludouici iunioris cũ Alienoride Guilhelmi Aquitaniæ ducis filia matrimonio. Cap. LII.

Ludouici regis ples. Philippus primus filius i regni ptem ascit⁹ ab equo per porcũ consternato op p̃ss⁹ periit. Innocenti⁹ papa altissiodori habitans.

Ex ãt Ludouic⁹ duxit vxorẽ Adalaidẽ filiã Humberti comitis de Moriana. de qua genuit. vi. filios & vnã filiã. Philippũ q vnctus est in regẽ: de quo cõtigit singulare & vlteri⁹ inauditũ Francię regni infortuniũ. Cũ eñ ipse floridus & amœn⁹ puer bonoꝝ spes timorq; maloꝝ quadã die p ciuitatis Parrhisieñ suburbiũ eqtaret, obuio porco diabolico offensus equ⁹ grauissime cecidit: sessorẽq; suum nobilissimũ puerũ silice cõsternatũ mole põderis sui conculcatũ cõtriuit. Quo dolore ciuitas & quicũq; audierũt cõsternati sunt (ea siqdẽ die exercitum ad expeditionem asciuerat) vociferabantur: flebant: & eiulabãt: tenerrimũq; colligentes puerũ pene extinctum in proximam domum reportant. Nocte vero instante prohdolor spm exhalauit. Illo in tempore morabat̃ Altissiodori papa Innocentius: quẽ vt patrem suũ spũalẽ petiit rex piissimus, vt aliũ filiũ suum Ludouicum in ungeret & coronaret. Conuocata igitur procerum regni & cleri multitudine vir piæ recordatiõis Innocẽtius summ⁹ põtifex Remos accessit: & Ludouicũ adolescẽtę

piũ & modestũ vnxit in regẽ & coronauit. Terti⁹ aũt regis filius Henricus est appellatus: postea Remẽ archieps ordinatus. Quartus vero Robertus comes Drocẽsiũ. Quintus Philippus clericus. Sextus Petrus qui duxit vxorẽ filiã Rainaldi de Cortenaio: & terrã ipsius habuit cũ ea: qa nõ erat alius hęres supstes. Soror aũt istorũ regis filia fuit Cõstãtia vxor Raimũdi comitis sancti Aegidii. p qua in regno Frãcorũ multa facta ẽ strages hoim. Cũ eñ Henric⁹ rex Anglorũ ei & viro suo pfato comiti vellet auferre Tholosam: rex Ludouicus Ludouici regis filius ei valde resistẽs mltos de suis amisit: sed de parte aduersa plurimis iterfectis semp gloriose triũphauit. Nũc aũt ad historiã reuertẽtes & de pse rege loqntes ad laudẽ ipsi⁹ pclara eius opa huic scripto breuiter iseramus. Debellãs igit Hugonẽ de Puteolo, q cõtra eũ isurrexerat, Puteolum cepit & subuertit & Iãuillam firmauit ne aliqñ successiõe tempoɽ sibi vel hæredibus suis dñs de Puteolo vel aliqs de ptibus illis posset resistere. firmauit etiã mõtẽ Caluulũ & Lorretz & Gres. Moretũ vero & castellariũ Boissas Eurã & Cãbim a Fulcone vicecomite wastinẽsi emit. Corbiolũ quoq; & Firmitas, mons Lethericus, & castrum forte / accesserunt ei. Hæc eñ oppida assiduis bellis perurgentibus suis rectoribus destituta fuerant. His & aliis plurimis dñium suũ augẽs pacẽ circũquaq; supbos debellãdo reformãs. XXX. annis regnũ Frãcię viriliter rexit. Trigesimo igitur vnctionis suæ anno: ætatis vero. LX. incarnationis autẽ dominicæ. M.C.XXXVI. Parrhisiis feliciter obiit.

Henric⁹ tertius filius Remẽ fit episcopus. Robert⁹ qrtus fili⁹ co. Drocẽ. Philipp. V. clericus. Petrus. VI. Cortenaici dñs. Cõstantia filia comes. S. Aegidii. Anglorum irruptio & cædes. Ludouicus rex pater puteolos capit. Ludouici grossi obit⁹.

Igit gloriosus gloriosi regis fili⁹ Ludouici Ludouic⁹ lugubri tãti patris demigratiõe celerrimo cõperta nũtio, ducatu Aquitanię consulte tutoq; locato, anticipare festinãs q regib⁹ decedẽtib⁹ cõsueuerũt emergere: rapinas: scãdala: & motiões: celeriter in Aurelianẽsem regressus ciuitatẽ cũ ibidẽ cõperisset occasiõe cõmuniõis quorũdã stultoɽ insaniã cõtra regiã moliri maiestatẽ: cõpescuit audacter nõ sine quorũdã lęsiõe: indeq; Parrhisianã tãq ad ppriã remeãs sedẽ (eã eñ sicut in antiqs legit gestis reges Frãcorũ regiã habere cõsueuerũt) de regni administratiõe & ecclię defensione p ętate, p spe, glíose disponebat. Felicẽ se fore tota existimabat pria eo q tãtę sũt reliquię hoi pacifico nobilissimo psi: siqdẽ ad robustissimã toti⁹ regni defẽsionẽ nobilissima ples succederet: pios foueret: impios abdicaret. Imperiũ siqdẽ Romanoɽ, regnũ ẽt Angloɽ in defectu successiuę plis multa incõmoda fere v[...] ad status sui ruinã sustinuisse cõspicãtes: qrũ dictoɽ regnoɽ idigenas sup his dolere audiebãt: tãti regni & reg[successib⁹ oim & singuloɽ cõmoditatibus applaudebãt. Defũcto eteñ absq; hęrede impatore Romanoɽ Henrico in ea q maxia & gñalis est habita Maguntię curia fere. LX. militum tanta emersit hac occasione controuersia: vt cum dux Alemannię Federicus, eo q defuncti imperatoris Henrici nepos esset, regnum obtinere nitebatur: in scandalo & diuisiõe regni Maguntinus & Coloniẽsis archiepiscopi & superior pars optimatum & procerum regni eum reiicerẽt: & ad ducẽ Saxonię Lothariũ se cõuertẽtes regio eũ diademate Aqsgrani cũ sũma cleri & ppli exultatiõe coronarẽt. Qđ & si nobile factũ nõ sine lęsiõe multoɽ cõstitit: cũ ipe pfat⁹ dux Federicus solio regni depulsus cũ Cõrardo fratre q tñ pfato Lothario decedẽti i regnũ successit, cũ parẽtib⁹ & reliquis fautorib⁹ suis multa dispẽdia, bella, incẽdia, pauperũ depredatiões, eccliaɽ destructiões, dãna innumera similia ppessus ei intulerit. Qui pręfat⁹ Lothari⁹ cũ multa egregie gesserit, tñ hoc supremũ & dignũ laude atq; admiratiõe magnanimitati ei⁹ assignat: q regnũ Alemãnorũ nullo hęreditatis iure sortitus strenue administrauerit. Italiã potestati suę subiugauit: Romani coronã imperii ab Innocẽtio papa Romę repugnãtib⁹ Romanis assumpsit: Capuanã & Beneuẽtanam ptransiẽs puinciã, Apuliã in ore gladii pdomuit: regẽ Siculũ fugauit: Barẽsem ciui

Ludouici iunior[gesta. Hęredũ penuria regnorũ pnicies. Henrici imperatoris mors. Lothari⁹ Saxo fit ipator. Lotharii Saxonis pclara facinora.

tatē & circūiacentē patriā occupauit: plenoqꝫ potitꝰ trophęo a ptibꝰ illis rediēs morte cōi pūentus ad natiuū solū & pprios ducatus Saxonię penates relatus tātis laboribus finē egregiū destinauit. Nec minus infauste de regno Anglorꝝ hac eadē occasione contigisse meminimus cū defuncto strenuo & famosissimo rege Henrico qa hærede mare carebat Bolouiēsis comes Stephanus nepos eius frater iunior palatini cōitis Theobaldi ex insperato regnū ingressus nō reputās ꝙ comes Andegauensis filiā pfati regis Henrici auūculi sui ꝗ & impatrix Romanorꝝ fuerat cōiūgē & ex ea filios habuerat, coronā eiꝰ assumpsit. Quę pniciosa factio zelo & diuersitate baronū comitū atqꝫ optimatū regni tanta terrā copiosam & fructiferā a malitia inhabitātiū in ea calamitate extinxit: vt terrā vastitate/pda/rapinis, hoīes mortibꝰ fere ad tertiam vt aiunt ptē circūquaqꝫ p totum regnū exterminaret. Quę quidē picula Francorꝝ solatia existebāt/cū illi ex defectu hoc sustinerēt: Frāci vero tātæ & tam egregię plis successione cōgratularenť & cōgauderēt. Sed vt ad ppositū redeamus: regis Ludouici circiter .xiiii. aut .xv. ānorꝝ ab adolescētia tā natura ꝗ īdustria de die in diē pficiebat.

Anglorꝝ ob carētiam regiæ plis incommoda. Stephanus Bolonieñ. Angliam occupat.

Guilhelmi Aqtani obitus. Alienor. Ludo. Alienoridē ducit.

Ea tēpestate Wilhelmus dux Aquitaniæ ad sanctū Iacobū pegre pfectus molestia corporis ibi correptus viam vniuersę carnis ingressus est. Ipe duas filias tantū habebat: quarū altera vocata fuit Alienor: altera Aaliz. Terra aūt Aqtanię dño suo destituta, absqꝫ hærede mare remāsit. Idcirco rex Ludouicus totā Aqtaniā in manu sua tenuit. Alterāqꝫ de duabus pdictis sororibꝰ scilicet Alienoridē natu maiorē mrīmonio sibi sociauit. Alterā vero videlicet Aaliz iuniorē Radulfo comiti Viromādēsi in vxorē donauit. Rex aūt vnā filiā ex Alienoride coniugę sua suscepit: noīe Mariam.

Monsgaius capitur.

Porro euoluto non longo dierū curriculo Gautherius de Montegaio supbia diaboli inflatus aduersus regem insurgere tētauit: terrāqꝫ ipius non tñ impune psumptuose inquietare conatꝰ est. Qđ rex vtpote magnanimus nō ęquo aīo pferēs exercitu vnīcūqꝫ adunato aduersꝰ mōtēgaiū cōuolauit castrūqꝫ cū oī municipio destruxit.

Abbates .S. Germani Hugo & Gillo.

Anno ab incarnatione dñi nostri Iesu Christi .M.C.XLV. felicis memorię Hugo abbas sancti Germani Parrhisieñ ꝗ prius monachus sancti Dionysii extiterat dominica de ramis palmarū de psenti sæculo migrauit. huic successit Gillo eiusdem ecclesiæ monachus.

¶ De Cruce ab Ludouico iuniore cū proceribus & epis assumpta ob calamitate quā res Christiana accepat capta Edessa. Deqꝫ Conrardo ipatore etiam crucem assumente, & quāto tpe Ludouicꝰ crucē tulerit: & qñ Hierusalē adiit ac rediit. Cap. LIII.

Edessa capta a pthis.

Odem anno graue infortuniū quoddā in Hierosolymitanis partibus christianis cōtigit. Nā pthi diabolico inflati spū Edessam vrbē valido bellorū impulsu aggrediētes nō sine magna strage suorū eā ceperunt. de qua expugnatione nimiū intumescētes oēs christianos illius regionis se vastaturos esse cōminati fuerūt. Cuius infortunii fama postꝗ ad aures piissimi regl Ludouici puenit zelo sancti spiritus imbutus ad pietatē cōmotus est. Qua de causa in paschali solēnitate eiusdē anni apud Vizeliacū magnū colloquiū tenuit vbi archiepos epos abbates quoqꝫ plures etiā optimates & barones sui regni cōgregari fecit. Inter quos fuit Bernardꝰ abbas Claræuallēsis. itaqꝫ ipse & pōtifices ibidē in cōsistorio assistētes pdicauerūt de terra in qua dñs noster Iesus Christus corporaliter cōuersatus p redemptione gñis hūani passionē crucis sustinuit. Quorꝝ pdicationibus, & ammonitionibus rex Ludouicus diuina inspirante gratia inflāmatus crucem accepit & post eū Alienor vxor eius. Qđ vidētes optimates ibidem adstātes postea crucē accepūt

Bernardus abbas S. Ludouicus crucē assumit in Iarthos cū regina epis & pceribus.

Simon Noviomēsis eps/Godefridus Lingonēsis eps/Arnulfus Luxoviēsis eps/Herbertus abbas sancti Petri Vivi Senonēsis. Theobaldus abbas sanctæ Colūbę. Anfulsus comes sancti Aegidii. Terricus comes Flādrēsis. Henricus filius comitis Blesensis palatini Theobaldi qui tūc tpis vivebat. Wilhelmus comes Niuernēsis. Reinald⁹ frater eius comes Tornodorēsis. Robertus comes frater regis. Iuo comes Suessionis. Guido comes de Pontino. Wilhelmus comes de Garenna. Archembaudus de Borbonio. Ingerrānus de Coteio. Gaufridus de Rancono. Hugo Lizenanto. Wilhelmus de Cortiniaco. Rainaldus de Monteargiso. Iterius de Toteio. Gautherius de Montegaio. Eurard⁹ de Britolio. Droco de Mōceio. Manasses de Bugliis. Ansellus de Triegnello. Guarin⁹ frater eius. Wilhelmus Buticularius. Wilhelm⁹/Anguillō de Triea & plures alii equites. infinita etiā multitudo peditū. Eodē quoqꝫ tpe Conrardus imperator Alemānię audita christianoꝝ desolatione crucem accepit: & Ferricus dux Saxoniæ nepos eius postea imperator. Amatus etiā comes Morianę avunculus regis Ludovici. in quoꝝ comitatu multi fuerūt. Porro Pōti⁹ venerabilis Vizeliacēsis abbas ꝑpter reuerētiā sanctę crucis quā rex cū sociis accepit in loco quodā videlicet in declivo montis in quo cōsistorii ꝑdicatio fuit, hoc est inter Escuanū & Vizeliacū ecclesiā in honore sanctæ crucis construxit. in quā populo recta fide conueniente dn̄s multa miracula operatus est. Conrardus Alemānus imperator crucem accipit

Interim rex Ludouicus toto anno a paschali solēnitate qua crucē accepit vsqꝫ ad aliud pascha & insuꝑ vsqꝫ ad pentecostē anteq̄ ad Hierosolymitanas ptes ꝓficisceretur cum cruce suscepta in regno suo commoratus est. Rex ānū ante expeditionē crucē tulit.

Cū vero hæc ita agerent Senonēsis ciuitatis burgēses aduersus abbatē sancti Petri vivi Herbertū in irā concitati q̄a cōmuniā eoꝝ dissolui fecerat/eū truculēter necauerunt. Ob cuius vltionē rex quosdā homicidarū illoꝝ de turre Senonensi ꝑcipitari fecit: quosdam autem Parrhisiis detruncari. Herbert⁹ abbas obit.

Abbas aūt Gillo ecclesiā sancti Germani Parrhisiēn̄ illo āno integro rexit: post cuius anni cōpletionē q̄m tanti regiminis oneri nō sufficiebat pastoralē curā dimisit. in cuius loco Hugo Crispeiensis substitutus est. Gillo abbas officio abit. Hugo deſti gitur.

Anno ab incarnatione dn̄i. M.C.XLVI. gloriosus rex Ludouic⁹ regio comitatu vt decebat honorificētissime circūdat⁹ iter q̄d vouerat ꝑagere cupiēs septimana post pentecosten de Parrhisiensi ciuitate egressus est. vnde profectus in itinere multos labores sustinuit: & tādē Hierosolymā ꝑuenit. postq̄ autem ad sepulchrū dn̄i orationes cōpleuit & cū debita reuerentia Crucē dn̄icā adoraiut de partibus illis regrediens sanus & icolumis ad ꝓpria remeauit. Deniqꝫ post illā regressionē ipse genuit vnā filiā ex Alienoride coniuge sua nomine Aaliz. Rex Ludouic⁹ Hierosolymam petit.

De Nortmānia ꝑ Ludouicū Henrico Angloꝝ regi restituta: & eiusdē Henrici ingratitudie. De diuortio Ludouici cū Alienoride ob cōsāguinitatē: & mr̄imonio eius dē cū Hērico Anglo. Itē de matrimonio eiusdē Ludouici cū Cōstantia hispana: & filię eius Margaritę cū Hērico filio Henrici Angli. De interitu Cōstantiæ in partu: & tertiis nuptiis Ludouici cū Ala Blesēn̄. comitis filia. Cap. LIIII.

Rocedēte aūt nō longo temporis spatio Gaufridus comes Andegauorū & Henricus filius eius qui postea regnum Anglorum obtinuit/regem Ludouicum adierunt: & ei de Stephano Anglorum rege conquerentes monstrauerunt: ꝙ ipse eis iniuste iura sua auferebat videlicet regnū Angliæ & ducatū Nortmānię. Unde rex volens om̄es iuste ac rationabiliter sicut regiā maiestatē cō Nortmāniā Anglo restituit.

decet manu tenere: & vnicuiq; ius suum conseruare: cum magno exercitu Normãniam aggrediens manuforti eam cepit: quã Hẽrico filio comitis Andegauorum reddidit: & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Ille itaq; ꝓ collato sibi adiutorio Gaufrido patre suo concedente Vilcassinũ Normannũ qđ est inter ista & Andeglam regi Ludouico totum immune dedit. In qua terra continenẽ hæc castella & firmitates. Gisortium. Neelsa. Stripiniacũ. Dangutiũ. Gamachie. Harachiuilla Castrũ nouum. Baudemont. Braium. Tronutium. Buschalia. Nogẽtum super Audelam & quędam alia. Hoc modo quo ꝑdictum est adquisiuit & restituit perfido Hẽrico Normanniam rex Ludouicus non ꝓuidens perfidiam, quã postea ille cõtra ipm machinatus est. Nam post modicum tempus cõtigit qđ vulgari prouerbio dicitur: quia quanto magis exaltatur iniquus: tanto amplius aduersus benefactorem suum se extollit. Siquidem Henricus Normanniæ per manum regis dux effectus vltra modum superbiens ante dominum regem suum Ludouicum defecit a iustitia. Quã obrem rex ad iram nimirum concitatus tantam indignationem grauiter sustinens cum magno exercitu in Mouium profectus est: paucisq; diebus in obsidione morat⁹ potenti virtute castrum illud cepit. aliud quoq; castrum scilicet Nominmarcheium similiter captum ei abstulit. Porro videns versutus ille Henricus dux Normannorum ꝙ potentissimo regi Ludouico nullatenus resistere posset, ad similitudinem dolosę vulpis conuertit se ad refugium dolosæ fraudis solitę. siquidem fingens se humiliatum esse vt quoquo mõ amissa recuperaret falso asserebat ꝙ contra dominum suũ regem superbiæ calcaneum deinceps non eleuaret. Cujus falsis assertionibus rex Ludouicus deceptus sicut semper benignissimus extitit etiam tunc benignitatem suam ei exhibuit. Nam duo prędicta castella quæ illi abstulerat eidem restituit.

Henrici Angli ꝑfidia.

Rex Ludo. Anglo castella demit

Reddit.

Sequenti tempore præterita non longa annorum euolutione accesserunt ad regem Ludouicum quidam propinqui & consanguinei sui: & conuenerũt eum dicentes ꝙ inter ipsum & reginam Alienoridem coniugem suam linea consanguinitatis erat. qđ etiam iuramẽto firmare promiserunt. Audiens hoc rex noluit eam contra legem catholicam vlterius vxorem habere. Proinde Hugo Senonensis archiepiscopus conuocauit vtrũq; videlicet regem Ludouicum & reginam Alienoridem ante ꝑsentiã suam apud Baugentiacum. Qui cõuenerũt eo ex ꝓcepto ipsi⁹ die veneris ante dominica de ramis palmarũ. vbi etiã interfuerũt Samson Remẽsis, Hugo Rothomageñ, & cuius nomẽ nõ teneo Burdegaleñ archiepiscopi: quidã quoq; suffraganei ipsorũ necnõ optimatũ & baronũ regni Frãcię nõ minima pars. Quibus cõgregatis in castro supramemorato prædicti consanguinei regis iuramentum quod facturos se fore ꝓmiserãt exequuti sunt: videlicet ꝙ rex & regina Alienor| sicut supra taxatũ est affinitate consanguinitatis propinqui erãt. & sic inter eos matrimonii copula soluta est.

Diuortium Alienoridis ob cõsãguinitatem.

Anno incarnatiõis dñicę. M.C.LIII. dimisit abbatiã Hugo Crispeiẽsis: q̃ vno anno sine pastore fuit. Quo cõpleto Gautfridus abbas substitutus est. Qui post duos fere annos curã pastoralẽ reliq̃t ęgritudine cogente. cui successit Theobaldus.

Gaufridus abbas & Theobald⁹.

Quo pacto Alienoris terrã suã Aquitaniã celeriter reqsiuit. Quã sine mora Henricus dux Normãnię q postea in regẽ Anglorũ sublimatus fuit vxorẽ sibi accepit. rex aũt Ludouicus duas filias quas de Alienoride susceperat maritis despõsauit. primam scilicet Mariam Henrico comiti Palatino Trecensi: iuniorem vero videlicet Aaliz fratri eius Theobaldo comiti Blesensi.

Alienoris repudiata ab Anglo ducitur.

PRoinde rex volens secundum diuinam legem viuere quæ præcepit: vt vir adhæreat vxori suæ: & sint duo in carne vna: propter spem successiuę prolis quæ post ipsum regnum Franciæ regeret, Constantiam filiam imperatoris Hispaniæ coniugio sibi iunxit: & Hugo Senonensis archiepiscopus Aurelianis eam in reginam inunxit: & cum ipsa regem coronauit. Qui postq̄ per aliquod tempus pariter permanserunt rex genuit ex ea vnam filiam nomine Margaritam. Dispositione vero Romanæ ecclesiæ eadem Margarita sotiata fuit matrimonio Henrico filio Henrici regis Anglorum, & Alienoridis vxoris suæ. qui postea in solio regni Angliæ sublimatus fuit. Vilcassinensem autem terram dedit rex Margaritæ filiæ suę in matrimonio: quam Henricus rex anglorum pater illius Henrici ipsi immunem concesserat.

rex Ludouicus Cōstantiā Hispanā ducit. Margarita ex Cōstātia nata Henrico Anglo nubit.

EOdem tempore Gaufridus de Giemaco quandam filiam suam Stephano de Sancero in vxorem dedit. Quod astuto cōsilio fecit. Opinabatur etenim ꝙ ipse eum ab infestatione Niuernensis comitis tutari posset. Quinetiam ipse Gaufridus eidem filiæ suæ Giemacum in matrimonio donauit. Quod videns Herueus filius eiusdem Gaufridi castrum quod sibi hæreditario iure contingebat taliter donari prohibuit. Quam ipsius prohibitionem pater suus irritam faciēs Stephanum de Sancero prędicto castro inuestiuit. Ea propter Herueus regem adiit: & ei super patre suo conquestus est eo ꝙ ita eum exhæredabat. proclamabat etiam de Stephano qui prædictum castrum quod ad ipsius hæreditatem spectabat contra suam voluntatem susceperat: atq; illud sine suo assensu tenebat. Rex igitur hoc audiens sicut semper fuit amator iuris & æqui tantam iniuriam fieri, Herueum ꝙ suo iure destitui diutius sustinere non potuit. Enimuero exercitu collecto aduersus Giemacum conuolauit: quod Stephanus de Sancero militibus munierat: sed seipsum absentauerat. Itaq; rex cum militia sua castrum viriliter assiliens absq; mora illud cepit: atq; Herueo reddidit. Quo completo vnus quisq; ad propria remeauit.

Deinde rex genuit vnam filiam de Constantia regina quæ nominata fuit Adelaidis: in cuius partu dum laboraret in ipsa hora diem extremum clausit. vnde rex nimium cum omni regno suo contristatus est.

Regina Cōstātia dolore partus interiit.

POstq̄ vero p solatia optimatū suoꝝ tristitiā aliquātulū obliuiōi tradidit cōsilio & monitu archiepōrū & epoꝝ aliorūq; sui regni Baronū vxorē despōsare disposuit. Siqdē mēte assidue habebat illud scriptū: qa meli⁹ est nubere q̄ vri. ꝑterea timebat ne regnū Frācię ab hęrede q̄ de semine suo egrederet̄ gubernari desisteret. Igitur tā saluti suę q̄ protectioni reipublicę in posterū prouidens Alā filiā Theobaldi Palatini comitis Blesensis in matrimoniū sibi asciuit. Idem Theobaldus ab hac vita iam decesserat: de cuius semine superstites erant quatuor filii & quinq; filiæ. Henricus videlicet comes Palatinus Trecensis: & Theobaldus comes Blesensis: Stephanus comes de Sancero: willermus archiepiscopus Senonēsis: ducissa Burgūdię, comitissa Barri, vxor willermi Goier q̄ pri⁹ fuerat ducissa Apulię: comitissa Pertici: postremo Ala natu minima quā dn̄s noster adeo sublimauit ꝙ sup fratres suos & sorores suas dn̄atū obtineret: q̄ subiecta ipsis antea fuerat. Ipsa autē tam natura q̄ industria laudabilis extitit. Nam sapientiæ fulgore irradiauit, elegantia corporis præpolluit, mūdicia castitatis emicuit. & quia tot virtutū floribus decorata fuit: tanto honore meruit sublimari. Sicut em̄ prædictū est serenissimo regi Ludouico maritali

Alā filiam Theobaldi Blesen̄. comitis rex Lud. ducit. Theobaldi Blesen̄. proles nūerosa. Alæ excellentia.

Regis & regię inűctio.

lege solenniter fuit sociata. Et Hugo Senonensis archiepiscopus ad festű sancti Bricii Parrhisiis in ecclesia beatæ Mariæ virginis eam inunxit: regeq; cum ipsa coronauit: missam etiam eodem die ibidem celebrauit. Stephanus Senonensis canonicus, qui postea fuit Meldensis episcopus, epistolam legit: & Guilhelmus Senonensis archidiaconus postea Altissiodorensis episcopus euangelium. Matthęus præcentor Senonensis & Albertus cantor Parrhisiensis chorum tenuerunt & cantum in processione imposuerunt.

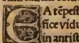
De discordia generorum Drogonis Monceiani. de schismate inter Alexandrum tertiű & Victorē seu Octauianű antipapam: quem Federicus imperator impie defendit cum multo malo suo. Cap. LV.

Controuersia generorū Drogonis de Mōceio.

His peractis euoluto longo tēporis interuallo crescente de die in diē malitia & inualescente cupiditate Miulo de Petraforti, & Drogo de Merloto qui duas filias Drogonis de Monceio vxores habebāt: discordiā inter se cōceperűt. Miulo nāq; de Petraforti Drogoni de Merloto medietatē Mōceii q ex matrimonio mulieris ei⁹ illi cōtingebat iniuste abstulit. Vnde ille regi Ludouico querimoniā faciēs vt de tāta iniuria vltor esse dignaret supplicitet rogauit. Petitiōe cuius exaudita rex volēs oēs tam fortes q debiles equanimiter in iustitia tenere, exercitu congregato aduersus Monceium castrum profectus est. Quod manu belligera cepit, turremq; cum omni municipio dirui fecit: & Drogoni de Merloto medietatē castri quæ iuris illius erat restituit. Deinde paucis diebus transactis Miulo defunct⁹ est: vxorem cuius rex Ingerranno de Triea maritauit: & dimidiam partem Monceii cum eadem coniuge ei donauit.

De schismate Ro. ecclię Alex. III. pa. Victor anti papa.

Ea tēpestate horribile schisma ortű est in Romana ecclīa. Quę cű suo pontifice viduata esset, diuina cooperante gratia cardinales vnanimiter elegerűt in antistitē bonę memorię Alexandrű tertiű. Porro Victor q & ipse Octauianus appellatus fuit, arrogantia plenus atq; terrenis honorib⁹ admodű inhiās, sine catholica electiōe Romanę ecclię pōtificiű sibi psumptuose voluit vsurpare. Nā clerici ei⁹ fautores ipsi⁹ abusiuę electiōis tantűmō extiterűt: verű cardinaliű seu epoӡ duobus exceptis consortio & suffragio caruit. Oēs eni tā cardinales q episcopi dńo papę Alexādro equanimiter cōsenserűt. Proinde venerabilis papa Alexander ad Gallicanas partes proficiscens apud Montem Pessulanum transmeauit. Cuius aduentum postq ad aures domini Ludouici regis fama detulit, consilio quid super hoc faceret exquisito, memorandus rex dominumm Theobaldum abbate sancti Germani Parrhisiēsis ad ipsum destinauit. Deniq; negotio dńi regis peracto cű gratia dńi papę totiusq; Romanę curię remeare disposuit. Dumq; in itinere regressiōis esset apud Claromontē graui molestia corporis correptus est. Ipse vero in extera regiōe morari diutius nolēs vt erat ęgrotus ad Vizeliacű festinauit: & in ecclesia beatę marię Magdalenę in qua ab adolescentia alitus fuerat & habitű religionis susceperat: & professionem fecerat: tertia die ante festum eius sanctę Marię venit.

Alex. III. in montē pessulanű migrat.

Anno igitur ab incarnatione domini. MCLXII. infirmitate ingrauescente abbas Theobaldus postridie festiuitatis sanctę mariæ Magdalenę in eadem ecclesia migrauit a sæculo: in cuius locum Hugo monachus sanctæ Mariæ Vizeliacensis substitutus est.

Abbates S. Germani.

Isdē diebꝰ Ludouicꝰ rex Alexandrū papā in pastorē cū oī regno Frāciȩ susce pit. Cuiꝰ rei fama circūquaq; regiōes puolāte Cōstātinopolitanus & Hispa nꝰ ipatores, rex Angliȩ, rex Hierosolymitanꝰ, rex Siciliȩ, rex Hūgariȩ, oēsq; reges Christianoꝝ sequētes regis Ludouici exēplū cū debita reuerētia eūdē suscepe rūt: excepto Federico alemāniȩ ipatore: q cōsueta tyrānide furēs p̄dictū schismaticū Octauianū cōtra leges & iura manu tenuit: & oī vita illꝰ sicut papā eū habuit. Quo defūcto Guidonē Cremonēsē vnū scilicet de duobꝰ cardinalibꝰ eidē schismatico adhȩ rētibꝰ nefandus ille imꝑator successorē eiꝰ subrogauit. Cuiꝰ inhortationibꝰ idē imꝑe rator Romā vt eā pderet ꝓfectus est: vbi maxima strages suoꝝ vi Romanorū nec alio rū mortaliū, sed sola diuina vltione facta est. Mirabile dictu. cōtigit q dn̄s sup exerci tū eiusdē nefandissimi tyranni manū vltiōis extēdēs, p aeris corruptionē feruētē plu uiā sup ipsos effudit: vn̄ infinita multitudo tā equitū q̄ peditū inexpugnabili gladio diuinȩ virtutis pculsi morte miserabili vitā finierūt. Inter quos filiꝰ Cōradi impato ris interiit & Rainaldus Coloniēsis archieps̄: cuiꝰ corpus frustatim diuisum & in fer uēti aqua decoctū saleq; cōditū Coloniā vsq; sui deportauerūt. Imꝑator vero p̄ timo re flagelli diuini ab eadē obsidione recedēs in Tusciam fugitiuꝰ puenit. Vn̄ egrediēs & Lōbardiā ptrāsiēs ab incolis eiusdē regiōis viriliter fugatꝰ ad Susam festinauit. Ex inde cū paucis sociis furtiue fugiēs Alpes transmeauit. Siqdē amissa multitudine in eadem obsidione ep̄orū & baronū suorū ita perterritus & cōfusus extitit: q vlterius ibi morari non audens miserabili fuga Alemanniam repetiuerit.

Alex. III. ab Ludouico rege suscipit & fere a cæteris regibus. Octauianꝰ seu Victor a Federico suscipitur. Guido Cremoneñ. Antipapa. Strages ob schisma. Federici imperatoris fuga.

De grassatoribus & psecutoribꝰ ecclesiarū & pauperū ab Ludouico subactis: & pace ecclesiis & monachis per eum, non semel restitura. Cap. LVI.

Voniā ī dies crescit malitia: regiā celsitudinē decet regno puidere & ab impugnatoribꝰ subiectos sibi ptegere. Nisi eñ regia ptās pro tectioni reipub. attentiꝰ insisteret: fortiores vltra modū impotētes opprimerēt. Qd etiā eodē tp̄e cōtigisse vera enarratiōe manifestū est. Nā Claromōteñ. comes & nepos eiꝰ comes Podiēsis Guilhelmꝰ atq; vicecomes de Polinato instinctu diaboli exagitati rapinis mise rā vitā agere cōsueuerāt. depopulabanť etem̄ ecclīas: pegrinos im pediebāt: pauperes opprimebāt. Quā eoꝝ tyrānidē Claromonteñ. & Podiensis ep̄i & abbates puinciȩ illꝰ diutius sustinere nō valētes, qm̄ ipsis resistēdi p se vel p suos vim nō habebāt, prudēti vsi cōsilio regē Ludouicū adierūt: cui querelā sup eisdē tyrannis depo nētes crudeles ecclīis illatas iniurias īsinuauerūt: & eū piissimis p̄cibꝰ ad vindi ctā pauperū & captiuoꝝ exhortati sunt. Vn̄ piissimꝰ rex audita tyrānorū p̄dicta ne quitia sine mora cōgregauit exercitū: & in virga vltionis ad quā nō erat difficilis ad uersus illos aduersarios militauit. Cū qbꝰ manu belligera cōgrediēs (factū regia ma iestate dignū) ī ore gladii eos expugnauit: & expugnatos cepit: captos & secū abdu xit. quos captiuos tādiu tenuit quoadusq; firma fide promisserūt q ab inquietatio ne ecclesiarum pauperum & peregrinorum deinceps perpetuo cessarent.

Claromonteñ. & Podieñ. comitū grassatio. Captiuitas & subactio.

Xpleto hoc insigni ope r ō lōgo tp̄e post, quoddā execrabile factū & nr̄is tē poribꝰ inauditū p diuersas regiōes circūquaq; diuulgatū est. Etem̄ Guilhel mꝰ comes Cabilloneñ. diaboli vestigia sequēs q dn̄m tētare p̄sūpsit ecclīam Cluniacēsē atrociter psequebať. Ip̄e siqdē īfinitos p̄dōes vulgo dictos brabātiōes q nec deū diligūt nec viā veritatis cognoscere volūt, ad crudelitatē suæ tyrānidis explendā colligēs: sceleratis satellitibꝰ fretꝰ aduersus prȩdictā ecclesiā vt eā deprȩdareť p̄do p fectus est. Monachi vero in eadē ecclīa deo seruiētes nō ferro aut clypeo ptecti, sed lo

Guilhelmi Cabillonēsis ī Cluniaceñ. iniuria Brabātiōes

lū diuinis armis & eccl'iasticis vestimētis indutí cū sanctorū reliquiis & crucibus tyrāno obuiā cū magna mltitudie ppl'i pcesserūt. Illa aūt satellitū pdictoꝝ pessima turba monachos sacris vestimētis spoliauerūt: & more feraꝝ q̄ fame vrgēte ad cadauera cōcurrūt: quingētos & eo amplius burgēsiū Cluniacēsiū atrociter sicut oues mactauerūt. Fama vero illius inauditi sceleris diuersas regiões circūlustrās ad notitiā piissimi regis Ludouici peruenit: q tātū flagellū in sanctā ecclesiā grauissime ferēs ad vltionē nefandissimę cladis exuberāti feruore sancti spūs aīatus est. Quid plura? bellicosorū frācigenaꝝ fortissimas phalāges ad se regali edicto cōuocauit. Quibus fulcitus aduersus pdictū tyrānū ad eius exterminationē festinauit. Idē aūt nequissimus comes Cabillonēsis cognito regis aduentu pñtiam ipsius nō audēs expectare, relicta terra sua pfugus abiit. Dū vero rex gressu cōcito pptes Cluniacēsis puincię trāsmearet: mulieres viris suis viduatę, virgies & nati patribus orbati obuiā ei pcesserūt. Cuius pedibus prouoluti flētes & eiulātes lugubri clamore ærūnas suas ei ostēderūt: & piissimis pcibus regiā maiestatē exorātes vt eis manū consilii & auxilii misericorditer porrigeret, piissimū regē totūq exercitū eorū calamitatibus fere vsq ad lachrymas cōpatiētes magis ac magis ad pditionē scelerate gētis aīauere. Nec mirū, videres eī ibi pupillos adhuc pendentes ad vbera matrū: virgūculas plorātes & paterno solatio se destitutas miserabiliter clamātes. Audires totū aerē vagitibus infantū resonātē. Sed ne lōgius verba ptrahant rex ppositū pagere satagens cū exercitu suo terrā nefandi comitis Cabillonēsis nullo ipedit9 obstaculo audacter itrauit: atq Cabillonēsem ciuitatē & montē sancti Vincētii, insup oēm illius tyrāni terrā in ore gladii pdomitā cepit: & eiusdē terrę mediā partē duci Burgūdię donauit: reliquā ptē comiti Niuernēsi cōtradidit. Quoscūq aūt ex supradictis brabātionibus diuinā volūtatē cōtēnentibus diabolicq sequacibus, capere potuit, in vindictā ecclesię dei furcis suspendi fecit. Quorū vnus vitā suā redimere ifinita pecunia volēs nō impetrauit: sed eadē poena plexus est. Peracta deniq cōdigna vltiōe nefandissimę stragis & psecutiōis q̄ sanctę dei eccl'ię Cluniacēsi inferebatur: rex tanto potitus tropheo cum gaudio remeauit.

Cabillonēsi territoriū vastat & vicinis donat

Igit qa regię maiestati cōgruit ecclesias dei cōtra quoslibet psecutores protectiōis clypeo defensare: benignissimus rex nolēs eas iustitia p negligētiā suā deficiēte a raptoribus deuastari: egregie vindicatis Cluniacēsis eccl'ię iniuriis Vizeliacēsem nihilominus ecc'iam ab impugnationibus aduersariorū liberauit. Cōtigit eī q Vizeliacēses burgēses cōmuniā ac seditionē inter se faciētes aduersus dñm suū abbatē & monachos supbia inflati insurrexerūt: eosq diutissime infestatiōe maxima afflixerūt. Coīter siqdē cōiurauerāt: q eccl'ię dño vlterius nō subiacerēt. Qd qdē assensu & cōsilio comitis Niuernēsis fecerāt: q eidē eccl'ię aduersabat. Abbas vero & monachi acerrimis infestationibus burgēsiū coacti turres monasterii ad suā defensionē munierūt: impios burgēses foris stātes pluuia sagittaꝝ & imissiōe ballistaꝝ assidue purgebāt: & tādiu inclusos armata manu tenuerūt: q carētes panis edulio tātūmō carnibus vitā suā sustentabāt. pars quoq monachoꝝ excubiis noctis insistebat: pars lassata mēbra sopore aliquātulū recreabat. Cūq tāta vexatiōe coarctarent: abbas vidēs q iniq hoīes ab impietate sua nullatenus desistētes magis ac magis eos assiliebāt: p quorūdā amicoꝝ suorū cōductū clā mōasteriū exiuit: & regē Ludouicū Corbeię demorārē celeriter adiit. Cui qrelā suā deponēs sup iniusta inquietatiōe Vizeliacēsis cōmunię ei pclamauit. Quo p insinuationē abbatis agnito rex semp prōptus ad ecclesiarū ptectiōnē Lingonēsem epm ad comitē Niuernēsē q pdictā cōuiā manutenebat destinauit: & mandauit ei q pacē eccl'ię reformaret: & Cōnuiā dissipari faceret. Comes vero regio māda

Dura monachorum obsidio.

to obtẽperare negligẽs ĩ sua puersitate hoĩes Vizeliacẽses pdurare nõ phibuit. Cui⁹ cõtumacia aurib⁹ regis relata ipse tãtã indignationẽ cõprimere digne cogitãs exercitũ cõgregauit. Quo adunato aduersus pdictũ comitẽ eqtabat. Quod ille audiẽs epm Altissiodorensẽ ad regẽ dirigẽs mãdauit ei q̃ scdm volũtatẽ de pdicta cõmunia faceret. Deide ipse apd castrũ Moretũ regi obuiã veniẽs ei fiduciauit q̃ cõmunię deinceps nõ cõsẽtiret: sed eã penit⁹ dissiparet. Vñ rex fiducia comitis accepta & exercitu dimisso Altissiodorũ cũ eodẽ comite venit. vbi Vizeliacẽses burgẽses cõuocati iuramẽto affirmauerũt q̃ ad volũtatẽ Põtii abbatis successorũq; ei⁹ se haberẽt: cõmuniãq; relinquerẽt: & eã deinceps nõ iterarent. Proinde regis decreto iidẽ burgẽses Põtio abbati quadraginta milia solidorũ donauerunt: & ita pax ecclesię restituta est.

EXpleto deinde paucorũ annorũ curriculo wilhelm⁹ comes Niuernẽsis eidẽ ecclię aduersari coepit. Nã quasdã idebitas cõsuetudies ĩ ea clamabat: quas wilhelm⁹ comes Vizeliacẽsis & monachi se debere ei ĩficiabant. Vñ comes postposita dei reuerẽtia monachis alimẽta subtraxit. Illi aũt victualib⁹ carẽtes regẽ Ludouicũ pedestres adierũt & ei Parrhisiis occurrẽtes solo ten⁹ pstrati lachrymis obortis q̃relã suã sup iiuriis a pfato comite sibi illatis ei deposuerũt. Idcirco rex cõpatiẽs monachis lachrymabiliter cõquerẽtib⁹ Vizeliacẽsi ecclię firmissimã pacẽ restitui fecit.

De pmio a deo ob tãta merita Ludouico collato: vtpote Philippo filio. de cui⁹ gñatiõe: natiuitate: & regeneratione agitur: capite vltimo quod est. Cap. LVII.

IGit ppter hęc & alia multa opa iustitię q̃ piissim⁹ rex Ludouic⁹ pdictę ecclię & plribus aliis ĩtuitu diuinę maiestatis exhibuit: necnõ ppt vltionẽ quã ĩ hostes dictę ecclię & pluriũ aliarũ ecclĩarũ multo ties exercuit: diuĩa bõitas tot bonorũ opũ remũerationẽ cõdignã ei cõtulit. diuię ei gr̃a largitatis ex Ala nobilissĩa regĩa filiũ genuit. Anno ĩcarnatiõis dñicę. MCLXV. sabbato ĩ octaua assumptionis B. Marię virginis nocte dũ matutĩa synaxis celebrarẽt: hęc nobilissima ples pcessit ad ortũ. Cui⁹ natiuitatis gaudiũ deferẽs nũti⁹ ad sctm Germanũ de pratis veniẽs hos felices rumores enarrauit: hora eadẽ qua mõachi ĩcipiebãt cãtare ppheticũ cãticũ. Bñdict⁹ dñs de⁹ Israel: q2 visitauit & fecit redẽptionẽ plebis suę. Qd diuino oraculo cõtigisse manifestis indiciis cõiici põt. Fama verõ tãtę desyderatę plis circũquaq; pcurrẽs oẽs Frãcigenas maxĩo gaudio expleuit. Quippe q̃ successionẽ masculini sexus de semine regis Ludouici pcedentẽ diu multũq; desyderauerant: qui post gl̃iosi pr̃is decessum soliũ regię maiestatis obtineret. Qd desyderiũ attulit eis dñs: nec sunt fraudati a desyderio suo. Itaq; regia ple exorta postridie ort⁹ sui hoc est die dñica / pr̃ ei⁹ rex Ludouic⁹ filiũ suũ baptismatis sacramẽto cõfirmari fecit. Ad qd exequẽdum Mauriti⁹ Parrhisiẽsis eps mãdato regis sacerdotalib⁹ vestimẽtis se induit: & regiã sobolẽ in ecclĩa sancti Michaelis de platea solẽniter baptismate regenerauit. Hugo etiã abbas S. Germani Parrhisiẽsis patrin⁹ puerũ sup fõtẽ baptismatis ĩ vlnis suis tenuit. Herueus quoq; abbas S. Victoris & Odo quõdã abbas sctę Genouefę patrini extiterunt. Constantia soror regis Ludouici vxor Reimundi comitis sancti Egidii & duæ viduæ parrhisienses matrinæ extiterunt.

Philippus gignitur. Quo anno & qua hora nat⁹ sit Philipp⁹ q̃ post patrem regnauit.

Philippus baptizatur

Finis historiarũ Francorũ regũ vsq; ad natiuitatẽ Philippi Augusti q̃ in cathalogo regũ quadragesimus primus recẽsẽt: collectarũ / p bona qdẽ parte / ab Annonio monacho (vt opinor) diui Germani in suburbio Parrhisieñ. pro minori aũt a diuersis eiusdẽ coenobii monachis: vnde plus fidei q̃ eloquentię venditare possunt. Impressæ aũt sunt opera Ascensiana ad Idus Augusti. MDXIIII.

